

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

ČASOPIS PRO PÆDAGOGIKU A KRITIKU METHOD
VYUČOVACÍCH.

ŘÍDÍ REDAKČNÍ SBOR.

== OBSAH: ==

	Strana
<i>V. Lankaš</i> : Zkoumání abnormálních	1
<i>Fr. Janovský</i> : Spolužáci	5
<i>Dr. Josef Kachník</i> : Výchovná dětská divadla	9
<i>Jan Válek</i> : Duševní vady dětské	11
<i>Bedřich Vašek</i> : Slabě nadané dítě ve škole	15
<i>Dr. Jos. Kratochvíl</i> : Úvod do filosofie	25
<i>Boh. Vařák</i> : Užiti poznámek ze soukromé četby ve škole	29
<i>Omikron</i> : Několik praktických pokynů pro katechety- začátečnický se zvláštním zřetelem na kázeň školní	31
Rozhledy světem	34

NAKLADATEL

KATOLICKÝ SPOLEK ČESKÝCH UČITELŮ NA MORAVĚ.

Z katolického spolku českého učitelstva:

Předsedou spolku jest **Jiří Mezírka**, ředitel měšť. školy v Píboře.

Jednatel jest **Frant. Adámek**, nadučitel v Lešné u Hranic.

Pokladní jest **Terezie Holánková**, učitelka v Brně, Giskrova ul. č. 36.

Listárna administrace.

Nedoplatky za starší ročníky dostoupily již několika tisíc korun. Žádáme důtklivě nedbalé odběratele listu za brzké zaplacení.

Žádáme také, aby nebyla vrácena čísla, jež snad nedopatřením dvakrát na touž adresu poslána byla; vzniká tím velký zmatek.

Redakci byly zaslány spisy.

Z různých nakladatelství.

Literární zpráva. Po 33letém trvání bude nyní kdysi výtečně redigovaný „Obzor“ v Brně dále pod titulem „Nový Obzor“, valně rozšířený, za redakce Fr. Dohnala, faráře v Šardicích, p. Čejč, s pečlivě vybraným obsahem vycházející v Olomouci nákladem R. Prombergra, knihkupce. Měsíčně vyjde silný sešit o 3 arších a 4 klassických obrazech přiložených. Ročně bude na 768 stránkách krásných povídek, novel, románů, poučných statí, básní atd. Pro ročník 1911 vybráno 26 nejlepších obrazů Rafaela a 22 Rembrandta, jichž život, činnost a umění vylíčí prof. K. Wellner. Pro další ročníky zajištěny jsou obrazy ostatních vel mistrův umění renaissančního i novější. Takto vypravený měsíčník raziti si bude snadno cestu do všech našich rodin. Cena 2 K čtvrtletně jest velmi mírná. Na 4 získané abonenty poskytuje se 1 výtisk zdarma.

Lützow-ových „Dějiny Čech“, vydávaných nakladatelstvím Bohdana Melichara v Hradci Král. vyšel právě sešit 5. Spis těší se všeobecné pozornosti a jeho velký význam nejlépe dokumentuje okolnost, že městská rada král. hlav. města Prahy usnesla se dílo objednat pro všechny obecné a měšťanské školy v Praze.

„**Vulkán**“ loděnice ve Štětíně jest jeden z názorných obrazů připojených ku 30. seš. „**Ilustrovaného zeměpisu všech dílů světa**“, jež za pomoci odborníků vydává Dr. Fr. Machát, nákladem Zemského Ústředního spolku Jednot učitelských v král. Českém. V komisi knihkupectví Josefa Rašína v Praze-VII. Nádherné dílo toto dospělo již ku poslední své čtvrtině, takže nepochybně dokončeno bude ještě před vánoci. Dílo toto posoudily po zásluze co nejpříznivěji kritiky všech listů odborných a deních a tak i my doporučujeme jej všem, kdož o zeměpis vůbec se zajímají.

LEDEN 1911.

ČÍSLO 1.

V. LANKAŠ.

Zkoumání abnormálních dětí.

Každý vychovatel dozná, že je pro zdařilou výchovnou práci nesmírně nutno, znáti povahu, vlastnosti nabyté i zděné a p. u dítěte. Čím lépe bude učitel po této stránce znáti sobě svěřené dítě, tím lépe bude moci individualisovat svou metodu výchovnou, tím více má naději na úspěch, tím více uspoří sobě námahy a zklamání a dítěti trudných a krušných chvil. Abnormálních dětí nechybí nikde, a poznání jejich ovšem je leckdy dosti obtížno, ježto druhy těchto dětí jsou velmi četny. Nutno proto, aby učitel a vychovatel se v odborných knihách seznamoval s dosud nabytými výsledky ve zkoumání abnormálních dětí a z nich těžil k ulehčení práce své a ke prospěchu svých chovancův. Abnormálními dětmi zabývá se, i u nás již známý a doporučovaný odborník, Dr. J. Demoor ve své knize „Die anormalen Kinder“, z níž bych tu rád, pokud možno, úplně reprodukoval kap. II. „Untersuchung der anormalen Kinder“. Doufáje, že právě tato stať, ač je více lékařům adresovaná, přijde vhod i vychovateli a snad přivede i ke koupi a studiu celého díla, jež za studium stojí.

Jak bylo již podotčeno, jsou druhy abnormálních dětí velmi četny. Chorobný stav jich ducha může býti vyvolán nesčetnými příčinami, a klinické zvláštnosti nemocných jsou nanejvýše různé, a proto Dr. Demoor doporučí při šetření těchto případů co možno největší eklekticismus. Jsou-li děti silně abnormalitou zasaženy, je práce lékařova snadna; jinak však je tomu u dětí jen lehce postižených; mnohotvárnost jejich vlastností nesmírně šetření ztěžuje a nějaké přesné určení znemožňuje. A přece právě pro tyto děti přesná analýza je nutná; tyto děti jsou totiž vyléčitelné, nebo aspoň u vysokém stupni polepšitelné; běží tudíž o to, stanoviti a určiti příčinu jejich nemoci a její stupeň, abychom potom mohli s jistotou nalézti způsob, jak prospěšně s nimi zacházeti.

Mezitím co silně abnormální děti již v prvých měsících nebo nejpozději v druhém a třetím roce prozrazují svůj smutný stav, projevují děti jiné své

poruchy teprve okolo šestého nebo sedmého roku ; a tu musí ještě lékař nedbati u rodičů často se vyskytujícího optimismu a trocti na úplném šetření, jež skutečný stav věcí na světlo přivede. Sedmý odst. zvláště dodává celé řady obzvláště zajímavých případů, v nichž mnozí jednotlivci jsou lékařsky opozdilí a mnozí pedagogicky opozdilí.

I.

Dědičnost.

Z jaké rodiny pochází dítě? Je rodina zdravá? Je stížena organickou méněcenností nebo vadami? Jsou mezi jejími příslušníky členové skrofulosní, rachitičtí, tuberkulosní atd.?

Je počet jejich dědičných vad, jako pomatenost, hysterie, epilepsie, náklonnost k zločinu, různé anatomické abnormity atd. dostačitelny, aby bylo možno rodinu prohlásiti za neuropathickou?

Jak má se to se zdravím otce a matky? Jaké jsou děti po fysické, intelektuelní a mravní stránce? (Poslední otázka je, dle Demoor, nanejvýše důležitá, neboť dle výpovědí dotýkajících se celého potomstva, možno si učiniti pojem o skutečné dědičnosti a o nemocech rodičů: tuberkulose, syphilis, alkoholismu atd).

II.

Okolí.

Rodiče a jich nejbližší okolí tvoří prostředí, v němž se dítě dosud rozvíjelo a právě rozvíjí. Je tudíž nutno seznati různé osoby tohoto prostředí a zkoumati jich význam po vychovatelské stránce.

Nestálost a nesouvisící pochod myšlenkový hysterické osoby je znám; její přítomnost je veliké nebezpečství pro dítě. Víme též, že osoba slabých nervů je hluboce rozrušena ve svém citovém a duševním životě; z toho uzavíráme na její zhoubný vliv na dítě, jehož výchova je jí svěřena. Oběma chybí stálost ideí, jistota úsudku a vychovateli nutná stálost vůle. Lékařské šetření musí nalézt tyto mravní faktory, existují-li, jinak je nedostatečno a špatně uspořádáno; známe vskutku četné opozdilé děti, jež svůj kritický stav jedině děkují vlivu nervosních osob, jež je vychovaly.

Veliká, brzy stálá, brzy občasně se objevující morální zchátralost pijáka a jiných nezdařenců má neobyčejný vliv na děti, tím, že jich psychické rozvíjení zdržuje, jich úsudku dává falešný směr a obzvláště přivozuje jakýsi stav skutečné chorobné nekázanosti. Kdo mohl pozorovati četné domácnosti nezdařencův a pijákův, shledal často ošklivost vzbuzující mravní poměry, jichž vliv neobyčejně zkázonosně působí. Takové okolí je bezprostřední příčina psychických dětských nemocí, a jeho vliv děje se tím snáze, a je tím větší, když pracuje na půdě, přílišným dědičným zatížením dobře připravené. Je potom ještě nutno, zdůrazňovati, že vyhledávání bezprostředně z okolí vyplývajících příčin, jež na děti mohly působiti, je důležité?

Tato část výsledku jest ovšem velmi choulostivá. Lékaři nebo paedagogickému specialistovi nesmí nic zůstatí skryto. Musí rozuměti, šetření své tak zařídití, aby dovedl v nitro rodiny proniknouti a odkryti všechny, dobré i zlé rysy v charakteru osob, v jichž středu dítě žije. Je nemožno vypočísti ty přehojné nutné okliky, ty zapamatování hodné jednotlivosti nebo ty mnohé věci, jež z útloucití se zamlčují a jichž přece třeba vycítit. Tu třeba osvojití si obzvláštní dovednost, a té možno jen zkušeností nabýti. Četné otázky musí ponejvíce býti odbyty nepřímým odpověděním, jak na př.: zachází se doma s dítětem láskyplně nebo surově, je rodiči nebo pěstíteli milováno nebo opovrhováno, je doma šťastno nebo nešťastno, je vedeno pravidelně, nebo je vydáno na pospas nesčetným vrtochům rodičů, kteří sami zápasí tak neb onak s těžkostmi nepravidelného života? Všecky tyto zprávy jsou nepostrádatelný. Podávají nám čas klíč k velmi charakteristickým stavům psychické passivity nebo duševní podrážděnosti.

III.

Výchova.

Pověděli jsme již, jak pečlivě třeba vyšetřiti mravní faktory, jež na dítě působí. S nemenší pečlivostí nutno studovati paedagogické poměry, v nichž dítě až dosud žilo. Podstatným bodem je tu výchovná metoda, jež buď v domě dítěte nebo ve škole, již dítě navštěvovalo, bylo obvyklá. — Mnozí rodičové a vychovatelé zapomínají, mají-li dítě před sebou, že duševní život dítěte nijak neodpovídá jich duševnímu životu, a že pojetí dospělého a pojetí dítěte o témž předmětu nutné musí býti velmi rozdílné. Vychovatel nesmí tudíž jednání dítěte posuzovati dle svého mozku, ježto by takto dospěl k naprosto falešnému vychovatelskému zacházení s ním. A přece se to dost často přihází, a to i u lidí, kteří jinak jsou docela rozumní a vždy pány svého jednání, t. j. kteří zdánlivě spojují v sobě všechny vlastnosti pravého paedagoga. Ti konec konců dospívají k tomu, že zavádí pro dítě neobyčejně přísnou, vojensky přistřiženou, takto ovšem nepřirozenou výchovu, jež dětskou činnost, co se týče psychického způsobu vyvíjí mladé bytosti, vnucuje v úzkou a falešnou sféru. Připouštíme rádi, že mnohé děti, aspoň dle zdání, nepocífuji od této všeobecné výchovné metody žádných zlých následků, a že zdánlivě i často dokazují svými zevnějšími způsoby výbornost tohoto systemu. Přece však je toto naskrze špatno, a my odsuzujeme je naprosto, ježto jeho zhoubné, často teprve pozdě se objevující následky u všech dětí, jež tomuto systemu byly podrobeny, jsme mohli pozorovati.

U jedněch (a těch je nejvíce) přivozuje tento system pozvolné odu mirání své činnosti; dítě při tom sice normálně vypadá, ale stává se ubohou mašinou; jeho právě skrocený duch bude stále otrokem pojmův a zásad, jež mu násilně byly vtlačeny.

U jiných vyvolá tento železný regiment často nanejvýše povážlivé chorobné stavy. Často podobá se dítě formálnímu zákonu, ztratí svou vlastní vůli a svůj pravý charakter, zlohostejní a patří za nedlouho k oněm četným passivním povahám mezi opozdilci. Lhostejno ke všemu, je též neschopno nejmenší námahy. Jeho pohyby jsou zvolny a nejisty; je dobromyslné a velmi

způsobné, ale nepozorné, bez energie a hloupé. Často jsou jeho nedostatky skryty a vystupují teprve pozvolna a nepozorovatelně; v psychickém ohledu je však rozhodně méněcenný; ve škole je snad první co se týče chování, ale jistě poslední v pilnosti a výkonnosti. Později, v životě, nevyhnutelně podlehne v boji o bytí. — Jiné děti, jež podrobujeme tomuto regimentu, stanou se vzpurny a urputny, nebo spíše snaží se proti učiteli chrániti neposlušností; čas od času utekou; opoziční snaha dětí však roste v té míře jak přirostuje se kázeň, nepodajnost se vzdává, a následkem neustálé výzvy, jež oplývá z tohoto zacházení, stává se chorobnou a přivozuje nevyhnutelně pozdější účinky, jako psychickou nestálost, nezdravou rozvahou, méněcennost a vzdornost vůle.

Tento obraz není přehnaný; skutečnost jej potvrzuje často doslovně. Existují-li takové nešťastné paedagogické poměry, pak musí býti odkryty při výslechu rodičů. Zprávy o tom podané musí býti úplny a přesny; na bystrosti a ostrovtipu, jak otázky jsou kladeny, závisí cena výsledků.

Zkoumáme-li dřívější školský život dětí, odkryjeme často „přepracování“ (surmenage) nebo zlé, nerozumné nakládání (übelarbeitung = malmenage), jímž snad trpěly.

Mladé dítě se nepřepracuje; jakmile se dostaví u něho únava — a nic nemůže zatlačiti tento pocit v jeho fyziologickém stavu — přestává jeho činnost, nebo stává se zpurným, pokoušíme-li se je nutiti ku další práci. Tato skutečnost je nepopérna; v praxi ukazuje se denně, a věda vysvětluje to lehce z podstatně reflexní povahy mladého organismu, který není ještě ovládnán tlumící funkcí. Běží-li o šetření dítěte od 1—6 let, nemusí býti otázka nějakého přepracování ani kladena. U dětí od 6—12 let je přepracovanost, i když možná, tož přece velmi řídká. Ale „zlé nakládání“ t. j. špatné vedení jejich práce, je u nich často; proto třeba po něm pátrati a určití jeho intenzitu a jeho vliv.

Jisté paedagogické metody, jež bohužel, ještě příliš četny jsou, obmezují se na to, vtisknouti paměti nutné vědomosti a nezabývají se i celkovým rozvitím ducha. Daří se jim lehkou dáti dítěti jakýsi skutečný nátěr vzdělání, který může lidem nezkušeným ve výchovných otázkách na čas imponovati, a jehož konečný vliv za nedlouho se počíná projevovati. Psychická méněcennost bude následek této metody; okolo 10 roku začíná se ukazovati a kol 12—15 roku vystupuje již zřejmě se svou podstatnou známkou neschopnosti mozku k duševní práci. Při těchto zvrácených paedagogických metodách se zapomíná, že paměť dítěte velmi lehce si osvojuje nerozumné věci a formule. Dále nevědí tací vychovatelé, že rozvoj vlastností ducha je následek organické činnosti, a že činíme nástroj myšlení neúplným a nedostatečným, olupujeme-li dítě o řadu duševních cvikův. Nestarají se o nesmírný obrat, který se má ukázati okolo 15 roku v projevení se schopností k všeobecnému a abstraktní, při čemž musí duch používat zkušebné látky nahromaděné v dětském věku. Nepostačitelnost této látky má za následek nevyhnutelnou nesprávnost všeobecných pojmů, jakož i slabost vůle a charakteru. Při tomto stavu věcí snadno pochopíme, proč mladé zázračné děti kol 12 a zvláště kol 15 roku stávají se dětmi méněcennými a opožděnými.

U dětí v mladším věku zřídka se objevující přepracování, objevuje se častěji u jinochů od 16—20 let. V tomto čase připravují se mladí lidé ke zkouškám a v jistých zemích k zápasu o cenu. Mnozí při tom zdravotních předpisů nedbají; překračují svou výkonnou schopnost, zanedbávají tělesné ekonomie, a přes to, že vidí, jak ubývá jich chut a zdolnost, zvětšují ještě míru své činnosti. Přepracování dostavuje se pak se svými charakteristickými, i když mnohotvárnými známkami: bolestmi hlavy, náklonností k mdlobě, častým krvácením z nosu, nespavostí, rozčileností, dráždivostí, pseudohalucinacemi, přeludovými záchvaty, bezchutenstvím, slabou pozorností a neschopností k duševní práci. Silné přepracování u mladého člověka ve stáří 14—15 až 17 let je nanejvýše povážливо. Zřídka přejde, aby v těle nezanechalo stop. Dost často vyplyne z ní úplná neschopnost; každé další vyučování stává se nemožným, nastupuje všeobecné oslabnutí, a v duševním ohledu ukazuje se toto ochabnutí úplným nedostatkem zájmu pro otázky, jimiž dotyčné individuum se dříve tak rádo zabývalo.

Ve školním životě dítěte je ještě jiná věc uvážení hodna. Školská blednička je na klinikách známa. Ukazuje se hlavně u dětí internatův. Nedostatečná, jednotvárná nebo zvrácená výživa, poměrný nedostatek zdravého vzduchu, větší nebo menší nedostatek všeobecného svalového pohybu, opěťovaná duševní únava a vnitřné rozladění, mohou, přidá-li se jedno k druhému, podkopati pozvolna nejpevnější zdraví a dobře stavěný a pravidelně fungující organismus docela strhati. Takto se projevují fysický stav chudokrevnosti působí silně na inteligenci dítěte, jež tak celkem zůstává duševně pozadu nebo stává se méněcennými. Lékař (a i učitel, vychovatel) nesmí této možnosti zapomenouti. (Pokračování.)

FR. JANOVSÝ.

Spolužáci.

V Athenách studovali druhdy pospolu tři mladíci, z nichž dva velepožehnanou mají památku u všeho vzdělaného lidstva — s v. B a s i l V e l i k ý a s v. Ř e h o ř N a z i a n s k ý, třetí pak smutné jest paměti, — c í s a ř J u l i a n O d p a d l í k; myslil, že bude „nadčlověkem“, zřekne-li se křesťanské víry, jako za našich dnů tak mnohý pobloudilec pyšně se téhož domýšlí. Nebude nezajímavo všimnouti si této trojice bývalých spolužáků; vysvitne z pozorování toho charakternost upřímných křesťanů a bezcharakternost o d p a d l í k ů.

* * *

Pečlivými strážci a zastánci pravého učení byli svatí otcové, učitelé a spisovatelé církevní, mužové to duchem svatým zvláště osvícení; nejstarší z nich slují sv. otcové apoštolští, že byli žáky sv. apoštolů; po nich následují sv. otcové (mají tyto 4 hlavní známky: svatost, dávnověkost, učenost, uznání od církve); chybí-li která ze čtyř těchto známek, jsou to jen spisovatelé církevní, a vyniká-li zvláště učenost, slují sv. učitelé církevní.

Z těchto sv. učitelů, a to z řeckých, jsou nejpamátnější: sv. Athanasius Veliký, patriarcha cařihradský, sv. Basilius Veliký, biskup v Caesareji Kappadocké, jeho bratr, sv. Řehoř Nysenský, jeho přítel, sv. Řehoř Nazianský, patriarcha cařihradský, a sv. Jan Zlatoústý, rovněž patriarcha cařihradský.

* * *

Sv. Basil Veliký narodil se r. 330 v Nové Caesareji, v maloasijské provincii Pontu. Otec byl učitelem řečnictví, zámožný a velice vážený pro svůj ctnostný život; se svou manželkou Emmelií měl deset dítek, pět synů a pět dcer. Basil byl ze synů nejstarší; druhý jeho bratr byl Řehoř, později biskup v Nysse, taktéž v provincii Kappadocii; nejmladší bratr byl Petr, později biskup v Sebaste v Armenii.

Ze sester byla Macrina nejstarší, pravá světice. Jaká to vzácná rodina! Otec, matka, sestra, tři bratři, však i babička ctí se v církvi jako světci a světice. Po smrti otcově odešel do Caesareje v Kappadocii, slavného to města, metropole nejen pro Kappadocii, nýbrž i pro provincie Pontus, Armenii, Galatii, Paphlagonii a Bithynii. V Caesareji po prvé se setkal s Řehořem Nazianským.

Otec Řehořův, pohan, zastával čestné úřady v Nazianzu, městě Kappadockém; za manželku měl zbožnou křesťanku Nonnu, kteráž vroucně toužila, by se manžel stal křesťanem; slíbila na ten úmysl, že první její syn zasvětlí se službě Boží. Bůh ji vyslyšel. Roku 335 bralo se několik biskupů městem Nazianzem na první všeobecný sněm církevní do Nicaeje. Zastavili se tam, kázali tam, a kázání jejich dotkla se srdce manžela Nonnina, požádal za sv. křest, stal se křesťanem. Byla prý hlava jeho tenkrát ozářena podivuhodnou září. Byl-li už jako pohan vážen, byl nyní jako křesťan ještě váženější; stal se i knězem, ba i biskupem; měšťané nazianští nedali jinak. I zastával svatý ten úřad, později od svého slavného syna podporován, až do roku 374, kdy, maje skoro sto let, blaženě skončil. Vedle Řehoře měl ještě druhého syna, Caesaria, jenž se proslavil jako dovedný lékař; byl osobním lékařem císařů Konstantia a Juliana; přes všecko jejich přemlouvání zůstal věrným katolíkem.

Řehoře poslal otec na studie do Caesareje, kdež, jak řečeno, se sešel s Basilem.!

Škola caesarejská nestačila velebohatým vlohám Basilovým a Řehořovým; i rozhodli se, že se vyberou k věhlasnějším učitelům. Basil odešel do Cařihradu, kdež seznal slovutného pohanského rhetora Libania, z Cařihradu pak do Athen, jež dosud byly pokládány za přední učiliště řecké vzdělanosti. Řehoř vybral se zatím do Palestiny, kdež naslouchal rhetoru Thespesiovi, pak do Alexandrie, aby poznal velikého patriarchu Athanasia; konečně zaměřil taktéž do Athen, aby se tam sešel s Basilem, a aby pak oba pospolu v nejupřímnějším přátelství věnovali se dalšímu vzdělání. Milovali se podobnou láskou, jako druhdy David a Jonathas, syn Saula, prvního krále israelského. V obou mladících plála táž láska k Bohu, táž touha po vědomostech, totéž nadšení pro pravdu a ctnost, týž smysl pro

náboženství a zbožnost, táž snaha po intelektuelní i ethické, po rozumové i mravní dokonalosti; nejmilejší cesta byla jim do školy a do kostela; co jim zbylo peněz, přechoťně rozdávali chudině. Přátelství toto, založené na tak šlechetném a svatém základě, osvědčilo se oběma hned v Athenách velice blahodárným, potrvalo po všecek další život a vydalo přehoňné ovoce.

* * *

Školy athenské byly tehdy ve mnohé příčině mládeži nebezpečny. Učitelé byli stoupcí pohanstva; brojili proti křesťanům slovem i písmem, jakož císařové římskí dělali mečem. Císařský princ Julian, jenž byl spolužákem Basilovým a Řehořovým, byl právě těmito učiteli všecek odcizen sv. víře. Studující mládež nevedla si taktěž vzorně. Slyšme, co o tom píše Řehoř:

„Hluk a vřava, tleskání a syčení, chtivost a žárlivost sofistických žáků v Athenách lze přirovnati hluku a hádkám, jakéž druhy panovaly ve všech řeckých větších městech při koňských dostizích, čímž jak víme, bylo měšťanstvo rozdvojeno ve sporné strany, neustálý nepokoj vzbuzen, vzpoury, bitky, krveprolívání přivozeny. Jako se při dostizích hádají a sázejí o koně, tak chce v Athenách každý student svému učiteli sofistovi rozmnožiti počet posluchačů a tak i příjmy zvýšiti. Agituje se po celém Řecku. Přejde-li nováček do Athen, přijme ho pohostinu, kdo jej byl získal; po té dobírá si ho druh po druhu, jemněji či hruběji, dle toho, jakého je zevnějšku. Následuje přijetí do studentského svazu. V průvodě po dvou jdou mladíci s nováčkem do lázní. Poblíž lázní strnou křik, jako by jich nechtěli do lázní pustiti. Tlukou na dvěře. Tím má býti nováčkovi nahnáno strachu; jakmile se vykoupá, přijmou ho jako přítele a druha“.

Basil a Řehoř ušli této dotěrné obřadnosti svou vážností, kterouž hned při svém příchodě do Athen osvědčili. I za všeho dalšího pobytu vzdalovali se vášnivého a rozpustilého počínání svých kolegů. Přebývali spolu, jedli spolu, studovali spolu, sloužili spolu Bohu. Hleděli si všech předmětů obvyklého itehdáž t r i v i a (grammatika, dialektika, rhetorika) a q u a d r i v i a (geometrie, arithmetika, astronomie, musika); hleděli si i historie a lékařství. Netoliko však ve vědách, v nichž brzy nade všecky spolužáky vynikli, hleděli věrní dva přátelé své cti, nýbrž přičinili se, aby uprostřed pohanů křesťany nejen s l o u l i, ale také jako křesťané vzorně, svatě žili. S pomocí Boží se jim to podařilo. I byli za to váženi nejen od křesťanů, nýbrž i pohanů; s úctou každý hleděl na „Kappadoky“. Jen Julian na ně nevražil. Když dokončivše studium opuštěli Atheny, vyprovázeli je celý zástupové na břeh mořský a srdečně se s nimi loučili.

* * *

Sv. Basil, přijav r. 357 svěcení, žil jako poustevník a uspořádal život klášterní v Pontu a Kappadocii; jest to řehole b a s i l i á n ů, podnes na Východě kvetoucí; zvláště vloženo jim na srdce, vychovávatí mládež a pečovatí o sirotky. Zvolen b i s k u p e m ve svém rodišti C a e s a r e j i (r. 371), zářil světlem pravé víry a dobrých skutků. Poblíž města vystavěl ústav, zvaný B a s i l i a s, jenž budil podiv všech příchozích. Byly tam prostranné dvo-

rany pro ošetřování nemocných, pro uhoštění chudých a pocestných, příbytky pro lékaře, dílny pro řemeslníky.

Neohroženě hájil vláry i proti císaři Valensovi, jenž by byl rád celou říši učinil arianskou, bludařskou. Poslal císař na sv. Basila svého místodržitele Modesta. Modestus začal lichotivě, a když to neprospělo, hrozil zabavením majetku, načež sv. Basil klidně odpověděl, že mimo několika knih ničehož nemá. I hroženo mu vyhnanstvím. Odpověděl opět: „Celá země jest mi vyhnanstvím, jen nebe jest mi pravou vlastí.“ Hroženo mu skřipcem. Odpověděl: „Nebojím se; mé tělo jest tak vychudlé, že prvním rázem bude konec muk a života.“ „A co smrt?“ tázal se Modestus. „Tě se ještě méně bojím“, odvětil sv. biskup, to jest mi milostí, protože mne spojí s Bohem“. I řekl místodržitel nevrle: „Tak se mnou ještě nikdo nemluvil.“ Světec na to: „Bezpochyby neměl jsi dosud biskupa před sebou.“ Zvědév to všecko císař Valens, chtěl sv. Basila ztrestati vyhnanstvím; avšak rozmysliv se, nechal ho na pokoji.

Roku 378 padl císař u Adrianopole v boji s Goty. Církví se na čas ulehčilo. I pracoval sv. Basil neúnavně dále, hájil neohroženě jednoty vláry a získal si vedle sv. Athanasia nejvíce zásluh o zastavení a odklizení nešťastného bludu Ariova, jenž upíral božství Kristova. Napsal v té příčině znamenité dílo ve třech knihách, jakož i jiný důkladný spis o Duchu svatém. Dochovalo se nás též jeho 37 homilií (kázání), knih a obřadní, 336 listů a řeč křesťanským mladíkům, v níž ukazuje, jak i křesťané mohou s prospěchem studovati pohanské spisovatele. Všecky tyto literární práce vynikají nejen bohatým, hlubokým obsahem, nýbrž i krásnou formou; důstojně se řadí ke klassickým dílům řeckého starověku. Právem za všecku svou požehnanou činnost, za všecky své heroické ctnosti, nazván sv. Basil Velikým. Skonal v Pánu 1. ledna 379, skonal se slovy Spasitelovými: „Otče, v ruce Tvé poručím ducha svého!“ Nejenom metropole, nejenom ostatní biskupství podřízená, nejenom Malá Asie, nýbrž „všecek křesťanský svět truchlil nad ztrátou učitele pravdy a zachovatele církevního pokoje“, pravý přítel jeho, sv. Řehoř Nazianský, jenž byl od zvěčného miláčka i posvěcen na biskupa města Sasiny.

(Příště dále.)

Dr. JOS. KACHNÍK.

Výchovná dětská divadla.

V amerických paedagogických kruzích budí nemalý zájem „výchovné dětské divadlo“, jež za přispění výchovného družstva (educational alliance) zřídila v dělnické čtvrti new-yorské Miss Alice Minnie Herts. Děti hrají divadlo a diváky a posluchači smějí býti jen děti. Napřed hrály se jen pohádky, nyní však již hrají se i veselohry Shakespearovy. Vrchní řízení převzal světoznámý, nyní již zesnulý, humorista Mark Twain. Jednotlivé děti smějí jen jedenkrát vystoupiti, aby se zabránilo samolibosti a ješitnosti

a děti neuváděly se do říše snů, kdež by se praktickému životu odcizily. „Nechceme vychovávat děti pro divadlo“ — vyslovila se zakladatelka — „ale pro život. Nám jedná se o to, aby vůle dětí byla tužena a zvykla si od předsevzetí k činům neochvějně přecházeti“. Byly vysloveny obavy, že nádherná úprava kostýmů neblaze působiti bude na obrazotvornost dětskou, že vznítí se nezřízená ctižádost a touha po strojivosti. Ale skutečnost poučila o jiném. Právě proto, že děti jen jedenkrát vystoupiti smějí a to jen před dětmi a ihned zase ku své denní práci se vracejí, ničť se sklon k mravním nepřístojnostem, zůstává ale to, co opěťováním úkonů se ustálilo: pud po činech a důstojné, neohrožené, zdvořilé, přívětivé vystupování. Chatrně ošacené děvče dělnické, jež královnu představovalo, svléká po představení knížecí háv, ale podržuje důstojné vystupování a vlídné, blahosklonné chování, jemuž za několik hodin přivyklo.

S divadlem spojena jest škola pro jasnou a dobře článkovanou výslovnost a pro zvučnou a přiměřenou deklamaci. Spojena s ním také škola pro ruční práce, kdež starší družky své mladší dětské kolegyně v umění švadlenské zasvěcují. Úspěch jest neobyčejný. Na posledních čtyřech divadelních cyklech účastnilo se 134.000 dítek. Každé dítě platí vstupného 10 centů (asi 45 halířů). Malé obecenstvo sleduje úkony na jevišti s největším zájmem. Ticho jest jako v hrobě, ač jim nikdo nebrání a mohou se volně pohybovati a spolu hovořiti. Sem a tam hlasitě projevují souhlas a při zauzlení činohry zavždy ozvou se z posluchačstva úzkostlivé hlasy, jež hrdinu varují před intrikami nepřítelů. Je-li divadelní kus řečí vázanou složen aneb těžším k pochopení, připravují se děti na představení tím, že se jim v divadelním domě obsah mluvou prostou a nevázanou vypravuje. Tak skvělý výsledek pokusu new-yorského přiměl i jiná města států severoamerických, že na zřízení podobných divadel pomýšlejí.

Jistě nic nového v dějinách paedagogiky a přece novým. Již Jan Sturm (1507—1589) naváděl žáky, aby komedie Terencovy, Plautovy a Aristofanovy divadelně předváděli a tak na veřejné činorodé vystupování si zvykali. Dále pokročili v tom školy jesuitské, kdež divadelní hry náležely k ucelenému programu výchovy školské a internátní. Ovšem připouštěli jesuité jen kusy naprosto mravné, jichž láska čerpána z dějin biblických, církevních neb všeobecných, kdežto Sturm bez vynechání míst neslušných celá díla předváděti dával. I dnes ve mnohých školách dějí se výstupy dítek ať již deklamatorní ať divadelní. A přece jest rozdíl mezi tímto vystupováním a výchovnými divadly americkými. I jesuité připouštěli k žákovským hrám slušné obecenstvo dospělé, ba dály se tyto slavnosti se zvláštní okázalostí. Toho není při dětských divadlech amerických. Jeví se tu značný pokrok paedagogický, jenž vyplynul z horlivě pěstěného studia duše dětské.

Při dětských výstupech před dospělým obecenstvem celá mysl hrajících dětí obrácena jest k tomu, aby se obecenstvu zalíbily. V této snaze podporuje je pochvala a potlesk obcenstva. Tím ovšem nejen nemálo podporuje se ješitnost dítek hrajících, ale zbavují se tyto všelikého vlastního požitku a výchovného vlivu umění činoherního. Pozorujme děti při jejich hrách, když jsou od starších nepozorovány a zcela mezi sebou. Očka jejich září a brzy zas snivě upírají se k zemi. To jejich obrazotvornost pracuje.

Rušnému vzmachu fantasmie neb klidnému její pohybu odpovídají zevnější úkony tělesné, brzy hbité, brzy zas klidné a vážné. Ostatní děti stojí kolkolem a prožívají s hrajícími celý ten pochod duševní. Vlnění fantasmie působí ovšem i na vůli a to nerušeně, přirozeně a účinně.

Záleží na tom, jaká hra jest. Nejlépe zamlouvají se našim dětem hry a představení, která vyrostla z kmenové a krajinné individuality jejich předchůdců a sdílením na ně se dochovaly. Bývají rázu žertovného, krasoumného, náboženského. Bartoš v „Našich dětech“ dosti jich uvádí. K nim děti něco přidávají, aneb z nich, dle povahy své, něco vynechávají, něco pozměňují. Tak tuží se jejich duševní síly a ideálním směrem se vyvíjejí. Pěstí se veselá nálada mysli a melancholické letoře odebírá se její zasmušilost a tísnivost; cit pro krásné a slušné pohyby a chování vůbec se ve hrajících a ve spoluúčastněných vzbuzuje a mysl k náboženským ideám povznáší. Ba i rozum se bystří a tím více cvičí se smysly měřením a postřehováním zevnějších úkonů. Vše pak to děje se sebevýchovou, bez přímého rušivého zasahování dospělých. Zde jsou děti ve svém světě, maličtí mezi maličkými. Přítomnost dospělých nesevadí je, aby si hrály na dospělé. Vždyť by se nelíbily samy sobě a nevěnovaly by se plně hře a nespočinuly v nevinné radosti, jakou jim činoherní výkon působí. Po hře a dramatických výstupech, jež děti mezi sebou pořádávají, nebývají unaveny jako po výstupech před dospělými, ale osvěženy a k nové činnosti naladěny.

Na těchto zásadách dětské psychologie zbudována dětská divadla v Americe. Stojí za povšimnutí i u nás, a to tím více, že by podobná zařízení mnoho mohla přispěti ku výchově dítek v duchu našich svérázných národně-lidových her a výstupů, jež působením mezinárodního proudění myšlenek a názorů vždy více ustupují uměle sestaveným neb z cizího jazyka přeloženým hrám a divadelním výkonům, které jen zevně-slovně a slohově duše dětské se dotýkají, ale obsahově svéráznou mysl českých dětí upoutati nedovedou. Nemálo jistě i družnost a pospolitost dítek mimo školní síň takto by se pěstila a po stránce sociální mnoho by prospěla. Činnost vychovatele při nacvičení byla by ovšem jen nepřímá a záležela by ve výběru kusů a svěřením jich dětem vyspělejším, které by je za vzdáleného dozoru vychovatelova — by se nepřistojnosti neděly — s ostatními hráči nacvičily.

JAN VÁLEK,
učitel hluchoněmých.

Duševní vady dětské.

Všeobecně nařká se na zpustlost nynější mládeže, kterou mnoho lidí přičítá jedině škole. Výtka tato není z paedagogického hlediska oprávněna kromě jiných i z toho důvodu, že na každého člověka působí tak zvané slepé vlivy (společnost, podnebí a j.), na které škola má buď nepatrný, anebo vůbec žádný vliv.

Základ zpustlosti hledati dlužno v nedostatku autority vůbec. Charakteristikou nynější doby je všeobecná nespokojenost u všech stavů; každý nařká na mnoho práce, špatný postup, drahotu a j. Slyšíme láteření nejen dělníkovo, ale i z míst vysokých: říšské rady a zem. sněmů, jichž prvním úkolem je autoritu zvyšovati; a právě z těchto míst zaznívají velmi často řeči, které jsou ostatnímu obyvatelstvu špatným příkladem. Všechno se kritisuje a čím kdo vynalézavějším v kritice, tím spíše vynikne; tak podrývá se autorita, v davy rozsévá se nespokojenost, kteráž přenáší se i na duši dětskou, jež jsouc velmi vlnímavou, záhy po příkladu dospělých vzpírá se příkladům, jež jsou dle jejího mínění pro ni nepřijemnými. Je tu mimovolně vypěstován zárodek vzdorovitosti.

Další příčinu nevázanosti mládeže dlužno hledati v nedostatečné známosti zásad a pravidel vychovatelských u většiny matek. Mnohá z nich potřebovala by ještě sama, by paedagogicky byla vedena; stavši se matkou, neví si mnohdy rady ani v ošetřování, na tož pak ve výchově vlastní.

K zamezení zpustlosti vedou dvě cesty a to repressivní a preventivní. Methoda repressivní v praxi se náležitě neosvědčila a proto v minulém století nabyla převahy methoda preventivní. Zakládány byly totiž ústavy ochranné pro mládež ještě školou povinnou místo ukládání trestů mladistvým provinilcům v trestnicích. Jsem však pevně přesvědčen, že společnost lidská zařizováním ústavů ochranných nesáhla ještě ke kořenu zla, nýbrž preventivní methoda dosáhne teprve většího úspěchu, když počne u matek y s a m é. Nepomohou tu besídky učňovské a jiná zařízení vychovatelská pro mládež dorůstající, když červ různých vad již hlodá na duši její. Zde musí společnost lidská začíti u matky, aby tato věděla předem, jaký úkol na ni čeká, by zdárně dovedla vychovávat. Slyšíme tu často, jak mladá matka, místo by se radovala, že Prozřetelnost svěřila jí jeden z nejdražších pokladů zemských, pláče a to z toho důvodu, že teprve nyní poznává svoji bezradnost při ošetřování dítěte; jak potom to vypadá při výchově samé?

Společnost lidská v nedlouhé době dojde k tomu přesvědčení, že na odstranění nevázanosti a zpustlosti mládeže nevystačí nynějšími ochrannými prostředky a nucena bude obrátiti hlavní zřetel k autoritě vůbec a výchově matek zvláště. Tyto musejí býti vychovány tak, by vědomy si byly všech pravidel a zásad, jichž je třeba ku zdárné výchově příští generace. Dále bude nutno, by poučovány byly, jak záhy se vyskytující dětské nečnosti

a vady dají se na správnou cestu uvést. Pokud společnost lidská neobrátl k těmto dvěma velmi důležitým faktorům při výchově hlavní svojí činnosti, nedosáhne žádané nápravy v té míře, která by odpovídala nákladu na nynější ochranná opatření. Vliv autority a matky na duši dětskou nedá se tak snadno něčím jiným nahraditi; o tom poučuje nás denní zkušenost a každý z nás i v pokročilém věku velmi často ho pocítuje.

O autoritě a výchově matek možno velmi mnoho psáti, což není ale úkolem tohoto článku; chtěl jsem pouze upozorniti tím veřejnost na mezeru v nynější výchově mládeže. Vytkne se mi snad, že existují již ústavy pro vzdělání dívek dospívajících; tu dovoluji si podotknouti, že tyto mají za hlavní účel buď prohloubení všeobecného vzdělání, anebo jsou přípravou pro samostatnou výživu, nikoliv však předpravou budoucích m a t e k. Jak nás každodenní zkušenost poučuje, neuschopňuje prohloubenější všeobecné vzdělání ještě daleko dívku při nynějším systému vyučovací, by předem si byla vědoma prostředků pro zdárnou výchovu potřebných. Bohužel, právě matky z vyšších společenských kruhů z větší části svěřují počátečné vychování svých dítek služebným; starost o děti překázela by jim v požitcích životních a tím právě sledujeme se s faktem, že poměrně větší procento zkažených existencí pochází z těchto kruhů. Že snad nejsou ve vychovatelných, zabraňuje rodičům stud a v pozdějším věku ze známostí najdou pro ně nějakého zaměstnaní; jsou to trubci společnosti lidské, kteří, když se jim nedaří po jejich, raději si sahají na život.

U dítěte sledujeme se velmi záhy se v z d o r e m. Již malé děcko, aniž ovládá ještě souvislé řeči, dává na jevo pohyby celého těla tuto nectnost; pak-li tyto jemu nepomáhají, počne křičeti a plakati, jen aby dosáhlo svého. Přihlédněme ku psychologickému vývinu vzdoru: Tento je snaha uplatnit vlastní vůli, byť i rozkaz jiného chtěl něco jiného; vzdor nepřihlíží ani ku prospěchu, ani k vlastní škodě, jen chce míti, jak se říká, „svoji na vrchu“. Tím vysvětlíme si časté případy vzdoru u dětí, neboť chtění jich velmi často zabíhá tam, kde výchova kategoricky praví: „To nejde“. Vyvinuje se tudíž ponejvíce tam, kde se dítěti příliš vyhovuje, takže vůle jeho ovládne veškeré svoje okolí, jež pak během krátké doby dochází k tomu poznatku, by také vůli svoji oproti dítěti uplatnilo. Následkem toho naráží zde pak vůle dvou osob prudce na sebe, jest tu křížení zájmů dítěte a vychovatele. Proto je s psychologického stanoviska velmi nápadno a nepochopitelné, že dětská vůle může nabýti převahy nad vůlí dospělého, kteroužto poslední z pravidla zeslabuje přílišná láska k dítěti, anebo v mnohých případech i lhostejnost vychovatelova že podléhá, než by se dala pohnouti k větší energii.

Aby se tudíž předešlo vzdorovitosti, je první podmínkou již záhy u dítěte uplatňovati svoji vůli; musí tu býti vypěstována nejprve poslušnost, aniž by dítě pocívalo snad i fysickou nadvládu, která velmi často svádí pak ku vzdoru. Musí při tom přísně býti dbáno, by rozkaz nebyl dán pouze z libůstky, by přihlíženo bylo k dětskému životu, a proto aby rozkaz byl i proveditelným. Právě libůstkové rozkazy, jež z pravidla bývají dávány, aby ukázaly nadvládu, vyvolávají odpor, jako podklad vzdoru; podobně uložením nemožností klíčí v duši dětské nejen odpor ku práci samotné, ale

i k osobě rozkaz udělující, neboť pocítuje tu svoji podřízenost a odvislost a vyvolává i nechut podrobiti se vůli cizí.

Přímým následkem vzdorovitosti je **o d m l o u v á n í**; toto nastává teprve v té době, kdy dítě již úplně ovládá řeč, pronáší svoje protidůvody, aniž by přihlíželo k logickým důvodům druhého. Vychovatel chybí při tom hlavně, když reaguje na důvody dětské, chtěje ho o opaku přesvědčiti, čímž povstává slovní potýčka; tím dává mu jen větší příležitost k odmlouvání, zapomínaje při tom, že nemůže dítě býti na tom stupni duševního vývoje, by dovedlo uznati jednak logické důvody jeho, jednak zase logicky správně odpovídati, následkem čehož žvatlá páté přes deváté a má mnohdy radost, když může druhého svými nesmysly jen pozlobiti. Tak znenáhla učí se ke všemu pronášeti své mínění a chce vůli svoji všude prosaditi, stávajíc se tím svému okolí i protivným.

Duše dětská učí se mnohdy již ve své těkavosti a čilosti odmlouvati, aniž by tu byl zprvu nějaký úmysl; pak-li ovšem vypozeruje, že vychovatel na vše odpovídá, stává se toto bezděčné a neúmyslné odmlouvání zvykem, jež dá se pak těžko vyhladiti. Nejlépe jest tu nevšímati si replik dětských a vůli svoji u něho uplatniti bez dlouhého vyjednávání. Poznává-li pak dítě, že jeho výřečnost mu pranic nepomáhá a že svoji vůli musí podrobiti vůli dospělého, zanechá znenáhla odporného odmlouvání.

Přistupuje-li k tomuto odmlouvání také čin, říkáme, že dítě je **z p u r n é**. Protilek je tu neochvějně trvání na daném rozkazu a po případě hladem ho donutiti, by se podrobilo. Dítě při vzdorovitosti, odmlouvání a zpurnosti jeví z pravidla velikou vynalézavost, jen aby se mu stalo po vůli.

Další vadou, již záhy se vyskytující, je **m l s n o s t**. Této přiučí se dítě **příčiněním** pouze dospělých. Tito z přílišné lásky k němu vyhovují mu i v požitcích tělesných, čímž záhy se stává vybíravým a mlsným. Nastává u něho nepravidelnost a nevhodnost jídla, čímž trpí i jeho tělesné zdraví; tím zaviňují dospělí u něho různé poruchy, zvláště ústrojů zažívacích.

Mlsnost má za následek i jiné vady, jako marnotratnost, lež, krádež, podvod a j., jež mají dítěti dopomoci k prostředkům, aby svoji mlsnost mohly ukojiti. Vychovatel je tu voliti střední cestu při poskytování požitků tělesných, nevyhovovati všem, mnohdy nesmyslným přáním dětským, jako zase neodpíratí mu vše, by pak po zakázaném tím více netoužilo a po případě nedovoleným způsobem toho dosáhlo. Jest povinností vychovatelovou přiučovati dítě, by dovedlo již záhy svoje různé choutky na uzdě držeti, naváděti je ku spořivosti; v tom ohledu osvědčilo se zavedení pokladniček, u mnohých peněžních ústavů, jež mají tu výhodu, že nelze z nich každou dobu peněz vybrati, čímž zamezuje se častá příležitost k utrácení.

Mnohdy zaviňují zdánlivou mlsnost u dětí různé choroby; dítě následkem své nemoci nesnese mnohé stravy a dospělý nutí je k tomu onomu jídlu neprávem. V takových případech, jak samozřejmo, je nutno obrátiti se na lékaře, by se předešlo vážným poruchám zdravotním. Takové dítě již svým bledým obličejem, slabostí tělesnou a nechutí ku práci a i zábavě dává na jevo, že vybíravost jeho nemá původu mlsnosti, nýbrž v chorobném jeho organismu.

Dítě učí se také záhy lháti a to z několika příčin: aby zakrylo provedený zlý skutek, aby si vymohlo něčeho od jiných, aby pomohlo jinému, z návodu, z příkladu, z lichocením, z pouhé obrazotvornosti a j. Vadu tuto dítě dá na sobě lehce poznati blednutím, zarděním, anebo nezvyklou u něho zajímavou řečí; pakli žádná z těchto známek se u něho při lži nedostaví, jest to nezvratnou známkou, že lež se u něho již příliš hluboko zakořenila.

Pozorujme s hora uvedené příčiny lži: Dítě něco zlého vyvede; aby ušlo zaslouženému trestu, svádí čin ten na svého bratra, sestru, služku a j. Pakli se dítěti několikráte uvěřil a jiný za ně, zvláště služka, je vypeskován, poznává z toho záhy svůj prospěch a navyká si nejen lži, ale i škodolibosti.

Dítě chce jíti na toulku; ví ale, kdyby řeklo pravdu, že nebude mu dovoleno a proto vymlouvá se na učitele a j., že má to neb ono vykonati, jen aby se dostalo ven. Poněkud omlouvající je lež z lásky a šlechetnosti, k níž dítě mnohdy sahá, by svému milému pomohlo buď od trestu, nebo k něčemu příjemnému; na př. jeho miláček roztrhne mu z rozpustilosti kalhoty; aby nebyl za to potrestán, svede to dítě, jehož kalhoty byly roztrženy na třetího. I tuto lež, jež prýští z lásky, nutno zamezovati, jelikož svádí pak dítě, by jí také v jiných případech užilo.

Dítě bývá velmi zhusta naváděno ke lži dospělými; tito v mnohých případech nejsou si toho ani vědomi. Překrucují často mnohou událost před jinými, dítě to poslouchá, jsouc si vědomo o nesprávném vyprávování. Zvláště přehnané vyprávování událostí žertovných svádí dítě k napodobení, neboť si záhy uvědomuje z dřívějších příkladů, že celou společnost rozesměje a tím se jí zalichotí. Jiné případy nabádání ku lži záleží v tom, že jeden dospělý zatajuje lži před druhým mnohé skutky a navádí přímo dítě, co má říci, aby věci neprozradilo. To zvláště děje se v rodinném životě, kde na př. otec nechce, by matka věděla, že si poslal pro kořalku nebo nějaký mlis; naporučí přímo dítěti, jež bylo proto neb ono posláno, by buď nic neříkalo, nebo řeklo docela něco jiného. Tím zaséváno je do duše dětské zrníčko lži a dítě velmi dobře si pak pamatuje, že lež mu ve mnohých případech může pomoci.

Matka sama mimovolně i při nepatrných věcech vkládá lež do úst dítěti, aby ho upokojila; dítě si hraje s panenkou, svojí nešikovností rozbije ji a počne křičeti. Aby přestalo, matka svádí to na pejska, kočičku, volajíc: „Ty, ty, tys to Jeníčkovi rozbil“, na oko i trestá je, aniž by si uvědomila, že dítě po druhé napodobiti bude již matku. Mnozí rodiče mají z toho radost, když jim dítě přináší zprávy o různých příhodách z jiných rodin a z ulice, směl se mnohému jeho vyprávování a chválí je za to, jak si všeho všimá a jak je chytré. Dítě pak z nedostatku zpráv vymýšlí mnohé příhody a tak naváděno je nepřímou ke lži. Jako dítě lže mnohdy ze soucitu, tak zase na druhé straně sahá k ní ze škodolibosti, jen aby druhému ublížilo; to zvláště děje se v rodinách, kde je více dětí nebo služka, na které všechno možné a nemožné svádí a kochá se, když následkem jeho lži je někdo peskován.

Děti, jak známo, rády se chlubí; pozorují-li tudíž, že jsou rády v tom poslouchány, svádí je to záhy ku lži. Chorobným zjevem bývá u dítěte konečně lež z fantasmie, jež se ale zřídka přihází; působí tu vlastně nemoc na duši dětskou a proto nutno v takových případech poraditi se s lékařem.

Vychovatel znaje příčiny lži musí nejprve sám k sobě býti přísným a opatrným, by veškeré jednání jeho s dítětem bylo vždy opravdové, by dítě následkem jeho povrchnosti neučilo se přetvářce, jako počátku lži. Upřímnost, tuto charakteristiku dítěte, hledme v něm co nejvíce posilovati. Jako při trestu, tak i při chvále budme opatrní, kteráž také mnohdy svádí dítě, že vymýšlí si pak věci nepravdivé, jen aby bylo často pochváleno. Vychovatel neústupně musí trvati na tom, by vždy dítě bylo pravdomluvným a netrpěti žádných vytáček.

Každá dítěti uložená práce budiž prohlížena, by seznalo opravdovost jejího uložení; výroky dětské, zvláště ve věcech choulostivějších, přijímejme s jistou rezervou, přesvědčme se často o vypovědění a vylhané hned na místě vytkněme a odsudme! Podaří-li se dítěti několikráte lež, jde to s ním, jak říkáme ve fysice při pádu volném, rychlostí čtverečnou s kopce a ono pak samo pronešenou svoji lež považuje za úplnou pravdu. (Dokončení.)

BEDŘICH VAŠEK.

Slabě nadané dítě ve škole.¹⁾

Bývá mi vás tak líto, když vstoupím do třídy a vidím vás seděti uprostřed živých, dovádivých dětí mrtvé, netečné, zamklé, jak nemocná kuřátka na dvoře někde v koutku smutně se choulí . . .

Bývá mi vás tak líto, když se před vyučováním po vás se stupně rozhlížím, protože u veliké části nejste vy tím vinny, že ochromen je váš duch, že povadlá je vaše svěžest . . .

Bývá mi vás tak líto, když si vzpomenu, že všude jsouce odstrkovány, snižovány, snad časem úplně se vžijete do své vnucené smutné úlohy a půjdete životem tupě, beze snův a ideálů, bez cílův a rozmachů.

Zamyšlen vzpomínám na ty málo lichotivé názvy „přítěž“, „olověné závaží“, „omezenec“, „budižkničemu“, jimiž jste oslovovány doma, na ulici i jinde! . . .

Co bude jednou s vámi, dítky drahé, jež nyní ze svých lavic tak zasmušile, zamíkle na mne hledíte? Vyplníte úlohu náboženskou, již Bůh každému člověku na bedra klade? Úlohu sociální?

Vyplníte, nesvěšujte hlavy, jen když ti, kterým jste svěřeny, budou na výši svého poslání!

Několik typů.

L. S. — Sedává se zrakem netečně do světa hledícím. Jeho ideálem by bylo, kdyby směl si nechati ruce líně založené na lavici a na ně si položití hlavu a dřímati. Pleť vždy ušpiněná, chudý šat vždy roztrhaný

¹⁾ Podrobná literatura příslušná bude uvedena na konci studie.

a v nečistotě a nepořádku. Zrak bezvýznamný. Chůze líná, houpavá. Ani jednou neprojevil ve škole větší živosti. Jen s největší námahou lze z něho dostat občas kratinkou odpověď. Ne že by byl tak nepoměrně slabě nadán; ale domácí život rdousí v něm veškeren rozmach. Bydlí kdesi v komůrce na dvoře. Matky nemá; otec chodí do práce, a když se vrátí, vaří jídlo. Hoch bývá odkázan sám na sebe celé dny; není sourozenců, aby si ve styku a ve lže s nimi bystřil ducha. Není ani jediného předmětu, pro který by ve škole jevil větší zájem.

G. N. — Děvče asi 10tileté, tělesně normálně vyvinuté; možno říci, až kvetoucí. Ostatní její sourozenci nejsou sice geniové, ale držel se ve škole as co do prospěchu aspoň jakž takž nad vodou. Děvče prodělalo zánět mozkových blan. Od té doby jsou všechny její schopnosti zeslabeny. Paměť tak slabá, že ty drobtý z náboženství, počtů, ruční práce, které se jí dnes s největším úsilím vpraví, jsou do zlířka jistě zapomenuty. Jinak dobrosrdečná, poslušná, přítulná.

J. H. — Otec alkoholik; po celý dny nebýval doma; jako podomek v hotelu na náměstí častěji stával na prostranství před hotelem, děláje svým chováním málo cti své rodině. Matka mrtva. I bydlel u své přibuzné, která mu však i po stránce materiální i po stránce ethické a náboženské mohla málo dáti. Hoch bledý v tváři, oko bez energie, pohyby lóudavé, odpovědi sporé a kusé. Hlavně na počty jeho rozum nestačil. V ty dny, ve které měly býti počty, chodíval nejraději „na vandr“, totiž do lesa, nebo seděl někde na hrázi, nebo potloukal se blízko hnízd mladých ptáčků nebo chodil po náměstí a sbíral odpadky doutníků. Ve škole nerušil. Mrtvě seděl a jen s jakousi únavou dával pozor na to, co jsem vykládal. Vůle byla krajně slabá. Má nyní asi 15 let. Vydělá si v továrně slušné peníze, ale neudrží u sebe krejcaru. Tyto dny vloupal se s několika druhy, téhož smýšlení jako on, člověkovu do uzamčené pokladny . . .

F. N. — Tělesně zdravý. Pleť bledá; pohled nepevný; hlas haštěřivý. Ze zámožné, poctivé, ale málo nadané rodiny. I ostatní sourozenci žijí čestně, ale jejich výkony ve škole jsou neslavné. Vůle F. tak mdlá, že rodiče musí býti až krajně vynalézaví v prostředcích, aby jej donutili, by se učil. Jakmile je poučka jen trochu spleťitější, už není schopen, aby její součástky a celek přehlédl. Hlavně v počtech, a vůbec v předmětech, kde je třeba větší soudnosti. Jinak dobrácký, sdílný, skromný, v praktické práci, která neklade na duševní nadání velikých požadavků, vytrvalý. Nebude-li dán na obtížné studie, bude se moci jako řemeslník dobře uplatniti.

N. N. — Typ chlapce živého sice, a přece málo nadaného. Ve škole nedovede ani chvílky upřítí pozornost na týž předmět; stále něco kutí. Úlohy, jež má doma zhotoviti, pravidelně hotovy nejsou; vždy má plně pytle výmluv, že je tím nevinný. Kde se něco šustne, zvláště něco dobrodružného, N. tam bude jistě. Dovede býti i zlomyslným, a pak se nezná od hněvu; kameny, nadávky, slzy jen se sypou. Hraje si rád na šviháka. Jeho vrtkavost, plýtkost zaviněna hlavně tím, že má přístup k lihovinám, a že bývá poslán až pozdě v noci spáti. — Kdo ho nezná, snadno by byl jeho vnější živostí ošálen a přehlédl by jeho vnitřní plýtkost.

J. G. — Byl by vydržel celou hodinu držeti hlavu na ruku opřených a dívati se bezmyšlenkovitě oknem ven. Ani hana, ani chvála se ho netkne. Rozloží si ruce, na ně položí bradu, a teď by se rád svýma prázdnýma očima díval na učitele. Tvář zohavena několika hlubokými ranami. Nebylo možno jej pro něco rozehřáti, ani v soukromých hodinách, ve kterých jsem jej, protože mi bocha bylo líto, vyučoval. Až jednou otevřel svou duši: „Já jsem měl jednu spalničky, a z několika ran ze mne teklo, a ještě dosud mi často tékává z uší“. Celý dojem, jaký v pozorovateli vyvolává, je dojem dítěte, jehož tělesný vývoj je podřát vleklou chorobou.

J. Š. — Dostal jsem jednou po prázdninách v různých třídách zas přes 120 nových žáků. Hned v prvních týdnech upoutal svými bídnými odpověďmi moji pozornost hoch, který mi byl i svým ustrašeným, nepokojným chováním nápadný. Tázel jsem se ho asi za 4 týdny na něco. Hoch se jen jaksi divně na mne dívá, jakoby mi nerozuměl. „On dobře neslyší“, praví jeho sused. „Neslyšíš dobře“? táži se. „Neslyším“. „Co se ti stalo?“ „Mne bolívá v uších a K. (mladší bratr) mne po nich bije“. „Proč tě bije?“ „Tož tak“. „A co mu řeknou tatíček“. „Tatíček nám zbláznili a minulý týden jich odvezli do Kroměříže“. Posadil jsem si jej blízko stupně, dávám mu lehčí otázky, a od té doby Jenička těší můj předmět, a já jsem si též zamiloval toho ubohého, nahluchlého, odstrkovaného hochu.

C. K. — Otec dělník, nestarající se o rodinu, matka dosti pořádná. Cyrill nikdy nepatřil k nejbystřejším dětem školy. Ale když mu bylo asi 11 let, odstěhoval se s rodiči do Dolních Rakous, tam chodil do školy německé, třeba německy ani slova neznal, tam navykl si seděti ve škole jako cizinec, nepatřící k ostatnímu tělesu třídy, a tato nálada mu zůstala i po návratu do naší školy. V lavici sedává tiše. Prosby, domluvy, napominání, hrozby, tresty, sliby, v soukromí i veřejně — všecko marné. Nic ho nezajímá, než když smí blouditi po ulicích nebo po polích, nebo když se může v průvodu hochů stejné kvality toulati po lese. Matka jej přivede až ke škole; hoch se obrátí od třídy, až cítí že je matka pryč od školy, a už zas sedí někde na hrázi, nebo ohlíží si hospodu, kdyby snad některý z výrostků školy odrostlých jej zavolal a dal mu kousek klobásky. Není zlomyslný nebo rváč; ale opozdil se nešťastnou cestou do Rakous a cítí se vyloučeným z ostatní společnosti, a ničím, ani dobrotou ani přísností, nenechá si svého předsudku vzíti . . .

— Toť aspoň několik málo obrázků, kterých každý vychovatel zažije ve své činnosti takové množství . . .

V čem záleží ta slabost nadání?

„Podstata nadání dá se pouze stanoviti jako jisté (x), které předurčuje příští vývoj v jistých mezích“. Tak pravil na I. kongressu pro psychologii dětskou a pro ochranu mládeže ve své přednášce Dr. Eisenhans¹⁾. Je-li již

¹⁾ Dr. K. Schäfer, Bericht über den Kongress für Jugendforschung und Jugendfürsorge in Berlin. Langesalza 1907 str. 137.

pojmem nadání tak těžko stanovitelný, tím obtížnější je stanoviti pojem malých vloh; jako jsou skoro nespočítatelní činitelé, kteří dohromady tvoří „průměrné nadání“, zrovna tak téměř nespočítatelné jsou druhy vloh omezených, protože každý scházející nutný součinitel, každá chybící nevyhnutelná buňka mozková, každický přerušovaný nerv, každický poškozený orgán vyvolávají nový druh slabého nadání; a při téžte druhu je zase možná celá škála různé síly zatížení.

Lze rozvrhnouti dle Trüpera, ředitele vychovatelný a sanatoria pro těžko vychovatelné dívky na Sofienhöhe u Jeny¹⁾, dívky s nepatrným prospěchem, pokud je zaviněn vlohami, ve tři skupiny :

1) dívky duševně zcela normální, ale potřebující tělesného nebo duševního zotavení, tělesně slabé, nervově citlivě, přetřžené, školou znavené, a tudíž nepozorné, rozptýlené, z těžka se učící, tak že zůstávají konečně za ostatními.

2) dívky, které v době po narození a později duševně nebo tělesně byly zatíženy, ať již vinou vrozené, ale nepoznané psychopathické konstituce, ať již vinou školního přetřžení nebo poruší tělesného zdraví.

3) dívky, které jsou vrozenými slabostmi zamořeny: nenadané, nebo jak už chceme pojmenovati ty, které nejsou sice blbé, ale pro vyšší vzdělání se naprosto nehodí. A každý drobet vědění, jež chceme takovým dětem upravit, stojí tolik p e r n é práce!

Úmyslně nezmiňuji se o dětech slabomyslných, které nedovedou rozeznati ani nejobyčejnějších předmětů, kterým není možno upravit ani nejzákladnějších požadavků normálního života, a jimž se musí, mají-li se státi aspoň trochu užitečnými údy lidské společnosti, věnovati péče docela odlišná od té, která stačí dětem normálním, v asylech, kdež v opatrovnách a ošetřovatelnách umístěni jsou, protože není naděje na zlepšení!

Nás ovšem nejvíce zajímají případy uvedené pod čísla 2) a 3). A to proto, že případy ty často se vyskytují. Jak často křivdí se mnohemu takovému dítěti! Plísáme je, že je líné, že nechce mysliti, že si nechce dáti říci, že je zabeđené, a zatím snad dítě má dobré vůle více nežli si myslíme, a jeho jedinou vinou je, že — „špatně chápe“:

Co však chceme říci větou: „Dítě špatně chápe“. ? —

Zprostředkovatelem mezi duší a vnějším světem jest tělo a hlavně jedna jeho část, nervy. Nervy přejímají popudy z vnějška a převádějí je do mozku, a tím do duše. Naopak chce-li duše něco působiti ve světě vnějším, působí na gangliové buňky mozkové, odkud se to převádí prostřednictvím hybných nervů k dotýčnému ústrojí. Má-li tedy býti vyvolán v duši správný obraz světelný, musí — kromě jiných podmínek — a) sběrna popudů světelných, oko, býti zdravé, b) příslušný nerv zrakový nesmí býti nijak poškozen, c) příslušné buňky mozkové musí býti v pořádku, d) mohutnosti duševní

¹⁾ Erziehungsheim und Jugendsanatorium auf der Sophienhöhe bei Jena. Langensalza, 1910, str. 5-7.

musí správně fungovati. Tolik podmínek, máli duši býti zprostředkován již po u h ý vjem zrakový. Cež teprve, mají-li býti zprostředkovány celé složité jevy, v životě přicházející! Co to ústrojí, buněk musí býti uvedeno v pohyb! Kolik fyziologických processů odehrává se v nás v každém okamžiku! Kdo dovedl by vysvětliti veškeren náš duševní život? Práví-li fyziologové, že už v jediné, krajně spleťité kůži velkého mozku je 500—800 milionů buněk gangliových¹⁾, pak jistě bude duševní život ještě o mnoho složitější než-li si my na svých diagramech znázorňujeme.

Zastavme se na příklad u dítěte nedoslýchavícího. Buď jeho orgán sluchový nebo nerv sluchový atd. je poškozen, o kolik poznatků je dítě takové připraveno! Jak chudičký a plný mezer je potom jeho život! Nebo ta chudoba, ta ubohá chudoba duševní u dítěte slepého! Snad dítě takové se vzchopí a vyšine se vysoko nad průměr ostatních nešťastníků téhož osudu; ale kolikráté bohatší by byl jeho vnitřní život, kdyby s touž intenzitou bylo napjalo své síly za poměrů normálních! Uvádím to, abych naznačil, jak to zhoubně působí na rozsah poznatků, když některá ústrojí neb některé důležité nervy neb příslušná část mozku jsou nějak poškozeny; když na př. mozek není vyživován tak, jak vyživován býti má. Odtud ten zjev, že na př. mnohé dítě pomalu vnímá: process musí překonávati v nervu atd. všeliké překážky. Celý obraz světa je u takového dítěte omezený, jednostranný, plný velikých mezer, a vztahy k světu a přírodě a lidem zůstanou neúplné. Jak může z těchto nedokonalých vjemů býti utvořena správná celková představa? Jak správný abstraktní pojem? Jak zásady všeobecné?

Obdobného něco jako je působení světa vnějšího na duši, je působení duše na vnější svět. Duše působí na příslušnou část mozkovou, ta na příslušné hybné nervy, ty pak na dotýčný orgán. Na př. dítě se zakoktá a nemůže vysloviti myšlenky: vl to, namáhá se, celým tělem hýbá, ale vysloviti toho nedovede. Nerv nedovede působiti na příslušné svaly, asi tak, jako při ochrnutí údu nedovedu jím hnouti.²⁾ Odtud neschopnost některých dětí řádně psáti, kresliti a j.

Avšak i když dítě si namahavě nějaké poznatky osvojilo, jest otázkou, podrží-li je v paměti. Škoda, že dosud není ještě vyzkoumán vztah mezi pamětí a mozkiem; ale tolik je jisto, že tělo a jeho stav mají veliký vliv na hbitost, obsáhlost a věrnost paměti. Kdo viděl, jak úžasně často děti takové zapomínají, jak těžkopádně se rozpomínají, jak kusé zbytky jen v jich vědomí zůstaly, ten bude jistě cítiti soustrast s jich slabostí. Ale co člověka mnohdy překvapí, je to, že často najdou se mezi slabě nadanými též děti, které věci některých oborů s velikou přesností pamatují.

I vůle bývá u dětí nenadaných často ruinována. V celém jeho chování jeví se mnohdy nepokoj: jakoby se v něm dva soupeři potýkali, a ono neví, ke kterému se má přidati. Jindy jedná úplně bez cíle: bezmyšlenkovitě čmárá

¹⁾ Dr. Strümpell, Dr. Spitzner, Pädagogische Pathologie. Leipzig. Ungleich 1910., strana 380.

²⁾ Nebo měl jsem ve škole žáka, který stále jakoby se byl usmíval. I když chtěl nemohí úsměvu z tváře odstraniti.

po tabulce nebo hloupě dívá se po celé dlouhé chvíle do prázdna. Jindy se přece rozhodne; ale trvá to tak dlouho, že už příležitost je zatím pryč. A dítě místo aby se ohlíželo po nějakém novém uplatnění se, zapadne zcela do líné rozmrzelosti na sebe samo, že se mu ta věc nepodařila. I jeho vláda nad svalstvem těla je mdlá. Celá jeho bytost a každičký úkon nesou na sobě pečet povrchnosti, ospalosti, netečnosti, slabošství. A zase zakousne-li se člověk omezený do nějaké myšlenky nebo záměru, není možná mu toho vymluviti: jeho úzký obzor duševní nečiní nemožným, aby mohl býti uznán rozumný důvod.

Cit. U dítěte málo nadaného vyvíjí se i cit jednostranně. V některém ohledu je dítě apathické; v jiném ohledu je cit až chorobně vyvinut. Zvláště co se týká osoby dítěte. „Malému dítěti a omezenému člověku jest „já“ jediným bodem, k němuž se vše vztahuje. Vše, co se děje, děje se jen k vůli němu, a děje se buď pro jeho blaho nebo pro jeho bolest To se může stupňovati až tak daleko, že dítě myslí, že je všude pozorováno. Vidí-li, jak dva lidé o něčem mluví, hned se mu vtírá domněnka. „Ti mluví o mně dobře. Ti mluví o mně zle.“¹⁾ A co takové dítě nenadané dovede, strhne-li je jeho vztek, viděl už myslím každý. A zase když je ovládla radost neví, kdy má přestat. Cit je pánem, rozum a vůle nemají svého regulativního vlivu.

Příčiny slabého nadání.

1. Mnohé dítě přináší si svého slabého ducha již hned při svém vstupu na svět jako smutné věno. Je sice záhada dědičnosti dosud nerozluštěna; ale tím ještě není popřena její existence. Co napsal MUDr. Karel Herfort²⁾ o slabomyslnosti, platí částečně i o malém nadání: „Většina případů přináleží slabomyslnosti vrozené jež je nejčastější duševní chorobou dětského věku, jí trpí hlavně chovanci ústavů pro idioty a žáci pomocných škol.“ Souchotiny rodičů, jejich syfilis, jejich nervové nemoci, jejich srdeční vada, jejich sedflost následkem těžké práce, jejich naprosto nedostatečná výživa, jejich stálá práce ve zkaženém vzduchu továrním, jejich práce s jedovatými látkami, práce v ovzduší otravnými výpary prosyceném, to všecko způsobuje, že místo dítěte zdravého přichází na svět dítě chorobné. „Kultura zapřáhá nás všechny k svému vltězoslavnému vozu. Život se stal štvanicí, přese všechno pohodlí je klid pryč, a všechna ta dráždidla netvoří trvalého požitku a trvalého uspokojení. Za penězi, za ctí honí se člověk; jeden chce předstihnouti druhého, a každý naplná své poslední síly, aby ve velikém světovém závodu dospěl k cíli . . . Jen málokterým se podaří dospěti k vrcholu; mnozí zůstanou zemdleni na cestě ležeti Nezůstanou však v boji pozadu jen pro svou osobu, jejich síla je vyčerpána a jejich potomci vystupují s dědictvím sesláblosti a s nedostatečnými prostředky, aby plnili úlohy života.“³⁾

¹⁾ M. Glück, Schwachbeanlangte Kinder, str. 40, 41.

²⁾ Paedag. Rozhledy, r. XXI. str. 344.

³⁾ Martin Glück, l. c. str. 1, 2. Trochu světla do obtížné práce, stanoviti příčiny slabomyslnosti a slabého nadání dítek vnášejí také údaje dr. Cassela, uveřejněné pod názvem: „Was lehrt die Untersuchung der geistig minderwertigen Kinder im IX. Berliner

Jednou z hlavních příčin bývá alkoholismus. Dr. Herfort uvádí ve svém článku, výše uvedeném výrok z knihy proslulého profesora lékařské fakulty v Bruselu, Dr. Jana Demoora¹⁾: „Alkoholismus je z hlavních činitelů patologické dědičnosti“. Organismus pijáka je často úplně rozrušen; tím již je špatný ploditel, neb přenáší na potomky chorobnou tělesnou stavbu. Alkoholické zvrhnutí individua rozmáhá se vždy silněji na další generace a přivádí rychlý rozvrat celého rodu, neb obvykle nastává ve čtvrtém pokolení pijáka neplodnost. Neplodnost tato jest pravým dobrodiním, neboť zamezuje další vznik chorých individuí, jaká pozorujeme ve druhém a ve třetím pokolení. Alkohol působí hlavně na soustavu nervovou a chorobné vlastnosti jeho přenášejí se na děti. Dějiny takové rodiny jsou zajímavé. V první generaci vyvolává alkoholismus známé příznaky pijáctví; v psychickém ohledu vyznačuje se nemocný opakovaním záchvatů, pokračujícím úpadkem intelligence, nestálostí povahy, vždy zdlouhavějším tvořením ideí a více méně nápadnou zvráceností citového života. V druhé generaci objevuje se předčasná náruživost pro lihové nápoje; dítě jí jeví již od prvých let. Znali jsme děcka 6—7letá, která měla neodolatelnou náklonnost k likérům a požívala je ve velkém množství, aniž zdánlivě tím trpěla. Děti ty skoro vždy jsou duševně choré, u nich pozorujeme později příznaky akutního alkoholismu s vnitřními psychickými příznaky, ba i delirium tremens. Třetí generace pijáků jsou individua, jichž tělesná skladba úplně je rozrušena. V tomto pokolení objevují se epileptikové, idioti a slabomyslní, a bídný život jich ukončuje truchlohra, která se po tři životy odehrávala. Někdy ještě zplozeno býti může pokolení čtvrté, bídné a pro lidskou společnost nebezpečné, ale tím celé zlo jistě ukončeno.

Nelze však dosti zdůrazniti, že upřílišněná víra v dědičnost by vedla k důsledkům pro výchovu osudným. Je-li dítě dědičně zatíženo, co zmožu já svou působností? Nač jsou mé námahy? Jako víra v neodvratné fatum u Turků ochromila jich tvůrčí síly, tak odnímá i nesprávně pochopený názor o dědičnosti chuť k práci. Že nebudu připisovati dědičného zatížení dítěti, které pochází od rodičů zdravých, je samozřejmo. Ale i pochází-li dítě od rodičů nemocných, je tím dána jen možnost psychopathického stavu. „Ale není (ani) v tomto případě dána jeho nevyhnutelnost, protože i dítě po chorých rodičích nebo předcích pocházející může býti a zůstati duševně zdravé²⁾. Slabé nadání může býti zaviněno také příčinami pozdějšími, kde dědičnost nespolu působí. Na př. dle údajů v Handbuch der Schwach-

Schulbezirk? Berlin, Verlag Coblentz, 1901. Dr. Cassel vyšetřoval 125 matek „duševně méněcenných“ dětí. Tyto matky měly 1007 těhotenství, t. j. průměrně každá 8; živých dětí se narodilo 903. Z těch zemřelo 336 (= 37%); třetina matek měla potraty. Úmrtnost dítek je o 8,2% vyšší než v rodinách bez slabomyslných dětí, jež bydlí v témž berlínském školním obvodu. — Rovněž dr. Demoor praví: „Ústrojová méněcennost může mít původ ve vrozené slabosti rodičů, v jichž věku, který je buď nedostatečný nebo — a to zvláště — příliš pokročilý v chorobě nebo dozvucích nemocí, které právě prodělali, dále matčiny seslábnosti, způsobené častým a rychle po sobě jdoucím těhotenstvím.“ (Bösbauer, Miklas, Schiner, l. c. str. 11, 12.)

¹⁾ Od tohoto autora pochází zvané dílo: „Die anormalen Kinder u. ihre erziehliche Behandlung im Haus und Schule“. Altenburg 1901.

²⁾ Dr. Strümpell a Dr. A. Spitzner, Pädagogische Pathologie. Leipzig (E. Ungleich) 1910 str. 396.

sinnigenfürsorge (str. 7.) bylo na výročním sjezdu anglických lékařů v červenci 1903 poukazováno od četných řečníků důrazně k tomu, že nyní mnoho nemluvnat bývá vyživováno nikoliv cestou od přírody vykázanou, nýbrž různými praeparáty, a že i to je asi příčinou lehčích útvarů slabomyslnosti. Je asi něco na tom. Ale kdyby tento názor byl jen domněnkou, jež nepatří ještě mezi evidentně dokázané věty vědy lékařské, jsou příčiny jiné, u nichž každá pochybnost úplně odpadá. Jest jisto, že dítky, které prodělaly anglickou nemoc (rhachitis), neštovice, zánět mozkových blan, hlavničku a některé jiné nemoci, jsou velmi často na duchu trvale neb aspoň na čas zeslabeny. Na př. anglická nemoc je dle Karla Loofta až v 19⁰/₁₀₀ příčinou slabomyslnosti. Také hysterické záchvaty, při nichž jednotlivé představy, které se zvláštním důrazem do vědomí vstoupily, ovládnou vědomí (na př. dítě, které bylo bratrem ve tmě znenadání ranou polekáno, začne třeba až po 24 hod. chvílemi blázniti o oné ráně), křeče, tanec svatovítský, při němž churavé dítě nemůže zabrániti nepravdělným pohybům rukou, hlavou nebo jinými údy těla, chudokrevnost, při níž krev neobsahuje jisté látky (homoglobin) v dostatečné mléce, tuberkulóza dítěte, otrava dítěte alkoholem, když byl dítěti přimícháván do mléka kognak neb víno, nebo vůbec byly-li mu podávány lihoviny, nahodilá poškození mozku, na př. silným nárazem a četné jiné příčiny mohou zeslabiti působnost duševních mohutností.¹⁾

Jindy je duševní tupost zaviněna příčinami, které netkví v organismu tělesném, nýbrž v duši samé. Představa nějaká tak opanuje veškeren vnitřní život, že ostatní schopnosti jsou jako spoutány. Záleží mi velice na tom, aby tato příčina nebyla pouštěna se zřetele. Dr. Herfort²⁾ přiklání se k názoru Th. Zieheny, který „bezvýminečně předpokládá u idiotů chorobné změny kory velkého mozku a výslovně podotýká, že neznáme případ psychosy³⁾ s intelligenčními defekty, který při řádném makro- a mikroskopickém vyšetření mozku by nebyl jevil chorobné změny ve stavbě kory velkého mozku“. Lékařská věda není ještě tak daleko, aby mohla říci, že tato věta je již zajištěnou, veškeru pochybnost vylučující pravdou. Ale i kdyby tomu tak bylo, kdyby každická nepravdělnost v duševním životě byla zaviněna nebo aspoň provázena poruchami mozku, tím ještě není řečeno, že je správný názor dosti často v životě se vyskytující, že totiž odchylky duševní všechny mají

¹⁾ Mnohé dítě bývá duševně omezeno také proto, že zavčas nebylo zabráněno tvoření polypů nosových. Nos je jako ucpan; dítě nemůže dýchat. „Tím bývá způsobován nejasný dusivý pocit v čele, tlak na čelo, bolest přední části hlavy, bolest v zadní polovici hlavy, ba i závrať . . . Děti mají nepříjemný, odporný výraz v tváři a podobnou náladu, žijí tedy ve stavu, který vede od utrpení tělesného k duševnímu. Duševní zatížení dítěte, které nemůže volně dýchat, jeví se dle různých autorů v těchto věcech: v neschopnosti trvale duševně pracovat, v úbytku paměti a ve stížené práci, v slabosti paměti, v neschopnosti upřítí své myšlenky na jediný předmět, v tvrdomyslnosti.“ (Strümpell-Spitzner, Paedagogische Pathologie, str. 513. Kdo by chtěl v té věci poučení dokonalejšího, najde je v dílku: Dr. M. Bresgen, Über die Bedeutung behinderter Nasenathmung besonders bei Schulkindern, nebst besonderer Berücksichtigung der daraus entstehenden Gedächtnis und Geistesschwäche. Hamburg, 1890. Sr. však i Dr. Th. Ziehen die Geisteskrankheiten des Kindesalters mit besonderer Berücksichtigung des schulpflichtigen Alters. III. Heft. 1906. str. 82.

²⁾ MUDr. Herfort, Pathologická anatomie idiotie. Praha 1909, str. 9.

³⁾ nemoc duševní.

svůj zdroj jen v tělesném ústrojí¹⁾ Aspoň tento příklad: Eduard G. byl synem řádného dělníka. Měl přes 14 let, a policie si ho počala všimati. Měl choditi do školy, protože prospěch nedosáhl té výše, aby mohl býti propuštěn. Místo školy toulal se po ulicích, a z dlouhé chvíle dopouštěl se činů, které na sebe obrátily zrak policie. Otec se rmoutil; neb chápal, co se hoch tak spouští. Ve škole — přišel-li tam zas kdy — hleděl tupě před sebe. Jeho výkony školní nebyly sice nikdy zrovna velkolepé, ale od té doby, co měl přes 14 rok choditi do školy, klesly tak, že mohl býti považován za slabomyslného. A příčina? Hoch byl nad svůj věk vzrostlý, a když teď měl seděti mezi kloučky, mezi kterými se vyjímal jako otec mezi dětmi, a ti se mu ještě stále posmívali pro jeho velikost a nesprávné odpovědi, cítil se hluboce uražen, byl zastrašen, nebyl s to, by ze sebe vypravil kloudnou odpověď. Platil za naprostého hlupáka.

Konečně bylo otci raděno, aby dal hocha někam daleko, kde ho nikdo nezná. Otec poslechl, a hoch přišel do vzdálené vesnice. Tam byl v docela jiných poměrech, chodil do školy pravidelně, a zdálo se, že je vše v pořádku. Učitel však měl oprávněné přání zvěděti něco více o dřívějším životě chovancově. Psal tedy učiteli, jenž byl na Eduardově vysvědčení na odchodnou podepsán, a ten mu dle pravdy odpověděl, že Eduard už od prázdnin místo školy vagabundoval a kradl. Nešťastnou náhodou nechal učitel ležeti dopis otevřený na stole, posluhovačka jej přečetla, a když večer byla v hostinci pro pivo, sdělila jeho obsah pod pečeti nejhlubší mlčenlivostí s hospodskou, a za několik dní — pokřikuje na Eduarda ve vesnici kde kdo málo lichotivými tituly: „Vagabunde!“ „Zloději!“ „Tuláku.“

Hoch prchl. Vagabundoval zase. Byl chycen a policií dán do polepšovny. Zkušený ředitel vycítil situaci. Poukázal hocha při přijetí krátce, ale důrazně, jak to bylo od něho nesprávné a bláznivé, že chtěl hlavou rozbiti zeď; ale pak hleděl mluvit srdečně, protože věděl, že musí především v hochu vyvolati přesvědčení, že to s ním dobře myslí — a to je vůči lidem omezeným, kteří se vžili do nějakého předsudku těžkou úlohou! Eduard, s nímž už po měsíce nikdo přívětivě nepromluvil, byl dojat a ředitel ukončil svou retrospekci po minulosti slovy: „To už je všechno tam,

¹⁾ Aby se nezdálo, že mluvím o názoru chimerickém, který v praxi nemá žádných přívržencův, uvádím místo jiných četných svědectví na př. Förstera (Autorität und Freiheit, Kösel, Kempten, 1910., str. 170.): Totéž platí“ (že totiž vychovatel musí mít pevná, zaručená hlediska, s nichž se na výchovu dívá) „i na př. o stanovisku vychovatelově k důležitým podnětům novější pathologie. Zde jsou často jisté velmi cenné objevy, týkajících se pathologických a neuvědomělých příčin duševního života téměř nerozmotatelné s nejnebezpečnějšími a nejlibovolejšími důsledky spleteny, takže vychovatel, který není proniknut velikými psychologickými důsledky křesťanské tradice, může tím upadnouti do nejhorší konfuse. Zde také jasně vystupuje, jak velice bývá poškozována výzkumná práce na pohraničním území života duševního a nervového, odmítá-li badatel od sebe hlubší nazírání životní: bádání a výsledky, které mohly blahodárně a velkolepě působiti, se mění v bláznoty, protože bývají smíchány s důsledky, které mají svůj původ v naprostém nedostatků vši pravé intuice a veškeré hlubší znalosti duše. Mnohého důsledného fanatika moderní neurologie svádějí jeho „dokázané“ theorie téměř k tomu, že živou duši z těla vytrhává, a na její místo chce do člověka svými experimenty vpraviti a vsugerovati mechanicky konstruovanou duši“. Překlad je doslovný, i poslední drastické věty.

pravda je ti toho líto; ale teď atd.“ Třídní učitel byl požádán, aby nového žáka v žádném případě před spolužáky nezahanboval, i kdyby odpovídal sebe nešikovněji, a aby mu dával jen otázky, které bude moci pravděpodobně zodpovědět; a v počtech, kde nebyl naprosto s to, aby vyučování sledoval, aby jej zvláště zaměstnal. Hoch jakoby se probouzel z těžkého spánku. Za nějakou dobu smířil se se světem, pracoval rád, stal se dělníkem v pivovare, a choval se vždy důstojně, ¹⁾

Zde se tedy působilo prostředky výlučně výchovnými, protože příčina byla čistě duševní: uražený cit pro čest. Obdobných případů vyskytuje se dosti. Někaký vliv na dítě působil, a od té doby je jako zaraženo. Snad nízká úroveň okolí, v němž dítě doma žije, a to, co v rodině vidí, otupilo jeho bystrost úplně. Nebo křivda, která se mu jednou stála, podryla v něm lásku k životu. Nebo myšlenka dobrodružná, kterou se zabývá ve svém nitru, upoutává jej tak, že nemá smyslu pro své okolí. Nebo některé dítě vyhlíží tak ulekané a je neschopno udržeti krok s ostatními: možná, že je to následek divokých snů, jež v noci dítě stále stíhají a jichž obsah na dítě dotírá i ve dne. A u mnohého dítěte bývá příčinou naprostá slabost vůle. „Není skupiny mezi lidmi“, praví James, „která by měla lepší city nebo si byla trvaleji vědoma rozdílu mezi lepším a horším životem, než-li existence beznadějně pochybené, sentimentální blouznivci, opilci, snilkové, znavení, jichž život je jediným dlouhým rozporem mezi věděním a jednáním, a kteří přes to, že v teorii jasně znají pravou cestu, nedovedou svému vysílenému charakteru vlti novou sílu životní.“

Bylo by to přímo osudné, kdybychom odvraceli svou pozornost při posuzování chorobných stavů duše dítěte od příčin duševních a připisovali vše jednostranně jen vlivům tělesným. Jaké zmatky potom v nejfundamentálnějších otázkách výchovy vznikají, dokazuje na př. Dr. Maurice de Fleury, který dle referátu říjnovém čísle letoších „Paedagogických Rozhledů“ (str. 85) dospěl k závěru: „Žák v pravém slova smyslu líný existuje zpravidla jen v teorii“. Uznáváme sice, že „příčinou lenosti u mnohých dětí je neurasthenie (stupňovaná drážditelnost nervů, stídnající se s velikou ochablostí a únavou), že neschopnost upjaté pozornosti zaviněna bývá ne-li skutečnou chorobou, aspoň nedostatečnou výživou, mdlou funkcí mozku . . . Nejčastěji provází chabou funkcí mozkovou nezdravý žaludek, srdce mdle bijící a zdlouhavá výměna látek.“ Ale považovati každé dítě líné za choré, to přičít se každodenní zkušenosti!

Často působí zhoubně na duševní výkonnost dítěte, a časem — vystupují-li mnohokrát, neb dokonce trvale, a s velikou intenzitou — docela ochromují vlohy dítěte pocity úzkosti. V malém se to jeví na př. když dítě některé je vyvoláno, a má před celou třídou odpovídati: třese se na celém těle, bledne, nemůže ze sebe vypraviti slova. Strümpel²⁾ uvádí případ, že u dvou dětí, jež byly tak zaraženy, jakoby byla úplná temnota nastoupila

¹⁾ Příklad tento je vyňat z díla Dra. Strümpela. Dr. Spitzner, Pädagogische Pathologie 1910. 665—670.

²⁾ Pädagogische Pathologie, etc. str. 541.

v jich vědomí, stačilo vzdáliti je jen z bezprostřední blízkosti učitelovy, a hned dovedly uspořádaně a přesně reprodukovati memorovanou látku.

Také mnohé jiné duševní příčiny, na př. vědomí neschopnosti, vědomí viny, mohou býti brzdou duševní činnosti. (Dokončení.)

Dr. JOSEF KRATOCHVÍL.

Úvod do filosofie.

(Volné listy.)

I. P o j e m f i l o s o f i e .

Obsah : 1. Věda vůbec. — 2. Definice vědy a její rozbor. — 3. Třídění věd. — 4. Věda a filosofie. — 5. Definice filosofie a její rozbor. — 6. Poměr filosofie k ostatním vědám. — 7. Filosofie a theologie. — 8. Filosofie křesťanská. — 9. Filosofie a kultura. — 10. Filosofie a politika. — 11. Filosofie a umění.

1.— Každému člověku dána jest přirozeností jeho touha po poznání a pravdě, láska k vědění. Již i to nejuťtlejší dítě snaží se rozpoznati své okolí a porozuměti zjevům kolem sebe. Snaha ta pak roste den ode dne. U toho projevuje se měrou větší, u onoho měrou menší. Ve spleťtém reji zjevů a dějů, jež vidíme kolem sebe a cítíme v sobě, věichni bez rozdílu hledíme si učiniti jakýstakýs pořádek. Jevy a děje stejné nebo podobné družíme k sobě, věci různé odlučujeme. Zkoumáme vzájemné vztahy jednotlivých zjevů, hledáme důvody těchto vztahů a takto o nich přemýšlíme a hloubáme. Výsledky zkoumání a přemýšlení svého upravujeme posléze v souvislost.

Od zjevů jednotlivých a jedinečných postupujeme k zjevům obecnějším a vyhledáváme takto vyšší pravidla a zákony, kterými se zjevy a děje spravují a docházíme postupně až k větám všeobecným. Pomocí všeobecných vysvětlujeme jiné okolnosti a vyhledáváme zjevy neznámé. Když naskytnou se nám mezery, přijímáme pouhé doměnky čily hypotheses t. j. věty či zákony prozatimní. Hypothesami těmito docelujeme o p r á v n ě n ě v ý s l e d k y svého zkoumání.

2.— Popisovati jednotlivé zjevy, rozjímati o vztazích jejich a uspořádati je, pořádek tento pochopiti a jasně si uvědomiti — toť věda. Chceme-li tedy podati výměr vědy, můžeme říci, že věda jest poznání pořádkem důvodovým; tyto důvody nejsou však ničím jiným než jasnou a prohloubenou znalostí vztahů. Zkoumáme-li vskutku povahu kterékoliv vědy, docházíme vždy k důsledku, že jest to pořádek vztahů. Mohli bychom tedy také definovati vědu jako uspořádaní vztahů a jasné poznání toho pořádku. Každá věda jest tedy pořádek a poznání pořádku; pořádek pak, toť celek vztahů. Pořádek myšlení ovšem odvisí od pořádku věcí, pořádek jednoho souvisí s druhým. Přihlížeti tedy nutno, jaké vztahy mají mezi sebou ideje a jaké v sobě, jaké jsou vztahy věcí v sobě a mezi sebou, jaké jsou vztahy ideí a věcí v obapolném poměru.

Pojem vztahu jest pojem jednoduchý, který znají všichni lidé. Všichni zajisté chápeme, že jedno působí, druhé trpí, jedno hotoví, druhé jest hotoveno atd. Velká část slov obsahuje v sobě ideu vztahu. Kdo tu by zamítal, musil by zavrhnouti slovník i myšlení vůbec.

Pravil jsem, že věda jest poznání pořádkem důvodovým. Co jsou ty důvody? Jasná a prohloubená vědomost vztahů, zvláště vyšších, těch totiž, jež řídí více idejí, více věcí a dějů. Vyhledati pak vztah více idejí k ideji jedné, jež je jednotí, vyhledati vztah několika věcí k jedné jednotici, několika faktů k jedinému, několika faktů k bytí, jež je působí nebo k jednomu zákonu, který je řídí, toť důvodové vědění, které jest stejné jako závislost více závěrů na jednom principu, více efektů od jedné příčiny, mnohých skutků od aktu volního atd. Vyplývá nám se tedy jasně, že každou vědu možno převést na řád vztahů.

Jest ovšem teď také jasno, že věda není v jednotlivinách, nýbrž ve všeobecně. Všeobecně zajisté jedině uvědomuje nás o tom, co tvoří pořádek idejí, bytí i dějů. Všeobecně ovšem jak v myšlení t. j. idea vyššího řádu, která sjednocuje více zjevů nebo dějů. Všeobecně skutečné i myšlené jsou ve vzájemném vztahu a každá obecnina, ať v řádu idejí nebo v řádu věcí, jest středem mnohých vztahů mezi pojmy a věcmi. Všecky tyto středy přirozeně ukazují ke středu nejvyššímu, k nekonečné skutečnosti i k nekonečné idealitě, k prameni každé harmonie vůbec.

3. Dle nutnosti vztahů jsou tedy vlastně tři stupně věd. Nejvyšším stupněm jsou vědy, kde nutnost vztahů jest absolutní, naprostá. Naprostá ovšem buď ve skutečnosti nebo v myšlenkové možnosti. Slovem naprostá myslím, že na věky tomu nemůže býti jinak. Vzpomeňme na př. na ideu toho, co počíná a co dalo počátek. Vztah takový jest naprosto nutný. — Druhý stupeň jest vztažná či podmíněná nutnost vztahů. Pravím vztažná, ježto závisí na jisté podmínce; ovšem dána-li podmínka, ostatek je nutný. Tak na př. matematika odvisí od existence těles; dána-li tato podmínka, možno hledati jejich ideální poměry v prostoru realném a v silách přírodních. Třetí a nejnižší stupeň vědy máme ve vztazích náhodných. Příčina jest v konečnosti našeho rozumu.

Hledíme-li k tomu, zabývá-li se věda předměty konkrétními, popisující a vypravující o nich, nebo hledá-li zákony, kterými se řídí jednotlivé případy z oněch předmětů odtazené, máme dva druhy věd: vědy konkrétní a vědy abstraktní čili jak Durdík překládal předmětovědy a zákonovědy. Vědy konkrétní jsou astronomie, dějepis, přírodopis, odbory lékařství, odbory technické, národohospodářství, právnictví a politika, jazykozpyt. Vědy abstraktní: matematika (počty, měřictví, mechanika,) fysika, chemie, biologie. Nade všemi vědami jest posléze metafysika čili filosofie par excellence.

4. Zkoumání tato v důsledcích svých vedou nás k tomu, abychom rozlišovali filosofii od věd jiných. Je-li totiž každá věda pořádek vztahů a jasné poznání toho pořádku, je-li pořádek v souladu vztahů a jsou-li vztahy méně či více široké dle toho, jak mnoho idejí a věcí i dějů v sebe pojímáme, vyplývá jasně, že: jako existují vědy částečné, jichž předmětem jest řád částečný, tak že může, ba musí existovati i věda obecná, jejíž předmětem

jest řád obecný. Že věda taková vždy byla a jest, učí nás dějiny filosofie, které jsou právě jejím důkazem.

Zkoumáme-li kteroukoliv dobu v dějinách všeobecných, studujeme-li vývoj kteréhokoliv národa, vždy nalzáme vědu obecnou, vědu, jež jsouc v nejužším styku s věděním veškerým, přihlédá k výtěžkům věd odborných, spojuje je v jednotu, aby našla poslední výslednici ze všeho t. j. všeobecnou intuici světa a života, která by odpovídala potřebám rozumu i citu.

5.— Není tedy filosofie nějakou vědou odbornou, nýbrž vědou obecnou. Ona hledá souvislost a soulad mezi jednotlivými vědami, jejím oborem jest universálnost. Mohli bychom ji tedy definovati, jako vědu o řádu všeobecném, všeobecném i co do myšlení i co do skutečna. Definuje-li ji tedy Aristoteles a sv. Tomáš Aquinský „věda prvých příčin“ nebo jiní „věda prvých principů“ nebo „věda nejvyšších důvodů“ jest to jinými slovy definice výše uvedená, že filosofie jest věda řádu obecného čili, že jest to věda, která hledí nám sestrojiti obecný názor světa a života, který by odpovídal jak požadavkům rozumu, tak potřebám citu.

Filosofie tedy, jak již z výměru patrné, má úlohu velikou, mnohostrannou. Není tedy divu, že podle toho, na kterou stránku se klade větší důraz, že vzniká i různá definice. Jsou v celku dva různé způsoby pojetí filosofie: jeden určuje její úkol jako podstatně theoretický, druhý přikládá jí význam praktické vědy hodnot. Ovšem theoretické a praktické pojetí nejsou v absolutní opozici. Ba v systémech, jež měly největší a nejhlubší vliv tohoto rozdílu ani není, ovšem rozlišení je tu vždy. Konečně i samo theoretické pojetí má mnoho odrůzení, ježto jednou se pokládá filosofie za „synthesu vědeckého poznání zjevů“ (Lewes, Hogdson), jednou za „vědu o transcendentnu“ (Schelling, Hegel), jindy za „zpracování výsledků věd duchovních, s vyloučením přírodních“ (Lips), jindy za fenomenickou metafysiku atd. Kant praví, že „filosofie jest věda o vztahu všeho poznání k podstatným účelům lidského rozumu“; jiní ji nazývají „vědeckým sebevědomím lidstva“ nebo „aestetickým vytvářením života a pod. Jiní konečně ji směšují s psychologií, noetikou nebo sociologií. Nám nejbližší jest definice Durřkova: „Filosofie jest věda, jež na základě výsledků ostatních věd jednotný názor světa sestrojiti hledí“.

Naše definice, že filosofie jest věda řádu všeobecného čili věda sestrojující obecný názor na svět a život ukazuje, že úkolem filosofie jest zpracovati různá data zkušenostní a převésti je na něco stálého, na něco, co by mohlo býti hodnotní formou. Ač tedy její problém možno pojímati čistě theoreticky, přece i význam praktický je tu nezbytnou podmínkou. A zase naopak, byť bychom sebe více kladli důraz na stránku praktickou, sám úsudek o hodnotách vyžaduje důkazů, jež spočívají na předpokladech theoretických. Tak také dobře si vysvětlíme, že filosofie v celé své historii stýká se s jedné strany s exaktním zkoumáním, na druhé straně s krásným uměním. S prvním má společnou práci methodickou a touhu po poznání, s druhým intuici a snahu shrnouti veškerou skutečnost v jednotnou, velkolepou synthesu.

6. Výměr filosofie a rozbor jeho ukazuje nám zcela přesně rozdíl mezi filosofií a vědami ostatními. Kdežto vědy odborné zkoumají vesmír a jeho zákony a výsledky uvádějí v souvislost, každá v jistém směru, filosofie hledá

jen to, co jest všeobecné a zásadné. Má jaksi primát nade všemi vědami. Ostatní vědy nemusejí proto však býti žárlivy, neboť při tomto primátu není nikdo knížetem, nikdo podaným. Jako v pravdě volném státě každý vlastně je svým způsobem účasten na správě obecné, tak i tu všechny vědy mohou těžiti z filosofie a také vskutku těží. Každý odborný vědec, který povznáší se nad prosté sbírání materiálu a jeho popisování k myšlenkám vyšším, k důsledkům svých výzkumů, jest již filosofem. Bez filosofie byly by vědy odborné jen suché spořádání a popsání zjevů, filosofie povznáší je výše a uvádí všechny poznatky jejich v soulad.

Jednotlivé vědy nedovedou také upokojiti ducha lidského, ježto jej nepoučují o posledních příčinách věcí. Po nich pak právě duch lidský nejvíce touží. Odkud? Kam? Proč? Toť jsou otázky, jež stále a vždy palčivě doléhají na každého člověka. Odpověď na ně nepodávají nám vědy odborné, nýbrž jedině filosofie.

7. Odpověď na otázky odkud? kam? proč? podává nám ovšem i náboženství, respektive theologie. Jest to však odpověď získaná cestou nadpřirozenou — zjevením. Také theologie tedy jedná o řádu všeobecném, rozmlouvá o bytosti, o světě a člověku, ale nevychází z principu rozumového ani nepostupuje důvody pouze rozumovými, nýbrž spoléhá na autoritu, odvolává se na písmo svatá a na zjevení. Náboženství tedy odpovídá víra, kdežto filosofii rozumová zkušenost. Filosof tudíž poví nám, co rozumem vyzkoumal o Bohu, o vesmíru a jeho zákonech, o člověku a jeho vlastnostech. Theolog naproti tomu poví nám, co o Bohu, o vesmíru a člověku a vzájemném jich poměru učí písmo a zjevení. Ježto, jak patrně, jednájí obě tyto vědy o stejných otázkách, pochopíme, že jest i úzký vztah mezi oběma, zvláště mluvíme-li o filosofii křesťanské.

8. Co jest filosofie křesťanská? Jest to filosofie, jež uznávajíc zjevení křesťanské, má při výzkumech svých k němu stálý zřetel. Ničeho tedy netvrdí, co zjevení popírá, ničeho nepopírá co zjevení tvrdí; ve zjevení vidí negativní a vnější normu svého bádání. Liší se tudíž filosofie křesťanská: 1. od filosofie antické neboli pohanské, jež nepoznala zjevení; 2. od filosofie racionalistické, jež sice Boha připouští, ale zamítá zjevení; 3. od filosofie pozitivistické čili agnosticizmu, který tvrdí, že o Bohu a věcech transcendentních ničeho nemůžeme věděti; 4. od filosofie číže atheistické. Základní pravdy filosofie křesťanské ze zjevení vyplývající jsou tudíž: jsoucnost osobního Boha odcizeného od světa, původ světa od Boha stvořením z ničeho, lidská svobodná vůle, mravní odvislost od Boha, sankce zákona mravního, nesmrtelnost duše lidské a cíl její v Bohu.

Zdálo by se tedy na prvý pohled, že filosofie, jež odvisí od zjevení, jest zbytečná. Pravím ovšem „zdálo by se“, ježto v pravdě jest pomoc obou vzájemná. Theologie chrání křesťanskou filosofii od bludů, tato však naopak podpírá theologii dokazujíc rozumem její základy, osvětlujíc její nauky, bojujíc proti námitkám. Ba v některých bodech je pro theologii přímo nutná. Filosofie zajisté předpoklady víry (preambula fidei) dokazuje jako pravdy, jež možno poznati i prostým rozumem. Onať objasňuje nejvyšší mysteria analogiemi a srovnáváním.

9. Tím také vysvětlujeme si zjev, že v dějinách kultury lidské filosofie vždy úzce souvisela s náboženstvím. Spisovatelé a umělci, kteří mocně působili na své okolí byli vždy silně filosoficky i nábožensky založeni. Vzpomeňme jen na jména nejnovější: Emerson, Ruskin, Tolstoj, Zeyer.

Filosofie, jako rodopis idejí a myšlenek lidských jest nejdůležitější složkou lidské vzdělanosti vůbec. V každé době převládající ideje filosofické pronikají vše ostatní, připravují zjevy sociální a politické, jež mohou se zdáti pozorovateli povrchnímu zjevy pouze okamžitými výbuchy náladovými.

10. I politika tedy jest v nejužším styku s filosofií. Filosofie zajisté jedině vysvětluje a hloubá o přirozenosti člověka a příčinách jeho činů. Meditujíc o potřebách a zvyklostech vrozených převádí je na formu zákonů. Největší zákonodárcové byli i velcí filosofové: Solon a Lykurg u Řeků, Budha v Asii, Kurfucius v Číně. A naopak vzpomeňme na rozvratnou činnost politickou sofistů v Řecku, Epikurejců v Římě čili na vliv filosofie na politiku.

11. Zbývá poukázati na souvislost umění a filosofie. Je zajímavé, že právě nejvelkolepější soustavy filosofické bývají i nejpoetičtější, nejvíce proniknuté uměním. Největší umělci byli žáci filosofů. Vynikající spisovatelé řečtí direktní neb indirektní žáci Sokratovi a jeho školy; velcí spisovatelé Francie žáci Descartesovi; nejlepší trecentisté v Itálii žáci scholastiků atd.

Všichni velcí mystikové vypravují nám o vyšší formě poznání, o zření duchovním. Tím usnadňují nám i lepší poznání mnohé nauky filosofické, jež odívá se formou básnickou a uměleckou. Vzpomeňme na scholastiku ve velebásni Danteově.

BOH. VAŘÁK.

Užití poznámek ze soukromé četby ve škole.

V roč. VII. čís. 4 napsal pod tímto záhlavím Fr. Všetečka krátkou, ale cennou stať, v níž ku konci vybízí ku sdílení zkušeností, ve škole nabytých. Dovolím si tedy též několik poznámek.

Zmíněná praktika jest skutečně velice vděčná. Zvláště na školách dívčích, ač i u chlapců se dobře osvědčila. Děti zrovna žebrou a to nejen ty „malé děti“, ale i ty „veliké“. Stalo se mi — mám totiž ve zvyku i kázání svá a exhorty proplítati různými veršíky, zvláště ku konci shrnul jsem vždy celý obsah v nějakou jedinou větu, ať již veršem či prósou — když odcházel jsem ze svého prvního působiště na „Gebirgu“, že jedna starší žena mi pravila: „Škoda, že odcházíte. Vaše kázání se zamlouvala všem — vždycky takové pěkné básničky a průpovídky jste uváděl“. — (Nechci se tím snad chlubit, jen cituji.)

Poznámek podobných mám velmi mnoho. Veršem i prósou, prostých i hlubokých. Bylo vždy mým zvykem, ba vášní, čísti jen s tužkou nebo pérem v ruce. A mé denníky jsou opravdu „babylonskými“, česky, německy,

francouzsky, latinsky. A nelituji toho. Když tak probírám se v tomto svém „svědomí“, vidím celý svůj duševní vývin, ba prožívám jej opět a opět, od epiky k lyrice a k dramatům, od básní k próse, od novellek k románům, od zábavného k filosofii . . . A snad právě tomuto svému zvyku též děkuji, že nikdy nesáhl jsem po různých „Indiánech“ a Mayových nesmyslech — z nichž nebylo co opsat.

A dnes vracím se ku mnohé knize po druhé, po třetí, ba četl jsem již jednu knihu sedmkrát, a vždy zdá se mi cennější, myšlenky krásnějšími, a vždy ještě něco nového v ní najdu.

A proto snažím se i ve škole tuto lásku k dobré knize vzbuditi a upevniti. Vždyť láska tato může býti andělem odvážným v pokušeních mravních i náboženských.

Dovolují si zaslati též několik ukázek. Právě probírám hlavní hříchy a ctnosti, jež jsou jejich protivou, a sice v 6. tř. chlap.

Pýcha — pokora:

Dítě sobě zakládá . . . na bohatství — kráse — nadání . . . jest to jeho zásluhou? Vždyť:

„Vše, co mám, co zovu svým,
jest, o Bože, darem Tvojm.“

H. P.

Pýcha zbavuje dobré skutky jejich ceny záslužné:

Jako rez železo zžírá,
tak pod pýchou dobrý skutek zmírá.

Sv. Fr. Sal.

Vhodně se dá ukončiti má látka:

Nemluv chlubně, zítra ráno
to a to buď vykonáno!
Mlč, a zítra sebe chval:
Ejhle, to jsem vykonal!

N. B. Známa přísloví a citáty z Písma zúmyslně teď necituji. Zabralo by to mnoho místa.

Lakomství — štědrost.

Když lidé kolem trpí
a všude zeje bída,
zdaž chladným dobrem není,
kdo jen své štěstí hlídá?

Grossman.—Brodská.

Člověk je potud šťasten,
pokud oblažuje.

Meta Beringerová.

Po dobrém skutku se to
tak dobře spí.

Zavoral.

Máš mnoho — dej mnoho,
máš málo — i z toho a rád!

H. P.

Vhodné zakončení: Ach, proč tolik nouze, bídy
mezi lidmi bývá?
Vždyť tak mnohý zlata, stříbra,
haldy celé skrývá!

Či snad vezme si je
do tmavého hrobu?
O nikoliv! Nic mu platny
nebudou v tu dobu!

A jak snadno pojistiti
moh si jimi nebe —
Teď však, věčně zavržen jsa,
proklíná i sebe!

Zaletěl.

Několik praktických pokynů pro katechety-začátečníky se zvláštním zřetelem : na kázeň školní. :

(Napsal Omikron.)

Jest nesporno, že postup při vyučování náboženství nemůže býti pro každého katechetu a za všech okolností stejný, ale právě tak jest též jisto, že aspoň ve věci hlavní musí býti všichni katechetové zajedno. Za hlavní věc však musíme považovati to, aby katecheta nemyslel, že jest pouze učitelem náboženství jako školního předmětu, nýbrž aby prodchnut byl vědomím, že jest v první řadě duchovním vůdcem, spirituálem, svěřené sobě mládeže školní a pak teprve učitelem předmětu, jemuž říkáme náboženství.

Ne náboženství jako věda, nýbrž nábožnost jako ctnost jest v první řadě účelem a cílem práce katechetovy. Ne na rozum a paměť, nýbrž na srdce a cit nutno v hodinách náboženských působiti nejusilovněji.

Byly doby, kdy nábožnost v srdce svého dítěte vlévala zbožná matka a kněz ve škole mohl se více, ba zcela věnovati vyučování katechismu. Poměry sociální však se změnily v neprospěch zbožné domácí výchovy. Otec pracuje v továrně, matka chodí do posluhy a děti jsou ponechány sobě. A v mnohých rodinách zahrzdila se nevěra! Veliká část dítek, někde dokonce veliká většina dítek přijde do školy bez náboženské výchovy.

Tu nezbyvá katechetovi než položit katechismus stranou a dělati to, co dělávaly zbožné matky, učice dítko své Boha znáti a milovati, plniti jeho přikázání, k němu vroucně se modliti.

Tuto práci katechetovu arcíř nemožno stavěti na odív při zkoušce visitační, ačkoliv dobře jeví se oku znaleckému, a zejména při delším pozorování, čím dále, tím patrnější bude výsledek této práce. Neboť ovocem práce takové, méně okázalé na venek, ale záslužnější, jest ona moudrost, o které mluví písmo sv., moudrost náboženského života, dle známého: Bázeň Páně jest počátek a koruna moudrosti (Sir.).

Pohodlnější jest ovšem i pro katechetu i pro visitatora, když učí se a zkouší slova předem již v katechismu pevně sestavená. Při tom dá se aspoň s jistotou kontrolovati, zda nebylo některé slovo vynecháno!

Aby katecheta pro své vyučování, nebo řekněme raději pro svou práci vychovávací získal dobrý a pevný podklad, bude klásti důraz nejdříve na ukázněné chování žáků. Jest to sice jen něco zevnějšího, povrchního a nezdá se, že souvisí to s náboženstvím. A přece kázeň zevnější ve svých důsledcích vede výš a výše ku ideálům vnitřního života náboženského. Katecheta, který nedocílí ani zevnější ukázněnosti u svého žactva, tím méně dovede uskutečniti jeho vnitřní obrození a zušlechtění v duchu učení Kristova.

I. Služby Boží.

Dva dny před započatím školního roku byl jsem ustanoven katechetou v N. S nadšením pro nové povolání v srdci a s hlavou plnou plánův a předsevzetí odebral jsem se na určené místo. Představil jsem se a obeznámil se s místním duchovenstvem a místními hodnostáři a na druhý den v obvyklou hodinu stál jsem oděn v roucha mešní v sakristii a očekával příchod žactva ku začátečním službám Božím. Však již přicházelo žactvo. S ohromným křikem a rámusem naplňovali žáci prostory chrámové. Mne to bodlo u srdce. Při mši sv. šum neustával. I při sv. pozdvihování nezavládlo obvyklé ticho. A po službách Božích mluvilo se zase nahlas.

První chyba, první starost! Ihned mi bylo jasno, že měl jsem jíti, třeba neznámý, do školy, napomenout dítky, a vésti průvod dětí. Kdybych pak byl zůstal stát u dveří chrámových, mohl jsem posunkem (prstem na ústech nebo pohrozením) i napomenutím přiměti první žáky vcházející k mlčení a byli by snad i ostatní žáci vešli mlčky nebo aspoň tišeji. Bylo sice proneseno mínění, že to u dětí jinak nebývá, jako že by se tento zlozvyk nedal odstraniti, já však jsem si přece umínil, že se o to pokusím.

V prvních hodinách náboženských vytkl jsem žactvu nepřístojnost takového chování na svatém místě, poučil je důkladně a žádal, aby mi slíbili, že se napraví. I v oněch třídách, kde nevyučuji, zastavil jsem se v přestávce a v dobrotě domlouval, zejména též v první třídě. Oznámil jsem žákům, že budu příště u dveří chrámových dávatí pozor na to, aby vcházející do kostela nemluvili. Zásadou jsem učinil, že se musí okamžitě přestat mluvití, jakmile vkročí se na schodky chrámové. Domlouval jsem též, aby se v průvodu městem mluvilo potichu, poněvadž to žádá slušnost. Delší dobu jsem pak vodil první pár žáků přes práh kostela. U dveří zůstával jsem státi pozoruje přicházející žáky. Ani jsem velice nemusil upozorňovat. I nyní ještě občas

užívám této metody, ačkoli si žáci záhy navykli a i bez mé přítomnosti vcházejí mlčky do kostela. Když takto klidně vešli, pak i při bohoslužbě již zachovávají kázeň a klid, který jest podmínkou zbožnosti.

Po mši sv. bývá poněkud neklidno. Proto požádal jsem jednoho p. učitele, který jevil ochotu, aby jakmile odejdu od oltáře postavil se mezi žáky a udržel je svou přítomností v klidu. Já též, jakmile odložím mešní roucha, vyjdu a napomáhám k udržování pořádku při odchodu žactva.

Katecheta nesmí též opomenout nacvičit se žáky obvyklou genuflexi při příchodu a odchodu. Nejlépe jest, když pokaždé celá řada před odchodem poklekne a se požehná. Když jest odchod žáků pěkně pořádný, jest to zajisté krásné podívání. Nedobré chování v kostele musí býti přísně trestáno.

Při mši sv. mohou děti státi až do pozdvihování, není třeba, aby klekaly již při sanktus. Vstanou zase po přijímání kněze a sice teprve tehdy, když kněz upravil kalich a ubírá se ke knize. Zásadou jest, že má se klečeti, když jest Pán Ježíš na oltáři pod způsobami přítomen (kleká se malou chvíli dříve a vstává se malou chvíli po tom). Není odůvodněno klekati již při sanktus a není vhodné vstávati hned, když se zazvonilo k sv. přijímání.

Nesmí býti trpěno, aby dívky klečící sedaly na paty. Ať klečí tu nepatrnou chvíli pěkně rovně a důstojně. To žádá úcta k Pánu Bohu a k místu posvátnému, to žádá též prostá slušnost. Hochům říkám, že je to nemůžné, že mají býti jako vojáci, kteří nesmějí dáti na jevo, že cítí únavu a musí vydržeti třeba až do posledního dechu. O kázni vojenské, jak jest krásná a prospěšná, mluvím dosti často a vzpomínka na vojáky vzpruží toho posledního kluka. S radostí patřím na to, jak se rovnají, hlavu zvedají a odhodlaně před sebe hledí; nikdo nechce býti zbabělcem.

Ku požehnání kněžskému děti pokleknou. Někdy to chvíli trvá, nutno posečkati, až všichni klečí. Nechť se dívky pěkně přežehnávají, pomalu rukou ať čela se dotknou a nemávnou jen rukou do vzduchu, jak to často možno viděti.

Katecheta ať věnuje pozornost svou též zpěvu chrámovému. Někde bývá zpěv až bědno zanedbáván. Sloužil jsem již ve chrámě, kde místo zpěvu všichni řvali a bečeli ze všech sil svých. Že by se tento hrozný zlozvyk nedal odstraniti? Všichni žáci ať jsou opatřeni kancionálky a učitelé jsou povinni cvičiti je ve zpěvu chrámovém. Kde by se toho nedbalo, ať postará se katecheta o nápravu. Jak je to krásné a povznášející, když školáci při mši svatě zpívají bezvadně a nábožně.

Abych u hochů vzbudil větší zájem pro bohoslužbu, mívám v neděli a ve svátky čtyři ministranty u oltáře, dva stálé a dva, kteří se občas vystřídají. Kdo je hodný, může ministrantovat. Ministranti musí býti zbožní jako andělé, nesmí se ohlídnout ani promluvit, nýbrž musí dávat jiným dobrý příklad. Mám s tímto zavedením již příjemné zkušenosti a doporučuji je každému.

Modlitby po mši sv. bývají příliš vykřikovány a odhrkávány o překot. To je zlozvyk k politování. „Modlitba jest nábožné pozdvížení mysli k Bohu“.

Jakou hroznou ironií na tato slova bývá v mnohých chrámech společná modlitba chrámová.

Dalo mně to mnoho práce, nežli jsem tuto vadu napravit; a to podařilo se mi jen z části, poněvadž zvyk je zvyk. S dětmi jsem ve škole modlitbu cvičil, pomalu, s přestávkami. Když pak děti v kostele počaly se modlití pomalu se mnou, dospělí nedali se udržeti. I byl z toho nějakou dobu zmatek. Divil jsem se, že dospělí nechtějí se podrobiti a nenechají děti, aby modlily se svým způsobem. Lidé mleli stále svou. Když lidé stále nemohli nebo nechtěli pochopiti a zase jednou strhli i školáky do obvyklé odrhovačky při modlitbě „Zdravas královno“, začal jsem jednoduše modlitbu tu znova, pomalu a vážně. Všechno mlčelo zaraženo, ale pomohlo to. Od té doby měli jsme vyhráno a brzy pozoroval jsem, že i když školáci nejsou v kostele, lidé modlí se pomaleji a s patřičnými přestávkami. Ovšem schází ještě dosti, aby se mohlo říci, že je to zbožná modlitba.

Podobně má se to i s responsoriemi: „Abychom byli hodni učiněni a „Omne delectamentum“. Zpravidla odzpívá se to tak, že každý křičí své a každý jedním dechem vyrazí ze sebe celou větu, tak že není ani slůvka rozumět. K tomu ještě nesprávný přízvuk! Slyšel jsem to již v přemnohých kostelích. Domluvil jsem se s varhaníkem, aby přestávku zachovával a s dětmi ve škole jsem to nacvičil. Responsoria zní: Abychom byli hodni učiněni — (přestávka; učiněni bez kadence) zaslíbení **Kristových** (přízvuk na slabice „Kri“ — ne však na slabice „sto“ —, jak slyšeti na mnohých místech). A podobně: Omne delectamentum — in se **habentem**. Každá slabika se srozumitelně vysloví. Jsou to maličkosti, myslí si někdo. Nejsou, pravím. Když jedná se o čest Boží, žádný puntík nemůže býti maličkostí.

K závěrku mše sv. rád slyším naše staročeské písně: svatováclavskou a svatovojtěšskou.

ROZHLEDY.

Rozhled světem.

Počet universit a jich studujících v Evropě. Dle týdeníku „Science“ je v Evropě 125 universit, na nichž bylo zapsáno celkem 228.732 studujících. Největší počet posluchačů má universita berlínská se 13.884 posluchači, která tudíž předstihla pařížskou (12.985 posluchačů). Třetí v řadě je budapeštská se 6550 posluchači, čtvrtá je vídeňská se 6205 posluchači. Německo má nejvíce universit — totiž 21 — a největší návštěvu, totiž kolem 49.000 studujících. Dle počtu studujících následují ostatní země v tomto pořadí: Francie má 16 universit s 32.000 studujících, Rakousko-Uhersko 11 universit s 30.000 stud., Anglie 15 s 25.000, Itálie 21 s 24.000, Rusko 9 s 23.000, Španěly 9 s 12.000, Švýcarský 7 s 6.500, Belgie 4 s 5000, Švédsko 3 s 5000, Rumunsko 2 s 5000, Hollandsko 5 universit se 4000 studujícími.

Ze statistiky školství v Čechách za rok 1909. — V království Českém je celkem 119 škol. okresů, z těch 65 českých. V českých školních okresích je 375 měšť. škol (něm. 233) a to 215 chlap. a 160 dívčích. Úhrnný počet ob. škol. v čes. okresích 1470 (něm. 891). V celé zemi je obecných škol jednotřídních 1112 (v čes. okresích 498), dvoutř. 1703 (v čes. okresích 1036,) trojtř. 951. (v čes. okresích 601), čtyřtřídních 562 (v čes. okresích 354), pětítřídních 1114 (v čes. okresích 663), šestitřídních 97 (v čes. okresích 54), sedmitřídních 4 (v čes. okr. 3) a osmitřídních 2 (v čes. okr. 2). K těmto školám náleží 201 expositura (v čes. okr. 114) a 10 (v českých okresích 4) přespolečných stanic. Úhrnný počet všech tříd obec. škol je 18336 (v čes. okr. 10954). Chlapeckých škol jest 370 (v č. okr. 213), dívčích 343 (v č. okresích 199) a 4832 smíšených (v čes. okr. 2799) škol. Měšťanských škol s českou vyučovací řečí je v českých okresích 371 a v německých 4; s německou vyučovací řečí jest v německých okr. 230 měšť. škol a v čes. jsou 3 školy. Obecních škol s českou vyučovací řečí je v čes. okresích 3187 a v německých 44, s německou vyučovací řečí je v německých okr. 2290 škol a v českých 24. V kalendářním roce 1909 bylo otevřeno měšť. škol v čes. okr. 35 a v něm. 13 a sice v čes. okr. 313 tříd a v německých 150 tříd. Zavřeno bylo v čes. okr. 65 tříd a v německých 21 tříd. Chlapců u věku školou povinném je v čes. okr. 354.082, v něm. 226.977 a dívek 351.240, v něm. 226.992. Celkem je v českých okresech 705.325 a v něm. 453.969 dítek. Do měšťanských škol českých chodí 36.355 hochů a 30.981 dívek; do německých 21.454 chlapců a 17.092 dívek. Do obecných škol českých chodí 304.891 hochů a 312.555 dívek; do německých 194.943 hochů a 198.572 dívek. Učitelstva škol veřejných je na školách měšťanských v českých okr. 1422 (v něm. okr. 918) mužských, 591 (v něm. okr. 255) ženských; úhrnem 2013 (něm. 1173) učit. osob. Učitelstva škol obecných v českých okresech 8904 (v něm. okr. 6153) mužských a 2016 (v něm. okr. 1245) ženských; úhrnem 10.920 (v něm. okr. 7.398) učitelských osob. V celých Čechách je 17.397 učitelů a 4107 učitelek; úhrnem 21.504 světské osoby učitelské. Učitelů náboženství za služné 326 (147 něm.) a za odměnu 64 (45 něm.) a ustanovených od církví nebo společností náboženských 2221 (něm. 1528). Industriálních učitelek českých je úhrnem 2054 (1320 něm.). — Na soukromých českých školách působí 160 (něm. 250) mužských a 189 (něm. 336) ženských sil; úhrnem 349 (něm. 586) učitelských osob. —

Smutná statistika. Dle úřední statistické knihy města Vídně — nedávno vydané — v níž jsou též obsaženy údaje o školách vídeňských až do r. 1909, chodí do německých veřejných obecných a měšťanských škol 12.665 a do soukromých českých a německých škol 1090 českých dětí, úhrnem 13.755 českých dětí, pro něž nemá vláda peněz a odvahy udržovati české veřejné školy.

Pět dětí ve třídě! V českém městečku Chlumci u Třeboně mají veřejnou německou školu pro pět českých dětí. Škola byla svého času zřízena pro sklářské dělnictvo firmy Stölzleho. Dělnictvo odešlo a škola německá tu zůstala pro pět dětí: 3 chlapce a 2 děvčata. A z těchto 5 dětí ani jedno neumí německy, ježto z domova mají české vychování. Zemské finance české doklepávají, zřizování poboček a postupných tříd na českých veřejných školách se zamítá, ale úplně zbytečná německá škola pro pět českých dětí v ryze českém Chlumci se udržuje. Pravé unikum.

Nauka o škodlivosti alkoholu. Vůdce ruských abstinentů, poslanec Čelyšev, navrhl dumě, aby navržena byla do vyučovacích osnov pro obecné školy nauka o škodlivosti alkoholu. Duma návrh schválila. Zavedením protialkoholního vyučování do ruských škol nastane bohdá v Rusku utěšený obrat, ježto alkohol to byl, který udržoval dosud ruský národ v duševní porobě, z níž bude nyní snad vyproštěn.

Vychovatelství a vyučovatelsví.

Proti znemravňující literatuře vydalo předsednictvo Spolku rakousko-uherských knihkupců svolání ke svým členům, v němž ve srovnání se Spolkem německých knihkupců v Lipsku vyblží své členy k potírání literatury, která poškozuj e mravnost lidu a ohrožuj e fantasi i mládeže. Takový boj měli by i naši čeští knihkupci prohlásit za povinnost své stavovské cti.

O koedukaci středoškolské piše v části paedagogické 1. čísla „Věstníku českých profesorů“ Vojtěch Hullk. Probrav stručně stav koedukace středoškolské v Americe, ve Švédsku, Německu a Rakousku rozebír á danou otázku se čtyř zásadních hledisk, a to ethiky, didaktiky, hygieny a sociální politiky. V prvním čísle probral stanovisko ethické. Vyloživ nejprve ethické důvody, jež obyčejně se uvádějí pro koedukaci, shrnuje stručně výsledek loňské dotazníkové akce Ústředního spolku českých profesorů o koedukaci, jíž se účastnilo 50 referentů, z nichž 30 označilo působení koedukace za příznivé, 14 za indifferentní a 5 za škodlivé. Uvádí pak, že i v Americe, ve Švédsku a v Badensku zejména ozývají se ze řad praktiků školských a rodičů mravní důvody proti koedukaci: Sám poukazuje na to, že v době puberty hochů a dívek — tedy u nás mezi 10—16 rokem doporučuje se oddělení obou pohlaví, a končí svou první úvahu: „Celkem tedy nemůž e vyznítí náš soud o neobmezené koedukaci s hlediska ethického jinak, nežli že v našem klimatě, při naší rase a při našem přeplnění tříd nelze očekávat i blahodárných ethických účinků koedukace na středních školách, neosvědčuj e-li se koedukace po stránce ethiky plně ani v klimatech severních, u ras rozumnějších a při zřízení školském vhodnějším“.

Kočující učitelé na koních. V Abruzzách připadá na sto obyvatelů 68 analfabetů přes to, že v posledních pěti letech bylo tam zřizeno množství nových škol. Děti do školy nechodí a horalé tamní se nesnaží, aby školami svou duševní úroveň pozdvihli. Tu navrhl a také šťastně provedl professor Emilio Agostinoni nový vyučovací systém, který byl italskou vládou zaveden. Největší díl obyvatelstva Abruzz jsou pastýři, kteří po 9 měsících v roce žijí na horách vzdáleni kultury; nepřijdou-li sami do školy, musí přijít škola k nim. Bylo tedy ustanoveno 15 kočujících učitelů, kteří horami projíždějí a setkají-li se s mladými lidmi a dětmi, vyučuj í pod širým nebem. Výsledky dopadly nade vše očekávání příznivě; oněch 15 učitelů na koních těší se u pastýřů abruzzských neobyčejně oblíbě. Objev í-li se kde v horách, žáci se k nim takřka hrnou. Pastýři, kteří se dosud tak houževnatě vzdělání vzpírali, uč í se nyní rádi psaní a čtení a na nich pozorovati neobyčejnou vnímavost.

Poučování dětí o pohlavním životě ve škole bylo by z toho důvodu pochybným, že by se jim více pokazilo než získalo. Má se obyčejně za to, že dětský věk je pohlavně neutrální, ale není to docela správné. Věk, v němž se nejprve jeví pohlavní pud, nezávisí od povšechného vývoje dítěte; slabé dítě je často předčasně pohlavně vyspělé, též chorobné založení může se jevit. Vliv jakýsi mají národnost, třída společenská, podnebí a nahodilé okolnosti: svedení služebnictvem, spolužáky, alkoholismus, probuzení pohlavního pudu tělocvikem, ale zvláště zábavami dospělých. Děti s velikou rafinovaností hledí zatajiti probuzení citu pohlavního. Nábožností dětí nedejme se klamati! Časný pohlavní život není bez významu pro budoucnost: mnohé dítě bylo jim odvráceno od práce, mnohé děvče přivedeno k prostituci. Každým způsobem je nutno zdržovati probuzení pudu pohlavního; probuzení to by se mohlo snadno státi právě nedosti opatrným, snad předčasným hromadným poučováním celé třídy o věcech pohlavních. vzdalovati máme děti umělého dráždění pohlavního, budeme potlačovati svádění, místní dráždění, budeme pěstovati sport a silná cvičení tělesná. Stud má býti vyvinut, poněvadž zadržuje jednání pohlavní. vzdalovati jest erotickou a pornografickou literaturu a obrazy, poněvadž usmrcují vyšší psychické citění. rozsáhlé poučování pohlavní ve škole jest zamítnouti a omeziti pouze na odrostlejší na př. abiturienty, aby se upozornili na nebezpečí nemocí pohlavních. Jinak se má dítě poučiti jen individuálně, nejlépe matkou. V přiměřené formě mělo by se dostati poučení snad i jiným dětem, které školu vychodily.

(Dle Časopisu „Uč.“)

Výhodný význam loutkového divadla. Jako pro dospělé je divadlo bez odporu důležitou kulturní institucí, která má značný vliv na uměleckou naši sebevýchovu a národní náš život, tak je pro mládež divadlo loutkové jedním z důležitých prostředků paedagogických, má pro náš národní a křesťanský život důležitou úlohu; úlohu, která teprve musí býti vykonána, aby se poznalo, jak jsme to všechno dlouho nedoceňovali. Na co i kniha je slabá, toho možno docíliti formou loutkového divadla, živým, obrazným příkladem, který — je-li morálně bezvadný a vlasteneckými zásadami prodchnut — může zachovati nám v poměrně krátké době tisíce mladých, dětských duší. Jaké se tu otvírá pole působnosti, jakou tu vděčnou a veřejnou činnost může katolická strana rozvinouti, bude-li vychovávat na svých loutkových divadlech mládež, bude-li zábavnou formou vštěpovati jí ušlechtilé zásady křesťanské, bude-li roznécovati v mladých duších lásku k vlasti, lásku k slavným našim dějinám a bude-li postupně předváděti mladé paměti dětské k varovné výstraze i smutné obrazy našeho ponížení, našeho utrpení a bolestí.

Výchova tělesná.

Vzdělávání učitelů pro tělocvik ve Francii není právě chloubou v y u č o v a c í správy, neboť posud nemá ani jediného státního ústavu pro vzdělávání kandidátů tohoto úřadu. Pouze vojenská správa pochlubiti se může proslulým ústavem pro tělesnou výchovu v Joinville le Pont u Paříže, v němž se vzdělávají učitelé vojenského tělocviku, šermu a jízdy na koni. Tento ústav je pod dozorem vojenských lékařů, kteří také vyučují tělocviku; a b s o l v e n t i této školy, jsou-li zároveň poddůstojníky, učí pak tělocviku

v gymnasiích a v učitelských ústavech. Tam si tito učitelé sice velmi rázně vedou, ale často bývají pronášeny stesky, že se jim nedostává učitelských schopností a že požívají u žáků velmi malé vážnosti. Poněvadž se pak za tohoto nedostatečného způsobu vzdělávání nedostává učitelům obecných škol potřebných vědomostí a dovedností v oboru tělocviku, vyšla vojenská správa vstříc ministerstvu vyučování tím, že poslala všechny učitele, kteří se dostavili k vojenským cvičením, do svého ústavu v Joinville le Pont a tu je zaměstnávala. Tak bylo na př. v uplynulém roce tímto způsobem cvičeno 1210 učitelů obecných škol. Následky takovéhoho racionálního zařízení pocítil se zajisté ve značném povznesení dosud zanedbaného školského tělocviku ve Francii.

První státní školní lékař ustanoven je na středních školách státních v 18. okresu ve Vídni. Jelikož je zároveň professorem přírodních věd na gymnasiu ve Währingu, může dobře zastávat službu i na státní reálce asi 400 metrů od gymnasia vzdálené. Činnost tohoto školního lékaře vztahuje se na tři obory a to: I. lékařskou prohlídku všech žáků obou ústavů pokud se týče jejich očí, uší, zubů, plic a srdce. II. na poučování rodičů a žáků, které se děje buďto pořádáním večírků s rodiči nebo soukromě tím, že školní lékař je pohotově hodinu týdně a udílí jim bezplatně rady a informace o zdravotním stavu žáků. III. na poskytnutí pomoci při úrazech ve škole.

Tuberkulóza mládeže obecných škol ve Štokholmu. Školní rada ve Štokholmu uložila třem vynikajícím lékařům vyšetření rozšíření plicní tuberkulózy mezi mládeží obecných škol. Bylo prohlédnuto 15.219 dětí ve věku 8—15 let. Tuberkulóza zjištěna u 245 dětí (1·61%); 8 z nich bylo posláno do nemocnice, 192 do sanatoria, 45 na venkov. Shledáno toto:

1. Tuberkulóza je častější u hochů než u dívek (1·72% a 1·50%)
2. Je nejhojnější u dětí nejstarších (14—15 r.)
3. Zdá se, že děti, které přestály spálu, zádušný kašel, křivici, jsou náchylnější k tuberkulóze.
4. Tuberkulóza je nejhojnější u dětí z rodin tuberkulosních; u čtvrtiny dětí tuberkulosních možno považovati nemoc za zděděnou.
5. Pravé plice jsou častěji zastíženy než levé!
6. Tuberkulóza kostí a kloubů byla zjištěna u 0·57% dětí, častěji u hochů než u dívek.
7. Asi šestina tuberkulosních jeví známky velmi špatné výživy.

Výchova dívčí.

— m — **Dívčí výchova** je dodnes příliš neurovnaná a je skutečně obtížná vzhledem na budoucí život a úkol ženy: hospodyňský, mateřský, vědecký. V bavorském sněmu podal nadučitel Wörle návrh, vypracovaný zvláštním sborem odborníků, na změnu dívčí výchovy.

Změna týká se oněch dívčích škol, na nichž po ukončení čtvrté třídy obecné směr všeobecně vzdělávací se pěstuje, pak na kategorie škol k těmto příležející a na ústavy ku vzdělání učitelek.

První místo dává se šestitřídní škole dívčí (Töcherschule), která určena je pro vzdělání dívky jako hospodyně a matky. Vedle této školy dívčí připouští se jiná šestitřídní kategorie škol, která souhlasí ve čtyřech nižších třídách, ale dle učebního plánu chlapeckých reálek podporovati má přípravu dívek na vědecky samostatné povolání v životě. Tato kategorie má název dívčí škola reálná.

K doplnění vzdělání, nabytého na dívčí škole v oboru hospodyňském, zřizuje se dvoutřídní ústav pro ženy (Frauensschule), který připojiti se může k šestitřídní škole dívčí, ale i ku dívčí reálce.

Dokáže-li se potřeba, mohou se k dívčím školám neb dívčím reálkám připojiti studijní kursy, které poskytnou příležitost k dosažení zralosti pro školy vysoké. Za takové třeba považovati humanistické kursy gymnasiální neb kursy vyšších reálek. Kurs humanistický a reálně-gymnasiální připojuje se k třetí třídě školy dívčí nebo dívčí reálky a trvají šest let. Oba nižší školní stupně těchto kursů mají stejný učební plán. Kursy vyšších reálek připojují se ku čtvrté třídě školy dívčí nebo k šesté třídě dívčí reálky a trvají v prvním případě pět, v druhém tři léta. Oba nižší ročníky ku dívčí škole připojených kursů vyšší reálky mají stejné učivo s dvěma posledními třídami dívčí reálky.

Na ústavech pro vzdělání učitelek týká se změna jen všeobecných, obzvláště hygienických poměrů, ostatní zůstává v platnosti jak dosud bylo.

Požadavky ohledně předběžného vzdělání učitelského personálu mají u porovnání k dosavadním poměrům zůstatí nezměněny. Ustanovení o zkouškách učitelek novějších řečí na dívčích ústavech mají se změnití a sice má býti požadována přísnější zkouška cizích řečí pro učitelky na vyšších školách a pak zvláštní zkouška pro vychovatelky. Ku zkoušce z cizího jazyka mají býti připuštěny kandidátky, které mají zkoušku pro školy obecné a pak dvě léta věnovaly na vzdělání se v cizí řeči. Ku zkouškám vychovatelky třeba absolvování vyšší dívčí školy a dvě léta cviku ve předmětech zkoušených.

Tisk německý uvítal tyto změny v dívčím vzdělání velmi nadšeně, poněvadž v nich klade se hlavní důraz na vzdělání hospodyně, matky, aby sama dovedla dobře vychovati jednou své dítky. Moderní „ženské hnutí“ přestává míti své obdivovatele, neb mnohé matky nahlízejí, jak zodpovědnou je dnes jejich vychovatelská povinnost a jaká škoda to je, že o tom nikdy a nikde nebyly poučeny.

Směrodatným motivem nové osnovy byla slova mnichovského organisátora Kerschenssteinera: „Ženská povaha, jakož i kulturní vývoj lidstva, přiřkl ženě pevné, určité místo ve státě, místo matky a zachovatelky domácnosti. Nikoliv menší počet žen (4 milliony oproti 11 millionům žen provdaných), které tohoto povolání v Německu nedocílí, nýbrž daleko větší počet, které ho docílí, má býti směrodatným pro organizaci škol“.

V Bavořích jest již po 6 roků „svaz ku povznesení hospodyňské výchovy ženy“ a v červenci roku 1910 kladl univ. professor Dr. von Gruber velkou váhu na tuto výchovu.

Pro hospodářský vývoj národa nepadá tak na váhu schopnost peníze si vyděláti, jako umění, peníze správně vydávati. Bohatým stane se jen národ šetrný! Řečník stavěl se na odpor onomu hnutí ženskému, které žádá úplné oekonomické, sociální a politické osamostatnění ženy a úplné na roveň postavení s mužem. Jako různí se žena od muže tělesně v útvaru těla, kostí, svalstva, tak různí se i duševně. Zaměstnání ženy v povoláních mužských je se stanoviska hygienického zhoubným, protože jejich fysická a duševní zdatnost, vedle práce v povolání ještě i tíží mateřství na sebe vzíti, zkrátka nedostačuje.

Přátelům katol. paedagogia v Olomouci!

V „Našinci“ ze dne 2. ledna t. r. každý přítel katolického školství s radostí četl, že Matice Cyrillomethodějská počne již letos se stavbou jeho. Leč tím není ještě všechno vykonáno, neboť důležité jest, aby také ústav náš náležitě byl vyzbrojen pomůckami. Tyto však není tak snadno v poslední chvíli ani za drahé peníze opatřiti. Činím proto jménem Katolického spolku učitelského návrh:

Postarejme se, přátelé, o jeho výzbroj vnitřní — pomůckový. Zřídme při paedagogiu museum pomůckové, v němž by nebyly pomůcky uzavřeny, nýbrž v němž by chovanci i dále ve volných chvílích své oblíbené předměty dále pěstovati mohli, ovšem za pomoci učitelského sboru, by vypěstovali si zálibu — koníčka — pro budoucí čas, by měli ušlechtilou zábavu a práci v dobách, kdy působiti budou třeba v některé zapadlé vísce, by tu nezapadli často na cesty bludné.

Zřídme museum, jež by soustředilo i nás, učitele katolické, a bylo by ohniskem našeho vědeckého snažení. Spojenými silami poříďme je snadno. Mnozí z nás zabývají se sbíráním přírodnin a těm nebude nesnadno darovati duplikáty, ale i ti ostatní snadno seberou přírodniny svého okolí (ku př. horniny) a zasláním jich poslouží dobré věci.

Protož veškeré pomůcky — totiž přírodniny všeho druhu — zvláště moravské — obrazy, čisté pohlednice, mapy, diagramy, přístroje, knihy a jiné — nikoliv však peníze, jež zašlete raději Matici, by mohla dokonale svému úkolu dostáti — zasílejte na adresu: B o h. B u r i a n, odborný učitel v K o n i c i u Prostějova.

Veškeré předměty darované opatřeny buďtež jménem dárce věci a po případě naleziště a budou v „Našinci“ s díky kvitovány.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce srpna a září. ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Tiray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel ústavu hluchoněmých v Ivančicích. Expedici obstarává knihtiskárna Rob. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

Hořanští synové. Dějepisná povídka od Josefa Brauna. S kresbami A. Kašpara. Čtvrté vydání. Nákladem Dědictví Komenského. Stran 119, cena 1 korunu 50 hal.

Musejkova churda-murda. Napsal Vas. J. Němirovič-Dančenko. Přeložil J. Veselovský. Nákladem Dědictví Komenského. Stran 87, cena K 1·20.

F. A. Soukup: Dítě českého jihovýchodu a jeho vředlečná práce. Spisů „Dědictví Komenského“ číslo 114. (Sbírkky „Dítě“ sv. 4.) Stran 98. Cena K 2.

Dr. O. Kádner, Dějiny pedagogiky. Díl. II. Nákladem Dědictví Komenského. Encyklop. knihovny sv. XIII. Cena 10 K. Stran 652.

Sestra Alexandrina, cenou francouzské akademie poctěný román, vydán právě v „Zábavách večerních“. Dostává se do rukou našeho čtenářstva dvojnásob zajímavé práce. Patří spisovatel, vlastním jménem hrabě de Lagréze, mezi nejpřednější souvěké romanopisce francouzské a tvoří s Bourgetem, R. Bazainem a j. zajímavou literární skupinu. Mimo to časová látka románu čerpána z kulturního boje francouzských vlád proti řeholím. — Na „Zábavy večerní“ (5—6 objemných svazků ročně) předplácí se K 4.— i s poštovní zásilkou. Svazek: de Lagréze, „Sestra Alexandrina“, 8° (I.—VIII., 180 str.) možno dostati samotný za K 1·20, poštou 1·30. Předplatné a objednávky přijímá administrace „Zábav večerních“, Praha II.-200.

Karel Škréta od Jar. Kampra. Osení, knih mladých čtenářů svazek 28. Nákladem F. Topiče v Praze. Za 70 haléřů.

Z polských luhů. Několik povídek a obrázků. Vybral a přeložil Ferd. H. Čáslavský. „Knihovna českých dětí“ svaz. X. V Praze 1909. Nákladem Zemského Ústředního Spolku Jednot Učitelských v král. Českém. V komisi knihkupectví Josefa Rašina v Praze-VII. Cena 90 hal.

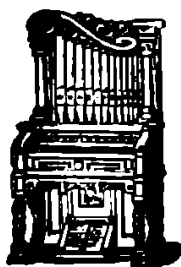

První česká největší rakousko-uherská továrna

výhradně na

HARMONIA

americké a evropské
== soustavy ==

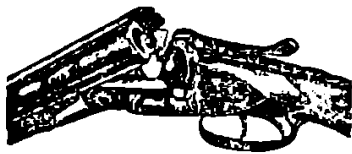
RUDOLF PAJKR & SPOL

v Hradci Králové.

Sklady:

Vídeň, VII., Mariahilferstr. 86.
Budapešť, X., Delej utca 11. sz.
(Tisztviselőtelep).

Skvostný hlas, vylouděný důmyslnou konstrukcí americké soustavy, sám se doporučuje a chválu svou pje. — **Ceny 130 K výše. Záruka pětiletá. Na splátky od 8 K.** Obrázkové cenníky zdarma a franko. Zásilka franko poslední stanice. **Pedálová harmonia** obou soustav v každé velikosti **===** v přesných rozměrech varhan pro kostel, školu i ku cvičení. **===**

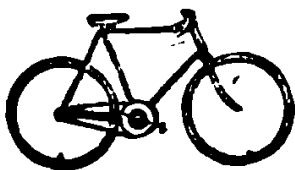

Oddělení I.

Velkozávod puškařský
prvého řádu doporu-
čuje vý-
tečně stří-
lející lan-
kasterky,
flobertky, browningy,
revolvery, lovecké
potřeby, střelivo. - -

- Vlastní puškařská dílna. -

Oddělení II.

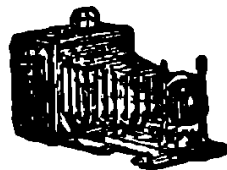
Proslulá kola
zák. chr.

„**KORUNA**“

Trvanlivost na léta.

Lhký chod. Ladný tvar.

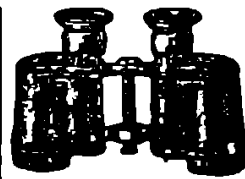
Pětiletá záruka.

Oddělení III.

Fotografické aparáty
světozn. firem:
Zeiss, Goerz,
Voigtländer,
Arndt & Löwen-
gardt, Hüttig,
Krügener, Erne-
mann a j.

- Objektivy. Stativy. -
Desky. Papíry. Chom-
kalle. Fotogr. potřeby.

Oddělení IV.

**Triedry a
dalekohledy**

cestovní a sportovní
světozn. firem:

Zeiss, Goerz,
Hensoldt,
Busch, Voigt-
länder, Wich,
- Kengott a j. -

Žádejte ve vlastním zájmu cenníky. — Úvěruhodným osobám mírný
úvěr neb měsíční splátky.

Ladislav Švestka a spol., Praha,
(majitel Ladislav Švestka.) **Václavské náměstí 53.**

Ctěné dámy!

Pleť krašlicí lillové mléčné mý-
dlo Libuše osvěžuje, čistí a zje-
mňuje pleť. Jest výborným osvěd-
čeným medicin. prostředkem proti
pihám, lišejům, suché a křehké
kúži. — 1 kus za 60 haléřů.

Ideální krásou, jemností, ušlech-
tilostí a něžností oslní všechny
svět každá dáma, používá-li ku
pěstění nejnovější novinky pudr
se značkou Libuše (bílý, růžový
a žlutavý). Pudr Libuše zvětšuje
půvab ženy a činí ji neodolatelně
okouzující. Pudr Libuše lze koupiti
v lékárnách, drogueriích a voňavk.
závodch v krabicích po 20 hal. a
1 koruně. — Vyrábí a zasílá

Al. Mikulášek v Brně.

Matiční zubní pasta Libuše

svým nynějším slo-
žením jest tak zdo-
konalena, že dle ú-
sudku odborníků řa-
dí se mezi nejlepší
přípravky zubní; na-
hradí velmi dobře
podobné cizí výro-
by, které v našich
domácnostech jsou
::: zakořeněny. :::

Používejte a rozši-
řujte ve prospěch

Matices Školské!

Prodává se v lékárnách drogueriích a voňav.obchodech po

50 haléřích

Vyrábí a zasílá **Alois Mikulášek v Brně.**

Doporučujeme -
našim rodinám **Kolínskou cikorku.**

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

ČASOPIS PRO PĚDAGOGIKU A KRITIKU METHOD
VYUČOVACÍCH.

ŘÍDÍ REDAKČNÍ ŠBOR.

== OBSAH: ==

	Strana
<i>Bedřich Vašek</i> : Slabě nadané dítě ve škole	41
<i>Dr. Jos. Kratochvíl</i> : Úvod do filosofie	48
<i>Fr. Janovský</i> : Spolužáci	50
<i>Jan Válek</i> : Duševní vady dětské	57
—r—. O postupu žactva	62
<i>J. Mezířka</i> : Kterak má učitelstvo působiti, aby prospělo věci katolické	65
<i>Hubert Smolka</i> : Schneiderův pokus o znovuzkříšení řeči posunové	72
Rozhled světem	77
Vychovatelství	78
Výchova tělesná a hygiena	80

Z katolického spolku českého učitelstva:

Předsedou spolku jest **Jiří Mezírka**, ředitel měšť. školy v Přeborě.

Jednatel jest **Frant. Adámek**, nadučitel v Lešné u Hranic.

Pokladní jest **Terezie Holánková**, učitelka v Brně, Giskrova ul. 36.

Listárna administrace.

Nedoplatky za starší ročníky dostoupily již několika tisíc korun. Žádáme důtklivě nedbalé odběratele listu za brzké zaplacení.

Žádáme také, aby nebyla vracena čísla, jež snad nedopatřením dvakrát na touž adresu poslána byla; vzniká tím velký zmatek.

Redakci byly zaslány spisy:

Schválená učebnice. Rozhodnutím c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 22. června 1910 č. 25.829 byla učebnice, kterou sepsal prof. Jar. Mikan: *Báje a pověsti, vypravování z dějin vlasteneckých*, pro I. třídu dívčích lyceí, schválena. Nakladatelství Al. Wiesnera v Praze. Cena kart. výtisku 1 K 30 h. — Upozorňujeme, že knihy té výhodně používáno býti může veškerým učitelstvem na školách obecných a měšťanských jako znamenité příručky u vyučování dějepisu.

„K Česko-slovanské vzájemnosti“. V měsíci květnu počala Moravsko-Slezská Beseda, nákladem Emila Šolce v Telči, vydávati Slovenskou Čítanku. Opět kus kulturní práce na poli, kde jest jí skutečně třeba. Dílo to, jehož uskutečnění si musíme vážit, prošlo trnitou cestou, než stalo se skutkem, zač vděčiti musíme jen horlivým propagatorům idey českoslovanské. Čtenář najde tu vedle poučení o poměrech Slovenských, znamenitého průvodce cestovního po Tatrách a Slovensku vůbec. Slovenská Čítanka, sešit za sešitem přináší nové zajímavé články. Z posledního sešitu upozorňujeme na znamenité kresby Šrobarovy, z volebního ovzduší. Pro poznání psychologie Slovenského voliče neocenitelné črty. Dílo tak vzácné, obsahem cenné, nemělo by chyběti v knihovně žádného vzdělance. Předplatné 6 K, je tak nízké, že knihu tu může si zakoupiti každý jednotlivec.

Jan Malát: Trest pro milou. Žertovný sbor pro mužské hlasy. Part. (10 str.) 2 K; hlasy (4) po 20 hal, Malát v komposici vokální, zejména sborové a písňové, jest bez odporu nejlepším dědicem Bendlovým. Cenný a vděčný tento sbor, byť z moderních vymožeností harmonických hojně těžil, obzvláštních obtíží neskýtá — jeť Malát znalcem lidských hlasů a umí psát zpěvně, plyně — a proto stane se jistě repertoírním číslem našich zpěváckých spolků. Psán je pro pěvecké sdružení pražských učitelů a chce sbor již sezpívaný.

ÚNOR 1911.

ČÍSLO 2.

B. VAŠEK.

Slabě nadané dítě ve škole.*)

Jak vychovávat a vyučovat dítě slabě nadané.

(Dokončení).

Je-li výchova kteréhokoliv dítěte věcí těžkou, jest výchova dítěte slabě nadaného věcí ještě mnohokrát těžší. Zásadní otázkou jest, zjistiti v každém jednotlivém případě příčinu slabšího nadání. Docela jinak musím si počínati na př. s dítětem, u něhož je neúspěch zaviněn dočasnou chorobou tělesnou, nežli s dítětem, u něhož vše způsobuje duševní lenost, nebo zase nějaký chorobný psychický stav. A i kdyby se snad naše práce po dlouhou dobu nedařila, a kdyby se stav chovanců jevil sebe beznadějnějším, v jedné výhodě jsme vůči lékařům, hojícím tělesné neduhy, přece: lékař musí často po pečlivé diagnóze prohlásiti, že neduh je nevyhojitelný. Avšak se stanoviska vychovatelského — nehledě k jistým případům blbosti a psychosy vysokého stupně, lékaři stanovené — není ani jediné dítě, ani to, které se zdá býti již v samých základech duše zkaženo, úplně a pro vždy jistě ztraceno, jen když zbyl aspoň nějaký kousek duševního zdraví, t. j. vzdělanosti.¹⁾ Jen když bystrý zrak vychovatelův postřehne to zdravé místo, které se pak stane východiskem pro vnitřní obrození. A když také není možno z něho vytvořiti genia, když aspoň se z něho vychová člověk, který si jako dělník čestně vydělá svůj chléb.

*) Ve článku vloudilo se několik chyb, které silně ruší smysl. Strana 16., řádek 11., vynechati slůvko „as“. Strana 20., řádek 8., místo „nečiní“ má státi „činí“. Dále má státi na straně 21., řádek 4. dole, místo „zvané“, „známé“, na straně 22., řádek 14., místo „bláznití“ „blouznití“, řádek 4. a 5. dole, místo „Dr. Zieheni die“ „Dr. Ziehen, Die . . .“, řádek 9. dole, místo „tvrdomyslnosti“ „trudnomyslnosti“, na straně 24. řádek 3. a 5. dole, místo „Strümpel“ „Strümpell“. Chybí dále uvozovací znaménka zakončovací na straně 20. za slovem „života“ (řádek 6. dole), na straně 21. za slovy ukončeno“ (řádek 25.) a „zdravé“ (řádek 35). Menší chyby si laskavý čtenář opraví snadno sám.

¹⁾ Strümpell — Dr. Spitzner, I. c. 51.

Slabá výkonnost ducha může býti způsobena poruchami tělesnými. V tomto případě musí především tyto příčiny býti odstraněny. Jak může býti normálně činné dítě, tak slabě živené, že mozek není dostatečně silnou krví zásobován? Nebo u něhož je oběh krve na př. srdeční vadou nebo plicní nemocí porušen? Nebo kde nosové nemoci (polypi) ztěžují silně dýchání a tím i přístup čerstvého vzduchu do mozku? Nebo kde poruchy v ústrojí pro trávení působí všeobecnou sklíčenost ve vnitřním životě? Necítíme občas sami na sobě, jak jsme vůbec neschopni k namáhavější práci, trpíme-li často a silně nemocemi na př. žaludečnými? Možná žádati normálních výkonů po dítěti, které jest nepříznivými poměry, v nichž žije, stlačeno, úplně znaveno na těle i na duchu.

Nevyplyvá už z těchto několika vět, jak nespravedlivě by jednal, kdo by takové dítě snad tresty chtěl popoháněti vpřed? Nikoliv ran takové dítě potřebuje, nýbrž otecké péče, která hledí odstraniti překážku dobročinnými podniky pro hmotné blaho dítěte (polévkové ústavy, prázdninové osady ve zdravých lesnatých krajích pro děti z otravného, čoudem prosyceného ovzduší velikých průmyslových měst atd.) a neméně — dobročinných, povzbuzujících slov, aby se dítě nenechalo ukolébati svou tělesnou znaveností v úplný duševní spánek.

Také bude mnohdy radno, upozorniti rodiče, by se obrátili na nějakého zkušeného lékaře. —

Spočívá-li příčina chudičského úspěchu ve zdrženém vývoji smyslového vnímání, musí se u takového dítěte věnovati bedlivá pozornost třibení smyslů. Dítě musí býti naváděno, aby se naučilo pozorovati. Bývá to až úžasné, jak děti si ani dost málo nevšimnou na předmětu i takových vlastností, které do očí přímo bijí. Kdo měl příležitost pozorovati, jak takové slabě nadané dítě kreslí často předměty a vynechává na nich věci tak přece nápadné, tak že vypadají úplně zkomoleně, dá mi za pravdu. Proto musí jednotlivé jevy působiti na dítě tak dlouho a intenzivně, až by je i dřímající duše dítěte málo nadaného zachytila. Dítě musí dále býti upozorněno na jednotlivé znaky. Je-li zásada názorného vyučování vždy nutná, jest u těchto dětí ještě nutnější. Vykládati na př. o nějaké květině a neukázati jim ji, to nevyvolá v jejich duši pražádné ozvěny. Vždyť jejich život vnitřní je tak chudičský, kusý, plný mezer! Takové dítě musí květinu viděti, k ní voněti, musí býti upozorněno na jednotlivé její části, na každou zvláště, musí ji takřka rukama ohmatati, musí mu dále býti ponechán také čas, aby jeho těžkopádně fungující duševní aparát měl kdy, umístiti nově vstupující dojmy a představy v příslušném tlumu. Toť také důvod, proč na př. malí chlapi v „Ochranově Františka Josefa I.“ v Brně, mezi nimiž bývá vysoké procento dětí duševně velmi málo vyvinutých, musí ve volných chvílích často z jisté tvárlivé hmoty zhotovovati někdy dle daných vzorů, na př. sněhuláka, koně, stůl a j. Anebo proč v takových ústavech bývá dítě vedeno do přírody, aby tam rostliny in natura vidělo, aby se tam naučilo rozlišovati barvy, odhadovati velikost a vzdálenost? Anebo proč v podobných ústavech jsou děti přidržovány k lehčí, ale za to přesné práci v dílnách pod odborným dozorem.¹⁾ I u těchto dětí musí býti buzeny výchovou

¹⁾ Ostatně i vzhledem k naší výchově a vyučování vůbec je mnoho pravdy ve

skryté síly ducha, neboť účelem každého vyučování jest „žáka samostatností k samostatné práci vzdělati a jej tak daleko přivésti, aby dovedl v jednom nebo více oborech použití k vlastní další práci pomůcek, kterých je již hojná míra vybudována.¹⁾

Nesmí se dále klásti na dítě požadavky přemrštěné. Pozoroval jsem to vždy: kdykoliv jsem žádal po nenadaném dítěti, neznaje ještě jeho schopností, tolik, že to bylo nad jeho síly, jevila se u něho zaraženost, netečnost, všeobecná apathie. Kdykoliv jsem však proň míru požadavků tak snížil, že to bylo přirozené jeho silám, dítě bylo rozradostněno, jare, s radostí svou věc odpovídalo. Bylo to oblažující vědomí vítězství a zdaru práce. Pak možno maličko stupňovati. „Ať se vystříhá učitel mluvit s opovržením o výkonech slabších žáků... , protože tím bývá rozbito sebevědomí, jehož je tak nevyhnutelně třeba a malomyslnost ochromí i nečetné zbylé síly... Jediný, byť i trochu lehký úkol, který se zdaří, má větší cenu, než tucet úloh, které jsou plny chyb.“²⁾ Ostatně v klassickém katechetickém díle Grubrově³⁾ přichází totéž: „Jsou lidé, kteří jsou neschopni pochopiti všecky pravdy náboženské, jich souvislost, jich poměr k životu. Mají proto býti zanedbáni, ponecháni své tuposti? Bůh uchovej! I oni mají nesmrtelné, Kristem vykoupené duše... Nepochopí-li celku, pochopí tolik, kolik třeba křesťanu k poznání naprosté odvislosti na Bohu; (nutno jim vysvětliti)... božskou autoritu církve, povinnost, jí poslouchati, předpisy křesťanského života, pokušení s hlediska slavného soudu, vzkříšení, odměny a trestu. Hlavně věčný trest: nemají na ně účinku pravdy jemnější.“ A o hlubokém paedagogickém důvtipu sv. Augustina bude vždy svědčiti věta, již napsal v „Knize o vyučování katechumenů.“⁴⁾: „Je-li však (žák) nechápavý příliš, ... slovívavě jej sneseme, a přejdouce letmo o statek, v štípíme mu pouze věci nejnnutnější.“

Zrovna tak jako na rozum, jest obtížno působiti i na vůli dítek nenaných, ne-li ještě obtížnější. Teď si umiňuje, slibuje, zařká se; za chvíli už zase se všecko přesvědčení rozptýlí v dým. Dnes se zdá, že již nastává obrat k lepšímu, zítřejší den nám opět ukáže bláhovost naší naděje. A čím smělejší ideály bychom mu představovali, tím jistější můžeme býti o bezvýslednosti svých námah. — A přece se dá mnoho docílit. Musíme však

sloves J. Trüpera („Das Erziehungsheim und Jugendsanatorium auf der Sophienhöhe bei Jena, Langensalza, Beyer und Mann, 1910., S. 50): „Již Komenský, Pestalozzi a především Fröbel zdůrazňovali, že methoda passivního nazírání nevyhovuje duševnímu životu dítky a moderní bádání v psychologii — přivedlo přítomnost více než kdy jindy k vědomí, že v dítku spočívají tvůrčí síly mnohdy úžasné velikosti a že dosavadní škola nechává tyto produktivní síly našich dětí z veliké části zakrňeti. Léta dětství až k pubertě a jiným způsobem léta jinošství a panenství jsou zpravidla charakterisována živou aktivností. Přirozená podstata člověka v tom věku je, zkoušeti, experimentovati, zažiti, zkusiti, působiti, tvořiti, pracovati. 90% všech chlapcův a dívek, tak dokazuje mnichovský městský školní rada Dr. Kerschensteiner, dávají přese všecku knižní výchovu přednost praktickému zaměstnání před abstraktním myšlením a reflexí.“

¹⁾ Witenkampff, Die Selbstbetätigung in der Erziehung. Leipzig. Teubner. 1908., str. 10. (Sr. Trüper, l. c., str. 50).

²⁾ L. Rapp, Winke und Weisungen, Graz, Styria, 1906, str. 129 n.

³⁾ Katechische Vorlesungen, Salzburg, 1830, str. 153 n.

⁴⁾ Český překlad G. Francl, Praha 1901, str. 40.

vzlít za vděk i malými úspěchy. Když se podaří dítěti jen sebe menší práce — napsati aspoň přibližně písmenko, jež dosud bylo vždy nepoznatelně rozmazáno, opakovati kratičkou větu, zodpověděti lehounkou odpověď — hned musíme foukati, by se tato jiskerka rozhořela: „Hleď, to jsi mi udělal radost! Podívejte se děti, jak se mu to pěkně podařilo! Věděl jsem, že on to dovede! — Jen pohleď, zde tuto čárku musíš udělati takhle!“ Nebo hoch projevili ve svém chování nějakou dobrou stránku: „Hochu, že's tak hodný, toho bych nebyl očekával! Ani nevíš, jak tě mám za to rád!“ A když se dítě zase zapomene někdy, nesmí vychovatel nad ním spínati ruce, že si to vždycky říkával, že z toho dítěte nic nebude, a že to každý praví... To by znamenalo, mrštiti dítětem do jeho lethargického spánku zpět. Zde nutno říci: „Dítě, toho jsi nemělo dělati. Pravda, že je ti toho líto? Ale já vím, že jsi se jen tak zapomnělo. Vždyť ty jsi nyní tak hodné! Viz tento svůj bílý pěkný šat: kdyby ti někdo na něm udělal blátem velikou skvrnu, pravda, ty bys si skvrnu očistilo, aby byl šat zase pěkný. Ty jsi nyní hodné, tvá dušička je jako krásný bělounký šat. Vid', že si již dáš pozor, abys si ji už tím a tím neznečistilo. Slib mi zase, synáčku, že již toho neuděláš. — Myslíš to doopravdy?“

Když se udávají takovému dítěti cíle, pro které se má učit a pracovati, nesmí se odkazovati na matné, nejasné cíle v daleké budoucnosti, nýbrž na cíle, které dítě již nyní chápe: „To bys bylo rádo, kdybys se dovedlo podepsati, že?! Ale ještě nedovedeš napsati toho a toho písmenka. Dnes tě naučím zde toto písmenko psáti.“ A když již to dovede, možno mu na př. říci: „Již zase těch písmenek, co's nedovedlo napsati, ubylo. Už chybí jen 3, a už se budeš moci podepsati.“ — Nebo při počtech nesmí se počítati s abstraktními číslicemi, nýbrž konkrétně: „Kdybys přišlo ke kupci, a maminka ti dala dvacítilalář, atd.“ — Chci říci tím tolik, že látka vyučovací zvláště u takového dítěte musí býti vzata téměř výlučně z bezprostředního a vzdálenějšího okolí dítěte. Všecko cizí, vzdálené, čeho žák nedovede bezprostředně pochopiti, musíme podstavití.¹⁾ Rovněž při vyučování náboženství nesmí se vycházeti od abstraktních zásad, nýbrž od konkrétních poměrů, v nichž dítě žije: poměr k sourozencům, k rodičům, k Bohu, k spolužákům, k lidem na ulici, k lidem, s nimiž jakkoliv přichází do styku.

Ještě jedna důležitá věc: s dítětem nenadaným musí se na př. chování při modlitbě, v kostele, při návštěvě, při stole, při oblékání tak nacvičiti, aby se tyto úkony staly u něho návykem, který samočinně funguje. „Dobré zvyky pomáhají nám i když jsme snad vyčerpáním nebo rozčilením ztratili vládu nad vůlí, i skrze těžké situace dále ku předu; člověku málo nadanému musí ještě častěji býti oporou. Zvyk stojí v okamžicích pokušení člověku věrně po boku a brání pádu, byť si vnější dráždění a vnitřní pudy sebe více táhly a nutkaly. Ethicky je sice cennější jednání, opírající se o jasné mravní zásady; avšak kde tyto chybí, nebo kde z jakéhokoliv důvodu vypověděly působnost, musíme i mravní jednání na zvyku založené za cenné uznati.“²⁾

¹⁾ Martin Glück, Schwachbeanlagte Kinder. Stuttgart, F. Enke. 1910. S. 85.

²⁾ M. Glück, l. c., str. 88.

Školy a třídy pomocné a třídy závěrečné.

Má práce by ani nebyla v podstatných částech úplná, kdybych se nezmínil o zařízeních školských, týkajících se výhradně jen žáků slabě nadaných. Mínilm školství pomocné, v Německu už delší dobu zavedené, a u nás nyní zaváděné. Totiž žáci, kteří nedovedou udržeti s jinými krok, jsou odkázáni do zvláštních škol, respektive tříd, ve kterých se jim může učitel více věnovati. A když byli zase dohnali, vřadí se mezi děti normální, když není prospěch přiměřený, vyučuje se dítě na škole takové dále. Nejvyspělejší školství pomocné v Německu r. 1908 mělo 850 tříd pomocných. Berlín sám jich měl 110, v nichž se vyučovalo přes 2.000 dětí.¹⁾ R. 1909 bylo v Německu již 1239 pomocných tříd s 24.000 dětí. V Čechách bylo r. 1910 pomocných tříd 10, ve Štýrsku 17, v Dolních Rakousích 13. Nejdále je Hradec Št.: má dvě pomocné školy, jednu šestitřídní, druhou pětitřídní a pak ještě jednu třídu, celkem 12 pomocných tříd. Vídeň má jedinou pomocnou školu o devíti třídách. V Praze je zřízeno při různých školách 8 pomocných tříd. Linec má samostatnou trojtřídní školu pomocnou, Brno a Opava po dvojtřídní, Solnohrad jednotřídní. Nepatrné Švýcarsko má na 80 pomocných, Předlitavsko 52.²⁾ V Rakousku byl umožněn rozvoj pomocného školství hlavně výnosem ministerstva vyučování ze dne 7. května r. 1907, z něhož vyjímám:

§ 1. — Pomocná škola (třída) jest určena jen pro slabomyslné dítky v z d ě l á n í s c h o p n é.

Takovými rozumějí se dítky stížené jakýmsi nedostatkem duševní chápavosti a soudnosti, takže jsou sice schopny, aby byly vyučovány, nikoliv však, aby mohly úspěšně pracovati s dětmi normálně nadanými.

§ 2. — Dítka může do pomocné školy (třídy) zpravidla býti přijato teprve tehdy, když nejméně rok navštěvovalo obyčejnou obecnou školu bez úspěchu.

§ 9. — Pomocné školy mějte zpravidla nejméně 3 a nejvíce 5 tříd. Jedné učitelské osobě nebuď přikázáno více než 15 dětí, a jen ve výjimečných případech nejvíce 20 dětí.⁴

A v prováděcích nařízeních jest u § 6. řádu školního a vyučovacího připojen passus:

„Zřizování zvláštních tříd pomocných a podpůrných pro vyučování dítek neplnosmyslných, pokud se týče, méně nadaných, bude okresním školním radám věnovati zvláštní pozornost...

Bude třeba dbáti toho, že zříditi takové třídy bude možno především:

1. na školách s velikým počtem tříd toliko pro dotyčnou školu;
2. ve městech s vlastním statutem (pro všecky školy v městě);

¹⁾ Dle rozsáhlejší studie c. k. inspektora Josefa Zemana: Péče o děti abnormální. Náchod, Chrastina 1908, str. 19.

²⁾ Dle referátu ředitele pomocné školy J. Schnitznera při IV. rakouské konferenci pro péči o slabomyslné, konané 22. a 23. března 1910 ve Vídni,

3. ve větších školních místech okresů venkovských (pro několik škol v místě a nejbližším okolí), je-li podle úsudku příslušných učitelských konferencí a. na základě příslušného dobrého zdání úředního (školního) lékaře, nejméně 10 žáků pro třídu pomocnou nebo podpůrnou, jež má býti zřízena.“¹⁾

O třídách závěrečných stanoví prováděcí nařízení (k § 165. definitivního řádu šk. a vyuč.):

„Ty děti, které... nebyly přijaty do školy měšťanské, mají učiniti další povinnosti zadost v příslušném oddělení školy obecné, obsahující 8 školních roků.

Není závady, aby tam, kde takových škol obecných není, připojeny byly k nižším třídám obecné školy, obsahujících prvních 5 školních roků tak zvané třídy závěrečné pro děti 6. až 8. školního roku...

Ježto děti nepřijaté do školy měšťanské budou narmoze náležitě k méně nadaným, bude třeba míti... zření i na to, co řečeno... o zřízení zvláštních tříd pomocných nebo podpůrných.“²⁾

Učel všech těchto tříd a škol je udán § 13. onoho ministeriálního výnosu: „Učebný cíl je v podstatě týž jako na škole obecné. Zření majíc k individuálním schopnostem jest jednotlivým žákům vštípiti zvláště to, co v praktickém životě nutně potřebují věděti a uměti.“ —

Nelze popřít, samostatné školy pomocné, kde to možno provésti, se osvědčují lépe než pouhé třídy pomocné. A zase ještě lepší než školy pomocné, jsou ústavy, spojené s internátem, protože velice často příčinou mdlého nadání dítky bývají špatné poměry rodinné. Když se dostane do jiného morálního ovzduší, když i po stránce hygienické jest o dítě lépe postaráno, než to může učiniti rodina, když vše je dle rad slovných odborníků — specialistů ve zdravotnictví i specialistů ve výchově tak zařízeno, jak to tělesný i duševní stav dítek chorých, nenadaných, znavených vyžaduje³⁾ pak je úspěch více zabezpečen, než když dítě pobude jen několik hodin ve škole, a pak se vrátí zase do rodiny, která snad nemá žádného pochopení pro abnormální dítě. Kdo poznal, jak často dítě málo nadané (dítě normální zapudí podobnou tísnivou představu z vědomí snáze) trpí a sténá pod nějakým mocným dojmem, (tragedie v životě rodinném, jichž dítě musí býti tak často svědkem!) pochopí, proč to pravím. „Jistý hoch“, píše ředitel vychovatelny pro málo nadané děti ve Stuttgartě, M. Glück⁴⁾ „jehož rodiče bydleli v sousedním městě, měl dle přání jejich každou sobotu

Ostatní §§ tohoto nařízení viz v dodatku I. k prováděcím nařízením k definitivnímu řádu školnímu a vyučovacímu (Věstník vládní, 1908, str. 114.—117.

¹⁾ Tamže, str. 80.

²⁾ Tamže, str. 165, 166.

³⁾ Jeden z nejlepších ústavů podobných je vychovatelna na Sofienhöfe u Jeny. zařizovali jej: nynější jeho ředitel a slovný odborník v dětské patologii J. Trüper, universitní profesori MUDr. Binswanger, ředitel psychiatrické kliniky, Dr. Ziehen, jedna z nejlepších současných kapacit v duševních nemocech dětských, Ph. Dr. W. Rein, ředitel paedagogického universitního semináře, Dr. Rud. Eucken, professor filosofie a j.

⁴⁾ V knize: Schwachbeanlagte Kinder, Stuttgart 1910., str. 108.

o poledni jeti domů a k začátku vyučování v pondělí se zase vrátiti. Je neuvěřitelné, jak duševně rozbitý a rozčilený se hoch pokaždé vrátil, tak že jsme měli pokaždé co dělati po dva až tři dny, než-li jsme jej zase dali do pořádku“.

Avšak již i třídy pomocné a závěrečné znamenají velikou vymoženost pro děti. Pozoruji již druhý rok, že chlapci, kteří v V. třídě, pokud jsou vyučováni s hochy, jichž většina přejde do školy měšťanské se úplně ztratili a svým bídným prospěchem v sobě nechuf ke škole ještě zvyšovali, jakmile se dostanou do třídy závěrečné, stávají se docela jinými. Ta okolnost, že se tam cíl učební poněkud snížil a přizpůsobí jich nadání a potřebám, že tam při menším počtu žáků vyučující více může se věnovati jednotlivci, působí na hochy tak, jako kdyby jim byl těžký kámen s krku odvázan, a rádi se učí a jeví nebývalý zájem.

* * *

V katolických krajích jižního Německa často lze spatřiti na horských výšinách nebo v lesních samotách dojemný obraz: Spasitel sedí zde v úzkém vězení, s železným silným prstenem na krku, přikován ve zdi, s rukama svázanýma; vznešená, nemocná hlava skloněna, jakoby hledal odpočinku a nenalézal; je úplně opuštěn a hledí tak vážně, tak smutně!

Ne nadarmo jmenuje se ten obraz „Bůh v bídě“. —

Nepodobá se tomuto Spasiteli dítě nenadané?

Podalí se nám, je vysvoboditi z jeho vězení a bídy?

Literatura.

Dr. L. Strümpell und Dr. A. Spitzner, die Pädagogische Pathologie, IV. Aufl., Leipzig. Ungleich. 1910.

Články MUDra Herforta v Paedagogických rozhledech: „O příčinách idiotie (v r. XXI.), Úvod do studia dítěte slabomyslného (v r. XXII.) Ruční práce a jejich význam ve výchově dítěte slabomyslného.

Týž, Pathologická anatomie idiotie. Praha 1909. Nákladem vlastním.

Týž. Jak pohlížeti na dítě slabomyslné se stanoviska biologického. Praha. 1909. Nákladem vlastním.

Dr. Th. Ziehen. Die Geisteskrankheiten des Kindesalters mit besonderer Berücksichtigung des Schulpflichtigen Alters. Berlin, Reuther und Reichardt. I. seš. 1902, II. sešit 1904; III. sešit 1906.

J. Trüper, Das Erziehungsheim und Jugendsanatorium auf der Sophienhöhe, Langensalza. Berger et Mann 1910.

Dr. Th. Heller, Grundriss der Heilpädagogik. Leipzig. Engelmann 1904.

Arno Fuchs. Schwachsinnige Kinder, ihre sittliche und intellektuelle Rettung. (Analyse a charakteristika). Güterloh, C. Bertelsmann. 1899.

Dr. J. Demoor. die anormalen Kinder und ihre erziehliche Behandlung in Haus und Schule. Altenburg. O. Bonde. 1901.

Josef Zeman, Péče o děti abnormální. Náchod. Chrastina. 1908.

Dr. Lad. Haškovec. Nervově a duševně choré dítě ve škole. Praha. Otto. 1910.

- A. Heveroch, Duševní odchylky školní mládeže, Praha, Dědictví Komenského.
 Bösbauer, Miklas und Schiner, Handbuch der Schwachsinnigenfürsorge. Wien (Gräser) und Leipzig (Teubner. 1906)
 M. Glück, Schwachbeanlagte Kinder. Stuttgart, Enke 1910
 Prof. Dr. A. Dannemann, Encyklopädisches Handbuch der Heilpädagogik. Halle a. S., Marhold. (Dosud vyšla jen malá část, ostatní vychází.)

Časopisy.

- Zeitschrift für die Erforschung und Behandlung des jugendlichen Schwachsinnnes auf wissenschaftlicher Grundlage. Jena. Fischer ročně 15 M.
 „Eos“ Vierteljahrsschrift für die Erkenntnis u. Behandlung jugendlicher Abnormer. Wien. Pichlers Witwe. 12 K.
 Zeitschrift für die Kinderforschung mit besonderer Berücksichtigung der pädagogischen Pathologie. Langensalza und Wien. 5 K.
 Heilpädagogische Schul- u. Elternzeitung. Vídeň. 5 K.

Dr. JOS. KRATOCHVIL.

Úvod do filosofie.

II. Původ filosofie.

Obsah: 1. Vznik filosofie: příčiny vnitřní a vnější. — 2. Příčiny vnitřní. — 3. Příčiny vnější. — 4. Postup věd jiných.

1. — Každý zjev lidský jest vlastně výsledkem příčin vnitřních a vnějších; nejinak jest tomu i při filosofii. Zkoumáme-li tedy původ filosofie nutno nejdříve hledati popudy vnitřní čili duševní t. j. jinými slovy příčiny vnitřní; v druhé řadě popudy vnější čili příčiny vnější. Obojí pak přivedou nás k poznání, že filosofie časově předbílá všechny ostatní vědy čili, že jest prvorozcem mezi vědami.

2. — Z příčin vnitřních vzniku filosofie prvá a nejdůležitější jest duchovní, vnitřní potřeba každého člověka hloubati o tom, co známe nebo o čem se domýšlíme, že známe. Jest to snaha vyzkoumati jasně a zřetelně důvody věci buď známých skutečně nebo jen zdánlivě. Tato tak přirozená a hluboko tkvící náklonnost lidské duše musila se nutně projevit v dobách míru a blahobytu.

Nejprve na příklad počalo se hloubati v příčině zjevů v přírodě i duši člověka t. j. o Bohu, ale člověk si neuvědomoval, že o tom právě hloubá. Později přišlo jasné uvědomění si zkoumání a člověk hloubaje dále tázal se: Jak mohu znáti důvod, že jest Bůh, že jest vesmír? — Že tomu tak bylo skutečně, ukazují nám nejstarší památky filosofické, jako některé zpěvy Rigvedy v Indii nebo žalmy Davidovy u Hebrejců. Jest jasno, že člověk hleděl nejprve prohloubiti záhady nejpálčivější, nejvíce rozněcující jeho zvědavost: znalost sama sebe, vesmíru, Boha a jejich vzájemných vztahů, Záhady ty jsou také skutečně nejpřirozenější a nejdůležitější.

Druhá vnitřní příčina zkoumání filosofického vzešla z pochybností. Člověk se již netázal: Jak mohu vědět, že Bůh jest? nýbrž: mohu to vůbec vědět? Otázka taková dokazuje, že věta: Bůh jest, byla zmrtněna v nitru člověka, že pýcha duševní a rozpoutané vášně zničily nevinnost rozumovou. Také tento důvod vzniku filosofie ukazují nám dřevní památky filosofického zkoumání totiž filosofie indická.

Posléze působila i třetí vnitřní příčina: protiva pochybností neboli snaha pochybnosti odmítnouti. Můžeme to pozorovati také již v nejstarších památkách filosofických: ve Vedách, v Zend-Avestě, ve filosofii Sokratově.

Na prvý pohled jest patrné, jak nesprávný jest náhled mnohých učenců, již soudí, že původ filosofie jediné nutno hledati v pochybnosti. Není přece stavem lidské duše před vědou čili hledáním důvodů, pochybnost, nýbrž vědecká nevědomost t. j. znalost důvodů jasných, odlišených a uspořádaných. Pochybnost dostavuje se teprve později a jest stavem umělým, protipřirozeným a nemilým. Dokazuje to jasně naše výchova v mládí i dějiny filosofie.

3. — Poznavše, že tři jsou vnitřní příčiny vzniku filosofie, přejdeme k příčinám vnějším. Není pochyby, že bezprostřední vnější důvod vzniku filosofie dalo náboženství, ať již pohanské nebo křesťanské. Posvátné nauky povzbuzovaly zajisté hloubavé duchy, aby hledali odůvodnění těchto nauk; nad to látka náboženská jest z většho dílu totožná s látkou filosofickou. Vzpomeňme jen na záhady: Bůh, člověk, svět a jejich vztahy. Z přirozenosti lidské zajisté vyvěrá snaha poznati a pochopiti rozumově to, čemu věříme pro autoritu. I tu nebyla prvním důvodem zkoumání filosofického pochybnost, nýbrž zdravá snaha po rozumovém zdůvodnění. Pochybnost přistoupila značně později. Upozorňuje na to již Platon, jenž v X. kn. „Zákonů“ praví, že omyly, jako, že není bohů, že božství nestará se o svět a pod. jsou nové, dříve neznámé.

Poněvadž posvátné nauky náboženské daly první popudy filosofii, chápeme, že také první formy filosofické řešly záhady theologické, neboli hloubají o otázkách náboženských hledajíce soulad s pravdami přirozenými. Uvidíme v pozdějších kapitolách, kde pojednáme o Vedách, Upanišadách, o mystériích orfických, o pamětech pythagorejských, o Sokratovi atd. potvrzení toho.

Jazyk, který vyjadřuje pravdy všeobecné a mravní, byl již také od nejstarších dob vnějším důvodem vzniku filosofie. Všeobecné pravdy v řeči lidské nutily lidstvo k přemýšlení o nich a k prohlubování jich. Dokazuje to aforistická a jiskrná forma nejstarších filosofí. Forma ta vybírána jen proto, aby myšlenky snáze utkvěly v mysli. Jest si tu třeba jen vzpomenouti na výroky sedmi mudrců řeckých, na sentence pythagorejské, aforismy Konfuciovy, sutry neboli dvojverší indická a budhistická. Myšlenky ty, třebas rozptýlené podávané, ukazují na soustavné hloubání filosofické, zdají se býti prací celých škol filosofických.

Třetí vnější popud zdá se na prvý pohled paradoxní. Myslím jím divadlo světa, podiv z vesmíru, ježto i na filosofii, ač jest čirým hloubáním, přece jen také působí obrazotvornost, fantasie. Vesmír divy svými probouzí

v mysli pojmy metafysické a tajemnou touhu po nekonečnu. Pohled na věci tělesné vede k myšlenkám o tom, co není tělesné, co převyšuje tělo i rozum. Povzbuzuje tím více, čím duše jest prostší a mladší. Nádhernou přírodní syntesou smysly člověka připoutané divadlem vnějším podávají podnět obrazotvornosti zpodobiti nádhernými obrazy to, co jest nad zemí, vodstvem i nebem, t. j. nevýslovnou ideu nekonečna. Idea ta uchvátí duši nejvyššími pocity. Proto také má filosofie v dobách nejstarších formu básnickou, jež později přecházejíc v pouhé metrické veršování vyměněna prosou. Filosofie vedle pocitu nekonečna oživována jest i city vnitřními, vycházejícími z hloubání o sobě sámých, mravních povinnostech a posmrtném životě. To vedlo filosofy k formě dialogické, aby dodali slovům svým živosti dramatické. Forma skutečných pojednání přišla naposledy.

4. — Vše co jsme dosud řekli o vzniku filosofie dokazuje její prvorozenství mezi ostatními vědami a její přispění ke vzniku věd jiných. Nebyla by zajisté žádná věda možná, kdyby myšlení neznalo aspoň částečně své zákony a svá pravidla; ta však našla právě filosofie. Jako věda jest tedy i theologie pozdější než filosofie. Dokazují to konečně i dějiny. Z věd přírodních po filosofii prvá vyvinula se matematika čirá i určitá. Popud dal obchod, plavby a různá měření. Později počala též fysika vyžadující přesné a dlouhotrvající pozorování fakt. Kdežto však matematika i geometrie dosahují značné výše již za Archimeda a Euklida, fysika teprve v pravdě počíná jako skutečná věda Galileem.

Vznik filosofie ukazuje nám i na směr její dnešní. Filosofie jak jsme viděli výše, vznikla z popudu náboženského a mravního, který hledá ošvětlení vesmíru i jazyka; týž popud měl by i dnes vlastně ještě povzbuzovati k filosofii. Filosofie připravovala půdu pro vědy jiné; podobně i dnes filosofické předvzdělání mělo by předcházeti studiu věd jiných. Filosofie vykazuje vznešený původ, zajisté tedy i cíl její jest neméně vznešený.

Podává FR. JANOVSÝ.

Spolužáci.

(Pokračování.)

Následuje několik úryvků ze spisů sv. Basila.

Za panujícího hladu, následkem sucha takto nabádal k pokání, ukazuje zvláště lakomcům nicotu bohatství :

„Rychle a směle se vrháme do hříchů, ale zdlouhavě a nedbale obracíme se k pokání. Kdo pak slzy roně prosil, aby nám s nebe spadla úrodná rosa a dešť. Kdo pak, jako druhdy David, smáčel slzami lůžko své, aby shladil své hříchů? Kdo umýval poutníkovi nohy a očistil je od prachu, aby přiměl Pána Boha k milosrdenství? Kdo sytil ubohého sirotka, aby Bůh i nám poskytl pokrmu? Kdo se ustrnul nad strádající vdovou, aby i sám nyní měl co jísti? Roztrhni, lakomče, hříšný dlužní úpis, aby i tvůj

dluh, tvá vina byla zničena. Zruš, lichváři, nespravedlivou smlouvu, aby nám země obvyklou úrodu opět vydala. Neboť mezitím co se lichvou proti zákonům přírody rozhojňuje měď a zlato a cožkoli jiného neúrodného, pozbývá země své plodnosti a za trest svým obyvatelům jest stížena kletbou neúrodnosti.

Ukažte, kdož jenom na zisk smýšlíte a na nahromadění statku, ukažte, co pomohou vaše ukryté poklady, bude-li se nad námi ještě dále vznášeti metla rozhněvaného Boha. Brzy budete bledšími než vaše zlato, jakmile i vám bude se nedostávati chleba, jímž jste za dnů hojnosti pohrdali. Představte si, že již nebude prodavačů, že již nebude obilí v sýpkách; co pak vám pomohou summy peněz? Nebudete s nimi pochováni? Či není zlato prachem? Nebude jako neužitečný prach ležeti vedle prachu tvého, duše zbaveného těla?

Tolik máš — a přec nejpotřebnější tobě schází, abys totiž mohl sebe sám uživiti. Udělej, můžeš-li, ze všech svých statků sebe menší mráček, poruč spadnouti z něho několika chladivým krupějm. přinut zemi k úrodě, zmenši všeobecnou tíseň svým pyšným bohatstvím! Šťastným bys se pokládal, kdybys mohl pod střechu svou přijati nějakého zbožného sluhu Páně, jenž by, jako druhdy prorok Eliáš, svou modlitbou tě vyprostil z nynější bídy; byl by ti vítán, třebaš by byl chudý, utrápený, bos, třebaš prostínským rouchem přioděn, právě jako Eliáš. A kdybys na prosbu takového muže dosáhl pomoci a ochrany, zdaž bys konečně nepojal v opovržení své poklady, jež ti připravily tolik zbytečných starostí?

Zdaž bys, neodvrhl od sebe zlato jako nicotné bláto? Zdaž bys nepoznal, že, co jsi dříve zbožňoval a za všemohoucí pokládal, jest nicotným a klamným přítelem v čas nouze? Pro tebe dopustí Bůh tyto truchlivé časy, jelikož jsi ze svého nadbytku nikomu ničeho nedával, že jsi hladové mýjel, že se's od truchlících odvracel, že se's nesmíloval nad těmi, kdož ti k nohám padali. Nepravosti několika málo lidí přivodí často zkázu celému národu, rouhání jednoho přivodí trest na všechny. Achaz dopustil se svato-krádeže, a celé vojsko israelské trpělo; Zambri zhřešil u Madijanitů, a celý Israel pykal.

Nuže všichni soukromě i veřejně podrobme zkoušce a zpytování život svůj; hledme na nynější sucho jako na kárajícího kazatele, jenž nám mluví do duše pro naše hříchy; řekněme zkroušeně s Jobem: Ruka Hospodinova dotkla se mne“

* * *

Znamenitou chvalořečí oslavil sv. Basil památku 40 sv. vojínů mučedníků v armenském městě Sebaste, umučených za krutého císaře Licinia roku 320. Že nechtěli modlám obětovati, jsou za kruté zimy svlečeni, na zamrzlou vodní nádržku zavedeni, celou noc tam necháni, až zmrzli. Památka jejich koná se dne 10. března.

„Kterak by mohl ustati slavit památku mučedníků, kdo k nim láskou plane, a kdyžté čest, kterou prokazujeme služebníkům Božím, jest svěde-

ctvím naší lásky ke společnému nás všech Pánu? Úcta křesťanských reků jest však i pobídkou k následování jich. Velebiž tudíž ze srdce upřímného toho, jenž mučednictví podstoupil, abys i ty stal se mučedníkem dle smýšlení, abys i ty takto bez pronásledování, bez ohně, bez mrskání dosáhl téže slavné koruny.

Dnes pak představuje se nám netoliko jeden krvosvědék, dnes slavíme netoliko dva či deset hrdinů, nýbrž čtyřicet najednou. A tito všichni, tak jako by jedna duše je oživovala, osvědčili ve stejné, nadšené víře stejnou trpělivost v mukách, stejnou vytrvalost v boji za pravdu. Vesměs sobě podobní, byli za jedno ve smýšlení, ve snaze, v oběti, proto je také zdobí jednotejná koruna slávy. Která řeč by důstojně vyjádřila jejich zásluhy? Ani čtyřicet výmluvných jazyků nestačilo by na důstojnou jejich chvalořeč. Přes to však hodláme slaviti jejich památku a k užítku vám zde shromážděným chceme je předvésti v obraze hrdinné ctnosti.

Řečníci a malíři představují mnohdy scény z bojiště, onino ozdobou slova, tito nádherou barev, a jedněm i druhým již kolikrát se podařilo, diváky či posluchače roznítiti ke statečnosti. Snad se i nám podaří cos podobného, zejména u duší, které s našimi světci jsou duchovně spřízněny svou horlivostí a šlechetností. Toť zajisté nejzvučnější chvála, kterou můžeme mučedníky slaviti: roznítiti se, bychom jich následovali. Nebudeme se při tom řídit způsobem světských chvalofečníků, kteří čerpají látku z pozemských pramenů; vždyť co jest z tohoto světa, nestačí na chválu a oslavu těch, kteří světu odumřeli.

Naši svědci neměli společné vlasti, každý byl z jiné země; nyní však jak velebnou mají vlast společnou, nebeskou! Jejich přibytkem jest město živého Boha, založené jeho všemohoucí rukou, nebeský Jerusalems, nás všech matka, jak dí Pavel. Různé jest pokolení, různý rod lidí, avšak v duchovní říši všichni jednoho jsou rodu. Všichni mají Boha společným Otcem, všichni jsou bratři, božským synovstvím v téže lásce Ducha svatého. Takté se přidružili i naši mučedníci šťastnému zástupu těch, kdož od věčnosti jsou vyvoleni Boha oslavovati; nepřišli tam po jednom, nýbrž v celé četě. A jaký byl ten jejich příchod?

Pro svůj vysoký vzrůst a mladistvou sílu, byli zařazeni do císařské armády, kdež se odvahou a válečnou zručností tak vyznamenali, že došli vážnosti jak u císaře, tak u všeho vojska.

Když prohlášen nespravedlivý a bezbožný rozkaz, jímž křesťanské vyznání pod nejpřísnějšími tresty zakázáno, užito hned muk všeho druhu proti vyznavačům, a od pohanských soudců spojeny proti nim lest, úklady a nelidské ukrutenství. Zde hrozili nemilosrdní katané, tam plápolal oheň, blýskal se meč, vztýčen kříž, kopány jámy, rachotila kola, svištěly biče, aby se věřícím nahnalo strachu. Mnozí prchli, jiní podlehli a opět jiní se kolísali. . . . Tu vystoupili oni chrabří a nepřemožitelní bojovníci Kristovi před císařova zplnomocněnce, jenž byl rozkaz ohlásil a poslušnosti žádal; vystoupili a jasným hlasem, směle a zmužile, vyhrůžek se nebojíce, pohledu na mučidla se nelekajíce, vyznali, že jsou křesťané. Ó šťastných jazyků, s nichž se řinula svatá slova, jimiž vzduch posvěcen, andělé radostí, satan a duchové jeho hrůzou jsou naplněni, a jež nebes Pán zapsal do knihy života!

Každý z nich předstoupil z řady, tedy do prostřed a vyznal: „Já jsem křesťan“. Jako ti kdož v zápasisti se hlásí k zápasu, udávají před zábradlím svá jména a pak vstupují na bojiště, tak i oni, nechavše jmen rodných, ohlásili jméno, jež po Spasiteli všem jest společné: „Jsem křesťan“. Co učinil mlsto-
držitel? Chytrý a dovedný jak lichocením sváděti, tak hrozbami lekati, zkusil napřed vábením zmoci stálost jejich víry. „Nekazte si své mladosti“, pravil; „nekazte si radosti svého života předčasnou smrtí. Jaká to hanba, aby mužové, kteří se vyznamenali na poli slávy, umřeli smrtí zločinců!“ Nad to sliboval jim peníze, čest a důstojenství dle císařského plnomocenství, a zkusil kde jaké lsti, aby zlomil jejich stálost. Že to všecko bylo nadarmo, chopil se jiného prostředku: rozvinul před nimi divadlo hrozných muk a strašné smrti. A co mučedníci? Zvolali: „Dary chceš nás, nepříteli Boží, svěsti, bychom odpadli od živého Boha a pekelným duchům sloužili? Myslíš si, že jsi s to tolik nám poskytnouti, kolik nám chceš vyrvati? Nenávidíme tvých darů, jež by nám přinesli zkázu; nepřijmeme od tebe cti, z níž by nám vzešla hanba. Slibuješ nám zde na zemi nicotné bohatství a pomíjitelnou slávu; u císaře chceš nám získati čest, a pravému Králi našemu chceš nás odloučiti? Co pak nám slibuješ nějakou malichernost z nicoty světa, kdežto my celým světem zhrdáme? Vše, co oko zří, ničím není proti naději, kterou v srdci chováme. Vidíš překrásnou, velebnou oblohu, vidíš zemi a nesčetné divy její? A přec nic z toho ze všeho nevyrovná se rozkoši a blaženosti spravedlivých; neboť vše pozemské pomine, ale věčné potrvá. Nám se chce jenom jednoho daru: koruny spravedlnosti; nám se chce jenom jedné slávy: nebeské slávy; my se bojíme jenom jedné věci: pekla. Jenom pekelný oheň jest nám strašný; oheň, kterým ty nám hroziš, jest naším spolutvorem; on i uctiti dovede ty, kdož vašimi bohy pohrdají. Vaše muky jsou nám jenom jako šlpy, s nimiž si dřtky hrají. Zraníš nám — jenom tělo, jež pak přijme tím skvělejší korunu, čím déle dovedlo trpěti. Že vám, krutí soudcové dána moc na naše tělo, rádi byste i naši duši panovali, a že vám nedáme přednost před naším Bohem, zuříte, jako bychom byli vás nějak hrozně potupili. Proto se chápete proti nám těchto strašných muk, abyste naši poslušnost proměnili ve zločin. Avšak na nás nedočkáte se zbabělosti; nemyslete, že se nám lakotně chce dlouhého života, anebo že se dáme zastrašiti; my jsme hotovi pro víru a pro lásku Boží dáti se koly lámati, na skřipci trápiti, spáliti, či kterýkoliv jiný způsob smrti podstoupiti.“

Pyšný barbar slyše řeč tuto, vzkypěl hněvem a přemýšlel, jak by těmto hrdinům připravil co nejkřutější a nejzdlouhavější způsob smrti. Brzy se rozmyslil: Krutá byla zima: budou svlečeni, na zamrzlou vodní nádržku zavedeni, celou noc tam necháni, až zmrznou.

Svlekli se a za kruté zimy chvátali vstříc slavnému vítězství, řkouce: „Ne roucho, ale starého člověka jsme svlekli. Děkujeme ti, Bože, že s rouchem zároveň i hřích odkládáme. Čím se Ti odsloužíme? I náš Spasitel byl svlečen. Jaká to čest, když sluha trpí, co trpěl Pán! . . . Krutá jest zima, ale příjemný ráj; pronikavý jest mráz, ale milý odpočinek. Ještě jenom několik okamžiků, a lúno Abrahamovo nás zahřeje. Za jedinkou noc dostane se nám věčnosti.“

Tak se navzájem povzbuzující a těšíce, strávili noc na ledě, jako by stáli na vojenské stráži; s radostí trpěli a životy své obětovali Jaké to divadlo světu i andělům i lidem! Korunou spravedlnosti korunoval je Ježíš Kristus, náš Pán, jemuž čest a sláva na věky věkův Amen.“

* * *

„Jak čistí staré pohanské klassiky“, ukazuje křesťanským mladíkům sv. Basil touto řečí: „ Z mnoha důvodů, milí mladíci, vidí se mi poraditi vám a říci, že pokládám za nejlepší a co i vám prospěje, přijmete-li to. Jsem již stár, již jsem mnoho prožil, již jsem s dostatek poznal měnivost štěstí a značnou zjednal jsem si ve věcech lidských zkušenost, takže mohu těm, kdož do života teprve vstupují bezpečnou ukázati cestu. Přijmete-li ochotně slova má, budete náležeti k těm, kdož od Hesioda na druhém místě jsou chváleni; pakli nepřijmete, nechci se o vás sice nějak nepříjemně vyjádřiti, avšak vzpomeňte si pak sami na verše, v nichž Hesiod praví, že nejlepším jest ten, kdo sám ze sebe ví, co má činiti; dobrým ten, kdo se drží toho, čemu dobrému od druhých byl naučen; kdo však k žádnému z obou nepatří, ten že jest člověkem zcela neschopným. Nedivte se však, jestliže jsem já pro vás, kteříž den ze dne do školy chodíte a se slavnými muži starověku skrze spisy, jež nám zůstavili, obcujete, ještě něco učitečnějšího nalezl.

Musímeť býti přesvědčeni, že nás čeká přetěžký boj, pro nějž nesmíme se štítiti ničím obtíže, ničím námahy. Abychom se pro boj ten vyzbrojili, jest nám se obráti s básníky, dějepisci, řečníky, vůbec se všemi muži, kteříž mohou přispěti k našemu duševnímu vývoji. Jest-li mezi křesťanskými a nekřesťanskými naukami jaká příbuznost, bude nám znalost jejich s nemalým prospěchem; pakli není mezi nimi příbuznosti, přec přirovnání jejich a poznání rozdílu značně přispěje k upevnění nauky lepší

Spisy básníků obsahují věci velmi rozmanité; i nemůžete všemu bez rozdílu své pozornosti věnovati; vypravují-li vám však činy nebo řeči šlechetných mužů, zamilujte si je a hleďte se jim připodobniti; udá-li se mluviti o lidech nehodných, odvráťte se od nich, zavřete si uši, jako druhdy učinil Odysseus za zpěvu Siren; neboť četba špatných spisů razí cestu k špatným činům. I jest nám velmi pečlivě dáti pozor, abychom se zálibou — řeči nepřijali do sebe nepozorovaně špatnosti, jako ti, kdož s medem jed polykají!

Totéž pravím o dějepiscích Ani zručnost řečníků ve lži nesmí nám býti vzorem. Za to však zapamatujme si místa, kde velebí ctnost a kárají nepravost Jako když trháme růže, vyhýbáme trnům, tak i ze spisů takových shromáždíme si, co nám s užitkem, a vyhneme tomu, co by nám bylo se škodou. — — — Že pak chceme skrze ctnost dospěti blaženého života věčného, skrze ctnost, na jejíž oslavu mnoho napsali básníci, historikové, a ještě více filosofové, jest nám především takovýmto spisům věnovati pozornost. Toť nemalý zisk, jestliže mladistvé duše se obeznámí se ctností, ježto nauky takovýchto učitelů ctnosti utkví v nich nezrušitelně. Což jiného obmýšlel Hesiod svými verši, jež zná kde kdo, než aby mládež zanítil pro ctnost? Praví, že drsná ze začátku a obtížná jest cesta za ctností, plná potu a námahy; pro příkrost její není každému dáno, jí se bráti, na ni vkročiti, vrcholu dostoupiti.

Kdo však přece vrcholu dostoupil, vidí že cesta jeho byla daleko příjemnější než cesta, kteráž vede za nepravostí. Privil mi vzdělaný muž, jenž umí vnikat do ducha básníků, že všecko básnění Homerovo jest chválou ctnosti“

* * *

Z paedagogické moudrosti sv. Basila, jak je spatřujeme v různých jeho spisech:

„Dítka, milujte své rodiče; a vy otcové, nepopouzejte k hněvu synů a dcer svých!“ Efes. 6, 4. Neporoučí toho i přirozenost? Pavel nevybízí k ničemu novému, nýbrž jen těsněji uplná pouta přirozenosti. Miluje-li lvice plod svého života a bojuje-li vlk za svá mláďata, jak se omluví člověk, jenž neslyší příkázání a přirozenost mění, na př. syn, jenž stáří otcovo zneuctívá, anebo otec, jenž po druhé se oženiv, zapomíná se nad dítkami z prvního manželství? Veliká jest u nerozumných zvířat vzájemná láska mláďat a starých, jelikož Bůh, jenž je stvořil, nedostatek rozumu nahradil silnějším pudem. Jak pak jinak bylo by možno, aby jehňátko, jež z chléva vyběhlo, mezi nespočetnými ovceci po barvě i po hlase poznalo svou matku, aby za ní běželo a u ní známého zřídla mléka hledalo? A kdyby i věmě matčino bylo sebe chudší, přece se s ním jehňátko spokojí a hopkujíc pomine sebe plnější vemena druhých ovec. A jak pozná matka mezi tisíci jehňátky své vlastní? Mají přec týž hlas, touž barvu, týž čich. Ano, ale mají silnější pud.

* * *

K nepsaným zákonům přirozeným náleží, aby ti, jimž vysoká propůjčena moc, byli rozvážni, musejí-li koho trestati.

Představený netrestej náruživě. Se zlostí a hněvem bližního kárati, není vyprostiti ho z hříchu, nýbrž sebe sama do hříchů zaplésti. Proto dí apoštol: „Nesluší se na služebníka Páně, vaditi se, ale aby byl tichý ke všem, způsobný k učení, trpělivý, jenž by s mírností trestal ty, kteří se protiví pravdě.“ 2. Tim. 2, 24, 25.

* * *

Chceš-li dle nebeských žíti zásad, andělský žíti život a býti spolubojovníkem ve svaté škole Kristově, otuž se, bys dovedl snášeti protivenství, a zmužile vstup do společnosti mnichů, osvědč se mužem hned na začátku tohoto odříkavého života, nenechej se zdržovati náklonností k svým tělesným přibuzným, nýbrž veď si zmužile; jednáť se o to, bys zaměnil smrtelné za nesmrtelné.

* * *

Napodobuj, člověče, zemi! Vydej ovoce, jako ona, a nebuď horším než-li ona, kteráž duše nemá! Vyдалa ovoce ne pro svůj požitok, nýbrž tobě na prospěch; tvá však dobročinnost tobě prospěje.

* * *

Sloužití jest důležité dílo; zjednávat nám království nebeské. Jest to síť ctností, uzavírá v sobě všechna přikázání Boží, především pak pokoru, matku všech ctností.

* * *

Životopisy mužů, kteří poctivě žili, jsou nám světlem na cestě života. Když jsme slyšeli vypravovati život Mojžíšův, zmocnila se nás touha, ctnosti muže toho si osvojiti; vidělat se každému následování hodnou a chvalitebnou mírností jeho.

* * *

Nesnadno vypočítati všechny hanebnosti opilství. Opilci spustošivše a zneuctivše duši, ničl si i zdraví těla Jaká to smutná podlvaná pro oči křesťana! Muž v rozkvětu života a zdatného těla, muž vyznamenaný v řadách vojnů, nesen na nosítkách domů, ježto se nemůže ani vzpřímiti, ani na nohách státi. Muž, jenž by měl nepříteli strachu nahnati, jest terčem smíchu mládeži na náměstí; bez meče jest na zemi povalen, bez nepřátel jest usmrcen. Ozbrojený muž v plné mladistvé síle stal se kořistí vína a jest hotov trpěti, čehokoli se nepřátelům zachce. Opilství jest zkázou rozumu, zkázou síly, předčasným stářím, předčasnou smrtí! Co jsou opilci jiného, než modly pohanů? „Ústa mají, a nemohou mluvit; oči mají, a nemohou viděti; uši mají, a nemohou slyšeti; chřipě mají, a nemohou voněti; ruce mají, a nemohou makati; nohy mají a nemohou choditi.“ Ž. 113, 5.—7. Kdo to způsobil? Kdo jest vinen tolikerým zlem? Kdo nám namíchal tohoto mámivého prostředku? Opilství.

* * *

Přál bych si, abys hluboko do srdce si vštípil div stvoření, abys pak, kdekoli budeš, před jakýmkoli druhem rostlin staneš, živě si vzpomínal na Stvořitele. Zvláště hledíš-li na zeleň trávy nebo květiny, pomni lidské přirozenosti, pomni obrazu moudrého Isaiáše, že „všeliké tělo jest jako tráva a všeliká sláva jeho jako květ polní“ Is. 40, 6. V tomto případném obraze vyjádřil prorok krátkost života a skrovnou radost nad pozemským štěstím. Kdo se dnes ještě těší zdravému tělu, kdo si v blahobytu hoduje, kdo mladistvou červení kypí, jest čilý a veselý, a jako by nepřemožitelný ve své síle — tenť již zítra může býti ubožákem, tenť brzy stářím neb nemocí bude stráven Jedinká noc, jedinká zimnice, jedinký zápal pohrudnice nebo plic může člověka do hrobu sklátiti. Proto přirovnal prorok lidskou slávu polní trávě.

(Pokračování.)

JAN VÁLEK.

Duševní vady dětské.

(Dokončení).

Další vadou u dítěte bývá lenost; tato projevuje se nechutí ku práci. Dlužno tu ovšem přísně rozeznávat úmyslnou lenost od nemožnosti vykonání práce ať již z fyzické slabosti, anebo z duševní, anebo vyplývající z různých nemocí, kterážto nemožnost mnohdy činí dojem lenosti. Jest zcela přirozeno, že dítě takovou práci, která přepíná jeho fyzické síly, anebo mu působí následkem nemoci bolest, nemůže zdolat a tím z části, nebo vůbec jí nevykoná; podobně se to má, když na uloženou práci duch jeho nedostačuje. Není tudíž u něho lenosti, nýbrž nemožnosti, kterou nerozumný vychovatel neprávem považuje za lenost; vina tedy nespočívá na dítěti, nýbrž na tom, jenž mu nemožnou práci uložil.

Každý z nás z vlastní zkušenosti ví, že nemoc ať tělesná nebo duševní chut ku práci nejen odejímá, ale i práci samu hnuší; možno docela správně říci, že nemocný se práce štítí. Jest to následkem zmalátnělosti, již každá nemoc sama sebou přináší a která potrvá i delší dobu po nemoci samé. Proto vychovatel i na tuto eventualitu musí vzít náležitý zřetel, aby nepustil se po případě na dítěti paedagogického přehmatu. Musí dále přihlížeti jak ku fyzické, tak i duševní dětské schopnosti; tuto mu velmi často práci buď usnadňuje, anebo zase ztěžuje, mnohdy až k nemožnosti.

Nepřiměřeným úkolem bývá dítě nabádáno, by práci buď ledabyle, anebo vůbec nevykonalo a tím znenáhla vedeno je k zahálce, jako počátku lenosti. Podobně dospěje se k témuž konci, když dítěti dává se vykonávati neustále práce příliš nepatrná, jež neodpovídá zase ani jeho tělesné, ani duševní síle; ztrácí tím také chut ku práci; ona ho nebaví, počne vyhledávati jiné zaměstnání bezúčelné, až konečně zase sváděno je ku zahálce.

Rodiče chybují také tím, když dítě ze strachu, aby se mu něco zlého nepřihodilo, vůbec k řádné práci nevedou; ono si ponejvíce jenom hraje, vyhledává samé zábavy, vážná práce se mu znechucuje a konečně ztrácí sebedůvěru, že by bylo s to něco vážnějšího vykonati. Jest tu ten psychologický pochod, že duše jeho pachtí se po neustálé změně představ, kteráž u vážnější práce se nejen nevyskytuje, ale jest jí jen velikou překážkou, jako zase při zábavné hře jest nutnou podmínkou; tím vůle dětská stává se chabou; ono samo dospívá časem k tomu, ovšem nesprávnému úsudku, že není s to něco vykonati a pláčem, mnohdy i vzdorovitostí vymáhá si pak od rodičů, že se mu vážného zaměstnání neukládá a ponecháno je mu hověti pouze svým libůstkám.

Práce vážná vyžaduje vždy upoutání mysli po delší dobu na určitý předmět; pak-li rodiče povolují choutkám svých dětí, neuschopní jich, by mysl svou dovedly upoutati k určitému zaměstnání na delší čas, čímž stávají se lenošnými a vzbuzuje se v nich znenáhla odpor ku práci vůbec.

Dítě bývá podporováno v lenosti i tím, že práce, které by mělo vlastně samo vykonávat, dělají rodiče za ně; na př. dítě dostane domácí úlohu od učitele. Z nechuti počne naříkati, po případě plakati a otec nebo matka, než by brekot jeho poslouchali, raději vykonají úkol sami, ač by měli neúprosně trvati na samostatné práci dětské. Jindy zase matka hovic pohodlnosti již dospělejšího dítěte, by mohlo hodně dlouho v posteli se považovati, sama mu šaty a obuv čistí, nepřemýšlejíc o tom, jak těžce vlastně se na něm pohřešuje.

Práce dětská má býti tak zařízena, aby nejen sebevědomí jeho posilovala, ale přinášela mu jakousi zajímavost, jako přináší dospělému hmotný užitek; dospělý pracuje z pravidla z toho důvodu, aby sebe a rodinu uživil. Dítěti má býti náhradou za plat zase zajímavost práce; to se stává tím, že práce ukládá mu sice překážky, ale takové, s něž je z čehož vzniká u něho nad vykonanou prací radost, jako náhrada za mzdu.

Lenost podporována bývá trpěním ledabylosti vykonané práce; pozná-li dítě, že dospělý spokojuje se touto ledabylostí, nesnaží se v dalších případech a spoléhá na to, že mu to zase projde. Vychovatel musí každou uloženou práci vždy prohlédnouti, by seznalo dítě vážnost úlohy mu uložené a ne aby ledabylostí, vlastně leností samého vychovatele bylo přímo naváděno k lenosti.

Dlužno vždy, zvláště učiteli, přihlížeti k domácím poměrům dítěte; na př. od mnohého chudobného dítěte v zimě anebo v době pilných polních prací nemůže býti žádáno domácí úlohy, kdy se u nich ze šetrnosti nebo z nedostatku večer nesvíti, anebo kdy zase děti, sotva že přijdou ze školy, musí vypomáhati rodičům na poli. Učitel dopustil by se velikého bezpráví, jsa toho mínění, že dítě z lenosti úkolu nevykonalo.

Slabost duševní považuje laik za lenost, ač jest to vlastně trvalá choroba. Učitelovou povinností jest co nejbedlivěji pozorovati duševní schopnosti svých žáků, by snad povrchním jenom posuzováním mnohému dítěti více neublížil, než prospěl. Zvláště mladší učitelé při tomto posuzování bývají se svým úsudkem brzo hotovi, mnohé dítě považují za lenocha, jež ale nepatrné nadání, a ne lenost, činí mu v pokroku ohromné překážky. Jest charakteristikou nepatrného nadání veliká těkavost u dětí, kterouž považuje mnohý učitel za nepozornost a tím sváděn bývá mnohdy až k rozčilenosti.

Aby dítě nenavyklo lenosti, jest třeba ho přiměřeně zaměstnávat, to jest práce uložená nesmí ani přesahovati jeho sil, ani zase na druhé straně by byla pro ně příliš tížnou. V prvním případě z pravidla se mu znechucuje, ve druhém naváděno je k ledabylosti. Pak-li lenost u dítěte v té míře se zakořenila, že urputně klade odpor, bývá tu vydatným prostředkem odepření jídla a vůbec požitků tělesných (lry, toulky a j). až do vykonání uložené práce. Hlad z pravidla velmi záhy donutí umíněné dítě ku práci, aniž je třeba dlouhého handrkování a vyjednávání s ním.

Z á v i s t u dítěte z pravidla vzniká v pozdějším věku; psychologicky dá se to vysvětliti tím, že ono v mladším věku může postrádati mnohých

věcí a požitků; tím nevzniká v takové míře u něho cit nelibý, různé pudy a odpor osobní nemá tak dlouhého trvání jako u dospělejšího.

Záviděti možno a) majetku, b) předností duševních. U dětí jeví se z pravidla závist majetku; závidí jinému hračku, koláč a j. Bývají tu mnohdy takové příčiny, které se dají omluviti, na př. hladovící chudobné dítě uvidí, jak jeho společník přináší si chléb namazaný máslem, medem a j., kdežto ono nemá ani studeného bramboru. Vzbudí to zajisté v něm závist, vyplývající z nedostatku, čímž je omluvitelnou. A podobných případů závisti majetku naskytá se dítěti v hojné míře. Skrovněji vyskytuje se již závist předností duševních, jelikož dítě nevystihuje dosud jejich dosahu.

Závist vede k pomluvám, podezřívání a různým intrikám; dítě bývá jí velmi často švedeno ku krádeži a lži, jen aby mohlo druhého poškoditi jak na cti, tak i na majetku. Závistivec bývá podlézavým za tím účelem, by zjednal si nejprve důvěry osoby druhé, kteréž pak používá ku ponižení její. Bohudík nemívá závist u dítěte tak dlouhého trvání jako u dospělého, neboť již jeho těkavá mysl tomu nedovoluje, aby se zaměstnávalo příliš dlouho jedinou představou.

Vadu tuto u dítěte odstraňujeme tím, že vždy a všude nabádáme je k lásce k bližnímu. Přejde-li na př. žebrák, dáme dítěti halíř, aby mu ho samo odevzdalo, čímž vzniká u něho cit libý; prospívá tu velmi, pak-li mu i vylíčíme neblahý osud žebrákův, aby probudila se v něm nejen láska, ale i útrpnost k bližnímu v jeho neštěstí a vůle jinému pomáhati. Další pomůckou k zamezení závisti je vštěpování úcty a vážnosti k jiným, jakož i vedení dítěte k tomu, by uznávalo také práva jiných.

Družkou závisti je z l o m y s l n o s t a p o m s t y c h t i v o s t. Nemůže-li závistivé dítě dosáhnouti, co má druhý, sahá k tomu, že předmět druhému náležející ničí; nemůže-li se ho však zmocniti, mstí se buď pomluvou a lží, nebo užije i násilí, když je přesvědčeno o své přesile. Děti prozrazují shora uvedené vady velikou podrážděností, zlobivostí a jsou z pravidla domyšlivé. Odmítají různé pozornosti jim projevované, vděčnosti za prokázaná dobrodíní vůbec neznají. Neprojevují všeobecně známé dětské přitulnosti, zvláště ne k osobám dospělým; jsou velmi haštěřivé, rády se bijí a nadávají, vyhledávají úmyslně rozpory a nemohou-li ničeho spraviti, ničí ve zlosti vše, co jim do rukou přijde. Nezdár jiných působí jim náramnou radost, lží a pomluvou snaží se svého protivníka v očích jiných jen snižovati. Ve vyjadřování rády užívají výrazů sprostých.

Proti zlomyslnosti a pomstychtivosti je účinným prostředkem přiměřené zaměstnání, navádění dítěte ku radosti ze štěstí a zdaru jiného. Dále nutno přihlížeti k tomu, by odňata mu byla možnost k vykonání zlého činu přísným dozorem, jakož i neústupnost vychovatelova, by rozkazům jeho se bezpodmínečně podrobilo. Donášení pomluv je taktéž nutno hned na místě zameziti, jich na prvním místě musí se střežiti vychovatel sám; zároveň také velmi prospívá vylíčení dobrých vlastností pomluveného, by dítě samo před sebou se zastydělo.

Jak již bylo uvedeno, dítě ve své zlomyslnosti rádo ničí a kazí majetek cizí. Kazivost jeho dá se vyléčiti neustálým pod dohledem zaměstnáním

a po případě i tělesným trestem; tento je zvláště na místě, když bylo dítě při činu dopadeno, kdy tudíž působí nejen trest tělesný, ale i zahanbení a stud na duši jeho léčivě.

Vrcholem zlomyslnosti a pomstychtivosti je ukrutnost. Při ní nezůstává dítě pouze při slovech, ale přechází k činům; jeví se hlavně týráním a mučením nejen zvířat, ale i slabších soudruhů. Mnohé dítě často z rozpustlosti a dlouhé chvíle dovede býti ukrutným; baví ho pohled na trápeného a ono vynalézá ještě dalších mučivých prostředků, až konečně zbavuje ho života. Tato ukrutnost mnohdy pokračuje dále, až v dítěti vznikne žádost nebo závist majetku cizího a tu již sahá k prostředkům zločinným: loupeži, zhárství a j.

Paedagogické prostředky k zamezení ukrutnosti jsou tytéž, jako při pomstychtivosti a zlomyslnosti, jen že v zostřené míře. Zvláště tu napomáhá nabádání k lásce k bližnímu a vůbec ke všemu tvorstvu. Vychovatel při všech vycházkách poukazuje na krásu přírody, na ladné uspořádání její, kde jedno druhým se doplňuje, vzájemně pomáhá, jak Prozřetelnost zavedla všude vzorný pořádek. Dosáhne tím velmi mnoho, když dítě pochopí tu krásu kolem sebe, ten radostný život všeho tvorstva, když duše jeho počne přiučovati se čísti v té božské přírodě. Vychovatel nesmí opomenouti i takových případů, když dítě se nějak poranilo, aby poukázal z bolesti jeho, jak kruté je, když ono samo mnohem větší bolesti svým jednáním druhému způsobuje.

U dospívající mládeže, zvláště mužské, objevuje se v hojně míře nestoudnost, klackovitost a chlípnost; zpravidla objevují se všechny tři najednou a jeví se hlavně nezpůsobným a neurvalým chováním společenským, zálibou ve sprosté mluvě a mnohdy i nekalými skutky. Příčinu toho hledati dlužno jednak v předčasné vyspělosti pohlavní, jednak ve špatné společnosti. Vzniká místní podrážděnost, příkladem a napodobením jiných, pozorováním necudných obrazů a čtením oplzlých knih. Dítě dříve, než-li této vadě úplně propadlo, bývá ve svém chování bojácným, nedůvěřivým, vyhledávajícím samotu, zlostným a lživým. Při počátcích napomáhá tu vychovateli vedení k mravnosti a nábožnosti a přísný dohled nejen na dítě samo, ale i při výběru knih, zvláště obrázkových. Pak-li choroba ta dosáhla vyššího stupně, když hrozí již dítěti i tělesná porucha, je třeba ukládati práci až do jeho únavy, studené obklady a rada lékařská. Rodiče a dospělí vůbec svojí dvojsmyslnou a sprostou řečí před dětmi zaviňují velmi často tyto vady.

Další dosti rozšířenou vadou je krádež. Přísloví „Kdo lže, ten krade“ má původ v tom, jak již bylo uvedeno, že lhouti má ten úmysl velmi často, aby obelstil druhého a tím snadněji dosáhl cizího. Dítě krade z několika příčin; s počátku bývá pohnutkou krádeže jeho vybíravost a mlisnost. Ono následkem těchto vad bývá velmi vynalézavé, aby svůj chťič ukojilo; pomáhá si krádeží při nákupu tím, že udá rodičům větší cenu, než je ve skutečnosti, koupí zboží méně, než mělo poručeno, vmlouváním se, že to neb ono ve škole potřebuje a p. Když se mu to několikrát podařilo, zmocňuje se direktně uschovaných peněz rodičů, aby choutkám svým mohlo vyhověti.

Děvčata bývají sváděna ku krádeži, aby ukojiti mohla svoji marnivost a fintivost; v prostředcích bývají ještě vynalézavějšími než hoši.

Shromažďováním různých nepatrných předmětů, jako kuliček, knoflíků a p., navyká si dítě znenáhla nejen zálibě pro hru, ale zároveň i kleptomanii, neboť dochází při uschovávání předmětů k tomu úsudku, že rozmnožování majetku hrou jde tempem zdlouhavým a že krádeží dosáhne toho mnohem rychleji.

Uvedené příklady vznikají z vlastního pudu dětského. Dítě však velmi zhusta bývá sváděno přímo dospělými k různým krádežím. Dospělí často slibem odměny, vyhrožováním, přemlouváním, lichocením, mnohdy i předcházejícím trestem učí děti krásti; dočítáme se velmi zhusta, jak dospělý pozorováním okolí kryl dítě, aby při krádeži bylo jistějším. Zvláště ve větších městech jsou celé rodiny, jež děti musí vyživovati krádeží, spojenou se žebrotou a nabízením titěrností ke koupi; rodiče takoví sahají až k ukrutnostem vůči dětem, když tyto málo domů donescu a tímto bestiálním zacházením upadají ony čím dále, tím hlouběji, cit jejich se při tom otupuje, vynalézavost je pak ohromná, jež spoléhá na soucit lidský a ony pak nepovažují krádež za něco nedovoleného, nýbrž vědí, že budou jednak ušetřeny bití a hladu, jednak při značnějším lupu že dostane se jim ještě pochvaly.

Konečně dítě učí se krásti, když se mu dává k tomu lákavá příležitost; ví-li, že dospělý na mnohou věc zapomněl, zprvu ji někam ukryje, aby bylo jisto, že se nebude nikdo po ní sháněti a po nějakém čase si ji přivlastní.

Jelikož, jak bylo uvedeno, je tolik příčin při vývinu krádeže, musí vychovatel nejprve pátrati po nich, aby mohl s úspěchem proti nim zakročiti; jinak si zajisté bude počínati, ví-li, že dítě krade z mládnosti, fintivosti, pudu shromažďovacího a jiných prostředků užije, když dítě krade z rozkazu dospělých. V prvých případech napomáhá přísný dozor, zaměstnání a nedovolení, by různé předměty s sebou nosilo; zvláště nutno je nenechavým dětem zameziti toulku, která velmi svádí k různým krádežím. Děti, které kradou buď z rozkazu anebo ze strachu před dospělými, dlužno z tohoto prostředí, pokud možno, záhy odstraniti.

Dítě, které si navyklo lži a krádeži, navyká si zároveň při tom p o d v o d u; tento s jmenovanými vadami je co nejúžeji spojen. Dlužno tu vymítnouti z duše jeho lež a krádež, čímž odvykáme ho zároveň podvodu samému.

Velmi zhusta vyskytující se vadou je p ř e t v á ř k a a p o k r y t e c t v í. Dítě ve své přirozenosti nezná zprvu těchto necností, neboť je známo nám, že „Děti a blázni mluví pravdu“. Tomu přiučí se od rodičů a dospělých; naskytá se mu záhy, nesčetných příkladů, kdy ve společnosti dospělých slyší vzájemné poklonkování, lichocení, projevování soustrasti a radosti, vynášení a po rozchodu za zády nejhorší pomlouvání, nadávání, posměch a j. Takové, téměř denní případy, nezůstávají beze vlivu na něho a záhy se tomu přiučuje. Pozoruje dále předstíranou pokoru a lichocení oproti osobám výše postaveným, jak lichometník rozhorluje se s vypravujícím, jak přidává

ještě polýnka, jen aby vzájemnou zášť ještě více zveličil. Jak zase na druhé straně pokrytec oproti osobám podřízeným a slabším je neurvalým, surovým a pánovitým, svoje špatné vlastnosti jak dovede zakrývatí. Dítě zkrátka seznává, že jednání jeho je pravý opak jeho smýšlení.

Dle uvedeného seznáváme tudíž, že pouze špatný příklad svádí dítě ku přetvářce a pokrytectví; vady tyto dítě dává zvláště při hrách vypozerovati, při nichž ponejvíce odhaluje svoje pravé nitro. Vychovatel bojuje proti nim, musí v celém svém počínání sám býti opravdovým, povahou přísným a pak teprve může žádati totéž od dítěte; musí se sřížiti zavádění otrockosti v jednání a přihlížeti k tomu, by děti byly zdvořilé a slušně se všude chovaly, dále musí v nich vypěstovati pravou hrdost. Zvláště nutno vymítati závist a mstivost z duší dětských, navykati je útrpnosti pro trpící a nešťastné.

Ku konci jest třeba zmíniti se o p ý š e. Této učí se zase děti návodem dospělých; neustálým vychvalováním šatů a jeho nápadů utvrzuje se v něm lichá představa o vyvýšenosti nad jiné. Pakli druhý nechce uznati zdánlivých jeho předností, vzniká v něm nejen odpor, ale i jiné necnosti, jako nenávisť, pomstychtivost, lež a j.

Vychovateli je tu třeba, by byl opatrným ve chvále dítěte a poukazuj na dobré vlastnosti druhých, by dítě seznalo, že mnoho a mnoho jiných nad něho vyniká.

O postupu žactva.

Napsal —r—.

Každě dítě normálně duševně vyvinuté, pokud není notoricky slabomyslné, má nároky na tolik píle a svědomitosti učitelovy, kolik je jí třeba, aby postupovati mohlo rok od roku do třídy vyšší.

Každý učitel, dbalý dobré pověsti školy a cti stavovské, má se o to snažiti, aby postupem roku vpravil do dítěte alespoň minimum vědomostí, osnovou pro tu kterou třídu předepsaných a učinil je tak způsobilým — postoupiti do třídy nejbliže vyšší. Prospěch dětí je cti učitelovou, jest kriteriem jeho učitelské způsobilosti. Není obzvláštní zásluhou naučiti děti nadané předepsané látce učebné, ale to jest příznakem píle, svědomitosti a dovednosti učitelovy, vzdělati žáky i méně schopné, ba i nenadané tou měrou, aby nebylo jim třídy opakovati. Žáci nadaní, zvláště nejmižších ročníků, vrozenou sobě zvědavostí a radostí z vyučování naučí se doma, jak ze zkušenosti známo, celým stránkám třebas četiva napřed. Proto zvláště v elementárních třídách, kde není výmluvy na úlevu v docházce školní, nemělo by býti za normálních poměrů vůbec repetentů. Jest to nezdravý úkaz, když žák, byf i nenadaný, sedí v I. třídě třebas čtyři leta!

Nuže, které jsou toho zjevu příčiny, že na některé škole veliké procento dětí nepostupuje?

Především je to nedbalá návštěva školy. Mnozí rodiče zdržují zvláště odrostlejší děti od návštěvy školní, ba přidržují je i od nejtěplejšího mládí k pracím v domácnosti, pokládajíce je jaksi za domácí zvířata, která mají jim slabými silami přivydělávati na živobytí, u nás na kořalku. Velikou pravdu povinnost mají děti k rodičům, ale větší rodiče k dětem. Takoví rodiče nesvědomití nejraději by vůbec děti neposlali do školy ani do obecné, o měšťanské ani nemluvě. Ale může-li to býti učitelí důvodem, aby dítě z takové rodiny, školu ledajak navštěvující, ponechal svému osudu, za vyučování (a po vyučování i před vyučováním!) si ho nevšimal, je zanedbával? Těchto ubožáků má se učitel právě nejhorlivěji ujímati, aby jim na základě vzdělání snesitelnější někdy živobytí zabezpečil, aby vzděláváním vytrhl tato nebožátka z mravního bahna a hmotné bídy, v nichž až po uši trčí zaostalí jejich rodiče.

Ba oni nedbalostí žákovou nemá učitel zmalomyslněti a ponechávati lenocha den ode dne neodvratnému soudu, úplnému zhrounutí. Jiná příčina, proč žákům jest třídu opakovati, bývá pohodlnost a pak všecka individualita učitelova. Není nijakým čarodějstvím naučiti něčemu děti probudilé; ale uměním a příznakem vyučovatelské způsobilosti jest naučiti i ty méně nadané, pokud totiž vůbec jsou vzdělávání schopny. To ovšem dovede jen učitel povolaný a vyvolený, který má ke svému poslání lásku a k dětem cit, učitel silné vůle, jenž žáky skutečně něčemu naučiti chce a také naučiti — umí! Jest ovšem pohodlnější říci žákovi nechápavému: „E, sedni si, nic neumíš, než pojď sem, já tě tomu naučím!“ Škola stojí učitelem! I nejmenší žáci časem a věkem si uvědomí a pak toho i v životě vzpomínají, byl-li učitel pilný, či zanedbával-li je, zkrátka byl-li dobrým, či špatným učitelem. A což rodiče žáka nevědomého! Zda-li neslyšíme druhdy stesk toho kterého otce: „Ty děti se teď v té škole ničemu nenaučí!“ Co tu pak kyselostí mezi rodinou a školou!

Jiný důvod, na nějž učitelé odkazují nechávající děti třídu opakovati, jsou úlevy. Není divu! Celé léto je takový nešťastný hoch na pastvě, v poli, na louce, v lese a dávno zapoměl, co mu v zimě a v letech dřívějších bylo do paměti vstřípeno. Ale důvod tento, jímž omlouváme veliké procento žáků nedostatečných, má smysl teprv ve třídách a odděleních nejvyšších, kde žáci jsou již ve 13. a 14. roku.

Ale i tato výmluva druhdy je lichá, ba byla by úplně zbytečná v místech, kde je škola měšťanská. Kdyby žáci na takové škole oddělené, rok co rok postupovali, dostali by se do páté třídy pátým školním rokem a vyhovující zákonným podmínkám postoupili by hned do školy měšťanské. A poněvadž škola měšť. je pro žáky ze školního obvodu školou povinnou a na ní úlev není, tož přirozeno, že by takovým způsobem o úlevách v obci nemohlo býti řeči a všichni žáci došli by vyučovacího cíle, to jest prošli by pěti třídami školy obecné a třemi třídami školy měšťanské a to věčné stěhování úleváků vzalo by z části za své.

Kormutlivým však jest faktem, že druhdy bývají buď dle potřeby, buď z jiných nepěkných důvodů zadržovány děti ve třídách nižších a to jednak, aby zachovány byly parallelky již stávající aneb aby zřízeny byly pobočky nové a tak práce učitelí se usnadnila a zpříjemnila, eventuelně aby správě školy o velikém počtu tříd dostalo se mimořádné remunerace, anebo i proto,

že v místě zřízena byla měšťanská škola proti vůli učitelstva školy obecné, domněle na úkor zájmů učitelských této kategorie, na př. ztráta nadučitelského místa. Heslem tu pak bývá: Vyhladověti nenáviděnou měšťanku a nepouštěti žáků nahoru, aby tato sestra školy obecné, zhynula nedostatkem žactva. Jednání takové není ani moudré, ani čestné. Takovým způsobem bývá mládež školní poškozována mravně a nepřímo i materiálně, když překáží se jí dojíti vyučovacího cíle, totiž ukončiti vzdělání na škole měšťanské; takovým způsobem však škodí učitelstvo i samo sobě.

Dítě totiž, jež nenabylo hned v mládí nejmožnějšího stupně vzdělání, jemu přístupného, zajisté v praktickém životě za stejných poměrů a podmínek v zápase existenčním nemůže s úspěchem konkurovati s tím, kdo pro své povolání nabyl již ve škole účelné a intenzivní přípravy.

Mezery ve vědění musí pak dítě, u vyučování zkrácené, vyplňovati teprv dodatečně v době, kdy jest mu starati se již o věci jiné, o výdělek a uhájení existence. Nemohouc pak postačiti, soutěžiti se šťastnějším, vzdělaným sokem, zůstává bývalé toto školní nedochůdče zpět, upadá hmotně a smutně živoření s duševní zaostalostí provázejí je na trudné cestě životem.

Ale učitelé, zdržující zbytečně děti ve třídách nižších, škodí tím i sobě i stavu jako celku. Z dětí ledajak vyučovaných zajisté přátelé školy nebudou nikdy. Dítě brzy vycifuje, pracuje-li učitel na jeho vzdělání s láskou a svědomitostí, či je-li zanedbáváno. Trpké vzpomínky, jež si hoch, děvče ze školy do života odnáší, nevykoření se z duše tak snadno.

Přibývajícím věkem i zaostalý člověk uvědomí si časem, jaká křivda na něm nedbalostí a nevšímavostí učitelovou spáchána byla, a tak nedivme se, že takový člověk stává se nejen nepřitelem bývalého učitele, ale učitelstva a školy vůbec. To je jisto, že přibývá-li analfabetů, přibývá i nepřátel škole a učitelstvu.

Ale ani dítěti trčícímu dvě léta v tomže oddělení nepřibude druhdy na vědomostech. Věčný, mechem zarostlý repetent konečně otupí, zlohostejní, všecko je mu již všední; on se nudí, snad časem zljadačí a jest pak postrachem nového učitele i všeho žactva.

Censurujíce žáky dbejme poměrů žakových doma, všlmejme si jeho individuality a celkové intelligence a když i v některých předmětech neprospívá, nebuďme úzkoprsými a nezdržujme ho lehkovážně v nejnižších třídách, odděleních, až snad do vyškolení. V nové třídě uslyší dítě nové učivo, uvidí nové pomůcky učebné, pozná nového učitele, jenž třeba svým vyučovacím způsobem, všl svou osobitostí udělá z dítěte, jež pokládáno bylo dosud za tupé, nevzdělavatelné, když ne výtečníka, tož alespoň školáka, jenž se vynasnaží udržeti jakž takž krok v učení se spolužáky ostatními. A vzbuditi dobrou vůli, zájem o učení, je již poloviční výhra.

Jest zajisté nezdravý zjev, když na pětileté škole s pobočkami, kde v místě je též škola měšťanská, tedy ve škole o pěti školních rocích 64% hochů nepostupovalo pravidelně rok od roku do vyšších tříd a toliko 36% z nich v prvních pěti školních rocích třídy neopakovali.

Ne bez příčiny, ne paušálně napsal jsem o postupu žactva těchto několik dobře míněných slov. Nemám vroucnějšího přání, než aby každý kollega, jenž čísti bude nepředpojatě tyto řádky, vyluštil si z nich příslušnou morálku a to jednak na prospěch svůj, v zájmu dobré pověsti školy, na níž vyučuje, jednak na prospěch „naděje vlasti“, mládeže sobě svěřené a jednak i v zájmu našich tužeb osvětných, stavovských a národních.

Dixi et salvavi animam meam.

J. MEZÍRKA.

Kterak má učitelstvo působiti, aby prospělo věci katolické.

I.

Zjevy a události na západě Evropy vrhají tmavé stíny po celém katolickém světě a nutí přímo katolíky k přemýšlení. Svobodné zednářstvo, mocný spolek to nevěry, snaží se všemi prostředky náboženství katolické potlačit a nevěře k vítězství nad ním dopomoci.

Máme snad vyčkávati dále, až podobné zjevy a poměry také u nás na Moravě zavládnou jako ve Francii, Španělsku, Itálii a Portugalsku, které nás přímo hrůzou naplňují? — Máme snad dále nečinně přihlížeti k tomu, až nepřítel katolické víry všech pevností se zmocní a k bitvě rozhodné se úplně připraví? Není za těchto vážných dnů povinností každého katolíka, aby k boji tomu se připravoval?

Proto třeba již nyní hledati příští „ono bojiště“, kde se voje s hesly „zde Kristus — zde Antikrist“ srazí, a zbraněmi ducha k boji tomuto se náležitě vyzbrojovati.

Válečné ono pole známe. Před lety již katolický lid upozornil na pole ono bývalý velký papež, Lev XIII., slovy: „O t á z k a š k o l y j e s t p r o k ř e s t a n s t v í o t á z k o u n a ž i v o t a n a s m r t!“ A jest tomu tak skutečně.

Také u nás v Rakousku stala se skutečně škola válečným polem, na kterém se již bojuje a kde o vítězství neb porážce katolického lidu rozhodnuto bude.

Školy jsou tvrzemi, hrady a pevnostmi národa, jak v ohledu národním, osvětovém, hospodářském, ale také v ohledu náboženském.

Kdo zmocnil se dříve tvrze, hradu neb pevnosti, zmocnil se tím zároveň i okolní země.

Proto kdo ovládne školu, ovládne lid a domůže se vlády a moci. Jaká bude škola, taký bude lid, tací poslanci, taká vláda! Bude-li škola

náboženská, bude takým i lid; stane-li se ale škola beznáboženskou, stane se takým i lid.

Proto za dnešních bojů protináboženských můžeme směle volati:

Budoucností v přítomnosti jest naše mládež!

Jaká bude mládež, taká bude budoucnost naše a národa! A mládež a budoucnost bude naše, uhájíme-li sobě křesťanskou školu.

Proto pracuje spolek nevěry, svobodné zednářstvo, zimničně, by v naší milé vlasti na místě školy s nábožensko-mravní výchovou zavedl školu beznáboženskou, školu bez Boha, která nám na místě dítek hodných a zbožných má vychovati nevěrce a nepřátele katolického náboženství.

Proto nespěme, nýbrž bděme a pracujme proti rozvratným a nebezpečným proudům těmto. Katolický lid náš musí býti duševně vyzbrojen, slovem živým i tištěným, aby dovedl v kruhu svém záludné snahy nevěrectva na školu křesťanskou a náboženství katolické vítězně odrážeti a potírati.

A kdo na prvním místě má ve příčině té lid náš vedle kněze poučovati? — Jest to katolický učitel, katolická učitelka!

Tyto myšlenky tanuly mi na mysli, když jsem ku zpracování thematicu shora uvedeného se odhodlal.

Za dnů nynějších, kde se úporné boje vedou proti nábožensko-mravní výchově mládeže katolické ve školách zjevnými i tajnými nepřáтели, za dob dnešních, kde nepřátelé usilují zničiti nám tisíciletými nabytou kulturu křesťanskou, za dnů našich, kde se pracuje promyšleně k tomu, aby rozvrácena byla nejen křesťanská rodina, ale kde se již samým matkám křesťanským upírá jakýkoliv vliv na výchovu vlastních dítek svých, tu opravdu zapotřebí říci si otevřeně pravdu, abychom se vzájemnou výměnou myšlenek poučiti mohli, jak v době této na veřejný život vůbec a očištnou práci v duchu výchovy nábožensko-mravní pohlížeti máme, by pevné a nerozborné hráze proti otravným a rozkladným proudům těmto ještě v čas v lidu katolickém postaveny býti mohly.

Který jest vlastně úkol katolického učitele — neb katol. učitelky? Pravím výslovně učitele neb učitelky katolické, jelikož jen katolicky smýšlející učitelstvo úkol svůj svědomitě plní, namáhajíc se opravdově, by jemu svěřené dítky na věřící, ideální, šlechetné, charakterní lidi vychovalo.

Učitel na prvním místě má si býti vědom svého povolání jako učitel a vychovatel mládeže, na místě druhém má pak pamatovati na to, že má býti také učitelem a vychovatelem lidu, mezi nimž žije.

Úkol to vážný, který na něm vyžaduje též vážné povinnosti.

Dítky mají býti vychovávány pro Boha, pro církev a vlast. Duševní mohutnosti jejich mají pěstěny býti, srdce má býti šlechtěno, rozum vzděláván a vůle tříbena dle zásad nábožensko-mravních, tedy dle pravd sv. víry, které hlásal sám Kristus Pán. Dítky mají dále naváděny býti k dobrému a od zlého odvracovány, aby duše jejich i ve věku pozdějším čistou a nevinnou zůstala.

A takým směrem dovede působiti jen učitelstvo katolické svou láskou a trpělivostí, svou pilností a vytrvalostí, svou modlitbou; jen učitelstvo, které opravdu je katolickým ve svém smýšlení, ve svém mluvení a jednání, jen učitelstvo, které je katolickým ve škole, v kostele, v životě soukromém i veřejném. Jen učitelstvo takové dovede vychovávatí dítky tak, aby se rodičům i Bohu zalíbily.

Taká výchova školní působiti bude — nepřímo — i na rodiny; na ony totiž rodiny, které duchem náboženským více dítek svých doma nevychovávali.

Tak by bylo možno opět školou napravovati to, co nerozum rodičů v domě otcovském byl zanedbal neb zkazil.

A koná učitelstvo povinnosti své tímto směrem? — Neplní! — Učitelstvo volnomyšlenkářské počíná si právě směrem opačným.

Svěřené jemu dítky od Boha úmyslně odvádí, vychovávajíc z nich požitkáře a nevěrce, kteří Boha nenávidí a jím opovrhují. Tito moderní kazitelé mládeže pomljejí úplně to, co jedině cenu člověka určuje a základem jeho štěstí býti může, totiž mravnost.

Jest pravda, že náboženství mezi lidem a mládeží mizí. S náboženstvím mizí však také mravnost. A „úbytkem“ mravnosti mládež a lid pustne, suroví a na život si předčasně sahá.

Místo opravdové víry, která je nejmocnější posilou v krutém boji životním a pobídkou k šlechetným činům vůbec, rozšiřují novodobí volnomyšlenkářští vychovatelé mládeže lhostejnost, nevěru, čirý materialismus a tím pracují přímo k rozvratu rodin a ke zkáze národa. Samý pokrok, samá věda se jimi dnes hlásá, co zatím mládež a lid náš mravně a hospodářsky hyne.

Že život rodin není taký, jakým ještě před 20ti lety býval, netřeba zvlášť dokazovati. Příkladů vidíme dosti na venkově, ještě více v městech. A přec rodina je základem lidské společnosti, totiž rodina mravná, zbožná, spořádaná. Rodiny opět tvoří obce, města, národy, stát! Kdo proto otrásá rodinou, otrásá základem lidské společnosti.

„Kde je pořádný dům,
tam stojí pevně říše!“ — —

pravil již mudřec čínský.

A nynější proudy protináboženské otrásají silně základem tímto — rozlukou manželskou totiž, hlásajíce o ní, že je smlouvou občanskou, tudíž zrušitelnou, zapomínajíce, že nutným podkladem rodiny může býti jedině svátostné, neporušené manželství. Dobrý život rodinný jest nutnou, ba jedinou podmínkou šťastné budoucnosti národa, neb národ není ničím jiným jako velikou rodinou, jejíž zevnější známkou jest rodná řeč, řeč národní, řeč mateřská; a láska jež víže členy rodiny k sobě, jest pramenem lásky k vlasti a k národu.

Bez lásky k Bohu, bez bázně Boží není lásky k matce a bez lásky k matce, k rodině není lásky k národu a k řeči mateřské,

Nepřátelé rodiny jsou tudíž také nepřáteli národa. Volnomyšlenkáři svým požadavkem — rozvrátit rodinu — jsou opravdu proto největšími škůdci národa, neb otřásají rodinou berouce jí křesťanský život.

Podkladem řádné rodiny jest mravnost a ta bez náboženství jest nemyšlitelná. — Mravnost jest andělem strážným rodiny, bez ní propadá rodina zkáze a záhubě; zničením většiny pak rodin nastane rozvrat celého národa. Také dějiny nám dokazují tuto pravdu, že bez mravnosti není řádných rodin a bez náboženství není opět mravnosti.

Každý národ, který ztratil náboženský cit, ztratil mravnost, a ztrátou mravnosti uvolnil svazky manželské a tím zničil a uvedl sebe do záhuby a zkázy. —

Již Plato napsal: „Všeliké společnosti boží, kdo boží náboženství“.

A co z uvedeného následuje?

Chceme také my, učitelé katoličtí, zkázu národa našeho?

My nikoliv, my si přejeme, by pevně trval dále.

Ku zkáze národa však pracuje ona část českého učitelstva, která šíří mezi mládeží a lidem jedovatý mor pokrokářského anarchismu, která velebí studenty samovrahy, která šíří četbu jedu Macharova a podobných nestoudností.

A co dělati proti tomu? Starati se o to, aby opravdový život náboženský, život v pravdě křesťanský do rodin opět byl vnešen; život křesťanský bude pak nejpevnější zárukou řádné, zdárné výchovy dítek; život křesťanský bude také nejpevnější zárukou bezpečné existence národa našeho.

A kým má býti vnešen, kým chráněn a zachováván křesť. život v našich rodinách? —

Katolickým učitelstvem — lidem pak chráněn a zachováván!

A kterým způsobem?

Obnovou křesťanského života u učitelstva vůbec a u katolického učitelstva zvláště. Mravným, náboženským životem nás jednotlivců v rodinách, ve škole, v kostele, ve společenském životě dočkáme se obrody v tomto směru.

Lid učitele bedlivě pozoruje na každém jeho kroku, proto život náš budiž takým, by životu křesťanskému skutečně odpovídal. Budeme-li dobrým příkladem lidu předcházeti, budeme jisti, že nás lid následovati bude. Tak staneme se pravými a hodnými syny a dcerami vlasti, církve a národa, když životem svým podporovati budeme mocné dva sloupy blaženosti lidské — náboženství a mravnost.

Na učitelstvu volnomyšlenkářském — vlastně macharovském a ferrovském — vidí lid pravý opak života křesťanského, proto nedivme se, že život mravný v rodinách upadá.

Tak prospěje učitelstvo věci katolické, bude-li v životě svém soukromém i veřejném křesťansky myslit, křesťansky cítit, křesťansky mluvit a jednat! —

Chvála Bohu — rodinný život u lidu našeho byl a jest posud — aspoň u velké jeho části — proniknut vroucí zbožností a byl posud životem v pravdě křesťanským, jen starejme se o to, aby takým i na dále zůstal.

Pěkně a případně praví Bartoš v předmluvě ku knize „Naše děti“. Nejspanilejším výkvětem samorostlé vzdělanosti byla ušlechtilá mravnost našeho lidu. Upřímná vroucí zbožnost pronikala jeho srdce a posvěcovala všecken jeho život.

A škola, ve které naše děti vzdělanosti této nabývaly, byla přirozená, praktická škola života rodinného a pospolitého.

Proto starejme se, by škola naše takou zůstala! —

Dříve celým životem rodiny a školy u nás vanula zbožná poesie křesť. života, od kolébky až k úplné vyspělosti dítek, které v životě svém budoucím opět způsobem tímto dítky své vychovávaly. — Rodina a škola v ohledu tom byla vzorným, zářivým příkladem, život náš splýval i na dále těsně s životem církevním a tak rodina, chrám a škola musí tvořiti harmonický celek a se navzájem doplňovati. —

Na rodině a vychovatelích dítek má se odrážeti křesť. život. Rodiče a učitelé musejí se modliti, křesť. pozdravovati, chrám Páně navštěvovati, přikázání Boží zachovávat, dobré činiti a zlého se varovati, mají-li dítky je následovati. —

A co pozorujeme za dob našich? — Úpadek života křesť. v rodinách a ve školách! — Pozorujeme pravý opak toho, co dříve bývalo! — Mnohým lidem některým nezáleží tak na ničem, jako na tom, aby co nejdříve připravili lid náš o všechno náboženské cítění a smazali s jeho života rodinného všecken náboženský ráz. V mnohých rodinách našich na odiv přímo se nekřesťanský žije a ve školách duchem přímo protináboženským se vychovává!

A je-li v dobách těchto povinností všech opravdových, vážně myslících katol. mužů a žen, aby snahám podvratným všude na odpor se stavěli a křesť. život v rodinách svých si udrželi ku blahu dítek svých a národa, tak jest to nejsvětější povinností učitelů a učitelek katol. dítek, by lid náš v snaze té podporovali co nejvíce a podporovati budou lid náš opravdu křesťanským svým životem, nábož.-mravní výchovou dítek, poučováním, povzbuzováním a varováním lidu.

Na nás — na vychovatelích mládeže katolické — má se přímo odrážeti bezúhonný mravní život křesťanský! My — učitelé katol. dítek — máme dětem býti ve všem dobrém vzorem a příkladem. Všechno, což po nich žádáme, sami bezvadně konejme, neboť ne podle slov řídí se žáci, nýbrž podle skutků našich!

Stěny učiren a chodeb ozdobujmež obrazy svatých, na př. sv. Václava, sv. Vojtěcha, sv. Cyrilla a Methoděje, sv. Anežky, sv. Ludmily, obrazem Hostýna, Velehradu a podobně.

Ve třídě budme vzorem přesnosti a pracovitosti; konejme vše s milou, usměvavou tváří; mluvmе ušlechtilě a netrpe v řeči své vůbec hrubých slov,

pak bude u nás platiti pravda „jaký učitel — taký žák!“ Modlitbu se žáky vykonávejme vždy s celou vroucností a oddaností.

Nevidí-li dítko modliti se nikdy doma otce neb matku, nebude se též modliti. Podobně má se to ve škole!

Vidí-li dítko na učiteli modliti se vroucně, zbožně, modlí se též tak a zvykne si vroucně se modliti.

Konáme-li ledabyly my své povinnosti náboženské, chodíme-li do kostela s nechutí, neb málo, neb tam místo zpěvu a modlitby se bavíme, budou pak i dítky povinnosti své náboženské ledabyly konati.

Jak mají dítky nám do kostela choditi, když otce a matku tam málo vidí a pana učitele a slečnu učitelku také ne. Ve směru tom nyní škola naše dítky přímo kazí! Učitelé málo jdou vůbec do kostela a jdou-li tam, chovají se tam někteří přímo tak, že by mnohdy lépe bylo, kdyby tam s dětmi ani nešli. —

Mluvme sebe nadšeněji při vyučování, na příklad při výkladu článku o „všemohoucnosti Boží“, nevidí-li žák příkladu na nás, marná budou slova naše, žák nám neuvěří. A nyní přimysleme si k tomu moderního vychovatele, který „vše katolické“ kde může ještě sesměšňuje, proti Bohu a církvi mluví, jak to v také třídě vypadati může!

Tu marnou práce kněze, marnou práce rodičů; taký moderní vychovatel nám dítek hodných nevychová, ale on nám je zkazí.

„Co kdo sám nemá,
jiným dáti nemůže“, jest známá pravda.

Kdo náboženství nemá, nemůže proto totéž do srdcí jiných vštípati.

Za vychovatele katolické mládeže nehodí se proto učitel, který v duši své přestal býti katolickým křesťanem, neb ve výchově rozhodují příklady a ne slova.

Bez křesťanství těžká výchova, bez křesťanství těžký vůbec život, oběmu daří se jen v ovzduší křesťanském!

Kdo slovům těmto nevěří, ať si přečte dějiny; ty jej o pravdě uvedené nejlíp poučí. —

Přičiňujme se dále o to, bychom odstranili od mládeže špatný příklad společnosti, ve které žije, nemravné řeči, neslušné písně a zábavy; působme proti požívání lihovin a kouření; pracujme proti protináboženskému a nemravnému tisku, proti necudným obrazům a nočním toulkám u mládeže. Ač známo jest, že příčina úpadku mravního u dítek spočívá po nejvíce v rodinách samých a že náprava tím velmi stížena jest, přece třeba napjati i tu všecky síly, aby i zde mohl býti způsoben obrát. V případech zvlášť těžkých pracujme k tomu, aby dítko z ovzduší dusivého, jedovatě prosáklého bylo vzato a přesazeno do ovzduší, v němž by volněji dýchati mohlo. Mám na mysli totiž v případech podobných zřizování ústavů (polepšoven) pro zpustlou, zanedbanou mládež, ve kterých by bylo možno mnohé zpustlé dítko zachrániti a na řádného člověka vychovati. —

Nemluvme nikdy posměšně o věcech, které jsou o jakémkoliv poměru k náboženství. —

Kdyby ale snaha naše za nápravou se snad rozbljela o lhostejnost neb zlomyslnost u některých dítek, nesmíme ustati ve vychovatelské činnosti své, neboť dítky neodolají, budou konečně přemoženy, když uvidí vytrvalou a trpělivou naši práci a lásku k nim.

Velká část učitelstva není proniknuta náboženstvím Kristovým; nemá vůbec přesvědčení náboženského, toho se jim nedostává. Ducha toho ve studiích nenabyli. K tomu byli otravováni tak mnozí z nich tiskem náboženství katolickému nepřátelským. Tím více proto pracovati máme my, katoličtí učitelé a učitelky.

Nynější škola nevšímá si hrubě mravnosti žactva. Nehledá totiž prostředku, jimiž by bylo možno, úroveň mravnosti zvýšiti a mravní zlo odstraniti.

Vzpomeňme si, jak lehce často při měsíčních poradách přechází se bod, jednající o mravech žáků. Ať žák provedl to či ono, snížl se mu známka z mravů a jde se dále. O nápravu se nikdo více nestará.

Tak mládež pustne, suroví a mravně klesá, aniž by se kdo vážně o nápravu staral.

A ještě na jeden temný bod dnešní společnosti třeba upozorniti.

Ač v domě otcovském i ve školách mládeži vštěpován byl — v dřívějších letech — cit spravedlnosti a lásky křesťanské k bližnímu, přec nikde lásky té nyní nevidíme. Ústa arci jsou plna svobody — v theorii jsme vůbec samá svoboda — v životě společenském však prakticky se nikde neprovádí. Myslím totiž při tom na nás, katolíky.

Pro všechno vyznání jiné a politické strany má svoboda a volnost platiti, jen pro nás, katolíky, platiti nemá a pro nás, katol. učitelstvo, vůbec nikdy.

Následkem toho trpíme mnoho; trpíme pro to naše odhodlání jíti vlastní cestou. Jsme nenáviděni, že jsme se vymkli z „moderních těch směrů otravných“ a jdeme za svým náboženstvím a za vlastním přesvědčením.

Proto dobře učiníme, když uposlechneme, zvlášť mladší kollegové, dobrých rad lidí, kteří to s námi dobře myslí, bychom totiž tam a tam nechodili, té či oné společnosti se vyhýbali, jistých známostí se vystříhali a podobně, bychom se vyhnuli pomluvám, mrzutostem, nepřijemnostem, neb dokonce i vyšetřování.

Doba nynější to rozhodně žádá! — V tom nevidím žádné samostatnosti, když mladý člověk zkušeného staršího neuposlechne.

Sluší-li obyčejnému člověku skromnost, tím více katolickému učitelstvu.

Katolické učitelstvo má si býti plně vědomo důstojnosti svého povolání, aby si nikde a nikdy nezadalo; má si v celém svém životě počínati tak, aby je dítky měli za vzor, mládež dospělá za ideál, jehož by s úctou následovala, a rodiče za pravé vychovatele a vůdce dítek svých.

Jednejme samostatně, stůjme pevně na vlastních nohou, nenechejme se ovládati nemístnými nahodilými ohledy, a ještě méně všelikými volnomyšlenkářskými prázdny mluvky!

K okolí svému a společnosti buďme šetrni; šetřme vůbec společenského taktu i proti těm, kdož jiného jsou smýšlení; ukazujme vždy a všude, že jsme dobře vychováni byli.

Katolické učitelstvo na prvý pohled má se odlišovati od svých druhů organisovaných, tím již nemálo prospěje dobré věci katolické. —

Kam zavedla již „volná výchova“ tu naši mládež, vidí dnes každý, kdož viděti chce.

Zločinnost vzrostla do té míry, že prostředky obyčejné tu nestačí. K zločinnosti přidružuje se ještě hrozná nemravnost u mládeže. Všichni nařikají v tom směru: rodiče, učitelé, profesoři, lékaři. Radí se arci o prostředcích, kterými dalo by se čeliti této zlobě u mládeže naší, však dosud bezvysledně.

A proč bezvysledně? Proto, že společnost naše pomlčí jediný spasný prostředek: vnořiti totiž co nehlouběji náboženství do srdcí dítek, neb jen ono jim mravný podklad poskytne pro život a onu mravní sílu, které je čisté a nedotknuté proti všem pokušením zachová.

Tuto pravdu hlásejme mezi lidem dokud ještě čas, jinak ještě horších zkušeností ve příčině té se dočkáme. (Dokončení.)

HUBERT SMOLKA.

Schneiderův pokus o znovuzkříšení řeči posunové.

(Blätter für Taubstummenbildung č. 18.)

Učitel hluchoněmých v Brunšviku Schneider vydal spis „Begriff und Methode der Taubstummenbildung“, v němž se dožaduje uznání posunů za rovnocenného činitele s řečí hláskovou při vzdělávání a výchově hluchoněmých. Theorii svou staví na základech jen částečně správných, nicméně místy zdánlivě dosti přesvědčivých. V Německu podrobil vystoupení Schneiderovo kritickému rozboru ředitel ústavu pro hluchoněmé v Essenách Fr. Steppuhn. Nebude ani pro širší veřejnost učitelskou bez zajímavosti vývody Schneiderovy ve hlavních jejích rysech seznati a stanoviti, na kolik s nimi můžeme souhlasiti; budiž mi proto dovoleno uvést, jaké mínění má Steppuhn v ideách a reformních návrzích Schneiderových. Práví:

Mluvíti dnes o významu řeči známkové pro vzdělávání hluchoněmých vrhne na člověka snadno podezření, že jest odpůrcem řeči hláskové; ale běží jen o to, si ujasniti, zdali je řeč známková skutečně takovým nepřítelem, kterého nutno za všech okolností potírati, abychom cíle vyučovacího dosáhli.

Byly časy, kdy se v tuto nutnost věřilo skalopevně, a kdo chtěl platit za dobrého učitele hluchoněmých, úzkostlivě se hleděl vyvarovati netoliko při

vyučování, ale i v každém mimoškolním styku s dětmi jakéhokoliv znamení. Dnes soudíme méně přísně a nepovažujeme posuny — přirozené ovšem! — za takové zlo, jakým se nedávno ještě jevílo; neboť výsledky vyučovací podmíněny jsou také jinými důležitými činiteli. Vždyť již r. 1889 se na sjezdu v Kolíně n. R. znamenitý učitel hluchoněmých Cüppers, že on nepatří k těm, kdož se rozčilují vidouce tu a tam posuněk. Bylo-li dříve ideálem ústavů pro hluchoněmé odstranění úplně známkování, nemůžeme dnes neviděti, že se snaha tato časem valně zmírnila. Tak přijal sjezd učitelů hluchoněmých v Augsburku zásadu, aby řeč známková z vyučování školního sice byla vyloučena, ale aby se nekladlo překážek užívání jejímu ve volném styku chovanců mezi sebou. Následkem toho bylo si potom řeči známkové více všimáno a hleděno vniknouti pilným studiem v její podstatu. Jako každá nová myšlenka měla i tato své stoupence a odpůrce. Zastancové obou směrů hájili své zásady veřejně v odborném tisku, což jenom přispělo k vytříbení názorů o oné otázce. V Berlíně vydal Reuschert zdařilou propaedeutiku řeči posunové s názorem „Die Gebärdensprache der Taubstummen“, jež od valné části německého učitelstva s povděkem příznivě byla přijata, ač nechybělo ani těch, kdož potřebu studia řeči známkové popírali. A přece je pro učitele hluchoněmých tak důležité, aby přirozenou řeč známkovou znal. Toto uznávají i zastáncové nejpřísnější metody německé i sám Vatter, jež řeč posunová s počátku jediným dorozumívacím prostředkem chovanců nově do ústavu vstupujících. Zkušební řád pro učitele hluchoněmých v Prusku předpisuje také, aby se kandidáti důkladně seznámili i s řečí známkovou a zkouška vztahuje se i na tento obor. Důkladná znalost řeči posunové umožňuje totiž nejlépe vniknouti do duševního života hluchoněmých. Z toho plyne důsledek: Řeč posunovou nelze zcela postrádati ani při vyučování ani ve vzájemném styku hluchoněmých. . . . Platnost této věty nebude dnes nikdo popírati; je třeba jenom vymeziti, jak dalece se budeme obrátiti řečí známkovou při vyučování.

Abychom dospěli ku spolehlivým závěrům, prozkoumejme nejprve myšlenky o té věci učitele hluchoněmých Schneidra v Brunšviku. Muž tento býval kdysi velkým odpůrcem řeči posunové a přívržencem čisté metody německo-hláskovací, která znamení z vyučování nadobro vylučovala. Přes všechnu námahu při vyučování nedosáhl však příznivých výsledků vyučovacích; znamení nebylo možno u dětí vykořeniti, pravá chuť a radost k práci zvláště pak k mluvení se u dětí pořád jaksi nedostavovala. Schneider soudil tedy, že v té čisté německé metodě hláskovací, kterou my vyučujeme, nemůže býti všechno v pořádku a že má patrně nějaké slabosti. Veden snahou po dalším sebevzdělání studoval pilně spisy filosofa dra Gaye z Brockdorffu. Jeho „Nauka o pojmech“ vzbudila v něm poznání, že hluchoněmému bez řeči posunové vůbec vzdělávati nelze a on ve spisu svém „Begriff und Methode der Taubstummenbildung“ důrazně vyslovil požadavek: Posunům náleží i při vyučování hluchoněmých čestné místo, jsou nepostrádatelný při vyučování řeči hláskové na všech stupních a ve všech předmětech vyučovacích; vzdělávání hluchoněmých bez posunů je politováníhodným poblouzením. — Schneiderova základní věta, z níž potom plynou ostatní důsledky, zní: „Všechno rozumění děje se pomocí posunů nejen u hluchoněmých, ale i u plnosmyslných. Lidský duch hledí svá pozorování a myšlenky pevně podržeti a k tomu potřebuje nutně jakési opory, nějakého projevu, výrazu. Nejbližším jsou mu pohyby,

kteřé v představách sdruženy jsou s obrazy příslušných obsahů myšlenkových. Po nich sahá ve snaze získati slovný projev pro svou myšlenku a tak dospívá k posunům. Kde se pozorování a vnímání děje za zvláště silných vlivů citových, tam můžeme pozorovati, jak snaha po výrazu doprovázená motorickými pohyby vyjadřuje se bezděčně pronášenými nebo napodobenými zvuky; a tyto zvuky vedou ku tvoření řeči hláskové. A tak objevují se v červáncích veškerého duševního vývoje mluvního dva rovnocenné prvky: posun a zvuk. Vlastní pozorování nás přesvědčí, že reprodukuje pojmy mnohdy konáme pohyby těla nebo aspoň cítíme, kterak jsme k nim nutkáni vůll. Rozumění neděje se na základě pouhého slova, nýbrž na základě posunů, ale ty bývají přezírány při rychlosti myšlení. Slovo nemá přece nic společného (vyjímajíc ovšem onomatopoea) s myšlenkovým obsahem a je pouhou libovolnou značkou formovou; nemůže tedy samo o sobě v nás vyvolati představu něčeho, nějaký pojem. Jen pohyby, posuny, jakési náběhy k nim jsou s to, aby vybavily představy. Představy se tedy vybavují pohybem, jenom že při rychlosti vnímání nejsme si toho skoro ani vědomi a toliko při vnímání docela pomalém aneb tam, kde bývá obsah myšlenkový sdělován s osobou druhou, tam se posuny uplatňují. — Není nějakého principiálního rozdílu mezi myšlením hluchoněmých a myšlením naším! Potlačovati posuny znamenalo by tedy podvazovati křídla duši hluchoněmého a brániti jeho přirozené samocinnosti. Bez této původní činnosti duševní, které hluchoněmí dávají průchod posunům, nedospělo by se k té přesnosti myšlení, které je potřebí, aby se zmohly všechny obtíže řeči hláskové. Považujeme tedy posuny, za uhelný kámen všeho tvoření pojmů a myšlení! . . . Tolik praví Schneider.

Jaké stanovisko zaujímá asi k řeči hláskové, jakou úlohu jí vykazuje ve vzdělávání hluchoněmých? Schneider oceňuje důležitost řeči pro hluchoněmého jako tvora sociálního zrovna tak jako nejhörlivější přívrženec metody německé a přeje si, aby řeč byla co možná nejvíce pěstována. Ale při tom energicky zdůrazňuje, že posuněk a zvuk se vzájemně nevyklučují, jak se až dosud všeobecně za to mělo, nýbrž těsně spolu souvisí a se doplňují. Posuněk podpírá pojem, podpírá tedy i slovo a právě v té době, kdy učíme dítě novému slovu, je posuněk pro ně nejdůležitějším; nebrzdí a neruší nikterak myšlení, naopak je podporuje a k větší činnosti pohání. — Schneider zkoumá pak význam hlasitého slova pro lidi slyšící a pro hluchoněmé. Slyšící člověk dospěje ve snaze po výrazu až k projevu hlasitému — ke slovu. To odpovídá právě jeho akustickému založení, ale neděje se tak proto, aby obraz pojmu tím snad byl charakterisován. Slovo nemůže býti nositelem pojmu, ono může platit jen jako označení, jako jakýsi signál pro dotýčný pojem. Tím ovšem není vyčerpán tento enormní význam slova pro slyšící. Jeho velká moc spočívá hlavně a jedině na převážném vlivu sluchu na naše citění a myšlení. Estetický účinek slova zjednává mu takovou převahu nad ostatními způsoby výrazu — totiž nad posunem — že tyto takřka zcela zapomenuty ustupují do pozadí. K tomu druží se konečně možnost snadno řeči se naučiti a jí s úspěchem používati. Tyto příznivé okolnosti zajišťují tedy platnost a přednost slovu a hlasité řeči u slyšících Ale u hluchoněmých? Tu se objeví zcela jiná situace. Slovo není pro hluchoněmého ani snadno naučitelné ani snadno upotřebitelné a na jeho estetický cit nemá pražádného — ani nejmenšího vlivu. Nestane se tedy hluchoněmému slovo nikdy podstatnou částí projevu, nýbrž bude zatlačeno ve svém významu pro myšlení jeho daleko za posuněk. Slovo

zůstane mu pouhým optickým signálem dávaným ústy. Pro slyšící má jediné slovo neobyčejný význam a následkem toho nemají slyšící valného porozumění pro posuny a řeči známkové jsou neznalí. S touto skutečností musí vyučování hluchoněmých počítati a odtud plyne nutnost hluchoněmého s užíváním řeči hláskové nejpečlivějším způsobem seznámiti; psychologicky dobře promyšleným postupem vyučovacím musí slovo i hluchoněmemu učiněno býti součástí projevu, s nímž pokud možno brzy zacházeti, ji oceniti a milovati by se naučil. V této nové platnosti zaujme slovo zcela pokojně místo vedle posunů, ale i svou bývalou suprematii musí si odpykati jako pouhý signál zvukový.

Pro praxi odvozuje Schneider ze své theorie tyto zásady a požadavky: U hluchoněmých není bezprostřední souvislosti mezi slovem a představou. — Tím se staví proti Hillovi, jenž řekl: „Předkládajícce žákovi věci připojujme k nim zrovna slova!“ — On naproti tomu žádá: „Hleď, aby žáci nějakou dobu předmět se zájmem pozorovali a potom psychologicky správně založeným postupem dej takto získané představě žákově výrazu tím, že spojiš slovo s přirozeným posunem tak, aby se obojí navzájem doplňovalo a chápání a rozumění žákovu bylo na prospěch! Touto druhou zásadou potírá Schneider zřejmě resoluci milánského kongresu učitelů hluchoněmých, která zní: Spojují-li se vyslovená slova současně s posuny, děje se tak vždycky jen na ujmu nejen řeči, ale i odpatřívání a čistoty pojmů, které přicházejí takto o svůj význam. Proto usnáší se kongres, aby dána byla přednost výhradně čisté metodě německé. — Z této resoluce neuznává Schneider nic . . . Za zmínku stojí posléze, že Schneider neklade překážek ani užívání posunů pro jednotlivé hlásky (tedy jakési prstní abecedě v novém rouše), ano že je považuje při vyučování řeči a při odpatřívání za velmi účelné a nezrazuje dokonce ani při vyučování mluvním formám před posuny.

Tím byl by podán ve stručných rysech myšlenkový succus ze spisu Schneiderova a zbývá jen zásady jeho, které by mohly tu a tam působiti na mnohé čtenáře zdánlivě dosti přesvědčivě, podrobiti věcné kritice a stanoviti, na kolik můžeme s reformními snahami Schneiderovými souhlasiti.

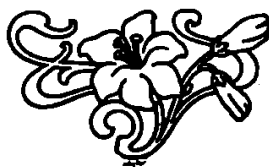
Je-li základní věta Schneiderova v plném rozsahu svém správná, jsou správné i důsledky z ní plynoucí a jimi hroutila by se pyšná, tolikerym úsilím vybudovaná metoda německá. — Schneider tvrdí: Všechno rozumění děje se na základě posunů. Naše myšlení provázeno bývá motorickými pohyby, kterých si nejsme sice vědomi pro pokročilý vývoj duševní, ale přece pozorujeme nutkání vůle k nim. — S těmito názory nemůžeme zúplna souhlasiti. — Že myšlení ve svých začátcích ukazuje tendenci motorickou a že duch snažil se sama sebe a vnější svět pomocí posunů seznati, to učí nás každodenní zkušenost z jednání malých dětí slyšících, lidí nevzdělaných a také i hluchoněmých. Ale je tomu tak i později? — Mé vlastní sebezpozorování tomu odporuje, nemohu ani při intenzivním myšlení v sobě shledati impulsů k pohybům, (nečtám v to ovšem pohyby, kterými bývají doprovázeny různé projevy citu). Přidávám se tedy starému názoru scholastickému, že duch při myšlení nerozlišuje pojmových součástí, nýbrž že operuje hned se symboly. Co z toho následuje pro náš případ? — Stálé zdokonalování v řeči hláskové má u hluchoněmého za následek, že řeč tato pro svou stručnost a určitost víc a více potlačuje vrozený sklon k posunům tak, že poněmáhle

tato náklonnost mizí. Reč hlásková a posuny snášejí se tedy jen potud, pokud se nalézá řeč v prvním stadiu vývoje. Z toho plyne pro praxi: U začátečníků, po případě u méně nadaných, může býti užívání posunů při tvoření pojmů s užitkem. Ony povzbuzují žáka k přemýšlení, budí jeho součinnost, tříbí jeho představivost a oživují vyučování. Ale čím dále tím více pozbývají posuny tohoto významu svého a používati jich bylo by se škodou. Neustálé užívání posunů stupňovalo by u hluchoněmých jenom již tak dosti silnou náklonnost k posunům a za těch okolností nemohlo by se dařiti řeči hláskové tak, jak je žádoucí. U plnosmyslných mizí sklon k posunům již sám sebou rozšiřováním zásoby slovní, ale u hluchoněmých musejí se posuny uměle a ponenáhlu v zájmu vývoje řeči artikulované do pozadí zatlačovati, až konečně později zcela se vyloučí. Zatlačiti znamenání nebude asi možno u méně nadaných hluchoněmých, ale u normálně nadaných dětí musí k tomu dojíti již v první době vyučovací, (není tím však řečeno, že již po prvním roce školním,) kdy nahradí jim řeč hlásková částečně posuny. Kdy se tak státi má, to nelze určitě stanoviti; může se totiž státi, že učitel i na nejvyšším stupni příležitostně někdy sáhne k posunu, aniž by tím zadal duchu metody německé, když na př. při vyučování náboženském nebo jiném nemůže žák odpatřiti nebo porozuměti. Z takového posunu netřeba si dělati hřích! — Tedy: Přirozeným posunům náležel při vyučování místo potud, pokud se řeč hlásková uměle tak nerozšířil, aby mohla býti považována za prostředek vyučovací; u slabě nadaných dětí na všech stupních, u normálních jen v první době vyučovací. —

Pokud se týče používání posunů při odezírání a při vyvíjení mluvních forem, o tom nemůže býti ani řeči; kde mluví ruka, tam se nemůže dařiti odpatřivání; o tom není pochyby. I při volném styku hluchoněmých mezi sebou žádá toho cíl mluvného výcviku našich chovanců, aby byly posuny ne sice tvrdě, ale důsledně a neústupně vykořeňovány a žáci nuceni myšlenky své sdělovati si slovy. To se sice nikdy úplně nepodaří, ale není přece úplně správným, nechati beze všeho omezení posuny bujeti na úkor řeči. Toho musí dbáti učitel dozor mající zejména u větších dětí.

Kde se tak děje v zájmu vzdělání vůle a povahy hluchoněmého, (to zvláště přicházejí-li k učiteli jeho bývalí chovanci o radu neb poučení,) tam lze užiti posunů i tehdy, kde by se to jinak nedoporučovalo. Víme ze zkušenosti, jak chladným zůstává hluchoněmého pouhé slovo, ale jak blahodárný mívá často účinek příhodný posun.

— — — Účelem tohoto pojednání je povzbuditi ke studiu otázky, která učitele hluchoněmých všech časů tu více, tu méně zaměstnávala a jež v dnešní době následkem snah Schneiderových vyžaduje naší zvýšené pozornosti.

ROZHLEDY.

Rozhled světem.

Poměry školské v Chorvatsku jsou přímo zahambující. Téměř třetina dětí zůstává bez jakéhokoliv školního vzdělání; 7200 branců neumí ani čísti ani psát. V poslední době se poměry školské lepší, ale ne tou měrou, aby všem dětem byly poskytnuty základy nejprimitivnějšího vzdělání. Svědčí o tom fakt, že ve školním roce 1908—1909 zůstalo v Chorvatsku 28.000 dětí bez školního vzdělání. Proto bán chorvatský odhodlal se věnovati z fondu vystěhovaleckého 300.000 K podporou těm obcím, kteréž škol nevyhnutelně potřebují. Za obnos tento se ovšem mnoho nepořídí.

Smutné číslice. Die Ungar. Statistisches Jahrbuch z r. 1909 jsou v Uhrách celkem 251.054 slovinské děti ve stáří 6—12 let. Z nich navštěvuje slovinské školy evangelické 21.032 děti, slov. školy katolické 47.479 dětí a slov. školy obecní (obcemi vydržované) 2.274 děti, úhmem 70.785 dětí. Ostatní děti odnárodňují se ve školách maďarských, a to 39.878 dětí chodí do obec. škol. státních, 6.666 do škol obecních, 95.121 dětí do katolických škol maďarských, 6.748 do řecko-katolických škol a 1.702 do soukromých škol maďarských. — A Slováci nemají svého školského spolku, kterým by čeliti mohli maďarisování slovanských dětí.

Stav středního školství v této polovici říše. Gymnasii je celkem 296; ve státní správě 227 (76·69%), ve správě zemí 9 (3·64%), ve správě měst 9 (3·64%), ve správě soukromníků a korporací 51 (17·28%). Vyučovací řeč německou má 130 gymnasií (43·92%), českou 28 (19·50%), polskou 70 (23%), 7 vlašskou, 8 maloruskou, 6 srbskochorvatskou, 1 slovinskou a 16 utrakvistickou. — Reálek je celkem 147; státních 112 (76·12%), zemských 30 (20·40%), obecní 2 (0·37%), soukromé 3. Německých je 80 (54·42%), českých 44 (29·93%), 14 polských (9·58%), 6 vlašských, 2 srbochorvatské. — Na všech gymnasiích je 100.652 řádných studujících a 2856 řádných posluchaček; na všech reálkách 48.922 řádných žáků.

Střední školy v Haliči. Na počátku nového školního roku 1910-11 bylo v Haliči gymnasií státních 56 (v minulém r. 54), škol realních 14 (13); žáků v gymnasiích 31.935 (31.073), ve školách realných 4.065 (3.867); gymnasií soukromých s právem veřejnosti 14 (5), gymnasií soukromých bez práva veřejnosti 8 (2), soukromých gymnasií ženských s právem veřejnosti 10 (9), lyceí ženských 12, státních ústavů učitelských mužských 14, ženské 4 (3), kromě toho jest 5 soukromých ústavů učitelských ženských s právem veřejnosti, 1 soukromý ústav mužský a několik soukromých ústavů ženských bez práva veřejnosti. — Charakteristický zajisté jest vzrůst počtu škol soukromých. Pro rozvoj dívčího středního školství pak je příznačné, že lycea přetvořují se ve školy typu gymnasiijního; v nejbližší době z dnešních 12 lyceí 6 jich bude přeměněno na realná gymnasia.

Ústav pro domácí průmysl bude otevřen v nejbližší době ve Lvově nákladem „Ligy ku pomoci průmyslu“. Úkolem ústavu bude vzdělávati

učitelky a instruktorky v rozmanitých odvětvích domácí práce průmyslové. Do ústavu budou přijímány především učitelky škol obecných; kursy budou trvati 2—3 měsíce, na každý kurs bude připuštěno 20 učitelek, takže ročně se vzdělá 80 instruktorek. Učení bude bezplatné, nezáměrným zaplatí „Liga“ výlohy spojené s pobytem ve Lvově.

Učitelky v různých státech. V Předlitavsku je učitelek 28% všeho učitelstva, v Uhrách 18·5%, ve Švýcařích 36·0%, v Anglii 71·5%, v Dánsku 28·6%, ve Švédsku 35%, v Norsku 39·3%, ve Finsku 73·2%, v Rusku 36·6%, Francii 46·8%, v Itálii 6·3%, v Portugalsku 88·2% a ve Spojených státech 92·3%.

Školský výbor na říšské radě jednal dne 25. ledna o definitivě okres. inspektorů. Posl. dr. Roller navrhol odložení záležitosti. Min. vyučování hr. Stürgkh přednesl v hlavních rysech plán vyučovací správy na postupné sestátnění okr. škol. inspektorů cestou správní a vyslovil se z finančních důvodů proti všeobecné úpravě cestou říšského zákona. Posl. Kadlčák navrhl resoluci, vybízející vládu, aby upravila postavení okr. škol. inspektorů a po případě, aby uvažovala o zvýšení cestovného paušálu.

Videň šetří na školství. R. 1909 uspořila Vídeň jenom na učitelských platech 606.904 K proti preliminovanému obnosu. Uprázdňená místa neobsazují se tam totiž hned, nýbrž až po dlouhé době a na zatím ustanovují se na školách lacinější substituti. Tím se zase vysvětluje, že oproti preliminované sumě vyplaceno bylo o 361.710 K více remunerací za substitute. — Pro r. 1909 bylo dále rozpočteno 4.353.000 K stavebních nákladů, z čehož se však skutečně použilo jen 2.821.000 K; ušetřilo se tedy na stavbách a přestavbách 1.532.000 K.

Nestranný úsudek o pokrokovému učitelstvu přinesla „Moravská Orlice“, list, který nemožno zvatí „klerikálním“. — Zmíněný list píše: „Kdo delší dobu sleduje politisování a mudrování velké organisace učitelské, nemůže neviděti několik věcí, které vybízejí ke kritice každého, kdo ví, jak snadno zvrhuje se idealismus ve fanatismus, není-li na pevných opratích nestranného rozumu, a jak se pak ten fanatismus stává směšným, vidí-li v zeli místo zajců lvy, místo lvů pak čerty. Učitelstvo takřka bezvýhradně vzalo od Masaryka názor náboženský, názor o katolicismu a pokrokovosti . . ., přijalo je úplně nekriticky a již ve špatnějším odvaru — už jako dogmatisující fanatismus. To už nebyl Masaryk mudrující a hledající, ale Masaryk, jenž křičí „černá banda“ a „denuncianti“. Mimo to pokrokový učitel sáhl do rudé církve pro důvody dělostřelecké, pro všechny ty klacky — přijal pavědecké křiklounství. Kdo vše promyslí, musí viděti, v jakém bezradném materialistickém patokářství brodí se naše (to jest pokrokové) učitelstvo. Nejvíce na radost semitismu. Učitelstvo se klame, myslí-li, že tím vede národ k osvětě. Vede je — ne cestou přirozeného vývoje, ale po katastrofálních stránkách a tam, kde zas jen na náš účet si budou pomáhati hlavně Němci.“ — — Doporučujeme za úvodník do „Věstníku“!

Vychovatelství.

Kinematograf ve službě osvěty. Umělkyně jedna uspořádala minulého podzimu v Drážďanech za spoluúčastenství zpěvačky, pianisty a inženýra kinematografický večer pod názvem „Svět zvířecí v poesii a životě“. Inženýr

skoupil na trhu nejlepší obrazy ze světa zvířecího; vyloučil všechny části nevhodné, nepříliš esthetické nebo nudné. Obrazy představovaly les, vodu, louku, včely při práci, život mravenců, lásku mateřskou u zvířat a podobné. Scena představovala les, složený z temných sosen, stříbrných bříz a podobnou rozkošnou náladu podzimní. Obrazy doprovázela deklamace básní Bölschových, Maeterlinckových, Heblových o zvířatech, jiné zase písně o zvířatech od Schuberta, Schumana a j. Pianista doprovázel obrazy hudbou místy pěknou a povznášející, místy zase zábavnou a žertovnou. Podnik setkal se s neobyčejným úspěchem. Účelem jeho bylo ukázati, že kinematograf může ještě mnohem více nežli dnes spolupůsobiti při vzdělávání lidu a při výchově mládeže. Žádné slovo ani obraz nedovede vytvořiti takového pojmu o kráse a moci sil přírodních, jako „oživený“ kinematograf — jako zase na druhé straně pohoršlivým obsahem může způsobiti největší spousty mravní. (Dle „Wycho-
wanie w domu i szkole“.)

„Story Hours“. Mezi americkými pracovníky osvětovými a zvláště knihovnicíky půjčoven knih pro děti těší se veliké populárnosti nová metoda výchovná. Spočívá v tom, že živým slovem se vykládají bajky, legendy mythologické pověsti a i události historické. Vypravování takové v čas připravené a přizpůsobené obsahem i formou věku a schopnostem posluchačů, působí na ně silným dojmem. Jest všeobecně známo, že nejlepší čtení nenahradí nikdy živé mluvy. Za pomoci vypravování možno děti obeznámiti s mnohými fakty historickými mnohem časněji, než by se to mohlo státi pomocí čtení. Monotonní a unavující četba se oživuje, když učitel shromáždívá kolem sebe zástup dětí, vesele jim vypravuje nějakou bajku nebo historickou událost. Prvních zkušeností v tom směru nabyli bibliothekáři půjčoven pro děti: poznali, že po každém takovém vypravování zvětšuje se poptávka po knihách, jednajících o témže předmětu. Poněvadž knihovnicíky jsou ponejvíce ženy, dbají také o to, aby půjčovna byla zařízena pohodlně a pokud možno estheticky: v oknech i na stolech postaveny jsou květiny, na stěnách visí obrazy a portréty slavných lidí, podlaha je pokryta měkkými rohožkami, v káňkách pak praská vesele oheň. Když se sejde 20—30 dětí, sednou si v řadě na podlaze a přítulivše se k sobě poslouchají vypravování. Obvyčejně jsou to děti ulice, které očekávají tu hodinu již s toužebností. Je-li vypravování dobře připraveno a obsahu zajímavého, není divu, že v čas „Story Hours“ místnosti půjčovny knih nepojmou všech posluchačů a že jedno vypravování třeba opakovati několikrát. Roku 1908 ve Spojených Státech Severoamerických zorganizoval se spolek „National Story Teller's League“, aby rozšiřoval tu ideu ústního vypravování dětem mimo školu. Úkolem Ligy jest: 1. pomáhati rozvoji umění vypravovacího; 2. podporovati výběr temat a spisování povídek obsahu historického; 3. sprostředkovati výměnu zkušeností a poskytovatí hotový materiál k vypravování; 4. přehlížeti literaturu, vybíratí epizody z historie jako obsah k vypravování. Organizovat v kroužky ty, kteří chtějí poslouchat, i ty, kteří umějí vypravovati. — Od listopadu r. 1908 vychází organ Ligy „The Story Hours“. Liga existuje teprve třetí rok, ale počet jejích členů vzrůstá nesmírně, a není pochybnosti, že tato paedagogická novinka Nového Světa má před sebou budoucnost. („Wychowanie w domu i szkole“).

Výchova tělesná a hygiena.

Prázdninové kolonie pro studující mládež nabývají v Haliči stále větší obliby. Před dvěma lety zřízena v osadě Jaszczurové ve zdravé krajině podkarpatské první ženská kolonie pro chovanky učitelského ústavu v Krakově. Minulé prázdniny bylo jich tam na měsíční pobyt 32. — Studentský katolický časopis „Łan młodzieży“ zařídil v uplynulém roce pod „Babí horou“ pracovní kolonii prázdninovou na té zásadě, že mládež v kolonii umístěná má si sama vydělati na své zaopatření po čas prázdnin. Kolonisti stavěli cestu, za niž podle úmluvy měli placeno 2 koruny od metru. Když se odečetl náklad na cestovné a vydržování, zůstalo ještě tolik z výdělku, že každý účastník, který vytrval do konce, obdržel ještě asi 25 korun. Kolonii spravovala úplně samostatně „rada starších“, kterou si účastníci sami zvolili. Účastníků bylo 20, převážně studenti středních škol. — Podobnou myšlenku chce uskutečnit svým nákladem katecheta gymnasia sv. Jacka v Krakově: zakoupil 5 jiter pozemku, aby dal mládeži středních škol příležitost pracovati v prázdninách na poli. Již na podzim v září počali studenti očišťovati zemi z plevelu a síti oziminy; na dalším plánu jest odvodňování pole a stavění konviktu, pokud možno silami studentů. („Wychowanie w domu i ve škole).

Péče o zdraví dítěte. Ve Spojených Státech a v různých evropských zemích je školní hygiena předmětem pozornosti jak zákonodárců, tak učitelů. Japonsko vyhouplilo se do přední řady, od něho bychom se po této stránce měli učit. Tam každá obec o 5000 obyvatelích má povinnost ustanoviti školního lékaře. V r. 1903 jich bylo 4600.

Lyon, Londýn, Berlín zařídily školy na vzduchu pro churavé neb sklonné k tuberkulose. Kde takových škol není, mají se hojně otvírati u tříd okna. A hojně pohybu! Co nazýváme někdy uličníkováním, jest svrchovaně zdravé. Během a pohybem vůbec se oxyduje krev. Dr. Méry praví, že běžající dítě sedmkrát více spotřebuje kyslíku, než nečinné.

Sprchová lázně pro školní děti otevřeny byly právě v Blatné. Dr. Šimsa, známý svými lázněmi v Krči u Prahy, vystavěl jednoduché vzorné lázně vanové i sprchové ve svém rodišti v Blatné, kde zřízení jich uvítáno bylo s velkým povděkem. Školní děti docházejí ve středu odpoledne v průvodu učitelů do lázní a používají nejvíce sprch. Místní školní rada zakoupila větší množství laciných vstupenek, které dává řidicím učitelům k dispozici pro chudší žáky. Význam čistoty těla lidského jest zajisté veliký, ale ještě větší je paedagogický význam lázní, že totiž budí se u dětí smysl pro čistotu vůbec pro celý život.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce srpna a září. ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Tiray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel ústavu hluchoněmých v Ivančicích. Expedici obstarává knihtiskárna Rob. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

Slovníček zeměpisných pojmů a obchodních přírodnin jež upravil školní rada J. Macháček, byl právě nákladem Zemského Ústředního Spolku Jedn. Učitelů v král. Českém. Vydán v komisi v knihkup. Josefa Rašina v Praze VII. Cena váz. výt. K 1.50. Tato malá, ale velmi praktická publikace jest šestým svazkem encyklopedické sbírky „Průvodce vědou a uměním“. Příručky podobné jsme v české literatuře již dávno postrádali, neboť při stále rostoucím zájmu pro poznání světa, který i v našem denním tisku utěšeně pokračuje, setkává se horlivý čtenář s pojmy, jichž vůbec nezná nebo si nedovede správně vyložit. Tomuto vážnému nedostatku chce odpomoci Macháčekův Slovníček.

Vojta Mádl: **Dvě písně**. 1. V loučení. 2. Písnička ze vsi. Part s hlasem (7 str.) za 1 K. Pro hlas střední, Zpěv lehký, průvod prostředně těžký. Nálada textu dobře vystižena v melodii i v průvodu po stránce harmonie i klavírní techniky moderním, deklamace slova vzorná. Naším pěvcům vřele buďte doporučeny.

A. J. Černý: **Snění**. Nálada pro klavír pro dvě ruce, op. 103. Part. (6 str.) za 1 K. Snadná i vděčná, prostředním hráčům přístupná skladba známého hudebního pedagoga přijde vhod nejen těm, kteří v zátiší salonu u klavíru zotavení hledají, ale i školám hudebním, jimž bude vhodnou pomůckou, učivo účelně doplňující. Skladba jest rázu dythyrambického, třídlílná (cis mol Des dur, cis mol). Myšlenky byť i výraznosti a svérázu neměly, jsou vždy ušlechtilé.

Jaroslav Kocian: **Dvě Ave Marie**; první pro soprán, housle a varhany, druhé bez houslí. Houslový hlas vydán dvojnásobně, pro dobré hráče a snažší (jen pro 3. polohu), pro houslisty slabší. Hlas varhan psán jest klavírně (akkordické synkopy v prvním a časté oktávky v obou) a vymáhá zvláště jemného rejstříkování. Hodí se pro pobožnosti mimoliturgické, zejména pobožnosti májové a jiné Mariánské i duchovní koncerty. Cena partu K 2.60, jednotl. hlasy (2) po 20 hal., hlasy instrum. (2) po 20 hal. — Zakázky vyřizuje V. Kotrba, Praha-II., 198.

Rozšiřujte leták: „Křesťanský socialismus — cesta k lepší budoucnosti“, jež právě vyšel jako čís. 6. laciných „Lidových letáků“. Tato výborná stať z pera mladistvého křesťanského-sociálního pracovníka v Čechách, pana tajemníka Jos. Fikejzla zasluhuje, aby byla ve statisících jako leták rozšířena mezi lidem po našich vlastech českých. Stálým odběratelům se leták ten právě rozesílá. Neodběratelům se zasílá 20 kusů vyplaceně za 35 haléřů. Doporučujeme vřele tento leták veledůst. duchovenstvu, našim politickým organizacím a spolkům k nejhojnějšímu rozšíření. Neodběratelé objednejte dopisem, do něhož vložte známky. Větší obnosy možno zaslati složenkou pošt. spořitelny, jež bude k zásilce přiložena. Adresa: P. Frant. Svátek, vydavatel „Lidových letáků“ v Praze-II., Lípová 5.

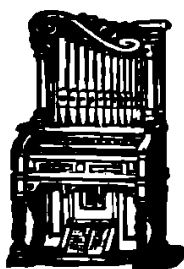
Škola počtů III. Napsal J. R. Sucharda. Nákladem Zemského Ústředního Spolku Jednot Učitelů v král. Českém. V komisi má knihkupectví Josefa Rašina v Praze VII. Str. 186. Cena 2.50 váz. K 3.20. Prvé dva svazky Suchardovy Školy počtů obíraly se počítáním v oboru 100. Tento svazek je organicky přičleněn k pracím dřívějším. Prvá část jedná o počítání v oboru 1000 a setinách a je určena 4. školním roku; ve 2. oddíle pojednává Sucharda o počítání v oboru 10.000 a tisícínách a je míněn pro 5. školní rok.

První česká největší rakousko-uherská továrna

výhradně na

HARMONIA

americké a evropské
soustavy

RUDOLF PAJKR & SPOL v Hradci Králové.

Sklady:

Vídeň, VII., Mariahilferstr. 86.
Budapešť, X., Delej utca 11. sz.
(Tisztviselőtelep).

Skvostný hlas, vylouděný důmyslnou konstrukcí americké soustavy, sám se doporučuje a chválu svou pje. — **Ceny 130 K výše. Záruka pětiletá. Na splátky od 8 K.** Obrázkové cenníky zdarma a franko. Zásilka franko poslední stanice. **Pedálová harmonia** obou soustav v každé velikosti v přesných rozměrech varhan pro kostel, školu i ku cvičení.

Ctěné dámy!

Pleť kraščí liliové mléčné mýdlo Libuše osvěžuje, čistí a zjemňuje pleť. Jest výborným osvědčeným medicín. prostředkem proti pihám, lišejmům, suché a křehké kůži. — 1 kus za 60 haléřů.

Ideální krásou, jemností, ušlechtilostí a něžností oslní všechny svět každá dáma, používá-li ku péstění nejnovější novinky pudr se značkou Libuše (bílý, růžový a žlutavý). Pudr Libuše zvětšuje půvab ženy a činí ji neodolatelně okouzlující. Pudr Libuši lze koupiti v lékárnách, droguerích a voňavk. závodech v krabicích po 20 hal. a 1 koruně. — Vyrábí a zasílá

Al. Mikulášek v Brně.

KNIHTISKÁRNA ROB. VESELÝ VE STRÁŽNICI

doporučuje se ku provedení všech prací do tohoto oboru spadajících jako jsou: dila, brožury, pozvánky, cenníky, tabelle, plakáty, listovní papíry, kupecké účty atd. atd.

Vše v provedení vkusném a v cenách nejmírnějších.

II KAUČUKOVÁ RAZÍTKA. II

Doporučujeme - našim rodinám **Kolínskou cikorku.**

BŘEZEN 1911.

ČÍSLO 3.

FR. MLÉČKA.

Paedagogická reforma a křesťanská výchova.

Na poli výchovném vystávají nové a nové náměty, které k nám přicházejí hlavně z Německa, kdež mají buďto svou kolébku aneb, kamž se pravidelně přes Anglii dostaly z Ameriky.

Mnohé z nich nabyly již u nás domovského práva — a nejsou původu ani dost málo křesťanského — a proto třeba si moderních, reformních proudů paedagogických všimati, aby nás nezastihly nepřipraveny.

P. Schwander O. S. B.¹⁾ významně upozorňuje: „Jest to vskutku velká taktická chyba, nejprve nějaký obor vědy úplně nechati v ruku protikatolických, svobodomyšlných, ano křesťanství nepřátelských, a pozdě teprv s velkou námahou a s posměšným poukazem našich protivníků na naši neplodnou minulost, chtít si vybojovati právo na spolurozhodování.“

Vždyť není snad ani jednoho poblouzení, aby v něm nebyla skryta nějaká pravda! A tak se stává, že při zkoumání různých bludů přichází se na poznatky nepopíratelné ceny, na bohaté poklady, které se nahromadily v ruku našich protivníků. „Paedagogická reforma a „křesťanská moudrost výchovná“ — na první pohled dva málo harmonické pojmy — praví mnichovský Dr. Th. Fr. Eggersdorfer, mluvě o tomto thematu.²⁾ Značif „reforma“ bouřlivou touhu do předu, nespokojenost se stávajícím, touhu po něčem novém, nebývalém. „Moudrost“ pak jest dcerou dlouhé zkušenosti, miluje tradici a staré, ujeté koleje. A přece třeba obě přivésti v soulad v dobách, kdy nové ideje snaží získati si vliv na výchovu. V takových dobách žijeme my. Od konce 18. století nevolalo se tak hlasitě po reformě výchovy jako právě dnes. Mnozí odevzdávají se těmto novým proudům bez kritiky, s velkým nadšením. Tušíf v novotě nápravu, vidí v ní pokrok, budoucnost.

¹⁾ Schweizerische Kirchenzeitung 1909 č. 34. a 35.

²⁾ Pharus 1910 č. 11.

Než pohled do dějin výchovy mohl by je poučiti, že cenné novoty neuplatnily se nikdy pouhou touhou po novotě, příkrou negací starého a radikálním přerušením s minulostí. Pouhé nadšení pro reformu nedokáže ani dnes ničeho; veděť k neklidu, k paedagogické anarchii. Ona se musí nejprve poraditi, umírniti, musí bráti zřetel na zkušenost čerpanou z minulosti. A tato jest na poli paedagogickém křesťanská, vyplynulá z ducha křesťanství. A tak možno nám „křesťanskou moudrost výchovnou“ ve vlastním nitru postaviti za soudce „moderní paedagogiky reformní“, — za soudce, který nám ponechá radost a nadšení z reformy, který nás ale též upozorní na scestí, na něž by nás nová paedagogika mohla uvésti.

I.

Ujasněme si nejprve pojmy: paedagogika, reformní paedagogika, moudrost výchovy — jak je vysvětluje Dr. Eggersdorfer.

1) Co vlastně rozuměti paedagogikou, co je výchova a nauka o výchově, toť otázka, o níž dosud duchové se prou. Jedni praví: „Paedagogika je věda“; snad mladá, nová věda, ale přece tak pevně založená a odůvodněná a s tak bohatými vyhlídkami na zkušebním poli, jako kterákoliv ze starších disciplin. Žádná z vědeckých method není před ní uzavřena. Na filosofické analýsi a synthesi staví svůj systém, dle pravidel historické kritiky prodělává své dějiny, a v době nejnovější slouží jí i pokus k exaktnímu odůvodnění jejich nauk. — Tak jedni!

Druzí praví „paedagogika je umění“. Práce výchovná vyplývá z nazírání, z osobnosti tak subjektivně a volně, jako kterákoliv umělecká činnost. — „Když stojím před svými 50 hochy“ praví ideální Schulmeister ve „Flachsmannu vychovateli“ „pak vyvstává přede mnou 50 duší a 50 výtvorů — když těch 50 srdcí ke mně lne a já jim podávám to nejlepší, nejkrásnější, co mám, pak je každý třetí vetřelcem, pak vyvěrá z mé vlastní síly zákon mé působnosti. Když stojím před svými 50 mladiky, pak je v chodu 51 výhni, v jejichž ohni kuje se budoucnost, nikoliv minulost“¹⁾ Z tohoto názoru, z tohoto pojetí paedagogiky jako umění vyšla většina paedagogické reformní literatury. Ovšem ne jediné z ní.

Stává však ještě třetí pojem paedagogiky: „Výchova je věcí empirie, zkušenosti“. Jako reformní paedagogika do budoucna tlhne, tak ohlíží se paedagogika zkušenosti do minulosti. Své názory ukládá v pozorováních, v radách, pravidlech — a ve formě slavnostní v průpovědích a pravidlech moudrosti.

A tak možno mluviti o paedagogice vědecké, paedagogice reformní, o paedagogice zkušenosti a moudrosti. Ovšem i vědecká paedagogika stává se reformní, jakmile své poznatky do praxe uvádí; a též paedagogika zkušenosti chce slouiti vědeckou, když svá pravidla v systém uvádí.

Všechny tři názory uplatňují se v paedagogické literatuře; a každý má své právo a též svůj vlastní význam.

¹⁾ Otto Ernst: „Flachsmann vychovatel“.

a) Věda hledá nutné a trvalé zákony. „Celex přehlížení a jednotlivosti prozkoumatí“, toť její dvojný úkol. Tak zlskává svůj „obor vědění“, který z generace na generaci se přenáší, vysvětlován a doplňován bývá, a který pak podává se v „pojmech a větách“. Pojmy ukládá ve vědecké „terminologii“, poučky — pak formuluje v „zákony“, které pro její obor mají platnost. —

Pro paedagogiku je jistě třeba, aby se povznesla k této určité, jasné výši vědeckosti. Ale uznejme to: tento rozmach je teprve v začátcích. Dosud není v paedagogice pevného systému, není pevné terminologie a všeobecně uznaných pouček. A i potom, kdyby toho všeho dosáhla, ani pak nepostačí sama vědecká paedagogika. Jestli výchova věci věčně vířícího života, jest účinkem a zároveň prostředkem v neustávajícím vývoji. Co dnešek žádá, co zítřek bude chtít, to vědecká paedagogika nikdy nevyzkoumá. Jako věda bude vždy pokulhávat za skutečným životem. K tomu třeba hybnějšího druhu paedagogiky, který neptá se s vědou: jak a proč — a takovou je paedagogika reformní.

b) Paedagogika reformní je starší než vědecká. Ba snad první paedagogický projev byl původu reformatorského. Jisto jest, že to, co Erasmovi, John Loke-ovi a Rousseau-ovi, Basedovu a Pestalozzimu vnutilo péro do ruky, nebyl zájem vědecký, nýbrž touha po reformě. Změna stávajících poměrů, zlepšení jich, otevření nových drah bylo vždy charakteristickou známkou tohoto druhu paedagogiky. — Paedagogika reformní, ač se vydává za samostatnou, autonomní, přece vždy je odvislou od časových proudů, v nichž vzniká; od náboženských, filosofických, sociálních hnutí, z nichž i vyrůstá. Reformní paedagogika jest orgánem, který uvádí výchovu mládeže s ostatním vývojem kultury v souhlas a naopak zase sama stává se hybným činitelem v ní. A tím vysvětluje její význam, její moc a její právo.

Vzpomeňme jen na kulturní převraty, v nichž tento druh paedagogiky v prvních řadách stál: Od školy klášterní k scholastice, od scholastiky k humanismu, od humanismu k osvícenství. A též dnes! Nepřehledná literatura, která napsána v posledních letech o tělesné výchově, o hře a sportu, o školách v lese a výchovných ústavech na venkově, o výchově k umění, o literatuře mládeže, o škole pracovní, škole rukodělné, o státoobčanské výchově a paedagogice sociální, o péči o mládež, o soudech mládeže, o morální výchově atd. — pomineme-li reformní snahy v jednotlivých oborech didaktiky; reforma slabikáře a metody vyučování jazykům, reforma kreslení a zpěvu, vyučování v laboratořích, školní kuchyně atd. — všechna tato sta námětů, nových cest, třeba přičísti na vrub reformní paedagogiky. Kdo by je chtěl všecky bez rozdílu zavrhnouti? Vždyť patří k nim i cenné elementy jako na př. Foersterovy ideje. Ale komu by také nebylo úzko při takové směsici problémů a názorů! V této směsici třeba měřítka, v tomto bludišti třeba ukazatele, a tím přicházíme

c) k paedagogice zkušenosti a moudrosti. Herbart přidělil reformní paedagogice za soudce paedagogiku vědeckou. „Die Wissenschaft ist die Heerstrasse durch den Wald des wild aufschieszenden Rasonnements“. Willmann, největší z moderních křesťanských paedagogů s ním souhlasí — a právem; poslední slovo, rozhodující kritiku dnešní paedagogiky třeba ponechati vědecké analýsi.

Než zde třeba říci: věda přichází pozdě. Místo důvodů příklad! Jak nějakou lavinou, tak překvapen byl paedagogický svět v posledních letech otázkou sexuální. Před r. 1900 není skoro ani zmínky o tomto problému, a dnes lavina jest již v údolí. A tu vidíme zjev, že v době kratší 10 let, tucty knih, sta článků a přednášek vyšlo o této otázce, s požadavky tak extrémními a přece zase tak silnými a nutnými, že i rozumný paedagog na čas mohl přijíti do rozpaků. A kde dostala se k slovu věda, ta klidná, jasná, z nedotknutelných zásad prýštlící věda? A kdyby i byla promluvila, kdo by ji zde slyšel v té všeobecné pestré směsici?

Praktický paedagog potřebuje instanci, která je mu bližší, která bezprostředněji k němu mluví, než vědecká kritika. Ve zmíněném problému snad přihodí se leckterému čtenáři, že si musí přiznati: „proti důvodům nemohu sice ničeho namítati, ale něco takového v praxi provésti, to krátce odporuje mému citu.“ A tento cit dobře radil a pozdější vědecká kritika jistě se přidá k tomuto paedagogickému citu.

Již Herbart uznal potřebu nějaké střední instance mezi paedagogickou teorií a praxí. On nazval tuto instanci „paedagogický takt.“ Tento je, praví Herbart „bezprostředním řiditelem praxe“, než „on utváří se teprve v praxi a sice vlivem toho, co v této praxi působí na náš cit.“¹⁾

Než za těchto okolností byl by tento takt ponechán náhodě, jinak byl by odůvodněn u jednoho, jinak u druhého, a byl by bez trvalé ceny. —

Máme-li se řídit zásadami „paedagogického citu“, pak musí ony míti spolehlivější základ, než jakým je subjektivní zkušenost a osobní takt.

A tento pevný základ má křesťanský vychovatel, neboť u něho vyvěrají tyto zásady z jeho náboženského přesvědčení a z jeho mravně vytříbeného svědomí. Křesťanský vychovatel přejímá svůj světový a životní názor z výchovného umění náboženství křesťanského.

O ceně tohoto křesťanského umění výchovného vynesli velici paedagogové nejnadšenější chválu. Willman: „Na problémy dneška vystačí jen věda, která k moudrosti dospěla.“²⁾ „Moudrost je poznáním a smýšlením zároveň; ona spojuje vědu, práci a život.“

„Poslední a hlavní podmínkou k povýšení paedagogiky na vědu je: zapracování se křesťanského umění výchovného do vlastního oboru poznatků. (Das Hineinarbeiten der christlichen Erziehungsweisheit in ihren Erkenntnisbestand.)“

Je-li křesťanská moudrost výchovná“ již pro teorii paedagogickou tak důležitá, oč větší cenu má pro výchovnou praxi.

Tento způsob výchovy zná život ze života a vychovává dítě pro život, dovede je otužití, aby žádná životní obtíž jej příliš netížila, dovede je zocelit tak, že žádná tíže ctnosti není mu obtížnou.

¹⁾ Fr. Herbarts „Paedagogische Schriften“ von Bartholomäi sv. II. str. 68.

²⁾ Willmann: Geschichte des Idealismus.

Tato moudrost výchovná, která přihlíží k celku a všecké jednostrannosti se vystřihá, ta moudrost, která z víry a z ducha křesťanství plyne, ta moudrost, která bezprostředně v našem svědomí k nám mluví: ta jest to, kterou ve svém působení a smýšlení musíme učiniti soudcem nad měnícími se proudy paedagogické reformy.

(Dokončení.)

Dr. JOSEF KRATOCHVIL.

Úvod do filosofie.

(Volné listy).

III. Údobí filosofická.

Obsah: 1. Filosofie orientální. — 2. Doba orientálsko-řecká. 3. Doba řecká. — 4. Doba řecko-fímská. — 5. Filosofie pohanská a křesťanská. — 6. Doba patristická. — 7. Scholastika. — 8. Doba reformační. — 9. Doba nová. — 11. Úkol novo-idealismu.

1. — Jako náboženství a vzdělanost vůbec, tak i filosofie počíná na Východě. Kolébkou filosofie jest Indie. Tam již v dobách dřevních, jak nás poučují *Vedy*, básníci a kněží pojednávali o nejvyšších otázkách filosofických v básních a zpěvech náboženských. Prohlírají tu ovšem ponejvíce otázky theologické, ale stále častěji a hustěji proplétají je i úvahami filosofickými.

Brzy však zpěvy a básně theologické vystřídaly výklady převážně filosofické, laické, jež v podstatě obsahují nauku pantheistickou. Zprvu vykladatelé řídí se přesně dle učení *VED* a slovou pravověrní, než brzo odchyľují se od *VED* nebo přímo jim odporují a upadají tak poněmáhlu v skepticism, v pochybovačnost. Prostý lid ovšem zůstává nadále v modlo-službě polytheistické.

Tuto epochu filosofie nazýváme dobou orientální. Vidíme tu všeobecnost prvotního názoru světového, ale zabředlou v neujasněnost. Všestrannost, ježto *Vedy*, básně, výklady i soustavy objímají vše: dějiny, dogmata, vědy, umění i život veřejný a privátní; neujasněnost, ježto znenáhla přecházejí v pantheism.

2. — Vzdělanost a názory indické rozšířily se z Východu do celého světa sice, ale nejvíce a nejsnáze k Řekům v jižní Itálii (*Graecia Magna*), na Sicílii, na pobřeží Malé Asie i ve vlastním Řecku. Mezi tímto čilým a obchodnickým národem dřevní tradice postupem doby přešla jednak v modlářský polytheism prostého lidu, jednak v pyšnou nevěru rozmařilých boháčů. Proti takovému názoru životnímu počalo brzy v duších hlubších hnutí opoziční vlivem Východu. Kněží k zachování dogmat hledali *mysteria* o nichž píše Herodot a Pausanias, básníci a učenci převáděli myšlení na vědomí mravní. Duchové filosofičtí, stoupenci Pythagora, snažili se o reformu jak myšlení, tak života i kultury. Největšímu vlivu těšil se

právě pantheism přicházející z Východu. Reformatoři pak buď jej plně přijímají, buď se snaží o názory jiné a končí také v pochybování. Jest to doba orientálsko-řecká nebo italo-řecká ježto hlavním sídlem byla jižní Itálie a Sicílie a pobřeží malo-asijské. Přijímá všeobecnost Východanů, jak vysvítá z nauk Pythagorejců, ale připravuje již rozlišení Sokratovské.

3. — V té době vlivy politickými vzdělanost přechází na poloostrov hellenský, zvláště do Athen. Tu rodí se filosofie, jako samostatná věda. Atheny staly se ohniskem filosofického snažení. V sofistickém bloudění, jež učinilo z filosofie čiré slovíčkářství a řečnickou dovednost, vyvstal velký Sokrates, aby učinil nápravu a povznesl filosofii na výši dosud neznámou. „Poznej sama sebe“ stalo se základem filosofického zkoumání. Poznalo se, že jedině mravní sebepoznání jest schopno zušlechtit člověka. Na tomto základě pak bylo teprve možno povznést se k přesnému přemítání o světě. Epochu charakterisují slavná dvě jména: Platon a Aristoteles; nazveme ji dobou řeckou. Rozlišení nabývá vrcholu; rozlišuje se Bůh a látka, látka a forma, různé formy atd. a všeobecnost povznášel se k názoru velmi vznešenému.

4. — Po nejvyšším rozpjetí hloubavého ducha řeckého za Sokrata, Platona a Aristotela, filosofie obrací se ke směru čiré praktickému. Klid mysli a rozkoš pokládá se za jedinou cestu k blaženosti. Filosofie jest učitelkou mravnosti a kázně, návodem ke ctnosti.

Praktický ten ráz filosofie, utužen ještě značněji přenesením filosofické kultury řecké do Říma. V imperiu římském filosofové a právníci vracejí se úplně k myšlence Sokratově a základ filosofie hledají jedině v nitru člověka, ve vědomí mravním, ve vůli lidské. Dobu tuto nazveme si dobou řecko-římskou, ježto velicí zástupcové žijí a působí jednak v Řecku jednak v Římě. Cicero, Seneka, Mark Aurelius stejně jako právníci římstí hledají soulad nauk řeckých s mravním vědomím a obecným smyslem člověka. Filosofie vytváří římské právo.

Postupem času ovšem toto přehnané lpění na stránce čistě praktické ve filosofii vede ke skepsi a čiré negaci. Tedy naprostý rozvrat a nejistota vyznačuje dobu před příchodem Krista. Veškero hloubání předchozí prohlašuje se za pochybné a nejisté.

5. — Jako v dějinách světových vůbec, tak i v dějinách vzdělanosti tvoří křesťanství mezník doby staré a doby nové. Stejně ve filosofii můžeme mluvit o éře pohanské a křesťanské. Láska, již učinilo si křesťanství svým základním kamenem, byla neznámou věcí u národů pohanských. Odtud rozdíl obou vzdělaností, odtud rozdíl mezi filosofii křesťanskou a pohanskou. Není tudíž křesťanství jen dalším rozvojem pohanství, nýbrž vzdělaností jinou, novou. Také ve filosofii značí křesťanství dobu opravy, sjednocení a doplnění filosofie. Ježíš Kristus svou naukou lásky nové, dosud neznámé světlo vrhl na záhady o Bohu, člověku, jejich poměru vzájemném, o životě posmrtném. Svět před Kristem a svět po Kristu jest rozdělen i ve filosofii.

Rozdíl filosofie pohanské a křesťanské spočívá v základě, v kriteriích a postupu. Filosofie pohanská tvořila svoje úsudky dle pouhé přirozenosti

člověka, kdežto filosofie po Kristu bere zřetel i na vztahy této přirozenosti lidské k záhadám vyšším — tedy rozdíl hned v základě. V člověku, který jest bytostí rozumovou, společenskou a náboženskou jsou vnější a vnitřní kritéria pravdy. Pohanství kritériem byla samoláska, v křesťanství jest to láska k pravdě.

Z rozdílu podstaty a kritéria vyplývá i rozdíl postupu. Filosofie pohanická miluje metodu pochybování a zkoumání látky vědomí, křesťanská zase uznává nejvyšší pravdy a zkoumá pouze důvody, zkoumá pravdy podružné. Základní body filosofie jsou v poznání prvé příčiny, prvního důvodu a zákona. U filosofů pohanických postupuje se k ideji Boha abstrakcí, v křesťanství transcendencí, různě pohlíží se na původ světa a důvod poznání i na zákon mravní.

6. — „Poznej sama sebe“, jež bylo Sokratovi nejdůležitější pomůckou filosofie, stává se v křesťanství zákonem a předpisem pro každého stoupence učení Kristova. Pokora, neznámá v pohanství vůbec, jest křesťanům nejlepší pomůckou sebepoznání. Filosofie, kterou rodí křesťanství jest tedy vskutku universální, ona spočívá na celém vnitřním člověku. Nezavrhuje tedy filosofie křesťanská filosofii pohanickou, nýbrž naopak staví na ní a vybírá z ní myšlenky příbuzné.

„Neznám filosofie stoické ani platonické ani aristotelské, nýbrž cokoli dobrého která z těchto škol praví, to jmenuji filosofií“, praví Clemens Alexandrijský.

Jest ovšem tato první filosofie křesťanská, již nazveme dobou patristickou čili dobou sv. Otců, kusá a neucelená. Jedná o filosofii jen ve vztahu k teologii. Filosofické otázky nesouvisející s teologií nezkoumají se vůbec. Jediný sv. Augustin vytváří ucelenou soustavu filosofickou. Jím počíná philosophia perennis t. j. filosofie, jež vybírá pojmy neměnné, staví soustavu nesmrtelnou, jejímž základem jest láska. Povstávají proti ní sekty řecko-orientální nepřátelsky: Alexandrijští, Athenští, Hebrejští a gnostičtí filosofové, ale moudrost Otců značí první syntézu odolává snadno.

7. — Ne pouze příležitostně jako sv. Otcové, nýbrž soustavně a uceleně počínají psáti o filosofii doktoři církevní neboli scholastikové. Na podkladě sv. Otců a vědy antické upravují učení křesťanské. Filosofii dávají formu školskou t. j. předkládají záhadu, osvětlují, obhajují proti námitkám a naposled teprve rozumově, kladně dokazují. Nazýváme proto dobu tuto dobou scholastiky nebo dobou doktorů církevních. Když Arabové ve XII. století obnovili studium Aristotela, počíná i scholastika stavěti na soustavě Aristotelově. Za úkol filosofie pokládali důkaz, že jest naprostý soulad mezi pravdou zjevenou i rozumovou. Důkazy jejich bývaly neobyčejně jemné a strojené, tak že moudrost doktorů právem můžeme zvatí analytickou, jako jsme nazvali moudrost Otců synthetickou.

8. — Úpadek prvotní čisté víry a discipliny církevní přivodil nutně náboženskou i občanskou reformaci: negativní a protestantskou na straně jedné, pozitivní či katolickou na straně druhé. Oprava protestantská

zavrhla, vše dobré i zlé bez rozdílu, žádajíc opravu naprostou; katolická naproti tomu podržela dobré a snažila se o prohloubení a rozšíření jeho.

Týž duch opravy patrný jest v počátcích 16. stol. ve filosofii. Scholastika na sklonku středního věku příliš utkvěla na Aristotelovi a stávala se napolo pohanskou, jako pohanské byly mravy a zvyky u dvorů i valné části kněžstva. Pohanský ten duch způsobil nejen odloučení, nýbrž přímo nepřátelství vůči dávné filosofii křesťanské. Vystupují noví filosofové a hlásají nové, smělé, originelní myšlenky, jež střídají se s podivnými nápady a mladickým buřičstvím. Žádá se nová filosofie, neodvislá od církve a jakékoliv autority.

Mizí jednota filosofického bádání a nastává zápas jednotlivých, často naprosto odlišných, filosofických nauk. Nazveme si tedy dobu tuto **d o b o u r e f o r m a č n í** čili dobou oprav.

Pronikají hlavně dva směry: Jeden klade největší váhu na poznání ze zkušenosti zevnější a rodí různé nauky materialisticko-positivistické, druhý na poznání z čistého rozumu a dává původ naukám idealistickým. Jedním slovem bylo by možno také definovati tuto dobu: „kriticizm“, jehož vrchol značí filosofie Kantova. Nemyslíme však slovem kriticizm pouze nauku Kantovu, nýbrž souhrn snah doby, přípravných snah po filosofii jednotné.

10. — Filosofii definovali jsme výše jako snahu po jednotném, obecném názoru světa a života. Žádá tedy filosofie soulad mezi vědou a vírou, mezi vzdělaností a náboženstvím, pravdou a dobrem, hloubáním a uměním, filosofii dávnou i novější, zkrátka harmonii, jednotnost, obecnost životního názoru. A zdá se, že k tomuto konečnému studiu spěje filosofie nové doby, filosofie obnoveného idealismu: **n o v o i d e a l i s m u**. Víme, že neznačí konec bojů, ale značí konečné vítězství. Řeší problém poměru mezi světem vnitřním a vnějším, hledí vyrovnati porušenou rovnováhu lidského myšlení.

Děje se tak dvojným způsobem: návratem k minulosti a assimilací. A dvojná tato snaha vede k vytvoření filosofie všelidské, obecné: **philosophia perennis**, jejíž prvky nalézáme stejně ve starověku, jako věku středním i době nové. Vývoj vědy a filosofie ukazuje na pravdy všeobecné, neměnné, věčné.

11. — Obnovení filosofie, sv. Tomáše Aquinského v katolicismu, stejně jako ideální snahy Solovjeva, Eukena, Blondela, Jamesa, Čády atd., atd. klestí a připravují půdu na všech stranách a ve všech zemích **znovu-zrození, obnovení velké synthese filosofické nové doby**. Veškeru duševní činnost lidskou dob dávných i doby dnešní zladiti v mohutnou harmonii a zapěti kosmickým hymnem píseň míru, píseň jednoty a lásky — toť snaha a úkol filosofie nové doby — **novoidealismu**.

V. LANKAŠ.

Zkoumání abnormálních dětí.

IV.

Život dítěte před zrozením. Jeho narození.

Pátrání u matky po pathologických okolnostech, jež mohly provázeti těhotenství a rušiti rozvoj dítěte, musí býti konáno velice svědomitě. Ptejme se po všeobecném stavu zdravotním matky za této periody, po nakažlivých nemocech, jež tehdy snad panovaly, a po úrazech, jež se snad za této doby přihodily. Tažme se i po živých dojmech, jež snad matka zakusila, jakož i po citovém stavu, jež tehdy prožívala.

Lékař musí poznati i zvláštní okolnosti, jež provázely slehnutí. Bylo normální? Bylo třeba užítí kleští? Bylo dolejší projiti obtížné? Dýchalo dítě hned samo, nebo bylo v takovém nebezpečení zadušení se, že bylo třeba sáhnouti k umělému dýchání? Pupečník krvácel silně? Ukazovalo dítě nějakou význačnou znetvořeninu?

K těmto zprávám přistupují pak ještě ty, jež mohou rodičové nebo k dítěti za prvých měsíců volaný lékař podati: Mohlo dítě ssáti? Jeho zažívání fungovalo pravidelně? Byla jeho váha normální? Byly jeho kosti v normálním stavu? Byly jeho lupínky (fontanelly), jak měly býti? Děly se různé instinktivní a reflexní pohyby normálně? Dostavily se zuby včas? Měly za následek nějaké větší nebo menší onemocnění? Začalo dítě v obvyklém věku choditi, a byla chůze pravidelna? Zprávy o tom jsou nesmírně důležité, ježto nám dávají ve svém celku zřejmý a určitý pojem o stavu vniterné výživy a nám dovolují provésti diagnosu o vrozené nemoci nebo o nabyté méněcennosti.

V.

Tělesný stav dítěte.

Po úzkostlivě přesném šetření dle svrchu uvedených otázek bude se třeba (lékaři) obíratí tělem dítěte.

A. Výživný stav. Musí býti stanoveny velikost a váha dítěte a všeobecný stav tkaniv musí býti zkoumán (blednička, chudokrevnost, rliachitis, skrofulosa, tuberkulosa atd). Toto šetření je velice důležité, ale objasnění, jichž se nám tak dostává, jsou dle Demoor jen všeobecná; Demoor nemíní, že důkladné studie o relativních rozměrech různých částí těla a o úzkých vztazích, jež mají býti mezi jistými fysickými a určitými duševními stavy, podaly takové výsledky, aby jich tu mohlo býti použito. Ve dvou případech však přece možno z fysických vlastností dítěte uzavřati na všeobecný stav, který provázen je zcela zvláštními následky therapeutickými a pedagogickými; Demoor tu míní adenoidní a myxödemalósní zjevy.

Pro důležitost a častost těchto pathologických stavů, podává Demoor důkladný obraz a popis symptomů těchto skupin nemocí.

A d e n o i d n í z b y t n ě n í. V dutině, jež leží za nosními dírkami nad jícnem, je lymfatické tkanivo, jež přetahuje větší část patrové stěny. Hypertrofie (nadmírné rozvinutí) tohoto tkaniva tvoří tak zv. adenoidní zbytnění. Toto zbytnění může více méně uzavřít horní dýchací otvory a tak zabránit nosnímu dýchání.

Jsou-li děti postiženy tímto zlem, vidíme to hned na nich; nosí „adenoidní masku“, jež postačí již sama k diagnose na tento neduh. Takové dítě má stále otevřená ústa; jeho příliš krátký hoření ret sotva pokrývá špatně zarostlé řezáky, pyskový a rtový žlábek je setřen, ochablé tváře zvedají se při každém vydechnutí, nos je špičatý, tenký, zakrnělý a úzkými dírkami opatřený; oči, jež někdy lehko šilhají, vykazují často na vnitřním koutku víček vystupující kožní záhyb, který dodává fysiognomii něco mongolského. Obličej je neobyčejně podlouhlý. Uši odstávají, kožní barva je žlutavá, čelisti hořejší zdají se méně vystupovati, vzdálenost kostí jařmových není normální. Čelisti hořejší se ve vývoji opozdily, kdežto čelisti dolejší dosáhla normálního vývoje, čímž vznikl zřejmý prognathismus (vyčnívání čelisti). Výraz obličeje je bezvýznamný a činí často nepříjemný dojem, jako obličej slabomyslného nebo idiota.

Adenoidním zbytněním postižené dítě nemůže nos vyčistiti; slintá, prská a slyší více méně těžko. V noci chrupe a spí s otevřenými ústy. Probouzí se často v noci najednou a potí se silně; mluví-li, huhňá. Jeho všeobecný rozvoj doznává značného opozdění, a jeho intelligence je obyčejně slabá. Děti takové jsou ponejvíce více méně melancholické; passivní a bez energie; jich schopnost pozornosti je slabá a jich vůle nestála.

M y x ō d e m. Myxodem byl pozorován obzvláště u dospělých a projevuje se různými poruchami. Tkaniva plní se vodou a způsobují později značné zhubnutí. Svalový system počíná churavěti a ukazuje postupující stahování se vláken; po nějakém čase dostaví se křečovitě ztrnutí a trhání (cukání). Dýchání je více méně obtížné, a poruchy srdce vystupují; intelligence se obmezuje. Různé jiné symptomy, projevují se v různých orgánech těla. — Tato nemoc, následek nedostatečné činnosti žlázy štítné, může již v nejranějším mládí vystoupiti; pak mívá za následek buď kretinismus nebo více méně vyznačený hypothyroidismus, který prokazuje jiné symptomy než kretinismus. Podstatné symptomy u takového dítěte jsou: příliš malá postava, vodnatá tkaniva, suchost kůže, nepravidelné lezení zubů, fysiologická neschopnost svalového systemu, srdeční poruchy, intelektuelní poruchy a zejména psychická passivita.

Jakmile jsou stanoveny nejhlavnější body všeobecné vniterné výživy, je nutno důkladné klinické zkoumání, jež vyšetří stav všech orgánů a zejména stanoví znetvořeniny lebky (vodnatost mozku, mikro-, skapho- a plagioccephalie), abnormity obličeje (zaječí pysk, vlčí tlama, nepravidelnosti patrového oblouku atd.) nebo funkcionální nepravidelnosti, jako onanie a p.

Dříve než provedeme důkladné šetření dítěte až do detailů, je důležité, nabýti rychlého přehledu o podstatných, charakteristických vlastnostech

nemocného. Máme pak celkový přehled o individuu, který nám při dalším šetření může být vodítkem, a nám při velmi význačných případech umožňuje jím ukončiti stanovení symptomů. Tyto věci třeba ihned vyšetřiti:

Rozumí dítě mluvenému slovu? K tomu dá se mu několik zcela jednoduchých otázek, nebo rozkazův a čeká se na jich zodpovědění nebo provedení. Řekněme na př.: Podej mi vodu! Otevři dvěře! Přines stolicí! Kde je tvůj nos? jazyk? — Rozumí dítě lépe obrazům než slovům? Ukažme mu obrazy, jež představují stolicí, stůl, strom a p. a tážeme se: Co je to? — Dítě jmenuje předměty, nebo ukáže zobrazené věci ve skutečnosti.

Vidí nebo rozumí dítě poloze, jež předměty zaujaly? Položme 2, 3 nebo 4 tužky na stůl, utvořme z nich rovnoběžky, trojúhelník a chtějme po dítěti, aby to nápodobilo. Na kus bílého papíru nakresleme čtverec a kruh, dítě ať se pokusí o tyto figury; nebo vezmeme poleno, v němž jsou vyřeznuty geometrické figury (kruh, trojúhelník a p.) a dejme dítěti výřezky, aby je na příslušné místo zastrčilo.

Tato malá zkouška podává nám celou řadu důležitých údajů o zrakové a sluchové schopnosti dítěte, o schopnosti, dávatí pozor na zvuky a předměty, o stupni jeho porozumění a jeho duševního přizpůsobení se, jakož i stavu jeho řeči. Orientuje lékaře a umožňuje mu, aby pokračoval, v tom nebo onom směru, — bude-li toho třeba — v důkladném výsledku.

B. Stav nervového systému. Při zkoumání nervového systému musí býti co nejpečlivěji provedena zkouška reflexů, a to dle metody, jež se poněkud odchyľuje od metody, když se zkoumá nervový stav u dospělého. Tři body třeba obzvláště důležitý: 1) Způsob očních pohybů; 2) koordinace různých pohybů těla a 3) fysický stav řeči.

Nejprve poznámku o reflexech nemocného dítěte. Uvésti je v systém, je těžko, ba často nemožno, buď, že dítě se nemůže odhodlati pro příslušné svalové pohyby, buď, že všeobecná jeho nestálost veškerý experiment znemožňuje. Podaří-li se příslušné pohyby vyvolati, shledáme obyčejně, že u většiny nervosních, nedisciplinovaných, chorobných a p. dětí síla se zvýšila, kdežto u dětí opožděných, jakož i u mnoha dětí jen lehce passivních se zdá, že síla je zmenšena.

Hlavní pohyby oka jsou reakce zřetelnic a pohybování bulvy. U mnoha zrůdných, opožděných nebo přepracovaných dětí neděje se rozšíření a stáhnutí pupil ani pravidelně, ani u obou očí zároveň. Sledují-li oči dětí rychle před nimi přestrčené předměty, pozorujeme u mnohých též, že se to děje trhavě, ježto zrakem nejprve několikráte na místě sem a tam bloudí, než zaujmou směr zrakový odpovídající pozorovanému předmětu. Tato pohybová porucha označuje u abnormálních dětí často se vyskytující nystagmus (třesení očí), který prozrazuje vždy povážlivý nepořádek v asociaci center a nepřesnosti jich práce.

(Pokračování).

Vychovatelna císaře Františka Josefa pro hochy v Brně.¹⁾

Referuje Dr. Vlastimil.

Jsou ochranovny věru jedinou a bezpečnou hrází
proti prudkému návalu rozkacených žvlů společenských!

Náky na úpadek mravní síly ve společnosti dnešní doby nejsou bezdůvodné. Málo se vychovává, zanedbávají se náležité prostředky k výchově, opouštějí se bezpečné a osvědčené cesty výchovy, ztrácí se s myslí pravý cíl výchovy — mládež se zanedbává, pustne. Někde jsou kořenem zpusťlosti nespořádané, znemravnělé poměry rodinné, jinde chudoba, jinde osiřelost. Čím hroznější a bolestnější je statistika mladistvých provinilců v posledních dobách, tím vítanější a záslužnější je zřizování ústavů pro zanedbané dítky, tím záslužnější je práce v takových ústavech.

Kdo klidně v bránu smrti vejít chce, ať nese vědomí si práce a lásky k lidstvu s sebou! — to vyznělo z duše každého nás po návštěvě a prohlídce chlapecké „Ochranovny“ zemské v Brně, na Nové ulici. Ta slova v plné míře splněna v zásadách a práci p. Ječmínka, ředitele ústavu toho, i jemu po boku pracujících učitelů odborných. Návštěva ústavu toho je plna poučných prvků praktických k výchově. Právě tu, v ochranově, kde je pohromadě tolik dítek, uštknutých již v útlém mládí jedem modernosti, člověk vystihne rozumem směr pravé výchovy, pozná sílu výchovy nábožensko-mravní.

Přítomné řádky dají nám nahlédnouti po všeobecné části o vzniku ochranoven, do ochranovny brněnské, jejího vedení nynějšího, do zásad ředitele jejího, jak je projevil ve své promluvě. Kéž vzbudí širší zájem a činnou účast pro blaho nešťastné mládeže zanedbané a zpusťlé!

Čím dále, tím hůře — vyznívá jako z jedněch úst ode všech, kteří si svědomitě mládeže všímají. Nezabrání-li se v pravý čas nebezpečné nemoci, čeká nemocného klinika, nebo smrt. A ve výchově? Podobně. Zkaženost je nebezpečnou nemocí v naší kulturní době, nákaza se šíří i do řad mladistvých — a nepodá-li se časně účinného protiléku, nedospěje-li takový ubožák ani na kliniku, do ochranovny — přijde plnit trestnice, káznice, nebo dospěje v rozervanost, zoufalství. „Nesáhneme-li brzy ke kořenu a původu zla, k zanedbanému dětství, v krátké době ocitne se společnost lidská ve zmatku — a nepostačí stavěti paláce — trestnice, káznice, aby jimi chráněna byla alespoň na čas vyvrhelů společnosti lidské, paláce, jež by pojaly tu rostoucí populaci mravně i hmotně zničeného proletariátu“²⁾

To nutí k úvaze! — —

¹⁾ Použito vedle původních dokumentů ústavu prací Kristiana Ječmínka: „Trojlístek nešťastníků“ Kroměříž 1900. Cena 60 hal. „O Masturbaci“ zvláštní otisk z revue „Rozvoj“ 1909; pak soukromé záznamy bohoslovců cthpp. Hycla a Floriana,

²⁾ „Trojlístek“ str. 54.

Úvaha podobná přivedla již v 16. a 17. stol. arcibiskupa sv. Karla Boromejského v Miláně a sv. Vincence z Pauly ve Francii, že se domáhali zařízení ochranoven pro zpustlou a zanedbanou mládež. V 17. stol. vidíme ve větších městech protestantského Nizozemska a severního Německa veřejné domy pro chudé a domy pracovní s oddělením pro nezvedné dítky, které tam vychovávány k pořádku a práci. První pokusy založiti ústavy výhradně pro zanedbanou mládež vidíme ve Švýcařích v Neuhořu (1775) a v Clindy (1818) a Hofwylu (1810) zásluhou Pestalozzi-ho a krajanů Fellenberga a Wehrli-ho, kteří daleko více se ujali zanedbaných dítek, než A. Franke ještě. Stát se prvotně staral jen o děti provinilé, časem však změnil způsob a směr trestnictví tak, že z vězení pro mládež vytvořil ústavy polepšovací, přijav zásadu: zpustlou mládež třeba vychovávat a nikoli trestati. K tomu cíli vydány zákony o nucené výchově mládeže v ochranovných.

Zřejmým dokladem blahodárného účinku ochranoven je hojně jejich rozšiřování ve druhé polovici 19. století.

Ve Švýcarsku r. 1878 bylo již 58 ochranoven se 2330 chovanci mimo ústavy pro osířelou a opuštěnou mládež.

V Německu založil r. 1813 Jan Falk ve Výmaře „Spolek přátel v nouzi“, který opatroval zpustlým dětem místa u mistrův a rolníků a r. 1823 zřídil pro ně zvláštní ústav. R. 1825 zřízen byl na podnět ministra Rothera podobný ústav v Berlíně. Pruský zákon z r. 1878 stanoví nucenou výchovu zanedbaných dětí jako povinnost správy provincií. Provincie plní úkol tento dávajíc zpustlé dítky k výchově buď jednotlivým rodinám, anebo soukromým ústavům, jednak samy budujíc veliké ochranovny. R. 1885 bylo v Německu 291 ochranoven s 11000 chovanci.

V Anglii rozvila se péče o zanedbané dítky hlavně zásluhou státních zákonů z r. 1866 tak, že r. 1891 bylo v anglických ústavech vychováváno 29272 zanedbaných, zpustlých dítek.

Ve Francii byli původně mladiství provinci společně s dospělými ve vězeních. Od r. 1850 na základě zákona zřizovány ochranovny a r. 1880 bylo jich již 12 veřejných a 28 soukromých.

V Rusku zřítí podobný vzmach. Do r. 1900 pořádány tam tři veřejné sjezdy zástupců ruských ústavů polepšovacích.

V Rakousku říšským zákonem z r. 1885 postaráno výtečně o mládež zpustlou, mravně zanedbanou. Škoda, že skutečnost je daleko za paragrafy a provedení jejich velmi neúplné, jak si stěžuje ředitel Ječmínek, srovnávaje zákon a počet ochranoven. „Soud trestní může dle jmenovaného zákona č. 89. a 90. naříditi, by mladistvá individua odevzdána byla do ochranných ústavů polepšovacích: a) když se odsouzený, jenž nedosáhl ještě 18. roku věku svého, dopustil přestupku žebroty, toulání, smilstva, odepření práce, obcí mu přikázané, jednání proti nařízení, zakládajícím se na policejním dohledu § 7. zákona ze dne 24. května 1885 č. 89.; b) když se nedospělý mezi 11—14. rokem věku svého dopustil kteréhokoli zločinu dle § 237 všeobecného zákona trestního. Výkon v obou případech náleží nejvyšší zemské správě politické!

Poněvadž dle § 273 trestního zákona je bezpečenskému úřadu ponecháno trestání trestných činů, nedospělými spáchaných, může úřad politický navrhnouti c. k. místodržitelské komisi a žádati, by nedospělý provinilec dán byl do ochranného (polepšovacého) ústavu, je-li úplně zanedbán, a není-li prostředku k docílení řádné výchovy a dozoru.

Soud civilní (poručenský) může odkázati mladistvého pachatele, jenž 17. roku věku nedosáhl, k návrhu zákonitého zástupce (otce, poručníka) do ochranného ústavu, ano, může tak učiniti i proti vůli zákonitých zástupcův, uzná-li toho nutnou potřebu.

Řečený zákon stanoví, by byly zřizovány ochranné (polepšovací) ústavy v dostatečném počtu. O provedení těchto nařízení mají se postarati jednotlivé země. Zemské zákonodárství má ustanoviti, jak se mají rozdělit útraty zřizovací a zaopatřovací mezi zemi a okresy neb obce, nemají-li totiž ústavy ty zřizovány býti též okresy a obcemi. Stát přispěje „dle jich potřeby a přiměřenosti“.

Dle těchto zákonitých ustanovení měl by se počet ochranných (polepšovacích) ústavů při vzrůstu zanedbané a zpustlé mládeže značně rozmnožiti. Dále by se měla postarati zákonodárství zemská o zákon, jenž by stanovil, kde mají býti zřizovány okresní ochrannovny, případně městské . . . Říšským zákonodárstvím skvěle postaráno o zanedbanou mládež zpustlou, jeho provedení svěřeno zemím — a ubožáci zanedbaní, zpustlí čekají toužebně a trpělivě, kdy zemská zastupitelstva jim podají ruky pomocné a zákonem ustanoví, kolik jich a kteří z převelikého toho počtu budou moci býti přijati do ochranných, polepšovacích ústavů, kde by byli vychováni v řádné členy společnosti lidské.¹⁾

Nejstarší spolek vídeňský pro ochranu mravně zanedbaných dětí je z r. 1844 „Schutzverein zur Rettung verwahrloster Kinder“, jenž má ochrannovnu asi pro 400 hochů a druhou asi pro 40 dívek.

R. 1880 daroval císař pán zámek Weinzierl pro ochrannovnu, jež r. 1884 otevřena (asi pro 60 chovanců).

R. 1886 otevřena ochrannovna v Eggenburce (asi pro 300 chovanců) a roku 1894 otevřena ochrannovna zemská v Albrechticích ve Slezsku pro 40 chovanců.

V Čechách je od roku 1883 vychovatelná v Libni pro 60 chovanců, v Říčanech pro 40 hochů a 80 děvčat od roku 1896 ochrannovna manželův Olivových, okresní ochrannovna na Král. Vinohradech od roku 1886 pro 25 hochů, spolek „Ochrana chudé a opuštěné mládeže“ vydržuje od roku 1875 dívčí ochrannovnu v Černovicích na Táborsku pro 20 dívek a od roku 1887 v Lobči u Kralup asi pro 20 děvčat.

Na Moravě je jediná „Ochrannovna císaře Františka Josefa“ zemská asi pro 250 chovanců.

V době, kdy v Německu zakládány četné ústavy ochranné na oslavu stoletých narozenin „otce ústavů ochranných“ Pestalozziho, utvořil se „Moravsko-

¹⁾ „Trojlístek“ str. 52. násl.

slezský spolek ochranný ku prospěchu mládeže opuštěné a mravně ohrožené“, který r. 1848 zřídil ochranovnu v Brně pro 15 hochů a roku 1852 filiálku v Plavči pro 10 hochů. R. 1888 při oslavě 40leté památky nastolení císaře a krále Františka Josefa I. byla založena na podnět zem. hejtmana hr. Wettra z Lilie ochranovna, jež se svolením panovníkovým pojmenována Jeho jménem a r. 1890 otevřena. Chovanci staré ochranovny převedeni v novou.

Ve Rakousku tedy celkem v polepšovacích ústavěch je pouze asi na 1500 mladistvých zanedbancův a provinilcův. Snad proto, že jich není více? Nikoli, nýbrž proto, „že moc veřejná a zákonodárná u nás k zanedbaným a provinilým dětem zůstává stále v říši platonické lásky“, jak dí M. Červinková-Riegrová. Málo ústavů! Tím více třeba uznati, oceniti a nadchnouti se snahou „Jubilejní jednoty lidumilů na Moravě“, jejíž účelem je dle § 2. stanov: zřizovati ústavy vychovavací, vzdělávací, zaměstnávací a opatrovací, jak pro mládež, tak pro dospělé, zvláště takové ústavy, které nákladem veřejným vůbec se nezřizují, aneb jichž nedostatek se jeví, zejména pak ústavy pro mládež opuštěnou, nebo mravně zanedbanou; působiti slovem i písmem a užívati zákonných prostředků, by se mládež všude řádně vychovávala, by mládež i dospělí byli naváděni a přidržováni ke slušnému a mravnému chování, by se zamezovaly příklady a příležitost k nemravnosti vůbec; opatrovati práci osobám mravně pokleslým, propuštěným trestancům a jiným vyvrženým ze společnosti . . . ; přispěti jim, aby se mohli vrátiti do řádné společnosti, přivyknouce mravnému životu; zakročiti, kde třeba, by se s lidmi jednalo a zacházelo dle lidské důstojnosti.¹⁾

Přejdeme již blíže k moravské klinice zanedbaného a zpustlého dětství, jehož nárek se tak namnoze přeslychá, „jež vydáváno je bídě hmotné a ústrkům mravním a ohrožuje pro budoucnost bezpečnost společenskou!“, všimněme si blíže „Vychovatelny císaře Františka Josefa v Brně“.

Vše vzorně upraveno, přísné předpisy jak pro chovance, tak i pro dozorčí personál i pro učitele, kteří slovy i příkladem mají dáti výchově jistý, zdárný směr. Jak I. z Domácího řádu, II. z Předpisů pro dozorčí personál, III. z Instrukcí pro učitele ústavu — což vše se vzorně v brněnské Ochranně prakticky provádí — patrně, je ústav ten skutečně „nový svět, kam zpustlí tvorové přesazeni, kde ze dřívějších návyků ničeho nenalézají, kde všude a ve všem spatřují pořádek, pravidelnost, pokoj, klid, čistotu, kde se střídá zaměstnání s poučením, a vždy něco užitečného či potřebného skýtá, kde jsou pozorovány všechny jejich skutky, řeči a veškero chování, kde potud požívají volnosti, jak se jeví býti hodnými, kde péče, účast a láska všude jsou zjevné, kde opravdová přísnost a trest jako nutné následky vlastního jich konání a jako nevyhnutelná plnění zákona spravedlnosti vystupují“.

I.

Domácí řád, schválený výnosem zemského výboru ze dne 23. dubna 1908 č. 23156 v dohodě s c. k. moravským místodržitelstvím:

¹⁾ Přispívajícím členem se vznešeným a velikým úkolem Jednoty může býti každý (muži i ženy), kdo přispívá nejméně 1 K ročně ke jmenovaným účelům. — Blíže informace milerád sdělí Kr. Ječmínek, ředitel ochranovny v Brně, Nová ulice.

1. Účel ústavu.

§ 1. Účelem vychovatelny císaře Františka Josefa jest, pečovati o morální a náboženskou výchovu a vyučování do ní přijatých hochů ve stáří 7–14 eventuelně 15 let a cvičiti je v takovém zaměstnání, jež jejich silám odpovídá a budoucím povolání jejich poslouží.

2. Pojmenování přijatých.

Přijetí hoši do vychovatelny císaře Františka Josefa nazývají se chovanci.

3. Přijetí.

Každý chovanec se bezprostředně po odevzdání do ústavu náležitě očistí, vlasy se mu ostříhají, načež se opatří potřebným ústavním oděvem a je-li možno, ještě tentýž den je lékařem prohlédnut. Šatstvo i prádlo, které měl na sobě a jež se může ještě upotřebiti, vrátí se jeho příbuzným neb domovské obci, jinak se zničí.

4. Rozdělení v rodiny.

Chovanci jsou rozděleni dle stáří a mravní povahy ve skupiny (rodiny), z nichž každá je pod bezprostředním dohledem dozorcovým. Chovanci dle § 1. lit. c) statutu přijatí, přidělí se dle možnosti zvláštní skupině (rodině). Ředitel přiděluje chovance rodinám i překládá je z jedné do druhé.¹⁾

5. Stravování chovanců.

Zdraví chovanci obdrží stravu:

a) denně 50 dkg. žitného chleba ve 4 části rozděleného, z nichž mají jednu k snídání, druhou o desáté hod. dopoledne, třetí k svačině a čtvrtou k večeři;

b) k snídání denně 0·35 l. dobrého mléka;

c) v poledne v neděli, ve čtvrtek, v církevní svátky, pak v patriotické slavné dni masovou polévku a 6 dkg. (vařeného neb pečeného) hovězího, uzeného, telecího neb vepřového masa s náležitým příkrmem, v ostatní dni 0·35 l. zasmažené polévky a luštěniny, zeleninu nebo moučnik ve stejné míře, mimo to jednou týdně střídavě rýži s játry a plíčka s knedlíky;

d) 4krát týdně kompaktní večeři (moučnik, zeleninu, chléb s máslem atd.), 3krát týdně po 0·35 l. zasmažené polévky s příslušnou částí chleba.

Onemocnění chovanci se stravují dle lékařského předpisu.

6. Čistota těla.

Každý chovanec, mimo denního umývání nejméně jednou týdně použije sprchové lázně. Spodní prádlo vyměňuje se jednou za týden, ložní prádlo za měsíc, ve výmínečných potřebných případech také častěji.

7. Doba vyučovací, pracovní a k zotavení sloužící.

Vyučuje a pracuje se dle rozvrhu ve všední dny od 8. hod. ranní až do 12. hod. polední a od 2. do 6. hod. večerní se čtvrt hodinovou přestávkou o 10. hod. dopoledne a půlhodinovou přestávkou po 4. hod. odpoledne. Za respiria (přestávek) i v ostatních hodinách k zotavení určených prodlévají chovanci za příznivého počasí ponejvíce na dvoře, v zahradě nebo na hřišti ústavním, kdež provádějí hybné hry nebo vojenská cvičení.²⁾ V neděli a ve svátek podnikají delší vycházky v okolí města.

¹⁾ Nejhorší je oddělení trestní, odkudž po šestiměsíčním bezvadném chování možno postoupiti do oddělení lepších.

²⁾ To jim výtečně poslouží později, jsou-li odvedeni k vojsku.

8. Náboženská cvičení.

Katoličtí chovanci mají býti v neděli a ve svátek, taktéž i v patriotické slavnostní dny přítomni službám Božím v ústavní kapli;¹⁾ jinou účast při náboženských cvičeních určí ředitel ve srozumění s ústavním duchovním správcem. Náboženská cvičení jinověrců obstarávají se ve srozumění s představeným dotyčného vyznání.

9. Kterak se chovají jest v ústavě.

a) Ku představeným: Chovanci jsou povinni svých představených bez výmínečně poslouchati, k nim se vždy skromně a uctivě chovati a všem potřebným nařízením za dohlížitele ustanovených spoluchovanců se podrobovati. Dorostlé, v domě jsoucí osoby smeknutím čepice vždy mají slušně zdraviti.

b) Navzájem: V obcování navzájem jest hlučná zábava, nemravné řeči, vypravování trestuhodných činů, jichž se dopustili, nadávky, rvačky i každé neslušné chování vůbec co nejpřísněji zakázáno. Veškeré chování budiž jak v ústavě, tak i mimo něj takové, by skutečně odpovídalo vychovávacímu ústavu.

c) Při práci: Při vyučování a práci projevujtež chovanci plli a péči; trvajíc lenivost se disciplinárně potrestá. Návštěva záchodů — nehledě k výjimečným případům — jest stanovena, pokud možno, na určité hodiny.

d) Ku čistotě v domě: Chovanci jsou povinni ve všech místnostech ústavních zachovati největší čistotu, šatstvo, boty, postele, knihy atd. též v čistotě a pořádku uchovati a každého poškození jich i všech ostatních ústavních předmětů se co nejvíce vystříhati.

e) Ku předmětům, které mají při sobě: Chovanci smějí míti přisobě pouze předměty, jež jim byly od ústavu přikázány. Výjimku neb přijetí nějakého daru může pouze ředitel dovoliti. Věci vzájemně si vyměňovati neb darovati jest chovancům přísně zakázáno.

f) Při onemocnění: Cítí-li se chovanec churavým, má se hlásiti u dozorce službu majícího, kterýž o tom zpraví ředitele, by potřebné další zařídil. Lehce onemocnělí chovanci ponechají se v ústavě, těžce onemocnělí neb s nakažlivou nemocí odevzdají se k léčení do dětské nemocnice císaře Františka Josefa.

g) Na vzdálení se: Každý pokus útěku neb svádění k němu je co nejpřísněji zakázán a stane-li se tak, přiměřeně se trestá.

10. Styky na venek.

a) Dopisování: Chovanci smějí v jistou dobu, ředitelem určenou, dopisovati si se svými příbuznými; veškeré došlé i odeslané dopisy přečte ředitel, a když by obsahovaly něco závadného, nedoručí se.

b) Návštěvy: Chovanci smějí přijímati návštěvy svých příbuzných, není-li jejich život nějak závadný, jednou čtvrtročně, za zvláštních okolností také častěji, ale vždy jen v neděli a ve svátek od 10 do 3 hod. Povolení k návštěvám, které se dějí u přítomnosti dozorního orgánu a které nemají déle než půl hodiny trvati, udílí ředitel nebo učitel, který má inspekci; tito mají právo v odůvodněných případech návštěvu odřici. Mohou-li se spolehliví chovanci též ku posilkám mimo ústav použiti, to určí ředitel.

11. Denní pořádek.

V létě se zazvoní o půl 6. hod., v zimě o 6. hod. ranní, aby chovanci vstávali. Po zazvonění mají chovanci hned lože opustiti, umýti se, učesati se, náležitě se ustrojiti a postele ustlati, načež vykonají ranní modlitbu. V čase, který ještě do snídaně zbývá, obstarají k tomu určení chovanci čistění ústavu.

V létě je snídaně o 7. hod., v zimě o 7¹/₂ hod., po snídani odeberou se chovanci do učíren, kdež se připravují na vyučování, které se počíná o 8. hod. Od 8—12 hod. jest

¹⁾ O 8 hod. ráno mše sv., po ní exhorta.

vyučování nebo práce s přestávkou 15 minutovou o 10. hod. Od 12—12¹/₂ je oběd, od 1¹/₂—1¹/₂2 zotavení, od 1¹/₂2—2 příprava na odpolední vyučování. Od 2—4 jest vyučování (v půldnech, kdy se nevyučuje práce), od 4—1¹/₂5 zotavení a přestávka. Od 1¹/₂5—6 hod. jest práce v dílnách a v zahradě, od 6—7 čistění domu a zotavení. O 7. hod. je večere. Před a po jídle se chovanci společně hlasitě modlí. Po večeri, než jdou spat, jsou na dvoře, v zimě v učírnách, kdež píší úlohy neb čtou zábavné knihy. Znamení ku spánku dává se zvonkem, v zimě o 1¹/₄9, v létě o 3¹/₄9. Chovanci ještě si vycídí boty, odeberou se pak do spáren, kdež ukončí své denní dílo s příslušnou večerní modlitbou a písni.¹⁾

12. Odměny a tresty.

O d m ě n o u j e :

1. Vyslovení spokojenosti.
2. Veřejná pochvala ředitelem.
3. Přeložení do jiné, vyšší rodiny.
4. Pověření důvěrným úřadem.
5. Jmenování dohlížitelem.

T r e s t e m :

1. Důtka mezi čtyřma očima.
2. Důtka před celou rodinou (skupinou).
3. Vyloučení ze hry nebo vycházky.
4. Odejmutí důvěrného úřadu.
5. Přeložení do nižší rodiny.
6. Půst (odejmutí pokrmu nebo celého jídla, nikdy však snídaně).
7. Tělesný trest (2—10 ran metlou), který však nesmí býti udělen v čase vyučovací.²⁾

13.

V každé učírně, pracovně (dílně) a spárně jsou nejdůležitější ustanovení domácího řádu ve výtahu stále vyvěšena.

¹⁾ Za úplný pořádek ve spárnách odpovídají dozorcí, kteří v noci s chovanci spí. Kromě toho mají vždy 2 hoši dozor do 1¹/₂12 hod., druzí dva do 2 hod. O 2 hod. dají znamení na píšťalku, tu všichni musí povstati, učiní zadost svým potřebám tělesným a pak se uloží k dalšímu spánku. V létě dává se častěji znamení na poplach, a dítky všech ložnic dostaví se v kratičkové době na dvůr. Zavedeno to z obezřetnosti pro případ ohně.

²⁾ Připomínám tu slova ředitele Ječmínka: „Myslím, že zvítěziti musí přece v této věci zdravý rozum a navrátí opět prutu jeho staré právo, které mu všickni moudří a bohabojní mužové již od nepamětných dob (Šalomoun, Sirach, sv. Pavel, Jeroným, Pestalozzi, Komenský) byli přiřkli . . . Proti náruživostem, kde je z nenadání a ve větší míře u dítěte spatříme a jichž laskavým, přísným napomenutím, menším trestem přelomiti nelze, tam je tělesný trest nevyhnutelně potřebný. Opak je školní kázní velmi na úkor. Ovšem, všeliké tresty, nebezpečně zdraví nebo mravnost ohrožující (na př. udeření do hlavy, v záda neb obličej, vytrhání vlasů, natrhnutí uší, bití až do krve nebo s obnažením spojené) je nelidské, opovrhlivé a již zákonem rozumovým zapovězené. Trojl. strana 40 násl.

Komentář ředitelův k 1. konferenčnímu protokolu.

Píše —r—.

Všichni členové sboru učitelského nechť předně a nejprve o to pečují, aby návštěva školy byla pravidelná. Proto třeba se žáky vlídně nakládati, trpělivost a shovívavost, nikoliv však slabost jim ukazovati, jejich individualitu a domácí poměry na zřeteli míti, jim ochotnými rádci býti, útlocitu jejich v každé příčině šetřiti, tedy jim nenadávat, aniž tělesně jich trestati, spravedlivě beze zření na osobu práci jejich oceňovati, a vůbec k žactvu tak se míti, aby hoši rádi do školy chodili, aby jim škola byla místem radosti, nikoli domem hrůzy a odporu. Nepřišel-li žák do školy, třeba hned poptávkou, lístkem příčinu jeho nepřítomnosti zjistiti. Kdy zameškané půldny omluviti, o tom dočísti se lze v § 66. ř. š. a vyučov.

Chce-li žák z příčin závažných míti dovolenou, nechť, pokud lze, předem o to požádá. Rovněž tak od případu k případu dává třídní dovolenou ministrantům, avšak třeba se o tom přesvědčiti, nebylo-li takové dovolené zneužito k účelům jiným. Nebuď též trpěno, aby žáci do školy pozdě přicházeli, ze tříd za vyučování třeba za příčinou nákupu na ulici vyblhali, aneb zbytečně na záchodech meškali.

Používati za vyučování mládeže školní k pracím a pochůzkám služebným neb soukromým, je řádem školním a vyuč. zakázáno. Jest v zájmu dobré pověsti školy i učitele, aby vyučování začínalo a končilo dochvilně.

Zdraví žákova třeba bedlivě si všímati a nemocné žáky na lékaře odkázati po případě, jde-li o příznaky nemoci infekční, i domů je poslati. Dětem nedoslýchavým, krátkozrakým buďtež vykázána vhodná místa v prvních lavicích a jména dotyčných žáků, jakož i dětí dědičně zatížených aneb jinak abnormálních zapsána buďte na první stránce katalogu.

Všein členům z příčin samozřejmých o to jest pečovati, aby mládež jak ve škole, tak na ulici řádně se chovala. Udá-li se v té příčině nějaká nepřístojnost, třeba odvolati se na kázeňský řád, na začátku roku všemu žactvu přečtený. Ve příčině kázně třeba si vésti jednotně, důsledně, taktně a zkoumati, zda-li snad učitel sám osobními svými vlastnostmi, neobvyklými posuny a návyky nezavdává žákům příčin k nekázní. O větších proviněních třeba uvědomiti i ředitele, promluviti o nich v konferenci domácí a případně domluviti se s rodiči o nápravě. Ctílostem učiti nejlépe jest příkladem vlastním. Chceme-li, aby dítě bylo dochvilné, způsobné, pořádné, čistotné atd., sami buďme mu v tom příkladem.

Nechť pořádek, čistota, úhlednost vyznačuje do třídy od stolku učitelova a vůbec ze vsí učitelovy osobnosti. Nedovolujme, aby žáci na př. v učírnách pecky, papírky pohazovali, v lavicích knihy a jídla nechávali, prkna, papíry, barvy po skříních a oknech pokládali. Vůbec o to pečujme, aby čistota ve všech prostorách školní budovy byla vzorná. Krása, čistota do školy! Na uklízení papírových odřezků, slupek jsou ve třídách koše. Doporučuje se ustanoviti postupně dva a dva žáky, aby dbali ve třídách o pořádek.

Všimněme si druhdy i úpravy žáků a když se udá, vhodně zmiňme se o významu pořádku, pro život praktický tak potřebného, o důležitosti čistoty ve příčině hygieny. To mějme pak na paměti, že lépe jest nepřístojnostem všelikým předejít než provinění trestati. —

Jest cti a chloubou učitele z povolání, aby všechno žactvo dle svého nadání též poměrně prospívalo. Každý normálně vyvinutý žák, vzdělání schopný má právo na tolik svědomitosti a péle učitelovy, aby osvojil si nejnutnější quantum poznatků, pro život občanský nevyhnutelných. Z té příčiny velmi se doporučuje rozčleniti si učivo, normální osnovou pro tu kterou třídu předepsané alespoň na měsíce, dle období ročních a omeziti se u vyučování na poznatky toliko podstatné, významné, v životě praktickém upotřebitelné.

Varujme se rozvláčnosti, nudného upřilišování a do šířky rozbíhání. Rozvrhneme-li si počátkem roku učebnou látku a budeme-li se rozvrhu v hlavních rysech držeti, zdoláme včas látku pro tu kterou třídu předepsanou, nezapomeneme tak snadno na některou partii učiva, můžeme žactvo rovnoměrně zaměstnávat, aniž bychom je přetěžovali a nabudeme času k zopakování učiva.

Studium method, škol. zákonů a nařízení, řádu vyučovacího prokáže učiteli platné služby ve příčině vyučovatelské způsobilosti. Vzájemnou hospitaci rovněž lze schvalovati.

Ve sboru nechť jest domovem důvěra, příměst a kollegialita. Není radno vniterné poměry školní na ulici vynášeti; neposloužíme tím ani sobě ani škole. Má-li kdo co proti řediteli, nechť mu své přání řekne tváří v tvář.

Rozvrh hodin buď zachován a bez podstatné příčiny nebuďte hodiny co do pořadí zaměňovány. Vyučovací hodiny třeba účelně využiti. Doporučuje se věnovati první část hodiny opakování látky, minulé hodiny projednané, aby jako můstkem spojeno bylo učivo staré s novým, známé s neznámým; na konci hodiny přehledně buď shrnuta látka, této hodiny projednaná. Po jistém období třeba partie učiva jako celky zopakovati. Častější opakování jistější prospěch.

Vyučováno buď živě, temperamentně. Dítě je tvor hybný, žádající si změny. Všelickou pohodlnost, nudu jest z vyučování vyloučiti. Ta padá s učitele na žáky a umrtvuje ducha; dítě nevnímá, oddává se svým myšlenkám a z „dlouhé chvíle“ porušuje kázeň.

Tomu předejdeme, když se na vyučování připravíme. Oduševnělá a promyšlená příprava, ovládání látky učebné jak co do formy tak co do obsaženosti jest zárukou ukázněné školy a jistějšího prospěchu.

Neurovnaným povídáním bez ladu a skladu nedojdeme učebného cíle. Takto si vedouce nemůžeme se těšiti naději, že žáci nejen se učili ale také něčemu naučili. Jen takový způsob vyučovací bude žactvu opravdu s užitkem a vědomosti takto získané alespoň v hlavních rysech utkví trvale žactvu v paměti. Že měrou vrchovatou třeba při vyučování využítovati jest pomůcek učebných a to ve všech oborech, leží na bíledni. Dojmy zrakové jsou nejmocnější a nejtrvanlivější. Příprava na vyučování učiní i žákům i učiteli práci školní zajímavou, radostnou.

Úlohám, cvičením domácím, rysům, výkresům vůbec pracím grafickým třeba věnovati všemožnou péči. Úlohy nebudte dlouhé ani příliš obtížné, aby i prostředně nadaný žák byl s to samostatně úkol vypracovati. Úspěch budí chut k nové práci. Že úkoly a to každý třeba opravit včas, jest samozřejmo. Látka k úlohám buď brána z praktického života, přizpůsobená poměrům známým, tedy místním. Pisemnostem jednacím třeba dáti přednost před slohem umělým a cvičiti je pilně na pokusných formulářích i formou skutečného podání. Nesluší zapomínati, že škola měšťanská jest popředně školou lidovou. Snad koncem letošního školního roku, kdy první absolventi naší měšť. školy vykoučí do praktického života, bude s prospěchem uspořádati výstavku žakovských prací a pomůcek učebních. Vůbec pak snažme se o to, abychom přesným horlivým konáním svých povinností získali si lásky svých světců. Nezapomínejme i na činnost mimoškolní, zejména na besídky s rodiči a s odrostlou mládeží. To pak budiž metou naší práce i v tomto školním roce, aby naše měšťanská škola byla semenišťem dobra, krásy a pravdy. —

Podává FR. JANOVSÝ.

Spolužáci.

(Pokračování.)

II.

Sv. Řehoř Nazianský byv od svého drahého přítele Basila posvěcen na biskupa, pomáhal nějaký čas svému otci — jenž byl biskupem v Nazianzu. Když otec r. 374 skončil, nastoupil na stolec biskupský syn. Roku 379 povolán příčiněním císaře Theodosia do Cařihradu proti Arianům, bludařům upírajícím božství Kristova, však i proti macedonianům, upírajícím božství Ducha svatého. Smutná byla podívaná na Cařihrad, když tam sv. Řehoř stanul. Všecky chrámy byly v rukou bludařů. Sv. Řehoři bylo vzlíti zavděk se soukromou kaplí, zvanou Anastasia (Vzkříšení); tam konal služby Boží, tam hlásal pravou nauku Páně, tam usvědčil ariany i macedoniany z hanebného bludu a klamu, v jakémž udržovali zaslepený lid; odtamtud dopomohl právě víře ke vzkříšení; bludaři houfně se vraceli do církve. Když roku 380 zavítal císař Theodosius do Cařihradu, s radostí viděl, co byl Řehoř zatím vykonal. I poručil všecky chrámy katolíkům vrátiti a na všeobecné přání lidu chtěl Řehoře biskupem, patriarchou cařihradským ustanoviti. Avšak Řehoř se zdráhal v Cařihradě zůstat; jen by byl rád ještě přiměl císaře, aby se přičinil o svolání všeobecného sněmu církevního. Dosaženo toho r. 381; byl to II. všeobecný sněm, a to právě v Cařihradě. Arianismus znova odsouzen a s ním zároveň i macedonianismus; usneseno však též, aby se Řehoř stal patriarchou cařihradským. Ani tentokrát nepovolil světec; nebyl přede dvěma lety přišel s úmyslem, aby v Cařihradě zůstal, nýbrž aby tam církvi svaté pomohl, a až pomůže, že se zase vrátí do své vlasti. Zvolen tedy místo něho Nektarius, a Řehoř rozloučiv se bohonadšenou řečí vrátil se do své otčiny, ustranil se na poušť a strávil ostatek života v modlitbě, postech, bdění a básnění, až roku 389 blaženě v Pánu skončil. Dochovalo se nás jeho 45

řečí, 242 listů, 400 básní. Všecko psáno krásnou, klassickou řečí, všecko plno hluboké moudrosti; právem nazýván sv. Řehoř čestným názvem „Theologus“.

* * *

Takto se byl loučil sv. Řehoř v Cařihradě: „..... Vy jste moje obhajoba, moji svědkové a koruna slávy, abych poněkud směle mluvil slovy apoštolovými. Toto stádce bylo před tím nepatrné a nedokonalé, že je sotva bylo znamenati; ba nebylo to ani stádce, nýbrž spíše jakýsi pozůstatek po stádě, bez pořádku, bez pastýře, bez pastvy, ovce po horách a hlubinách bloudící, rozprášené.

— — — — —
 Strašná bouře burácela nad církví, strašná zvěř vrhla se na nás, smutná temnota všecko přikryla a zastřela, temnota horší deváté rány egyptské. (Míní temnotu bludu Ariova i Macedoniova, z nichž první upíral božství Kristova, druhý božství Ducha svatého. Promlouvá dále vzletným způsobem o nejsvětější Trojici.)

— — — — —
 Končí těmito slovy: S Bohem, Anastasie¹⁾, jež jsi dostala jméno dle naší zbožné naděje! Ty jsi naší víře, jež byla předmětem pohrdání, opět dopomohla k lesku a rozkvětu. S Bohem, nové Silo, zárné místo vítězství, kde jsme pro archu úmluvy našli trvalý odpočinek; když po čtyřicet let byla bloudila na poušti.²⁾ S Bohem, i ty veliký, velebný chrám³⁾, naše nové dědictví, jemuž nynějšího lesku dodala čistá nauka církevní; ty kdysi Bohu odcizený Jebusi, a nyní skrze nás Jerusalemem učiněný! S Bohem, ostatní chrámové, jež svou krásou tomuto se blížíte a jako vlčí páska různé strany tohoto města pojíte! . . . S Bohem, apoštolové,⁴⁾ kteří jste byli vzory pro mé boje! S Bohem, vznešený trůn biskupský, důstojnosti tolik záviděná a tak nebezpečná! S Bohem, zástupe velepastýřů i kněží, jenž jsi zdooben vážností i věkem; i vy všichni, kteří sloužíte sv. oltáři a blížíte se k blížícímu se Bohu! S Bohem, kůře nazareovců, harmonie žalmů, noční bohoslužbo, cudnosti panen, pokoro paní, lkající dave vdov a sirotek, očí chudiny, k Bohu i ke mně upřené! S bohem, hostinné útulny, přítelkyně Kristovy, v nichž jsem i já našel útočiště za svého utrpení! S Bohem i vy, horliví posluchači, jež poutala řeč má, kteří jste slova má si zaznamenávali. S Bohem, ohrado tohoto řečnického, kolem níž tak často se tísnil lid spásyčtivý! S Bohem, císaři, palácové i dvořeniňové — kteří snad svému knížeti jste věrni, ale Bohu většinou nevěrni.⁵⁾ Tleskejte rukama a povyšujte si svého řečníka⁶⁾ až do nebe: můj vám obtížný hlas dozněl; avšak neoněmí na věky, nýbrž pokračovati bude v posvátném boji, bude pomáhati ruka i péro. Ovšem pro přítomnost

¹⁾ Míni svatyni „Vzkříšení.“

²⁾ Míni, že po 40 let byli katolíci v Cařihradě zbaveni svých chrámů,

³⁾ Chrám Boží Moudrosti.

⁴⁾ Chrámové sv. apoštolů.

⁵⁾ Většina dvořeniňů byli ariani a macedoniani.

⁶⁾ Míni bludařského kazatele,

uložili jsme si mlčeti. S Bohem, veliké a Kristu drahé město! Přiblížte se pravdě, snažte se o lepší mravy a ctěte Boha lépe než dosud. Není hanbou změnit své smýšlení, ale záhubno jest ve zlém setrvati. — — — S Bohem, svatí andělé, pod jejichžto ochranou jest tato svatyně a s ní i moje osoba, jak zde, tak i ve vyhnanství; vždyť můj osud spočívá v ruce Boží. Loučím se i s Tebou, nejsvětější Trojice, předměte mého myšlení a rozkoši má! Kéž lid tento Tebe si zachová a Ty jej! Kéž den ze dne slyším, že lid tento vždy více a více Tebe velebí i svou věrou i svým životem!

Synáčekové moji, zachovejte mi svatý závdavek, pomněte mých pronásledování. Milost Pána našeho Ježíše Krista budiž se všemi námi! Amen.“

* * *

O lásce k chudině takto promlouval sv. Řehoř: „Bratři a spoludruhové chudoby — neboť ač jeden druhého zdí se jaksi převyšovati, přece všichni jsme skutečně chudi a potřebujeme milosti Boží — přijměte tuto naši řeč o lásce k chudině ne úzkoprse, nýbrž velkodušně, abyste za to přijali poklady království Božího, a modlete se zároveň, bychom vám je bohatě podali. —

Není to snadná věc mezi ctnostmi rychle nalézt, předností a palmou ozdobiti tu, která nad ostatní vyniká, tak jako není snadno na louce plné krásných květů nalézt kvítek nejkrásnější a nejranější. Krásná jest víra, krásná naděje, krásná láska, tyto tři, a to svědkem krásy víry jest Abraham, jenž si zasloužil chvály spravedlnosti pro svou víru; svědkem krásy naděje Hennoch, jež prvního přiměla naděje, aby vzýval jméno Hospodinovo, a s Hennochem všichni spravedliví, kteříž pro svou naději tolik protiventství snášeli; svědkem krásy lásky božský apoštol, jenž pro svůj národ israelský neváhal na sebe sama kletbu svolávati, a se sv. apoštolem i sám Bůh, jenž se láskou nazývá. Krásné jest pohostinství, jehož jest mezi spravedlivými svědkem Lot v Sodomě a mezi hříšníky hříšnice Rahab. Krásná jest láska bratrská, jakož jest svědkem Pán Ježíš, jenž netoliko naším bratrem se nazývá, nýbrž pro spásu naši i trest podstoupil. Krásná jest blahovůle k lidem, jakož jest opět svědkem Pán Ježíš, jenž člověka na konání dobrých skutků nejen stvořil, nýbrž pro nás i člověkem se stal, aby nám byl vzorem a vůdcem ku všemu dobrému. Krásná jest shovívavost, jak zase svědčí Pán Ježíš, jenž odmítl pluky andělské na svou ochranu a Petra pokáral, když na touž ochranu byl tasil svůj meč, ba služebníku poraněnému ucho vrátil. Podobného cos zříme na Štěpánovi, učedníku Ježíšovu, jenž se modlil za ty, kdož ho kamenovali . . . Krásné jest, krotiti tělo, jak zříme na Pavlovi . . . Krásné jest modliti se a bděti, čehož svědkem Pán Ježíš, jenž se před svým utrpením modlil a bděl. Krásná jest cudnost a panictví; pomněme Pavla, pomněme Pána Ježíše, jenž se z Panny narodil

Ale jak krásná jest láska k chudině! Známe ji? Hledíme si jí? . . . Odpočíváme na vysokých a nádherných polštářích, na lůžcích nejvzácnějších, a — jest nám protivno, třebaš jen slyšeti smutné hlasy chudásů. I toho myslíme, že potřebí, by naše světnice byla plna vůně z květů vzácných

a neobyčejných, by náš stůl oplýval nejdrahocennějšími a nejsladšími vůněmi, abychom se úplně poženštili. Otroci musejí býti pohotově, krásně ozdobeni, s vlasy vlnícími, pečlivě oholeni, aby byli jako dívky, aby oči necudně chtivé měly hojně pastvy. Náš stůl aby se prohýbal pod tíží pokrmů, všechny říše přírody aby hojně přispívaly: vzduch, voda, země, aby takřka nestačilo místa pro umělé výrobky kuchařů a pekařů. Jakoby byl závod pořádán o to, kdo nejlépe dovede lichotiti nevďěčnému břichu, těžkému to a zle působícímu břemenu, nenasytné a nestálé bytosti, kteráž sebe samu ničí skrze pokrm, jež zničila. Chudšas musí se spokojiti, má-li dostatek vody; my však plníme poháry vínem až k opilosti, ba až za opilost. Jedním vínem pohrdáme, druhé chválíme, o třetím filosofujeme. Ach, jak jest to možná, tělu tolik hověti, a chudé bratry nechlát strádati?“

Z paedagogické moudrosti sv. Řehoře Nazianského, jak ji spatřujeme v různých jeho spisech:

Velikým dobrem jest věda. Nemíním toliko vědy naší, která se vztahuje k spáse a jedná o kráse dober duševních, nýbrž míním také vědu světskou, kterou někteří slepě zavrhují, ježto prý plna mēlčin a úskalí, ježto prý člověka od Boha odvádí Nezavrhuje vědy, že se některým nelíbí, ale pokládejme nepřátele její za lidi hrubé a nevědomé; oniť by si přáli, aby se jim podobal celý svět, aby mohli skryti svoji nevědomost pod nevědomostí ostatních. Kdo vyniká buď jen dobrými mravy, aneb jen výhradně vědou, podobá se člověku jednookému; kdo však vyniká oběma zároveň, toť člověk se dvěma zdravýma očima! toť člověk dokonalý.

* * *

Nic nevidělo se mi tak velikým a žádoucím, jako ke smyslům býti přísným, proti smyslným věcem býti uzavřeným, tělesné rozkoše a světských choutek býti prostým, do sebe zabraným, věcmi pozemskými se obrátí, jen pokud potřebí; s Bohem a s vlastní duší se zabývati.

* * *

Po mém soudě — jest to uměním všech umění, vědou všech věd, řídití a spravovati člověka, jenž jest proměnlivější a nestálější všech živoucích bytostí.

(Příště dále).

Několik praktických pokynů pro katechety-začátečníky se zvláštním zřetelem : na kázeň školní. :

(Napsal Omikron.)

(Dokončení.)

II. Začátek hodiny náboženské.

Ubíral jsem se ponejprv do třídy. Již u dveří slyším nepopsatelný rámus ve třídě. Učitel má sice zůstatí ve třídě, až přijde ten, který ho vystřídá, avšak málo se to zachovává. Otevřu a vkročím do třídy. Křik neumlkl ba zvýšil se ještě, neboť vítají mne hromovým, řvaným a táhlým: „Po—chvá—leň—buď“ To je hrozné, pomyslí si, jakživ jsem něco podobného nezakusil. Totéž opakovalo se v jiných třídách. Což octl jsem se mezi Indiány? Dnes ovšem není stopy po těchto zvyklostech, neboť zavedl jsem rázně nový pořádek.

V každé třídě ustanoven jest po celý rok jeden žák, který před mou hodinou stojí na stupni a má dozor. Smí se mluvíti jenom šeptem, nikdo nesmí opustiti svého místa. Jakmile vkročím do třídy, všichni rázem vstanou a mlčí. Musí státi rovno na svých místech, nesmí vystrkovati nohy z lavic a musí mi hleděti do očí. Já přehlédnou celou třídu, zda všechno je v pořádku, pak velím „pozdravte“. Ted teprve všichni pozdraví a sice zkrátka, nehlučně: „Pochválen buď Ježíš Kristus“. Při slově „Ježíš“ já i žáci skloníme hlavu (malá poklona). Odpovídám: „Na věky. Amen“. Ještě dívám se po třídě, pak teprve velím „sedněte!“ nebo jdu odložit a dám znamení k modlitbě. Stoupnu před lavice napolo obrácený k žactvu, napolo ke kříži a sepnu ruce k modlitbě, což učiní všichni se mnou. Musí býti naprostý klid i pozornost. Zvedám ruku k čelu.

Dříve již nacvičil jsem držení rukou i těla při modlitbě. Žáci stojí rovno na svých místech, nesmí se opíratí, ruce nesmí dávatí k ústům nebo pod bradu, oči buďtež obráceny na kříž a mysl k Bohu. Od začátku zdá se býti těch požadavků mnoho a omrzují se, ale dítky brzy zvyknou dobrému pořádku. Neváhám se přiznati, že se mně tento pořádek při uvítání a při modlitbě daří v některé třídě méně v některé více; v celku však jsem spokojen. V některé třídě dají si obzvláště záležet a stojí jako vojsko.

Téměř před každou hodinou se modlívám s dětmi. Jednak proto, že nutno modlitby stále cvičit, jednak též proto, že vzbudí se příznivá pro hodinu náboženskou nálada. I uprostřed hodiny naskytne se někdy příležitost pomodlití se, když třeba zvoní umíráčkem, nebo kněz jde okolo k nemocnému, anebo vzpomene se nemocného dítky, nehodných lidí a j. Někdy také zakončují hodinu modlitbou. Místo modlitby možno občas zazpívati nábožnou plseň. Velice rády modlí se dítky modlitby veršované. Z pravidla modlíváme se ráno o 8 hod. a poledne „Anděl Páně“, jindy střídavě Otče náš, Zdrávas Věřím desatero, patero, sedmero sv. svátostí, anděle Boží, Zdrávas královno atd. atd. Od čtvrté třídy počínaje modlí se žáci: Tři božské cnosti, lítost, dobrý úmysl.

Aby se dítky nepřezehnávaly ledabyle, děláme kříž velmi pomalu a všichni v stejnou dobu kladou ruku na čelo atd.: Ve jménu Otce — (přestávka) i Syna — i Ducha — **svatého (ne svatého)** — Amen. Krásný jest na to pohled, když celá třída stejnoměrně a zbožně se přezehňuje. Aby si dítky navykli řádně se přezehňovati, říkáme po modlitbě místo kříže: Sláva Otci — i Synu — i Duchu — **svatému (zase se sepnou ruce)** jakož byla na počátku (přízvuk na předložce) — i vždycky — a **na věky věkův**. Amen.

Učinil jsem zásadou, že kdo se při požehávání (i tichém) nedotkne rukou čela, neudělal kříže. Proti nedbalému požehávání se vedu urputný boj. Začnou-li žáci „Ve jménu Otce“ příliš vysokým hlasem, pak příliš vykřikují; proto zavolám ihned „dosti!“ a začne se znovu, nižším hlasem. Hulákání není modlitba, tak jako křik není zpěvem. Jsou-li děti poněkud nezvedené anebo po přestávce uhoněné, modlíváme se hodně dlouho. Děti se uklidní a zvěží a sedí pak jako pěna.

Modlitba má se přednášeti pomalu, s patřičným přízvukem jako při obyčejné řeči, s přestávkami, klidně a zbožně. Není ani pěkné ani správné, když se modlitba slabikuje, a není toho vůbec třeba. Ani v nejnižší třídě netřeba slabikovat modlitbu. Naopak! Jak zní to vroucně a dojemně, když právě ti nejmenší pěkně v souvislosti a s přízvukem se modlí. To ovšem nutno delší dobu cvičiti. Myslím, a soudím tak ze zkušeností, že se této věci věnuje nedostatečná pozornost.

Náš milý, krásný „Otče náš!“ jak bývá často znetvořen až k nepoznání! Každý ho jinak drmolí, i kněží namnoze nedají si na něm pranic záležeti. Já slyšel jednou na protestantském pohřbu modliti se pastora „Otče náš“. Byl jsem již knězem, a musím se zahanben přiznati, tenkrát ponejprv poznal jsem, co to jest modliti se „Otče náš“. To byl přednes! Všechno cit vkládan do jednotlivých proseb. Mně z paměti nevymizela tato modlitba. Není ací třeba, aby se po způsobu protestantském přehánělo a přednášelo snad s komediantskou pósou, ale pro Bůh! aspoň trochu citu vložit v ta krásná slova, o nichž právem říkáme, že co slovo to perla.

Stůž zde příklad, jak komolí se někde „Otče náš“. „**Očenášjensi** — (přestávka, přízvuk na slabice jen) nanebesich — králosti tvé jakošimi odpouštíme našim vinikum a neuvoď nás v pokušení . . .“ Správně zní „Otče náš“ takto: **Otče náš** — (přestávka) jenž jsi **na nebesích!** (přízvuk na předložce) — **Posvět se jméno tvé;** — **přijď království tvé;** — **buď vůle tvá,** jako v nebi tak i na zemi: — **chléb** náš vezdejší dej nám dnes; — **odpusť** nám naše viny, jakož i **my odpouštíme** našim vinníkům; — a **neuvoď** nás v pokušení, — ale **zbav** nás ode zlého. — Amen.

Při pozdravení andělském ať říká se „požehnaná jsi“ ne „požehnaná ty“. Jest to latinismus, který v češtině zní tak, jako by někomu bylo nadáváno. Slova „plod — života“ nutno oddělovati od sebe, rovněž „nyní — i v hodině“. Na poklonu při slově Ježíš nechť se nezapomíná. Jest to poklona malá, pouze hlavou ne celým tělem.

Modlitba „Zdravas královno“, tak jemná a tklivá bývá stejně jako „Otče náš“ hyzděná rychlým odřikáváním a nesprávným přízvukováním. Hned první slova vyslovují se jedním dechem, o překot: „Zdravas královno matka

milosrdenství, — živote sladkosti a naděje naše buď zdravá atd.“ Správně: **Zdravas královno! — Matko milosrdenství, — živote, — sladkosti, — a naděje naše, — buď zdravá! — K Tobě voláme vyhnaní synové Evy. — K Tobě vzdycháme — lkajíce a plačíc v tomto slzavém údolí. — I protož orodovnice naše, — obrať k nám své milosrdné oči, — a Ježíše, — který jest požehnaný plod života Tvého — nám po tomto putování ukaž! — Ó milostivá, — ó přívětivá, — ó přesladká Panno Maria“.**

Tak a podobně i jiné modlitby nutno přednáseti ne odhrkávati. A ještě jednou i na to kladu důraz, aby se nepřehlédalo, když děti místo kříže dělají jen jakýsi neurčitý často komický pohyb rukou ve vzduchu.

Po modlitbě zanáší se látka do třídní knihy. Nikdo nesmí se hlásiti nebo dokonce bez hlášení něco oznamovati, dříve než pomodleno a látka zanešena. Pak teprve mohou se žáci hlásiti a přednáseti své záležitosti. Malicherné věci a limine jsou odmítány. Důležitá jest kontrola návštěvy kostela. V každé třídě ustanoven jest jeden spolehlivý zapisovatel, který má v sešitku seznam žáků a zapisuje jejich docházení k službám Božím tímto způsobem: Kdo přijde zavčas do školy a jde odtud v průvodu do kostela, obdrží křížek; ti kdož cestou se připojují nebo vůbec se opozdí obdrží čárku, nedbalci pak tečku. Omluvené absence označují se písmenou o. Po celý rok mám úplný přehled návštěvy kostela.

V z o r e k :

	n	p	s	p	n	p	s	p	n	s	p	n	s	n			
Sláma	-	-	-	o	-	.	-	+	+	-	+						
Smrček	-	/	.	/	-	o	-	-	o	/	+						
Stavěl	-	.	/	-	o	-	o	o	+	+	o						
Svoboda	-	/	.	-	/	o	/	/	o	+	/						

Ti kteří mají samé křížky, a je jich v každé třídě dosti, jsou jiným za vzor stavěni, odměňování, vyznamenávání, nedbalci jsou kárání, trestání. Tato praxe jest pro nedbalce dosti silnou vzpruhou, hodným a horlivým jest jakousi odměnou. Zapisovatel jest zároveň dohlížitelem v kostele a oznamuje mi případné poklesky. Ve všední dny bývám sám přítomen při školní mši sv. kleče v přední lavici. Mše sv. v tu dobu je farní, já sloužívám časně ráno u bočního oltáře. (Na tomto místě zmiňuji se mimochodem o tom, že panuje zde chvalitebný zvyk nezvoniti u pobočných oltářů, aby pozornost věřících nebyla rozstříškována, a nervosní lidé, aby nemusili si ucpávat uši, když slouží se u několika oltářů zároveň.) Může-li katecheta býti přítomen při školní, slouží to i dobré kázni i hojně návštěvě mše sv. Z pravidla zanedbávají mši svatou jenom ti, již konají placenou obsluhu (proti právu), roznášejí po domech rohlíky nebo mléko, nebo donášejí otci snídani do továrny odlehlejší.

III. O vyučování náboženství.

O vyučování katol. náboženství vlastně o reformě toho vyučování mluví se mnoho na schůzích a v odborných listech (Doporučuje se, aby každý katecheta četl kromě našich listů pedagogických aspoň vídeňské *Christlich-pädagogische Blätter*, H. Kirsch, Wien I. Singerstr. 7.) Všichni shodují se dnes již v tom, že i osnova i učebnice náboženské i metoda volají po důkladné opravě. Čím důležitější jest předmět o který se tu jedná, tím větší třeba opatrnosti při řešení zmíněné otázky. Myslím, že v nejbližší době dočkáme se nějakého významnějšího obratu a kdo ví, jak dlouho ještě budeme učit dle našich nedokonalých (mírně řečeno učebnic. S tímto faktem nutno počítati. Prozatím utvoří si každý katecheta jakousi individuální metodu a co se týká užívání učebnic předepsaných, bude si tvořiti jakousi střední cestu mezi starou učebnicí a novou metodou vyučovací. O tom lze se dočísti v časopiscch pedagogických. Zde buďtež uvedeny jen některé povšechné zásady.

1. Látka učebná budiž zredukována na věci nejdůležitější a prakticky nejpotřebnější. Všechno zbytečné theoretisování budiž odstraněno, aby byl získán čas pro praktickou výchovu náboženskou. Vykládám-li a projednávám několik životopisů svatých, nebo příkladů z bibl. dějin aneb ze života, je tím mnohem více vykonáno, nežli kdyby se dítky naučily nevím kolik stránek definicí a roztřídování hříchů a ctností na různé kategorie. Co drahého času zmaří někdo tímto cvičením a odříkáváním, a výsledek nulla. Děti si tohle nemohou pamatovati ani půl roku, leč kdyby se to s nimi stále opakovalo. A to přec není možno. Dítě pochopí snadno, co je hřích a co je ctnost; k tomu není třeba vědeckých rozborů. Čeho jest zapotřebí, to jest výchova vůle, aby dítko bylo ochotno plniti zákony Boží; k tomu cíli však vědecká pojednání nikterak nesměřují.

Dítě vedené prakticky ku křesťanské dokonalosti může ji dosíci když i neví odpovědi na otázku, co jest křesťanská dokonalost, nebo co jest snažiti se o křesťanskou dokonalost. Dobrá křesťanská výchova v domě otcovském jest čím dále tím řídkější, proto má katecheta plné ruce práce, aby nahražoval, doháněl, doplňoval. Na fakultě bohoslovecké předpokládá se již náboženská výchova alumnů, vlastně pěstuje se mimo fakultu v semináři; proto možno na fakultě látku náboženskou probíratí theoreticky a vědecky. Národní škola však není učilištěm bohovědeckým, ani se má v žádném směru nepodobá. Zde nejedná se o vědu nýbrž o praktickou výchovu křesťanskou.

2. Ukázněnost žactva jest velenutnou podmínkou k dalšímu jeho vývoji v duchu křesťanském. Na jiném místě bylo již řečeno, že jakmile katecheta vstoupí do třídy, má zavládnouti ve třídě klid a pořádek, který po celou hodinu nesmí býti ničím rušen. Že však mysl dětská jest až příliš těkavá a nakloněna k rozržitostem a hříčkám, musí katecheta býti bdělým strážcem, aby každé nepřístojnosti hned v začátcích zabránil. Poněvadž žáci v jiných předmětech školních konají dosti pohybu, není od nich mnoho žádáno, aby dvakrát týdně v hodinách náboženských seděli pěkně zticha a pozorně sledovali výklady katechetovy. Pokud „velebný pán“ mluví sedí žáci každý na svém místě, přesně seřazení, ruce v zad (lépe než na lavici, poněvadž zůstávají prsa volná) nohy rovno vedle sebe a oči obráceny k přednášejícímu. Knihy nesmí býti na lavicích, nebyl-li k tomu dán výslovný povel.

Na katechetovi jest, aby výklad svůj učinil tak zajímavým, aby šmahem upoutal pozornost žactva bez velikého nucení. Výklad nesmí arcif býti rozvláčný, nýbrž přesný, živý a dramatický, přerušovaný otázkami a přehledným opakováním. Bylo mi řečeno o jednom katechetovi, že ve škole zasedá za stůl a zahajuje přednes stereotypní frází: „Minule mluvil jsem o tom, dnes budu mluvit o onom“ a hned spustí učenou řeč jako professor na fakultě, při tom si však zcela neakademicky rukou podpirá bradu a dokonce prsty klade na ústa. A také asi žádá, aby mu děti věnovali pozornost! Katecheta musí se tvářiti přívětivě a vesele a musí se k dětem snížiti a nedělat jim učené výklady o tom, čemu nemohou rozuměti, musí po dětsku s nimi rozmlouvat, hned vážně, hned žertovně, stále živě. Děti mají rovněž tvářiti se vesele, kázeň jejich má býti dobrovolná, nenucená.

Kdo s dětmi neumí zacházeti, bude vždycky jejich postrachem, místo co by byl jejich potěchou a radostí. Když vstoupí katecheta do třídy, mají se oči dětí blýskati radostí. Pak přenesou dítky lásku k osobě katechetově i na jeho předmět. Kázeň musí si katecheta vynutiti svou osobností, pevným a rázným vystupováním, ne hůlkou. Katecheta s hůlkou v ruce jest obraz ubohý. Hůlku potřebuje ten, kdo si to sám zavínil. Nepravím, že by příklady mimořádné nežádaly mimořádných prostředků. Ale mlátit by se přece nemělo. Udeřit hůlkou po ruce jednou nebo dvakrát musí býti dosti trestu, ne tak bolestí způsobenou jako zahanbením. Když se stále a mnoho bije, ztrácí bití zcela svůj vliv a účinek. Bítí žáky pro neučení nebo pro nevědomost, jest prostředek nepedagogický a naprosto nepřipustný. Ale děje se i to. U některých katechetů jsou pojmy zkoušeti a mlátit velmi příbuzné.

Je to sice vtip, co vykládá se o jednom knězi, ale bohužel velmi podobá se pravdě. Maminka: Františku, co vám říkal velebný pán dnes ve škole? — František: Že nás bude učiti o Pánu Bohu. — Maminka: A co vás učil? — František: A, nic! Mlátil kluky. Jednomu katechetovi přezdívali kollegové: „Milé děti! Říz ho“. Bohudíky, že dnes již jest těchto exemplářů málo.

3. Vyučuj názorně, jest jedna z hlavních zásad methodických, která má svou platnost i v náboženském vyučování. Jest žádoucí, aby katecheta pořídil sobě časem hojnou sbírku různých pomůcek pro vyučování náboženství. Kromě obrazů biblických (Herderových a Hölzlových a j.) a liturgických (H. Svoboda) ať jsou v zásobě též obrazy z církevních dějin, obrazy svatých, jakož i obrazy z denního života, diagramy, přehledy (A. Zamazal, Mar.-Hory) atd. Nedostatek pomůcek lze nejlépe nahraditi křídou v ruce, dle návodu katechety Zamazala: Kreslení v hodinách náboženských. Pomůckami mají býti též obrázky, kterými katecheta dítky občas poděluje. Proto nemají býti tyto obrázky libovolné, nýbrž účelně volené. Při této příležitosti upozorňuji na laciné obrázky z církevních dějin českých od A. L. Koppe na Smíchově a na obrázky křesťní od Jana Kotíka na Smíchově. Pro vystavování obrazů ve třídách možno poříditi několik schválně k tomu účelu pracovaných rámu. Pro pomůcky náboženské má též býti zvláštní skříň se zásuvkami v kabinetě. Používání skioptikonu ku promítání světelných obrazů z Palestýny, ze života Krista Pána, z církevních dějin a z církevního umění jest dnes již dosti rozšířeno.

4. Budiž vyučováno tak, aby dítky většinou naučily se již ve škole to, co jest jim uměti. Ukládati dětem, aby se všemu doma naučily, jest ovšem pohodlná metoda, dříve skoro všeobecně praktikovaná. Výsledek byl z pravidla ten, že se děti učily doma napořád jen katechismu a ostatní předměty zanedbávaly. Nyní ale čím dále tím více utvrzuje se zásada, že k učení musí stačiti čas, který dítě ve škole prosedí, doma má býti dítě volno anebo má se zabývati jen lehkými úkoly. Tak by arcíř nezbylo času pro obtížné memorování katechismu s jeho 877 otázkami a se spoustou různých k němu přídavek, citatů atd. Biblickými dějinami se děti rády doma obírají, a ještě raději by se obíraly, kdyby učebnice biblická byla dětskému věku více přizpůsobená.

Pro žádný jiný předmět nejsou tak ubohé učebnice jako jest Schusterův bibl. dějepis, přeložený před lety Srdínkem a nám doposud zachovaný se všemi germanismy, latinismy, hebraismy, archaismy, slohovými chybami, nehledě ani k tomu, že celé složení této knihy nijak tomu nenaspovídá, že má to býti kniha pro děti. Jest trochu podivno, jak mohla se ta kniha tak dlouho udržeti v tomto stavu. Ani ty nejhrubší poklesky nejsou z ní odstraňovány. Ostatně kdož ví, jak dlouho ještě zůstane Schusterova biblická dějprava v nezměněném užívaní, protože proti Panholzrovi, přeloženém dr. Podlahou, kterážto učebnice prý má Schusterovu vytlačiti, jeví se všude veliká nechuť. Panholzer nijak neučinil dějpravu biblickou slohem i obsahem věku dětskému přístupnější a proto nezasluhoval, aby do češtiny byl překládán. To se mohlo zrovna přikročiti k sestavení nové biblické dějpravy s použitím všech novodobých vymožeností paedagogických. V každém ohledu mnohem lepší nežli dějprava Srdínkova a Panholzrova jest bibl. dějprava, sestavená Janem Doleželem, katechetou v Mor. Ostravě a právem podivujeme se tomu, proč zůstala tato kniha neoceněna.

Jest již skutečně na čase, aby bylo konečně přikročeno k vydání nové biblické dějpravy. Tato práce však budiž svěřena osvědčeným katechetům, ne však profesorům theologie (viz liturgika dra Špačka). Otázka upravení bibl. dějpravy jest důležitější nežli úprava katechismu. Neboť biblické dějiny stanou se střediskem náboženského vyučování. Právem jest na to poukazováno, že v našich učebnicích náboženských (katechismus) ukrčuje se slovo Boží pod čarou, tisknuto nejmenším tiskem, kdežto na vrchu velikým tiskem chlubí se slova lidská. Naopak se to patří. První a nejdůležitější učebnici náboženství ať jest Písmo sv., slovo Boží.

Před osmi lety asi vyšla ve Würzburku (nakl. Fr. X. Bucher) brožurka: Johann Valerian, Neue Wege im Religionsunterrichte. Autor poukazuje na to, že se u nás biblickým dějinám neučí soustavně a souvisle, nýbrž používá se většinou jen jednotlivých příběhů jako dokladů k otázkám v katechismu. Valerian podřizuje katechismus biblickým dějinám a sestavuje hned hotový návrh, jak by se mohlo v tomto smyslu postupovati. Doufám pevně, že ku projednávání tohoto návrhu kdysi dojde.

Nesmí též býti přehlíženo, že v biblických dějinách vystupuje moment výchovný více do popředí, kdežto katechismus nutí, třeba mimoděk, zabývati se více slovní exegesí a pojmy abstraktními, nežli praktickou výchovou náboženskou, ačkoliv obratný katecheta i katechismu používá tak, že jeho

katechese jest více exhortou než-li exegesí, ovšem, že při tom z vlastního katechismu zůstává velmi málo.

Kromě biblických dějin dal bych dětem do rukou též malý životopis svatých, schválně pro dívky vypracovaný. Nesměla by to arcíť býti zase jen učebnice k vůli zadávání a zkoušení, nýbrž knížečka působivá a intimní jako modlitební kniha, psaná slohem krásným, ale lehkým a dojmavým.

5. Co mají dívky podržeti v paměti, musí se často opakovat. Nejdůležitější pravdy katolického náboženství, poslední věci člověka, desatero, patero, atd. musí býti při každé příležitosti opakováno. Již z toho důvodu jest nemožný tak obsáhlý katechismus. Nelze ho ani řádně probrati, ne tak stálým opakováním v paměť dlít štipiti. Někdo učiní si úkolem probrati každou hodinu jednu nebo dvě stránky katechismu a také probírá, jako na universitě, aniž by se ohlížel, zda-li to, co před měsícem bylo probráno, není již zase zapomenuto. Tak bude s předepsanou látkou hotov, ale dívky za krátko nebudou věděti již ničeho. Některá lekce se ovšem pro visitaci důkladně a delší dobu opakuje, to je známá praxe. Jiný katecheta nezačne novou látku, dokud stará látka není pevně v paměti, opakuje zase a zas, až jest vše dobře „zažito“; látku předepsanou arcíť nebude s to probrati. A čím jest žactvo méně nadané tím více nutno vše opakovati.

Učebná látka jest ohromná, i když se katechismus zredukuje na to nejnutnější. Vždyť biblické dějiny samy pro sebe znamenají veliký kus práce. Nutno však téměř v každé třídě mimo to poukázati na některé události z církevních dějin, ze života svatých, nutno věnovati náležitou pozornost církevnímu roku a obřadům liturgickým, nutno připravovati na svaté svátosti, nutno míti na zřeteli křesťanský život. Nelze říci že to neb ono patří probrati v jisté třídě. Co by se v jedné třídě probíralo a pak již nikdy více, jest jako do vody hozeno.

Obzvláště na začátku nového školního roku nesmí se ihned začít s látkou novou, nýbrž musí se nejdříve několik hodin v každé třídě věnovati stručnému opakování látky z minulého školního roku. Obtížné partie a důležité ať jsou každý rok opakovány. Rovněž tak jest důležité, aby se na začátku školního roku a častěji uváděla na paměť i ustálená pravidla zevnějšího a mravního chování, ve škole, v kostele, doma a na ulici. Katecheta chopí se vůbec každé příležitosti, aby promluvil dětem do duše opět a opět.

6. Každý žák ať má sešit pro poznámky náboženské. Poznámky si píše žáci buď samostatně dle daného návodu, nebo jim občas katecheta něco diktuje. Sešit musí býti čistý, úpravný a poznámky ať jsou psány krasopisně. Mám zkušenost, že i ti nejnedbalejší žáci mívají radost ze svého sešítka a pečlivě jej vyplňují. Je to zároveň zkouška z pilnosti.

7. Znamky z náboženství nechť dávají se dle mravního chování, ne odříkávání. Alespoň špatnou známku má katecheta dáti zřídka kdy. Děti zvyknou i bití i špatným známkám. A když dokonce snad dvacet žáků v jedné třídě má nedostatečnou, tu již nějak navzájem se potěší. S dobrými známkami nemá katecheta skrblit a k učení nechť povzbuzuje své svěřence vším jiným jenom ne bitím nebo špatnými známkami. A kolikrát dítě, které je nesmělé

nebo neschopné k odříkávání, zcela dobře pojímá, chápe a v paměti podržuje, někdy i lépe nežli takový parádní „odříkávatel“. Konečně nejedná se přec o slova, nýbrž o cit a dobrou vůli pro život náboženský.

Vysvědčení budetež katechetou podepisována. Na konci čtvrtletí ať vezme katecheta katalog do ruky a přesvědčí se o prospěchu žactva. Zvláště mravům a pilnosti nechť věnuje pozornost, ale též ostatním známám. Hodné žáky pochválí, nedobré pokárá a pobídne k větší pili.

Každý katecheta ať jest pilným čtenářem spisů největšího paedagoga. naší doby Dra Fr. W. Förstera, prof. v Curychu.

IV.

O nedělních a svátečních exhortách.

Exhorta má býti tím, co vyjádřeno významem slova exhortari, totiž povzbuzením. Poněvadž nejpůsobivějším jest vždy slovo živé, mluvené nikoliv psané, má býti exhorta výkonem řečnickým. Nesmí tedy býti exhorta ani předčítána ani dle šablony odříkávána. Exhortátor musí do exhorty vložit svůj cit, musí mluvit živě a musí skutečně mluvit ku svým posluchačům, aby slova jeho šla, jak se říká od srdce k srdci.

Protože exhortátor adresseduje slova svá přímo na své posluchače, musí užívati druhé osoby buď množného nebo jednotného čísla: buďte, vzpomeňte si, vězte; nebo: zda přemýšlel jsi již, jak zachováš se, všli-li, chceš atd.

Dvojím směrem chybuje se v exhortách, což poznati lze na exhortách tištěných. Užívá-li totiž exhortátor stále zájména „my“ a první osoby množného čísla: my máme, my musíme, učinme předsevzetí atd., pak podobá se exhorta nemálo obyčejnému rozjímání; neschází než přimhouřiti oči a sepjati ruce, aby dojem rozjímání byl úplný. Exhortátor mluví k sobě a sám s sebou. Představte si otce, který by napomínal svého hochu, a při tom by užíval obrátů: buďme hodni, buďme poslušni a j.! Zda-li takové napomínání bude povzbuzujícím? Na první pohled jest patrno, že takové „povzbuzování“ jest slabé, mělké, nepůsobivé. O exhortě možno říci totéž.

Druhou chybou jest, že mnohé exhorty pohybují se v rámci vědecko-theologického pojednání. Mají na sobě všechny vlastnosti pravidelného pojednání nechávající posluchače úplně stranou. Pojednání není exhorta, pojednání má své místo v knihách a ne na kazatelně. Katecheta, který sestavuje sobě exhortu, musí sobě býti vědom, že nepíše řeč k němu pro vědecký časopis, nýbrž chystá sobě řeč, kterou chce přednésti živým slovem.

V hodinách náboženských podobají se mnohé výklady vědeckému pojednání a přece musí katecheta i při těchto výkladech udržovati styk se žactvem, musí mluvit k nim a ne ke stěnám; tím více však musí to činiti při exhortě. Mnohé tištěné exhorty nejsou vlastně nic jiného nežli hodně pochybené katechesky; ale i kdyby byly méně pochybené patřily by přece jen do hodiny náboženské a ne na kazatelnu. Čas určený pro exhorty jest příliš vzácny, než aby byl mařen pojednáváním temat patřících do vyučování.

Káže-li se pro dospělé, jest arcif zapotřebí hodně katechesí, protože dospělí jiného náboženského vyučování nemají ale dětem, kteří užívají pravidelného vyučování náboženského, není třeba přednáseti látku učebnou též ještě v exhortách. Na to exhorty nejsou. Exhorty mají býti řízné, působivé, řečnický dokonale dramatické přímo do duše dítěte zasahují řeči. Mnoho moralisování není na místě, jedná-li se o dospělé posluchače; jednak proto, že dospělí jsou o mravním chování zpravidla dosti poučeni, jednak též proto, že ti na které se kázání vztahuje, nebývají ani přítomní. Dětem však moralisování jest potřebnější, ačkoliv i tu jest třeba jisté opatrnosti.

Velmi vhodné jest, užívati k exhortám životopisu svatých. Abych ku př. nemusil příliš často opakovati: modlete se rádi a modlete se krásně, zbožně, pomalu a procítěně, vykládám o některém svatém (který ten týden byl slaven), jak se rád modlival, a jak zbožně, a jak jest to krásné, když to někdo tak zachovává. To jest úplně tak jakobych řekl: jděte a číte podobně, ani toho nemusím již podotýkati. Exempla trahunt. Při tom seznamuje se žactvo se životopisem svatých (Ekrt, Církev vítězná, dědictví Svatojanské).

Dobře zapracovaný katecheta jest vlastně i při vyučování více exhortátorem; to jest povznáší katechesi na stupeň exhorty, kdežto začátečník naopak snižuje i exhortu na slabou katechesku.

Že se exhorty přimykají k církevní době, a mají přiléhati k evangeliu, jest samozřejmo. Podotýkám, že při čtení evangelií a zejména epištol vynechávám místa pro dítky rozhodně nepatřičná (ku př. o těhotných) nebo zcela nesrozumitelná a některé epištoly vůbec nikdy nepředčítám. Latinismy a hebraismy v textu opravuji ve smyslu známého Mlčochova „intelligibiliter“. Před exhortou a po exhortě modlíváme se tři božské ctnosti, tak že před exhortou říká se vzbuzení víry, po exhortě vzbuzení naděje, lásky a litoosti. Kázeň při exhortách bývá vzorná. Žactvo stojí jako zeď.

Závěrek: Bylo by záhodno pojednati při této příležitosti ještě i o jiných věcech, ve kterých třeba katechetům začátečníkům praktických informací, třeba o zákonech školních. Snad o tomto posledním bodě někdo zkušenější v těchto listech pojedná.

Přál bych si, aby i jiní katechetové ze svých zkušeností uveřejnili praktické pokyny pro nováčky v úradě katechetském. Jest to dozajista v zájmu dobré věci.

Třeba někdo se vším nesouhlasí, co zde bylo napsáno. Ovšem! Nehodí se všechno pro všechny a na jedno kopyto všechny lidi nikdo nepředělá.

ANTONIN ZAMAZAL.

Písmo svaté a dnešní katechismus.

V první knize Samuelově čteme: „I dal Saul obléci Davida v šaty své, a vstavil mu lebku ocelovou na hlavu jeho a oblékl ho v pancíř. Připásal také David meč jeho na ty šaty jeho a chtěl jíti; ale že tomu nebyl zvyklý, proto řekl David Saulovi: Nemohu v tom jíti, neboť jsem nepřivykl. I složil to David se sebe.

A vzav hůl svou do ruky své, vybral sobě pět kamének hladkých z potoka a vložil je do mošničky pastýřské a prak svůj v ruce nesl . . .“

„A vztáhl ruku svou a udeřil Filištinského v čelo jeho tak, že kámen uvázl v čele jeho. I padl tváří svou na zem“

Pokaždé, když čtu tato slova, maně vzpomínám si na náš dnešní katechismus. Zdá se mi, že je pro naše malé děti také takovým těžkým brněním, na něž nejsou zvyklé. Zdá se mi, že ty nesčetné šupiny a spony na onom brnění jsou ty nekonečné naše otázky a odpovědi v dnešním katechismu. Není tudíž divu, když i tyto malé děti často ve své duši tlumí hlas: Nemohu v tom jíti, neboť jsem na to nezvykl.

Odtud ty dnešní nářky, že přese všechno naše katechisování a veškerou naši snahu nepřítel náš stále stojí před námi a doráží na naše řady.

Nedivím se, že vůdcové těchto vojáků stěžují si poslední dobu na různé překážky v tomto boji a poukazují na příčiny, které těžkost výcviku zaviňují. Mají jistě všichni nejlepší vůli zdolati nepřitele.

Bylo uváděno v mnoha odborných listech mnoho různých rad a návrhů, jak by se dal nynější katechismus reformovati a pod. Jedni navrhovali vynechání otázek, jiní vynechání definicí, atd.

Nechci se dnes pouštět do jiných různých úvah, ale zmíním se pouze o jednom prostředku, který bych při úpravě nového katechismu co nejvřeleji doporučil. Jest to slovo Boží, písmo svaté, které v katechismu dnešním tak málo oceněno bývá . . . To jest ta zbraň, ty kaménky hladké v blízkém potoku, jimiž můžeme vyzbrojiti se zdarem duši naši proti nepříteli; jenom že my jsme si těch kamének, jak se zdá, málo dosud vážili . . .

Dolů jsme je zastrčili, pod čáru, do poznámky, malým tiskem vytiskli, aby je děti tak snadno nenalezly . . . A místo nich oblékáme stále naše bojovníky malé do složitého, těžkého brnění, v němž se tak těžko pohybuje a bojuje.

Vzpomeňme našich starých předků. Neměli v katechismu tolik otázek jako dnes; neznali tolik definicí jako dnes; ale za to znali více písmo svaté, životy svatých, modlitby a liturgii. V každé skoro rodině ležela na skříni „Postilla“, „Písmo sv.“ a jiné podobné knihy. Jejich práce proniknuty byly zbožností, jejich řeči často vyplňovány citáty písma sv.

A jdeme ještě dále! Co dodávalo prvním křesťanům útěchy a síly v pronásledováních a utrpení? Slovo Kristovo! V něm byl celý život jejich!

A to nám v dnešní době schází. Naš katechismus obsahuje v učebné části mnoho slov lidských, ale málo slov Kristových. A přece by mělo být tomu naopak. Místo různých těžkých definicí měly by se naše děti učit raději co nejdříve slovům evangelia nazpaměť.

Sám Ježíš Kristus pravil: Slova, kteráž jsem já mluvil k vám, duch jsou a život. (Jan, 8, 32.) Každý, kdo slyší slova má, připodobněn bude muži moudrému, který ustavěl dům svůj na skále. (Luk. 6, 47.)

Sv. Pavel jasně doznává: Živnat jest zajisté řeč Boží a mocná, a pronikavější nad všeliký meč na obě strany ostrý (Žid. 4, 12.) Všeliké tělo jest jako tráva, ale slovo Paně zůstává na věky. (I. Petr 1, 24.) A jinde opět čteme: V srdci schoval jsem řeči tvé, abych nehřešil proti tobě. (Ž. 118, 11.) My máme za potěšení knihy svaté, které jsou v rukou našich (I. Mat. 12, 19.) A že od dětinství písma svatá znáš, kteráž mohou tebe naučiti k spasení, skrze víru, která jest v Kristu Ježíši . . (II. Tim. 3, 14.)

Aby slovo Kristovo proniklo duši dětskou, třeba, aby bylo význačně hned mezi textem jako nejpádnejší důkaz článků naší víry položeno. Některé katechismy (Augsburský, americký a j.) těmito přednostmi dávno vynikají. Při nové úpravě katechismu nebudiž na tuto důležitou stránku zapomenuto.

Dále bych se vřele přimlouval za to, aby některé zvláště důležité citáty evangelia byly na chodbách, ve třídách a jinde vyneseny, aby tak dětem často na mysli utkvěly¹⁾.

Při vyučování výkladu mravouce a j. budiž často na doklad uváděno slovo Kristovo, aby si je děti co nejdříve do paměti vštípily. Také při jednotlivých přestupcích žáků nechť katecheta svá napomenutí doloží případným citátem z písma sv.

S dobrým výsledkem setkávají se také lístky z pilnosti, na nichž napsána jsou slova evangelia. Pisatel těchto řádků dal si natisknouti asi 30 citátů z písma sv. na menší lístky z pilnosti. Lístky ty rozdává nejen jako odměnu za návštěvu kostela, pozornost při mši sv. a kázání, ale i za pilnost v učení, atd. Děti se zájmem přečtou si natištěný citát z písma sv. brzy jej umí z paměti. Další lístky obdržel dítěta obyčejně tentokráte, když odříká citáty z lístků předešlých. Děti se tak hravě a rády naučí mnoha citátům z písma sv. Lístky tyto mají ještě i tu další výhodu, že dostanou se i do rukou starších, domácích a j., kteří si obsah lístků běžděčně přečtou.

Jest to opravdu dojmavým, když někdy celá třída od (3.—5. obecné), žák za žákem, zcela hravě a s radostnou myslí cituje na 30 různých citátů ze sv. evangelia.²⁾

Uvádím z citátů aspoň některé:

¹⁾ Dvě návěstní tabule s citáty písma sv. (à 50 h.) má na skladě pisatel tohoto článku.

²⁾ Kdo by si přál určitý počet těchto lístků s pilnosti, nechť se obrátí na pisatele tohoto článku.

„Beze mne nic nemůžete učiniti“, řekl Pán Ježíš. (Jan 15, 5.)

„Blahoslaveni čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou.“ (Mat. 5, 8.)

„Uloženo jest lidem jednou zemřítí a potom bude soud. (Žid. 9. 27.)“

„Hleďte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho a ostatní bude vám přidáno. (Mat. 6, 26.)

Učte se ode mne, neboť tichý jsem a pokorný srdcem: a naleznete odpočinutí duším svým. (Mat. 11, 29.)

Jako tělo bez ducha mrtvé jest, tak jest i víra beze skutků mrtva. (Jak. 2. 26.)

Všichni zajisté státi budeme před soudnou stolicí Kristovou. (Řím. 14, 10.)

Hleďte, aby nebyla obtížena srdce vaše opilstvím, aby nepřišel na vás ten den (soudu) náhle. (Luk. 21. 34.)

Kdo by pak pohoršil jedno z maličkých těchto, jež ve mne věří, lépe by mu bylo, aby zavěšen byl kámen mlýnský na hrdlo jeho a on pohřžen byl do hlubokosti mořské. (Mat. 18, 6.)

Chceš-li vejítí do života, zachovávej přikázání. Mat. 19, 17.)

Milujte nepřátele své; dobře číňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vám protivensví činí. (Mat. 5, 44.)

Kdo nenese kříže svého a nejde za mnou, nemůže býti mým učedníkem. (Luk. 14, 27.)

Kdožkoli vyzná mne před lidmi, toho i já vyznám před otcem svým; kdož by pak zapřel mne před lidmi, zapřu i já ho před otcem svým. (Mat. 10, 32.)

Blázen řekl v srdci svém: Není Boha! (Žalm 13. 1.)

Amen, amen pravím vám: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a pítí jeho krve, nebudete míti v sobě života. (Jan 6, 54.)

Jako tyto citáty slov Kristových ze sv. evangelia, tak i jiné delší mravoučné výklady Kristovy mají stále proplétati učivo katechismu. Důkaz kladu hlavně na podobenství Kristova, která děti velmi rády a napjatě poslouchají. Význam těchto podobenství jest pro děti přímo neocenitelný, ale přece tak málo dosud naším katechismem pochopený. Jak jinak by se zpříjemnila ku př. otázka: Proč máme kázání poslouchati? Kdyby katecheta vyložil dětem podobenství o rozsevači a semenech, než když jim vykládá odpověď dle katechismu.

A tak bychom mohli probíratí celý katechismus.

Vzal-li si nynější sv. Otec za heslo: Omnia restaurace in Christo, tu bylo by třeba řídití se tímto heslem i při vyučování katechismu. Obnovte katechismus v Kristu! Více slov, tepla Kristova do srdci malých dítek, méně slov lidských. Má-li se dítě učiti něčemu z katechismu nazpaměť, ať jsou to ponejvíce výroky Kristovy! Nebe a země pomínou, ale slova Jeho nepomínou.

Klasobraní z pokrokového tisku.

Redakci Karla Horkého v Praze vychází pokrokový čtrnáctidenník „Stopa“. Jeho 23. číslo dostalo se mně náhodou do rukou; já četl a žasnul. Žasnul nikoliv nad obsahem tiskoviny — na to jsme se již dostatečně otužili, — ale nad ubohostí našeho veřejného života, tisku a kritiky, kteří nechají bez rázného zakřiknutí řídit v literatuře blázna, jež je nejvyšší čas izolovati v sanatoriu. Zdál-li by se výraz blázen někomu nedosti akademickým prosím, aby si pozorně přečetl následující pravdy námatkou z řečeného čísla 23. vytržené:

Cituji jenom:

I. Vznik člověka: — Jako opice ze zkažených dravců tak vznikl člověk ze zkažených opic. — Vznik člověka byl dílem náhody. — První lidé byli zajisté nejstrašnějšími nestvůrami a obludami co do ohyzdnosti těla a zvrhlé podlosti ducha; horším to již býti nemohlo, tedy stávalo se to lepším. — Vznikaly statečné instinkty, — jsme přece přese všecko potomky lva! Člověk je nejstatečnější ze všech zvířat. — V aktivitě a podnikavosti leží hlavní přednost člověka před zvířaty, ne v rozumu. — Opičí přirozenost zůstala u nejmenších i u největších lidí basi ducha: ještě dnes je člověk větší opice než kterákoliv opice. — Člověk je veskrze společenské zvíře. Společenskost je totožná s totální zkažeností. — Člověk je převahou passivní zvíře. — Člověk je nemocný vřed přírody, je mozkové monstrum, je karikatura. — To, čemu se říká rozum, je pouze zvrhlost: podlost a opičí pitvornost je jeho fundamentem; to, čemu se říká „rozum“, je pouze nemocí. — Odtud jeho bystrost: blouznění nemocného je živější než myšlení zdravého. — Člověk je nejkuriosnější nestvůra zemská, sloučení nejvyššího a nejnižšího, jest fraškovitou slátaninou všeho možného, je nejpotvornější netvor, který existuje. — Tělesně stojí člověk hluboko pod skoro všemi zvířaty. —

II. Genius činu: — Praktická činnost kývá se ustavičně mezi dvěma póly: žebráctvím a arrogancí. — Praktický talent svědčí vždy o slabosti vůle. S nízkým nížce jednati není nízké, jen rozumné. — Dívej se na lidi abstraktně jako na neživý předmět: sekeru, vůz, dělo! — Měj s lidmi co největší opovržení; to je nejznamenitější návod k důstojnému a rozumnému jednání s nimi. — Genius je tvor, který je tím lepší, čím více má chyb. — Genius je zvíře, které žije s lidmi proto, aby jimi mohlo opovrhovat a které opovrhuje jimi proto, aby mohlo s nimi žít. — Hlavním elementem praktické činnosti je žebráctví. — Žebrání je každá žádost, která může býti odmítnuta. — Nechť genia k praktické činnosti není nechť k činnosti, jen k podlosti. — Praktický talent a podlý charakter je jedno.

III. Žena: — Žena znamená noblessu naproti plebejskému muži. — S ženami je přece něco, ale s muži nic; ti jsou protivní, nemotorní sloni a oslové, jichž životním účelem je pouze, aby byli od žen šizeni. — Příčiny rozkoše jsou liché, ale ne rozkoš sama. — Ošklivé dívky zakládají si vždy na své „počestnosti“ a jsou tak naivní, že řeknou: „Nemám ničeho než svou „počestnost“. — Bídým jest, kdo vyžaduje od mladých ženušek, aby správne:

jednaly. — I tím vyniká žena nad muže, že altruistický smysl je u ní silněji vyvinut; rovněž je silněji vyvinuta její zad —

IV. Dobročinnost: — Dobročinnost činí šťastným jen nízké lidi. — Dobročinnost odporuje slušnosti a delikátnosti a jemnosti; je nešetností, je strkáním se do popředí, je hrubým sobectvím. — Vděčnost je nedorozumění, je hloupostí kotvící na lži, že je možno nesobecky jednati. Vděčnost je nízká: spočívá na přílišném malicherném vážení si vezdejších skutků a na žebrácké povaze: přijímat dobrodiní je nízkost. — Všechno tohle dávání a braní je specificky lidskou, nestoudně žebráckou nízkostí, o níž mluvit, kterou do opravdy bráti, kterou na princip morálky povýšit mohly jen žebrácké, hrdosti prázdné, lazaretní duše, kterou sice každý slušný člověk běře jako nutné zlo, ale kterou v myšlení svém ignoruje a o které právě tak málo mluví jako o každodenním stavu své uriny. — Co je morálka? Špatný recept k pohodlnému živení nízkých individuí. Hlad a laskej každý nečistý hmyz, aby tě nekousl!

V. Pes: — Pes je vtělená neškodnost, poslušnost, pokora, věrnost, oddanost, láska k pánovi; neodpírá zlému, ale byl-li udeřen do jednoho boku, nastaví druhý. — Tedy: pes je nejotročtější a nejmorálnější zvíře.

VI. Pravdivost — lživost: — Moudrá a statečná lstivost a přetvářka jsou vyšším druhem pravdivosti; hloupé a nemístné mluvení pravdy a upřímnost nízkým jejím druhem.

VII. Společenská jemnost: — Společenská jemnost je nejhrubší ze všech hrubostí. — V hrubosti je mnoho jemného. — Nic není tak proti dobrému vkusu jako jemnost. — Výbuch nejodpornější vášně poskytuje příjemnější pohled než konvenční dobré mravy, dobrý tón a jak se tomu kretinství říká. — Je-li „vzdělaný“ člověk „hrubý“, je to vždy dobré znamení.

VIII. Umění: — Viděti v krásnu podstatu umění je stupidní. Moderní hudba je hloupé darebáctví. — Architektura je řemeslo, jehož cílem jest, aby lidem nepršelo na hlavy. — Jedna Beethovenova symfonie má větší uměleckou potenci než všechny domy na světě dohromady. — Uchování starých staveb na újmu komunikace, pohodlí, zdravotnictví je čirým bláznovstvím: svědčí pouze o hloupých vrtoších individuální a nacionální ješitnosti, o nedostatku smyslu pro pravé umění. Schází ještě, aby se každá bídná zednická slátanina obložila zlatými deskami, protože je stará. — Co je drama? Drama s ustavičným hnusným mluvením, komickými blbými monotogy má jen za účel, aby si pár zevlounů zabilo dlouhou chvíli, aby si to mohlo své hadry ukazovat. — Vydržet tři hodiny způsobně sedět a hledět stále do komické díry z prken a hadrů na poskakující a pitvořící se opice, to je více, než slabá lidská přirozenost snese. — — Je-li drama grisetou, je opera bordelovou prostitutkou; vyžadovat rozumění infamní slátanině „opera“ zvané je totéž jako vyžadovat od žáka, aby opakoval vše, co tři kantoři, z nichž k tomu jeden následkem noční pitky úplně ztratil hlas, současně přednášeli. — Opera je excelentním důkazem lidské mizernosti. —

IX. Básník: — Básník je vtělená proflhanost, vtělená nabubřelost. — Básník vydává ze sebe volský řev a myslí, že moře kol něho buráčí. — Jest

nejnestoudnější ze všech židů; je malomocným ukazujícím s obzvláštní zálibou své vředy celému světu. — Je líný jako medvěd, je nanejvýš zbabělý. — Básník je nejkomičtější figura pod sluncem.

X. Výchova: — Nejlepší vychování je zcela řádné vychování, — Štěstí, že lidé od jakživa na paedagogy ničeho nedali. — Paedagog by přivedl do bláznice nejzdravějšího člověka, kdyby šlo po jeho. — Právem byli učitelé považováni vždy za osly společnosti, Řekové brali za učitele hlavně jen otroky, slovo „paedagog“ mělo u nich posměšný význam jako naše „kantor“, ale my moderní oslové bēfeme to slovo doopravdy. —

XI. Egoismus národní. — Národ s trochou hrdosti v těle musí žít se svými sousedy v nepřetržité válce. — Pouze válka je činem národů. — Jako je „intelligence“ a „vzdělání“ refugiem nezdařených jednotlivců, tak „osvěta“ a „kultura“ refugiem nezdařených národů. —

Tvorové jako kentaurové, mořské panny považují se za pouhé výplody fantasie, ale neprávem; vždyť i dnes žije zvíře velmi rozšířené: polo pes a polo vůl . . . , — a jméno jeho je Němec. — Prostředek, jímž by dnes národ, dosti velký k němu, slů svou zpateronásobil: Kdyby napsal otevřeně na jednu stranu svého praporu: Pryč s morálkou! a na druhý: Egoismus. — Tahle „národy“ zvaná moderní stáda mohou též dosáti demokracie, ale teprve tehdy až hovězí dobytek bude rozkazovat svým hospodářům, kde se chce pást a jaké stáje chce mít. — Nad 5 milionů vystoupivší národ přestane národem a stane se stádem. — Podstatou národa je bezohledný všeho altruismu prázdný egoismus. — Raditi národu k normálnosti znamená raditi mu k sebevraždě. — Nejkratší cestou k povznesení národu je podpořování jeho sebedůvěry, hrdosti, pýchy, domýšlivosti, zpupnosti. —

XII. Znameníť člověk!: Proti kolika ranám osudu je obrněn svou hloupostí! — Přátelství je sentimentálností. — Přátelství odporuje hrdosti a tvrdosti. — Velký duch nestrpí jakéhokoliv vměšování se do svých věcí. — Přátelství je u velmi silných duchů nemyslitelno; samozřejmě nikoliv přátelství k mladým, hezkým ženuškám. — — —

Doufám, že tyto názory, které jsou naprostou negací zásad podmiňujících zdravý život jednotlivců i celku, dostatečně kvalifikují mravní schátralost svého původce. Na něho velmi výborně přiléhají vlastní jeho slova: To čemu se říká rozum, je pouze zvrhlostí, podlostí, nemocí. U něho zcela jistě! —

Blahoslavený onen „Ženský vzdělávací spolek“ — řekněme v jistém okresním městečku moravském, jehož učitelské a velmi pokrokové ženské presidium vzdělává své prostoduché členstvo mimo jiné také touto „Stopou“. Jsme těm dámám radou, ať jen vychovají své dětičky přesně podle hořejších zásad a spláčí nad výsledky.

Tam tedy spěje pokrok, v těchto zásadách kulminuje osvěta!

ROZHLEDY.

Vychovatelství.

Americká výchova k samostatnosti. S obdivem a v jisté míře se závistí pohlíží se dnes v jistých vychovatelských kruzích na výsledky americké výchovné metody k samostatnosti; není tudíž divu, že ozývali se i hlasy, aby americké ideje na poli výchovném i u nás v Evropě byly v život uvedeny. Neschází však i hlasů, které, ač uznávali, že americké ideje obsahují v sobě jádro pravdy, varují — a rozhodně oprávněně — před překotným přesazením rostliny vyrostlé v půdě, půdě naší, zcela nepodobné. Chvalořečím amerických vychovatelův a laiků plně věřící, musili bychom za to míti, že konečně ve 20. st. uveden byl universální lék pro všechny křehkosti, do nichž naši předchůdci si u dětí stěžovali. Tomu však tak není. Nepopíráme — píše P. Kirsch (Pharus, s. I.) —, že dodělali se v Americe znamenitých úspěchů, když moudře této metody bylo používáno, a každý vychovatel mnoho se může přiučiti ze zkušenosti amerických vychovatelů, ale před tím varujeme, jako by Amerika snad podala důkazů, že nikdy by již neplatilo Webrovo slovo: „Knabenzucht will harte Hände“. Případy, jimiž Kirsch své tvrzení dokládá, nás učí, abychom slepě nenásledovali americké výchovy k samostatnosti. Dudley Parson jasně ukazuje, že v Americe takto vymizela veškerá úcta k autoritě, strach před trestem. „Máme nesmírný strach před trestem; všeho má se dosíci láskou a láskyplným napomináním, ale nikdy trestem. Tak vypěstováváme sobeckost, ale ne úctu; svéhlavost a vzdor, ale ne poslušnost; nejprudší vášně, ale žádnou čest“. Předčasně zralá mládež je ovocem často této, do extrémů hnané metody vychovávat k samostatnosti. Americký chlapec má mnohé dobré vlastnosti, ale i nectnosti: nemá vytrvalosti, je povrchní, jen na praktickou stránku hledící, příliš naplněný pocitem svých práv, neodvislosti atd. Proto chybili američtí vychovatelé, že pěstili ještě tuto samostatnost, nevedoucí mládež si zvykati, podrobovati se oprávněné autoritě a především autoritě Boží. Američtí vychovatelé sami počínají nahlížeti, že se zaběhlo na tomto poli, a touží po návratu přísné mužné kázně, neboť jinak bylo by se strachovati o budoucnost americké republiky!

Lankaš.

Ruční práce chlapecké. C. k. okresní školní rada v Chotěboři uveřejnila ve svém okresním úředním listě ze dne 16. ledna 1911 toto prohlášení o ručních pracích chlapeckých: Základním rysem dětství je touha po činnosti. Již v peřince chápe se dítě všeho ručkama, ohmatává, ohýbá a láme. Později jest mu hračka — třeba jen panenka z klůcku nebo ořezané dřívko — věcí nade všecko. Dítě si hraje, hra jest jeho prací, je základem k vážné práci v praktickém životě. Tato hra práce budí v duši dítěte pocit radosti a v tom spočívá hluboký význam ruční práce. Tělesná práce nutí dítě přemýšleti, usuzovati, přemáhati obtíže, vzpružovati pozornost, obohacuje zkušenost, vede k zručnosti praktické, brání lenosti. Ve škole zvyká dítě práci svědomité a soustavné. Aby pak co nejvíce škola pro život vychovávala, což se

u nás zajisté koná po stránce rozumové i mravní, bylo by s velikým prospěchem zaváděti do škol ruční práce chlapecké. Skutečně jsou v cizině při obecných a měšťanských školách dílny. Nejsou snad náhradou za dílny řemeslnické, aniž připravují výhradně k řemeslu, nýbrž slouží jako výchovný prostředek, učí ruční dovednosti, zručnosti, které potřebuje v životě každý člověk, ať je dělníkem nebo hospodářem, nebo úředníkem a j. Učitelstvo našeho okresu oceňujíc význam ručních prací chlapeckých pěstuje již namnoze tento obor výchovný, navádí k práci, učí chlapce zacházeti s nástroji, děti si robí hračky, po hračkách i praktické potřeby, lepí, vystřihují, vyřezávají, modelují. Děti jsou ruční prací nadšeny, neboť plyne z vyučování z prvouky, přírodovědy, z vyučování v zahradě, při kreslení a p. Na česko-moravské vysočině; kde velká část dětí jest jednostranně (a proto na újmu zdraví) naváděna k sítkování nebo k těžké práci nádenické a v létě k zahálčivému pasení, má vyučování ručním pracím i význam zdravotní, regenerační. Ruční práce chlapecké připouští u nás i vynes. c. k. minist. kultu a vyučování ze dne 21. září 1886 a řád školní a vyučovací v § 12. a není pochyby, že budou jednou v budoucnosti zavedeny do obecných škol ruční práce chlapecké jako předmět povinný. Spokojujíce se zatím pokusy dobrovolnými, jimiž se výchova mládeže prohlubuje, žádáme pp. starosty jako předsedy míst. škol. rad, aby v tom směru školu podporovali. Zakoupení materiálu a nejpotřebnějších nástrojů nijak nezatíží rozpočet, ale přinese dětem užitek, neboť si odnesou ze školy kromě rozšířených obzorů duševních a mravních i zručnost, která se v životě dobře uplatní.

V Německu vůbec boj s demoralisující literaturou jest veden velice energicky, a účastní se ho kromě sféry paedagogické i všichni ostatní činitelé, poznávající rozsah tohoto moderního nebezpečství. Spolky vzdělávací rozšířily svou činnost skoro na všechny vrstvy společenské, přenosné knihovničky rozesílány jsou do škol nejposlednějších obcí venkovských, do kasáren, továren a různých organisací. Povstaly četné podniky k vydávání laciných a dobrých knih, ukazují se stále nové časopisy určené buď speciálně pro mládež, buď pro rodiny, redigované velice pečlivě, jichž předplatné jest báječně nízké. Přes všechny tyto snahy produkce sensační literatury v Německu dosahuje dosud nesmírných rozměrů. Některé listy paedagogické proto dokazují, že nejlepšího výsledku v tomto případě bude možno docílití organisováním takových zaměstnání a zábav pro mládež, jež by upokojovaly její touhu po činu a dávaly vhodný pokrm její obraznosti. Nový druh takových zábav počínají právě zaváděti učitelé v Haliči; je to sport na způsob anglického „scouting for boys“. Ke cvičením vybere se prostor asi 1 km široký, 3 km dlouhý, s částí zalesněný, s polními cestami a potůčky, což poskytuje jistě nesnáze v orientaci. Zábava spočívá v tom, že jedna skupina mládeže, opatřená vojenskou mapou, obdrží rozkaz ukrytí se na vykázaném území, po nějaké době pak vyjde druhý oddíl rovněž s vojenskou mapou, který má vypátrat stanoviště oddílu prvního. Ostražitost, aby nevpadli na přední stráž protivníka, ustavičné dorozumívání se s vůdcem a starost, aby porozuměli jeho rozkazům, dávaným do dálky praporečkem nebo trubkou, cvičí oko i ucho. Poněvadž mládež ukazuje pro ta cvičení veliký zápal, budou zaváděna ve větších rozměrech v Haliči.

M.

Boj proti pornografii. V Hamburku otevřena nedávno výstava, věnovaná ilustrování zločinných vlivů literatury kriminální a pornografické. Shromážděny tu ukázky toho druhu literatury, vydávané jednak periodicky v sešitech, jednak v oddělených svazcích po 10 fenicích; dále statisticky znázorněn ohromný vzrůst zločinnosti u nezletilých během posledních let; podány výsledky odborných anket a zkoumání, jež jasně ukazují, že obrovská část demoralisujícího vlivu na mládež připadá na literaturu sensačně-pornografickou; dále zprávy novinářské o zločinech, vykonaných mládeží pod vlivem četby. Zvláštní skupinu tvoří laciné spisy lidové, obsahující zdravý pokrm pro mladistvé čtenáře. Výstava ta obejde po řadě i jiná města; brzy po jejím otevření přihlásilo se o ni již 19 měst německých.

Hygiena školní.

Ku desinfekci knih hodí se horký, ale vlhký vzduch a to dle udání F. Ballnera při teplotě 95° a 60 stupňů vlhkosti. Tříhodinné zahřívání knih v neprodyšně uzavřené skříni s vodou zničí veškeré zárodky. Ve skříni nechá se tak dlouho odkapovat a odparovat voda, až vlasový vlhkoměr ukazuje potřebnou vlhkost. Jak pokusy zjištěno, je tato sterilizační metoda méně škodlivá papíru než suchý horký vzduch, který zejména pevnost papíru značně ohrožuje. — Při této příležitosti nemožno s důrazem poukázat k tomu, jak v našich školách jako na výsměch hygieně půjčovány jsou dětem knihy třeba dvakrát, třikrát převázané, právě to brlohy bacilů nejrůznějších chorob, ba i infekčních nemocí. Otázky té mělo by si býti po zásluze povšimnuto. Mnohá kniha sama obsahově hodila by se spíše do kamen než do rukou dětských, je-li pak ještě naplněna mikroorganismy, zasluhuje toho dvojnásobně!

Z P R Á V Y.

Mezinárodní výstava zdravotnictví v Drážďanech r. 1911 bude zahájena v květnu. Dle přihlášek dosavadních budou na ni oficiálně zastoupeny Rakousko-Uhersko, Rusko, Švýcarsko, Španěly, Francie, Japan a Čína, Brazílie a Mexiko; Anglie nebude sice zastoupena oficiálně, avšak soukromé sdružení zamýšlí zřídit zvláštní pavillon anglický. Rozdělení výstavy je uspořádáno tak, aby věci čistě odbornické měly vlastní oddělení vědecké, z něhož zase vyloučeny budou všechny věci odborníkovi známé. Ostatní též pro širší veřejnost zajímavé předměty výstavní rozděleny budou na dvanáct skupin hlavních: 1. vzduch, světlo, půda, voda; 2. sídla a příbytky (Ústřední topení, větrání, pohřbívání); 3. výživa a potraviny; 4. oděv a pěstění těla; 5. povolání a práce; 6. nemoci nakažlivé; 7. zařízení nemocniční a ochranná; 8. děti a osoby mladistvé; 9. zdravotnictví dopravnické; 10. zdravotnictví vojenské a námořnické; 11. zdravotnictví v osadách tropických a 12. statistika.

Skupina osmá: děti a osoby mladistvé — zahrnovati bude všechny vymoženosti až do nejnovější doby, pokud se týkají péče o kojence a zdravotnických opatření školních v nejšířším slova smyslu. Vrcholní zásadou pořadatelstva je shrnouti a znázorniti všechno, co lidstvo posud vykonalo ze

snahy po zdraví a v tomto směru se pohybovatí bude též uspořádání osmé skupiny, kteráž zajisté odborníkovi i neodborníkovi poskytne velmi mnoho poučných poznatků.

Pojištění žactva proti úrazu. Ve švýcarském Winterthuru usnesli se pojistiti veškerou školní mládež proti úrazu při tamní urazové akciové společnosti. Žactvo je pojištěno pro tyto případy:

a) Pokud se nachází ve školních místnostech, tělocvičně a místnostech ke škole přináležejících. Zejména platí pojištění pro případy, kdy učitel dělá pokusy buď ve třídě nebo v laboratoři u přítomnosti žáků; dále před a po vyučování, jakož i v přestávkách a při použití přístrojů, náradí ap., když nejsou žáci pod přímým dozorem. — b) Mimo školní budovu: při veškerých vycházkách žactva ke cvičení ve zbrani pod kontrolou inspekčního personálu; při veškerých pracích a cvičeních, návštěvách sbírek a muzeí, vycházkách učebných, při cvičení v plavání, výletech a cestách pod vedením učitelů; konečně i při pochůzkách, jež žáci konají v přestávkách nebo v době vyučovací mezi jednotlivými budovami školními.

Zákonné postavení vdaných učitelek. V Německu. — V mnohých německých státech je zapovězeno ustanovovati vdané učitelky. Která učitelka se vdá, musí v půlletí opustiti školu a ztrácí právo na výslužné.

V Anglii. — Tato otázka se upravuje v každém distriktu školními úřady. V některých se ponechávají ve službě, v jiných se propouštějí.

V Nizozemsku. — Je navržen ministrem veřejné učby zákon, aby se neustanovovaly na místa vdané učitelky a ty, které jsou ve službě, donutiti, aby se učitelství vzdaly.

Ve Švýcarsku. — Na východě je veřejné mínění proti ustanovování vdaných učitelek do služby školní. V Zurichu školní komité odprá jmenovati vdanou učitelku.

Maďarské školy v Chorvatsku. Maďarům nestačí, že vláda uherská proti zákonu vnucuje jazyk maďarský v Chorvatsku kde může, oni chtějí Chorvatsko tak pomaďaršiti jako Slovensko a jiné nemaďarské krajiny v Uhrách. Jak se maďarský vliv v Chorvatsku šíří, pozorovati lze na vzrůstu maďarských škol a dětí v nich. Nyní je tam již 42 maďarských škol s 86 učiteli a 6000 dětmi. Spolek „Julian“ dobře učitelům platí a učitelé za to horlivě pracují ve škole i mimo školu. Pořádají četné kursy pro analfabety, zřídili 157 lidových knihoven a rozprodali mezi lid na tisíce knih; zakládají spořitelny a družstva, přednášejí a bezplatně obstarávají právní záležitosti. Spolek „Julian“ všechny školní knihy a potřeby dětem zdarma opatřuje; činnost svou přenesl i do Bosny a zřídil již maďarskou školu v Sarajevě. — Učitelé chorvátské nemohou se již 30 let domoci lepšího platu a bídně žijí; proto jim na kulturní práci mezi lidem nezbývá času.

(Podobný skoro poměr je i u německých a českých učitelů u nás. Němečtí učitelé — zvláště šulfrajntši — jsou nejhorlivějšími pracovníky v lidu, ale jsou dobře placeni.)

Školní zákony pro Bosnu. Bosenský sněm zahájil 14. února debatu o novém školském zákoně, kterým zavedena má býti čtyřletá povinná návštěva školy, již podléhaly by děti od 7—11 let. Sekční šéf bar. Pitner při oddůvodnění osnovy poukázal na to, že v zemi je nyní 339 elementárních škol pro 37.800 dětí, že však školy navštěvuje pouze 23.000 dětí.

Laicisace škol v Rusku. Levice a střed v dumě odhlasovaly zákon, aby církevní školy byly pod dozorem ministerstva veřejné učby. Pravice hlučně protestovala a členové její opustili zasedací síň.

Společný zájezd do Bosny, Hercegoviny a Dalmacie ve dnech 31. července až 12. srpna t. r. pořádá Alois Klaus, učitel obchodní školy v Chrudimi. Výprava vyjíždí dne 31. července v I. tř. dunajské parolodi z Vídně do Budapešti, kterémužto městu věnován celý následující den. Odtud přes Vukovar (prohlídka města) a Bosenský Brod do Sarajeva, (dvoudenní pobyt) lázni Ilidži, Mostaru (půl dne) i Dubrovniku, kdež pobudou účastníci výletu 2 a půl dne. (Z Dubrovniku vykoná se odbočný výlet do Kotoru a Černé Hory.) Dne 8. července navštíví se ostrov Korčula, Hvar a město Split, následujícího dne Malý Lošin a Pulje a 10. a 11. srpna vykoná se prohlídka Terstu. Rozpočet s jízdami, stravným a noclehem v nejpřednějších hotelích v Budapešti, Sarajevě, Dubrovniku i Terstu činí toliko 128 K. Tato suma mohla býti stanovena proto, poněvadž zájezd jest čistě nezištným. Podrobný prospekt cesty zašle na požádání pořadatel.

Velikonoční výprava do Benátek a na Gardské jezero. O letoších velikonočních uspořádá Jaroslav Karásek, c. k. učitel tělocviku v Brně společnou výpravu do Postojny, jeskyň St. Cauzianských, Terstu, Miramare, Benátek, Verony a na Gardské jezero. Vyjede se z Vídně v úterý 11. dubna večer, návrat přes Innsbruck do Vídně a do Prahy v úterý 18. dubna večer. Náklad na veškeré výlohy činí 235 K s jízdou v Rakousku ve III. tř., v Itálii v II. tř., na lodi v I. tř.: s jízdou všude ve II. tř., s lůžkem ve vagoně spacím a na lodi v I. tř. 295 K. K přihláškám nutno připojiti zálohu 50 K.

Tříměsíční kurs pro domácí hospodářství při kuchařské a hospodyňské škole Vesny v Brně počne 1. dubna a potrvá do 30. června. Přípravuje k vedení jednoduché domácnosti. Do kursu přijímají se žákyně nejméně čtrnáctileté. Přihlášky přijímá a podrobné zprávy na požádání podá ředitelství kuchařské a hospodyňské školy Vesny v Brně, Augustínská ulice.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce srpna a září. ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Třay, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel ústavu hluchoněmých v Ivančicích. Expedici obstarává knihtiskárna Rob. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

DUBEN 1911.

ČÍSLO 4.

FR. MLÉČKA.

Paedagogická reforma a křesťanská výchova.

II.

(Dokončení.)

Pojednám-li krátce o jednotlivých směrech moderní paedagogiky reformní, pak nechci zacházeti do jejich podrobných požadavků, neb tyto se rozcházejí do nedozírna!

Poukážu pouze na základní zásady, které vyplývají z praktického uplatnění se jednotlivých směrů. Možno je charakterisovati pěti hesly: Paedagogika volnosti, paedagogika vůle, sociální paedagogika, výchova k umění a výchova k práci.

a) Nejdalekosáhlejší reformní hnutí, které pokouší se o pravou revoluci v nynější výchově, jest naturalistická paedagogika volnosti. U všech přátel reformy shledáváme se s paedagogickým liberalismem. Konsekventně však, a s výslovným odvoláním se na naturalistický názor světový a životní, zastává tento směr jen omezená část paedagogů. Patří k nim na př. Švédka Ellen Key a Ludvík Gurlitt. Kořeny tohoto hnutí tkví v daleké minulosti. Nikoliv Sokrata ani Krista Pána, nýbrž heroy renaissance ráda by považovala Helena Key za „vznešené předky“ své paedagogiky. Skeptik Montaigne jest první v té vznešené řadě.

Od něho přímo vyšel Rousseau-ův „Emil“, toto „přirozené evangelium výchovy“, jak praví Goethe — a on stal se učitelem Herberta Spencera, jehož „kniha o výchově v ohledu intelektuelním, morálním a fysickém“ jako „nejvýtečnější spis výchovný minulého století“ se vychvaluje. Tři nebo dokonce čtyry století podávají si ruce, aby nám podaly v přítomnosti výkvět naturalistické moudrosti výchovné.

A v čem záleží tato? Ve víře v absolutní dobrotu lidské přirozenosti, v důvěře ve správnost přirozených pudů. Tento optimismus

vyjádřil Rousseau první větou ve svém „Emilu“. „Všecko je dobré, jak vychází z rukou Stvořitele, všecko zvrhne se pod rukama člověka.“

Platí-li tato zásada, pak vyplývá z ní nutně důsledek, že pozitivní výchovy není vůbec potřeba. Výchova může pak býti jediné negativní. Její jediným úkolem jest, poskytnouti dítěti čas k volnému vývinu, klesti mu cestu a upravit půdu, na níž by se bez nucení mohlo vyvíjeti, nikdy ale nezasahovati smělou rukou do tohoto tajuplného vývoje. „Co máme činiti, abychom vychovali tohoto zvláštního člověka“ ptal se kdysi Rousseau. „Bez odporu mnoho,“ odpověděl „zameziti totiž, aby se něco nestalo.“¹⁾ Helena Key dosud s ním souhlasí: „Nenechati dítě v klidu, to je největším zločinem dnešní výchovy oproti dítěti.“²⁾ „Protože toto je pro ně alfou a omegou umění výchovného, opakuji to . . . : „Snaž se, dítě v klidu ponechati.“³⁾ „Klidně a pozvolna přírodu samu ponechati a jen přihlížeti, aby dané okolnosti práci přírody podporovaly: to je výchova.“⁴⁾

K tomuto prvnímu pilíři „negativní výchovy“ přistavěl moderní racionalismus ještě druhý, aby nesl chrám paedagogiky volnosti: Jest to myšlenka o evoluci lidské rasy. Darwinova hypotéza o „přírodním výběru“, Lombrosovo tvrzení o pozvolném potlačování zděděných vloh, hygiena rasy, biologie rasy hrají zde velkou úlohu. Takovýto ideální člověk — nadčlověk nemá vlastně býti vychován — nýbrž vypěstěn. Pak ovšem nastává úplný převrat v poměru mezi mladou a starou generací, mezi rodiči a dětmi. V plném sebevědomí dala tedy Helena Key prvnímu pojednání své knihy název: „O právu dítěte, voliti si své rodiče“. „Jest to zastaralý způsob mluvy“, praví, „že jsme svým rodičům díkem povinni za svůj život. . . . ale v nejvíce případech měly by naopak rodiče prositi děti za odpuštění, že se naodily.“⁵⁾

Při platnosti darvinistické myšlenky vývoje pozbývají pak rodičové i vychovatelé též právo, stanoviti ideály, cíle, k nimž výchova má směřovati. Vždyť oni nemohou věděti, zda příroda nechce zde vytvořiti „nový typ“, nějakou individuální variaci druhu, slovem „nějakého nadčlověka“. Vychovatel neměl by trestati, kárati, varovati, „dalek toho všeho měl by býti, ba on měl by se radovati, vidí-li úchylné tendence u dítěte“⁶⁾.

Než dále ještě. Nejen paedagogická volnost, nejen negace výchovy — naturalismus neustává, dokud nedospěje k čirému zbožňování přírody. Tak praví Helena Key na str. 181 zmíněné knihy:

„Dokud otec a matka neskloní čelo své v prach před urozeností dítěte; dokud nenahlédnou, že slovo dítě je jen jiný výraz pro pojem veličenstva; dokud nepocítí, že jest to budoucnost, která v podobě dítěte v jejich náručí dřívě, že jsou to dějiny, které u jejich nohou si hrají — dotud též nepochopí,

¹⁾ Emil, 1 kniha.

²⁾ Key: das Jahrhundert des Kindes str. 113.

³⁾ Str. 172.

⁴⁾ Str. 110. ve 14. vydání.

⁵⁾ Key: das Jahrhundert des Kindes str. 45.

⁶⁾ Str. 123.

že nemají ani moci ani práva, této nové bytosti předpisovati zákony, jako nemají moci a práva, hvězdám dráhu vyměřovati.“

Jest třeba, takovou paedagogiku ještě kritice podrobiti? Nevyřkne křesťanské sebevědomí ihned svůj úsudek nad ní?

Když jednou paedagog Sulzer před Bedřickem Velikým vychvaloval užítky, které přináší Rousseau-ův princip o původní dobrotě lidské přirozenosti ve školách slezských, tu odpověděl mu král: „Mein lieber Sulzer, er kennt nicht diese nichtswürdige Rasse, zu der wir gehören!“ —

Ano, „oni neznají tu ničemnou čeleď, k níž my patříme“ — to možno i dnes říci naturalistickým paedagogům. Ale křesťanské dogma to ji zná. Proto učí o prvotním hříchu, o rozporu mezi pudy, o zákonu těla a ducha, a že jen cizí a vlastní sebevýchovou, poslušností a sebezáporem, bojem a umrtvováním možna je evoluce vnitřního člověka, nikoliv ale přírodním výběrem, hygienou rasy a volným bujením protivých pudů. I my chceme svobodu ve výchově! Kde ale jsou hranice mezi volností a anarchií, to nám praví křesťanská moudrost výchovná.

b) Výchova vůle místo pěstění rozumu, toť druhý požadavek moderní reformy. Vznik tohoto požadavku vylíčiti je příliš nesnadným, neb nitky, které k němu vedou jsou příliš spleteny. Tu třeba poukázati na reakci, kterou vyvolala tradicionelní škola rozumová, třeba vzpomenouti na vliv anglo-americké výchovy mládeže se svým sportem a hrou a tělesným otužováním, na „hnutí ethické“, na proměnu, která v německé filosofii se stala od Schopenhauera a Wundta ve prospěch voluntarismu, konečně nesmí se ani zapomenouti na význam, jaký měla francouzská psychologie suggesce na mnohé paedagogy směru materialistického. Zatím totiž co starší materialismus úplně byl v zajetí nauky o dědičnosti, zatím co učeno, že člověk za své vrozené pudy zločinnosti nemůže, že s fatalistickou nutností je k nim doháněn, přes všechnu výchovu a odpor, — otevřely se i v těchto kruzích oči, když různými pokusy suggesce se ukázalo, jak vůle lidská neustále je pod vlivem cizí vůle, a že tedy také může býti cvičena, vzdělána. Pak ovšem chtěli zase celou výchovu vůle vybudovati na základě suggesce.

Spletitý je vznik a také obsah paedagogického voluntarismu. Kritika se stanoviska křesťanské výchovy nemůže si proto všimati jeho celku, nýbrž jenom jeho částí. Je-li ale jaké moderní heslo, které by docílilo souhlasu křesťanského svědomí, pak jest to výchova vůle. Jak ona sama ze sebe, jsouc vážně a bez předsudků pojata, vede k náboženství a k ocenění dvoutisícleté křesťanské výchovné moudrosti, to možno pozorovati na tak význačném paedagogovi Bedřichu V. Försterovi. „Náboženství jediné“, píše Förster, „mluví původní řečí duše — kdo chce duši a oduševnění života, ten nemůže zrazovati s náboženství.“¹⁾

Než — přes všechnu příbuznost mezi výchovou vůle a mezi křesť. výchovou, třeba nám v jednotlivých otázkách tázati se o radu svého vnitřního rádce! Nelze upřít, že tělesná výchova je základem výchovy vůle. Než křesťanský cit stanoví i zde meze, neboť zná povýšenost ducha nad

¹⁾ Schule und charakter. Str. 203.

tělem, byť i zmíněná Švédka Key-ová se nám posmívala, že „u nás stále ještě duše shlíží s patra na tělo“. Tělesná výchova má veliký význam a vliv na vůli dítěte — než my musíme protestovati proti tomu, aby tato výchova dávána byla v moc spolkům, od dozoru školy úplně odloučeným. Proč nepřevezme školy sama do svého programu tento obor, proč zdráhaly se tak mnohé škola proti navrženým od ministerstva vyučování třem hodinám tělocviku, mluvíce při tom o přetěžování dětí, přetěžování učitelstva, když ve zřizovaných kursech tělocvičných vlastně titěž učitelé tělocviku vyučují? Je v tom jistá tendence a proti této třeba nám protestovati!

Otázka pohlavní je jistě nejobtížnější v celé morální paedagogice. A právě proto musí sobě křesť. vychovatel počínati zde s větší opatrností než ukvapeností, aby neničil, kde chtěl stavěti!

Kdo by pochyboval, že „ethické poučování“ může se zkusiti i mimo náboženství a též na základě jiných motivů než jsou náboženské? Kde ale křesť. vychovatel upozoruje, že toto „mravní poučování“ pod pláštěm neutrality má býti nástrojem v boji proti jeho názoru světovému jako ve Francii a jinde — pak musí je odmítnouti. Rada, kterou nám dává „křesť. moudrost výchovná“ na poli „výchovy vůle“, zní: „zkoušejte všecko, nejlepšího se přidržte!“

c) S „paedagogikou vůle“ rada se v dnešní době ve spojení uvádí — zatím aspoň v Německu — „paedagogika sociální“, jako „s morálním poučováním“ zase „státoobčanské vyučování“.

Byl to professor Natorp, který r. 1897 v Magdeburce na prázdninovém kursu vypověděl boj klassické paedagogice školy Herbartovy. Uvedl dva důvody proti této škole: Herbartova paedagogika je intelektualistická místo voluntaristická je individualistická místo sociální. Svůj system uložil v knize: „Sozialpaedagogik“ — theorie výchovy vůle na podkladě společenském.“ Mnozí theoretikové s ním souhlasili, a tak vyskytl se system „sociální paedagogiky“, kterouž ovšem lépe možno zvatí „socialistická paedagogika“. Základním dogmatem je věta Natorpova: „člověk se stává člověkem jedine lidskou společností... Jednotlivý člověk je vlastně abstrakce... bez společnosti není ani člověkem.“¹⁾

Pak nelze se ovšem diviti, že v takovém vztahu setkáváme se s názorem, který vyslovil ku př. Döring: Vylučte rodiče z výchovy! Že mezi takovou sociální paedagogikou a křesť. výchovou není mostu, netřeba podotýkati.

Než — Natorp, Döring — jsou theoretikové, a nebylo třeba jejich jmen ani v praktické reformní paedagogice uváděti. Kolik je těch, kteří četli Natorpa? A přece ozývala se tou dobou celým Německem chvála jeho, a s prken divadelních ve „Flaschsmannu vychovatelů“ zavzněla dokonce alternativa: Natorp nebo Herbart? Ideální učitelstvo rozhodlo se pro Natorpa. Co bylo příčinou této chvály, když system Natorpův zůstal nepoznaným? Krásné slovo: „Sociální paedagogika“ -- heslo, které tak moderně, tak časově zní! „Jsem pro sociální paedagogiku“, pravil jeden a myslil tím, že má se starati o sociální poměry zavržených dětí. „Jsem pro sociální

¹⁾ Natorp: Sozialpädagogik str. 68.—69.

paedagogiku“, pravil druhý — a myslel tím ochranu mládeže — a opět jiný, že se má mládež poučovati o sociálních otázkách. To pak ovšem není „sociální paedagogika“ ve smyslu Natorpově, nýbrž sociální práce, sociální výchova ve smyslu křesťanském, jest to praktické provádění slov Spasitelových: „Lito je mi zástupů!“

V době nejnovější vzal tento problém na sebe určitou formu. Vznikla z něho otázka „státoobčanské výchovy“, Vyrůstající třídní egoismus, vzrůstající se lhostejnost ke kulturním zájmům státu a společnosti lidské tento problém pozdvihly.

Jak zachová se k němu křesť. vychovatel? Ukáže mu křesťanské svědomí i zde cestu? Ano, ale teprv tehdy, až ujasní se pojem „státoobčanské výchovy“. Kerschensteiner, jeden z nejlepších zastánců tohoto směru praví: „Největší potíž . . . spočívá především ve stanovení pojmu státoobčanské výchovy“. Zůstane-li tato výchova věrna svému ethickému úkolu, chce-li toliko v „pracující třídě“ „státoobčanským poučováním“ vychovávat ve ctnostech odnášejících se k sociálnímu úkolu — jak Kerschensteiner a jeho americký předchůdce John Dewey praví — pak podá jim křesť. vychovatel ochotně ruku k práci. Má-li ale „státoobčanské vyučování“ státi se nástrojem v ruce právě vládnoucí strany, prostředkem ku spoutání svědomí, pak je křesť. výchova odmítna jako pro vyučování bezcenné.

d) Přecházím ku čtvrtému směru reformnímu: „výchova k umění“. Roku 1889 vyšla podivuhodná kniha s názvem: „Rembrand als Erzieher“ von einem Deutschen. V předmluvě se praví: „V širokých kruzích německého světa mizí zájem na vědě. Dnové objektivity chýlí se k svému konci a subjektivita klepe za to na dvěře. Vracíme se k umění“. A v skutku, od vyjití této knihy znamenati návrat k umění — i ve výchově! Těžko říci, kolik přispěl Julius Langbehn — neb tento konvertita, teprve po smrti prozrazen jako pisatel oné knihy — k tomuto hnutí, jaký vliv mělo asi 50 vydání jeho knihy; neb jisto jest, že touže dobou začalo v Hamburku hnutí ve výchově k umění. „Umělecké obrazy“, „umělecká výzdoba školních síní“ tlačí se do škol. R. 1896 napsal H. Wolgast knihu: „vom Elend unserer Jugendliteratur“. Brzo na to pořádají se „porady o výchově k umění“ r. 1901 v Drážďanech, 1903 ve Výmaru, 1905 v Hamburku. Pro děti pořádají se divadla a koncerty. Školní knihy a pomůcky mění se pod divotvorným proutkem umění. Navštěvují se musea, ve škole místo úryvkovitých článků čtou se celé knihy, cenné básně.

Než umění se má ve škole nejen ukazovati, ono se má též tvořiti. Celé vyučování budiž umělecké: činnost učitelova i práce žákova. Nejprve ovšem muselo změnu doznati vyučování kreslení; než i ve hnutí pro „volný sloh“, pro názorné vyučování je přiměřené jádro. A vývoj tento ještě není u konce. Vždy nové a nové náměty vystávají na tomto poli.

Při žádném hnutí moderním není si třeba více přátí vždy přítomného mentora, jakého máme v křesť. moudrosti výchovné, jako právě ve výchově k umění. Neb, kdo chtěl by býti takovým *barbarem*, aby zásadně vykazoval umění ze školy a z výchovy, když ono má své čestné místo i v kostele? Kdo by mohl býti ale také tak krátkozrakým, aby přehlížel, že první úkol výchovy není *aesthetický*, nýbrž *ethický*?

Prorocky přímo praví Förster ve svém díle „Schule und Charakter“, že ve snaze vychovávat v umění tkví nebezpečí pro mravní charakter žáků, neboť „mladí lidé, kteří příliš navykli sobě na estetické dojmy, příliš snadno upadají do změkčilého a požívavého názoru životního a při zjemnělém krasocitu propadají vlastně surovosti. Nemocní a chudáci vůbec urážejí často estetický vkus: kdo tedy své estetické city příliš kultivuje, ten bere úhonu na své duši — na své lásce k bližnímu. Je proto nesmírně důležité, vedle umělecké lásky pro krásno pěstovati též slitovnou lásku pro znetvořené a škaredé“.

A tak každou chvíli může v nitru vychovatele nastati konflikt mezi mravním a mezi krásným. A tímto výstražným voláním křesť. výchovy získají též mravní cíle výchovy. Jak zamezí se časná zralost, blaseovanost a vnitřní přetvářka u dětí, když navykne si vychovatel při estetickém poučování tázati se nejen paedagogické módy, nýbrž i svého vlastního nitra a svého křesťanského citu!

e) Zbývá promluvit ještě o jednom principu paedagogické reformy „o výchově k práci“. Podaří-li se v přítomné době kterému heslu, aby dobylo nadvlády nad těmi různými směry reformními a aby tím přivedlo do celé nové paedagogiky jednotný běh, pak případně tato nadvláda jistě tomuto směru.

Paedagogika volnosti a vůle, výchova sociální a umělecká teprve tehdy se uplatní, až do našich škol najde průchod didaktická zásada dětské „produktivnosti“, až „paedagogika činu“ nastane místo „paedagogiky slova a názoru“, až tedy místo školy „učící“, papírové zavedena bude „škola práce“. Heslo „škola práce“ jest od včerejška. Základní její idea prodělala ale dlouhou cestu, než u nás došla uznání. Fr. V. Fröbel zakladatel školek, musí býti jmenován jako první u vědomély zastánce této myšlenky. Fröblovy školky, které zařízeny byly úplně na základě dětské samočinnosti, která v prvních letech dětství ve hře se jeví, měly ze začátku mnoho odpůrců. Pro severní Ameriku byly však základem celé školské organisace.

Tam nejdříve uplatnila se „paedagogika činu“, „produktivní učení“, zastoupená v theorii vynikajícími paedagogy, jakým byl na př. John Dewey, uvedla se do praxe vyučováním rukodělným, laboratoří, školními kuchyněmi, školními dílnami atd.

Od té doby, co G. Kerschensteiner ve své přednášce na oslavu Pestalozziho r. 1908 v Curychu: „škola budoucnosti, škola práce“, vynesl heslo: „z naší školy knižní musí se státi škola práce, která souvisí se školou hry v prvním dětství“ našel tento nový ideál školy i u nás mnoho zastánců.

Přišli i odpůrci a pronášeli snad nedosti spravedlivé předhůzky: nazývali „školu práce“ „školou hraček. A tak označili přesné stanovisko, kde se přívrženci školy práce poraditi musí se svým křesť. svědomím. Všude tam, kde nepodaří se „škole práce“ spojití zásadu „volné samočinnosti“ s uspořádanou prací a s vědomým pokrokem poznatků u žáků, tam všude nenalezne souhlasu s „křesťanskou moudrostí výchovnou“. Jak přesně bude muset učitel rozpoznávati ve škole pracovní mezi zájmem

a všetečností, mezi prací a hříčkou, mezi radostí z práce a svévolí! Jak pevně bude muset míti na zřeteli účel svého vyučování, když zvrhlé poměry budou ho stále od tohoto účelu odváděti. Se zásadou činností žáků roste tedy zodpovědnost učitelova a tím význam oné vnitřní instance, kterou jsme nazvali „křesťanská moudrost výchovná“.

„Moderní paedagogika reformní“ a „křesťanská moudrost výchovná“ jsou pojmy jen na oko disharmonické, kde se ukáže dissonance, tam musí vychovatel hledati narovnáni ve své duši: pak teprve povstane ladný ton, ten nejlepší školní ton. Nátlak a touha po reformě samy o sobě ho nepřivodí. Ony vedou spíše k neklidu, k roztříštění a zmatku. Rozvážné nadřívání starému, vyzkoušenému také toho nedocílí: to by byla šablona a stagnace. Obě musí spolu působiti: touha po reformě budiž silou hybnou, která ku předu pohání; ale ku předu k onomu cíli, který vytkla křesť. moudrost výchovná, Místo však kde toto vyrovnání státi se musí, jest vždy a všude osobnosti vychovatele. V nitru duše musí právě tak pěstěna býti touha po pokroku, jako moudrost, vytrvalosti a stálosti.

E. M.

Klostermannovy názory nábožensko-kulturní.

Naše přední časopisy literární, „Meditace“ a „Nový Obzor“, upozornily již na novou knihu Klostermannovu „Snímky lidí a věcí,“¹⁾ v níž uložil autor vedle jiných osobních vzpomínek i své Credo náboženské a své názory o četných časových otázkách kulturních. A co nás zvláště u něho těší: učinil to tak přímo, otevřeně a neohroženě, že něčemu takovému nejsme v našich úzkých literárních poměrech ani zvyklí. Naši přední literáti buď ignorují otázku náboženskou, nebo mluví o jednotlivých zjevech jejích s posměchem, ba často se zjevným nepřátelstvím. Tu přichází spisovatel, který již dospěl k zenitu své tvorby, a odvažuje se k dlouhé řadě románů přidružení knihu, věnovanou z velké části úvahám o základních problémech životních.

Nejsou to ovšem úvahy odborníka, vědátora. Klostermann mluví tu jako člověk prošlý školou života, jenž mnohému jej naučil. A sám přiznává upřímně: „Nejsem theolog, a pokud se týče filosofie, jsem pouhý dilettant a dalek všeho neomylnictví. Jednoho, doufám, snad mi nepopře žádný člověk dobré vůle, jenž pozorně dočetl tuto skromnou stať: že jsem vyložil upřímně své názory. Jsem starý člověk a mám za to, že než odložím péro navždy, musil jsem tak učiniti.“ (str. 198.) Nejsou také všechny ty názory dogmaticky přesné, ba mnohé jsou docela nesprávné a nekatolické — výsledek to celé dnešní liberalismem nasáklé výchovy a důkaz, jaká neznalost a povrchnost i v základních otázkách náboženských vládne často v naší laické inteligenci. Než dnes nevede se již tak boj o jednotlivé bludy, spíše klade se každému dilemma: věříš — nevěříš? Nastává „třídění duchů,“ a dle toho čím dále

¹⁾ Vyšla jako XVII. díl „Spisů“ Klostermannových u Jos. R. Vilímka v Praze 1910. Cena 3 K.

tím více seskupuje se lidstvo ve dvě strany: věřících a nevěřících. A tu Klostermann prohlašuje mužně své: Credo — Věřím . . .

Poněvadž dnes zneužívá se často výroky slavných mužův a vyhledává se kdekteré slovo jejich namířené proti náboženství nebo církvi, neškodí někdy užítí na obranu téže zbraně. Uvádíme tu tedy některá místa charakteristická, vybraná z knihy Klostermannovy, aby byla po ruce — jiná zase, abychom se nad nimi sami zamyslili a uvažovali Celek pak poskytne zajímavý pohled do duše vážného a jistě ne posledního autora českého.

(N á b o ž e n s k é C r e d o.) „Věřím v Boha všemohoucího, nejvyššího, dobrotivého, ve věčnou Lásku, vše objímající, ve věčný, svrchovaný lad a ve věčnou, svrchovanou krásu, k níž duše se povznáší; věřím v nesmrtnost svou, v nesmrtnost každého zvláště i všeho tvorstva dohromady; věřím, že vše spěje za svým zdokonalením; věřím, že v Ježíši, synu Marie Panny, vtělila se Boží láska, že byl synem Božím a vykupitelem lidstva, za něž zemřel na Golgotě; věřím, že vstal z mrtvých, ačkoli můj rozum nestačil, abych si vyložil, kterak se tak státi mohlo, ale věřím v jeho zmrtvýchvstání proto, že čemu učil, zemřítí nemohlo, čehož musila býti dána záruka; věřím ve vše, čemu učil, poněvadž vše je dobré a vznešené; věřím tím spíše a tím pevněji, ježto ti, kdož o něm svědectví vydali, byli prostí a chudí duchem; věřím v božský původ křesťanského učení, protože se rozšířilo a svět si podmanilo, přes to, že mělo vznik svůj v ponížených vrstvách nejopovrženějšího národa velejší římské; věřím v utěšitele a učitele Ducha svatého, ježto tím jménem nazvána jest světlá jiskra, vytryskující z Božstva, přebývající v každém z nás i mezi námi, vedouc k dokonalosti lidstvo a všeliké tvorstvo. V to vše věřím a zdá se mi, že nic z toho není proti rozumu, přes to, že mnohé věci jsou nad můj rozum, ale můj cit mi praví, že moje víra není marná. Věřím i v zaslíbení mistra Galilejského, že přijde k nám království Boží, až naplní se čas.“ (str. 141—142.) Vzdělanému katolíku ovšem jsou na první pohled patrný četné nepřesné výrazy tohoto „vyznání“.

(Cesta k Bohu.) Jak autor přiznává, neměl vždycky víry, ztratil ji a bloudil různými oklikami. K Bohu přivedla jej především příroda, již tak vášnivě miluje a jejíž krásy vylíčil v nesčetných obrazech rozsetých po stránkách románů a povídek. Zde doznává to sám: „Pohled do dílny přírody utvrzuje v mém nitru víru v Boha jediného, v nejvyšší Moudrost a svrchovanou Lásku a ve věčný život a víra tato mě blaží a útěchu mi poskytuje. A mně-li, proč ne Tobě, můj drahý, proč ne každému? . . . (str. 134.)

(Potřeba víry.) „Potřeba jakéhosi pozitivního náboženství a víry ve věci nadpozemské, nadsmyslné — nikoli protirozumové — naprosto protirozumovým není snad ani fetišismus, neřku-li víra křesťanská — kotví hluboko v srdci člověka. Kdo se jich zřekl, ze srdce si je násilím vyrval a jiného nedocílil nežli toho, že sám se zbavil nejmocnější a nejsladší útěchy. Tvrdí-li mi kdo, že není možno, aby vzdělaný člověk věřil, odpovím mu na to: Buď násilně, příteli, umlčuješ vnitřní hlas, jenž ti opak praví, nebo se bona fide mylíš, ježto jsi víry ještě nenašel, kterou poctivě hledáš, byv o ni oloupen velice pravděpodobno neláskou a špatným příkladem některého z těch, jehož úkolem bylo, utvrdit ji ve tvé duši. Mluvím tak k tobě z upřímného srdce a vím to, poněvadž, životem všelijak byv zmítán, víru jsem ztratil, ale našel

jsem ji zase a úplně jsem si vědom, čím mi jest. Neočekávám od Boha, že mně k vůli cosi změní z toho, co od věčnosti ustanovil, ale doufám, že povolá k očistě a ke zdokonalení to, co žije ve mně nehmotného, vyššího a co nepomine s mým tělem“ (str. 187.—188.)

(Náboženství nedá se nahradit.) „Kdo však má za to, že jest povinností pokrokového člověka, pokládati všelikou pozitivní víru za stanovisko přemrštěné, za překážku, aby povznesena byla úroveň vzdělanosti mass, která překonána býti musí, aby lidstvo mohlo pokročit na dráze ke zdokonalení a obrození společnosti lidské, že tudíž třeba vyhladiti a lidem ze srdce vyrvati i křesťanské náboženství vůbec a katolické jeho vyznání zvlášť, nechť uváží, oč usiluje. Co vezme lidu a co mu dá výměnou? — Snad nějakou soustavu mravní filosofie? — Marné počínání! Ta nepostačí, mluvíte si cokoli, ani vysoce vzdělanému intelligentu, neřku-li prostému člověku, jehožto představy o mravních povinnostech jsou nerozlučně vázány na pozitivní víru, na božskou spravedlivost, která odměňuje a tresce, a jemuž filosofická abstrakce jest a zůstane planým, nesrozumitelným přívalem slov. Prostý člověk hledá útěchy ve trampotách všedního života, útěchy, aby mysl neklesla a pozitivního vodítka, jehož potřebuje, aby udržel mravní rovnováhu. Vezměte mu tuto útěchu, toto vodítka a uvidíte, co z něho učiníte. Zmatete mu rozum a způsobíte, že srdce jeho vyprahne.“ Dokladem uvádí pak zbožný lid jihočeský, jež právě svou věrou odolal záplavě cizáctva, zachoval si půdu a s ní i dobrý mrav a národnost. Nyní mnozí z nich odcházejí do Vídně a jiných měst, a vracejí se často nejen bez víry ale i mravně zkažení a leckdy odnárodnělí.

„A přece téměř všichni jsou ve smyslu jistých hesel nadmíru „pokrokoví“. Nevěří ani v Boha, ani v čerta, ani v nebe, ani v peklo, nechodí do kostela, posmívají se kněžím a dovolávají se při každé příležitosti svého vše pronikajícího, vše obsahujícího rozumu. Posmívají se ovšem také prostým mravům svých otců, matek a bratří, rodnému svému jazyku a domovině, z níž vyšli. Aby se mi rozumělo: netvrdím, že pokroková hesla udělala z těchto lidí opravdové karikatury typu lidského, poukazují pouze k faktu, že tato hesla o sobě nemohou stačiti ani na povznesení lidského intelektu, ani na mravní zušlechtění člověka. Užijte jich na podvrácení a ublížení mravních zásad, jež jeho víra a náboženské nazírání vštěpovaly prostému člověku, a vzali jste mu netoliko útěchu, která by ho byla slíla v dobách zlého protivenství, ale připravili jste ho i o všelikou mravní sílu a učinili jste jej nezpůsobilým odolati zlým jeho pudům, pustému sobectví a pokušení zevně naň dorážejícímu. Prospěli jste tím jemu, národu, lidstvu?

„Věřte: lepší jsou lidé všude tam, kde si zachovali víru v Boha, kde chodí do kostela, kde se řídí zásadami pozitivního náboženství, jež jim tlumočí byť i nehodní kněží, než tam, kde tak nečiní. Stokrát jsem se o tom přesvědčil a přesvědčil se každý, kdo zná lid a jeho potřeby a kdo si zachoval trochu nepředpojatosti“ (str. 188—193).

(Útoky na náboženství nejsou pokrokové). „Rozhodně nejsou pokrokové útoky, jež směřují proti samému jádru víry, proti pozitivnímu náboženství vůbec; není pokrokové soustavné a paušální snižování kněžstva a jeho autority a posmívání se obřadům církevním a jich zlehčování. Kdo věří v Boha, v učení Kristovo, kdo chodí do kostela a přijímá

svátosti, není ještě tmářem a zpátečníkem, za jakého jej označují jistá hesla. Tím, že církev, ukládajíc pokání za spáchané zločiny a hříchy, je odpouští, dojista jim ještě nehoví. Či neodpouštíte vy taktéž? — Vždyť dokonce omlouváte zločince, prohlašující je za nešťastníky, stížené mravním šílenstvím, paralysou (ztrnulostí) vůle; vždyť přece nepopíráte pokrokovost učení Lombrosova o rozeném zločinci, o jeho nepřičetnosti a o dědičné zatíženosti. Když tedy takovému nešťastníkovi odpouštíte jeho provinění, ovšem se svého hlediska, proč medle zazíváte církvi, že i ona se svého hlediště odpouští? Kdyby se vám řeklo, že svým odpouštěním hovíte zločinům, bránili byste se, a to právem, protože by se vám křivdilo. Nekřivdíte tedy i vy církvi“ (str. 186—187).

(Úcta P. Marie a otázka ženská). „Chápu, že souvisí s křesťanstvím kult matky — panny, který zhoustl v dogma o neposkvrněném početí, protože bylo třeba ideálu ženy vznešenějšího, nežli byl ideál ženské krásy, jenž vyvrcholil v kult hetéry. Pokládám kult Bohorodičky a plynoucí z něho idealisování ženy, jak matky, tak i panny, za svrchovaně poetické a zároveň — neostýchám se to vysloviti — za nanejvýš pokrokové, ježto jemu jedině sluší přisouditi zásluhu, že žena přestala býti pouhým předmětem rozkoše nebo služkou muže, ba jeho otrokyní, věcí, již lze odhoditi nebo vyměnit, jakož bývalo a se činívalo všeobecně ve starověku a jakož dosud bývá a se činí u národů a jednotlivců kulturně a mravně nevypělých (str. 142—143).

(Křesťanství a umění). „Nelze popříti ohromného vlivu, jež mělo (křesťanství) na vývoj umění. Převzalo žalmy ze starého zákona, vytvořilo zpěv a hudbu chrámovou, přetvořilo umění malířské, osvojilo si plastiku staroklassickou a pokračovalo v ní, vkládajíc do svých tvoreb nejen krásu těla, ale i výraz duše, a stavělo na počest Nejvyššího vznešené svoje chrámy. Z křesťanství vytryskly nejkrásnější lidové zpěvy románské i slovanské; přijavše víru Kristovu, divocí piráti normanští rukou obrácením stali se nejnadšenějšími a nejlepšími trouféry Francie a nejproslavenějšími staviteli nejvznešenějších a nejladnějších chrámů na světě. Viz Karolinskou Epopeji a dočteš se, jak Raynaud de Montaubau, křesťanský rytíř, navrátiv se z Palestiny, kde bojoval za víru, jal se budovat chrámy s tímže svatým zápalem, který jej hnal do boje“ (str. 136—137).

(Křesťanská kultura a — Machar). „Jsem pokrokový člověk, můj drahý, přesvědčeně pokrokový, ježto věřím, že čím dále tím více se blížíme metám poznání všech věcí a zároveň ideálům dobra a krásna, ale necítím se pokrokovým ve smyslu těch, kteří vidí v křesťanství překážku vývoje lidské společnosti, kteří mluví o jedu, přišedším k nám z Judeje, kterým chrám sv. Petra v Římě zdá se býti rotundou objímající velikou tančírnu a kteří vůbec popírají umění křesťanské. Tak ovšem já nenazírám na vývoj naší společnosti, naší kultury a našich duševních potřeb a jsem, doufám, v dobré společnosti, ježto Goethe, Winckelmann, Byron, Bulwer, Bourget atd., kteří snad také něčemu se přiučili, pohlížejí na Řím křesťanský ne-li stejně, tož aspoň podobně jako já. Ti jsou ovšem zastaralí, skoro předpotopní; moderním v očích jistého druhu našich pokrovců jest za to našemu věku vzdálený císař Julian, řečený Apostata, kterého zas já poklá-

dám za typického zpátečníka. — Také v prostotě své — přiznávám se, že jsem chudý duchem — nemám za to, že by každý papež byl býval a byl záludným ošemetníkem, prolhaným násilníkem, tyranem lidstva atd., každý biskup a každý katolický kněz tmářem ze řemesla, podvodníkem a darmožroutem, a každá farská kuchařka integrujícím článkem katolické hierarchie. Je mi z té duše líto, že velký básník, který nám sepsal *Tristium Vindobona* a tolik jiných krásných věcí, jehož talent tak rád uznávám a jehož si jinak vysoce vážím, svým entusiasmem pro antiku a svým protikřesťanským fanatismem se nechal strhnouti do takových krajností a do té míry zapřel svůj jinak pronikavý um, že úplně ztratil s očí červenou nit všelikého vývoje na světě, který se děje dle věčných, svrchované důsledných zákonů, takže vše, co se stalo, jsouc výslednicí nescíslných, všemi směry působících složek, neodvratně státi se musilo. Není možná, aby člověk poznal a přehlédl všechny síly a impulsy soudobě s ním působící, ale výslednici postřehnouti lze, a toto vystihnutí výslednice jest úkolem nepředpojatého, kulturního historika (str. 139—140).

(Křesťanství a antika). „Křesťanství nezničilo starý klassický svět a jeho společnost a jeho nazírání na lidi a na věci, čehož mnozí tak velice litují, ale klassický svět sám v sobě se zhroutil, když úkol jeho byl vyplněn, a křesťanství nastoupilo vládu po něm a na jeho troskách, protože neskonale lépe vyhovovalo potřebám všech národů a všech lidí, jsouc založeno na podkladě mravně povznešenějším, na vzájemné lásce, na altruismu, na rovnosti všech, pojmech to starověku neznámých. Co staropohanský svět měl dobrého, pro budoucí vývoj lidstva užitečného, křesťanství to nezničilo, naopak, pečlivě uschovalo přes dlouhé doby kvašení, přes klíčné věky tmy a surové vlády pěstí silnějších nad slabšími. Když čas se naplnil, jehož bylo třeba, aby nové řády se mohly utvořit na troskách římských řádů a kultury staroklassické, rozbitých drsnou pěstí přivalivších se se všech stran barbarských, pravda, ale přece jen mladých a vývoje schopných národů a kmenů germánských a snad i jiných, kteří, přijavše křesťanství, jazykově utonuli v moři přemožených Latinů a latinisovaných Gallů, Iberů a Ligurů, církev římská, zachovavši jazyk latinský a tím i jednotu veškerého vzdělaného světa, aspoň pokud západu se týče, zachovala jednotu za tehdejších poměrů pro další vývoj nevyhnutelně potřebnou. Kláštery se jaly sdělovat se společností laickou o pokladech, dlouho přechovávaných a rozmnožovaných ve svých klenbách a celách. Co přišlo na zmar, doplnilo se z knihoven východořímského — řeckého — císařství (str. 146—147).

(Úloha duchovenstva v církvi. Coelibát). „Chápu taktéž, a nutným a dobrým se mi podobá, že, dokud společnost lidská, která se utvořila po pádu římské říše, nevypělá a takořka ve stáří dětském se nacházející, svou cestou se ubírali neuměla, duchovenstvo — klerus — se uvázalo v její vedení a v poslušnosti jí drželo, ježto jedině kněží představovali inteligenci. Proto je také stejně spravedlivé, že kněží pilně a energicky se zasazovali o jednotu víry, obřadů a kázně, ježto jinak by bylo nastalo úžasné drobení, vedoucí k opravdové anarchii. Každý, i ten nejmenší potentátek by si byl upravil víru a společnost náboženskou podle toho, co jemu by se bylo zdálo vhodným a prospěšným, a kolik vládců, tolik neo-

mylných papežů by bylo povstalo. Nechť posoudí každý, byl-li by býval možný pokrok za takových poměrů. Že přes to, že Kristus prohlásil, že říše jeho není s tohoto světa, církev strhla na sebe velké kvantum světské moci, jak bezprostřední, tak i zprostředkované vlivem, kterého dosáhla nad panovníky světskými, jest jen konsekvencí toho, co jsem právě řekl. — Že se ne vytvořila dědičná kasta kněžská, k níž došlo všude jinde, kde kněží převalou své intelligence se dostali ke vládě nebo aspoň k rozhodujícímu vlivu na státní správu, tohož příčina v tom, že bylo zavedeno jich bezženství; byli tedy nuceni doplňovati své řady vždy zase jen ze stavů světských, laických. Papež Řehoř . . . zameziv utvoření se kasty kněžské, která by byla měla neomylně v důsledku roztržení veškeré společnosti v jiné kasty, otevřel dráhu pokroku, byť tento s počátku velmi zdlouhavě se připravoval (str. 143—144). Přes to o několik stránek dále mluví autor proti coelibátu, pro nějž — prý — dnes již není důvodu; je prý to instituce přežilá, jež vyžaduje tak velkého odříkání se, ubíjí přírodu (?) a podmiňuje téměř nadlidské ovládní těla. — Nemám věru — praví — odvahy, hoditi kamenem po knězi, jenž po této stránce podlehl pokušení, ale přes to se nedivím, že poklesky, jichž tuto jednotlivci se dopouštějí, tolik pohoršení způsobují, stav duchovní zlehčují a — neprávem — víru v kořenu podlamují. Jest přirozeno, že kněz, jenž jest povolán, aby předcházel ostatním světlým svým příkladem, bývá nejpřísněji posuzován a že se při něm tak snadno zapomíná, že je člověk jako jiný, chybný a slabostem podrobený . . . (str. 157—158).

(Manifestace katolické.) „Nenahlížím, čím manifestace takové překážejí těm, kdož se jich nesúčastní. Průvody, pouti, náboženské slavnosti vůbec, konaly se za všech časů, protože massy lidu cítí potřebu vybavovati se v jistých dobách a za daných příležitostí z mezí, do nichž všední život je poutá. Nepopírám, že tu a tam vedou k nepřístojnostem, že se za nimi skrývají i různé nešvary, ale v celku přece dlužno přiznati, že povznášejí mysl účastníků a že tisíce lidí z nich čerpají útěchu. Je proto třeba, pohlížeti na ně zrakem nepředpojatým. Zapovídat je šmahem, protivuje se mi a vidí se mi býti právě takovým omezeným a bezduchým policajstvím, jakým jest zapovídní všelikých politických a národních manifestací a slavností“ (str. 165—166.)

(Nedostatky při náboženském vyučování) pokládá Klostermann za hlavní příčinu vzrůstající se dnes v massách lidu nevěry. Nelze popřít, že vidí leckde dobře, ale přední výtky jeho jest jistě nesprávná: pokládá totiž knihu Genesis za pouhou mytologii národa židovského, jejížto názory o kosmogonii, o stvoření člověka, o zjevení božím atd. jsou prý vyvráceny novějším badáním vědeckým. Doklady ovšem, jež uvádí k svému tvrzení, nesnesou měřítko vědeckého: jsou to většinou námitky, jež stokrát již vyvráceny v každé příručce exegetické či apologetické, vždy znovu se vynořují. Usuzuje pak takhle: věci ty jsou podle nynějšího stavu vědy proti rozumu — proto se jim nemá ve škole učiniti. „Není-liž lépe — praví — neučiti děti něčemu, co se přičí rozumu, než připouštět, aby se jim pak říkalo: Nepřemýšlejte o tom a věřte prozatím; až dorostete, sami uvidíte! — nebo: Nevěřte takovým povídačkám, však v ně kněz sám nevěří — a přivodit tím zmatek do mladých hlav a položit základ budoucí nevěry a naprostého

atheismu a přechasto z něho vyplývající mravní zvrhlosti? — Nedávno tomu, tázala se mne sedmnáctiletá dívka z rodiny dělnické, bezúhonná životem, hodná a pracovitá, byl-li vůbec kdy Kristus; bratr dělník prý jí řekl, že nebyl, právě tak jako nebyli Adam a Eva.“ (str. 163.)

Stávají se ovšem dnes často takovéto konflikty, jež bývají příčinou potomní nevěry, ale tu přece nemůže ustoupiti náboženství se svou zjevenou pravdou před nedokázanými hypothesami a leckdy i dobrodružnými dohady. Nesnadnou, ale nutnou úlohou učitele náboženství jest pouze, aby výklad zjevených pravd přizpůsobil skutečným, dokázaným výzkumům vědeckým toho oboru. Jak daleko může jíti výklad, které události dlužno pokládati za historické, o tom rozhodla nedávno Biblická komise římská.¹⁾ A bylo by opravdu záslužno, zpracovati na základě nových badání vědeckých biblické katechese pro vyšší stupně obecných škol . . .

Druhá výtká Klostermannova týká se již osobního působení katechetů. Nemůže ovšem platiti všeobecně, jest jistě v mnohém přehnána, ale neškodí, abychom o ní v soukromí meditovali a snad i svědomí si zpytovali. „My všichni, kdož jsme prošli školami, víme, že přemnozí katechetové málo dbají této zásady (že totiž v náboženství třeba hleděti i na cit.) Již v obecné škole, ještě více pak na školách středních, na gymnasiích a reálkách, tak sobě vedou, jakoby každého žáka připravovali na budoucího doktora theologie, a neúprosně a tvrdě jej nutí do bezduchého a doslovného dření dogmat, mravouky, obřadů i biblické dějepavy, budíce takto a důsledně rozmnožující v jeho duši odpor netoliko proti svým osobám, ale i proti předmětu, jemuž vyučují. Nechť se pak nediví výsledkům svého bláhového, neomluvitelného konání, jímž náboženství lásky bylo zvrhnuo v krutou duševní trýzeň . .

„Ty, jenž jsi povolán, abys byl mládeži učitelem náboženství lásky, buď pamětliv, že především sám musíš býti srdce dobrotivého, shovívavého. Nemáš-li ho, nejsi způsobilým zastávati úřad, v nějž jsi se uvázal. Mimo to jest třeba, abys nebyl bez prohloubenějších vědomostí, čerpaných ze studií psychologických. Buď jist, že mládež rozpozná, která tvoje slova trysknou z niterného přesvědčení a z vlastního tvého dobrého srdce a která nejsou než kovem zvučícím, pláštíkem, utkaným z falešného pathosu! Slovo ze srdce trysknoucí dozajista i k srdci cestu si prorazí!“ (str. 166—167.)

Není účelem tohoto článku polemizovati s ostatními méně správnými názory autorovými. Potřebovaly by širšího rozboru a vysvětlení. Klostermann má dobrou vůli poznati pravdu a prospěti lidstvu i církvi, a má také odvahu říci otevřeně, co si myslí, ač ví, že bude prohlášen za zpátečníka a že vládnoucí kritika zlomí meč nad celým jeho dílem. Za tuto odvahu zaslouží si naši úcty.

¹⁾ Dekret ze dne 30. června 1909 přináší osm rozhodnutí, z nichž třetí prohlašuje jakožto historické události: 1.) Všechny věci byly na počátku stvořeny od Boha. 2.) Člověk byl zvláště stvořen. 3.) První žena byla utvořena z prvního muže. 4.) Pokolení lidské má jednotný původ. 5.) Prarodičové žili s počátku šťastně ve stavu spravedlnosti a nesmrtelnosti. 6.) Bůh dal lidem přikázání, aby zkoušel jejich poslušnost. 7.) Toto božské přikázání přestoupili, svedeni ďáblem, který se ukázal v podobě hada. 8.) Prarodičové ztratili prvotní stav nevinnosti. 9.) Pro budoucnost byl slíben Vykupitel.

V. LANKAŠ.

Zkoumání abnormálních dětí.

(Pokračování.)

Všeobecné pohybové reakce těla možno na čtvery způsob stanoviti: 1. když pozorujeme dítě při chůzi, hře a stoupá-li po schodech nahoru a dolů; 2. pozorujeme-li postavení, jež dítě zaujme samo sebou, naslouchá-li a pohyby, jež koná bezděčně při výslechu; 3. vyšetřujeme-li všeobecnou tlumící činnost; 4. stanovíme-li stupeň obratnosti a přesnosti při vykonávání žádaných pohybův.

Pozorování chůze prozrazuje ochromy, ztrnulost a znetvoření v nohách nebo pánvi; u idiotů ukazuje charakteristickou plouhavou chůzi, jakož i stupeň tělesné rovnováhy a stability a konečně podává nám i dosti zřetelný pojem o všeobecné povaze dítěte. Zkusme, zda dítě může stát na jedné noze nebo na špičkách a může-li lehce ohýbati kolena. Stanoviti se musí rovněž, zda dítě může nebo nemůže stoupati po schodech nahoru neb dolů, a v jaké míře, neboť tyto věci jsou důležité při posuzování associační činnosti. Pozorování dítěte při hře poskytuje též celou řadu důležitých osvětlení. Dítě si hraje nebo nehraje; jeho hraní odpovídá nebo neodpovídá jeho věku: jeho počínání si při něm je půvabné, elegantní nebo strnulé, neohrabané; jeho pohyby dějí se po sobě dobře nebo nemotorně; jsou přesně nebo špatně příslušnému cíli přizpůsobeny; dítě miluje nebo nenávidí zvířata a jiných dětí; je spravedливо, nebo nespravedливо, upřímně a otevřeno nebo pokrytecko a prolháno, odvážno a silno nebo bázlivo a slabo atd. Viděti dítě půl hodiny při hře, když k tomu dítě má za to, že není pozorováno, je tolik, jako dítě poznati jak po intelektuelní tak mravní stránce.

Normální dítě zůstane stát při nepřiliš dlouhém výslechu nehybno, s hlavou vzpřímenou; naslouchá, dává pozor na otázky a odpovídá výrazně. Abnormální děti chovají se tu zcela jinak. Demoor nemá tu na mysli děti plně slabomyslné, ba ani idioty druhého stupně, kteří při vyšetřování, ježto málo nebo nic nerozumějí, setrvávají v plné nehybnosti nebo jednotvárně semo tam pohybuji hlavou, tělem nebo některými údý. Ani nemyslí, že třeba tu do detailů se zmiňovati o takřka automatických, neustálých a impulsivních pohybech, jež provádějí děti podrážděné, patřící ke třídě točících se, tančících nebo běhajících idiotův. Ale podobná fakta jsou nad míru zajímavá, běží-li jen po lékařské nebo vychovatelské stránce o opozdilce. Abnormální, jež tu Demoor, dle uvedeného má na mysli, ukazují při výslechu velikou passivnost; stojí do sebe srazeni, jich svalové napětí rovno nulle, jich obličej bez výrazu, jich hlava skloněna. Pozornost je nedostatečna; odpovědi řídké a pozvolné. Jiné děti, ač jsou v témže stavu, konají stále tyže pohyby, jež mechanicky opakují, i když je proto káráme. Pohyby, jež Demoor nejčastěji pozoroval, jsou: Po sobě jdoucí stahování různých prstů jedné ruky, sbalování okraje kabátu, kazajky mezi prsty, slabé, trhavé ohýbání kolen a klácení tělem sem a tam. Nejčastěji konají podobné pohyby děti, jež oddány jsou onanii; lze tudíž z nich uzavírati na tuto nepravost.

Abychom mohli zkoumati tlumicí činnost, necháme dítě zaujmouti nějaké pevné postavení; pak mu řekneme, aby svou ruku stranou uhnulo nebo nad hlavu vystrčilo, prsty roztáhlo a v tomto postavení setrvalo. Pak pozorujeme, zda dovede dítě nějakou chvíli státi nehýbajíc se, a zda je schopno, v udaném postavení setrvati, mezi tím co zodpovídá jednoduché naše otázky. Mnohé děti nemohou v klidu zachovati prsty, jiné zase velmi snadno. Angličtí autorové chtěli příkládati veliký význam : eschopnosti uchovati prsty v klidu; mají za to, že může to býti známkou pro prvý výběr ve školách, když třeba rozdělovati abnormální děti od odstatních. Z nesčetných pokusů, jež Demoor konal v pomocné škole v Bruselu, jde však na jevo, že tento symptom není nikterak tak veliké důležitosti. Mnohé normální děti nebo děti, jež třeba za normální mlti, jeví tyto spontanní pohyby prstové kdežto zase mnohé děti abnormální pohybů těch neukazují. Chce proto Demoor, abychom tomuto znamení nepřikládali veliké důležitosti; ba dokonce myslí, že theoretická cena tohoto zkoumání pro určení tlumicí činnosti, jest velmi popíratelna.

Co se týče zkoušky rozvoje dítěte stran svalové schopnosti, rytmu pohybů a přesnosti v stahování svalů, podává Demoor několik pokynů, jež možno vyzkusiti. Před dítětem učiníme jednoduché gymnastické pohyby rukou počítajíce jedna, dvě atd.; pak je provedeme s ním společně, stále počítajíce, abychom mu udávali přesně takt; na to provede je dítě samo, při čemž zase počítáme doby; konečně přestaneme počítati a žádáme, aby dítě v tomže výkonu v cvičení pokračovalo. Tože cvičení opakujeme za změněné rychlosti několikráte. V druhé řadě pokusů necháme dítě prováděti různé pohyby, jichž komplikovanost závisí na věku a stupni anomalie. Na př. poručíme mu: zapnouti kabát, strčiti klíč do klíčové dírky, zvednouti malý předmět (na př. špendlík), hoditi míčem, ruce rychle sblížíti tak, aby se ukazováčky se setkaly, rozvázati uzel, nakresliti čtyřúhelník, kruh, nebo trojúhelník dle předlohy, postavit špičku tužky do středu kruhu, hoditi míčem na jiný předmět, ještě jednou hoditi po jiném předmětu míčem, ale tak, aby na označeném místě podlahy udeřil, atd.

Objasnění, jehož se nám těmito pokusy dostane, jsou nesmírně důležitá. (Blíže o tom pojednává Demoor v kapitole o fyzické výchově abnormálních dětí.) — —

Konečně třeba zkoumati i vlastnosti řeči, ježto věc závisí podstatně na způsobu reflektivní činnosti nervových center.

Reč dětí může býti chybná následkem nějaké anatomické anomalie v orgánech, na př. následkem zaječícího pysku, vlčí tlamy, že patro úplně chybí, nos je znetvořen následkem nosního vředu a částečným nebo celkovým ochromením hláskových aparátův. Nezávisle na těchto vadách, jež vzhledem na nervový stav nemají žádného přímého významu, jsou ještě vady jiné, — a ty jsou nejčastější —, jež jsou často centrálního původu a při zkoumání nervového systému musí býti stanoveny: Poruchy řeči od úplné němoty až k nesouvislému mluvení při blbosti a šlenství; z systemisované poruchy řeči, jako koktání, zajíkáni se, šeptání, bleptání, („Grasseyieren“) Grasseyer bleptati, špatně vyslovovati r ap.

V první kategorii uvádí Demoor některé speciální případy, jež jsou diagnosticky dosti zajímavé. Nejprve případy úplné a skoro nevléčitelné

němoty, již shledáváme u různých stupňů idiotie, a jež pochází z vážnějšího poškození sluhových center v kůře velkého mozku. U některých těchto nemocných smysl pro hudbu zůstává, a schopnost, melodie opakovat, je neporušena. Děti chybí řeč, a své, v mozku klíčí více méně dokonalé nebo četné myšlenky vyjadřuje posunky. 2. Dále nedokonalá a neúplná řeč idiotů druhého a třetího stupně, jež je charakterisována temným a jednotvárným tónem, jakož i tím, že chybějí logické elementy (spojky, předložky, příslovce, skloňování a časování), zvláštní stavbou vět, která připomíná řeč hluchoněmých, častými chybami výslovnosti a více méně častým opakováním těchže slabik. 3. Anomalie, jež více méně těžko poznati, ale jež jsou přece rovněž význačné, totiž taková, jednotvárná a tichá přítlušená řeč dětí passivních, a nepravidelná, vyraženě mluvená řeč dětí nervosních a fantastických.

Vadám řeči a výslovnosti, jež uvedeny byly v druhé řadě, příkládá se, neprávem, dle Demoora, malý význam vzhledem k funkci nervového systému. Připouští, že jsou případy, kde koktání, zajíkání se, šeptání a p. neodpovídá žádnému zcela určitému a lehce poznatelnému psychickému stavu; ale, všeobecně, ne-li vždy, prozrazují tyto vady nadměrnou drážditelnost mysli, slabost vůle, intelektuelní nestálost, jakož i nedostatečnou pozornost, a jsou tudíž pro pozorovatele důležitý. Tyto poruchy působí velmi rychle zpětně na dítě, neboť způsobují mu celou řadu trapných situací. Mají za následek často duševní stavy, jichž význam nikomu neujde, jako zmalomyslnění, smutnost, nesmělost, nenávisť atd.

Koktání má často za příležitostnou příčinu mohutný duševní dojem; jich obyčejně centrální původ projevuje se psychickými znameními, jež třeba stanoviti a v tyto formy možno shrnouti: 1. nestálý duševní život; 2. nedostatečná a špatně přizpůsobená vůle. Vada je pozorovatelná obyčejně nedostatkem v oscillaci (třesoucí, kmitavý pohyb) dýchacích ústrojů a v činnosti hlasových orgánů; pozorné zkoumání těchto orgánů rozumí se samo sebou, chceme-li poznati pravou povahu vad, abychom pak mohli racionálně léčení prováděti.

U zajíkání se a žvatlaní není dýchací ústroj nemocen; nepravidelný psychický stav je zevně pozorovatelný funkcionální nepravidelností hlasových orgánů. Rychlost vyjádření myšlenek neodpovídá rychlosti jich vzniku. Tato jest ostatně nepravidelná; myšlenky klíčí v mozku bez logiky a v mohutném návalu, který bývá pak abnormními pausami vyrovnán.

Bleptání („Grasseyieren“) a šeptání jsou často výrazem organické nepřístojnosti, jež má za následek všeobecnou slabost artikulace a nedostatečnou přesnost.

(Pokračování.)

Podává FR. JANOVSÝ.

Spolužáci.

(Pokračování).

Kdo by se byl nadál, že po ukrutných pronásledováních křesťanů se strany císařů římských, jež trvalo bez mála 300 let, dosedne na ten císařský trůn muž, jenž nejenom že bude ve své říši nauku Kristovu trpěti, nýbrž sám se stane křesťanem? A stalo se. Jako druhdy za hrozné bouře na jezeře Genesaretském volali učedníci úpěnlivě: „Pane, zachovej nás, hyneme“ a Kristus pokynul, a stalo se utišení veliké, tak i tenkrát vyslyšel vroucí prosby křesťanů strádajících. Stal se císařem **K o n s t a n t i n**, syn Konstantia Chlora, spoluvladaře ukrutného Diocletiana, a s v. **H e l e n y**, jež nalezením sv. kříže v Jerusalemě známa všemu světu. Že Diocletian Konstantinu Chlorovi nedůvěřoval, musil mladý Konstantin zůstat jako rukojmí na dvoře císaře Diocletiana. Z rukojemství propuštěn dostal se k otci svému do Britannie a po smrti jeho povolán augustem. Ze všech vladařů, kteří tenkrát velejší římskou měli mezi sebou rozděleni, byl Konstantin nejschopnějším a nejlepším. Když zemřel augustus (císař) Galerius, spojil se prostopášný Maxentius a Maximin proti Konstantinu a Liciniovi, roku 312. Blížil se rozhodný boj. Vida přesilu Maxentiovu, modlil se Konstantin vroucně, žádaje pomoci s nebe; i spatřil po polednách s vojskem svým nad sluncem světlý kříž a nápis „Tímto vítězíš!“, v noci pak ve snách viděl Krista s týmž znamením a slyšel rozkaz jeho, aby znak ten dal na své prapory. I dal Konstantin zhotoviti skvostné „labarum“ (prapor) s monogramem Kristovým. Pod touto záštitou Boží poraženy jsou před branami římskými u mostu Milviova voje Maxentiovy. Maxentius prchaje utonul v řece Tibeře. Pln vděčnosti vydal Konstantin spolu s Liciniem přepamátný edikt milánský r. 313, kterýmž dal křesťanstvu úplnou svobodu a vrátil zabavené statky. Když pak Licinius baže po samovládě pozbyl trůnu i života, stal se Konstantin r. 323 samovládcem celé ohromné říše římské. Vítězství Konstantinovo nad Maxentiem, vlastně však i vítězství křesťanství nad pohanstvím, hlásá podnes v Římě vítězný oblouk Konstantinův, jež mu dal senát postavit s nápisem „Osvoboditeli města a původci míru“.

Konstantin počínal si jako panovník křesťanský. Vydal vzácné zákony ve prospěch křesťanů, nařídil svěcení neděle, osvobodil statky církevní od daní, udělil moc soudní biskupům, podporoval stavby chrámů, jichž celou řadu z vlastních peněz vystavěl a nadal, tak zvláště v Římě chrám božského Spasitele v Lateráně, chrám sv. Petra na Vatikáně, chrám sv. Pavla na cestě Ostijské, zrovna jako jeho sv. matka Helena byla zbudovala v Jerusalemě chrám Božího hrobu, na hoře Olivetské chrám Nanebevstoupení Páně, v Betlémě chrám narození Páně. Pohanům zakázal tajné, s neřestmi spojené oběti, zrušil některé zbytečné chrámy modlářské, odstranil trest smrti kříže a zohavování odsouzenců v obličejích, obmezil nelidské zápasy gladiatorské. S papežem Silvestrem I. přičinil se o první obecný sněm v Nicaeji r. 325, aby byl odklizen blud Ariův, jenž popíral božství Kristovo. I to bylo pro církev velevýznamné, že Konstantin opustiv roku 330 Řím, zvolil si sídlem nepatrné Byzantium, jež přestavěl

a velenákladně ozdobil. Zde už nestrpěno nižádného pohanského chrámu, nýbrž zbudovány samé krásné chrámy křesťanské, z nichž zvláště vynikal chrám pokoje, později při obnově, podniknuté císařem Justinianem, nazvaný „chrám Boží moudrosti“. Řím zbaven mocného vlivu dvoru císařského, stal se středem duchovní říše Kristovy a sídelním městem náměstka jeho, jenž pak odtud svobodně vládl, nejsa světskou mocí obmezován. Nový Řím (Byzantium), na počest císařského zakladatele Konstantinopolis nazvaný, stal se sídelním městem říše římské.

Po velikonoci r. 337 začal Konstantin chřívěti, i dal se zanésti do chrámu. Kleče vyznal své hřích y a přijat mezi katechumeny. Po té vybral se na venkovské sídlo Achyron u Nikomedie, aby se tam připravil na sv. křest, jež pak konečně přijal z rukou biskupa Eusebia. Zemřel 20. května 337 na Hod Boží svatodušní. Byl to duch veliký, muž výtečných vlastností; právem sluje Konstantinem Velikým.

Všichni nástupcové Konstantina Velikého byli křesťany, jenže někteří hověli bludu arianskému, a synovec pak Julian od víry křesťanské odpadl. Byl sice Julian od přirozenosti povaha silná a šlechetná, ale špatným a převráceným vychováním stal se nejprve pokrytcem, potom nadšeným ctitelem pohanství a nepřitelem křesťanství. Jak již na začátku tohoto pojednání zmíněno, studoval v Athénách, maje za spolužáky sv. Basilia a sv. Řehoře Nazianského; tito s bolestí pozorovali nepřiměřené vlastnosti Julianovy a jeho nadšení pro pohanství; sv. Řehoř zřejmě o něm napsal: „Jaké neštěstí vychovává si říše ve svém lůně!“

Když byl roku 361 svými legiemi provolan za císaře, a strýc jeho Konstantius zahynul, odpadl od víry; odtud jeho jméno Julian Odpadlík.

Lichotilí mu pohanští pochlebnič i, on že prý vyvolen, aby zachránil hynoucí modloslužbu a starou slavnou říši římskou. I kázal Julian otevřít chrámy pohanské, zřídil po příkladě křesťanském pohanskou hierarchii, zavedl při modloslužbě hymny, obřadné knihy, kázání; obětoval tolik obětních zvířat, že podotýká tehdejší pohanský spisovatel Ammianus Marcellinus, kdyby byl déle živ, byl by nastal nedostatek hovézího dobytka. Zakládal též nemocnice a chudobince; napodobil vůbec křesťanství, chtěje jím oštěpovati neplodný a schnoucí strom pohanství. Křesťanů sice nepronásledoval mečem a ohněm, nepronásledoval jich přímo, nýbrž zabral církvi statky, zbavil křesťany úřadů, zavřel jim školy, podporoval bludařství.

Avšak snahy Julianovy byly marny; často jen posměch klidil za svou horlivost i od pohanů. Všecko namáhání, aby mrtvolu pohanstva vzkřísil k novému životu, selhalo. Zklamal se též velice, když chtěje se posmívati prorocství Kristovu, že chrám jerusalemský nebude už nikdy státi, poručil znova jej stavěti. Se všech stran svolal Židy a pomáhal jim, aby si chrám zbudovali ještě skvostněji, než byl prve. I byla radost veliká u Židů a chutě dali se do práce. Tehdejší biskup jerusalemský, sv. Cyrill, upozornil křesťany, kterak právě tímto bezbožným podnikem slova Páně teprv dokonale budou splněna, až ani kámen na kameni nezůstane. I počala se země třásti, stavitelé

dílem usmrceni, dílem zasypaní, dílem poranění; stavivo rozházeno a rozmetáno. A když se Židé přece ještě jednou pokusili položit základy nového chrámu, vyšlehl ze země jako z horoucí výhně plameny, a ztrestání jsou rouhači ještě hůře než prve. (Ammianus Marcellinus XXIII.)

Rozezlený Julian chystal se nyní k násilnému pronásledování křesťanů; ale smrt, jež ho stihla na výpravě proti Peršanům v Ktesifontu (r. 363), překazila jeho záměry. Prostřelen šípem, nabral prý krve a mrštiv ji k nebi zvolal: „Zvítězil jsi, Galilejský!“ Myslil, že se tak porouhá Kristu Pánu ještě v poslední chvíli, avšak řekl pravdu; zvítězil Kristus nad Julianem, zvítězil nad každým jiným zaslepeným nepřitelem, nad každým jiným nešťastným odpadlíkem.

Jak požehnaná jest památka sv. Basila, sv. Řehoře Nazianského! Jak neblahá památka Julianova! Byli spolužáky; první dva zůstávajíce věrnými křesťany, byli znamenitými lidmi; Julian odpadnuv od Krista, zpronevěřiv se svaté víře, stal se špatným člověkem. Kolikrát se opakovala historie těchto spolužáků! Kolik to lidí i za našich dnů, kteříž opouštějíce osvědčenou cestu křesťanské poctivosti, po níž kráčeli pospolu se svými druhy spolužáky, myslí, že budou „nadčlověky“, zřeknou-li se křesťanské víry, vrhnou-li se do náručí modernímu pohanství, jež si dávají zvučný titul „volné myšlenky“! Ubožáci! Kam spějí? Tamtéž, kam Julian Odpadlík — ve zkázu a neštěstí!

* * *

„Volná myšlenka“ a všecka družina její — „volné manželství“, „volná škola“, „volný stát“, jest nevraživá na křesťanství, zrovna jako na ně nevrátil Julian Odpadlík. Pohlavár volnomyšlenkářů, odpadlík Nietzsche, s nímž za jeden provaz táhnou i volnomyšlenkáři naši, taktéž namnoze odpadlíci, pohrdal křesťanstvím, že prý žádá tolik pokory před Bohem, tolik poslušnosti k zákonu mravnímu, tolik obětavosti a sebezapírání, tolik lásky a milosrdenství; že prý jest to evangelium jenom slabochů a lidí, kterým se nechce žít; že prý jest to úhlavní nepřítel velikosti a svobody lidské! Stupňoval a stupňoval Nietzsche toto své pohrdání, až pak vrcholilo v jeho spise „Antikrist“, v němž nahromaděno tolik vášnivosti, že jí nelze jinak vysvětliti, leč že to začátek duševní pomatenosti, kteréž na konec podlehl.

Mýlil se Nietzsche, mýl se jeho nobsledové, mýl se volnomyšlenkáři, myslí-li, že jenom oni touží po svobodě a velikosti člověkové. Toť jest odvěká a ustavičná touha křesťanství; i ona touží člověka vysvoboditi ze mdloby a slaboty, jej zušlechtiti a povznésti, jenom že jinou cestou než moderní pohané; nechceť člověka odloučiti od zákona mravního, nechceť ho sprostiti Boha, sprostiti lidské společnosti; naopak chce tyto svazky upevniti, jelikož jenom takto může se člověk zdárně vyvinouti. Nietzscheovi byl ideálem domyšlivý, láskyprázdny, bezbožný, sebe sama zbožňující silák; křesťanským ideálem jest osobnost zákona mravního poslušná, milující, obětovná, Bohu sloužící a Bohem planoucí. Který ideál jest pravý? Podle kterého se dojde pravé svobody a velikosti? Z upřímné odpovědi na tuto otázku vysvitne, že Kristus Pán zůstává Vykupitelem i pro moderní lidstvo.

(Dokončení.)

J. MEZÍŘKA.

Kterak má učitelstvo působiti, aby prospělo věci katolické.

(Dokončení.)

II.

Učitel nepatří jen do školní světnice, jeho činnost vychovatelská a poučující má se vztahovati i na škole odrostlou mládež a lidi dospělé; tedy zahrnuje v sobě i práci mimo školu. A úkol tento jest velmi důležitý, kdy následkem různých okolností lid se nachází na rozcestí a neví, má-li poslouchati zákonů Božích či to, co hlásají mu zástupcové — pavědy, volné lásky a občanské morálky. Tu je třeba dospívající mládeži i lidu zdravého poučení. A kdo má lid v ohledu tom poučovati? — Učitel vedle kněze a kněz vedle učitele! — Tak tomu je mezi katol. učitelstvem — opak vidíme mezi organisovanými druhy našimi, kteří usilují o to, by učitele od kněze oddělili a nejen od učitele, též i od lidu.

Za dnešních dob se výchova velmi znesnadňuje a to jak rodičům tak škole a proč? — Jest to následek úsudku doby přítomné o „životě člověka“. Náзор, že život časný jest přípravou k životu věčnému, jest všemožně zatlačován a tu také mládež vychovávána jest v tomto směru, že „užiti“ všeho a „vyžiti se“ jest jediným cílem lidského života. Tomu ale třeba čeliti. — A čím? Opět křesť. školou a křesť. učitelstvem! — Co škola, vlastně nevěrecké učitelstvo zkazilo, třeba opět škole, vlastně kat. smýšlejícímu učitelstvu napravovati; třeba výchovu duchem Kristovým provanutou, na kterou se v poslední době útočí, opět školou podpírati. Útoky nevěrců směřují k tomu, by vrozená závislost člověka od Stvořitele byla hned v zárodku potlačena a umlčena.

Známa jsou hesla nevěrců, pryč se vším z rodin a ze škol, co by jen na Boha upomínalo. A tu třeba katol. lid poučovati o hlubokém významu křesť. výchovy v domě otcovském, by se výchovy této i na dále přidržoval a dítkám svým vzorným příkladem křesť. života předcházel. Hlavní zřetel třeba tu obrátiti na křesť. matky naše, neb útoky namířeny nejvíce na první vychovatelku dítky — matku. Na ni musíme působiti, by pevnou katoličkou zůstala a se odkřesťaniti nedala. A kdo to má činiti? — Učitel katolický s katolickým knězem! Proč kladu učitele na prvé místo? — Proto, že v ohledu tomto vliv učitele na lid větší jest. Ale jak víte, mimo rodičů a školy působí u výchovy velmi důležitý činitel třetí — společnost; a moderní společnost hlásá mládeži: nevěř, nemodli se, užívej! — A proto tomuto největšímu činiteli u výchovy mládeže třeba co nejvydatněji čeliti. A v tom vidím vedle školy pravý, ideální úkol katolického učitelstva.

Máme-li v tomto ohledu katol. věci u veřejnosti prospěti, tu musí celý život náš dle úkolu tohoto upraven býti. Známe všichni vady a chyby dnešní výchovy. Proto snahou naší musí býti výchovou mládeže odstraniti

vše to, co k záhubě mládeže směřuje. Toho docílíme, když výchovu rodinnou doplňovati bude škola, když práci kněze doplňovati bude práce učitelova, tedy učitelé a učitelky napřed musí býti dobrými katol. učiteli a učitelkami ve škole, v kostele, v rodině, ve společnosti, tedy v celém životě vůbec; takými budou, když srdce obou ctnostmi, bohatstvím ducha a zbožnou myslí vyzdobena budou. Bude-li výchova na těchto ctnostech založena a o ně, jako o body stěžejné podepřena, bude-li vyzařovati z celého konání učitelova náboženská horlivost a vroucí víra, pak výsledků zdárných u mládeže se dočkáme — dočekati zkrátka musíme. —

Známou je pravda, „žena bez víry, studna bez vody, louka bez kvítí.“ — Žena bez víry nenajde v životě útěchy, nenajde opory a síly v denních strastech života! Platí-li pravda tato o ženě, tím více o učitelce! — Bez víry nemá učitelka opory ani ve své práci, ani ve svém životě; učitelka bez víry nemá spokojenosti a klidu v povolání svém; takou práci školní netěší, jest jí nesnesitelným břemenem a výsledek práce také učitelky? — Slabý ve směru vyučovatelském a zcela negativní ve směru vychovatelském. Co takou učitelku těší, kam táhne, netřeba vyličovati. Denní zkušenost nás o tom sama poučuje.

S učitelkami bez víry, bez zbožnosti a mravnosti zmizí nám ženy, které vynikaly zbožným nadšením, čistotou mravů a láskou k plodné práci a proto, potrvá-li tento otravný směr u výchovy mládeže i na dále, máme plné právo se o budoucnost národa našeho strachovati, neb nový, moderní dorost mužský i dívčí — dle zásad „volné lásky“ a „hrubého požitkářství“ vychovaný, nebude ani nadějí vlasti, tím méně církve.

Učitel, který chápe vůbec úkol svůj, neomezuje se jen na školní učírnu, nýbrž snaží se, by mládež vedl dále, i když již ze školy vyšla. Získati tu mládež, vychovávat ji i v pozdějším věku, má býti druhým „ideálem“ našeho učitelstva. A jest jím? — Není! — Ideál tento úplně pominut je u moderních vychovatelů mládeže! Zastanci „volné výchovy“ nejen mládež nevedou, ale přímo ji kazí, proto směru tomuto čelme my — katol. učitelé! —

Máme posud učitele hodné, kteří jsou pravými dobrodinci vesnic a měst, jsou vzory mravnosti a charakternosti, však jest jich čím dále méně; více je těch — bohužel — kteří karbanem, pitím a nemravností již mnoho zla způsobili.

Jak budeme nejlépe tento druhý ideál prováděti? —

Působme u veřejnosti za dalším vzděláním mládeže a lidu. Působme k tomu, by mládež a lid přistupoval do katolických spolků. Sami v ohledu tom dobrým příkladem předcházíme.

Máme katolické spolky lidové, sdružení křesť. dělnictva, omladinu, spolky tělocvičné „Orly“, rolnické katolické spolky, hospodářské besídky, mariánské družiny paní, mužů, dívek; proto zakládejme spolky tyto, kde poměry pro to příznivy jsou.

Tak soustředíme mládež a lid náš do společnosti vždy stejně smýšlejících, kde pak lid poučujeme, varujeme a povzbuzujeme.

Podporujeme snažení po ušlechtilém stavovském uvědomění a stavovské cti a ve snažení po všestranném vzdělání a po sociálním a hospodářském povznesení stavu rolnického a živnostenského. Působme k tomu přednáškami, předčítáním případných statí z knih a časopisů, rozšiřováním dobrých knih a novin mezi dětmi školními, mládeží škole odrostlou a lidem; pořádejme, kde toho poměry dovolují, ušlechtilé zábavy pro mládež i odrostlé.

Navštěvujme pilně schůze spolkové, ve kterých přednáší se o otázkách sociálních, hospodářských, náboženských, výchovných neb všeobecně vzdělávacích a politických. Volnomyšlenkáři jdou s Machary a Bartošky po celém okrese co zatím naši lidé často nesúčastní se ani schůze v místě, i když na příklad přednáší sám prof. doktor Nábělek. —

Čtějme pravidelně dobré noviny naše a seznamujme s jich obsahem lid náš.

Kde macharovci a ferreristé pořádají schůze proti klerikalismu — vlastně proti „katolicismu“ — třeba činnost naši zdvojnásobiti, bychom lid náš na tyto štvance upozornili a jej od návštěv takých schůzí zdrželi. Jest vůbec třeba intensivní práci a činnosti kat. lid uvědomovati ve všech směrech. Šířme náš katolický tisk — jest jisto, že velká část pokrok. a soc. dem. učitelstva propadla proudům macharovským a ferrerovským a že usiluje v životě hesla protináboženská uplatniti a svým protináboženským smýšlením duši a srdce dítek a lidu otrávit. Tento nejvyš neblahý a smutný zjev volá obzvláště katol. učitelstvo do práce. Nelze proto dosti rodiče upozornovati, aby byli dbalí, jakým učitelům dítky své svěřují a jak se učitelé v ohledu náboženském chovají. Ať sledují bedlivě, co dítky čtou ať ve škole či doma a netrpi časopisy a knihy v rukou dítek, které nábož. katolické hanobí. Třeba nejen pozor dáti na učitele škol obecných a měšťanských, ale ještě větší a intensivnější pozor na professory, kteří jsou hlavními šířiteli bezvěreckých miasmů a skutečnými otravovateli dorůstající intelligence naší svým materialismem a nevěrectvím.

Heslem katolického lidu musí býti:

Nedáme si ublíjeti kat. mládež moderními Herody!

Jak těmto jedovatým proudům čeliti?

Nutno doznati, že se doposud na záchranu mládeže — škol obecných a středních — málo neb docela nic nestalo a nepodniklo. Nemyslím, že by ve škole samé se tak dělo, snad jen v řídkých případech, neb učitelé bojí se otevřeně urážlivě o Bohu a náboženství před dětmi mluvit, by úřadům udání nebyli; však tiskem, novinami a časopisy špatnými se mládež co nejvíce otravuje. To se dobře ví, však povolnými činiteli proti této morové nákaze nejen ničeho se nedělá, ale obě oči se přimhuřují, aby se zlo nevidělo. A to je právě ta největší chyba!

Mládež naše mnoho čte, to víme všichni. Zda ale víme, co čte? — Víme a nevíme! — Kde rodiče a učitelé četbu dítek kontrolují, tu říci můžeme, že víme co žactvo čte. Kde však se škola neb rodiče o to nestarají, nemůžeme říci, co žactvo čte. Knihovny školní neobsahují špatných knih, jest pravda, však účelně řízená četba jest málo kde zavedena. Nemá času k tomu. Máme

nyní zavedenou fabrikaci úloh, která volné chvílky ve škole úplně vyčerpává. Na kontrolu četby nezbyvá času!

Naše děti ani knihy poučné ze žakovských knihoven rády nečtou. Nelíbí se jim zkrátka jich obsah. Tak napínavé romány, detektivní literatura, dobrodružné výpravy — to ještě!

Bdělé oko učitelovo skonfiskuje ve škole tak mnohou knihu, která pro žáky se nehodí a která výmluvným je dokladem učiteli, jaký duch v té které rodině vane.

Je to zkrátka smutné! Katolického učitelstva jest málo, více učitelstva nekatolického, a toto učitelstvo se právě co nejvíce stará, by mládež četla co nejvíce, ale věci protináboženských. A jest tento protináboženský proud účelně paralysován? — Není — odpovídám!

My arci často varujeme děti. Špatné knihy a časopisy nečtěte! To však ještě nedostačí!

Víme, že děti čtou doma noviny a časopisy nekatolické a protináboženské — v kolika i našich rodinách máte Pozora, Havlíčka, Lidové Noviny, Čas atd., atd., prý jen tak ze zvědavosti, co se tam píše — ty děti dorostlejší také čtou. Není nic zvláštního viděti hochy, osmi a devítileté na ulici neb v poli čísti noviny; že to katolické nejsou, na to můžeme vzít jed.

Na doklad uvádím tento případ:

Při pasení krávy vidím chlapce noviny čísti. „Co to čteš, Josefe?“ — táži se. — „Palackého“, odpovídá hoch, „tatínek koupil číslo, by věděl, co se tam o Vás píše“. Vezmu číslo do ruky a skutečně, byl v novinách článek o mně, a to článek hrubě nepěkný, ač nepravdivý: „My to u nás na hlas čteme“, vypravuje hoch ochotně dále. „A co tomu říká tatínek a maminka?“ pravím já . . . „Smějí se tomu!“ praví chlapec. „A máte doma noviny „Ostrav. Kraj“? (náš katolický časopis)“ pravím dále. „Ten nemáme“, na to hoch. — A to stalo se v naší katolické lepší rodině.

Co činiti proti tomu?

Věcně a klidně upozorňovati mládež na spoustu nepravd a překroucenin v těchto listech obsažených. Poněvadž mládež nikdo na to neupozorňuje, mládež tomu všemu věří, že je to skutečně pravda.

Tu máme práce dost, ve škole, v rodinách, na schůzích, na přátelských besedách.

Upozornění naše děj se mírně, klidně, věcně, bez zlosti snad a rozčilování. Řekněme mládeži otevřeně — toto se o náboženství katolickém píše a zatím věci se mají jinak, tak a tak.

Učení katolické nemá žádné příčiny se strachovati a se skrývati, ale může směle a bez strachu a bázně každému nepříteli ve příčině té čeliti. Tím způsobem mládež o dobrém poučíme a ona rozumným důvodům neodepře. A nedosáhneme-li hned, čeho si přejeme alespoň pro začátek, vzbudíme pochybnost o věrohodnosti protináboženských spisů.

Pouhým nadáváním a zakazováním protináboženské četby ničeho nedocílíme, naopak podráždíme ještě více zvědavost a docílíme opaku toho, co jsme chtěli. —

Proto otevřeně, nepokrytě a věcně všechny lži vyvracejme a mezi mládeží šířme katolické spisy a listy, které by bludy Macharovy, Bartoškovy a Haecklovy atd. vyvracely a na pranýř stavěly.

Tímto způsobem lze tyto proudy otravné zarazit, paralyzovati a mládež naše bude opět prospívati v moudrosti a ctnostech před Bohem a před lidmi! Tedy úsilí naše musí směřovati k tomu, by náš lid dobré noviny a knihy naše četl, a nepodporoval penězi tisk bezzásadní a nevěrecký na úkor tisku katolického. V tomto zjevu je kořen všeho zla a otupělosti náboženské v řadách katolického lidu. České přísloví praví: Pověz mi, s kým obcuješ a já ti povím, kdo jsi. My můžeme oprávněně říci: Pověz mi, bratře katolíku, jaký časopis čteš, a já ti povím, jaký katolík jsi! —

Jako bláto potřísni bílý šat a zanechá skvrnu, tak špatná četba knih a časopisů vtiskuje známku náboženské lhostejnosti v duši lidské a prosákne veškeré myšlenky, cit a jednání takového člověka a on pomalu sice, ale jistě spěje k lhostejnosti náboženské.

V době zimní máme dlouhé večery, proto odebírejte a čtěte s lidem dobré vzdělávací noviny a knihy. Práce od muže k muži, od ženy k ženě, od jinocha k jinochu, od dívky k dívce vykoná tu pravé divy! Proč pokrokáři, agrárníci a soc. demokraté, vůbec volnomyšlenkáři, nevezmou do ruky náš tisk; proč vyhazují noviny ty z místností, kde mají vliv; proč rozbíjejí naše schůze? — By lid, jich jedovatým tiskem svedený, pravdy se nedočel neb pravdy slyšeti nemohl.

Heslem naším musí býti: Čti, lide náš, dobré knihy katolické! Ani haléře za tisk nám nepřátelský!

Vydání na dobrou knihu není zbytečné, pravě naopak je nutné pro každého, kdo touží po dalším vzdělání. Takým způsobem šířme a pěstujme zálibu ku čtení dobrého tisku katolického. —

Mládež katolickou utvrzujeme v katolickém přesvědčení, učme ji dále, by snášela křivdy, ústrky a posměch pro své náboženské přesvědčení, tak vychováme z ní ryzí a pevné nábožensky založené charaktéry, kteří pak snadno bezvěreckému terroru v dalším životě nepodlehnu.

Zakládejme spolkové knihovny. Dávejme do spolkových místností katolické noviny, které odebíráme, by je lid čísti mohl, neb je půjčujeme do rodin. — V knihovnách vedle knih zábavných mějme také knihy poučné, především obsahu hospodářského, sociálního, výchovného a náboženského. Čtěme a objasňujeme čtené lidu, neb lid nezná mnohé a nemá ku čtení často ani času. Také doporučuje se podávati z delších statí stručné obsahy, ku kterým připojme vždy patřičné mravoučné věty.

Jak tělo potřebuje, má-li prospívati, pravidelné potravu, tak je třeba lidem pravidelné potravu duchovní. Vedme proto mládež dospívající, obého

pohlaví, by jí ani jeden týden, ani jedna neděle neuplynula, aby jinoch—
dívka — nehledala obohacení svých vědomostí v přiměřené četbě.

Obcujme s mládeží škole odrostlou rádi — s láskou — poučujce ji,
vedme ji, přílne k nám a stáneme se jí dobrými vůdci do života.

Mějme porozumění pro odpolední besídky odrostlé mládeže pro
oboje pohlaví — zvlášť na venkově — po způsobu besídky Nivnické.

Podobnými besídkami dá se velmi mnoho pro mládež vykonati
v ohledu výchovném i hospodářském.

Styk učitele s mládeží bude nás povznášeti vždy výš a výše. Toť
vlastní práce učitelova v lidu pro lid. Zvlášť slečny učitelky mají mnoho
přitažlivé síly v ručních pracích, kde pokyny a rady jejich zvlášť v šití
prádla a šatů mohou býti velmi cennými pro dívky naše. Stykem pak
učitelky s dívkami, rozpravami, poučováním a půjčováním dobrých knih a
mýtěním otravného bejlí, které volnomyšlenkářské učitelstvo mezi mládeží
zlomyslně naselo, dá se pak mnoho pro naši věc katolickou vykonati. Kde
poměry toho dovolují, podporujme všemožně spolky tělocvičné, naše Orly.

Spolky sokolské mají namířeno velmi jak na mládež škole povinnou,
tak na mládež škole odrostlou, by jí hned v útlém mládí ovládli a pro
své cíle získali. Proto, co dělá „Sokol“ musí dělati i „Orel“. Musí též
pořádati pro děti tak zvané „dětské radovánky“, musí totiž s dětmi
nacvičiti tělocvičné cviky a hry, které pak před lidem předvede.
Dětské radovánky mají velkou přitažlivost pro dívky i pro lid, proto je na
katol. učitelstvu, by činně také v tomto směru se uplatnilo.

Bylo by přímo hříchem, tam, kde Orel založen, nečinně přihlížeti
k tomu, jak sokolské spolky mládež naši katolickým spolkům odcizují a jí
kazí. Vedle poučování a vzdělání mládeže přejme mládeži zotavení ve
společnosti veselých druhů a družek; vedme ale mládež, by si vyhledávala
jen společnost slušně veselou, ve které mravy se nekazí, tělo a duše se
neubíjí. — Poučujme dorost, že kdo pracovati bude k prohloubení
vzdělání svého ducha a srdce, ať jinoch či dívka, ať toho či onoho stavu,
neklesne a neztratí se nikdy i kdyby někdy se potěšil a rozveselil mezi druhy
a družkami svými způsobem slušným.

Lid náš vzdělání potřebuje; proto vstupujme mezi lid náš katolický;
pracujme s ním, pracujme pro něj, by zůstal věren sobě, Bohu, národu
a trůnu. S Boží pomocí práce tato se nám zdaří! —

Budeme-li mezi lidem takto pracovati, tu vyvrátíme právě nejlépe
hrubou nepravdu naší intelligence, jakoby katol. náboženství bylo úhlavním
nepřitelem všeho kulturního snažení lidstva a jako by katol. náboženství bylo
vysloveným nepřitelem i snažení hospodářského, sociálního a politického
a bylo by chybou zásadnou, kdybychom nečinně přihlíželi k stálému
mohutnému boje proti náboženství katolickému. —

Národní hnutí mezi mládeží katolickou na Moravě je zdravé. Poměry
doby naší je vyvolalo. Hnutí toto ale musí býti vedeno směrem jak výchovným
tak osvětovým. Aby ale hnutí toto zmohutněti mohlo, k tomu pomocnou

ruku přiložití musíme my, katol. učitelé. Pak výchovná i osvětová práce v lidu zajistí nám úspěchy jisté a trvalé! —

Sv. Cyrill a Methoděj přišli k nám s křížem a knihou a proto budme jim vděční za víru, kterou hlásali, a za kulturu, ku které oni základ položili — a vděčními budeme, když dle zásad křesťanských žítí budeme, k víře cyrilomethodějské se hlásiti budeme a tuto víru cyrilomethodějskou neohroženě hájiti a zastávati budeme, aby lid této víře cyrilomethodějské se neodcizil, nýbrž aby jí i na dále věrným zůstal. —

Že při své práci výchovné a vyučovatelské ve škole a v lidu nesmíme zapomenouti, že jsme Čechy a že též mládež na dobré, loyální Čechy vychovávati musíme, jest samozřejmo. Celým vrstvám počíná býti lhostejným slovo „vlast“. U těch vrstev lidu platí heslo „ubi bene, ibi patria“; my ale hlásejme, „ubi patria, ibi bene.“

Duší působení našeho ve škole a mezi lidem musí býti láska, prýštlíci se z duše k milované české vlasti a k rodině panující. Tuto lásku vštěpujme do srdcí žactva a lidu, aby bylo na katol. lidu zřejmo, že chce i dále dávat Bohu, což Božího, a císaři, což císařovo.

Vychovatelský úkol učitele výchovou ve škole není nikterak vyplněn. Povinností učitelovou jest, by život žactva sledoval i pak, když toto škole odrostlo, aby dokončiti mohl dílo, které ve škole započal.

Povinnost tato sice učitelům žádným školním řádem přikázána není, však srdce velí nám, bychom výchovné dílo své ve škole započaté dokončili, by dítky neupadly do záhuby, kterou jim za dnů našich hrozí ve spolcích sociál. demokratických, pokrokářských a sokolských volnomyšlenkářská společnost.

Nesmíme se proto ohlížeti na to, že žáci naši jsou dospělými muži a ženami a dokončujme na mužích a ženách, co jsme na dětech ještě započali. Učme, poučujme a varujme všude, kde třeba ruky pomocné, a jsem jist, že nebudeme litovati obětí, uvidíme-li pod rukou svou zkvétati blaho, štěstí a pokoj mezi dobrým lidem katolickým.

Neochabujme své spoluobčany vzdělávati v duchu náboženském, vlasteneckém a politickém. Objasňujme jim otázky časové ve schůzích ať veřejných či soukromých. V lidu to vše! —

Hanobení a balamucení lidu, štvání protináboženské dosáhlo vrchole!

Na nás jest, bychom proti této časové zlobě pracovali, bychom budili u lidu úctu k sobě a k jiným. Působme směrem, by lid bez zapření svého přesvědčení a práva respektoval přesvědčení a práva druhého. —

Tak se staneme pravými učitelí dítek a lidu.

Práce naše bude krásnou a všichni lidé dobré vůle s úctou pohlížeti budou k nám. A najdou-li se ještě někteří, kteří po nás hodí kamenem své škodolibosti a msty, nedbejme jich a s čelem povzneseným vysoko kráčeje dále za vytknutým cílem svým! —

Budeme-li svorně a neúnavně pracovati směrem naznačeným k vznešenému cíli svému, dočkáme se očisty rodin, školy a života společenského od nákazy, nevěry a hrubého materialismu a navrátí se opět bývalá láska lidu ke škole a stavu učitelskému.

Dr. JOSEF KRATOCHVIL.

Úvod do filosofie.

(Volné listy).

IV. Rozdělení filosofie.

OBSAH: 1. Platonovo dělení filosofie. — 2. Aristoteles. — 3. Bacon a Hobbes. — 4. Krist. Wolff. — 5. Em. Kant. — 6. Hegel. — 7. Herbart. — 8. Rosmini a Gioberti. — 9. Nestálost rozsahu filosofie. — 10. Náš rozvrh nauk filosofických.

1. — O rozdělení celkového pojmu filosofie na jednotlivé nauky prvý se pokusil Plato (v 5. stol. před Kr.) Rozeznává dialektiku, fysiku a ethiku. Dialektika čili nauka o poznání jest mu základem filosofie. Starý nápis věštiny dejské „Poznej sama sebe!“ byl mu východiskem filosofického hloubání. Pravdu viděl ve vztahu mezi rozumem a věcmi poznatelnými, kriteriem pravdy byla mu evidence, jasnost. Obšrně své názory o nauce poznání podává v „Theaitetu“. Do dialektiky přibírá i svoji nauku o ideách či pojmech všeobecných a metafysiku.

Fysika znamená u Platona nejen filosofii přírodní, nýbrž i přírodovědu vůbec a vědu o duši. Svoje názory fysické šířeji osvětluje v „Tisnaiovi“. Svět řídí duše světová, jež jest obdobou duše lidské.

Ethika čili nauka o jednání mravním, k níž Plato přibírá i nauku o společnosti a státu, jest mu nejdůležitější částí filosofie. Úkolem jejím jest řídití myšlení a pronikatí celý život člověka. Ethické názory Platonovy nalézáme ve všech jeho spisech, nejvíce však v „Symposiu“.

Toto platonské rozdělení filosofie přejala později škola stoická i škola epikurejská a vůbec četné pozdější školy filosofické. Stoikové i Epikurejci počítali k fysice také theologii, o jejíž hlubší propracování mnoho se nestarali.

2. — Aristoteles (ve 4. stol. před K.) připojuje k částem platonským ještě metafysiku. Rozeznává tedy: logiku, fysiku, ethiku a metafysiku. Nemluví sice nikde výslovně o tomto rozdělení filosofie, avšak spisy jeho tímto způsobem jsou rozděleny.

Aristotela teprve právem možno zvatí otcem vědecké logiky, ježto u předchůdců mluví se o vlastní logice jen příležitostně. Logika není u něho ani tak částí filosofie, jako spíše přípravou k filosofii, propaedeutikou filosofie. Otázky pak, jež nepatří přesně ani k logice, ani k ethice, ani do fysiky, probírá Aristoteles v metafysice, již sám nazývá „první filosofii“. V této „první filosofii“ (jež teprve později nazvána metafysika) probírá základy bytí: formu, látku, příčinu a cíl. Vyvrcholuje pak tuto část filosofie rozbořením záhady Boha čili theologii.

Dle věty v Aristotelově „Metafysice“ VI. 1.: „Každé zkoumání jest buď praktické nebo poetické nebo theoretické“, říká se obyčejně, že Aristoteles dělil filosofii na theoretickou a praktickou. Slovo „theoretická“ značí tu poznání čistě vědecké, slovo „praktická“ stanovení pravidel jednání. Filosofii theoretickou dělí pak Aristoteles na matematiku, fysiku a

první filosofii čili metafysiku. Cf. *Metafysika* XI. 7. Filosofii praktickou rozdělili nástupci Aristotelovi na etiku, oekonomiku a politiku. Slovem „zkoumání poetické“ nutno rozuměti nauku o tvoření ať řemeslném ať uměleckém. Byla by to tedy asi nauka o krásnu v umění a řemesle, tedy jakási aesthetika. Aristoteles však propracoval pouze „Poetiku“, theorii o básněni.

Rozdělení filosofie na theoretickou a praktickou uchovalo se až do dnešní doby. U nás podržel je na př. prof. Masaryk a jeho škola.

3. — Středověk přidržel se v podstatě rozdělení jednak Aristotelova, jednak Platonova. Teprve Bacon a Hobbes přinášejí nové dělení. Bacon přikazuje vědy jednotlivým mohutnostem duševním: dějepis paměti, básnictví obrazotvornosti a filosofii rozumu. Filosofii dělí v přirozenou theologii, v přírodní filosofii a v anthropologii. Theologie přirozená odmítá theologii zjevenou. Filosofie přírodní dělí se na fysiku a metafysiku t. j. nauku operativní a spekulativní. Anthropologie jedná o člověku dle těla i duše. Dle těla lékařství, kosmetika, atletika a umění; o duši logika, ethika a politika.

Vedle hlavních tří nauk filosofických: přirozené theologie, přírodní filosofie a anthropologie, uvádí Bacon (17. stol.) ještě theorii poznání odloučeně od dialektiky, respektive metafysiky. Její úkol záležel ve zkoumání předpokladů ostatních nauk filosofických a vůbec věd.

4. — Prvním velkým theoretikem filosofie jest žák Leibnitzův Kristian Wolf(ius) (na počátku 18. stol.). Filosofii dělí dle vzoru Aristotelova na theoretickou a na praktickou. Theoretická se rozpadá v theologii, nauku o duši a fysiku či kosmologii. Praktická filosofie jedná o poznání a chtění a dělí se tudíž jednak na logiku a heuretiku, jednak na etiku, politiku a oekonomiku. Všem předchází první filosofie, ontologie, jež vykládá nejvšeobecnější pojmy.

5. — Největší filosof 18. století Emanuel Kant vychází s hlediska, že naše poznání neřídí se věcmi zevnějšími, nýbrž že má původ svůj v duchu našem a že je pak na věci vnější přenášme. Dělit tudíž mohutnosti rozumové a zároveň i filosofii na poznání z čistého rozumu (a priori) a na poznání ze zkušenosti (a posteriori). Rozeznává tedy filosofii čirou a užitou. Vlastní filosofie jest filosofie čirá. Dělit se v propaedeutiku čili kritiku, jež zkoumá schopnost čirého rozumu při hledání poznatků, a metafysiku, jež jest poznáváním a priori. Tak vzniká myšlenka dvojí metafysiky, metafysiky přírody a metafysiky mravů. Tato má vyšetřovati pomysl a principy možné čisté vůle.

6. — Tvůrce panlogismu Hegel (na poč. 19. stol.) dokázav nutnost absolutna, snažil se vědomí povznést na výši absolutního poznání. Poznání toto nazývá fenomenologií ducha. Obsah tohoto absolutního vědění vyvoditi a ozřejmit jest úkolem logiky. Tu dovozuje, že předmětem filosofie jest jen reálno, to však jest pouze všeobecné; jednotlivé jest pouze zjevem všeobecná. Toto všeobecné jest v sobě, jest jistotou objektivní. Ze všeobecného pojmu bytí dospívá se k pojmu absolutní idey. Z ní prýští dvě nauky: filosofie přírody a filosofie ducha.

7. — Jan Bedřich Herbart (počátek 19. stol.) nazývá filosofii zpracováním pojmů a dělí ji na tři hlavní části: logiku, jež ozřejmuje pojmy, metafysiku, jež opravuje pojmy ze zkušenosti čerpané a odkrývá odpory, a aesthetiku, jež doplňuje a oceňuje pojmy.

8. — Italští filosofové ontologismu Rosmini a Gioberti (v první pol. 19. stol.) dělí filosofii na ontologii, základnu všech nauk filosofických, matematiku o počtu nekonečném, logiku, jež hledá pravdy nutné, morálku, jež zkoumá zákony mravní, kosmologii či vědu o světě, aesthetiku, vědu o krásnu a politiku, o původu moci.

9. — Mohli bychom tak uvést ještě řadu pokusů o rozdělení filosofie z doby nejnovější, ale mělo by to význam pouze historický. Jest zkrátka patrné, že rozsah filosofie není ustálený, že mění se postupem doby. Kdežto v době staré a ve středním věku všechny téměř vědy zahrnovány pod pojem filosofie a také ještě v době nové Bacon, Hobbes, Descartes, Rosmini a Gioberti počítali fysiku a matematiku k filosofii, tak zase v době nejnovější některé odbory filosofické, od pradávna za čiré filosofické pokládané, jako zkušební duševěda a sociologie hledí se od filosofie odtrhnouti a státi se vědami samostatnými.

10. — Naše rozdělení filosofie přidržuje se dávného dělení Aristotelova. Rozeznáváme filosofii theoretickou t. j. čiré filosofování a filosofii praktickou čili užití filosofie v životě praktickém. K filosofii theoretické počítám: logiku, noetiku, kosmologii, psychologii a metafysiku. K filosofii praktické: etiku a právní filosofii, aesthetiku, náboženskou filosofii a sociologii čili filosofii dějin. Do filosofie praktické bylo by možno zařaditi i paedagogiku a psychologii t. zv. experimentální. Rozbor jednotlivých nauk filosofických ponecháváme si pro kapitoly pozdější.

V. Filosofie orientální.

Obsah: 1. Vzdělanost asijská. — 2. Číňané, Peršané, Egyptané. — 3. Indové a jejich náboženství. — 4. Strnulost pantheismu. — 5. Hlavní systémy indické. — 6. Starší Mimansa. — 7. Vedanta a její dva stupně. — 8. Rozbor vedantské soustavy. — 9. Sankhya. — 10. Dualism systému Nyaja. — 11. Atomismus ve Vaisesika. — 12. Budhismus. — 13. Mysticism. — 14. Pravda a blud ve filosofii orientální. —

1. — První stopy filosofie stejně jako vzdělanosti vůbec nalzáme v Asii — v Orientu. Vzdělanost zrodila se na březích Gangu a na úpatí Himalaje. Odtud prošla na západ Malou Asii a zaskvěla se nejvíce v Řecku. Všecky jazyky evropské od řečtiny a latiny až k jazykům germánským a slovanským mají kořeny svoje v dávném jazyku indickém, v sanskritu.

Důvod tohoto primátu Asie ukazuje nám poloha a příroda asijská. Pohledme na mapu světovou: Asie jeví se nám jako tělo veliké, jehož údy rozkládají se na jedné straně do Evropy, na druhé do Ameriky. Družinu tvoří na jihu pleiada Oceania.

Ariové asijské, Indové a Peršané, dali Evropě Kelty a Řeko-Římány, kmeny germánské a slovanské. Sanskrit sám, nehledě ani jinak k vynikající vzdělanosti asijské (obrovské stavby, výtečné zavodňování, vědomosti astronomické, výborné nástroje ruční atd.) ukazuje na starobylou a velkolepost kultury asijské. Mluvnice jeho jest tak dokonalá, že přesností

blíží se k algebře. Abstraktní vědomosti mluvnické jsou však vždy teprve důsledkem značného rozkvětu literatury.

2. — O skutečné filosofii možno vlastně mluvit jedině při Indech. Ostatní národové východní, Číňané, Peršané, Egypťané a Židé vyvinuli sice neobyčejně zajímavé názory náboženské, propletené tu a tam myšlenkami filosofickými, ale naprosto chybí jim vědecký a filosofický smysl. V Zend Avestě Zoroastrově (v 7. stol. př. Kr.) i v knihách Konfuciových našli bychom sice leckteré zrnko filosofické, zrovna jako v náboženství starých Egypťanů, ale o nějaké soustavě filosofické nemůže být ani řeči.

3. — U Indů však setkáváme se nejen s vyvinutou naukou náboženskou, nýbrž i s ucelenou, přesně logicky uspořádanou spekulací filosofickou. Prolínají ovšem názory náboženské všude názvy filosofické, tak že není možno mluvit o filosofii bez částečné aspoň zmínky o náboženství indickém.

Náboženství indické bylo v rukou brahminů, kasty čili třídy společné nad prostý lid povznesené, lidem pohrdající a tající před ním své učení. Rozeznávají čtyři doby světové: Krita, Treta, Dvapara a Kali. Krita jest doba bohů a doba pravdy; Treta doba krbu rodinného a kněžská; Dvapara, doba pochybování; Kali, doba zla. Tedy postup zhoršování stejně jako v Hesiodově době zlaté, stříbrné, bronzové a železné a vůbec u všech antických národů.

Třetí doba světová jest doba pochybování a hledání, doba, kdy porušena byla dřevní tradice a nastala potřeba najít nové náboženství. Vynikají tak dva druhy náboženství: lidové a kněžské. Lid oddává se volné obrazotvornosti, představoval si božské analogicky dle přírody. Vida v přírodě zjevů mnoho, soudil na množství bohů, oddal se polytheismu, mnohobožství. Stupně jeho, jak jasně vysvitá z literatury indické, byly: naturalism t. j. uctívání božství v přírodě (hvězdy, slunce, nebe,) anthropomorfism, uctívání božství dle člověka, bohové připodobněni lidem nebo lidé zbožněni, fetišism, božství zmenšené v amulety, idolety, domácí skřítky a pod. Nemožno ovšem mluvit o stupních přesných nýbrž poněnáhlých přechodech.

Náboženství kněžské uchovalo si tradiční pojem jednoty, ale vysvětlovalo jej, jistě vlivem lidového mnohobožství, pantheisticky. Mísilo božstvo s vesmírem, jednotu s mnohostí. Pantheism poněnáhlu přibližoval se polytheismu a vytvořil řadu božstev bez harmonické formy a osobitého charakteru. Bohové družili se k nejvyšším třem božstvům: Indra, Varuna a Agni. Později nejvyššímu uctívání se těší indická trojice Trimurti. Brahma jest nejvyšší, neomezená, nekonečná podstata světa, Višnu, udržovatel a ředitel světa, Šiva, původce změn ve světě.

4. — Indický pantheism zrodil nehybnost kastovní a tím i myšlenkovou. Ona svoboda a živost myšlenková, jež vzrušuje nás u Řeků, jest zcela neznáma u Indů. Proto i jejich soustava filosofická jest zaražená, strnulá, tkvící na jednom bodu. Pozorování jevů chybí úplně, vše vysvětluje se a priori. Není tudíž divu, že ani filosofie ani literatura indická nedosáhly dokonalosti řecké.

5. — V literatuře indické rozlišujeme čtyři doby: theologickou či náboženskou, básnickou či epickou, filosofickou a posléze filologickou.

Odpovídá to hlavně přirozenosti lidské, jež obrací se nejprve k vrcholu všech ideí a citů k Bohu, potom opěvává hrdinské činy lidí, později přemýšlí o sobě samém a posléze prohlubuje slova a jejich zákony. Nelze ovšem říci, že rozlišení jest přesné, ale v celku literatura indická bere se tímto postupem. Časově připadají asi Vedy theologické v r. 1500 před Kr., zpěvy bohatýrské o několik století později, kol r. 1000 systemy filosofické a do 44. stol. před Kr. spracování gramatiky. Ovšem, že vzájemné prostupování jest velmi časté.

Hlavní a nejznámější systemy indické jsou: dvojí Mimansa dvojí Sankhya, Naya a Vaiseshika. Mimansa starší (mimansa značí tolik co „rozumování, hloubání“) slove Purvamimansa, pozdější Uttaramimansa. Prvá byla dodatkem k brahminskému komentáři k Vedam t. zv. Brahmanas, druhá vysvětluje učení o principu vesmíru a jeho vztahu ke světu. Ježto pak též cíl mají i Vedy nazván tento system Vendata t. j. rozřešení a ukončení Ved. System sankhya značí „rozvažování, kritiku“; druhou částí jest yoga, abstraktní hloubání. Nyaya značí usuzování a obsahuje již téměř úplně spracovanou logiku. V a i s e s h i k a značí individualisování a tu poprvé v dějinách lidstva vystupuje atomismus.

6. — Starší Mimansa vychází jako Vedy z vysokého pojetí, že Bůh slovem svým stvořil svět; brzy však metafora přenesena ve skutečnost a tvrdilo se, že mezi slovem a skutečností jest nutné spojení, jakoby slova naše byla výrony slova věčného, jako jsou výronem jeho věci. Slovu přičítá se tedy síla magická, stejně jako později v židovské Kabbale.

7. — Druhá Mimansa čili Vedanta vykazuje několik stupňů vývojových. Nejprve přejímají se z Ved poslední tvary emanatismu a dávají tak vznik pantheismu. Bůh je vševědoucí a všemohoucí příčinou bytí, zachování i zničení vesmíru. Stvoření jest čin jeho vůle. On jest materiální i účinná příčina světa: stvořitel i stvoření, vykonavatel i dílo, utvářitel i útvar. Jako pavouk tvoří vlákno z vlastní podstaty a v sebe je zase přijímá, podobně vytváří Bůh vše ze sebe a přejímá v sebe. Bytost nejvyšší jest jedna a jediná, nekonečná, neměnná, duše universální, pravda, moudrost, rozum, štěstí. Duše jiné jsou jako nesčetné jiskry, jež tryskají ze žhavého kovu. Vycházejí z ohně a vrací se v oheň jsouce téže podstaty. Duše, jež pomocí smyslů řídí tělo není zrozena a neumírá; a jako taková je nekonečná, nesmrtelná, rozumová, pravdychtivá. Řídí ji duše nejvyšší. Činnost její projevuje se ústroji tělesnými: jako řemeslník pracuje svými nástroji, tak duše pracuje a trpí svými ústroji. Vrací se v duši nejvyšší a dosahuje tím blaženosti. Jest předurčena ke konání dobra nebo zla. Bůh však není příčinou zla.

Hle! směsice nejvyšších pravd s pantheistickými nesrovnalostmi. Mluví o Bohu jako příčině nejvyšší, nekonečné a jediné a identifikovati jej s bytostmi stvořenými, značí říkati, že Bůh jest nejdokonalejší a zároveň plný nedokonalostí. Podobně vznešený názor o duši lidské nesmrtelné a odlišné od těla nesrovnává se s názorem, že duše splývá se světem a Bohem.

Nesrovnalosti brzo zdravý lidský duch postřehl. Poznána různost ducha a hmoty. Bůh přirozeně není hmota, nýbrž čirý duch. Neodporuje, aby nehmotný stvořil hmotu, ježto tato jest zvláštní druh konečnosti. Hmoty nemá tedy ani vesmír. Nic nemá skutečné bytí vyjma Boha. Co se nám od Brahmy rozdílně býti zdá, jest pouhý klam: vše jest Brahma. Svět

jest vývojem a výronem Brahmy, který jest sám sobě principem činným i trpným. Vývoj počíná dokonalým a spěje k méně dokonalému: od etheru ke světlu, od tohoto ke vzduchu a posléze k pevnému. Podstatu tohoto systému tvoří tedy názor, že bytuje jediný Brahma a vše ostatní jest jen zdání.

Postřehy naše podobají se snu. Duše spojená s tělem nemůže přímo nazírat na Brahmu a nemůže proto býti dokonale šťastnou. Dokonalá blaženost záleží v klidu, jehož lze nabýti až po oddělení duše od těla a úplném splynutí s Brahmou. V životě tomto nutno se připravovati k oné blaženosti vědou, jež záleží v rozjímání o nekonečnosti a věčnosti Brahmy. Smrt znamená přechod do nového života. Duše, jež žila v plné askesi, vrátí se plně do Brahmy a dojde dokonalé blaženosti, byla-li askese méně dokonalou, bude blaženost menší, nebylo-li jí vůbec, bude na vždy zavržena.

8. — Metafysika vedantská jest, jak patrně, neobyčejně jemná a zajímavá. Plně ovšem ani ona nevyrovnala pantheistické nesrovnalosti. Popírá ovšem jsoucnost hmoty a postřehy její jmenuje pouhým zdáním, ale to odporuje stejně přirozenosti lidské jako pojmu Boha, v němž není možný klam. Jsme-li všichni božství, jak můžeme se klamati? Nerozlišuje lidské vědomí skutečné postřehy od pouhého zdání?

9. — Tento zcela jasný odpor a zřejmou nesrovnalost brzo vycítil Kapila a v soustavě Sankhya připustil reálnost přírody. Učil, že to, co neexistuje, nemůže přijmáti bytí od nějaké příčiny. Effekt bytuje předem v příčině. Připouští tedy příčinu, ale nikoliv tvořivou, nýbrž nerozlišenou a v podstatě totožnou s výsledky. Činnost působivá jest jakási tajemná energie všech věcí. Ona vše tvoří a vše pak v sebe přejímá. Tato tajemná energie není již duchová, nýbrž hmotná. Sankhya popírá tudíž příčinu duchovou — Boha. Příroda jest věčná hmota, plná činnosti, nekonečná, dárkyně rozumu, vědomí, smyslů i prvků. Prakriti (tak jmenuje Sankhya přírodu) jest původce tří světů: božského, lidského a zvířecího. Hlásá tedy, jak patrně, soustava Sankhya materialistický pantheismus oproti pantheismu idealistickému, kterému učili Vedantisté.

10. — Nejvědeckěji počíná si soustava Nyaya, která postupuje v sylogismech a obsahuje důkladnou a jemnou logiku. Názorem metafysickým blíží se k dualismu. Již Kapila rozlišoval prvou příčinu od výsledků, jevy duchové od jevů hmotných, ale stotožňoval přece jejich princip nejvyšší. V soustavě Nyaya Gotama chtěje se vyhnouti rozporu rozlišuje věčného Boha od věčné přírody, duše věčné od věčných atomů. Názory takové vedly nutně k jemnému propracování jak nauk logických tak metafysických. Gotama zkoumá způsob usuzování, jakým postupovaly Vedy t. j. klásti pojmy, potom jejich výměry a posléze rozbor těchto. Stanovil důkazy, indukci, dedukci, srovnání i auktoritu; určil předměty důkazů: duši božskou a lidskou, těla a smysly, mohutnosti poznávací a mravní. Ukázal na klamnost sofismat a na výši povznesl sylogismus.

11. Původcem soustavy Vaiseshika jest Kanada. Hlásá atomismus uznávaje při tom Boha jednoho, duchového a věčného. Svět skládá se z atomů nedělitelných a nezměnitelných, jež se náhodou podle spřízněných vespolečné vlastností slučují ve dvojici, trojici atd.

Člověk jest složen z těla, sídla práce a činnosti hmotné, smyslového vnímání a chtění, a z duše, sídla poznání, lásky, nenávisti. Kanada rozeznává šest kategorií: podstatu, jakost, činnost, společné, vlastní a vztah. Atomismus systému Vaiseshika jest po stránce metafysické daleko dokonalejší než pozdější nauky atomistické, u Demokrita i v atomismu nejnovějším. Proráží tu dualismus zrovna jako v soustavě Nyaya. Později zdůrazněním té či oné stránky názoru dualistického vznikl subjektivní materialismus nebo subjektivní idealismus.

12. — Materialismus do posledních důsledků uvedl **Budhismus**, rozšířený z Indie do Číny, Tibetu, Japonska a jiných částí Asie. Základem budhismu jsou: předně, čtyři nejvyšší pravdy t. j. všeobecný bol, jehož příčinou jsou naruživosti lidské, cíl bolu Nirvana čili osvobození od všeho klamu, prostředek k dosažení jest potlačení vášní a touhy a rozvažování o marnosti všeho. Za druhé přechod věcí z tvaru jednoho v druhý; za třetí, spojení příčin, jež jsou smrt, metempsychosa, touhy, pojmy věcí; za čtvrté Nirvana, stav blaženosti a klidu, zničení individuality v nekonečnu, splynutí s nekonečnem. Lidu ovšem postačilo modlářství a polytheism. Učenější počali brzy pochybovati o neurovnaném učení budhistickém a upadli ve skepticism.

13. — Skepse přirozeným postupem přešla v mysticismus. Ze systému Sankhya vybrána theorie o kontemplaci a návratu v prvopříčinu — v Boha. Není to však již hloubání přirozené, nýbrž extase. Intuicí t. j. vnitřním zřením možno dojíti k splynutí s bytostí nejvyšší.

14. — Ve filosofii indické nejlépe vidíme, kolik pravdy mísl se v bludy, jednak vlivem tradice, jednak dobrotou lidské přirozenosti. Přispívají též boje mezi jednotlivými školami filosofickými. Duchovost Boha v Mimanse, pozorování přírody v Sankhya, nauky logické a fysické v soustavě Nyaya Vaseshika a morálka budhistická ukazují na věčnost pravdy, na přirozené její poznání i stálost vědy *Philosophia perennis* má kořeny již ve filosofii indické. Ale na druhé straně vidíme tu, jak vášně a naruživosti lidské překážejí plnému poznání pravdy. Ve filosofii orientální jest živé vědomí našich béd, marnosti našeho snažení. Odtud touha po smrti, po zničení — po nirvaně. — Jak přemnohé myšlenky filosofie orientální opakují se ve filosofii nejnovější, zvláště v naukách německých filosofů Schellinga, Schopenhauera a Hartmanna ukážeme později.

Literatura.

Paul Deussen, *Allgemeine Geschichte der Philosophie mit besonderer Berücksichtigung der Religionen*. I. Bd., 1 u. 2 Abteil. Lipsko 1894 a 1899. — Otto Villmann, *Geschichte des Idealismus* I. Bd. Brunšvik 1894. — Gobineau, *Les religions et les philosophies dans l'Asie centrale*. Paříž 1865. — Max Müller, *Vorlesungen ü. d. Ursprung u. d. Entwicklung der Religion mit des Rücksicht auf die Rel. alten Indiens*. Strassburg 1881. — M. V. Straszewski. *Různé studie v čas. polských i německých*. — Čupr, *Učení staroindické*, Praha 1878. — V poslední době Dr. Frank v Akademii chystá některé ukázky indických textů.

ROZHLEDY.

Vychovatelství.

Ideální školou pro každou osadu je škola jednotřídní — píše A. Sustr ve škole našeho venkova a praví dále: Na jednotřídkách stavá se i nejnesvědomitější učitel v krátké době svědomitým, neboť vidí se odkázaným sám na sebe, pozná, že je zodpovědným sám za sebe. Proto nezakrnl na škole jednotřídní ani jediné dítko, neboť učitel nespolehá se, že se ujme někdo jiný téhož dítko a že ho dovede k určené metě. Ba v jednotřídní škole lépe pokračuje i dítko méně nadané než na škole vícetřídní, neboť obnovuje se mu učivo stálým opakováním s oddělením vyšším a vyšším. V některých předmětech dosáhne se na jednotřídních školách téměř ideálu probraného učiva a to nejen „probraného“, ale i zažitého. Jedině v realiih nelze tolik probrati jako na školách vícetřídních a to ani ne tak nedostatkem učebných hodin jako nedostatkem učebných pomůcek. Kdyby jedno a dvoutřídní školy nebyly odbývány tak macešsky v ohledu zaopatřování učebnými pomůckami, dosáhlo by se v nich více i v ohledu vyučování realiih. — Co do stránky mravní nelze ani doceniti jednotřídní školy, neboť učitel má po 8 roků dítky ve svých rukou, zná jejich duše úplně, zná jejich rodiče, poměry domácí a hmotné, mravní a dle této znalosti může jednati s každým dítkem dle jeho individuality. Proto také na jednotřídních školách používá se v pravdě všech pedagogických a didaktických prostředků — — — A tak dále! — — —

Ale což je-li učitel na jednotřídce špatným učitelem, špatným vychovatelem? Jak dopadne potom úsudek o takové škole jednotřídní? Souhlasíme úplně s pisatelem, že na jednotřídní a dvoutřídní školy dosazování by měli býti proto jen nejlepší učitelé, kteří by za svoji těžší práci dostávali také největší platy!

Jak to bude vypadat ve volné škole. (Recept vídeňský.) Děti vídeňské volné školy vycházejí v přestávkách do altánu v podstřeší, aby se potěšily pohledem na lesnatý věnec pahorků a zelených niv na Kahlenberku až k Anningeru. Vzduch a světlo jsou nejlepšími učiteli: probouzejí, a v tom je — konec konců — všechno umění vychovatelské. Děti učiteli tykají. — Napadne-li jim něco, mluví; není-li jim něco vhod, odporují; připadá-li jim něco směšným, smějí se. A na všech je vidět, že je jim zde dobře, neboť mají učitele rády. Mají ho rády proto, že je veselý. Je jejich dobrým kamarádem, který od nikoho z nich nic nežádá, ale každému pomáhá. K ničemu je nenutí, ukazuje jim pouze, jak mají co zaříditi, aby dovedly, co samy chtějí. Ve volné škole se netrestá. Neznáma je tu trýznivá bázeň před špatnou známkou, zlé sny o potupných censurách. Jak se tu však jedná se zlými dětmi? Předpokládá se, že zlých dětí vůbec není, a následkem toho opravdu nejsou: neboť jak se na člověka díváme, takovým se stává. Z toho jde na jevo, že děti se stávají zlými teprve ve škole: přísností, tlakem, dlouhou chvílí. Je to s dětmi jako s dospělými: musíme užiti dílve násill, abychom učinili člověka špatným. Cítí-li však, že ho máme jen trochu rádi, stává se bezbranným. —

Spoření školní mládeže. Spořitelny tábořská a vinohradská opatřily pro školy praktické úsporné automaty, které jsou umístněny na chodbách;

přijímají nejméně desetihaléř úspory. Automaty opatří samočinně každou vydanou známku její hodnotou a firmou spořitelny, která hodnotu vyplatí, mimo to datum a běžným číslem vkladu. Znamky se uschovávají ve zvláštních sběracích lístcích, a když lístek zařízený na 10 známek je plný, přijme spořitelna lístek a připíše vklad 1 K do vkladní knížky zákovy. Peníze vybírá z automatu správa spořitelny ve vhodném období a automat sám vykonává kontrolu o počtu vydaných známek a výši přijatých vkladů. Automat stojí 600 K. — Škoda, že pro poměry malých venkovských obcí je tak drahý!

Jednoduchá frekvence na školách národních? Jsou důvody pro i proti. Proč jsme proti nedílnému vyučování? — Protože zájmy školní mládeže mluví proti jednoduché frekvenci: organismus dětský několikahodinným sezením i ve zdravém vzduchu, jehož přece ve škole není, trpí škodu nespornou. Větrání v přestávkách nestačí. — Děti 6—13leté nemohou 3 až 5 hodin za sebou s prospěchem pracovat (sami nevydržíme ani celou hodinu, na tož 3 hodiny sebe zajímavější přednášku se zájmem sledovat a jsme jen passivními posluchači.) Ochablost ve třetí hodině u dětí stupňuje se až k malátnosti duševní v dalších hodinách. Ve školách máme slušné procento dětí tělesně i duševně slabých, které tíhu jednoduché frekvence nevydrží. — Je konečně holou nemožností, aby učitel zejména na vyšším stupni 4 až 5 hodin denně bez oddechu, odpočinku vydržel s úspěchem ve škole pracovat — Poslední přestávka je k načerpání nových sil nezbytná. — Nezapomínejme také, že jednoduchá frekvence mohla by býti počátkem polodenního vyučování, za kterého by měly děti jednoduchou, učitelé však dvojitou frekvenci.

Výchova tělesná.

Jen střelba! Ministerstvo veřejných prací zamýšlí zavést na školách průmyslových vyučování tělocviku a střelbě. Také v učňovských besídkách přálo by si ministerstvo míti zavedeno vyučování ve střelbě a dotazuje se jednotlivých zpráv, zda se snad již v besídkách nestřílí. — Armádní (!) řeč na českých středních školách zavádí se současně se střelbou. Byl sice vydán rozkaz, že učitelé střelby musejí býti sice dokonale znalí vyučovacího jazyka příslušné střední školy, že však povely a označování součástí zbraní, střeliva i terčů musí se díti německy. Jaká ta dokonalost znalostí vyučovacího jazyka příslušné školy jest, o tom kolovala v denních listech ke konci ledna pěkná ukázka z první vyučovací hodiny na jedné jihočeské střední škole české. Čeština, kterou vyučující mluvil, byla — čistě vojenská.

Stravování školních dětí. Velká města v cizině podporují stravování chudé školní mládeže značnými obnosy. Tak Řím dává 150, Milán 300 tisíc lir ročně. Soustavně stravuje mládež školní Paříž již po 30 let a to tak, že zřídila kantiny, v nichž sytí žactvo z vrstev nemajetných zadarmo, ze zámožných za plat. Děti dostávají nebo si kupují poukázky na obědy mimo školu a mimo kantinu ve všem stejné, takže zasedají-li k jídlu nejsou nikterak ponižovány předkládáním výkazu, že jsou chudé. K obědu bývá maso a zelenina. Paříž platí na stravování toto přes milion franků. V kantinách pařížských jídá 150.000 dětí zadarmo, 30.000 za plat. — V Anglii jsou obce zákonem zavázány, aby zřizovaly při školách kuchyně a jídelny a mohou na ně vybírat i daň. — V Mannheimě dostávají chudí žáci v zimě před učením čtvrt litru teplého mléka a housku, ve Štuttgartě dostávají takovou snídani i v létě. — Bohužel je to všechno jenom v cizině!

Ze světa jihoslovanského.

Vjekoslav Koščević: Slobodno risanje. (Volné kreslení, v Záhřebě 1910, cena 50 h.) — Malá tato, ale znamenitá brožura pozůstává ze tří přednášek a pojednává o svobodě ve výchovu, o mezích umění a o metodě volného kreslení. Spisovatel představuje nám nejprve dvě volné školy v Chorvatsku, Trstenjakovu, vylučující náboženství, poněvadž prý nás nutí věřiti, co není pravdou, a školu, za niž bojují zvláště „Hrvatstvo“ a „Iutro“ a jež zastává přímo protilehlý názor, že totiž právě náboženství je základem veškerého výchovu. Na to se obírá „pravou volnou školou“, dopřávající žáku svobodu, aby se jeho duch rozvíjel směrem, k němuž ho navádí jeho přirozenost, a přistupuje konečně k vlastnímu thematu, k volnému kreslení. Hlavní věcí je tu volnost pokusu. V prostorné, světlé, vzdušné a teplé účelně se zásobou co nejlepšího materiálu dej učitel žákům kresliti, co a jak chtějí. Poněvadž kresba je žáku mluvou duše, prostředkem, vyjádřiti myšlenku, dává učiteli příležitost, nahlédnouti do jeho duše, poznati jeho vlohy, ale zároveň i ukazovati chybujiícímu pravou cestu, bystřiti jeho všímavost, vychovávat dobrého pozorovatele. Později ať žák ilustruje pohádky a pověsti, kreslí dle přírody, pokouší se v národním ornamentu. Ale což, není svoboda žákova omezena tím, že učitel neustále zúžuje předmět, který má žák kresliti? Je, a přece není. Neboť „nač je třeba svobody? Na to, aby každý žák mohl projevití sebe všemi způsoby. Nač tyto projevy? Na to, aby se rozpoznala žákova individualita, podle níž ho můžeme vychovávatí dále, nevnucující mu svých názorů a nepřesvědčující ho, že je pro něho nejlepším to, co je nejlepším pro nás a o čem myslíme, že je nejlepším pro něho. Hlavní věcí je tudíž, aby se zachovala úplně svobodnou žákova individualita“. — Je-li volnost žákova neohraňčena, pak svoboda učitelova zase dozrává nejednu mez. Učitel nesmí dětem předložiti ku kreslení, co se mu zachce a namane. V tom brání mu již prostý cit krásna. Jeho přední starostí v moderním kreslení budiž, nevybíratí nikdy za předlohu výkresu četbu a nevyprávěti povídky, jež jsouc ilustrována by ukázala něco nehezkého, ošklivého. Další hráz vytyčuje učiteli přirozený a podstatný rozdíl mezi uměním výpravným a plastickým. Co je dovoleno básníku, není ještě dovoleno malíři a sochaři. Prostředky, jichž se chápe básník, a prostředky, jež vedou k cíli malíře a sochaře, jsou zásadně rozlišné. Básník užívá slov, času, a vypráví nám činy, díla. Malíř a sochař nesleduje textu doslovně, nýbrž utíká se k momentu, k prostoru. Jinou mezí a hranicí je zevnějšek, materiál, v němž leží mnoho obtíží. Brzdou může býti konečně i náboženství, ačkoli má nepopěrně veliký vliv na umění. Z toho všeho je zřejmo, že „svoboda žákova je úplná, učitelova však ne. Žák je dítkem přírody, učitel však mužem starosti a hledání. Žák roste bez starosti, učitel však mu starostlivě snáší stravu, a to právě takovou, jaká mu jde nejlépe k duhu. Žák nesmí pocítiti mezi umění, učitel však jich nesmí nikdy pustiti se zřetele“. — V třetím oddílu nastiňuje autor rozvrh kreslení pro jednotlivé třídy. V první a druhé třídě učí se dítě poznávati barvy, něco málo z perspektivy a podávají se mu první ideje o ornamentu. Ilustrace pověstí a četby, události z života žákova v celém školním roku, dále pak příroda v jeseni, v zimě, z jara i v létě, a to pouze na velikých plochách poskytují hojnou příležitost pro studium. V třetí třídě počíná se kreslení vyučovati podrobněji. Rozdíl mezi dosavadní a odsavadní

prací mohla by se charakterisovati asi takto: dosud pozorovalo dítě přírodu, aby se naučilo kresliti; odsud pak učí se kresliti, aby vniklo hlouběji do přírody. Ve čtvrté třídě dochází se ku kresbám skupin, k perspektivě, k malbě menších živočichů, k sestavování ornamentů a konečně v páté ku konstruktivnímu kreslení a projekci. Autor zakončuje brožuru slovy: „Naše kreslení nebudiž ani experimentální, ani docela umělecké, ani vědecké, ani průmyslové, ale budiž svobodné, pěstuj všechna tato odvětví a zachovávej v každém okamžiku žákovu individualitu“. —

„Slobodno risanje“ je knížka založená na mnoholetých zkušenostech ve škole, svědčící o jemném pozorovacím talentu spisovatelově a jeho nevšední znalosti dětské duše, jeho velikých vědomostech a vzdělání, velmi cenná a prakticky instruktivní. Odporučujeme ji tudíž všem, kdož se zajímají o tento předmět školský, zvláště pak učitelům kreslení, kteří v ní najdou mnoho zdravých pokynů, jak by vyučovali a zároveň vychovávali a vzdělávali žactvo sobě svěřené. „Slobodno risanje“ bylo přeloženo do ruštiny.

Vjekoslav Košćević, autor „Volného kreslení“, je jedním z předních paedagogů v Chorvatsku. Mimo zmíněnou brožuru napsal a vydal několik jiných knížek, z nichž některé byly přeloženy do cizích řečí. Je též redaktorem a hlavním přispívatelem dobře vedeného časopisu „Preporod“ (V Záhřebě, 7. ročník). Kromě důkladných článků a studií „Preporod“ v každém čísle dle moderních principů psané posudky nejnovějších knih chorvatských, slovinských a ruských, zprávy o paedagogické fluktuaci v chorvatském a slovinském novinářství, jakož i obsah nejaktuálnějších paedagogických prací několika listů německých, francouzských a anglických. Jsa v Chorvatsku průkopníkem ideálů nynějších paedagogických reformátorů, školy práce (škola s pomoću rada, Arbeitsschule), uveřejnil o ní Vj. Košćević lonského roku v „Preporodu“ pozoruhodnou, na nejnovějších pokusech Spoj. Států, Francie a Německa kotvící přednášku („Škola s pomoću rada).

„Učitelští Tovariš“, orgán pokrokového učitelstva slovinského, otiskuje smutnou statistiku bezohledné maďarisace v uherském školství. V Uhrách je na 25 proc. nemaďarských škol. Z těch odpadá na 400.000 Malorusův 66 maloruských, na 20.000 Vlachů 11 vlašských škol, kdežto na 30.000 uherských Chorvatů má pouze jednu chorvatskou školu — poslední. Toto faktum je tím bolestnější, že na 100.000 Maďarů v Chorvatsku má 70 maďarských škol. Vůbec jest Chorvatům pocítovati těžko dotěrnost maďarské kultury. Po způsobu našich nejrozmanitějších „Schulvereinů“ pracuje v Chorvatsku maďarské školské sdružení „Julian“ s tendencí, maďarisovati, kde a co se jen dá. Za tím účelem založil „Julian“ (dle lonských zpráv) v Chorvatsku a Slavonii 33 maďarských škol pro slovinské děti, jež v roku 1908-9 navštěvovalo 4821, v roku 1909-10 pak 4859 žáků. Nyní proniká „Julian“, podporován jsa spolkem maďarských kolonistův („Magyar Egyesület“), i do anektované Bosny. Tak založil počátkem školního roku 1910-11 národní školu v Sarajevě. Přirozeno, že této školy nebylo naprosto třeba, poněvadž v Bosně Maďarů není. Přes to však byla škola po otevření dítkami přímo přeplněna. Školní matriky nám ovšem praví, že 80 proc. těchto dětí patří srbské, resp. chorvatské národnosti. Jak normálně počínali si zakladatelé zmíněné školy, o tom svědčí zvěsti, dle nichž byly pro veliký nával odmítány právě maďarské děti, aby mohly býti přijaty chorvatské a srbské. Po takovém začátku ve středu země chovají Maďaři nejvážnější úmysl, pokračovati ve

svém díle po celém kraji a vybudovati své školy ve všech větších místech Bosny a Hercegoviny. Už nyní je na středních školách bosenských zaveden vedle německého i maďarský jazyk.

Školství v Bosně a Hercegovině. Roku 1909 bylo v Bosně a Hercegovině 434 národních škol. Letos přirostlo 36 škol. Děti se učí latince i cyrillice. Na počátku školního roku dalo se zapsati 42.660 dětí, na konci roku jich bylo 38.450. Hochů bylo 30.494, dívek pouze 12.162. Dle věry bylo koncem roku přes 17.000 pravoslavných, přes 16.000 katolíků a pouze přes 5000 mohamedánů. Analfabetické kursy navštěvovalo 3241 žáků. Obchodních škol je 6, do nich chodí 857 žáků, kteří stojí 253.810 K. V Sarajevě a Mostaru jsou průmyslové školy, ve čtyřech městech pokračovací běhy. Vyšší dívčí školy jsou 3 (Sarajevo, Mostar, Baňaluka) s 555 žačkami; mimo to je 8 konfessionálních škol s 558 žačkami. Zemský ústav učitelský měl 83, katolická přípravná 79, mohamedánská 60 žáků. Zemská gymnasia stávají 3 (Sarajevo, Mostar, Tuzla) s 1015 žáky, z nichž je 356 Chorvatů, 355 Srbů, 209 mohamedánů. Katolické gymnasium v Trávníku má 241 žáků. Františkáni vydrží 2 středoškolské ústavy se 156 internisty. Dvě reálky (Sarajevo, Baňaluka) vykazují 618 žáků. K vysokým školám se počítají dva kněžské semináře: katolický v Sarajevě s 11 a pravoslavný v Reljevu se 47 chovanci, a ústav pro mohamedánské soudce, na němž se vzdělává 28 posluchačů.

„Věstník Českých Professorů v čísle listopadovém (XVIII. 126) přináší zajímavou statistickou tabulku žactva německých a utrakvistických škol středních v Krajině a Přímoří, která křiklavě ilustruje spravedlnost rakouských vlád k Slovincům a Charvatům těchto zemí. — Tak utrakvistická jsou gymnasia: v Kranji s 298 Slovinci ze 302 žáků, I. lublaňské se 406 Slovinci a 2 Charvaty ze 412 žáků a gymnasium v Novém Městě (Novo Mesto) s 276 Slovinci ze 285 žáků. Zcela německá jest reálka v Lublani s 280 Slovinci a 1 Charvatem ze 488 žáků. Vedle toho mají Němci ryze německé gymnasium III. v Lublani pro 118 žáků (vedle 9 Němců) a v Kočevjích pro 116 žáků (vedle 12 Němců) To může být — ale pro 280 Slovinců lublaňské reálky zvláštní reálka slovinská zřízena býti nemůže. A pro 5 Němců na reálce v Idrii, pro 3 Němce na gymn. v Kranji, pro 18 Němců na nejsilnějším I. gymn. lubňanském, pro 1 (prosím: jednoho!) Němce na II. gymn. lublaňském a pro 7 Němců na gymn. v Novém Městě nemůže býti zrušen utrakvismus těchto středních škol! — Podobně stát vydrží v Přímoří zbytečné aneb aspoň s velkou benevolencí tyto německé střední školy: gymnasium v Gorici pro 50 Němců ze 623 žáků (z nichž jsou 302 Slovinci a 5 Charvatů), reálku v témž městě pro 65 Němců ze 436 žáků (z nichž 162 Slov. a 6 Ch.), gymnasium v Pulji pro 55 Němců ze 166 žáků (z nichž 20 Slov. a 21 Ch.) reálku tamtéž pro 65 Němců ze 154 žáků (Sl. 5, Ch. 7), gymnasium v Terstě pro 172 Němců z 517 žáků (z nichž 173 Sl. a 19 Ch.) a reálku v témž městě pro 169 Němců ze 481 žáků (z nichž 89 Sl. a 11 Ch.) To může být — ale slovinské gymnasium v Gorici pro 302 žáky, slovinská reálka tamtéž pro 162 žáků a slovinské gymnasium v Terstě pro 173 žáků (nepočítáme-li všude ani Charvatů) nikoli!! Tak doslovně „Slovanský Přehled“ XII. číslo 3. Podotýkám pouze, že čísla se všude neshodují.

Uvažuje o těchto neblahých poměrech, jakož i tom, že dosud není ani v jedné krajině ani jedné úplně slovinské státní střední školy, usnesl se „Spolek slovinských profesorů“, jenž čítá 240 řádných členů a bojuje s úspěchem jak za zájmy stavovské, tak zvláště za poslovinštění středních škol, na schůzi dne 28. prosince 1910 v „Národním Domě“ v Lublani za předsednictví prof. dra Žmavce na těchto resolucích: 1. Žákům slovinských středních škol slovinská vysvědčení. 2. Na slovinských středních školách je systemisováno dosud příliš málo definitivních učitelských míst, vůbec jsou slovinské střední školy zle odstrkovány. — Důkaz tohoto bodu provádí prof. Vagaja mathematically. Na rakouských středních školách německých je poměr mezi definitivními učiteli gymnasiálními a supplenty takový, že přijde na 100 definitivně ustanovených profesorů pouze 17 supplentů, na vlašských středních školách 18, na chorvatských 25, na českých 27, na slovinských pak až 32 supplentů, zatím co na krajinských německých ústavech na definitivních profesorů přijde pouze 10 supplentův. — 3. Na slovinských středních školách budiž zavedeno kreslení od ruky jako předmět závazný. 4. Mathematiku vyučujme i ve vyšších třídách slovinsky. 5. Právě tak budiž vyučováno slovinsky též dějepisu a zeměpisu.

„Družba sv. Cyrilla in Methoda“ staví letos na šesti místech nové školy: u sv. Jakuba v Terstě třípatrovou budovu školní, ve Vodjicki vasi v Korutanech trojtřídku, v Gorici a v Studencich u Mariboru po dvojtřídku a dětské zahrádce, ve Škednju pak a v Horní sv. Marii Magdaleně u Terstu domy pro dětské zahrádky. Náklad na tyto nové budovy škol páčí se na 550.000 K. R. L.

Literatura.

Jak žít! — Kniha pro mladé lidi od Fr. W. Förstera. Zčeštil A. Ivan. Nákladem B. Melichara v Hradci Králové. 246 stran. — Cena 5 K.

Jsme povděční, že ve spoustě všelijakých knižních opor životních často nevalné a podezřelé ceny, objevila se kniha ceny trvalé, jejíž autor po zásluze i v časopise našem již byl oceněn. Vkusné nynější vyprávění českého překladu odpovídá i vnitřní hodnotě knihy. Na inteligenci české — zejména na českém studentstvu jest, aby se četly tyto elegantně podávané rozpravy, jichž účelem jest zceliti povahu, líčiti slabost vůle, dovésti čtenáře k vytrvalosti a k přemáhání nízkých pudů. Vážným způsobem pojednává autor o otázkách pohlavních a za nejdůležitější preventivní sílu v životě pohlavním prohlašuje stud; cituje Montegazzu: „Všichni muži a zvláště mládež mohou dobrodiní čistoty zkusiti na sobě. Paměť je pohotová a houževnatá, myšlenky živé a plodné, vůle silná a charakter nabude energie, o které hýřilové nemají zdání. Žádné sklo nezabarvuje okolí barvami tak nebeskými jako hranol čistoty, jenž vrhá duhové barvy na veškeré věci na světě a dává blaženost, jež nemá stínu a nevybledá“. — Jak krásně řečeno! — Duchaplně probírá jednotlivé otázky kulturní a sociální, řeší i ženskou otázku v tom smyslu, že největší svobody a duševního rozvoje dodělají se ženy jen tehdy, zorganizují-li svými nejvlastnějšími vlohami a v nejvlastnějším svém působišti nová povolání životní a střediskem svého vzdělání, svého učení a práce učiní to, v čem muži zůstanou navždy pokolením slabým: totiž lásku, která nehledá, co je jejího. Přirozenost

žen netlhně za práci abstraktní, nýbrž konkrétní, tlhne za tím, co Ruskin nazývá duchem nekonečné, rozmanité a nekonečně platné pomoci. Proto by ženy měly soustřediti veškeré síly, aby vytvořily a vyvrcholily povolání, jež jsou takřka rozšířenou mateřskostí neb sesterskostí: totiž povolání osobní obsluhy, vedení domácnosti, výchovy, ošetřování a všeliké duševní, mravní a sociální pomoci. — Rozebíraje otázku časovou má odvalu — ač Němec — upozorniti Germány na okolnost, že každá jednotlivá rasa stává se života neschopnou, zapomene-li, kolik má k poděkování rasám jiným, a domýšlí se, že polovičatost její je čímsi celým zavírajíc oči před nezbytností doplňovati a vyrovnávati svoji jednostrannost součinností s jinými rassami. — Pouze ten může růsti, kdo se považuje za potřebna doplnění — pokora je cnost silných, domýšlivost je nehybnost, a rasa, která si namlouvá, že všechno dobré má ze sebe a všechno zhoubné odjinud, prodělává už těžkou krizi své kulturní existence. — V knize nejsou staré pravdy jenom opakovány, ale s nového, světového stanoviska zdůrazňovány na základě praktického styku se skutečným životem. — Čeho tu však postrádáme, je, že se autor spokojuje v celé skoro knize s řešením všech oněch otázek jenom se stanoviska přirozeného rozumu a nedovolává se nikde náboženských citů ani myšlenek. Proč to činí? Sám praví v úvodě, že tak jedná proto, aby pro své závěry získal i ty, kdož víry pozbyli neb pochybují, každého inteligenta bez rozdílu víry neb nevíry. Kéž se mu to u každého čtenáře podaří! — Závěrečná úvaha o náboženství a charakteru psána je tak vroucně a přesvědčivě, že neváháme, budoucně celou ji otisknouti. — Kniha zaslouží, aby byla pilně a pozorně čtena hlavně těmi, pro něž je určena — mladými lidmi. Navrhněte k zakoupení do knihoven!

—hs—

Studium kandidátů učitelství má býti prohloubeno a rozšířeno. Ministerstvo kultu a vyučování svolalo anketu obeslanou 32 odborníky, na níž se jednalo o vydání nového zkušebního předpisu pro úřad učitelství, najmě ve směru pedagogicko-didaktickém. (V Lucemburku byl právě zrušen učitelství seminář a kandidáti učitelství budou se nadále vzdělávati vědecky na reálném gymnasiu a odborně ve zvláštním kurse.)

Vyučovací jazyky na ruských školách vedle ruštiny jsou: polština, čeština, litevština, němčina, lotyšština, estonština, arménština, tatarština, kalmština a baziština. Návrh, aby v seznam vyučovacích jazyků vřaděná byla i maloruština, v dumě padl 172 proti 132 hlasům.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce srpna a září. ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Tíray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel ústavu hluchoněmých v Ivančicích. Expedici obstarává knihtiskárna R. b. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

KVĚTEN 1911.

ČÍSLO 5.

V. LANKAŠ.

Zkoumání abnormálních dětí.

(Dokončení.)

Psychický stav dítěte.

Zkoumání psychického stavu dítěte je velmi důležité, a musí se proto díti methodicky. Zabývá se:

A. Zkoušením smyslových orgánů. Provedou se zcela jednoduché pokusy, aby bylo možno posouditi funkcionelní schopnosti smyslův.

Zrak. Je tento smysl normálně zdrav? Na jakou vzdálenost může dítě čísti písmena obyčejné knihy? V jaké míře poznává dítě barvy (pestré proužky papíru, barevnou vlnu)? Dovede, ukážeme-li mu nějakou barvu, tuto zase naléztí? Dovede naléztí podobné barvy o rozdílné intenzitě? Dovede sestaviti řadu barev vzestupně nebo sestupně dle rozdílné intenzity? Poznává zrakem formu, vzdálenost a výšku?

Sluch. Je sluch normální? Na jakou vzdálenost slyší dítě tikot hodinek? Rozezná, když mu oči zastřeny, tón uhozeného talíře, sklenice nebo kovového náčiní? Dovede udati směr, odkud tón přichází? Má dítě hudební sluch? Má smysl pro hudbu?

Cit. Dovede dítě hmatem rozeznati hedvábi, samet, sukno a piskovatý papír? V jakém stupni rozlišuje předměty teplé (kus dřeva) od studených (kov)? Dotýká se rádo některého určitého předmětu, látky? Poznává dotekem špendlík, hřebík, knihu, pero atd.?

Svalový system. Potřeba též vyzkoušeti zručnost rukou. Dovede dítě nůžkami stříhati, nit do jehly nastrčiti, tužku špičatiti? Dovede, dívka, šítí? Baví se dítě tím, že přibíjí prkénko nebo chápe se nějaké jiné ruční práce? Jakou zručnost projevuje v menších pracích, jež mu dáme prováděti z jílů nebo podobných látek? (na př. doutník, tužku, housku atd.)?

Tak můžeme se přesvědčiti, zda dítě má funkcionální vlastnosti svého věku. Třeba však podotknouti, že stanovení veškerých negativních symptomů na tomto poli nemá žádné absolutní hodnoty. Schopnosti dítěte, co se týče činnosti smyslové, závisí bytně na zvláštních cvičeních, k nimž bylo podníceno, a na ústním vysvětlení, jež mu bylo podáno. Dá-li nám malé chorobné dítě málo uspokojujících odpovědí na naše otázky, musíme velmi často uzavírat, že mu slovo nebo čin je neznám, ježto jeho vyučování bylo nedostatečné. Závěr musí tudíž zníti: Nedostatečný cvik, špatná výchova a neorganické vady — nebo chorobný stav.

B. Zkoumání pozornosti. Za výslechu, který i obsahově i formově musí býti přizpůsoben rozumu dítěte, mohli jsme se již přesvědčiti o stupni pozornosti, jehož dítě je schopno. — Mezitím co mu ukazujeme stále komplikovanější obrazy a je vyzýváme, aby udalo, co představují, obdržíme povšechný pojem o síle spontánní pozornosti nebo jeho roztržitosti. Několik pokynů má tu Dermoor za nutno:

Obrazy musí býti pestré a i v kresbě i v barvách správné. Nesmí obsahovati příliš mnoho a musí v jistém pořadí býti předkládány. Dermoor použil těchto obrazů: 1. Obraz jídelny; 2. truhlářské dílny; 3. městské ulice; krajiny a podobné. Jednodušší obrazy, nábytek, zvířata a p., slouží ke zkoumání mladších dětí nebo dětí, jichž duševní stav je ubohý. Ukazujíce dětem tyto obrazy, žádáme, aby vypočítaly vše, co obsahují. Při tom musíme dítě přesně pozorovati; třeba dáti pozor, jak pozorně a ochotně prohlíží obraz, jak snadno se dá různými okolnostmi odvrátiti, jak trvale zkouší různé figury, třeba pozorovati jeho bádavého ducha, kterého projevuje při postupném jmenování různých jednotlivostí, jeho associační schopnost a jeho paměť, jež se ukazují při vysloveném uvažování. O činnosti dítěte dovidáme se tu nejen ze slov jeho, ale i ze zřetelnosti objektivních známek pozornosti (široké otevření očí, stažení čelních svalů, nehybnost ostatních svalů, pomalé dýchání a p.).

C. Zkoumání associační činnosti. Pedagogické zkoumání dítěte podává nám četná poučení o hodnotě associačních pochodů v dětském mozku. Dvě obecné představy jsou však přece pro zvláštní výslech nutny, a to představy prostoru a času.

Má dítě přesnou představu o svém stáří? Má představu o tom, v jakém poměru je stáří otčovo ke stáří děda? Má pojem o trvání roku, měsíce? Otázky o těchto věcech musí býti, samozřejmě, konkrétní a formově zvláštním poměrům každého dítěte přiměřeny.

Má dítě pojem o velikosti? Vyzveme je, aby nám ukázalo velikost své malé sestry, své o velkého bratra, nebo otce. Ať udá v prostoru vzdálenost, jež má se rovnati délce udané mu pomoci různých menších tyčl. Tažme se je, jak daleko od sebe leží dva od sebe nestejně vzdálené body osady, již dobře zná.

Při zkoumání associační schopnosti vyzkoušíme dříve zmíněný optický svalový klam. Dáme dítěti do rukou dva stejně těžké, ale nestejně veliké předměty (láhve s broky) — dvě zkoušky jsou nutny — a vyzveme je, aby oba předměty co do váhy posoudilo a udalo, který z nich je těžší. — Tato zkouška je možna jen s dětmi, které jsou nejméně 5½ až 6 roků; normální

děti budou tvrditi, že menší předmět je těžší; ostatní prohlásí, že tíže je stejná, nebo častěji že větší předmět je těžší.

Studium Weberova zákona pro určení duševních schopností zdálo se Demoorovi užitečno; ale opakované pokusy prokázaly opak.

VII. Mravní stav dítěte.

Tu třeba vyslyšati rodiče, pozorovati delší čas dítě při hře a procházkách, zkoumati jeho dřívější školský život atd.

Nejdůležitější body, jichž objasnění je nutno, jsou tyto: Miluje dítě své sourozence? Má sympatii k jiným dětem, nebo je k nim a zvířatům kruto? Je více méně náchylný ke krádeži? Je vznětlivo nebo klidno?

Jaké je jeho obyčejné chování? Je způsobno či nezpůsobno? Je chvílemi nezbedné, ač snad jinak chová se klidně a pokojně?

Potřebuje neustálého dozoru, nebo osvojilo si onu všeobecnou poslušnost, která je uschopňuje, aby se i bez stálého napomínání chovalo slušně? Má radost, může-li vše lámati a tak předměty svého okolí ničiti?

Jaké je jeho mravní chování v užším smyslu? Má jeho nějaká nemravnost původ v nápodobení či jinde? Mají nepravdelnosti v mravním ohledu snad hlubší původ, na př. zrudnění nebo psychickou nemoc? Je oddáno onanii, nebo snad je postiženo předčasným pohlavním podrážděním?

S kým obcuje?

VIII. Stav dítěte po vychovatelské stránce.

Zkoumáme-li dítě stran nabytých již vědomostí, poznáme brzo, zda, co se týče vyučování, musí býti čítáno k normálním nebo abnormálním žákům. Zkoušíme objem jeho vědění a zvláštnosti jeho mozkových funkcí, kdyžťe zkoumáme, co vše si již v různých oborech osvojilo. Pedagogické zkoumání nám i ozřejmí, jaké je všeobecné chování žákovo, jakož i jaké výchovné metody až dosud u něho byly užity. Při tom je zkoumání to zajímavé, ježto nám celkem lehce odkryje chyby páchané v metodě, jejíž zlé a ponejvíce dalekosáhlé následky dítě pak ve svém stavu přepracování, nebo spíše ve stavu vzniklém ze špatného vedení práce nésti musí.

Jak patrně z uvedeného, problem je mnohostranný; rozřešiti jej možno jen sestavíme-li četná a rozdílná lékařská i vychovatelská objasnění, jichž možno nabyti jen dlouhým pozorováním dítěte a důkladnou znalostí rodiny a poměrů, v nichž žije.

Diagnosa může tudíž všeobecně jen zcela pozvolna býti stanovena. Teprve mnohem později bude definitivní, teprve potom, až všechny prvky problemu jsou dostatečně sebrány, rozděleny a uspořádány. Jest-li již diagnosa (poznání nemoci) obtížná a choulostiva, co teprve říci o prognose (domnělém průběhu nemoci)? Její mnohostrannost je tak veliká, že třeba míti značné zkušenosti, nabyté z delšího studia abnormálních dětí, a i tu ještě opatrnosti při odhadování nikdy není nazbyt.

Poněvadž na každé škole snad máme co činiti s dětmi abnormálními, bude dobře, se dobře i blíže o nich informovati „Tím, že knize připojena je i literatura všech stránek abnormálních dětí, stane se kniha Demoorova těm, kdož o otázku abnormálních dětí jakýkoliv interes mají, vhodnou první informací“. (Dr. Heveroch — P. Rozhl. 1907.)

ALFONS PRYČ.

Dr. Vavřinec Kellner.

Ke stému výročí jeho narození.

Zápas na život a na smrt zuří dnes mezi křesťanským a protikřesťanským názorem světovým. V boji tomto má jednu z nehlavnějších úloh škola. Ba možno říci, že se dnes bojuje o školu nejurputněji. Máme-li na zřeteli pouze přirozené prostředky a síly, můžeme směle tvrditi, že se budoucnost utváří dle toho, kdo bude řídit školu a výchovu — zda názor křesťanský či zásady protikřesťanské, volná, zednářská, bezbožecká škola.

Bohužel, že veliká část učitelstva i národních škol stojí v táboře protikřesťanském. Za to jsou tím úctyhodnější učitelé, kteří zůstávají věrni svému přesvědčení a hlásí se veřejně k praporu křesťanské výchovy, nedbajíce lživých, časových hesel a nelekajíce se nepřátelské přesily.

Mají ovšem krušné postavení. Nejen že jsou vydáni surovým urážkám, zkracováni ve svých právech a materiálně poškozováni, nýbrž jest jim stále slyšeti posměch, že nejsou ani pedagogy, ano prý křesťanství a křesťanské zásady výchovné jsou zastaralé, nehodící se do moderního světa.

Aby křesťanský učitel nebyl zviklán ve svém ideálním přesvědčení, potřebuje nutně povzbuzení. Theoreticky může se každý, kdo má dobrou vůli, přesvědčiti o správnosti křesťanských zásad výchovných, promyslí-li jen trochu křesťanskou pravdu a pozoruje-li výsledky křesťanské výchovy, jak ji dosvědčují dějiny. Ale ještě účinnějším jest důkaz praktický t. j. mužové, kteří křesťanskou výchovu zastávají nejen theoretickými důvody, nýbrž kteří sami dle křesťanských zásad prakticky vychovávali, znamenitých, i od odpůrců uznaných výsledků se dodělali a kteří potom, jak z theoretických důvodů, tak z praktické zkušenosti pronášují: Není jiné správné výchovy než jediné výchova v duchu křesťanském.

Takovým mužem byl pedagog Dr. Vavřinec Kellner. Narodil se 29. ledna 1811 v Kaltenebenu v Porýnsku. Již děd jeho byl učitelem. Otec byl napřed berním úředníkem, pak se dal na učitelství a proděl nějakou dobu u Pestalozziho. Roku 1831 stal se Kellner učitelem v Erfurtě na obecné škole. Roku 1836 zřízen byl učitelský ústav v Heiligenstadt. Otec Kellnerův jmenován byl ředitelem a Kellner sám prvním učitelem. Roku 1858 stal se zemským inspektorem ve východním Prusku s titulem vládního a školního rady. R. 1855. přesazen byl v téže hodnosti do Trevíru. Tam působil až do r. 1886, kdy se odebral do výslužby. Zemřel 18. srpna 1892. I ve výslužbě

zůstal literárně činným až do smrti. Vydal asi 20 pedagogických spisů, z nichž se některé dočkaly mnoha vydání. „Krátké dějiny výchovy a vyučování“ vydány byly posud jedenkrát. Jeho „Aforismy“, z nichž byly r. 1908 ve „Vychovatelských Listech“ ukázky vyšly r. 1899 v patnáctém vydání. Kolikrát ještě od té doby, není mi známo. Až do své smrti byl redaktorem časopisu „Přítel školy“.

Universita v Münsteru jmenovala Kellnera roku 1863 za jeho literární činnost v oboru pedagogickém čestným doktorem. Nazván byl „učitelem Německa“ a sám literární pedagog Dittes počítá Kellnera „k nejvýtečnějším německým pedagogům.“ „Kolínské Lidové Noviny“ napsaly r. 1895 „Často se ještě budeme tázati: Co by v tomto případě řekl Kellner?“

R. 1886 slavil Kellner 75té narozeniny. Tu věnována byla mu adresa s 50.000 podpisy učitelů z Německa, Rakousko-Uherska, Švýcar, Anglie, Holandska a Belgie. Podepsaní učitelé vyslovují zde Kellnerovi svou úctu a dík za jeho výchovnou činnost. R. 1897 postavily katolické spolky německé říše Kellnerovi důstojný pomník v Heiligenstadtě.

Kellner působil tedy 55 let v učitelské a vychovatelské praxi. Byl učitelem na škole národní, byl vychovatelem nastávajících učitelů a byl konečně inspektorem. Dalších šest let pracoval aspoň pérem, tak že celých 61 let byl činným na poli výchovy. Zemřel, abych řekl, na bojišti, plně do posledního dechu povinnosti svého povolání. Dokázal, jak opravdově pojímal svůj výrok, jež vděčné učitelstvo vrylo na jeho pomník: „Čím jsi, tím buď zcela a ničím nechť jsi býti raději.“

Nedivno tudíž, že katoličtí učitelé němečtí staví Kellnera jako zářivou hvězdu na obzoru pedagogiky. Nám jest sice Kellner cizí jazykem, ale jest nám příbuzný duchem. Přesvědčení jeho, že není jiné správné výchovy kromě výchovy křesťanské, sdílíme i my. Křesťanské zásady výchovné jsou určeny a platny pro všechny národy. Kellner je zastával theoreticky, prováděl je 55 let prakticky a znamenitými výsledky dokázal jejich správnost. Zaslouhuje tedy, aby mu věnována byla čestná vzpomínka i v časopise českých katolických učitelů. Učiníme to tím, že pohlédneme, jak Kellner smýšlil o různých důležitých otázkách v oboru školy a výchovy. Názory jeho jsou schopny, aby utvrdily křesťanské učitele v jejich přesvědčení a dodaly jim chuti, síly a nadšení k práci na poli výchovném. Kellner sám praví: „Nejkrásnějším cílem mým jest, abych srdce mladých i starých učitelů rozehrál zápal pro jejich povolání, a tento zápal abych živil ohněm, jež vychází z prazdroje všeho světla a jež tudíž nikdy nehasne, jako nehasne prazdroj sám“.

Slyšme tedy ukázky Kellnerových názorů o výchově a školství¹⁾.

Náboženství a výchova.

„Bůh vychovává stále lidstvo a to především svou církví; světové dějiny jsou zároveň dějinami výchovy lidstva Bohem. Zjevení Boží a zkusenost jsou základní body, z nichž vycházím při všem svém bádání

¹⁾ Výroky tyto vyňaty ze sbírky, kterou ze spisů a článků Kellnerových uspořádal ředitel Adam Görge s názvem: „Lose Blätter“. — Herder, naklad. 1911. 2. vydání. Některé jsou z jubilejního spisu „Erinnerungsblätter“ od téhož autora.

a vývodech. Všecky své názory pokládám jen potud správnými a cennými, pokud z těchto bodů vycházejí a s nimi co nejživěji souhlasí.“ (L. B. str. 2.)

„Buď je křesťanství věčnou a tudíž i sociální pravdou a pak musí být výchova dítek ve všem a vždy proniknuta křesťanstvím. Mládež musí pak mít křesťanské učitele, — učitele, kteří jsou křesťany jak pro svou osobu, tak i ve vyučování a tak zvaná beznáboženská škola jeví se pak samozřejmě neudržitelnou a pošetilou. — Nebo křesťanství není pravdivo, a pak jest oprávněn revoluční socialismus.“ (L. B. str. 7.)

Ve sporu o výchovných názorech Herbartových cituje Kellner staršího pedagoga Matyáše Klaudia, jenž píše: „Řekni mi, co myslíš o výchově zlepšené a o výchově dobré. Já sám nevím ničeho lepšího, nežli že učitel musí být tím, čím chce učiniti dítky. Pověz mi něco lepšího! Bůh mi svědkem, že si utnu prst, můžeš-li mně říci něco osvědčeného“. Odpověď na to: „Jsme-li si vědomi, co to stojí námahy, abychom sami byli napřed dobrými, a povážíme-li pak život světa, do něhož jest dětem vstoupiti a jímž jim jest kráčet, tu poznáme, co musí být protiváhou. Snadné, krvavé kumštýřství věru na to nestačí. Kdekoli jsem viděl zdárné výsledky, tam bylo vždy základem náboženství a to ono staré náboženství; a podobně shleďáš i ty. Neutni si tedy prstu, neboť nemohu ti říci nic lepšího nežli co sám víš.“ — Kellner dodává k tomu: Pravá pedagogická hvězda musí nás vésti do Betléma. Takovou hvězdou Herbart není. (L. B. str. 34.)

Jest a zůstane hlavním, aby naše školy, obecné i vyšší, zůstaly výchovnými ústavy na půdě zasvěcené Bohu a nebyly sníženy na pouhé továrny vědění. Kdo přispívá, aby školám byl zachován tento ráz, působí stejně požehnaně pro čas i věčnost. (L. B. 346.)

Vlastní a nejpravdivější zásadou veškeré výchovy nemůže být nic jiného, nežli: „Vychovávej člověka pro jeho nadpřirozené určení t. j. pro věčnou spásu a tudíž k následování Krista. Vznesený úkol! Tím jest však zároveň též řečeno, že učitel musí v Kristu viděti jediný neklamný vzor, ve způsobu pak, jak Bůh — člověk svou naukou, svými činy a svým utrpením a konečně svou církví neustále na lidstvo působí, musí poznávati neomylnou metodu výchovnou. (Er. B. str. 78.)

Církev a škola.

Kdo všechno se dnes nestará o školu, hlavně o školu národní! Všeho druhu spolky, sněmy, obecní úřady, obchodní komory, učení i neučení, — kdekdo rozumuje a mluví o škole. Nejde tu však o lepší výchovu nebo o praktičtější a účinnější metodu, nýbrž o vládu. Komu patří škola? Kdo jí má řídit, kdo jí má vládnouti? Církev, stát, obec či rodina? Má být škola státním ústavem či má záviseti pouze na církvi, či má být vyučování snad jakousi svobodnou živností? To jest vždy a neochvějně jisto, že by škola, na níž církev nemá spoludozoru a vroucí, živé účasti, byla snížena na děvečku politiky a na jednostranný ústav pouhé dresury bez vyššího posvěcení, tak že by pak přestala být výchovným ústavem“. (L. B. str. 13. a 14.)

Kéž učitelé prohlásí hlasitě a nebojácně, že úkolem jejich není pouze, aby pracovali nádenicky od hodiny a konali předběžné práce pro vědu a hmotný život, nýbrž že chtějí býti považováni hlavně za vychovatele, za vychovatele pro onen věčný ústav spásy, který otvírá cestu k nebi. Kéž prohlásí, že chtějí v tomto a s tímto ústavem spásy pracovati, spojení jsouce s ním jako větev s vinným kmenem, poněvadž jsou přesvědčeni, že bez tohoto spojení životní nerv jejich působnosti jest podvázán. Služí učitelé národní školy! Nuže! Úcta a důvěra národa a láska mládeže k učitelům založena jest na věčných základech náboženství, jež i tehdy ještě budou státi, když moudrost moderních opravců bude jako plevy smetena. (L. B. str. 12.)

Kéž tedy učitelé naší národní školy spatřují vždy svůj nejvznešenější úkol v tom, aby vychovávali dobré lidi! Kéž nikdy nepřestanou pokládati se též za vychovatele! S touto úvahou dostaví se též přesvědčení, že bez náboženství, beze spolupůsobení a podpory církve výchova nemůže působiti do hloubky a trvale, a že tudíž škola musí býti těsně spojena s církví. Církev poskytuje výchově podpůrné prostředky takové ceny, že podpora všech ostatních činitelů, i státu, zůstává za nimi daleko pozadu, ba sama jen z nich, vždy čerpá svou cenu. (L. B. str. 93.)

Jsem pevně přesvědčen, že škola od církve odloučená nebude nikdy školou národní, a učitel, jenž se odvrací od církve, že nebude pravým učitelem lidu. (L. B. str. 226.)

Znám po léta naše učitele a mám k nim důvěru. A jako bych se já sám spíše vzdal svého úřadu, než abych podporoval necírkevní působnost školy, podobně doufám, že by většina našich katol. učitelů za všech okolností zůstala věrnou církvi a náboženskému rázu školy i tehdy, kdyby snad nucené návštěvy školy bylo na čas strannicky zneužíváno. (L. B. str. 20.)

Kellner dokázal, že nemluvil na plano. R. 1868. zřídila obec vídeňská učitelský ústav. Kellnerovi bylo nabídnuto místo ředitelské. Kellner poznáv, že ústav má býti liberálního ducha, nabídky nepřijal, ač by si byl své postavení hmotně značně zlepšil. Za něho byl pak zvolen pověstný Dittes; dostal však menší plat, než byl nabízen Kellnerovi.

Církev, stát a škola.

Národní škola jest vrcholem úhlu, jež tvoří dvě strany: církev a stát. Obě se v tomto bodu sbíhají a vycházejí z něho; obě ho nutně potřebují. Uchvátili-li školu zcela stát, přestává úhel a povstávají dvě rovnoběžné nebo rozbíhající se čáry, t. j. dva činitelé, z nichž každý musí míti svou školu. Církev jest pak odkázána, aby žádala úplnou svobodu vyučovací a vychovávala své členy ve školách, jež sama založila a řídí! Bylo by smělym tvrzením, že je to pro školu požehnaním. (L. B. str. 11.)

Stát by nechápal svého úkolu, kdyby na úkor skutečných poměrů, přesvědčení a smýšlení lidu zaváděl na svých školách všeobecné vyučování náboženské, nedbaje různých křesťanských vyznání nebo podporuje směr proticírkevní. Heslem našim musí býti: Náboženská škola v živém

spojení s církví pod ochranou státu. Zůstane-li škola v přirozeném a živém spojení s církví, pak jsou a zůstanou učitelé nejen služebníky světa nýbrž i služebníky Božími. Kéž ukážou, že chápou svůj úkol a nynější dobu, přesvědčení jsouce, že ani průmysl a věda, ani stroje a knihy nemohou národ oblažiti, a že nejvycvičenější národ, není-li spolu n e j n á b o ž n ě j š í m, nebude nikdy národem královským.“ (L. B. str. 12.)

K čestným otázkám časovým ještě jedna: Jest správnou nucená návštěva školy či není? Nežli rozhodneme, stanovme napřed správný pojem. A tu třeba rozlišovati nucenou návštěvu školy a povinnost k návštěvě školy. Vlastní nucení jest jen tam, kde rodičové a poručníci jsou nuceni, aby své děti svěřili vyučování, jež poškozují jejich náboženské přesvědčení a tudíž zároveň znásilňuje svědomí. Školní povinnost jest však něco zcela jiného. Dítě nepatří pouze rodině, nýbrž i církvi a státu. Oba mají právo žádati, aby dítě bylo vychováno tak, jak to žádoucí pro úkoly církve a státu. Podobně má též dítě práva. Jedním z těchto práv jest nesporně i to, aby dítě mělo příležitost vzdělati se tak, aby ve svém životě bylo schopným údem státu a církve. Kde není povinnosti k návštěvě školy, tam by otcí bylo volno, aby svému dítěti dal zdivočeti na škodu společnosti, nebo aby jeho tělesné síly vykořistil jako u tažného dobytka. Kdo jako otec nebo poručník této povinnosti školní, která je částí povinnosti výchovné, nevyplní, pro toho teprve nastává nucení. Církev pak a stát mají právo uplatniti toto donucovací právo.

Tvrdí-li se, že stát nemá nijakého práva vyučovacího, tož je to zmatení pojmů. Nemá ovšem stát vyučovacího práva v tom smyslu, jako Spasitel děl k apoštolům: „Jdouce, učte všechny národy,“ — má však zajisté právo vyučovací nebo řekněme třeba jen právo postarati se o takové ústavy, v nichž by si budoucí občané státní mohli zjednati ony vědomosti, jež v moderním, civilisovaném státě jsou a zůstanou nezbytnými. Jistotně má stát právo v zájmu společenského blaha a mravnosti dbáti o to, aby těchto ústavů bylo používáno, i od nesvědomych rodičů; a jenom těchto týká se nucená návštěva školy, ostatní znají pouze povinnost používati školy. (L. B. 15.)

Chce-li světská moc konati pro školu více než koná chráníc ji, chce-li sama trvale kulturní půdu též obdělávati, pak ji jen vyssává a kazí. (L. B. 166.)

Pojímáme-li takto poměr církve a státu ke škole, pak jest bezpředmětnou otázkou, zda je škola dcerou církve či státu. Vždy je dcerou křesťanské lásky, neboť žádný pohanský národ neměl nikdy škol, jaké má křesťanská přítomnost. (Er. B. 81.)

Kněz a učitel.

Kněz musí sobě učitele vážiti a jej ctíti jako pomocníka, jenž orá brázdou, do níž se seje semeno; jako spolupracovníka na díle výchovy lidstva a jako přítele, jemuž jest v dětech svěřen nejdražší poklad obce. Kněz musí sobě učitele, jenž jest věren své církvi a má vřelý zájem o své povolání a zdatnost pracovní dovede spojití s milou skromností, nejen vysoce vážiti, nýbrž má tuto svou úctu veřejně a rád ukazovati, raditi, podporovati a pomáhati a tím dokazovati, že si skutečně váží povolání vychovatele mládeže. (L. B. 222.)

Kněz a učitel budiž jednoho ducha! Každý přispívej k tomu svým podílem a pracuj dle svých sil, aby se toto přání uskutečnilo. Je to něco vznešeného. Jde o to, aby povstala jednota víry a lásky, která hrozivým proudům přítomné doby může čeliti ještě snad jistěji a trvaleji než vojenské šiky.

Škola má v přátelském sousedství státi vedle církve a s ní spojena, má pěstiti časné i věčné blaho mládeže a lidu. To však jest možno jen tehdy, když zástupcové obou ústavů, učitel i kněz, ve stálé svornosti vedle sebe a pospolu působí. Ó svornosti! Jak líbezná je bytost tvá! Často jsem to v životě pocítil. Bohužel však, že mi za mé působnosti bylo často s bolem zřítí, jak tato líbezná bytost byla zneuznána od kněží i od učitelů. Tu hádky, sváry a půtky pro maličkosti, tam zrovna vzájemné pronásledování. Nechci zkoumati, na které straně jest častěji a větší vina . . . : Kněz má přes vyšší své vzdělání učitele vše milovati, učitel pak má v knězi zřítí upřímného přítele; oba mají býti jedno srdce a jedna duše. Ó jaký to krásný poměr, kde si kněz a učitel vzájemně rozumějí, kde si vzájemně pomáhají! To je ta milá, srdečná svornost, kterou míním. (L. B. 22.)

Jakým má býti učitel?

Přál bych sobě učitele, kteří jsou upřímně zbožnými, ale též dovedou býti srdečně veselými. Jen takoví se hodí mezi zástup veselých dětí a vytvářejí čínorodé lidi, kteří nejen za svou víru umírají, nýbrž pro ni též dovedou žítí. Běda učiteli, jenž nemá náboženského ducha. (L. B. 72.)

Učitel nemůže rukama pracovati lépe, než spínati je k modlitbě. (L. B. 215.)

Kdo chce býti učitelem, musí se učiti odepřítí sobě všelicos, musí si tomu zvyknouti zavčas tím více, ano se zdá, že přítomná doba zná sotva jméno sebezáporu. Povolání učitelské jest, jako povolání kněžské, za všech okolností stavem sebezáporu, a kdo k tomu nemá odvahy a síly, ať se mu vyhne. (L. B. 75.)

Učitel obecné školy musí za tím cíliti a všude o to zápasiti, aby nebylo pochyby, že patří k inteligentům svého národa. Neunavně jest se mu snažiti, aby rozšiřoval obsah svých vědomostí na poli výchovy a metody a kromě toho neustále chutě se zabýváti s oněmi odbory vědomostí, které souvisí s jeho školou a potřebami lidu.

Pravím-li však, že se má učitel snažiti, aby byl počítán ke vzdělancům, nechci probůh, aby povstalo nedorozumění. Nemíním tím ono nyní běžné vzdělání, jež se zády obrací ke křesťanství, onomu prastarému, božskému zdroji života; ono vzdělání, jež by veškeré síly ducha rádo upotřebilo na to, aby pěstilo zevnější, časný blahobyť, nemíním tím konečně ono vzdělání, jež posuzuje všecko dle osobního prospěchu a neuznává nad sebou nijaké authority. Nemohu dosti rozhodně opakovati, že tím u všech, jež mají býti solí země, míním ono vzdělání, které v sobě smířlivě slučuje dvě zápolící protivy, křesťanství a moderní vzdělání, ukazujíc, že toto prastaré, vždy živé a silné křesťanství i dnes ještě přemáhá výstřelky a demonické názory materialismu, jako kdysi zvítězilo nad pohanstvím.

Jen takový vzdělanec má býti učitelem národní školy, jen s takovým vzděláním má se chopiti díla. Přes všecko vzdělání, a právě pro ně, má

pokorně vyznati: „Kristus jest mým mistrem, a jeho církev zůstane na věky školou mého vlastního učení a života. Pak též pozná, že úkolem školy není pouze vyučování pro hmotné cíle, nýbrž že podstata školy záleží ve výchově; pozná, že škola není technickým, nýbrž mravním ústavem vzdělávacím, a v tom že jest koruna její působnosti.

Nynější doba se svými často tak bludnými a zmotanými proudy a tužbami žádá více než kdy jindy po učiteli, aby stál pevně ve víře, pevně ve věrnosti a lásce ke králi a vlasti a tuto pevnost, aby vštěpoval srdcím mládeže. (L. B. 241.)

Zápal pro povolání, nadšení pro úřad z toho důvodu, že v něm lze působiti pro časné a věčné blaho lidstva, je dnes takořka pouhou vidinou. Představte si, učitelé, že k mládeži přijde učitel, jehož srdce lpí na světě a jeho zábavách a pak si naopak představte ve škole učitele, jenž svůj úřad pojímá a v něm působí v náboženském smyslu. — Na čí straně bude pak roztržitost, netrpělivost, roztrpčenost a vlažnost? Na čí straně shledáte svazek vřelé lásky, jež má spojovati učitele a žáky? Odpověď není nesnadná. (L. B. 254. 257.)

Učitel, jenž pracuje bez lásky, bude vždy jen nádeničit, a to beze mzdy. Studenou rukou seje do studené země a bude vždy, i v nejpohodlnějších poměrech, sám se sebou v rozporu a nešťasten. (Er. B. 87.)

Učitel národní školy jest především třeba ideálního, do výše cílicího názoru na jeho povolání a vřelé lásky k němu. Bez lásky k povolání bude učitelská práce bezduchým mechanismem bez života a plodnosti. (Er. B. 88.)

Chce-li si učitel získati opravdovou, plnou důvěru své obce, musí se živě účastniti jejího náboženského života. Veškerým svým chováním musí ukazovati, že náboženství jest mu přesvědčením, a zevnější náboženské úkony, že jsou skutečnou potřebou jeho srdce. (Er. B. 88.)

Břinkání patří k řemeslu — a svět chce býti klamán. Jest však jinou otázkou, máme-li jej proto klamati. — Taneční mistr je snad leckdy více vážen než učitel, nicméně nemají býti učitelé tanečními mistry, kteří by tančili dle každé písňalky publika a ducha času. (Er. B. 90.)

V svém proslovu k mladým učitelům z Lotrinska pravil Kellner: „Tři slova slyšte, mladí přátelé!“

1. Pracujte! Pracujte denně, pracujte s vytrvalou a stále rostoucí úsilností na svém vlastním zdokonalení!

2. Zachovávejte zvláštnosti své země, ale držte se věrně císaře a říše!

3. Především však držte se věrně své víry a naší sv. církve! Katolický učitel, jenž ze svého života vyhodí tento základ veškerého ušlechtilého snažení, zahodí též mír svého srdce.“ (Er. B. 53.)

(Pokračování.)

O krasopisu na škole měšťanské.

Črta z konferenčního protokolu. Napsal —r—.

Osnovou pro měšť. školy předepsáno jest také vyučovati v I. a II. třídě měšťanské školy po jedné hodině týdně i krasopisu. Zdálo by se, že opatření toto je zbytečné, jednak že žáci učili se krasopisu po pět let ve škole obecné, jednak že upřílišeným počtem hodin vyučovacích, zvláště na školách chlapeckých jsou příliš přetěžováni, jednak i proto, že příležitost naučiti se krasopisně psátí poskytuje škola měšťanská vrchovatou měrou napisováním úloh všeho druhu: písemností jednacích, nadpisů na výkresech, rysech, sešitech a j.

Ale není tomu tak. Psaní jako předmět má i na škole měšťanské domovské své právo. Není zajisté zaměstnání a povolání lidského, v němž by bylo lze beze škody úplně bez psaní se obejítí! Vždyť i nejprostší člověk kulturní jest v přítomné době co chvíle nucen vzít do ruky péro, zapisovati záznamy o své živnosti, psátí dopisy, úřední podání aneb alespoň se podepsati. Proto právem je to v zájmu každého jednotlivce, aby krasopis byl jako předmět intensivně cvičen na škole obecné a docvičen na škole měšťanské.

Víme ze zkušenosti, že hoši vstupující do školy měšťanské bývají většinou ještě písáři neumělí, přinašejíce sebou mimo malou zručnost i podivné tvary písmen z různých škol a tříd různé. Ostatně není také každému dáno býti krasopiscem; vlohy pro krasopis, kreslení jsou zrovna tak vrozeny jako intelekt a záliba pro řeči, počty a jiné předměty. Denně jsme toho svědky, že někteří žáci přes všecko upozorňování a demonstrování psacích tvarů přece nejsou s to ve příčině krasopisu vykázati se jen poněkud obstojným úspěchem. A jaká různost co do způsobu psaní! Jeden píše hbitě, jiný váhavě, jedni dělají písmena drobounká, jiní nepoměrně veliká, někteří píší příliš šikmo, jiní vyvracejí písmena nápadně vzad; ten do linií nedotahuje, onen „přetahuje“ daleko za linku. A nerozeznává tahů vlasových od stínových, B umí zase psátí jen v linkách a jest v koncích s uměním, má-li něco napsati na čistém listě, lenochem podloženém. Tam ten žák písmen zase nespojuje, kdežto soused jeho mačká písmeno na písmeno. — Zejména napisování velkých písmen je kamenem úrazu téměř všeho žactva.

Nehledě ani k písmu ozdobnému (hůlkovému, klínovému, rondovému a j.), jemuž ve škole obecné učiti nelze, tož již z příčin nahoře vypsanych třeba učiti krasopisu jako předmětu ještě i na škole měšťanské. Intenzivním, methodicky správným vyučováním můžeme zejména na škole měšť. dodělati se příznivých výsledků v tomto předmětu i u takových žáků, kteří již svou vrozenou nedovedností nemají smyslu a citu ani pro tvar ani pro souměrnost.

Jsouť předně žáci na měšť. škole věkem vyspělejší a kreslením, rysováním učiněni i obratnější, tak že také ve příčině krasopisu lze na nich činiti vyšší požadavky. I na měšť. škole učí se žactvo krasopisu zpravidla od „a“, to jest začíná tvary základními, tahy vlasovými a stínovými. Učíce potom psátí písmena vhodně užijeme metody analyticko-synthetické. Rozčleníme napsané písmeno, než je dáme opisovati na jeho součástky, prvky

a upozorníme hodně nápadně, kde nejčastěji žáci chybují píšíce to onu značku. Z prvků znova složíme správný již tvar.

Doporučuje se při písmu latinském a německém psáti písmena a slova s těmito písmenami ve sboru, (to jest celá třída) dle povelu či taktu. Taktovati může učitel, žák aneb všichni žáci společně. Předvedeme tak rychlému písmu ledabylému, žáky loudavě píšící povzbudíme k tempu hbitějšímu a nutíme je psáti pozorně, rovnoměrně a dopsati současně.

Hoši nechť sami jmenují slova, jež mají býti s dotčenými písmeny napísována a nechť stručně povědí, co to které slovo znamená. Takovým způsobem budíme v žácích součinnost a samočinnost i zájem na práci.

Volme k napísování, zvláště s velkými náslovnými písmeny slova významná, jež představují pojmy obecné důležitosti. (Jména historických osob, jména zeměpisná!) Tak osvěží se žactvo, takovým způsobem oduševní se mechanické psaní, žáci se vzpřímí, oddechnou si po ztrnulém sedění, oko a ruka si za rozhovoru odpočinou, poznatky v paměti oživnou a se utuží a vyučování se koncentruje.

Tvary nesprávně napsané dejme opravit na tabuli a to všemi žáky, aby posoudili sami, kde bylo chybeno. Opravovati jednotlivcům do sešitů se nedoporučuje. Čemu ve škole se učí, učí se pro všechny žáky. Nelze schvalovati, aby toliko jediné slovo bylo po celé stránce napísováno; volme raději s tímže ovšem písmenem několik různých slov, aby tvar písmene v různých kombinacích náležitě vynikl, v paměti se upevnil a všestranně byl nacvičen.

Aby byla zachována jednota co do tvarů, třeba předem prohlédnouti si psací předlohy, knihkupectvím Winikerovým vydané a c. k. zem. školní radou schválené.

Že každou krasopisnou lekci, za hodinu napsanou, třeba prohlédnouti a známkou oceniti, jest na bíledni. Jinak pozbyl by žák zájmu na práci, vida, že jeho námaha zůstala nepovšimnuta, neposouzena.

Něco o kreslení.

Konferenční črta. Napsal —r—.

Není posledním cílem kreslení na měšťanské škole, aby žáci uměli zobrazovati technicky dokonale jevy a předměty dle přírody neb skutečnosti, okreslovati ornamenty dle předloh, ale to třeba míti předně a nejprve na zřeteli, aby v žácích buzena byla samostatná tvořivost v duchu umění lidového, národního, vésti hochy k tomu, aby z odpozorovaných prvků, z motivů samostatně vymyšlených dovedli vlastní silou svého ducha, své obrazivosti skládati nové útvary ozdobné a to hlavně takové, jichž by pak mohli užiti v životě praktickém, jež by bylo lze aplikovati na skutečné předměty v průmyslu a řemesle.

Proto je s užitkem upozorňovati žactvo, kdykoli jen příležitost se udá, na skutečné vynikající ozdobné tvary umění řemeslného, pokud námět mají v kreslení, poříditi sbírku takových vzorků z různých oborů uměleckého

průmyslu, svérázného, domácího (tkanin, keramiky, skla, porcelánu, výšivek, částí oděvu, nábytku, kraslic) nikoli snad proto, aby žáci z nich ornamenty toliko okreslovali, kopirovali, nýbrž z té příčiny, aby jednak ladnými formami a dokonalým provedením vzorků třibili vkus a na předmětech skutečných viděli, kterak kreslení lze využiti v zaměstnání praktickém, jednak aby těmito vzory dán byl žactvu návod, impuls ke kreslení samostatnému, tvořivému, produktivnímu.

Na měšťanských školách nelze kreslení pojímati jako umění absolutní, to jest umění pro umění (— akademie malířská —), nýbrž jako prostředek, pomůcku, složku ke vkusným, uměleckým, rázovitým způsobům práce, jak ji konají v nejrozmanitějších obměnách, obdobách denního života naši řemeslníci a průmyslníci. Budeme-li na měšťanských školách hleděti na kreslení pod tímto zorným úhlem, pak zajisté nejlépe uzpůsobíme a připravíme budoucí naše živnostníky, řemeslníky a průmyslníky k osobitému, svéráznému umění, pokud totiž kreslení jest mu podkladem a podnětem.

Náboženství a charakter.

(Závěrečná úvaha z knihy „Jak žíti“ od Fr. Förstera.)

Dříve bývalo nemyslitelno napsati knihu o tom, jak žíti, a nezačíti ji a neukončít Bohem. Dnes jsou ve všech vrstvách lidé, kteří výchovou, četbou, duchem času a svým vývojem tak se odcizili duševním představám náboženským, že není už možno jejich mravní síly vzbuditi řečí náboženství. Chtěje mluvit také k těmto vrstvám dovolával se spisovatel v této knize skoro vesměs pouze myšlenek a citů, které jsou volným myslitelům zrovna tak přístupny jako věřícím. Spisovatel je však povinen svému přesvědčení promluvit ještě na konec o významu náboženství právě pro vzdělání charakteru. A to tím více, poněvadž poslední dobou možno pozorovati, že mladí lidé, kteří byli vychováni bez náboženství, nejsou pouhou společenskou mravoukou trvale uspokojeni. Přirozené popudy k dobru potřebují ještě vyšších výkladů a výhledů, aby dostály na násilí vášní a tíhu sobeckosti. Máme sice v nitru vyšší přirozenost, ale tato lepší částka naší bytosti je znečištěna všelikými přísadami a nemá zářivé jasnosti — a proto bojující člověk žádá ideálů a vzorů úplně očištěných, a právě nejlepší a nejsilnější mladí lidé touží po vlře ve svět čistě duševní, v říši dokonalosti, v níž je všechno úplně, co je zde pouze částkou. Nejen pozemské srdce lidské hledá a potřebuje otčiny, střediska a východiště veškerých snah a lásky — také duševní naše přirozenost žádá místa, kde by spočinula její touha a splynula s prazdrojem života. Z hlubin zkušenosti lidské duše vytrysklo vyznání sv. Augustina, že nepokojno je srdce lidské, dokud nespočine v Bohu. Víc a více nevěřících mladých lidí naší doby přiznává si tajně, že jim moderní osvícenství pro tyto potřeby dalo místo chleba přece jenom kamení, a pocíťují s hlubokým vystřízlivěním a tísní, že bez pevné víry ve věčné pravdy není vůbec možno sebe vážně vychovávat, poněvadž ve všeobecném zmatku pouhých individualních mínění není už velké a uchvacující přesvědčení možno. Domněnkám nechce nikdo ničeho obětovati.

„Jest Bůh, jest svatá vůle, byť by vůle lidská kolísala sebe více“: z kolísavého a vrtkavého tvora utvoří charakter pouze svatá, věčná jistota, ale nikoliv pouhá neodvislá ethika, založená jen na měnivém jedinci, na jeho chatrné zkušenosti životní, na přemýšlení často tolik porušeném, a proto tato ethika zabíhá už dnes do všech možných měnivých mód a směrů, a musí pokračovati od přehodnocení ku přehodnocení, od nové mravnosti k nejnovější.

Zde si však kladou mnozí nejlepší a nejpoctivější mladí mužové otázku: nemáme býti zdrženlivi také ve svých náboženských potřebách? Smíme poslouchati jejich puzení a oddávati se snům, které rozumové naše svědomí odsoudilo? Na to je odpověděti: Veškerou úctu před vědou — ale věda nemá ani nejmenší oprávněnosti nějak popírati vnitřní jistoty lidí o duševním původu. Ať si ukazuje, že duševní úkony naše jsou v tomto smyslovém světě těsně vázány na stav našeho mozku — tím však nedokázala ani zdaleka, že by duch byl pouhý úkon hmoty. Osvítla pouze prostou pravdu, že působení ducha na hmotu je vázáno na určitá ustrojí zprostředkovací, jejichž stav má ovšem velmi rozhodující vliv na duševní oživení lidské. O posledním původu duševního života samého nemůže věda tvrditi docela ničeho. To bylo znova výslovně zdůrazněno od svědomitých přírodopytčů samých. Pravého poznání duševní přirozenosti svojí nedosáhneme methodami, jichž užívá věda v zevnější přírodě, nýbrž toliko sebezpoznaním a sebezdokonalováním.

Kdo se věrně cvičí ovládati duchem vášně a stavy tělesné, nabude nové víry v duševní svět. V této víře bude posílněn a osvícen, jestliže si ujasní, že největší a nejbohatší duše všech dob, které se celý život věnovaly vnitřnímu světu a žily vnitřním životem zvláště plným a silným — že tyto duše mohou o podstatě ducha spolehlivěji vypovídati než veškerí zkoumatelé zevnějšího světa, kteří právě tímto svým zaměstnáním bývají silně odváděni od vnitřního života a zkušenosti. O těchto základních pravdách máme „consensum sapientium“, shodu těch, kteří nejen mysli, nýbrž hluboce prožívali a trpěli a na tom založili svou moudrost — a touto shodou se posiluj každý, kdo byl povrchními sofisty nebo abstraktními theoretiky zmaten v nejhlubším svědectví svého vnitřního života.

Náboženství neporozumíme kritickým rozumem, který je na jiné věci, nýbrž úctou a pokorou před nevyrovnatelnou duševní velikostí a znalostí životní, jež k nám mluví z písem svatých i podání a nemůže nezničiti našeho sebepřeceňování, jestliže máme vůbec ještě smysl pro to, co je opravdu velké. Ať zkusí čtenářové této knihy — ať jsou kterékoliv nevěry nebo víry — neblížiti se náboženství abstraktním přemýšlením, nýbrž naslouchati mu, když upřímně bojovali se sebou, když velmi trpěli svou přirozeností a pocítili při tom tajemnou moc vyšších nároků. V takových okamžicích nejhlubšího sebezpoznaní, nejživějšího styku se skutečným člověkem a se skutečným životem vzhází člověku předtucha o celé velikosti a nezbytnosti náboženství a poznává jasně, jak osudně nám neživotná kritika rozumová ve jménu realismu škrtá ze života právě nejživější pravdy a jménem svobody největší osvobozující sílu nahraňuje bezmocnými abstrakcemi.

Podává FR. JANOVSÝ.

Spolužáci.

(Dokončení.)

Dle „volné myšlenky“ — jest vrcholem svobody naprostá nevázanost; volným jest člověk, může-li se nerušeně vyžít, nemusí-li se nižádným pravidlem vázati. Takovýto „nadčlověk“ povznáší se nad dosavadní mrav, nad dosavadní zvyk, nad všeliký ohled na Boha, však i nad spolučlověka, ba i nad všeliký zákon svého vlastního ducha. Zákon váže; i musí býti přemožen; svědomí překáží; i musí býti umrtveno. „Nadčlověk“ má býti veličinou prostou morálky; má všecko pošlapati, co překáží bezměrnému rozvoji jeho přirozenosti, má se hnáti jako bouře, která nezná odporu, nezná ohledů. Jaký to závratný ideál!? Jen kdyby neutkvěl v nízké skutečnosti! „Nadčlověk“ chce býti prost všelikého úvazku k vyšším mocnostem, avšak za to vydává se poutům zdola, vydává se panství přírody, pudům a náruživostem, nápadům a rozmarům okamžiku. Mýlí se „nadčlověk“, prohlašuje-li tuto tělesnou přirozenost za naše pravé „já“, jež se nyní může volně rozvinouti. Tělo jest náš nižší součástí, jež se namnoze protiví vyššímu duševnímu „já“ a jeho snahám, a strká na ně cizí, nedůstojné jho.

Pravý ideál svobody záleží v nerušeném rozvoji a sebeurčení pravého „já“, kterýmž jest rozumná duše, jež člověka dělá člověkem — záleží v nerušeném rozvoji a panství duše.

Negativně jeví se tato svoboda tím, že se duše neváže ničím, co jí jest cizím, co by jí sobě samé mohlo odciziti, co by jí na nepravou cestu mohlo svést. Mínilme tu zvláště lákání se strany nižší přirozenosti a zevnějšího smyslného světa, vlivy sociálního okolí, pokud by mohly duši odvrátiti od jejich ideálů. Kdo se jimi nedá zotročiti, kdo se jejich svůdnictvím nedá svést, jejich hrozbami zastrašiti, kdo se nade všechny tyto nižší mocnosti dovede povznést a pravou osvědčenou cestou kráčet — ten si dobyl svobody.

Positivně jeví se tato svoboda sebeurčením skrze své vlastní přesvědčení a svědomí, což zajisté nikterak není panství libovůle a rozmaru, jak se volnomyšlenkářům chce, nýbrž přísná zákonitost. Dokonalou vlastností duše jest, činiti si pravidlem svého jednání vyšší normy a ideje; oddá-li se těmto ideám a pravidlům, následuje-li jich, rozvine svou nejvnitřnější podstatu, přijde takřka k sobě, žije ve svém živlu; ony ideje a normy jsou pro ni něco vyššího, nikoli však něco cizího, vnuceného; jenom nižší tělesná přirozenost vidí v nich břemeno, pro duši jsou podstatným zákonem. Poslušnost vůči oněm normám a ideám — toť pravá svoboda člověka!

Tato svoboda není také nikterak zamítnutím autority. Pravá autorita jest jako pravý zákon přítelkyní duše, jest jí vůdkyní k pravému cíli.

Tato pravá svoboda se nejkrásněji uskutečňuje křesťanským životním ideálem, jehož se volnomyšlenkářům nechce a nechce. Evangelium Kristovo vyzývá nás k hrdinskému boji proti všem mocnostem, jež ohrožují vyšší duševní život. Svobodným má býti křesťan vůči nižší tělesné přirozenosti,

vůči smyslným chtlčům a nárůživostem; nemá jim sloužit, nýbrž panovati, má je podrobiti duši. Ideál osmera blahoslavenství, jež obsahuje etiku Kristovu, znamená velkolepé vítězství nad nižší přirozeností tělesnou. „Blahoslaveni chudí duchem; neboť jejich jest království nebeské! Blahoslaveni tiší; neboť oni zemí vládnouti budou. Blahoslaveni lkající; neboť oni potěšeni budou. Blahoslaveni, kteří lačnější a žízni po spravedlnosti; neboť oni nasyceni budou. Blahoslaveni milosrdní; neboť oni milosrdenství dojdou. Blahoslaveni čistého srdce; neboť oni Boha viděti budou. Blahoslaveni pokojní; neboť oni synové Boží slouiti budou. Blahoslaveni, kteří protiventství trpí pro spravedlnost; neboť jejich jest království nebeské“. Mat. 5., 3—10. Blahoslaveni tedy, kteří v sobě přemohli přirozenou samolibost, sobectví, hněv, mstivost, nezřízenou smyslnost. Nejvyššího pak stupně dostupuje svoboda duše a nejslavnější vítězství nad tělem slaví tak zvanými evangelickými radami, dobrovolnou chudobou, ustavičnou čistotou a stálou poslušností pod představeným duchovním.

Svobodným jest pravý křesťan i vůči zevnější přírodě, zachovává si vnitřní svobodu i když mu žítí uprostřed světského života; má statky tohoto světa, užívá jich, avšak neztrácí pro ně svého srdce; nejsou mu nepovědoma slova sv. Pavla: „Čas krátký jest; nepozůstává, než aby i kteří mají ženy, byli, jako by jich neměli, a kteří pláč, jako by neplakali, a kteří kupují, jako by nevládli, a kteří tohoto světa užívají, jako by neužívali; neboť pomíjí způsobu tohoto světa“. I. Kor. 7., 24—31. Pravý křesťan nepozbývá mysl, i když pozbude statků světa, ba jest schopen hrdinsky sám se jich zřici, aby tím nerušeněji mohl se obíratí svou věčností!

Pevnou má se svoboda křesťanova osvědčiti i vůči společenskému okolí. Ani láska, ani pronásledování nesmí člověka zmásti; kdyby i vlastní rodina byla nepřátelská duši jeho, musejí býti přetrhány i nejsvětější svazky krve; řekl Pán: „Kdo miluje Otce nebo matku více než-li mne, není mne hoden; a kdo miluje syna nebo dceru více než-li mne, není mne hoden“. Mat. 10, 37. A kdyby i všeiká moc světa přemlouváním, slibováním, mukami chtěla nás svéstí na cestu zla, musíme odolati, nesmíme se poddati, musíme raději smrt podstoupiti, než-li zapřítí své vnitřní přesvědčení, než-li se zpronevěřiti svrchovaným statkům ducha. Nebojte se těch, kteří zabíjejí tělo, ale duše nemohou zabít“. Mat. 10, 28.

Toho si byli vědomi praví lidé, protože praví ctitelé Boží již ve Starém Zákoně. Jak dojemno čísti o takovéto duševní svobodě a neohroženosti za doby, kdy národ vyvolený úpěl pod strašlivým jhem ukrutného krále syrského Antiocha Epifana v II. století př. Kr.! Byl si umínil bezbožný král, že vyrve národu Hospodinovu víru ze srdce, že zkaží náboženství jeho, že zničí všechnu bohoslužbu jeho, jakož čteme zaznamenáno v II. knize Machabejské „Tehdy Eleazar, jeden z předních zákoníků, muž sešlého věku a obličje pěkného, nucen byl, aby otevra ústa, jedl vepřové maso. Ale on slavnou smrt raději, než-li opovrženlivý život vyvoliv, šel dobrovolně na popravu. (II. Mach. 6.)

Toť síla, toť svoboda ctihodného kmeta! Však máme hned v následující kapitole 7. zaznamenánu i sílu a svobodu sedmi mladistvých bratří a matky jejich, kteří rovněž pro zákon Boží smrt Kristovu podstoupili. (II. Mach 7.)

Toť síla, toť svoboda mladistvých bratří a dobré matky jejich! A jako tito tak velkolepě osvědčili svou svobodu v II. století př. Kr., tak učinili rovněž v II. století po Kr. sv. Symforosa a sedm synů jejich, za císaře Hadriana (117—138), a sv. Felicitas a synů jejich, za císaře Marka Aurelia (161—180), jsoutě rovněž umučeni, že nechtěli zapřítí Krista, že nechtěli modlám obětovati. Touž sílu, touž svobodu osvědčili vůbec všichni sv. mučedníci křesťanští, jichž jenom za prvních tří století se čítá na 13 millionů. Dobře si je církev vychovala, svatyně jejich svědomí byla nedotknutelná; umíratí uměli, ale Boha neposlechnouti nedovedli a nedovedli.

Takté stojí před námi šlechetný křesťan jakožto obraz nejvznešenější svobody, sprostěn všeho, co nesvědčí jeho vyššímu „já“; nezmorně vytrvalý vůči všemu, co jest mu nepřátelské, ochotně poslušen zákona svědomí a hotov hájiti si svého vnitřního přesvědčení proti útokům třebas celého světa, hotov pro ně i život svůj obětovati, krev svou vylíti. K dokonalejší, hrdější svobodě, než-li k jaké dopomáhá evangelium, nebylo lidstvo nikdy přivedeno.

* * *

Člověk bude prý „velikánem, nadčlověkem“, rozvine-li se bezmezně a nerušeně jeho „já“, jeho přirozenost se všemi tělesnými pudy a chťíci; morálka, která by chtěla tělesnost tuto zákonem duše ovládati, zeslabuje prý člověka, zmenšuje prý ho.

Ovšem stává se velikým člověk, rozvine-li se jeho „já“; avšak není to pravá velikost, rozpoutá-li se jenom nižší část, tělesná část, jeho přirozenosti; k pravé velikosti jest potřebí rozvinutí celé ideje člověka, celé jeho bytosti. Že pak rozumná duše jest vyšším a vlastním ušlechtilým principem v člověku, jest žádoucno, aby především duše byla vzdělána, aby duše byla rozhodujícím faktorem, kdežto tělo aby se podrobovalo účelům a zákonům duše. Větším zajisté člověkem jest ten, jehož vůle se podejme mocného a vítězného boje s přilícím se tělem, než-li ten, v němž nízká tělesná část se všecka rozpoutá a vyburácl.

K pravé oné velikosti, k vítěznému onomu boji, ke krásné oné ideálnosti opět znamenitě dopomáhá křesťanství, evangelium. Žádá se ovšem zřikání, umrtvování, sebezapírání, avšak to se týká jenom nižší, tělesné součásti člověka, jež by tak ráda duši jeho udusila, vůli k nízkosti strhla, která však vltězlc nad tělem a věcmi světskými, zalétá orlím letem k nejvyšším výšinám, k Bohu samému. To mnil sv. Pavel, když psal Korintanům: „Neoblevujme, a ačkoliv se ten člověk náš, který jest zevnitř, ruší, však ten, který jest vnitř, obnovuje se den ode dne“. II. Kor. 4. 16. A tak jest křesťanství i náboženstvím síly, jako jest náboženstvím pravé svobody.

Jakou to sílu na př. osvědčil největší chudás, sv. František Serafinský, jenž se dovedl všeho zřící! Bylo 24. února 1209, svátek sv. apoštola Matěje. Sv. František byl na mši sv. ve svém milém kostelíčku Královny andělské či Porciunkule v Assisi. Kněz u oltáře zpíval slova evangelia: „Nemějte zlata, ani stříbra, ani peněz v opascích svých, ani mošny na cestě, ani dvou sukni, ani obuvi, ani hůlky . . .“ Mat. 10, 9, 10. Slova ta slychal František i čítal častěji, avšak nikdy tak ho nedojala, jako tenkrát. Po mši sv. zašel si ke knězi a dal si slova ta vysvětliti. I slyšel, kterak božský Spasitel slovy těmi naznačil

apoštolům, že obzvláštní jeho následování a zvěstování evangelia jest úřadem a povoláním, jehož zvláště hoden, kdo se všeho ve světě zříká.

„Toť, po čem toužím, toť po čem z hloubi srdce dychtím“, zvolal František. Ihned se zul, ihned odložil hůl a spokojil se od té chvíle jedinkým dlouhým rouchem, jež měl přepásáno provazem. Roucho to bylo hrubé, drsné, nevzhledné; chtěl jím od světa dojíti povrzení, u sebe pak odumřítí všem smyslným chtlicům. Přizpůsobil se ve všem prvním sv. apoštolům. Toť zasnoubení sv. Františka s chudobou, toť narození jeho I. řádu Menších bratří (Minoritů), jenž církvi a světu tolik požehnání přinesl, protože se tak silným osvědčil ve světě rozpoutaném!

Nikdo nemohl pochopiti, že František, syn tak bohatých a vážených rodičů, podal ruku nevěstě tak opuštěné a zneuznané, chudobě; pokládali ho za nábožného blázna. Když však uzrálo ovoce onoho zasnoubení, závodilo kde jaké umění, aby je oslavilo a zvěčnilo. Velikou vzdal Františkovi chválu Dante ve své „Božské komedii“, větší vzdal mu chválu B o s s u e t ve svých chvalořečích, nejvíce mu pak holdovalo umění stavitelské a malířské. Sám se zasnoubiv s chudobou, vzdychal toužebně: „Kéž by mě alespoň jeden člověk pochopil!“ A za krátko pochopen nejenom od jednoho, ale od mnohých, přemnohých. Neběželoť Františkovi jen o to, aby spasil duši svou, nýbrž chtěl k spáse dopomoci i svým bližním, zatoužil býti organisátorem duševní charity, duševní lásky, organisátorem nejšlechetnější duševní služby, aby duše nebyla přemožena tělem. Za krátko dostalo se řeholi Františkově schválení od papeže Innocence III. a znova pak od Honoria III. Roku 1212 konána první generální kapitola (shromáždění) řádu Františkova, a již bylo přítomno přes 5000 bratrů. Téhož r. 1212 přidal k I. řádu ještě II. pro panny (klarisky) a později ještě III. pro osoby ve světě žijící.

Když cítil sv. František, že mu nadchází poslední hodinka, dal se od svých bratří zanésti z Assisi do své milé Porciunkule pod městem. Bylo to konec září 1226, Když sestoupili na rovinu ptal se František, tehdy již slepý, jsou-li už naproti domu malomocných, kdež na začátku svého obrácení oněm ubožákům tak rád byl posluhoval. Přisvědčili mu. I pravil: „Obratťe mne k městu!“ Po té opíraje se levicí o bratra, vztáhl pravici k drahému rodnému městu, oči pozdvihl k nebi a zvolal velebně: „Bůh ti žehnej Assisi!“

V Porciunkuli zbylo mu již jen několik dní. Všecek do vůle odevzdán a sv. svátostmi zaopatřen předpověděl, v sobotu že skoná. Bylo to 3. října. Dal si čísti 13. kapitulu z evangelia sv. Jana: „Přede dnem slavným velikonočním věda Ježíš, že přišla hodina jeho, aby šel z tohoto světa k Otci, když miloval své, kteří byli na světě, až do konce je miloval . . .“

Potom se modlil vroucně s bratřími žalm 141. Domodlil se a skoná. Slunce právě zapadlo. Za 2 léta prohlášen prachudý a přepokorný František za svatého a to u přítomnosti své drahé matky.

Vůči lidské společnosti jest moderní „nadčlověk“ tvrdý a kruté bezohledný! Zná jenom jednu jedinou vůdčí ideu: svou vlastní velikost. Aby sebe sama zveličil, zotročuje své spolubližní; aby se sám dostal do předu, kráčí zpupně po ssutinách cizího štěstí, cizího života; předmětem lásky není mu konkrétní spolubližní člověk, nýbrž abstraktní veliké lidstvo, jeho pokrok,

jeho ucelení v „nadčlověku“. Tento prý „ideální nadčlověk“ má právo, pro sebe všeho využití, jemu prý se musí všechno obětovati; lidé nemocní a trpící nemají prý se podporovati, nýbrž vyhladiti, aby prý se zachovalo jenom co jest zdravého a silného. Zřejmě to hlásá Nietzsche ve svém „Antikristu“: „Lidé slabší a nepovedenější ať zahynou — toť první věta naší lásky k bližnímu. K zahynutí tomu máme jim i býti nápomocni.“

Jaká to krutost, jaká urážka lidstva! Pro tělesné zbudnění „nadčlověkovu“ vydána na pospas duševní ušlechtilost, vydána na pospas blahovolná láska, jež jest takřka nezbytnou krví všeho lidstva — blahovolná láska, bez níž kleslo by lidstvo pod veškeru němou tvář. Kde však krásněji a účinněji pěstuje se tato láska, než v křesťanství?

„Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby žádný, kdo v něho věřil, nezahynul, ale měl život věčný.“ Jan 3. 16.

„Slyšeli jste, že řečeno bylo: Milovati budeš bližního svého a nenáviděti budeš nepřítelů svého. Ale já pravím vám: Milujte nepřátele své, dobře číňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vám protivenství činí a utrhají vám, abyste byli synové Otce svého, jenž jest v nebesích, jenž slunci svému velí vzházeti na dobré i na zlé, a déšť dává na spravedlivé i na nespravedlivé.“ Mat. 5., 43.—45.

„Synáčkové, ještě maličko jsem s vámi . . . Příkázání nové dávám vám, abyste se milovali vespolek, jakož já jsem miloval vás, tak abyste i vy se vespolek milovali. Potomť všichni poznají, že jste moji učedníci, budete-li mítí lásku jedni k druhým.“ Jan. 13., 33.—35.

„Pojďte, požehnaní Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa. Nebo jsem lačněl, a dali jste mi jísti; žíznul jsem, a dali jste mi pít; hostem jsem byl, a přijali jste mne; nemocen jsem byl, a navštívili jste mne; v žaláři jsem byl, a přišli jste ke mně. . . . Amen pravím vám, pokud jste to učinili jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste to učinili.“ Mat. 25., 34.—36., 40.

„Bůh láska jest, a kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává, a Bůh v něm.“ I. Jan. 4., 16.

„Kdybych jazyky lidskými mluvil i andělskými a neměl bych lásky, byl bych jako měď zvučící, anebo zvonec znějící. Kdybych měl proroctví a znal všechna tajemství i měl všeliké umění, a kdybych měl všechnu víru, takže bych hory přenášel, lásky pak kdybych neměl, nic nejsem.“

A kdybych rozdal na pokrmy chudých veškeren statek svůj a vydal tělo své k spálení, lásky pak kdybych neměl, nic mi to neprospívá Nyní pak zůstávají víra, naděje, láska, tyto tři; ale větší z nich jest láska.“ I. Kor. 13.

Jak obstojí před tímto evangeliem Páně nauka sobeckého nadčlověka? Co všechno způsobila křesťanská charita! Čeho všeho hroziti se od moderního sobectví „nadčlověkovu“?

ILJA.

Z cyklu úvah.

Mládež a sexuální otázka.

Jedna z nejdůležitějších otázek pro mládež jest sexuální.

Dostí již napsalo se o tematě tomto, ale ne vždy se stanoviska přísně katolického, mravního. I v tomto případě nutno pamatovati slov Kolárových: „Uprostřed krás přírody na nebi i na zemi třeba pečovati o krásu srdce i ducha, abychom svou nečistou přítomností neposkvřňovali chrám přírody, ale raději celým životem zvelebovali tyto krásy zemské a nebeské“.

Mravnost jest první a nejvýznačnější ctností v životě lidském a jest divno, že jedna instituce předává druhé, aby poučení o věci té u mládeže převzala. Domov předává to škole, pro katechetu se to nehodí, učitel to věší na školního lékaře atd.

A přece mravnost i dle prof. Masaryka jest nejlepším bojem proti klerikalismu: „Buďte chytřejší a mravnější než klerikálové, anebo aspoň tak chytří a mravní jako oni!“

Slov těchto chápají se „Volní Myslitelé“ a uveřejňují ve „Volné Škole“ článek, jak poučují mládež o této choulostivé otázce. „Od začátku svého učitelského působení jsem přemýšlel o tomto zdánlivě obtížném tematě. Bylo mi jasno, že škola jest nejvhodnějším místem k povědění pravdy na první pohled pro mladou duši tak nestravitelné. Činil jsem zkoušky a zdařilé. Při výkladu o slepicích pochlubí se klučík, že mají nebo měli doma kuřata. (Třeba se také nepochlubí. Vedení jest věc učitelova.) „Odkud je máte?“ „Maminka nasadila slepici.“ „Kolik dala pod ni vajec?“ „Patnáct.“ „Vylíhla se ze všech kuřátka?“ „Ne, tři vajíčka byla čistá.“ „Jak to maminka poznala?“ „Dívala se na ně proti světlu.“ Pak se líčí dětem, jak se kuřátko ve vejci vyvíjí. Jak se v něm teplem z očka vyvine rudá žilka, která pomaloučku ztravuje žloutek, potom bílek a přijímá zvolna tvar kuřátka. Když jest kuřátko dosti veliké, zasteskne se mu ve skořápce, proklove skořápku a vyleze. „Kde vzala maminka vajíčka?“ „Slepice je snesla.“ „Snášejí vejce také kohouti?“ „Ne.“ „Proč tedy maminka živí kohouta?“ Děti často řeknou, že pro chutné maso. Ale snad povstane žák, který odhodlaně zvláště na nejnižším stupni, prohlásí: „Prosím, von slepici pojímá.“ Na venkově se určitě takový žák najde. (Ve velikém městě by bylo třeba učitelova výkladu. Snad by byl obrázek nejvýmluvnější.) Nestalo se, že by se tomu děti smály. „Proč kohout pojímá slepici?“ Mnozí se přihlásí: „Aby z vejce bylo kuře.“ Odkud se tedy vzalo ve vejci očko, které se promění slepičím teplem v krvavou žilku? „To jest z kohouta.“ „Koho mají hospodyně při slepicích, chtějí-li kuřátka?“ „Kohouta.“ „Proč pak asi ta tři vajíčka byla čistá?“ „Protože než je slepice snesla, kohout ji nepojímal.“ Podobně vykládám také o zvířatech čtvernohých. A podle těch o oplodňování květin. Obrácený postup jest postup od násobení k sečítání, od nesrozumitelného k vyloženému a proto paedagogicky nemožný. Na konec sám se zeptám dětí: „Tak odkud přišel bratříček?“ Myslíte, že děti tu otázku (ovšem jinak stylisovanou) samy nezodpoví?

O věci té učiňte si paedagogové sami úsudek!

Některí praví, že nelze připisovati nedostatku poučení o sexuální otázce ve škole — neblahý výsledek. Příčina jest v opojném požitkářství doby přítomné. V tom tkví jistě jedna z hlavních příčin a nejlépe osvědčila by se rozumná askese. „Zapři sebe sám a následuj mne!“

Vůdčí zásada pro sexuální výchovu dle Foerstra jest šetření stydlivosti. Ta u Řeků nebyla, vždyť dívky na veřejných cvičištích se produkovaly skoro úplně bez šatu.

Doporučuje nepřímé poučování ve škole. Největší silou však jest náboženství. (Sexualethik und Sexualpaedagogik 1909.)

O otázce sexuální nutno, aby mluvilo kněžstvo! Jest toho potřebí, tak působiti, aby byla plněna příkázání Boží. „Nesesmilníš, nepožádáš manželky bližního svého!“

Melanchton srovnává výchovu mládeže s významem, jaký mělo dobytí Troje. Mládež správně vzdělávati v otázce sexuální jest více, než dobytí Troje!

Při otázce této promluvme i o nebezpečí mravním v špatných místnostech, zvláště kde se tančí. Kdosi nazval tanec „masnými jatkami“, jelikož se tam vystavuje maso na prodej a srdce se proměňuje v bohopustou, znemravnělou hospodu!

„Nesmíme mysliti, že člověk od zvířat toliko kůží a podobou se liší, štěstí že jest pro jednoho i druhého totéž, uspokojení všech náruživostí — požívání.“

V Americe mladíci stávají se záhy samostatnými, taktéž i dívky. Sotva čítají několik let, již jsou z moci rodičů a může se říci, že v Americe vážnost otcovské autority neplatí. Dříve trestal soudce toho, kdo se opovážil bez dovolení rodičů nějaké dívce se kořiti. Nyní se děvčata rodičů ani neptají a hledají si nápadníky samy.

V Americe sotva škole odrostlá děvčata mají úplný cvik, že jinocha lákají až se zamiluje a pak se mu vysmějí.

Děvčata jdou samotna po divadle do veřejných restaurantů a vracejí se pozdě domů bez dohledu.

Tento příklad dokumentuje nesprávnou mravní výchovu a následky zračí se v mnohých rozvodech manželských! Inu, Amerika!

O otázce sexuální nutno promluvit ve škole, nesmíme to ponechati lecjakému Arcibaševovi, jenž až nechutně líčí sexuální vztahy milenců od prvního pohlavního rozechvění až do zvířeckého výbuchu vášně.

(„Milliony“ posuz. Zvon 1910.)

Svým výkladem nám zabije duše a ne zachrání! „Pueru debetur reverentia!“ „Přátelství jest jako čerstvá voda, láska jako perlicí se víno. Můžeme žít, bez vína, ne však bez vody.“ (Spalding.)

A když již někdo volí lásku, pak má býti čistá, nevinná! Krásný příklad nám dává dívka v Srbsku. Tam řídkým jest úkazem, aby se zapomněla srbská dívka a porušila svou čistotu, toť bílá vrána mezi katolickými Srby, což lze k jejich chvále vyznati.

„**Ďábel neoře, ani nekope a proto vždy o zlém přemýšlí.**“ Proto pozor!

Národ silný může povstati jen tehdy, když budovati počne na základu nezborném, sv. náboženství!

Kde náboženství není respektováno, vyhozeno a v prach šlapáno, tam i mravnost zaniká a páší se věci, o nichž nikdy nebylo slechu. Vizme zbankrotělou Francii!

Máme-li mládež vychovati vzorně a obrniti ji k dobrému žití nesmíme vše pominouti, co týká se **sexuálního života**. Dejme jí nepřimo výstrahu!

Jinak mohlo by se státi, že nevědomostí mládeže dospívající, sami bychom byli vinni na přestupcích proti mravnosti.

Nevědomost činí mládež buď příliš upjatou, ale také příliš nevázanou!

Nepotřebuje mládež obšírných výkladů a rozborů, ale jednoho jest zapotřebí — upozornění! Nebuďme úzkoprsí!

Vězme, že několika slovy, jež nám nešly tak lehce přes rty, můžeme zachrániti mnoho a býti příčinou štěstí svých bližních!

Dr. JOSEF KRATOCHVIL.

Úvod do filozofie.

(Volné listy.)

VI. Filozofie řecká.

OBSAH: 1. Doba předsokratická: 1. Význam Řeků ve filozofii. — 2. Rozdělení řecké filozofie. — 3. Charakteristika doby předsokratické. — 4. Filozofové jonští. — 5. Xenofanes a Heraklit. — 6. Eleaté. — 7. Dualism Anaxagorův. — 8. Atomism Demokritův. — 9. Škola Pythagorova. — 10. Sofisté. —

1. — Národ, který ve filozofii nejslavnějšího jména si získal, jsou obyvatelé pobřeží Malé Asie, jižní Itálie a jižního cípu poloostrova balkánského — **Řekové**. Filozofie řecká podává překrásný obraz vývoje myšlenky filozofické od prvních počátků až do nádherného vrcholku a přirozeného i úpadku. „Některé záhady filozofie řecká v průběhu svém plně rozřešila, jiné uvedla a k jistému stupni aspoň spracovala, konečně jiné nám k dalšímu zkoumání zůstavila, ano dospěla i k oněm osudným záhadám, o kterých říkáme, že nikdy rozřešeny nebudou.“ (Durdík) Filozofie řecká v každém ohledu může býti vzorem vážného a úsilného hloubání filozofického. Jest tudíž význam její velmi důležitý nejen pro pozdější filozofii, nýbrž i pro vědu vůbec.

2. — Filozofie řecká dělí se na trojí období: I. Období prvé, období přípravy, nazýváme dobou předsokratickou, od filozofa Thalety až k Sokratovi (Asi 600—500 př. Kr.). — II. Období druhé značí vrchol řecké moudrosti; charakterisují pak toto období jména: Sokrates, Plato a Aristoteles. (Asi 500—300 př. Kr.) — III. Období třetí vyznačuje roztržnění

bloubaní filosofického v několik škol: stoickou, epikurejskou, skeptickou, k nimž později se přidružil novoplatonism. (Asi 300 př. Kr. — 300 po Kr.)

3. — Filosofie předsokratická obrátí se hlavně zevnějším světem, přírodou; bývá proto též někdy zvana obdobím kosmologickým (světoslovným). První filosofové vidouce kolem sebe samé věci hmotné a nedovedouce se abstrakci výše povznésti, počali přirozeně nejdříve zkoumati hmotnou příčinu věcí t. j. počali se ptáti: Odkud tento svět a z čeho? V popředí byla myšlenka ne dosti jasně vyslovená, že princip světa nutno pokládati za jednotu, z níž dle určitého zákona, plynoucího z její podstaty, se vyvinula různost jednotlivých bytostí a věcí. Ze synthese pak této myšlenky a z experimentálního pozorování rozdílů mezi bytostmi živými a neživou přírodou vzniklo domnění, že vše vzniklo z jakési pralátky, z jakéhosi prapravku, jenž nebyl mrtev, nýbrž pln utajeného života, života v zárodku.

4. — Různí filosofové ovšem různě dle individuální povahy a fantazie prapravek onen naznačili. Filosofové jonští t. j. filosofové z maloasijských měst Miletu, Efesu, Smyrny, hledali onen prapravek ve věcech smyslům našim nejpřístupnějších, v prvku nějakém obecně známém. Thales miletský (kolem r. 640 př. Kr.), první filosof tohoto směru, tvrdil, že voda jest příčinou věcí, ale jasněji to nevysvětlil. Učil pouze, že jest látkou živou, oduševněnou. Proti Thaletovi učil jeho krajan Anaximander, že příčinou věcí jest neomezený, neurčitý jakýs prvek „to apeiron“. Z něho vyvinula se voda, vzduch a všechny ostatní věci. Žák Anaximandrov Anaximenes soudil, že vzduch jest prapříčinou věcí. Vždyť zrovna tak jako vzdušná naše duše nás udržuje, tak objímá veškeren svět dech a vzduch.

Všichni tito filosofové shodují se v tom, že to prapravé, z něhož vše povstalo a v něž se vše vrací, jest jaksi oduševnělé, má ráz božský. Pro toto oživení a zduševnění pralátky nazývá se jejich učení hylozoism t. j. oživení hmoty, sjednocení hmoty a života, kde každá částka působí dle své podstaty.

5. — Nepřijatelnost názorů filosofů hylozoistických hlásají Xenofanes z Kolofonu a Heraklit z Efesu (kol 500 př. Kr.) Prvopříčinou světa není nějaký stálý, pevný prvek, jenž sám sebou přišel do pohybu, nýbrž tento pohyb, tato změna sama. Věčný pohyb světový obrazí se v ohni, oheň tedy jest příčinou světa, ne ovšem oheň jako látka, nýbrž jako proces, jímž všechny věci vznikají a zanikají. V této proměně patrný jest jistý pořádek a Heraklit první hlásá světu myšlenku, že existuje světový zákon, který vše řídí. —

6. — Názory Heraklitovy vzbudily na druhém konci staré Hellady silný odpor. V jižní Itálii v městě Eleji povstala filosofická škola t. zv. Eleaté, která největší důraz kladla na pojem bytí. Pohyb a změna jsou pouze klamem, pravdou jest pouze pojem bytí. Myslet i být jest totéž. Vůdce školy byl Parmenides, jehož učení stotožňující bytí a myšlení t. j. svět a Boha dalo základ nejširšímu pantheismu. Škola eleatská zasáhla tímto učením velmi účinně ve vývoj filosofie. Háje proti absolutnímu pohybu Heraklitovu absolutní bytí, postavila myšlení mezi stálou změnu smyslných představ a mezi věčné bytí dosažené abstrakcí. Tím poprvé osvětlen rozdíl mezi poznáním obyčejným a poznáváním filosofickým.

7. — Tato smělá abstrakce školy eleatské nenašla hned stoupenců, filosofie vrátila se raději k učení starých filosofů jonských, jež snažila se dále vyvlejetí a zdokonalovati. Společným rysem v učení všech filosofů této nové doby jest názor, že při vzniku věci vedle hmotného principu působí i vyšší příčina hybná, jež hmotu oživuje, tedy příčiny dvě. Odtud název tohoto učení dualism. Vůdcem jest Anaxagoras z Klazomenu v Malé Asii. Anaxagoras nemoha si vysvětliti pohyb z pouhé hmoty, tím méně pohyb účelný a spořádaný a nechtěje se odvolávati na bezrozumnou nutnost nebo náhodu, přijal za poslední příčinu dějů světových princip nehmotný, ode všeho tělesného odlišený, který nazývá „Nús“ t. j. Duch světový. Princip tento uspořádal všechny věci a obdařil je pohybem.

8. — Anaxagorův dualism nenašel ihned stoupenců. Demokrit (nar. okolo r. 470 př. Kr.) vypracoval v odporu proti dualismu soustavu atomistickou. Vesmír i pořádek v něm vznikl pohybem, který podobně jako částčky vesmírové — atomy — jest od věčnosti a bez příčiny. Atomy dle různé tíže narážejí na sebe a způsobují víření, kterým povstává svět i všechny věci v něm. Vše vzniká přírodní nutností.

Nezávisle na vývoji ostatních škol pracovali stoupenci mudrce Pythagora v Krotonu v jižní Itálii. Účelem filosofie bylo jim osvobození lidstva od mravních poklesků. Metodu měli mathematickou t. j. aplikací idejí mathematických na přírodu. Svět jest jim zvláštností čísel a geometrických veličin. Číslo jest vlastní podstatou věcí. Bůh jest číslo par excellence t. j. sjednocení všech dokonalostí. Svět jest uspořádán harmonicky. Učení pythagorejské připomíná v nejasném svém pantheismu leckde i názory monotheistické a vede úplně k teleologickému (účeloslovnému) názoru světovému.

10. — Veliké rozpjetí filosofické myšlenky, jakož i události politické, způsobilo pochybování o dosavadních pravdách. „Člověk jest měřítkem všech věcí“, „jak se mně vše jeví, takové jest to pro mě, jak se to tobě jeví, takové jest to pro tebe“ jsou dvě základní věty nauky sofistů. Ze sofistů nejvýznačnější jsou Protagoras z Abdery, Gorgias a Kritias. Sofistické pochybování mělo brzo za následek úplný rozvrat náboženský i mravní.

Příprava žáků k sv. zpovědi a k sv. přijímání.

(Omikron.)

Příprava žáků k první sv. zpovědi není jednoduchá a snadná. Veliký jest význam sv. zpovědi vůbec a první sv. zpovědi zvláště, proto i příprava k sv. zpovědi vyžaduje, aby celé umění katechetovo bylo postaveno ve službu této svaté a důležité záležitosti. Probrati dotýcnou část z katechismu, o svátosti pokání a po případě i pátou hlavní částku o křesťanské spravedlnosti, to jest arcí úkol zdánlivě ne příliš veliký. Ale uvážíme-li, že náš katechismus i v těchto statích sděluje více theoretické vědění nežli praxi pro život, a že nutno v tomto posledním smyslu téměř celý souhrn otázek katechismu pozměniti, tu již jeví se nám první stopy obtíží. A uvážíme-li dále, že příprava k sv. zpovědi záleží

vlastně v tom, abychom z dětí nehodných udělali děti hodné a z hodných ještě hodnější, tu již před námi vyvstává celá velikost naší úlohy.

Poněvadž nedá se v době krátké dosáhnouti velikého cíle, musí katecheta k tomu cíli pracovati stále. Je to vzdálenější příprava ke sv. zpovědi. Nutno při veškerém vyučování náboženství důsledně udržovati v popředí činnost vychovavací. Pozorujtež chyby žáků ne proto, abyste je trestali, nýbrž proto, abyste chyby jejich léčili, jim zabraňovali, zlo ničili a dobrou pomáhali k vítězství. K tomu naskytuje se příležitost napořád. Jedná se o to, aby užíváno bylo dobré pedagogické metody.

Mohu každému katechetovi vřele doporučiti díla nejlepšího pedagoga naší doby, Dra Fr. W. Förstra, profesora na universitě v Curychu, totiž *Jugendlehre, Schule und Charakter, Sexualpädagogik* a j. S názory Förstrovými o výchově dítek nelze arcíť se stanoviska náboženského bez výhrady souhlasiti. Förster praví sice: „Věřím, že nejen náboženství nýbrž i církve věčně zůstanou potřebou člověka.“ Přece však žádá zavedení hodin pro přirozenou etiku vedle hodin náboženských. O spisech Förstrových dobře praví Bedřich Vašek ve *Vych. L. roč. X. č. 9.*: „Studium spisů Förstrových nezůstane bez užitku pro toho, kdo jich nepovažuje za něco dokonalého, nýbrž za východisko, za podklad, na nějž naváže další materiál z nevyčerpatelných dolů náboženství, aby tak budoval v duších dětských velkolepé, majestátní dómy Duchu svatému.“

Blížeji přípravu k první sv. zpovědi začínám tím, že povšechně vysvětlím význam sv. zpovědi a pak hned probírám otázku „Kterak se vykonává zpověď?“ To činím proto, aby i nejslabší žáci dlouhým cvičením formulí si osvojili pevnou jistotu. Žáci přistupují ke stolku, klekají a dělají vše jako při sv. zpovědi. Katecheta musí trpělivě pomáhati, aby žák neuváznul a nebyla dána spolužákům jeho příčina k výsměchu. Každou hodinu cvičí se několik žáků, nejdříve nadanější, pak slabší, až všichni umí. I několik hříčů říkají, ale všichni stejné.

Mezitím probírá se o svátosti pokání, o pěti částkách a příklady z bibl. dějin o marnotratném synu, fariseus a publikán atd. Otázky a odpovědi z katechismu nutno formulovati srozumitelněji nežli je podává katechismus. Ku př. nebude se odříkávati, že u hříčů těžkých musíme se zvláště rozpomínati na počet a okolnosti, nýbrž kolikrát se to stalo, kde se to stalo, kdy se to stalo, jak se to stalo a kdo při tom byl.

Celá řada otázek o tom, jaká má býti naše lítost, může se odložit pro pozdější dobu. Za to jest důležité vzbuzovati s dětmi skutečně lítost vypravováním příběhů z dětského života a to po celou dobu přípravy. Pátou hlavní část rovněž nechávám pro zralejší věk. Za to probírám celou řadu hodin zpovědní zrcadlo dle kancionálku. I přípravné modlitby k sv. zpovědi se z kancionálku čtou a vysvětlují.

Prváky беру vždycky zvláště ke sv. zpovědi, aby měli místa a času dosti, konati vše tak, jak byli naučeni. Dříve nacvičím ve škole pořádek, který nutno v kostele zachovávat. Poněvadž dovoluji žákům posedati do lavic, nacvičím s nimi ve škole jak mají vyplňovati lavice. Do kostela musí se ovšem vejti mlčky. První žáci jdou až k první lavici, zastaví se a všichni pokleknou na jedno koleno a žehnají se. Napřed obsadí se první lavice, pak

druhá atd. Žáci v zadu postavení musejí čekat, až na ně dojde řada. Pořádek takový jest nutný, poněvadž jinak žáci přihnou se a o překot i s křikem vydobývají si místa v lavicích. Když žáci zaujali místa, koná se společná přípravní modlitba (krátká.)

Ke zpovědnicím rozestavuje žáky učitel mající dozor. Nikdo nesmí o své újmě z lavice. U zpovědnice klečel žáci v řádku za sebou. Nesmí jich tam býti mnoho, stačí pět nebo šest, které učitel pomalu doplňuje.

Podotýkám, že všichni žáci musí se shromáždit ve škole, nikdo nesmí přijíti do kostela sám buď dříve nebo později. Trvá-li katecheta přísně na zachování tohoto pořádku, pak jistě docílí krásného úspěchu v každém ohledu. O pořádku při sv. zpovědi mohl bych vypravovati krásné věci ze zkušenosti! Ale raději pomlčím.

Žáci modlí se uložené pokání před hlavním oltářem (pokud možno), pak vracejí se na svá místa a modlí se modlitby po sv. zpovědi a jiné modlitby, po případě hned také přípravu k sv. přijímání. Zakončí se opět společnou modlitbou a žáci se pomalu a tiše rozcházejí. Bylo-li více tříd u sv. zpovědi, mohou žáci po vykonaných svých modlitbách odcházeti. Dlužno však napomenouti je, aby příliš chvatně z kostela nespíchali.

Připravu dětí ku prvnímu sv. přijímání nutno nazvati nejradostnější částí práce katechetovy. Hlavním úkolem tu zase nebude exegese vět z katechismu, nýbrž buzení nadšené a vroucí lásky pro Krista svátostného. Jestliže ve všech svých částech zaráží katechismus svou naprostou abstraktností, v těchto místech, kde mluví se o přípravě k sv. přijímání, jest to zrovna osudná chyba. Příprava podle duše záleží ve z b o ž n o s t i s r d c e l Katecheta musí mluvit konkrétně. Jak se budeš připravovati, nebo jak se připravují hodné děti, zbožní lidé?

Připravu k sv. zpovědi a k sv. přijímání nutno opakovati každý rok.

Při sv. přijímání musí panovati vzorná kázeň a pořádek. Katecheta ať domluví se s učiteli, aby přístup a odchod komunikantů děl se dle promyšleného plánu v nerušeném pořádku. Děti nesmí se kolem oltáře tísňiti v houfích, nýbrž musí klečeti v řadách. Nesmí přistupovati dříve, dokud neodešla předchozí řada. To dá se velmi snadno a krásně provésti. Když jest komunikantů příliš mnoho, musí katecheta sobě vyprositi pomoc některého kněze, aby podávání netrvalo příliš dlouho.

První svaté přijímání dítek ať jest co nejslavnější, což ostatně tuším jest již všude zavedeno. Jest však záhodno upozorniti děti na to, aby strojení se k prvnímu sv. přijímání nebylo přeháněno. Krásně, ale jednoducho a žádný přepych! Za to buďtež oltář, křtitelnice a zábradlí k sv. přijímání co nejpečlivěji ozdobeny.

BEDŘICH VAŠEK.

Rozhled po katechetice.

Nové obrazy liturgické, které vydal za spolupůsobení katechetského spolku vídeňského a mnichovského Dr. Ulrich Schmid v Lipsku u Seemana, namnoze zklamaly. Jsou sice neobyčejně laciné (60 obrazů za 18 K), jsou umělecky provedené, jsou na tvrdém kartoně. Ale jsou k vyučování ve větších třídách malé (28 krát 38 cm), a kolorovány jsou jen některé, a děti na měšťanské škole přece jen nejsou v malbě tak daleko, aby vycítily uměleckou cenu, respektive náboženský obsah, jak jej vložil do svého díla umělec. Tím spíše, poněvadž jsou to kopie děl nejslavnějších mistrů malířství, Raffaela, Führicha, Murilla, Michelangela, Overbecka, Dürrrera, Tiziana. Jak je možno, nábožensky psychologicky zužitkovati v rozsáhlé třídě o 50 žácích obraz poslední večeře Páně od Fra. Angelika, velikost 28 krát 36 cm, na obraze 12 postav, celkem stejně velikých? Jak mohu děti vyzvati, aby si všimly výrazu v jednotlivých tvářích? „Já nevidím!“ „Ani já!“ zni stesk už z třetí lavice. — Ale jinak je to sbírka umělecky provedená, a kdo si ji obstará jen k soukromým účelům nebo aby vyzdobil jimi třídu, anebo nemínil obrazu didakticky zužitkovati, bude uspokojen. Kromě četných obrazů ze života Páně jsou i některé obrazy ze Starého Zákona, ilustrace k parabolám, několik obrazů ze života světců.

* * *

K účelům školským se více hodí kolekce obrazů biblických, kterou vydává u Kösela v Kemptenu Gebhard Fugel, a která do konce tohoto roku bude asi ukončena. Celkem 24 obrazů, čtyřmi barvami provedených. Vychází ve dvojnásobné velikosti, 30 krát 40 cm, cena 24 M (jednotlivé listy 2·50 M), a 40 krát 60 cm, cena 42 M (jednotlivé listy M 3·50). Celkového úsudku dosud nelze říci. Z toho, co dosud vyšlo, a dle prospektů, možno říci, že některé jsou vzácné (Oběť Noemova, Nanebevstoupení Páně, Pán na hoře Olivetské, Kain a Abel), některé však mají menší cenu vzdělávací. Na př. obraz stvoření snadno vzbudí v dětech kuriosní představu o Bohu Stvořiteli, na obraze druhém nahota Adamova kazí veškeren dojem, obraz stánku svatého a obraz, jak David tančí před archou, mohly snad býti nahrazeny nějakým jiným předmětem. Kolorit, jak se vyjadřuje kritika, je prý umělecký.

* * *

Přípravy, jež koná katechetická sekce vídeňské „Lvovy společnosti“ ke katechetickému kongressu, jsou v plném proudu. V polovici dubna vyšla první část průpravných referátů pod názvem „Grundfragen der Katechetik“, Vídeň a Lipsko, 1911. (Kirsch, Vídeň I. Singerstrasse 7.) Cena 3 K. Referát Dr. Göttlera je sice trochu vodnatý, jak již to v jeho publikacích bývá; ale i v něm jsou zdravé myšlenky. Hlavní myšlenku svého referátu, v němž má pojednati o cíli náboženského vyučování, formuluje takto: „Specifickým cílem náboženské výchovy jest způsoblost a ochotnost k samostatnému, na křesť.-katolické víře z přesvědčení založenému náboženskému životu.“ (str. 5). Prof. Heffler referuje o stavu náboženského elementárního vyučování v Dalmácii, Istrii, Chorvátsku, Bosně a Hercegovině; lze prý býti s ním spokojenu, protože

všude si zjednává přístup psychologická metoda. P. Lambert Nolle, O. S. B. v Erdington, (Birmingham) líčí náboženské vyučování na školách anglických a uznává, že jsou hodně pozadu. Adalgott Schatz z Meranu řeší otázku, ve které třídě a kterak se má pěstovati apologetika na gymnasiu, a dospívá k názoru, že k apologetickému vyučování má býti v V. tř. položen základ všeobecnou věroukou. Z referátu mnichovského Viktora Kellera o metodice vyučování katechismu vane vysušující vzduch střízlivého rozumu. Výtečná, vědecky hluboce založená, a přes to i praktická je stať P. J. Lindena T. J. o tom, jak se má vyučovati katechismu na škole obecné (a měšťanské). Tohoto článku (str. 49—77) nelze dosti doporučiti, jak pro jeho stručnost, tak pro psychologickou hloubku. Cenou se mu blíží též referát o psychologických základech náboženského vzdělání dívky, jež podává M. Vincencie Neusee S. S. U., a částečně i pojednání o cviku od P. Filipa Hofera.

Lvova společnost koná přípravy ke kongresu již po 2 léta, a asi r. 1912 došlo by k němu. Už nyní, před kongressem, vydává spisy, aby mohla býti vytvořena široká base, na níž by mohl kongress stavěti své praktické plány o rozvrhu učiva na jednotlivá léta, o učebnicích náboženství, o literatuře pro katechety, o spisech pro mládež. — Z temat, která v přípravných pracích mají býti projednána, uvádím ještě: Základní rysy katolického života u dítek (Th. prof. Dr. Seipel), u studentů (Dr. Schindler), stav náboženského vyučování v jednotlivých zemích (referent o českých zemích P. Václav Červinka), koncentrické kruhy (J. Schubert), vyučování biblické dějepřevě (J. Kundi), obřadům (P. Minichthaler); církevními dějinám, temata o vyučování náboženství na školách středních, hlavní proudy v moderní psychologii, pedagogice, didaktice (Dr. Hornich), moderní bludy (Dr. Willmann), psychologické základy náboženského vzdělání mladíka (Dr. Giese) a j.

Kdežto tedy na dřívějších kursech byly projednány jednotlivé výňatky z potřeb náboženského vyučování, teď mají se stěci všechny ty potůčky v jediný veletok!

* * *

P. J. Pichler vydal v posledních týdnech „Katechesen für die Oberstufe“. Dosud jen první díl, věrouku. Určeny jsou pro vyšší stupeň škol obecných (6. a 7. školní rok), pro školu měšťanskou; katechesí 32—44 (apologetických) lze použiti i na školách pokračovacích. Vyšly nákladem Svato-norbertského knihkupectví ve Vídni r. 1911. Cena neváz. 2.80 kor., váz. 3 kor. 60 h.

P. Rodriguez T. J. napsal kdysi: „Nemáme se omezovati (při rozjímání o utrpení Páně) jen na úvahu a nazírání na dějinnou událost, nýbrž především svou vůli vzbuditi k svatým affektům a touhám. Kdo kopá a pracuje, aby zřídlo vodní nebo poklad odkryl, přestane kopati, jakmile na žádané přijde. Když svým rozjímáním a úvahou rozumovou odkryješ zlato a poklad hledané pravdy a žádaného affektu a tak přijdeš na živou vodu, po níž tvá duše touží, nesmíš hned dále kopati a hloubati rozumem, nýbrž prodleti u affektů a žádostí vůle, až se touto vodou nasytíš, svou žízeň uhasíš, a úplného

vnitřního uspokojení nabudeš“.¹⁾ To musí být i axiomem při katechesi na vyšších stupních. Nesmí se jen zběžně dítě obeznámiti s jednotlivými články, nýbrž jich obsahem musí dítě i uhasiti žízeň duše své. P. Pichler svými katechesemi to činí. Nejsou to dále jen katechese pracované u zeleného stolu. Není mezi nimi ani jediná, kterou by nebyl spisovatel mezi dětmi napřed vyzkoušel. A škola, na níž P. Pichler vyučuje (měšťanská škola pro dívky elity), sama sebou žádala, aby si P. Pichler své katechese až do nejpodrobnějších detailů vše promyslel. Mimo to osobnost autorova je zárukou, že je si vědom zodpovědnosti, jakou svým úřadem katechetským na sebe bere, a že je tím povinen svým žákům, aby je vyzbrojil proti všem nebezpečím, jež na ně čekají.

Katechese P. Pichlera jeví o mnoho dokonalejší propracovanost, než katechese stoupců mnichovské metody. Není tam ani jednotvárné šablonovitosti, která od mnichovských publikací odpuzuje. Zásadou autorovou bylo: „Na vyšším stupni není již třeba, ba není již ani radno vše vyvozovati z názoru a zkušenosti (příběhu); neboť nabytý již fond náboženských pojmů a pouček nesmí být ignorován“.²⁾

Z ostatních předností těchto katechesí uvádím: mistrnost mluvy přiměřené věku, pro něž jsou katechese určeny. Důstojný ráz, chrání se jakékoliv triviálnosti. Snaha, ukázati dětem (jsou to děti z I a II tř. měšť., jimž již všelicos přišlo do rukou!), že vědy přírodní nejsou v rozporu se zprávami biblickými. Vyvrácení jiných pochybností, pokud se u tohoto věku vyskytují. Virtuositá, jak dovede mluvit jasně a použití zkušeností žakových, aniž by se ztrácel v labyrintu příkladů na př. historických, jež se modernímu dítěti občas i znechucují. Návod, porůznu a příležitostně do katechese vsunutý, jak má dítě žít náboženským životem. Radost z víry a hrdost na víru, jež dětem vpravuje.

Jako vady bych vytkl, že některé věci, které děti jistě již vědí, zase se obšírně opakují (na př. str. 29.), že některé otázky jsou poněkud těžkopádné (str. 36) nebo široké (str. 48.) Nebo při katechesi VI. bude snad čtenář v některých jednotlivostech jiného názoru než autor. Ale to jsou jen nepatrné věci, které nemohou zeslabiti věci hlavní, že totiž dána konečně katechetům do rukou vzorná příručka.

Nebude možno, při našich dvou hodinách týdně všechny katechese tak podrobně konati, jak autor naznačuje, tím více, poněvadž v naší diecesi je rozvrh látky učebné jiný než ve vídeňské. Ale je výhodné, má-li katecheta více látky nachystáno, poněvadž se mu to často při neočekávané příležitosti velmi dobře shodí. Rovněž nemůže katecheta konati katechesi až do nejmenších podrobností tak, jako P. Pichler, poněvadž místní poměry vynucují si jistou modifikaci katechesí.

Také bude třeba ve třídách chlapčích metodě dodati na některých místech více ráznosti a živosti. Ale aspoň máme vzor, jak katechisovati mezi dětmi 12—13 letými na školách výše organizovaných. — Obětavý

¹⁾ „Cvičba v dokonalosti křesťanské“, II díl, I. pojednání čl. 3.

²⁾ V úvodě k těmto katechesím, str. IV.

autor zasluhuje plnou měrou to oč na konci úvodu prosí: „Prospěje-li má kniha mým spolubratřím, prosím je, aby mi za to věnovali vzpomínku u oltáře“.

* * *

Když již mluvím o rakouských dílech v katechesi, vyšla u nás před 2 roky v Innomostí u Raucha „Methodik und Katechetik“, zpracovaná dle přednášek zvěčnělého P. Jungmanna od Dr. Michaela Gatterera (innomostecká universita). Zmiňuji se o této knize hlavně proto, že je v ní obsažen praktický návod, jak vychovávatí dítky k čistotě. Ale i jiných dobrých pokynů je v ní mnoho. Krásné jsou stránky o osobnosti katechetově. Na př.: „Vyučování vkládá do hlavy dítky pojmy; příklad zakopává do jeho mladé duše trvalé dojmy. Již tichá přítomnost opravdu a ze srdce zbožného duchovního udržuje dítky v mezích více než všeliké rámusení osoby, která své vážnosti jinak nedbá“. (str. 321.) Nebo když udává zásady pro přípravu k sv. zpovědi: „Děti musí býti naplněny velikou úctou k této svátosti, aby ji vždy s největší vážností, ale nikdy lehkomyšlně a povrchně nepřijímaly“. Touto úctou budou naplněny, je-li katecheta sám jí proniknut, a dovede-li dětem předvésti požehnané účinky této svátosti a jim také často praví: „Lépe jest se nezpovídati, než špatně se zpovídati.“ (strana 357.)

ROZHLEDY.

Rozhled světem.

Katolický školský spolek německý má 100.000 členů. Protektorem jeho jest následník trůnu arcivévoda František Ferdinand. Vydržuje řadu škol obecných, odborných, obchodních i pokračovacích a dva ústavy učitelské ve Vídni a Linci. Německá volná škola — spolek zednářský — má 30.000 členů.

Nezaměstnanost učitelstva v Čechách. Tam čeká nyní přes 500 absolvovaných kandidátů a kandidátek paedagogií na místa a za 2 měsíce přistoupí dalších 1000—1200 takových nešťastníků a nešťastnic. Nezaměstnanost učitelstva vyrůstá na vážný zjev sociální.

Ruské gymnasium v Paříži. Těchto dnů má se otevřítí první třída ruského gymnasia, které se doplní postupně na všech osm tříd. Školné obnáší pro žáky na tomto ústavu 500 franků ročně. V Paříži žije Rusů celkem asi 50 tisíc.

Slevy důstojnickým rodinám na drahách. Členům rodin důstojníků a vojenských úředníků byly povoleny slevy na veškerých tratích rakouských státních drah, jaké již dříve i v Uhrách pro ně byly usneseny. Dotyčné nařízení nabylo platnosti 1. lednem t. r. Pro důstojníky a zřízence militarismu najde se u nás vždy dostatek porozumění; za to ovšem nelze poskytnouti slev

vychovatelům mládeže ani tenkrát, když jsou nuceni použiti dráhy za účelem svého sebevzdělání, z čehož hlavní užitek plyne pro školství a poplatnictvo.

Obecných škol italských bylo r. 1908 celkem 63.618, ale učitelů na nich jen 60.323. Do škol těch chodilo 3,002.168 dětí místo 4.500.000.

Jaké povolání volí žáci měšťanských škol? Dle vládní statistiky navštěvovalo moravské české školy měšťanské 1440 žáků. Z toho věnovalo se živností 30%, obchodu 11%, řemeslům 3%, dalšímu studiu 56%. — Na německých měšťanských školách bylo žactva 1142. Z těch se věnovalo živností 23%, obchodu 9%, řemeslům 2%, dalšímu studiu hlavně obchodnímu 66%. Pokud jsou zavedeny na měšť. školách IV. třídy, většina absolventů jich věnuje se stavu učitelskému.

Organisace katolického učitelstva v Rakousku. V Rakousku máme již 27 katolických učitelských spolků sdružených v Katolickém učitelském svazu, jenž čítá 7000 členů. Svaz sám pak je členem Světového svazu katol. vychovatelů se 70.000 členy. Nejmladší je korutanský Spolek katolických učitelů, který se ustavil tyto dny.

K definitivě školních inspektorů. Dle vládního sdělení ve školním výboru na říšské radě je v Rakousku všech okresních inspektorů mimo Halič, kde již definitivní jsou, 306, z nichž jest v Čechách 92, na Moravě 46, ve Slezsku 11, v Dolních Rakousích 12, v Solnohradu 4, Štýrsku 20, Korutansku 8, Tyrolích 28, Přímoří 16, Vorarlberku 3, Bukovině 15 a v Dalmacii 11. — Dle povolání jest: ředitelů paedagogií 4, profesorů středních škol 69, cvičných učitelů 42, ředitelů měšť. škol 97, učitelů měšť. škol 43, řídících učitelů 10, učitelův obecných škol 7, děkanů 3, farář 1.

Odstranění ředitelů a řídících učitelů žádá Dufour v L'instituteur français. Praví: „Paedagogických ředitelů není na školách třeba; radí-li některý něco, bývá to dobré, ale učitelské spolky mohou dáti lepší rady. Zbývá tedy administrativní ředitel a ten ať zmizí. Ze zbytečného psaní nezbude mnoho, až se statistiky zjednoduší, až zmizí postup učitelstva, až mladí jako staří budou míti stejné služné. Pak, co bylo jejich úkolem, může učiniti každý jednotlivý učitel“.

Analfabeti v Paříži. V pařížské garnisoně se napočítalo 500 analfabetů. Tak vida, Paříž — město světa — drží rekord v analfabetismu! Není tedy divu, že proti veřejným školám státním vzniká mnoho škol soukromých, zvláště v Bretoňsku a že většina dětí do nich přestupuje. — Už se tedy laická škola státní převedla!

Den míru bude každoročně oslavován na korutanských školách 18. května, t. j. v den první haagské konference. Zemská šk. rada korutanská vydala o tom právě nařízení, dle něhož má býti mládež poučena o idei míru a o úkolu rozhodčích soudů mezinárodních ve smyslu haagského programu. V Uhrách, Itálii, Americe a j. oslavuje se den míru již od několika let.

Návštěva české university. V nynějším zimním běhu 1910/11 vykazuje česká universita největší dosud zaznamenanou návštěvu posluchačů. Jest zapsáno úhrnem 4432 posluchačů, a to 3414 řádných, 878 mimořádných a 140 hospitujících. Dle fakult jest inskribováno posluchačů: na bohoslovecké

119 (z těch 111 řádných, 8 mimořádných,) na právnické 1958 (z těch 1639 řádných, 301 mimořádný a 18 hospitantek), na lékařské 801 (z nich 781 řádných, 20 mimořádných), na filosofické 1554 (z těch 883 řádných, 434 mimořádných, 115 farmaceutů a 122 hospitujících). V celkovém počtu zahrnuto jest 363 posluchaček, z nichž zapsáno jest na fakultě právnické 18 jako hospitantky, na fakultě lékařské 19 řádných a 1 mimořádná, na fakultě filosofické 53 řádných, 163 mimořádných, 1 farmaceutka, 97 hospitujících a 1 frekventantka. Cizinců studuje na universitě české 52. V zimním běhu 1908/1909 zapsáno bylo na universitě české 4193 a v zimním běhu 1909/10 4329 posluchačů.

Katolická vláda v Belgii a školství. V březnu podala belgická katolická vláda návrh na reformu školství. Děti mají chodit do 14 let do školy, dětem do 14 let se zakazuje zaměstnání v řemeslných odborech a představený takové rodiny má být potrestán pro nedbalou školní návštěvu. $\frac{6}{10}$ nákladu má hradit stát, $\frac{3}{10}$ městská správa a $\frac{1}{10}$ provinciální vláda. Zároveň má být služné učitelstva zvýšeno. — Volní myšlenkáři belgičtí ukázali svou lásku ke školství tím, že nazývají návrh katolické vlády protiústavním. Zatěžuje prý poplatníky novým, značným břemenem, poškozují autonomii obcí a pod. Hrozny visí pro ně v Belgii příliš vysoko a proto zkřivená tvář.

40% analfabetů je v Itálii, ačkoliv je tam nucená návštěva školní od r. 1877. Tak se staraly zednářské vlády italské o školní vzdělání. Stát totiž svěřil starost o školství obcím, které z velké části málo nebo nic nedělaly. Nyní teprve vláda chce dáti se do boje proti analfabetismu a ročně o 16 milionů K více obcím poskytovat, hlavně na stavbu škol. Dosud vydávaly obce na školy 140 mil. a zednářský stát — 21 mil. lir ročně. Rozmnožení školství bude však vadit nedostatek učitelstva, které pokroková Itálie velmi špatně platí.

Výměnu žactva středoškolského pořádá středoškolský spolek v Belgii, aby se žákům usnadnilo naučení se jazykům. Prvý pokus vydařil se k úplné spokojenosti. Bude prý se ve výměně pokračovati ve větší míře za podpory školních úřadů. Výměna jest vyjednána mezi Belgií, Nizozemskem, Německem, Anglií a Francií.

Bytová otázka učitelská. V minulém zasedání poslanecké sněmovny byl vypracován drahotným výborem návrh zákona o fondu bytovém, podaný polským poslancem drem Groszem, kterýž 26. listopadu byl valnou většinou přijat a před vánocemi též došel nejvyšší sankce. Zákon tento i v bytové otázce učitelstva mohl by přinésti v některých obcích nápravu a proto budtež zde uvedeny některé důležitější jeho články, pokud by mohl z nich náš stav buď za pomoci obce nebo stavebních družstev těžiti:

Čl. 1. K účelům zlepšení bytových poměrů obyvatelstva méně zámožného zřídí se fond podpůrný spravovaný ministerstvem pro práce veřejné, jemuž bude dohodnouti se s ministerstvem financí.

Bytovému fondu přikazují se v rozpočtu různé částky; do r. 1919 činí 12,500.000 K bez úroku.

Čl. 4. Bytový fond je určen ku poskytování úvěrní pomoci:

a) veřejným korporacím a ústavům (okresům, obcím), stavebním společností, spolkům, nadacím za účelem stavby malých bytů, jakož i nabývání pozemků k tomu, dále k účelům nabývání domů s malými byty a to:

1. v první řadě převzetím záruky ze zápůjček, jež opatří uvedené právnické osoby odjinud a za jejichž zúročení kapitály fondu, jichž je zapotřebí k těmto zárukám buďtež uloženy pod úrok;

2. bezprostředním poskytováním zápůjček výše uvedeným právnickým osobám (direktní zápůjčky fondové). K poslednímu účelu smí býti použito nejvýše 20% každé roční dotace.

Bližší ustanovení o převzetí záruky a poskytování zápůjček bude obsahovati statut, jenž může stanoviti též poskytování zúročitelných záloh na první hypoteky, jež si stavebník vypůjčí, proti okamžitému zaplacení na zápůjčky na prvním místě vtělení.

b) Výpůjčky, za něž se fond zaručí, jakož i zápůjčky bezprostřední buďtež hypotekárně zajištěny a obmezujte se zpravidla na obnosy přesahující hranici pupilární jistoty nemovitostí, sloužících za hypoteku a nepřesahujících 90 procent udané hodnoty dotyčných nemovitostí.

To jsou nejdůležitější body nového zákona, kterých tento obsahuje celkem 19. Toho času můžeme považovati tento zákon za jediné východisko v bytové otázce učitelstva, od něhož lze docíliti pozitivních výsledků. Je třeba, aby nyní po schválení zákona Groszova agitace pro stavební družstva ještě více se rozšířila. Jest na učitelstvu, aby buď do stávajících družstev stavebních vstupovalo a pomocí jich domohlo se lepších a zdravějších bytů, neb aby se staralo o to, aby tak učinily obce, jež by za přispění svrchu uvedeného fondu bytového staraly se o učitelské domy neb byty. Tím alespoň z části a v některých obcích dala by se řešiti bytová otázka učitelská.

Vychovatelství.

Kongres pro morální výchovu má býti uspořádán příštím rokem v Haagu. Na programu jsou přednášky o výchově charakteru, o výchově tělesné, o významu sportu a mezinárodních zápasů pro mravní výchovu, o vlivu rodinného a společenského života na pohlavní vývoj, o mravní výchově dětí abnormálních, o výchovném vlivu polepšovacíh ústavů. Přípravy ku kongresu dějí se již teď. Kongres bude mezinárodní a jakožto jednací jazyky jsou ustanoveny: holandský, francouzský, anglický a německý.

Vzrůst dětské zločinnosti ve Francii stoupá od r. 1889 pravidelně a obávaně. Bonzon v knize *Crime et l'Ecole* vypočítává, že vzrostly zločiny dětí pod 16. rokem od roku 1883—1892 z 5640 na 7840 případů. V Německu od r. 1888—1893 stoupl počet odsouzení mládeže o 32 procent. V Anglii od r. 1868—1894, kde mladiství provinilci bývali po odsouzení mrskáni, vzrostl počet z 585 na 3192 zločinných dětí. V Itálii a Americe je tomu tak jako v Německu. — Z 250.000 dětí zapsaných do pařížských škol, jen 45.000 do nich pravidelně dochází. Zápisy v polepšovnicích vykazuje 2 procenta delikventů, kteří do škol chodili a 36 procent, kteří jsou analfabety (ve Francii ovšem). Největší vzrůst zločinnosti lze pozorovati ve velkých městech a příčina leží především ve vývoji alkoholismu. Města dodávají dvakrát tolik zločinné

mládeže než venkov. Nejlépe lze čeliti tomuto zlu zlepšením docházky školní, poškolení výchovou prohloubenou, náboženskou a antialkoholickou učbou.

Na III. paedagogický kurs, ve velkonoční týden „spolkem křesťanské vědy“ ve Vratislavi pořádaný, sešlo se na 800 účastníků. Dle referátu „Hlídky“ hlavní atrakcí kursu byl často nyní jmenovaný prof. Foerster. Tento nejlepší současný paedagog německý vyznal na kursu, že stojí na stanovisku úplně náboženském a křesťanském. Přednášel o nezbytnosti náboženského výchovu pro vytvoření vůle. Dříve dovozoval jen nutnost mravních zákonů a pouček, náboženství při tom přijímal jako vhodnou pomůcku. Teď však tvrdil, že mravnostní poučky vůli právě jen poučí, člověk si uvědomí, co má chtít. Ale aby skutečně chtěl, o čem je poučen, k tomu je třeba náboženského výchovu. Náboženství dodá síly, to vůli upevní a zocelí. Mravnostní poučky ji pouze vycvičí. Svým rozhodným stanoviskem postavil se prof. Foerster zřejmě proti snahám těch, kteří usilují zavést do škol po příkladě francouzském jakousi všeobecnou mlhavou etiku, tím více pak proti snahám oněch, kteří neradi slyší slova Komenského: „Nikdo bezbožný sem nevcházej!“

Zájem Angličanů o školu. Rada hrabství londýnského vydala nařízení, že třídy obecných škol nesmějí býti zřizovány pro více než 40 dětí a místnosti mateřských školek nejvýše pro 48 dětí. Obecenstvo prý samo se stará svědomitě o to, aby se tohoto nařízení dbalo. Na dívčích školách v Londýně vyučuje se v posledních třech ročnících, jak se mají ošetřovat malé děti tělesně i duševně. Jízdné do botanických a zoologických zahrad, do továren a venkovských vzorných hospodářství platí za děti školní obec.

Školní výlety. Za obezřetného vedení, po předchozí pečlivé přípravě jsou školní výlety vhodným doplňkem vyučování, pokračováním a stupňováním školních vycházek, podnětem k cestování v letech pozdějších a ukázkou, jak cestovati s užitkem největším; mají tedy velký význam ve směru zábavném, vzdělávacím, praktickém a výchovném. Zde pro pořadatele žákovských výletů několik praktických rad:

Žáci ať si na výlet během školního roku šetří; chudší i zámožní! — Výlety konejte za pokud možno stálého počasí, ne až v posledních dnech škol. roku! — Program výletu budiž vypracován předem nejlépe na základě vlastní zkušenosti! — Žáky v ohledu zeměpisném a j. na výlet důkladně připravme, nakresleme a žákům dejme obkresliti mapku krajiny se všemi jejími pamětihodnostmi! — Počítejme s deštěm a jinými překážkami v cestě! — O stravování mládeže postarejme se předem! Pochody s odpočinkem se vhodně střídajte! — Zpěv je žákům zejména při pochodech vzpruhou. — Nejlépe pořádati výlety se žactvem jedné třídy. — Je-li žáků mnoho, ať se rozdělí na skupiny po 20—30; každou doprovází jeden učitel. — Při vstupování do vlaku budme posledními, při vystupování prvními. — Tělesně slabé žáky a chorobné hledme přátelsky rozumnými důvody od účastenství na výletě odvrátit! — Také výstředníků, velkých nedbalců, nenapravitelných neposluchů sebou neberme! — Žáci ať si vezmou pohodlnou obuv a příhodný oděv! — Jsou-li uhřáti, nesmějí pít. — Nezapomeňme nikdy na příruční lékárničku! — Při vstupu na místa nebezpečná budme první na místě! — Od starších žáků žádejme, by si cestou o zažitých příhodách a dojmech dělali poznámky, kterých můžeme potom výborně využiti jako vhodných temat k úkolům. —

Problemy výchovy. Düsseldorfský sociolog Klausener sledoval od přítomnosti zpět až k roku 1740 jednu rodinu. Žena, velká pijačka, toho roku zrozená, zemřela v dosti vysokém stáří, neboť žila ještě na počátku minulého století. V roce 1893 napočítáno 833 její potomků. U 709 bylo lze dosti přesně zjistiti způsob života; 181 byly lehkými ženštinami, 142 pobývalo v chudobincích, 76 bylo těžkých zločinců, z nichž 7 vrahů. Ve čtvrté generaci všechny ženy byly oddány nemravnému životu, všichni muži pak byli zločinci. Potomstvo oné ženy výžádalo státu na výlohách vězeňských, podpůrných a ošetřovacích asi na 5 millionů marek.

Vyučovatelství.

Americkému školství, po němž stále pošilávají pokrokoví učitelé, dostalo se v měsíčníku „The Monthly Messenger“ (1909 VI. č. 1.) tohoto ocenění: — Velikou chybou ve výchování značného počtu těch, kteří tvoří dorůstající generaci, jest ono zcela povrchní vyučování, jehož následky mnozí odchovanci veřejných škol tak příliš zřetelně dávají na jevo. Každý, kdo hledá do svého obchodu „klerky“ (obch. sluha, pisař ap.), může pravdu mých slov dotvrditi. Většina uchazečů o místa v bankách, kancelářích velkých dopravních společností, kupeckých a jiných závodech obchodních není schopna napsati správnou žádost o místo. Jejich rukopis je špatný, prohřešují se proti základním pravidlům pravopisu. Kdežto v dřívějších školách pracovalo se o důkladném vzdělání mládeže, aby žáci nabyli výtečné znalosti zemského jazyka a počtů, aby si osvojili zřetelný, čitelný rukopis, v nové době nedbá se náležitě těchto hlavních pravidel vyučování. —

Ze školství amerického. Ve více než 50 městech Spojených Států není vůbec mužských učitelů na obecných školách. V Nov. Yorku je na obec. školách 92 procent učitelek. Ze všech škol téhož města je 33 procent škol chlapeckých, 34 procent dívčích a 33 procent smíšených. Na dívčích školách jsou zaměstnáni pouze 2 muži; na chlapeckých školách ve 3 vyšších třídách působí 778 mužů a 789 žen. V nižších třídách vyučují učitelky. Vedoucí místa na školách jsou více než z poloviny obsazena muži. Ve 24 městech Unie je služné učitelů i učitelek stejné.

Vysoká škola obchodní v Bavořích byla otevřena v říjnu 1910 v Mnichově, čímž splněno dávné přání kupeckých kruhů. Jiná města německá (Lipsko, Frankfurt, Berlín, Mannheim) podobné školy již dávno mají. Výlohy hradí z části Mnichov ($\frac{1}{3}$), ostatní spolek obchodníků a obchodní komora. Studující této školy mají možnost poslouchati přednášky na státní hospodářské, juristické a filosofické fakultě university, jakož i na škole technické a naopak.

Proti parádním sešitům ve školách ozývají se stále rozhodnější hlasy. Také polské učitelstvo v Rusku vyslovilo se proti vedení dvojích sešitů. Žák má prý míti pro písemné práce jen jediný sešit a do něho má bez přepisování ukládati svoje práce. Sešit takový bude správnějším ukazovatelem pokroku a samostatností žákovy. Také hned s počátku bude žák veden k pořádnější práci jak pro vnější tak i obsahové stránce. Proti těmto parádním sešitům měli by se důrazně ozývati také rodiče a pomáhati tak pracujícímu učitelstvu, aby tato obtíž a falešnost škol byla odstraněna.

Dívčí výchova.

Nová škola pro dívky. V Pribhanu otevře se příštím rokem školním „Vyšší ústav pro všeobecné dopravnictví“ přístupný také dívkám. Účelem jeho je poskytnouti posluchačům důkladného vědeckého, teoretického i praktického vzdělání ve všech oborech veřejného dopravnictví a obeznámiti je se všemi pokroky v těchto oborech tou měrou, aby nabyl největší způsobilosti ke vstoupení do obchodů, živností, průmyslových a zemědělských podniků, do úřadů poštovních, železničních, zasílatelských, cestovních, paroplavebních, celních a vůbec všech těch podniků, které se zabývají dopravou nebo s ní jsou ve stálém spojení. Škola bude městská.

Dívčí lycea. Jak se zdá nesplnila dívčí lycea nadějí, které svého času při jich vzniku kladli do nich jejich zakladatelé i rodiči dívek sami. Alespoň výsledky ministerské ankety ze dne 9. ledna t. r., — které vyzněly ve známé větě, že „učitelky lyceijní musejí vyhověti všem podmínkám jako kandidáti učitelství středního školního“, t. j. lyceum není jim nic platno, musejí míti maturitu gymnasia neb reálky — jsou charakteristickým oceněním výsledků na lyceích dosud dosažených, když dosud, jak známo, bylo lyceijní učitelství jediným útočištěm lyceistek, které mohly bez jakýchkoliv doplňovacích zkoušek jako mimořádné posluchačky universitní studovati. A dnes i to je jim odňato! — Všechny ostatní věcné výhody studia lyceijního jsou hodně problematické, tak že stojí věru za uvážení dávat dívky na lyceum za dnešních nepříznivých vyhlídek po absolvování.

O příčinách tohoto úpadku lyceí bylo by lze mnoho psáti, stačí však zmíníme-li se o jich nepraktičnosti, proticírkevním směru, přílišné volnosti a mělkém vzdělání žákyň a konečně povšimneme-li si, kolik působí na lyceích učitelských sil řádně kvalifikovaných pro střední školy. — Náprava je nutná, nemá-li dojít k horším koncům. Právě se dočítáme, že při lyceu na Král. Vinohradech zřídí se počátkem příštího roku šk. pro absolventky dvouletý kurs reálné gymnasijní, jenž jim poskytne týchž práv, jaké mají absolventi reálných gymnasií. --

Z P R Á V Y.

Na III. sjezdu učitelstva ústavů učitelských v Rakousku konaném 10.—12. dubna t. r. učinil prof. Fr. Dlouhý toto prohlášení:

„Jménem českých ústavů ku vzdělání učitelů na Moravě a ve Slezsku jsem zmocněn učiniti toto prohlášení:

Trváme zásadně na reorganizačních návrzích, přijatých II. sjezdem rakouských paedagogů, jakožto nejmenší mlře oprav nezbytně nutných k povznesení vzdělávání učitelstva škol obecných z úrovně nynější na stupeň vyšší, a vyslovujeme se hned předem proti každému pokusu, který by směřoval k tomu, aby způsobem jakýmkoliv bylo ustoupeno od tehdejších usnesení jinak, než k reformám ještě obsáhlejšími ve smyslu pokrokovém. —

Účastníme-li se rokování o opravách některých dosavadních zařízení ústavů učitelských nebo jiných institucí, jako zkoušky dospělosti a způsobilosti,

jak dány na program tohoto sjezdu, činíme tak s výhradou, že považujeme opravy takové za opatření pouze prozatímná a nijak nevzdáváme se úpravy konečné, při nejmenším ve smyslu usnesení sjezdových z r. 1906.

Domáhati se jejich uskutečnění vším úsilím a všemi prostředky pokládáme nejen ze svoji povinnost v zájmu nutného zlepšení vzdělávání učitelského, ale i za věc své stavovské cti, která žádá trvati na tom, co po pilných úradách přijato bylo velikou většinou sjezdu z roku 1906.

Vzhledem k tomu, že v thematech k tomuto sjezdu vydaných obsaženy jsou neoddělené návrhy na reformy nové a návrhy na pouhé opravy zařízení nynějších, doporučovalo by se obě skupiny návrhů oddělití, každou zvlášť projednati a pouhou dočasnost návrhů druhých zdůrazniti.“

V debatě nastal spor o to, zda se má konati zkouška přijímací z náboženství. Navrženo, aby se příště konala jen z vyučovacího jazyka a počtů. — Prof. Stauracz zdůrazňoval, aby jako dosud se i z náboženství zkoušelo. Jeho návrh byl zamítnut většinou deseti hlasů. — S většinou hlasovali i dva zemští inspektoři.

Nadávka učitele žákovi není trestná. Učitel náboženství na c. k. reálce v Teplicích A. Kühnel byl odsouzen okr. soudem Teplickým k pokutě 20 K, eventuálně k vězení na 24 hodin, jakož i k náhradě útrat, protože nazval žáka VI. třídy téhož ústavu ve třídě před ostatními žáky „všivákem“. Okresní soud teplický odůvodnil svůj rozsudek takto: „Nelze tvrditi, že poměr mezi učitelem a žákem eo ipso dává právo, aby učitel podobně, jako otec synovi, mohl žákovi říci vše, i nadávku. Nadávka se strany učitelovy mohla by se ovšem ospravedlniti, bylo-li jí použito toliko za účelem, aby se žák polepšil. Toho však zde nebylo, protože obžalovaný užil v podráždění výrazu „všivák“ pouze proto, aby projevil svoji nevoli.“

Obžalovaný se odvolal ke krajskému soudu v Litoměřicích, ale odvolací soud potvrdil rozsudek první instance. Nejvyšší soudní a kasační dvůr však dalšímu odvolání obžalovaného vyhověl a rozsudek prvními dvěma instancemi potvrzený zrušil. Zajímavé pro právní názor na poměr učitele k žákovi je odůvodnění zrušeného rozsudku: Z okolnosti, že učitel užije vůči svému žákovi výrazu, který se jeví objektivně jako nadávka, neplyne nikterak trestnost učitelova podle trestního zákona. Učitel jedná pouze proti své služební povinnosti a je po případě zodpověden vůči svému představenému úřadu. Úvahy obou prvních instancí nikterak neodstraní rozhodnou okolnost, že žalovaný skutek byl omezen na nitro školy a neměl jiného účelu, než pokárati a odstraniti nedbalost žákovu v návštěvě kostela, tedy účel, jehož dosažení leželo v oboru povinností obžalovaného. Obcování učitelovo se žákem nemůže vzhledem k úkolu, který učitel má prováděti, býti prostě podrobena oněm pravidlům trestního práva, která platí pro občanský život. Je tudíž nutné, nechati bez trestu projevy, které sice objektivně spadají pod ustanovení trestního zákona, které však učitel učinil toliko s úmyslem výchovným (animo corrigendi)“. Rozsudek je svrchovaně včasný v době žákovské anarchie. —

Z katolického spolku českého učitelstva na Moravě. Duchovní cvičení pro učitelky diecese Brněnské konati se budou letos opět v Brně, v klášteře ctihod. sester sv. Karla Boromejského od 21. do 25. srpna 1911.

Za ubytování a stravování (snídaně, druhá snídaně, oběd, svačina, večeře) 8 K. Za stravu bez noclehů 7 K. Za druhou snídaní, oběd, svačinu 6 kor. Duchovní cvičení řídití bude člen důst. Otců Redemptoristů z Brna. Přihlášky činěny buďtež v klášteře ctihod. sester sv. K. Bor. v Brně. K hojně účasti zve výbor katol. spolku českého učitelstva na Moravě.

XII. kurs nauk obchodních pro učitele škol pokračovacích obchodních i průmyslových bude letos jak obvykle o hlavních školních prázdninách (mezi 16. červnem a 15. srpnem) pořádati české obchodní museum v Praze. Na kursu vykládány budou tyto discipliny: nauka obchodní (část právní i praktická), nauka o zboží, kupecké počtářství, korespondence, účetnictví a cvičný kontor. Přednášetí budou odborné síly. Ku konci kursu se skládají zkoušky, o jichž výsledku bude vydáno zvláštní vysvědčení. Poplatek za kurs obnáší K 22.— i se zápisným. Přihlášky přijímá a veškeré dotazy vyřizuje České obchodní museum v Praze V., Mikulášská tř. č. 9. (palác „Merkeru“).

Po celodenní námaze každý z nás rád prodlí v kruhu své rodiny, mezi svými, pro něž svěruje veškeré naše konání, snažení a žití, by potěšil se, pohovořil a pookřál pro den příští. Domov jest nejmilejším útlkem všech, každého stáří. Proto domov musí skytati vše, aby půvabem svým skutečně těšil. A tu kromě nábytku a květin nesmí být zapomínáno na náležitý dekor nástěnný, na umělecky provedený a vkusně zarámovaný obraz a sochu, kteréž jsou nevyhnutelným doplňkem, jimiž stává se teprve domov tím, jak si jej představujeme — celistvým. A pořizení takové výzdoby při nepatrném vydání měsíčním, jest věcí snadnou. Dnes možno se s důvěrou obrátit na umělecký závod Topičův v Praze, jenž při značném výběru uměl. obrazu a plastik jest s to každému přání vyhovět za podmínek velmi příznivých — na mírné měsíční splátky — bez zvyšování cen původních. Třeba si jen dopsati o ilustr. seznam — jež firma ta ochotně zašle. Je tu značný výběr pěkných uměl. děl, ve zmenš. reprodukci od M. Aleše, prof. Brožíka, prof. Myslbeka, prof. Ženíška, prof. Kloučka, prof. Suchardy, prof. Věšina, Pirnera, Švabinského, Úprky, Šimona, Preissiga, Engelmüllera, Marolda, Muchy, Maxe, Amorta, Smolíka atd. atd.), jichž dokonalé umělecké výtvořy vesměs hodí se za vkusnou ozdobu každého bytu, ať jednoduše či nádherně zařízeného. V rozsáhlých místnostech Topičova závodu v Praze na Ferdinandově třídě pak nachází se při volném vstupu stálá výstava nádherných obrazů a plastik i jinými nakladatelstvími vydaných v různých uměl. reprodukcích a vkusně zarámovaných — i řada originálů nejpřednějších umělců českých. Pročež návštěvu Topičova závodu knihkupeckého i uměleckého i navázání obchodních styků s firmou tou všemu čtenářstvu svému nejvřejeji doporučujeme.

Čtyřicetileté jubileum nakladatelství J. Otty. Vzácné jubileum slaví v těchto dnech nakladatelství J. Otty v Praze. Koncem února bylo tomu právě 40 let, co v dějinách našeho písemnictví proslulý tento závod trvá. Založen byl r. 1871 p. Janem Ottou do té doby účetním a disponentem knihtiskárny dra Ed. Grégra, jenž tehda převzal od svého tchána Jaroslava Pospíšila a dnem 1. března zahájil vlastní činnost. Nový majetník vyzbrojen dostatečnými zkušenostmi rozšířil ihned tiskárnu a moderně ji zařídív zahájil současně činnost nakladatelskou vydáváním sbírky „Osvěta Lidu“, v níž uveřejňovány přednášky pořádané spolkem „Osvěta“, dále založil „Lacinou Knihovnu“, Slovanský kalendář a Palečka. Roku 1874 zařídil si p. Otto na Václavském

náměštl též knihkupectví sortimentní, když pak činnost nakladatelská i knihtiskařská vzrůstala a dosavadní místnosti ukázaly se nedostatečnými, p. Otto přestěhoval závod do Jungmanovy ul. č. 22, kdež svým nákladem vystavěl ve dvoře budovu pro tiskárnu a expedici. Ale i ta ukázala se po několika letech nedostatečnou a tak nakladatel, zakoupiv na Karlově nám. dům. č. 34., vystavěl opětně rozsáhlou budovu ve dvoře pro tiskárnu nyní už valně zvětšenou a sem r. 1883 přenesl celý závod, kdež až dosud trvá. Knih-tiskárna Ottova brzy se rozmohla a roku 1891 čítala již 50 sazečů se 4 korrektory, velkou strojovnu s 12 rychlolisy nové soustavy a 5 menšími lisy, v níž zaměstnáno bylo 6 strojmistrů, 3 tiskaři, topič a 20 děvčat, oddělení pro galvanoplastiku a stereotypii, knihařství s 2 knihaři a 12 děvčaty; nakladatelství zaměstnávalo tou dobou 19 sil administračních a 5 sluhů, celý závod celkem 150 osob. Když pak závod v obojím směru, knihtiskařském i nakladatelském, příliš vzrostl, tak že nebylo možno obě odvětví míti náležitě v evidenci, pan Otto r. 1899 prodal svoji tiskárnu nově se utvořivší Čes. grafické společnosti Unii, jejíž se stal předsedou a ponechal si pouze nakladatelství. Vědomí velké práce, vykonané ve prospěch národa může býti jeho majiteli p. čís. radovi J. Ottovi pobídkou a posilou, aby pevně a vytrvale pokračoval na dosavadní skvělé dráze.

(Zasláno.) „Zdární venkovští hoši mající touhu věnovati se stavu duchovnímu přijmou se za mírných podmínek do juvenátu kongregace Bratří Nejsv. Svátosti v Č. Budějovicích. Nemajetnost není přijetí na závadu. Žádosti buďtež zaslány nejdéle do konce května na adresu: Vdp. P. Pius Karpíšek, gen. představ. kongreg. Bratří Nejsv. Svátosti v Č. Budějovicích.“

Literatura.

Bibliotheka klassiků paedagogických. Dílo III. „Dra. Vavřince Kellnera, paedagogika v aforismech“. Přeložil Karel Šmídek, ředitel paedagogia n. o. v Brně 1910. Tiskem a nákladem c. a k. dvorního knihkupectví Karla Winikera.

Letos dne 29. ledna bylo tomu sto let, co se v Kaltenebernu v Porýnsku narodil Dr. Vavřinec Kellner, slovník školní inspektor a znamenitý paedagogický spisovatel, chlouba stavu učitelského, vzorný syn církve katolické. Velkolepým způsobem slavena na přechýlných místech tato stá ročnice jeho narození; vždyť všeobecně uznávány jeho nesmrtelné zásluhy, jichž si proto tolik získal, že své povolání tak upřímně miloval a dovedl pro ně i své svěřence nadchnouti a napsal pro ně tolik vzácných knih a spisů. Z celého jeho života září pravda, kterouž vyjádřil těmito slovy: „Muži, jenž poznal cíl svého života a dobrým opatřil se kompasem na pouti své, není nic krásnějšího a nic blaženějšího nad omezený, určitý obor působnosti, v němž dobře všecko vidí a pořádá, v němž nezanikají jeho slova, jako zaniká hlas volajícího na poušti, aniž zanikají jeho dobré skutky, jako zaniká krůpěj padlá do oceánu — obor působnosti, v němž v srdcích svěřených dítek staví sobě pomníky, jež se budou dědit s pokolení na pokolení. Co lepšího nad lásku? A kde jistěji lásky dojíti, než v malém okrsku malých lidí a ve skromné sféře tiché odloučenosti školní? Proto velekrásný jest úděl učitele a kněze. Jsou-li

oba spojeni bázní Boží, láskou k lidu a k mládeži, zdárna bude jejich práce. Znají každého jednotlivce; mluví otci, mluví synu, mluví matce, mluví dceři; osada jest jejich světem, jež objímají a na své srdce tisknou“

Takové srdce měl Kellner, taková srdce chtěl vypěstovati ve svých svěřencích, a to — jako učitel, zemský školní inspektor (rada), spisovatel. Jest tudíž s povděkem uvítati záslužnou práci pana ředitele Karla Šmídka, kterouž věnoval jednomu z nejpřednějších spisů Kellnerových, jeho „Aforismům“, a podal tak i našim pěstitelům mládeže krásné dílo „Paedagogika v aforismech“. V úvodě podán pěkný životopis oslavencův. Po té následují bohaté kapitoly: Výchova. Škola obecná, kázeň školní, opatrovny. Vyučování (jednotlivým předmětům). Dohlídky ke školám, inspekce a zkoušky, společné vycházky. Učitel. Ústavy učitelské a paedagogika pro školy obecné. — Různé věci.

Spis ten jest pravý zlatodol. Kéž se mu dostane nejhojnějšího rozšíření, — jakož zasluhuje nejlepšího doporučení!

Zatracení. Román známého polského básníka Kaz. Przerwy-Tetmajera. Autorisovaný překlad Fr. Vondráčka. Vychází jako V. sv. Melicharova Výkvětu světových literatur v sešitech po 24 hal. (Předplatné na 10 sešitů K 2·20.) — Román tento je částí trilogie „Anděl smrti“, „Slečna Mery“ a „Zatracení“. V tomto románovém cyklu líčen jest v úchvatných scénách život, myšlenky a snažení velkého umělce Rdzawicze. V románu „Zatracení“ Rdzawicz, po životě plném vírů, bojů, zklamání, nalézá ženu, v níž naléztí myslil vysněný svůj ideál, ženu, kterou po celý svůj život hledal, která mu má býti perutí ducha, náplní života. A žena tato jest členem vysoké aristokracie, hledící úkosem na umělce, třeba slavného. Tato okolnost dává Tetmajerovi příležitost nakresliti v románu „Zatracení“ nádherný obraz života polské aristokracie ve vztahu jejím k ostatním vrstvám polské společnosti. Při tom mistrně vylíčen jest duševní život a boje obou hrdinů románu: Rdzawicze a komtesy Teresy Morské. Teresa marně bojujíc s okolím sféry, z níž pochází, podléhá, přinucena byvši ke sňatku s knížetem Wiśniowieckým. Rdzawicz pak, ztrácí se s Teresou vše, čím mohl vyplniti duši svou, co mělo posvětití umění jeho, klesá v náruč smrti — v zatracení. Tetmajer v románě tomto ukázal se nejen jako hluboký psycholog, ale i jako mistr v líčení života a přírody. Román tento ukazuje umění Tetmajerovo s jiných stran, než ony, jaké ukázal ve známých již u nás povídkách „Na skalném Podhal“ a „Z Tater“.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce srpna a září. ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Třay, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel ústavu hluchoněmých v Ivančicích. Expedici obstarává knihtiskárna Rob. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

ČASOPIS PRO PÆDAGOGIKU A KRITIKU METHOD
VYUČOVÆCÍCH.

ŘÍDÍ REDAKČNÍ SBOR.

OBSAH:

	Strana
<i>Dr. Josef Kratochvíl.</i> Úvod do filosofie	205
<i>Alfons Pryč.</i> Dr. Vavřinec Kellner	213
<i>M. Jiřčková.</i> Slovo o čítankách	220
<i>Dr. Vlastimil.</i> Vychovatelná císaře Františka Josefa I. pro hochy v Brně	222
<i>Ilja.</i> „Až za školu.“	231
Rozhledy	233
Zprávy	235

Redakci byly zaslány spisy:

Z nakladatelství Josef Rašín v Praze.

Dokončeno bylo právě nádherné dílo Dr. Fr. Machát, **Illustrovaný zeměpis všech dílů světa**. Dílo plně splnilo naděje v něj již po vydání několika sešitů kladené. Posuzující dnes v celku společnou práci všech spolupracovníků můžeme jen říci, že díla tak přístupného každému a přec tak vědecky založeného literatura česká až doposud neměla. Již rozdělení prací jednotlivým autorům jest šťastné a prozrazuje, že pánové prof. Dr. J. Čermák, Doc. Dr. V. Dvorský, prof. Dr. Fr. Koláček, prof. Dr. V. Novák, prof. Kl. Urban a Dr. T. M. Voldřich byli speciálními odborníky pro jednotlivé jim přidělené části.

Zemský Ústřední Spolek Jednot Učitelských v král. Českém vydáním tohoto díla zajistil svému nakladatelství přední místo mezi nakladateli českými a jsme jisti, že bude spis ten vyhledáván všemi, kdo o zeměvědu zájem mají, neb ku zkouškám z této vědy se připravují. Dílo svou nádhernou výpravou bude ozdobou každé knihovně jak veřejné, tak školní, neb i soukromé. Rozsah díla jest bezmála 1200 stran plně tištěných formou velmi zhuštěnou. Přirozeně největší část zeměpisu popisného věnována jest mocnářství Rakouskému, z něho pak Českému. Vedle 30 barevných obrázků a map obsahuje dílo 540 tónem na křídlovém papíře tištěných ilustrací z vážné většiny původu domácího. Na 30 našich předních cestovatelů a fotografů-amatérů napočítali jsme v seznamu obrazů a rádi konstatujeme, že i v části obrazové dbáno jest nejvíce zemí slovanských a zejména českých. Podrobný index a seznam pramenů zakončuje toto dílo ceny trvalé. Vazba díla jest ač původní dle návrhu akadem. malíře Zd. Glückseliga, přece praktická. Cena díla jest v sešitech K 30.— ve vazbě K 34.—. Shrnující v stručném posudku dojem náš při skončení díla slibujeme vrátiti se ještě k němu v posudku podrobnějším a doporučíme zatím dílo toto všem vše.

Nakladem Alex. Bařka v Plzni.

Chemie v denním životě. Nikdo by nevěřil jak často se každý z nás v životě setkává s otázkami chemickými. Obyčejně jsme však po této stránce tak málo na život připraveni, že otázky takové ani klásti si neumíme. Studie naše vedou nás k poznání života lidstva před mnohými věky, kdežto pro život ve svém okolí málo porozumnění si přinášíme. Kdo chce seznati, o které otázky rázu praktického v našem všedním, denním životě se jedná, nechť přečte si stručný a obsažný spis, který za 12 hal. ve známkách zasílá na požádání Administrace Illustrovaných Přednášek v Plzni.

Právě vyšel 5. díl spisu Starobylá Astronomie Luny, jež za 12 hal. ve známkách posílá Administrace Ill. Přednášek v Plzni (všech 5 dílů 90 hal.) Při té příležitosti obdržel redaktor Ill. Přednášek tento dopis: Slovní Pane! Nemohu si odepřít, abych aspoň tímto způsobem nevyjádřil Vám svůj obdiv za krásný výběr, který čtenářstvu podáváte ve své sbírce. Zvláště populárně vědecké pojednání Dra Dittricha Oluně zasloužil pozornosti, a doufáme, že tento směr i nadále hojně budete pěstovati. Již slib Váš nás opravňuje k nadějím, že v brzku se objeví Starobylá astronomie Slunce a jiná zajímavá themata z hvězdářství. Poroučeje se Vám trvám O. Jirouš, učitel v Bystřici.

Důvody proti střílení na školách by měli znáti všichni rodiče i učitelé. Důvody tyto shrnuty jsou v článku, který vyšel ve 4 čísle Sna h

ČERVEN 1911.

ČÍSLO 6.

Dr. JOS. KRATOCHVIL.

Úvod do filosofie.

(Volné listy.)

VI. Filosofie řecká.

Obsah : II. Vrchol řecké filosofie: 1. Sokrates. — 2. Jeho dialektika. — 3. Ethika. — 4. Metafysika. — 5. Plato. — 6. Jeho nauka o poznání. — 7. Platonská ideologie. — 8. Psychologie, ethika a přirozená theologie. — 9. Aristoteles a jeho význam ve filosofii. — 10. Životopisná data. — 11. Aristotelova nauka o poznání. — 12. Metafysika. — 13. Problém boha. — 14. Ethika, politika, poetika. — III. Filosofie poaristotelská: 1. Charakteristika poaristotelské filosofie. — 2. Stoicism. — 3. Epikureism. — 4. Skepticism. — 5. Mysticism a theosofie. — 6. Filosofie židovsko-hellenská. — 7. Novopythagoreism. — 8. Novoplatonism. — 9. Filon. — 10. Závěr. —

1. Nejslavnější doba řecké filosofie počíná **Sokratesem** (nar. 469 v Athenách). Věštitelka delfská prohlásila jej za nejmoudřejšího z lidí, kdežto on tvrdil, že jen proto jest moudřejší, že ví, že nic neví, ani jiní domnívají se něco vědět, ač také ničeho nevědí.

Za životní úkol zvolil si Sokrates boj proti škůdcům moudrosti, sofistům a výchov mládeže, výchov nové, zdravé generace, jež by očištěna od bludů sofistických, dovedla se povznést k vyšší pravdě. Přirozeno tedy, že hlavní zřetel obracel k člověku, k nitru člověka, který sebepoznáním a zkoumáním jiných přijde k poznání dobra a pravdy.

2. Tím položil Sokrates nové základy dialektice a ethice t. j. otázkám pravého poznání a mravního jednání. Proti učení sofistů hlásá možnost poznání objektivní pravdy. Uznává ovšem, že pouhými smysly není možné jisté poznání, že nutno jíti dále — k podstatě věcí, k pojmům všeobecným. Proto hlavní jeho snahou bylo pomáhati žákům, aby k těmto pojmům dospěli. Nejvhodnějším prostředkem zdála se mu indukce a definice t. j. postup od jednotlivých náhodných věcí ke stálé, neměnné podstatě a k vymezení této podstaty. Sokratesem, jak patrně, poprvé osvětlen problem noetiky.

3. Svoje názory noetické přenesl Sokrates i do ethiky a stal se také zde průkopníkem správných zásad mravních. Za základ mravního povznesení stanoví sebepoznání a zkoumání jiných. Mravní konání musí tedy kotviti v jistém a vědeckém poznání jasnosti zákonů mravních, ve vědeckém poznání ctnosti. Středem sokratovské ethiky jest tudíž věta: Ctnost jest vědění. Pravé poznání ctnosti vede k jejímu konání.

4. Ač Sokrates většinu sil svých věnoval otázkám ethickým, přece i v metafysice jest význam jeho veliký. Po náběhu Anaxagorově jest vlastně on prvním, jenž důsledně teleologicky nazírá na svět. Hloubáním svým došel k výsledku, že celá příroda slouží dobru člověka, že celé její zařízení jest rozumné a účelné, že tedy nutně jest dílem bytosti nadsvětné, nekonečně rozumné. Nespokojuje se však pouhým poukazem na účelné zřízení zevnější přírody, nýbrž vrací se k člověku a v duševních přednostech člověka (rozum, paměť, řeč, náboženství atd.) hledá důkaz pro existenci vyšší bytosti.

A v tomto právě patrný jest neobyčejný pokrok filosofie sokratovské. Vždyť Sokrates promlouvaje o vlastnostech této vyšší bytosti, představuje si ji duchově, jako světový princip, který vše ovládá, proniká a zná. Sokrata právem proto nazýváme zakladatelem idealistického názoru světového.

5. Největším žákem Sokratovým byl Platon. Narodil se v Athenách v době největšího rozkvětu státu athenského r. 429 př. Kr. Již v útlém mládí zabýval se básnictvím a malířstvím, čehož stopy máme v pozdějších jeho spisech. Ve 20. roce věku stal se žákem Sokratovým a zůstal u něho až do tragické smrti Sokratovy. Ovšem, že všiml si i jiných systémů filosofických, zvláště Pythagorejců a Eleatů.

Ve 40. roce věku svého otevřel v rozkošných zahradách athenských filosofickou svou školu zvanou „akademii“. Zemřel ve věku 81 let. Život i spisy dokazují krásnou harmonii rozumu i fantazie, vznešenost i prostotu charakteru, jemnost srdce vedle přísného rozumu.

6. Základem filosofie byla Platonovi stejně jako mistru nauka o poznání, noetika. „Poznej sama sebe“ bylo východiskem hloubání. Pravdu viděl ve vztahu mezi rozumem a věcmi, kriteriem byla mu jasná zřejmost, evidence. Poznání smyslové poskytuje jen jakousi pravděpodobnost, nikoliv jistotu. Pravé a jisté poznání jest v podstatě věcí, v pojmech všeobecných, kterých nabýváme, jak již učil Sokrates, v ý m ě r e m a r o z t ě ř í d ě n í m. „Takové vymezení a třídění“, píše Platon v jednom ze svých spisů, nejen miluji, nýbrž i toho, jenž chápe, co jest to, býti jednotou a mnohostí, následují jako božstvo nějaké. Definice a třídění jsou dary boží. Toť pravá touha a láska, jež sluší filosofii!“

Platon však nezastavil se jako jeho předchůdce u těchto pojmů všeobecných, nýbrž tázal se ještě dále: Co asi a kde jest ono v pojmech poznané trvalé bytí? Odpověď pak jistě asi vlivem Eleatů zněla: Pojmy a jejich vztahy jsou adekvátní odlesk v našem nitru bytostí a vztahů zrovna takových mimo nás. Jak rozsáhlé a jak uspořádané jest vědění v řádu poznávacím, takové jest i v řádu bytí. Platon tedy realizoval poznání,

ontologisoval logické. Řád poznávací má v řádu bytném stejný skutečný korelát. Druhou otázku, kde jest ono bytí neměnné a trvalé, jež nám označují pojmy, zodpověděl Platon, že jest od věcí smyslných, jež stále se mění, oddělené, že existuje pro sebe. Nazval pak skutečné to bytí *ideou*. Dialektika Platonova jest tedy věda o ideách.

7. Vlastní definice idejí Platon nikdy nepodal, ale dosti jasný možno si učiniti o nich názor, všimneme-li si vlastností, jež jim připisuje. Ideje jsou neměnné, skutečné, v jistém stupni dokonalé jednoty, jež v sobě zahrnují množství, jsou vzory věcí. Idea krásy na př., učí Platon v Symposiu, jest vždy, nevzniká ani nezaniká, největší se ani neumenšuje, není krásou jen z části, nýbrž krása sama v sobě. Idey nepoznáváme očima nebo vůbec některým smyslem, nýbrž jedině rozumem. Mezi sebou jsou uspořádány a tvoří ladný celek, věčný, rozumový organism. Existují v kraji pomýšleném, daleko věcí smyslných.

Přihlížíme-li k historickému původu platonské ideologie, vidíme, že celá ta nauka jest plod sjednocení filosofie sokratovské s před Sokratickou. Jest jasno, že všechny vznešené touhy duše Platonovy soustředily se ve snaze vytvořiti skvoucí svět ideálů, jehož lesk oslňoval a ovládal celá století. Platon vida tápání lidstva, zatoužil po světě, v němž by vše bylo trvalé, pravdivé, krásné, dobré. Postačil citový náraz a ideál přijat za pravdu, za skutečnost. A věru učení to vedlo a stále vede k zdokonalení vědy i umění, života soukromého i občanského. Ideologie Platonova značí mocnou touhu lidstva dostoupiti až ke konečným pravzorům, ideám každé dokonalosti a od nich k dokonalosti nejvyšší — k Bohu. Zde chápeme, co pobádalo Otce církevní, co pobádá do dnes filosofy studovati a hloubati o moudrosti Platonově. Idealism jako zlatá nit prochází celým myšlenkovým vývojem lidstva.

8. Veškerý ostatní filosofické názory Platonovy jsou jenom dalším rozvojem a důsledkem jeho nauky o ideách. V psychologii rozeznává duši světovou, lidskou a zvířecí. Duše jest hybnou silou těla, duše bezrozumná, zvířecí, jest na tělo upoutána, jest smrtelná, duše rozumová však nesmrtelná, od těla oddělitelná. Duše dobré vrací se k božství, zlé do podsvětí. V ethice hlásá, že člověk má připodobňovati se božství. Rozeznává čtyři ctnosti: moudrost, statečnost, střídmost a spravedlnost. Nejvýše ovšem vyspěl Platon v přirozené theologii, kde několika, byť nedokonalými, důkazy hlásá existenci nejvyšší idey — Boha. Učí, že Bůh jest neměnný, ježto sama dokonalost nemůže ani se měniti ani býti měněna. Hlavním atributem Boha jest dobrota, moudrost a krása.

9. Novou školu filosofickou otevřel v Athenách žák Platonův Aristoteles, největší duch starověku, filosof par excellence. Aristoteles byl muž činnosti obdivuhodné. Co nejkrásnějšího, největšího a nejslavnějšího vykonal dosud duch řecký v umění, vědě i politice, to vše v sobě soustředil. Studoval vše s takovou bezpříkladnou důkladností a hloubkostí, že sám Platon jej nazval „Duchem hovoru“. Duchem svým obsahl všechny zjevy známé ve světě smyslném i mravním, ovládal stejně filosofii jako matematiku, řečnictví jako básnictví. Zkrátka pěstoval všechna odvětví lidského vědění, byl prvním a největším polyhistorem.

10. Narodil se r. 384 př. Kr. ve Stagíře v Thrakii. Od otce svého, jenž byl dvorním lékařem krále makedonského, zdědil lásku a pochopení pro vědy přírodní, jakož i praktickou metodu přírodovědeckou. Osiřev v 19. roce věku, odešel do Athen a stal se žákem Platonovým. Ale již jako mladičkový žák často odchyloval se od mínění svého učitele, ba někdy jej stíhal i sarkasmem. Platon chápe geniálnost jeho neodvracel od něho svou lásku, nýbrž nazýval jej pouze líbířem, jež by potřebovalo uzdy. Po smrti Platonově povolán byl za vychovatele Alexandra, syna Filipa, krále macedonského. V 50. roce vrátil se do Athen a počal v gymnasiu athenském, kde kdysi tak rád prodléval Sokrates, přednášeti o filosofii. Ježto ústav byl obklíčen klidnými chodbami vyučoval procházeje se se svými žáky, odkud jest též název jeho školy „peripatetická“ t. j. procházková. Později z příčin politických pronásledován, odešel z Athen do Chalkidiky a tam r. 322 dokončil slavný svůj život.

Krví Řek, ale zrozený a vychovaný v Thrakii, běře se ve filosofii cestou zcela odchylnou od svých předchůdců. Jakási thrácká neuhlazenost slohu, prostota myšlenek a nedostatek řecké ideálnosti, charakterisují jeho spisy. On nepíše již ani formou básnickou, jako filosofové před Sokratem, ani formou dialogickou jako Platon, nýbrž rozpravy a pojednání, čímž stává se zakladatelem vědeckého slohu. Zanecháváje čirého idealismu Platonova, klade důraz na nazírání realné a na praktické potřeby člověka.

11. Aristoteles, podobně jako předchůdcové jeho Sokrates a Platon, za přední úkol filosofie pokládá rozřešení původu a obsahu našeho poznání. Učil též, že jisté vědění jest jen v pojmech všeobecných, avšak důraz kladl na indukci a připustil, že i smyslné poznání nutno pokládati za pramen vědění, že ve smyslovém vnímání jest počátek našeho poznávacího pochodu. Obsah pojmů, všeobecně, není odděleno od věcí skutečných, pojmy všeobecné neexistují samy o sobě, nýbrž ve věcech.

Velmi určitě tvrdí, že k pravdě a jistotě dospěti možno, že tedy skepse nebo subjektivism jsou nesmyslné. Nutno pouze připustiti první spekulativní zásady, jež svou vlastní evidencí dotvrzují, že jsou jisté a pravdivé. Tyto principy ovšem nestačí a na pomoc nutno vzíti i zkušenost, od jednotlivých faktů nutno přecházeti k všeobecným pravdám.

Souhlasil tedy Aristoteles s Platonem, že vlastním předmětem vědy jsou všeobecniny, ale odchýlil se od něho v tom, že bytí jejich viděl ve věcech jednotlivých. Jednotliviny se mění a zanikají, ale všeobecně v nich trvá, čímž jedině umožněno vědecké zkoumání.

12. Toto značné odchylení Aristotelovo od noetických předpokladů Platonových vedlo nutně i k odchylce od základních pojmů metafysických. Vjemy nemohly by kladně přispívati k tvoření všeobecných pojmů, kdyby objekty jejich t. j. jedinečné věci smyslné byly někde v říši fantasmie, v říši idejí. Ovšem pouhé poznání smyslné nestačí, nýbrž po něm nastoupiti musí rozum. Mysl působivá jest to, co osvětluje nám představy, co umožňuje nám poznati podstatu věcí. Tato mysl zbytečným činí Platonovo nazírání duše v říši idejí. Metafysické pojmy Aristotelovy přešly do všech věd a jsou do dnes v plné platnosti. Jest tudíž skutečným otcem metafysiky.

Za základ klade ontologii t. j. zkoumá bytí jako takové a pozoruje je všeobecně. Svět naplněn jest věcmi, jež existují od nás nezávisle, ale působí na naše smysly, čímž zjevují nám svoji existenci. Při větší pozornosti poznáváme pak i vzájemné vztahy věcí a jejich vlastností. První vlastnost jest rozlišení podstaty a případků: vlastní neměnnou podstatu a proměnné znaky a jakosti. Rozlišení toto vede k rozlišení mohutnosti a skutečnosti (potence a aktu). Mohutnost a skutečnost jsou základní pojmy aristotelského systému. Rozlišení toto jest nejen logické t. j. rozlišení pouhého bytí v mysli, nýbrž i ontologické t. j. rozlišení bytí skutečného. Aristotela přivedl k tomu jeho realistický názor světový, uznání věcí reálních mimo nás.

13. Přirozené theologii nevěnoval sice Aristoteles tolik lásky a síly jako Platon, ale přes to velmi mnoho přispěl k řešení problému Boha. Jsoucnost boží dokazuje daleko přesněji a vědecktěji než Platon. Dokazuje jsoucnost boží z pohybu ve světě, ze stupňů dokonalosti, z čirosti konu, z pořádku ve světě. Nejdůležitější a od Aristotela nejvíce propracovaný důkaz jest z pohybu a změny věcí. V něm kotví i ostatní důkazy, v něm zračí se nejlépe aristotelská metafysika. „Aristoteles“, praví nejlepší znatel řecké filosofie Zeller, „prý vědecky dokázal theism, nekлада Boha pouze z náboženské tradice, nýbrž dokazuje jej z principů svého filosofického systému“. Není tudíž divu, že scholastika přejala později myšlenky Aristotelovy a na nich zpracovala křesťanskou filosofii.

14. Aristoteles, jak již jsme výše pravili dělil filosofii na theoretickou a praktickou. K této patří ethika, politika a poetika. Cílem ethiky jest dobro, pokud možno ho dosíci činností lidskou; toto dobro jest blaženost vyplývající z rozumové činnosti. Cestou k blaženosti jest ctnost t. j. dovednost konati dobré. Stejně zajímavé jsou také politické názory Aristotelovy. V poetice jedná o umění, jež pokládá za nápodobení přírody. Příkladá mu nejvyšší váhu, ježto skytá zábavu, mravní ušlechtění a očištění.

* * *

1. Po Aristotelovi povstala řada nových škol filosofických, ale nebylo v nich originality. V jiné pouze formě opakovány myšlenky velkých mistrů. Největší důraz kladen na praktický ráz filosofie: školy ethické byly nejhledanější. Bezprostřední žáci Aristotela zanechali metafysických spekulací svého mistra a věnovali se více vědám přírodním a dějezpytným nebo populárnímu zpracování mravouky. Spekulace s větší překotností než před Aristotelem stoupala klesá nyní a upadá posléze ve skepsi a mysticism. Tři hlavní školy vznikají v této době, jako zástupkyně tří různých směrů: škola stoická, epikurejská a skeptická. Všechny tři za cíl člověka pokládají blaženost, klid mysli, k němuž různé hledají cesty a prostředky.

2. Zakladatelem první školy byl filosof Zenon († 265 př. Kr.) z Kittia, námořního městečka na ostrově Kypru. Přednášky filosofické konal ve sloupení na severní straně náměstí athenského t. zv. stoa, odkudž jest název jeho školy — stoická. Atheňané velmi si oblíbili jeho nauku.

Zenon nejvyšší moudrost opatřoval v naprosté lhostejnosti vůči zlu nebo dobru zevnějšimu, v úplném popření vášně, v absolutní pevnosti ve všech okolnostech životních. Život jest lhostejným, ježto není sám o sobě dobrem, není-li podmínek vésti život krásný, tedy jest lépe zbavit se života, odejítí dobrovolnou vraždou. Jak patrně středem filosofie stoické jest tedy ethika. Přirovnáme-li filosofii k zahradě, tu logika tvoří zeď zahradu obkličující, fysika představuje stromy, ethika jejich ovoce. Noetický základ logiky jest empirismus čili smyslová zkušenost. Co nebylo postřehnuto smysly nemůže býti ani v rozumu. Duše jest prázdná tabulka, do níž vrývají se představy z venčí přicházející. Z postřehů vzniká zkušenost a z té pojmy. Pojmy sdružují se ve vědu.

Fysika stoická uznává dvě velké kategorie: věci tělesné a netělesné. Vše skutečné jest tělesné, i duše, rozum, božství jsou tělesné, ježto pouze tělesné může působiti a trpěti. Dva jsou principy věcí: činný a trpný — Bůh a hmota. Připomíná, jak patrně, fysika stoická filosofii Heraklitovu a prvky aristotelské. Základní známkou jest tu tu materialismu, ježto Bůh i duše mají ráz hmotný, dynamism, ježto princip činný i trpný jsou nerozlučitelné a konečně i pantheism, ježto z principu činného Boha, vše vychází.

Z ostatních stoiků připomenouti nutno jména: Kleanthes a Chrysipp, kteří jsou bezprostřední žáci Zenonovi; Markus Tullius Cicero, eklektik filosofický a šifitel stoicismu v Římě, Lucius Annaeus Seneka, nejlepší stoik římský, vychovatel císaře Nerona, Epiktet, jehož „Rukověť stoické morálky“ do dnes jest oblíbená a Mark Aurelius, císař římský.

3. Stejně jako stoikové dělají filosofii na logiku, fysiku a ethiku zakladatel epikureismu, Epikur († 270 př. Kr.) filosofii definuje: činnost, jež přemýšlením nám zjednává blaženost. V logice podává normy poznání a kriteria pravdy. Kriteria jsou vjemy, představy a city. Vjemy jsou zcela pravdivé. Představy jsou buď správné nebo mylné. Správné, když zkušenost je potvrzuje, mylné, když jim odporuje. Empirism ovládá tedy i logiku epikurejskou jako ovládal logiku stoickou.

Fysika epikurejská, jež jest zároveň i iheologií, souhlasí v podstatě s fysikou Demokritovou. Jest to vyslovený atomism. Svět založen jest mechanicky, zánik věcí jest vlastně pouze jejich změna. Při tvoření světa působí síly nutné, účelnost jest vyloučena. Duše jest lehoučké těleso složené z nejjemnějších částíček. Není nehmotná.

Ethika epikurejská za nejvyšší blaženost pokládá rozkoš stále trvajících. Netřeba však toužiti po každé rozkoši ani vyhýbat se každé bolesti, neboť jsou rozkoše, jež v zápětí mají bolest a naopak. Ctnost jest tedy správná cesta k rozkoši. Největší ctností jest obezřetnost spojená se střídmostí a spravedlností. — V Římě šířil filosofii epikurejskou, zvláště zásady ethické, básník T. Lukretius Carus ve své básni „De rerum natura“.

4. Filosof Pyrrhon z Elidy († 270 př. Kr.) obnovil skepsi čili pochybovačnost sofistů a dal původ skeptickému směru ve filosofii, jež udržel se od čtvrtého století př. Kr. až do druhého století po Kristu v myšlenkovém ruchu řeckém. Hlavní zásady pyrrhonské skepse jsou: Věci

nemůžeme poznati ani smysly ani rozumem; je tedy naší povinností neposuzovati jich; tím stávaj se nám lhostejnými, ničím nedáme se pobouřiti a vždy si uchováváme duševní klid. Ze stoupenců skepticismu dlužno jmenovati: Timona z Fliasu, satyrika filosofie a Sexta Empirika, dějepisce skepticismu.

6. Duch lidský, jenž přirozeností svou touží po pravdě, nesnese dlouhého pochybování. Skepse nemohla také upokojiti náboženskou touhu člověka, ježto pohanství v této době již dožilo. Pocit odloučenosti od Boha, touha po vyšším zjevení charakterisuje poslední století starého věku. Člověk zatoužil po náboženské extasi, po nadpřirozených a nadrozumných intuicích, těšil se z umění magických, stával se theosofem, mystikem. Mystika jest vždy reakce proti bezvěří. Na všech stranách vznikly nábožensko-filosofické sekty, jež směšujíce řeckou formu a ducha řeckého s orientální, pantheistickou mystikou, poněkud aspoň upokojovaly náboženskou touhu člověka. Středem škol a sekt stala se Alexandria v Egyptě. K mudrcům pohanským připojili se učenci židovští, aby sloučili podání svá s filosofií řeckou a mystikou orientální a vytvořili tak všeobecnou soustavu náboženskou.

6. Z těchto náboženských snah postaly tři školy filosofické. Prvá nazývá se obyčejně židovsko-hellenská a jejím zakladatelem jest žid Filon (25 př. Kr. — 50 po Kr.) Potírá ostře epikureism, materialism a skepsi, nejvyšší moudrost nalézaje v Bohu, s nímž filosof v náboženské extasi se spojuje. Nad světem existuje jediný, osobní, nekonečně dokonalý Bůh — ten, který jest. U něho není minulosti ani budoucnosti, nýbrž stálá přítomnost. Svět stvořil z ničeho pomocí nehmotných sil a idejí, z nichž nejvyšší jest Logos. Logos jest uprostřed mezi Bohem a tvory, jest sídlem idejí, vzorem všech věcí. Zlo vychází jediné z hmoty, ježto od nejvyšší dokonalosti — Boha pocházeti nemůže. Účelem lidského života jest poznání Boha. Duše má se snažiti státi se sídlem Boha, jeho chrámem; tím stává se silnou a ctnostnou. Pravý mudrc věnuje se jen životu rozjímavému.

7. Základní názory Filonovy, totiž mystické pojetí božství a prostředkování Slova (Logos) mezi Bohem a přírodou, přejala druhá škola této doby škola novopythagorejská. Škola tato obnovila myšlenky Pythagorovy a smísila je s názory orientálními a Filonovými. Nejvyšším předmětem filosofie jest jí Bůh, nejlepším způsobem života askese. Nejznámější stoupenec školy jest Apollonius z Tyany.

8. Třetí škola obnovuje a dále staví na myšlenkách Platonových, odtud název novoplatonism. Celá tato filosofie jest vlastně jen úsilný, bezvýsledný pokus vybudovati filosofickou soustavu, jež by dovedla působiti stejně mocně na cit i rozum, jež by obnovila pohanství proti vzrůstajícímu v té době křesťanství. Julián Odpadlík silně podporoval toto filosofické hnutí.

9. Hlavním zástupcem novoplatonismu jest Plotin z egyptského města Lykople. Platonovu ideologii přetvořil prvky orientálními. Rozlišuje smysly, intelekt a rozum nejvyšší. Smysly zjednáávají počitky, intelekt vědomí o myšlenkách, ovšem nejasné a neúplné; nejvyšší poznání dodává nám nazírání na božství. Bůh jest původní jednota, svět vychází z Boha, jako rostlina ze semene, kde je potencialně obsažena. Člověk jest z těla a duše; duše souvisí

s duší světovou. Nejvyšší ctností jest mystická askese t. j. vybavení se z pout smyslných náklonností a vášní a povznést se k božskému. Zkrátka jest učení Plotinovo pantheism s prvky theosofickými odkoukanými náboženství křesťanskému.

10. Pohlédneme-li zpět na celý vývoj filosofie řecké, spatříme že prvá doba řecké filosofie, doba před Sokratem řešila hlavně otázku o světě, byla to doba kosmologická — světoslovná. Dobu druhou charakterisuje snaha pochopiti člověka, jeho nitro, vylíčiti a osvětliti jeho vztahy ke společnosti a státu, jest doba anthropologická — člověkoslovná. Poslední doba neběže se již cestou přísně vědeckou, nýbrž mystickou a zkoumá Boha. Odtud název theosofická — bohoslovná. Tedy svět, člověk, Bůh byly hlavní problémy řecké filosofie. Jeví se nám tedy filosofie řecká jako krásný uzavřený celek, který do dnes září jako vzor celému lidstvu, jako vzor vážné práce, úsilné snahy po pravdě. Filosofie řecká bude vždy živou studnicí pro každého, kdo bude chtíti zabývati se studiem filosofie. Nejenom, že záhady filosofické prosloveny jsou tu co nejjasněji a nejjednodušeji, nýbrž že i nazvosloví filosofické přejal veškeren svět od Řeků a učinil je svým majetkem. Myšlenky řecké jsou a budou povždy živoucím členem filosofické práce.

* * *

Literatura.

Z obrovské literatury o řecké filosofii uvádím pouze několik nejvýznačnějších spisů povšechných.

Nejdůležitějším pramenem jsou spisy vlastních filosofů řeckých. Z doby před Sokratiké máme pouhé fragmenty, jež vydal A. Mullach, *Fragmenta philosophorum Graecorum*, Paříž 1860, 1867, nověji a s výborným kritickým aparátem H. Diels, *die Fragmente der Vorsokratiker*, Berlín 1903, 1905. — Výbornou pomůckou jest také starší dílo Ritter et Preller, *Historia philosophiae graecoromanae*, Gotha 1886, 88. — Pak ovšem spisy Platóna a zvláště Aristotela, Plutarcha, Xenofonta, Ciceróna, Seneky atd.

Z novějších dějin řecké filosofie nejlepší jest Ed. Zeller, *die Philosophie der Griechen* 3 díly v 5 svazcích. Lipsko 1879, 1903. — Th. Gomperz, *Griechische Denker*. 2 svazky. Vídeň 1903. — W. Windelband, *Gesch. der alten Philosophie*. Mnichov 1894. C. Bénard, *La philosophie ancienne*. Paříž 1885 I. díl. — F. Fiorentino, *Saggio storico sulla filosofia greca*. Florencia 1855. — A. W. Benn, *The Greek philosophers*, Londýn 1882. II. svazky. — J. Durdík, *Dějepisný nástin filosofie řecké v Praze* 1892. Nedokončeno, sahá pouze po Pythagorovce.

Specielní otázky projednávají: Jos. Kratochvíl, *Záhada boha ve filosofii antické*. V Praze 1908. — Gustav Zába, *Pyrrhonismus*. V Praze 1890. — Josef Kratochvíl, *Problém duše v řecké filosofii*. V Ivančicích 1908. — Spisy Aristotelovy přeložil do češtiny Pavel Vychodil, knihy o básnictví, knihy o duši, Ethiku Nikomachovu a Politiku. Některé překlady z Platóna vyšly v bibliothece „Klassiků řeckých a římských.“ —

Taktéž některé překlady z Ciceróna. — Epiktetovu Rukověť mravních naučení přeložil Frant. Drtina. V Praze 1901. — Marka Aurelia vydal Eman Peroutka, V Praze 1910. — Výbor ze Seneky pořídil Jos. Kratochvíl. V Praze 1911. — O paedagogice řecké píše ve svých Dějinách paedagogiky Ot. Kádner. —

ALFONS PRYČ.

Dr. Vavřinec Kellner.

Ke stému výročí jeho narození.

(Dokončení.)

Směs.

Toť jsou asi základní pravdy křesťanské výchovy a školy. Předmět však tak obsáhlý a složitý jako jest výchova a školství nutně dává podnět k přemnohým jiným otázkám. Poněvadž Kellner tak dlouho pracoval v oboru výchovném činem, slovem i písmem, měl příležitost, aby se vyslovil o všech téměř možných potřebách, vadách a tužbách, jež se týkají výchovy a školství. Slyšme některé.

Co soudí Kellner o dívčí výchově?

Domníváte-li se, milý příteli, že necení mnoho výchovy a vzdělání ženy, křivdíte mi velmi. Jsem naopak co nejpevněji přesvědčen, že na ní závisí nesmírně mnoho, ba největší část oné obnovy světa, jež zaměstnává nadšené lidumily, a že jen v ní jest hledati lék proti různým druhům rakoviny, jež se již tak daleko rozlezla Jsem přesvědčen, že každé zlepšení mravnostních poměrů až tehdy dojde úplného vítězství, až se ženy postaví do řad zápasníků. (L. B. 26.)

Nejprve žádati dlužno po ženě vzdělání, jehož potřebuje jako žena vůbec. Ať je selkou pod doškovou střešou nebo kněžnou v nádherném saloně. Bez tohoto vzdělání postrádala by žena své nejvlastnější bytosti a zdoby, své ženskosti. Pak má však každá žena své zvláštní od Boha určené povolání životní, jež jí ukládá zvláštní požadavky. Prosté děvče venkovské nepotřebuje mnohých vědomostí a umělostí, jež jsou nezbytny dámě vyššího stavu Ono všeobecné vzdělání ženy nesmí býti nikdy podřízeno zvláštnímu, stavovskému vzdělání, nýbrž musí státi vždy na prvním místě. Neboť, ať stihnou ženy jakékoli osudy v životě, ať se střídá světlo se tmou, vždy to bude právě ono všeobecné ženské vzdělání, které ji zachrání v bouřích života a přivede do bezpečného přístavu. Základem pak tohoto všeobecného ženského vzdělání jest a zůstane náboženství a mravnost, jež vyrůstá z náboženství. Víra tedy a ctnost jsou cílem celkového vzdělání ženy. (L. B. 52.)

Dbejte tedy o přísně církevní vychování své dcerušky. Poněvadž nevěra je souchotěmi duše, zachovejte a posilujte své dítko ve víře, aby duševně i tělesně prospívalo, a buďte jist, že již tím největší část celé výchovy vykonána. (L. B. 54.)

Co soudí Kellner o koedukaci?

Otázka, mají-li býti dítky ve škole odděleny dle pohlaví, není ode dneška; již před dávnými časy bylo o ní uvažováno Jsou paedagogové, kteří ničeho nenamítají proti sloučení hochů a děvčat. Ba někteří mají za to, že jest výchovně neobyčejně účinné, sedí-li hoši a dívky promíchání. Zastávám důrazně názor, že rozdělením žáků dle pohlaví mrav a kázeň jenom získají

a že tento zisk se jeví v dalším životě. Opačně zase společně sezení obojího pohlaví bez jakéhokoli oddělení ve všemožných případech, jež plynou ze školního styku, zavdává příležitost k různým nebezpečím a pokušením. Netřeba asi tudíž poznámky, že je tím nutnějším rozdělovati žáky dle pohlaví, čím jsou starší. (L. B. 77. 79.)

Co soudí Kellner o pohlavním poučování?

Křesťanská výchova jest nejjistější ochranou proti svůdným lákadlům života. Ať mládež přemýšlí a rozumuje a na všelijaké možnosti připadá, vše to, je-li jen vyzbrojena křesťanskou výchovou, není daleko tak nebezpečno, jako výklady, jež zvědavost jen dráždí a nikterak ji neuspokojují, ba nešikovností pedagogických přátel pravdy dvojnásobně nebezpečny býti mohou. (Er. B. 92.)

Co praví Kellner o autoritě a kázni?

Jest jistotně obtížnějším vychovávatí dnešní mládež než před 30 nebo 40 lety. Šhon dospělých po zábavě, neustálé slavnosti, četba novin, čtení románů, oplzlé knihy a konečně posměšné pohrdání náboženstvím a autoritou — vše to působí zhoubně na naši mládež.

Proto je především třeba, aby byla v našich školách zavedena vážná a přísná kázeň. Chyba je v tom, že příliš záhy budíme v mládeži přepjaté mínění o její důležitosti a stupňujeme její sebevědomí Opětuji: Pevná kázeň, třeba i v duchu Písma svatého, bezpodmínečná poslušnost a klidná vážnost, jež dovede i trestati, jsou a zůstanou hlavní věcí. Jsem toho dalek, abych odporučoval tyranskou přísnost a nelaskavé bití; nicméně nemohu schvalovati, jsou-li učitelé ve svém trestném právu příliš úzkostliví a malicherně oniezování a spustí-li se hned hrozitánský křik, utrží-li kluk několik malých mázů. (L. B. 56.)

Náše mládež nepohlíží na nikoho s úctou, nikdo ji nepřipadá velikým a ctihodným. Vždyť denně vidí a slyší, jak císařové a králové, papež a biskupové, představení a učitelé slovem i obrazem jsou kritizováni, tupeni a sesměšňováni. Je se tu čemu diviti, že ani mládeži není nic velikým a vznešeným, a že tím chybí podstatný popud k dobru a krásnu? (L. B. 100.)

Výchova buď ideálnější a vážnější, nehov tolik modernímu požitkářství.

Zásady dnes ve výchově neplatí . . . Nevychováváme především sebe samých. Kdo má v nynější pohyblivé, rušné, pokrokové době na to kdy? Děti zavazí, překázejí v práci a zábavě. Obchod a veřejný život, politika, spolky, čajové večírky, plesy atd. jsou důležitější, — pryč s dětmi, co nejdříve, do školy — na ulici — do ustavů.

Při výchově a vyučování jest první otázkou: Jak si zaopatří hoch co nejdříve chléb a dívka muže? Celá výchova je převážně zevnější a hmotářská. Žvatlejte, dívky francouzsky, bříнкеjte na klavír, tančete dobře — to je důležitější než katechismus, pletení punčoch, vaření a látání. Nač ještě latinu a řečtinu, hoši? Pryč s tím starým haraburdím a pěstujte místo toho moderní řeč, lučbu, strojnictví a praktické vědy. Učte se ceniti sílu a hmotu; na tom přece záleží všecko.

Proto se doporučuje, aby již s dívkami od 13 do 16 let bylo nakládáno jako s dámami. Musí míti již taneční zábavy, musí hráti divadlo a příležitostně míti též maškarní plesy. Mnohé pensionaty a tak zvané vyšší ústavy vzdělávací vynikají v tom oboru, ba ani některé ústavy klášterní nezůstávají pozadu. Samo sebou se rozumí, že hoch, vlastně mladý pán, moderně se šatí. Kouří doutník, chodí v županu a občas navštívuje cukrárny a restaurace. Tím nabývá síly a hodnoty. (L. B. 47.)

Budtež tedy četné, stále se množící slavnosti, ať se jmenují jakkoli, omezeny, a tudíž dbáno ušlechtilého, rodinného života. S tohoto hlediska měly by býti uvažovány, omezeny a upraveny též různé školní slavnosti. (L. B. 51.)

Méně vědění a více vzdělání! Především pak vzdělání srdce a povahy. Řekl jsem kdysi: „Srdce činí učitele“, a za odpověď jsem slyšel: „a každého činí teprve člověkem“. (L. B. 88.)

Škola nesluž politice.

Škole nastaly zlé časy. Hrozí jí nebezpečí přílišného zveřejnění. Je zavlečena do víru politických proudů a má se státi děvečkou všelijakých strannických plánů Kéž se jenom nedá svěsti a zatlačiti ze svého výchovného směru. Kéž slouží prostě a s pravou věrností Bohu, vlasti, rodině a životu, nikoli však politickým stranám a všelijakým oprávcům světa Nutně třeba, aby pracovala dovnitř; nebezpečí jí hrozí, vnikne-li do ní duch veřejnosti. (L. B. 259.)

Škola nebudiž beranem proti církvi.

V brožurách, novinách a sněmovních řečích ohlašuje se boj o volný rozmach ducha potupným tvrzením, že prý náboženství zkostratělo na církev a ohlupuje své vyznavače. Církev prý dříve nebo později bude zachváčena demokratickým proudem, a kteréhos krásného jitra budeme prý hledati církev a nalezneme pouze náboženství — ono čistě lidské, mravní, politické náboženství, jež prý musí býti za jedno se státem, neznajíc dogmatických pout. Škola prý snad byla kdysi dcerou církve, a pak prý matka tuto dceru zadržela ve stavu dětství, tyranysujíc prý ji, pokud sáhají dějiny církve a školy. Jelikož prý náboženství ztuhlo na církev, nezbyvá prý nežli vzíti církvi školu a osvoboditi školu od svérací kazajky dogmat. Pak prý zůstane státu a tudíž i škole čistě lidské náboženství.

To přece zní tak vsnešeně, tak krásně! volá tak nadšeně vzdělaná luza, a česnekem páchnoucí tisk přizvukuje tomuto jáсотu. (L. B. 231.)

Škola nepřestuj jednostranně pouze vědění.

Dnešní doba věří a přísahá: Vědění jest vzděláním. Napadá mi tu, co praví duchaplný spisovatel Gerhard Amyntor: „Ještě nepochybně, že vášnivá snaha zpopularizovati vědu a učiniti ji všeobecným majetkem široké vrstvy národa v rozumovém a mravním ohledu jen velmi poškozují, zaviňují zplytčení všeobecné soudnosti, domýšlivost a sebepřeceňování a přispívají k podvratu jakékoli autority. Mnohé poučky vědy, dostanou-li se do nezralých

hlav bohaprázdné chátry, jsou nabitým revolverem v ruce trápícího si hochu. Nejvnitřnější podstata vědy je cosi tajemně uzavřeného, a kdo chce vniknouti do velesvatyně jejího chrámu, tomu jest vyzouti špinavé střevice nízkého smýšlení, jež nemá vznešených cílů.“

„Snadno lze vésti blázna, snadno lze vésti moudrého; s polovzdělcem však ani bohové nesvedou ničeho“.

Zdaž si to naše národní školy uvědomí a zůstanou ušetřeny tohoto třeštění? (L. B. 90.)

Škola neexperimentuj stále.

Naše nynější národní škola nemůže se dostat ke klidné, zdárné činnosti pro samé pokusy, revise, inspekce, informace, instrukce, konference. (L. B. 113.)

Na otázku, je-li co nového, může býti v sboru školském odpověděno býti téměř vždy: ano. Zabředli jsme do samých pokusů Milá národní školo! Kdy pak přece přestaneš býti pokusným polem rozličných časových proudů? Kdy pak poznáme a pochopíme, že nejvyšším tvým cílem jest vytvoření vnitřního člověka, a že na tom závisí též zevnější blaho? (L. B. 197.)

O čítankách.

Obsah má býti náboženského ducha, církevní, přísně konfessijní, ale při tom nemá přece čítanka na každé stránce nápadně mluvit o náboženství a státi se katechismem nebo náboženskou učebnicí. Celek má býti náboženského ducha, celek má býti provanut světovým a životním názorem určitého vyznání. (L. B. 129.)

Sotva bude možno tvrditi, že množství různých čítanek jest vždy užitek, zrovna jako jest nesnadno udati, čím se ta či nová čítanka liší od svých sester a čím by asi mohla odůvodniti své sebevědomé vystoupení. (L. B. 154.)

Dobrá čítanka nemá katedrovou učenost a moudrost popularizovati, nýbrž spíše budití ducha, vzdělávati a vychovávati a tudíž pronikati do hlubin srdce. (L. B. 155.)

Hlavním požadavkem jest, aby obsah čítanky zajímal dítě Učebnice a čítanka není totéž . . . Dítě má čítanku s chutí bráti do ruky, a proto budíž z ní odstaněno vše, co zavání soustavou a suchopárnými výklady. Čítanka obsahuj události, jež jsou dětinné, ale ne dětinské, jež odpovídají životu a světu, jež mají ráz pravdy, jež působí na mravní cit a zároveň nejsou titěrná a dětičky poučují . . . Příklady dobra buděť vhodný a moralizování nebudiž upřílišováno Sotva se asi mylím, vidím-li, že v čítankách bázeň Boží byla příliš zanedbána a na její místo že nastoupil zevnější mrav, světská moudrost, zdvořilost a opatrnost; za pravou minci dán do oběhu falešný groš. To přispělo k tomu, že zdvořilost a chytrost je ctností nynější doby, kdežto by jí měla býti svědomitost, vlastenectví, bázeň Boží a pokora; neboť v tom vlastně záleží pravá morálka. (L. B. 155.)

Aby bylo usnadněno nedostatečné pochopení, aby dojmy byly trvalejšími a vzbuzena byla obrazotvornost, zabředli jsme do přemrštěného obrázkování,

jenž sotva může býti ještě nepedagogičtějším. Naše nejnovější čítanky hemží se obrazy, které hoví realismu ba spíše materialismu a to často tak okatě, že to budí až hnus, vidíme-li, že se dítkám našich národních škol představuje tělesný člověk takovými obrazy, jež připomínají spíše anatomii nebo řeznický krám než čítanku. Osvědčuje se tu dávný výrok: „Výstřednosti se stýkají“. (L. B. 159.)

V čítankách budiž přiměřeno dbáno církevně náboženského života. Kdo tento život chce z čítanky odstraniti, podobá se těm, kteří chtějí náboženství omeziti pouze na kostel. Nesouvisí národní živel a život lidu též s náboženským vyznáním? A nejeví se tato souvislost i dnes ještě nesmazatelnými rysy a stopami? Má-li býti v čítance vyjádřen národní život, může býti náboženství pominuto? Nesmíme se tedy lekatí aniž mluvíti o temnotě a ohlupování, dostane-li se v čítance místa též některým legendám, vzpomínkám na církevní slavnosti a dějinným obrazům z církevního života. (L. B. 164.)

Škola pěstuj pravé vlastenectví.

Jen tehdy plníme své povinnosti k národu, k němuž náležíme, budujeme-li společenský řád na základech křesťanských. Jen tehdy zasluhujeme jména pravých vlastenců, jež se dnes získává — ovšem stejně lacino jako podvodně — planým honosením, slavnostmi a rýmováním (L. B. 4.)

Připomínám důrazně, že jednostranná, umělá výchova vlastenecká mine se cílem. Vytvoří snad tluchuby a snílky, nikoli však ocelová srdce, jež ve chvíli opravdového nebezpečí obětují život i majetek. Jindy zase přesycení vlasteneckými písněmi, básněmi a všemožnými líčeními vzbudí konečně únavu a netečnost

Neštěstím naší doby jest, že chceme všecko vyráběti. Osvěta, vlastenectví, víra a nevěra, vše má býti vyrobeno, jak právě žádá potřeba a předpis. (L. B. 166).

Něco o methodě.

Nejvyspělejší zručnost nečiní ještě umělce; sebe výtečnější, až dopodrobna upravená methoda netvoří ještě dokonalého učitele. Mnozí z našich nynějších paedagogických spisovatelů a pisálků o školství rozdrobují svou individualitu na prášek a jsou činnými specialisty. Sedí jako housenka na svém ojedinelém lístku, a nestarajíce se o strom, pokládají svůj lístek za nejdůležitější a nejlepší. Shrňte však všechny listy na hromadu, strom z nich nebude; ten roste z hloubky. (Er. B. 89).

Náhodou přišel jsem před několika lety do soukromé školy venkovského města. Učitel, asi šedesátník, dle nynějších názorů tedy již nemoderní, vyučoval asi 40 nebo 50 hochů. Když jsem vstoupil do školy, držel právě pravítko a na tomto předmětu cvičil žáky zcela vhodně v myšlení a vyjadřování myšlenek. Bylo viděti myslícího a obratného praktika. Pak bylo čtení. Chopil jsem slabikář. „Aj“ pravím „užíváte ještě tohoto starého slabikáře? Vyhovuje vám?“ — Učitel se na mne udiveně podíval a děl úsečně: „Mně ten slabikář dostačí“. — „I ano“, pravím „jsou však přece již lepší pomůcky“. — Učitel pohlédne na mne opět udiveně a praví poněkud rozčilen: „Já“ a při tom ukázal na

sebe, „já učím čtení a ne slabikář. Dejte mně pro mé chlapce 30 divadelních cedulí, a ujišťuji vás, že s nimi též dojdou cíle a to bez pláče a skřipotu zubů“. — Proč pak divadelní cedule“, táži se překvapen. — „Protože jsou na nich písmena různé velikosti“.

Měl onen učitel zcela a naprosto nepravdu? (L. B. 125.)

Mladý jeden učitel vypravoval mně před delší dobou, že hledal nejlepší metodu v jednom oboru učiva a že za tím účelem prostudoval čtyry spisy pro a proti. — „Nuže jak jste se rozhodl“, tázal jsem se. — „Člověk by si zoufal“, pravil mi, „zdá se mně vždy — že má pravdu ten, jehož spis jsem právě četl. Co si počítí?“ — Odpověděl jsem krátce: „Zkušenost jest nad učenost! případ váš však není ostatně neobyčejným“. (L. B. 123.)

Pro vyučování náboženství není metody, která by jistě vedla k cíli, není-li jí ona metoda metoda, jež plyne z živé víry, z opravdové lásky a z neochvějné naděje. (L. B. 73.)

Učitel a varhanictví.

Litoval bych hluboce, kdyby učitelům, hlavně venkovským úřad varhanický byl zakázán. Kdyby snad varhanictvím bylo vyučování zkráceno za rok o několik hodin, svědomitý učitel dovede to nahraditi, a svět se proto nezboží. Nebuďme puntičkáři! (L. B. 237.)

Paedagogické časopisy.

Paedagogický časopis má přispívati k povznesení školství. Jen tehdy však mohu něco vznést do výše, mám-li sám pod nohama pevný bod. Tento pevný bod pak leží ve slovech Písma: „Pravdu činíce v lásce, vzrůstejme všestranně v tom, jenž jest hlava — Kristus“. (Efes. 4. 15.)

Školské výstavy.

Máme dnes podobné školské výstavy jako jsou výstavy květinové, ovocné, průmyslové a dobytčí. Zapomíná se tu však, že na těchto výstavách jde o hmotné, viditelné, měřitelné a vážitelné výkony. Jsou snad všechny tyto knihy, sešity a kresby neklamným důkazem, že vše to napsané a naučené bylo podáno a přijato tak, aby ušlechtilo ducha? Jest krásné písmo žáků též zárukou v pravdě dobré školy? Čím pak, na mou věru, dokazují tyto tisíce sešitů, že škola působila ušlechťujícím způsobem na ducha, že vychovávala nábožensky?

Mohu z vystavených předloh poznati, kolik podílu má na nich rákoska a tresty, a kolik láska k učiteli a ušlechtilý smysl pro pořádek? Nedosvědčuje taková výstava nezvratně, že škola jest považována a ceněna jen jako ústav praktického vědění a dovednosti, jako ústav učebný, nikoliv však jako prostředek výchovný?

Věru, lákáme-li takto naše učitele na tržiště veřejnosti, nedivme se pak, počínají-li si jako křiklounští kramáři a pozbývají-li smysl pro tichou ale poctivou působnost. Což pak chceme úmyslně zapomněti, že učitele možno

poznati a oceniti pouze na jednom místě, v jeho škole totiž, v jeho vzájemném styku a poměru k dětem? (L. B. 291.)

Učitelské konference.

Považuji velmi důležitým, aby konference měly náboženský a tudíž vážný a slavnostní ráz, t. j. aby počínaly a končily modlitbou. Budou jistotně početnější a plodnější, než začnou-li a skončí-li se profanně. (L. B. 291.)

Dozor a inspekce.

Jest mnoho nepříjemností a mrzutostí, od nichž neuchrání nijaký zákon, jež však hodně ztrpčují život a mohou snadno zoškliviti povolání. Běda však též oněm vůdcům učitelstva, kteří tajně i veřejně rozdmychují roztrpčenost proti představeným, ráznost a přísnost vůči nehodným rozkřikují za útisk a kteří by nejraději byli bez dozoru nebo jej sami měli v moci. Rozsévají sémě zhoubné, jež ovšem lichotí ješitnosti, ale vyrostou na škodu celého stavu, překazí polepšení leckterého pobloudivce a mnohého slabocha svede na scestí. (L. B. 216).

Souhlasím podstatně s Distervegem, jenž praví: „Zásady, veliké myšlenky — v tom jest vše. Nikoli podrobnosti, nikoli předpisy určující každou jednotlivost, jen didaktické a methodické zásady; specialisování je tu nemístno. Úkolem učitelovým jest, aby jich správně upotřebil v jednotlivých případech, dle místních poměrů a osobní povahy jednotlivých žáků; úkolem školního řádu to není. (L. B. 220).

Inspektor může přílišně dozírat, přílišně poručníkovati a omezovati a čím svědomitěji a věrněji zastává učitel svůj úřad, tím více tlačí jej toto „příliš“. Je však smutno, že jsou i v učitelstvu posavad lidé, kteří by nářkem na podobné případy rádi zakryli svou vlažnost a pohodlnost. Za jejich hříchy trpí pak i jiní a lepší učitelé.

Jak mnohem snadněji lze pozorovati, čeho se nedostává, než to, co tu skutečně je dobrého! Inspektorovi jest se tedy především snažiti, aby viděl, co tu jest, a p. k. až to poznal, jest mu zkoumati, co tu není. Má býti ne tak ani bystrým pozorovatelem — jako spíše znalcem lidské povahy, jenž má odměřiti pochvalu a výtku, a která z nich více uškodí nebo prospěje. (L. B. 226.)

Bylo by lze uvést ještě mnoho jiných případných výroků Kellnerových o předmětech z oboru výchovy a školství. Tyto ukázky však jistě dostačí na ocenění jeho ideálních zásad výchovných. Uvedu jen ještě výroky, jimiž Kellner hlásá, že se katolickým učitelům netřeba stydět za výchovné zásady katolické církve a býti věřícími křesťanskými učiteli:

My katolíci máme, bohudík, tolik vědecké a mravní síly, že všude můžeme provést něco kloudného a v pravdě důkladného. (L. B. 276).

Pohlížíme-li pozorně zpět na dřívější poměry a vývoj výchovy, poznáváme vždy zřetelněji, že pravá, národům a státům prospěšná paedagogika byla vždy v katolické církvi. Církev vyhnula se jakékoliv ukvapenosti, nehověla bludným směrům, neminula se nikdy pravého cíle a pravé cesty. (L. B. 277.)

Můžeme směle říci, že v katolické církvi máme více než jednoho Pestalozziho a ještě slavnější vychovatele. Jest na čase, nejen abychom to uznali, nýbrž abychom to též bez obalu prohlásili a vyznávali. Můžeme zajisté hledati i v dále, nicméně nebudme neuznalými k tomu, co nám velikého a vznešeného poskytuje vlastní domácnost. (L. B. 304.)

Jenom předsudky nevidí a necení zásluh a křesťanské lásky, kterou na poli výchovy osvědčili katoličtí paedagogové. A přece právě křesťanská láska je pravým jádrem a duchem, životní silou veškeré výchovné činnosti. Radostná, z lásky plynoucí obětavost ušlechťuje osobu vychovatele, posvěcuje jeho slovo a příklad a řídí jeho trpělivost. O metody a všemožné psychologické výklady není dnes potřž; lásky však a radostné obětavosti pro povolán nebude nikdy nadbytek. (L. B. 312).

Katolický učitel stojí tedy na pevné a slavné půdě a v dobré společnosti. Kéž vytrvá na svém stanovisku v boji proti nevěreckému proudu výchovnému nynější doby! Kéž slovem, skutkem a výsledkem své působnosti dokazuje, že katolické zásady výchovné jsou věčně pravdivy a že nikdy nebudou bezcennou veteší. Kéž splňují katoličtí učitelé přání Kellnerovo, jenž praví: „Naše doba vyžaduje muže, kteří by se směle zastali pravdy; ale i muže, kteří by ony muže podporovali. Stateční mužové musí vystoupiti směle, kteří pravdu, třebaš má jen málo přívrženců, souhlasem svým nebojácně podporují a tím nepříteli dokážou, že má protivníka. Takový důkaz působí dnes bohužel více než důvody, neboť odpůrcové naši jsou většinou spíše mluvkové než hrdinové. (L. B. 233).

Kéž je spolek katolických učitelů sborem takových statečných mužů!

M. JIŘÍČKOVÁ.

Slovo o čítankách.

Asi před dvaceti lety, kdy ještě byly čítanky Lepařovy, (Lepař, Šťastný, Sokol) mladý jeden učitel vyjádřil se o kterémsi čítance z méněřidní školy málo pochvalně před starým nadučitelem. Starý pán, dobrý praktikus, mu dal toto naučení: „Milý kollego, my venkovští učitelé čítanek neděláme; nebude-li se vám čítanka líbiti, pak vašim žákům znechutí se docela. A musíte poznati, že žákům je čítanka jedinou knihou ku čtení, a nebudou-li míti lásky ku své čítance, pak nebudou míti lásky ku čtení vůbec a přece my učitelé jsme na prvním místě k tomu povolání, abychom chuť ku čtení v lidu probouzeli. Učil jste se na ústavě methodice, připravte se náležitě na každý článek a vhodně doplňte, co kde se vám zdá, že schází, a hleďte každý článek, pokud vám možno, žákům zpřijemnit.“

Velmi vhodná jsou tato slova o čítankách nynějších. Nepomůže nám hledati snad chyby, ale musíme se přizpůsobiti. Takové čítanky, aby vyhovovala všem a všudy není možno sestaviti. Bylo navrhováno jednou na okr. konferenci učitelské ve Vyškově, aby se vydávaly jen jednotlivé články na listech, žáci by si každý článek zvlášť kupovali. Učitel by vždy před hodinou čtení článek ten rozdal. Článek pak byl by složen tak, aby vyhovoval té krajíně, po případě té obci. Ale k tomu asi nedojde.

Bylo-li třeba důkladné přípravy na články čítanek Lepařových, tedy článků čítanky Jursovy bez důkladné přípravy vůbec probíratí nelze. Kdyby se mnohý ten článek měl jak náleží probrati, ani týden by k tomu nestačil. — Myslím články z realii. Na př. ze II. čítanky A (prvního dílu) vydání dvojdílného — čl. 163 O válkách husitských. (str. 292.)

Napsal A. Jirásek. Článek jedná o dekretě kutnohorském, vládě krále Václava IV. počátek rozkolu církevního a hádek náboženských, životopis mistra Jana Husi. Je třeba promluvití o inkvisici. To vyžaduje věta na str. 293: „Mistr Jan Hus žádal, aby byl přesvědčen, že bloudí, ale sněm trval na tom, aby jen odvolal. Když toho neučinil, upálen jest 6. července 1415.“

Co je inkvisice? Inkvisice je světský soud nad kacíři. Církev má právo bludy odsuzovati a bludaře trestati vyloučením z církve. Od prvních dob, hned za času sv. Petra, bludař musil chybu doznati, blud odvolati a neodvolal-li, byl potrestán vyloučením z církve.

Takoví bludaři byli považováni za vzbouřence, kteří jsou nebezpeční velmi moci státní, kteří pobuřují nejen proti církvi, ale též proti panovníkovi světskému. Toto mínění bylo hned z dob pohanských. Proto odsouzen mudrc Sokrates k otrávení, že nevěřil v řecké bohy pohanské. Když r. 313 ediktem milánským prohlásil císař Konstantin náb. křest. za náboženství státní, tu císařové římsí a moc státní úzce byli spojeni s nejvyšší mocí v církvi.

Tak byl souzen bludař Priscilian a když neodvolal, byl od usurpatora Maxima odsouzen k smrti upálením. Proti tomuto tak násilnému zbavení života vystoupil sv. Ambrož, sv. Martin a papež Siricius. Nicméně trestem smrti byl trestán každý bludař jako revolucionář a vlastizrádce až do konce století XV. Teprv císař Karel VI. trest smrti kacířů zrušil. (Dle přednášky na lidovém kursu křesť. sociál. zkráceně.) — Pak jsou popisovány ve článku války husitské, jich počátek, průběh a konec. Zvláště Žižka, jeho sláva válečná. Vynalezením střelného prachu vyžadovalo válčení a bitvy zcela nový způsob. Války husitské počaly krátce po vynalezení střelného prachu. Žižka ponejprv užil děl na střelný prach. Ottův slovník naučný praví: „Žižka genialně zdokonalil celé tehdejší válečnictví ve směru strategie i taktiky, čímž se stalo, že počítán jest mezi sedm nejgenialnějších a nejslavnějších vojevůdců světových, z nichž toliko Žižka a Alexandr Veliký, Macedonský ani jednou přemoženi nebyli.“ Na str. 294 téhož článku čítanky se praví o smrti Žižkově. „I byl pochován nejprve v Hradci Králové, později v Čáslavi, v kostele sv. Petra a Pavla; tam odpočívalo jeho tělo na 200 let, až r. 1622 dal nejvyšší mincmistr na Horách Kutných Vilém z Vřesovic, hrob Žižkův zkaziti. Na podzim však r. 1910 při opravě chrámu sv. Petra a Pavla v Čáslavi byla nalezena ve výklenku pod věží zazděná lebka Žižkova. Války husitské skončily bitvou u Lipan 1434. V Jihlavě r. 1436 smlouven mír se Zikmundem, císařem Německým a Zikmund uznán za krále českého.

Článek tento nejlépe se rozdělí na 3 části. První hodinu se probírá 1) až po smrt Husovu, druhou po 2) smrt Žižkovu a ve třetí hodině 3) část další a pak celý článek se opakuje. 1) O koncilu Kostnickém píše Dr. Krofta: „V popředí jeho stáli mužové nejen veliké učenosti a znamenitého rozhledu světového, nýbrž i nesporné mravní výše.“ 2) Ke smrti Žižkově pojí se jihlavská pověst o zániku stříbrných dolů jihlavských, pro nás Moravany

důležitých. (Možno se též zmíniti při probírání článku o kov. rudách.) Bohata je naše milá Morava na nerosty všeho druhu, zvlášť železem a kamenným uhlím. Ještě bohatější byla ve středověku, kdy i drahých kovů bylo dobýváno. Tak na sv. Hostýně ještě r. 1697 poslední zmínka o stříbrných dolech se činí. Město Jemnice již svým názvem naznačuje bohaté jámy, ve kterých kutali „jamníci“, dobývajíce vzácného kovu. Západomoravský kraj vůbec slynul od nejstarších dob svým bohatstvím nerostným, zvláště kovy. U Cizkrajova dobývalo se zlata, u Tišnova zlata, u Třeště byly doly stříbrné; u Borovce, u Javorku dobývali rudy měděné. Nejbohatší a nejproslulejší byly stříbrné doly Jihlavské.

Dle článku prof. Jos. Kivaně v Mor. Čítance byla Jihlava ve středověku z nejbohatších měst koruny Svatováclavské. Měla své vlastní hornické právo tak dokonalé, že až v Říši Něm. ho rádi užívali.

A pověst praví, že „drahý kov dolů jihlavských zpracovávali synové slunné Italie, mistři až z Florencie a z Benátek a mnohé kníže zdobilo svá udatná prsa třpytivým kovem jihlavským.“

Měšťané jihlavští ve středověku rovnali se bohatstvím nejpřednějším pánům v zemi. Byly však většinou cizinci. Statky jejich prostíraly se až k Čáslavi a ke Kutné Hoře v Čechách. Ač na Moravě náboženství husitské se rychle rozšířilo, přece Moravané nikdy nebyli v tak zjevném odporu proti císaři Zikmundovi, a uznali též r. 1423 zetě jeho, Albrechta rakouského markrabětem. Tu dvakrát s velikým vojskem vtrhl Žižka na Moravu, ale u Jihlavy se nikdy nezastavil, bez boje jí pominuv. Při druhém vpádu jeho na Moravu, 1423 Jihlavští vytazili proti němu útokem, ale Žižka je odrazil a zahnal až k příkopu městskému.

Jihlavští pak, aby Žižka na bohaté jejich doly se nedostal, zapálili si je sami. Tak zanikla sláva města Jihlavy a také sotva již kdy se obnoví hornictví jihlavské. Když Příbramské doly v Čechách již se nevyplácejí, ač v takovém množství stříbro se tam nachází, jak teprv v Jihlavě!

Škoda, že k tomuto článku Palackého Dějin užiti lze jen málo, — nadržují příliš husitům. Pěkně je to vyloženo v Rud. Dvořáka Dějinách Moravy.“

Při králi Václavovi IV. nutno jest také zmíniti se o sv. Janu z Nepomuku, který r. 1393 byl vhozen do Vltavy a jež mnozí popírají, anebo s Janem Husem zaměňují.

Dr. VLASTIMIL.

Vychovatelna císaře Františka Josefa I. pro hochy v Brně.

(Pokračování.)

Domácnímu řádu chovanců odpovídají Předpisy pro dozorní personál, schválené vnosem moravského výboru zemského ze dne 26. února 1909 č. 15014:

§ 1. Dozorčí personál vychovatelny císaře Fr. Josefa podroben jest v záležitostech výchovných řediteli, za ústavní inventář a materialie jakož i za práce účelům ústavním vykonané zodpověden jest kontrolovi. K členům sboru učitelského jest se mu s příslušnou úctou chovati.

§ 2. Úkolem dozorců jest na hochy do ústavu přijaté mimo dobu vyučovací dohlížeti, na ně s ohledem na individuální vlastnosti jednotlivců výchovně působiti; přidržovati je způsobem otcovským ku kázní a pořádku, zaučovati je různým v ústavě zavedeným pracím a pečovati co nejsvědomitěji o jejich duševní a tělesné blaho.

Při vykonávání svého povolání jest dozorcům ustavičně na zřeteli míti výchovný účel ústavu a proto bez odmluvy vždy vykonávají všechna nařízení ředitele neb ústavních učitelů ku dosažení účelu tohoto směřující.

§ 3. S chovanci má dozorčí personál jednati vždy blahovolně, nestranně, důsledně a spravedlivě; rázností otcovskou spojenou s laskavostí ať snaží se dozorcí získati si především důvěru chovanců, aby jich více z lásky než z bázně poslouchali. Zvláště ale pod disciplinárním trestem přísně zapovídá se dozorcům, chovance jakýmkoliv způsobem tupiti, jim nadávati nebo je o své újmě tělesně trestati, jakož samovolně na stravě zkracovati.

Právo na prosby a stížnosti nesmí chovancům za žádných okolností býti vzato.

Ku pracím soukromým mimo ústav nesmějí chovanci dozorcí býti používáni.

§ 4. Při vykonávání svých povinností ať dbá dozorčí personál vždy vzorného chování, přesnosti, pořádku, taktu a pravdymilovnosti jakož i toho, aby se stal důvěryhodným. Proto ať dozorcí přesně dodržují určené služební hodiny, při dozoru ve třídách ať dohlížejí, aby chovanci úkoly jim uložené dle nařízení pracovali, v povinných hodinách pracovních ale ať se starají nejen o účelné zaměstnání všech dotyčné dílné přidělených chovanců a o nejpečlivější provedení uložených prací, nýbrž ať také sami vykonávají svědomitě jim příslušící práce. V tomto ohledu ať každý dozorce předchází vzorně dobrým příkladem. Dílny jsou učirnamí, proto prodlívejtež v nich dozorcí bez pokrývky hlavy.

V jednotlivých dílnách ústavních smějí dozorcí vykonávati jen práce, jež jim byly ředitelstvím přikázány.

Také v hodinách odpočinku jest dozorcům, kteří konají službu, zdržovati se při své skupině chovanců, věnovati jejich konání a chování největší pozornost a zabrániti takto možným nepřístojnostem.

Pro zdárné plnění služby jest nevyhnutelně nutno, aby dozorcí vždy největší shodu mezi sebou pěstovali a ve službě dle potřeby vzájemně se podporovali, aniž by k tomu museli býti snad vyzváni. Osobní nevraživost nesmí se ve službě nížádným způsobem objeviti; zvláště bylo by disciplinárně stíháno každé obapolné nadávání.

§ 5. Dozorčímu personálu jest co nejprísněji dbáti všemožné čistoty a pořádku ve všech místnostech ústavu jakož i čistoty těla chovanců, věnovati co nejsvědomitější péči o bezpečnost těchto jakož i budovy ústavní a plniti co nejprísněji všechna nařízení k tomu se vztahující; případné nepřístojnosti v tom ohledu buďtež ihned odstraněny aneb ředitelství ústavu oznámeny, jedná-li se při tom o rozsáhlejší opatření.

§ 6. Ve službě musí dozorčí personál nositi služební šat a býti vždy čisť a dobře vypraven. Kouřiti ve skladištích jest pod uvarováním se přísného disciplinárního trestu ve spárnách, umývárkách, dílnách a všech ostatních uzavřených místnostech ústavních jakož i na chodbách přísně zakázáno. Požívání pokrmů ve třídách jest dozorcům ve službě se nacházejícím zapovězeno. Taktéž není dovoleno používati k soukromým službám služek ústavních nebo jiných osob v ústavě zaměstnaných. Opilství trestáno bude jako nejtěžší přestupek služební. Stejně podléhá disciplinárnímu jednání náležité a stavu nepřiměřené chování ve službě i mimo ni.

§ 7. Dozorcí zavázáni jsou k nejprísnější mlčenlivosti ohledně případů služebních vůči osobám, které nestojí v nijakém poměru služebním k ústavu. Také jim není dovoleno podávati zprávy o chovancích jejich příslušným nebo cizím; vyskytne-li se takový případ, ať je odkáží s jejich dotazy na ředitelství. Přijmouti dar, jenž vyplynul z pohnutky služebního postavení dozorcího personálu, je zakázáno.

§ 8. Dozorci mají řediteli, za jeho zaneprázdnění kontrolovi, denně v určitou hodinu oznamovati (raport podávati):

1. celkový stav chovanců;
2. případný přírůstek neb úbytek chovanců za uplynulý den;
3. chovance v nemocnici neb ve světnici pro nemocné se nacházející jakož i nemocnými se odhlásivší;
4. přihodivší se disciplinární přestupky chovanců;
5. prosby a stížnosti jejich;
6. nutné potřeby, správký a p.!
7. jakékoliv zvláštní události.

Plnné záležitosti buďtež bez meškání představeným oznámeny; jmenovitě dotyčný vrátný má povinnost, hlásiti je úředníkům ústavním. Dozorčí personál má dále povinnost, ohlásiti snad pozorovaný úbytek inventáře, poškození budovy jakož i hrubé porušení služby spoluzaměstnanými.

§ 9. Dozorčí personál ručí za převzaté inventární věci v ústavě nejen svým služným, i svým soukromým majetkem.

Také jest každému dozorcí bdíti nad šatstvem, prádlem, náradím a náčiním chovancům v jeho oddělení svěřeným a dbáti o to, aby majetek ústavní co nejvíce byl šetřen.

Každou chovanci způsobenou škodu, která vznikla nedbalým dozorem, jest povinnen hraditi onen dozorce, jehož vinou se tak stalo. Věci inventárních a materialii smí se používati pouze k předepsaným účelům.

Potřeba surovin budiž včas ohlášena správnímu úředníku, jemuž jest i předložiti účet jejich použití jakož i výkaz zhotovených výrobků.

§ 10. Vyjímaje případy vážných překážek jest službu tak zaříditi, aby každý dozorce z pravidla každou druhou noc měl volno a nad to každou druhou neděli neb svátek obdržel jako volný den. Na místo neděle ve službě ztrávené jest dotyčnému dozorcí v následujícím týdnu dáti volno jeden všední den. Pokud služba tomu dovoluje, může ředitel v době jídla, odpočinku neb vyučování chovanců neb zákonitých feriálních dnů dáti volno dozorcům jednotlivé hodiny po případě dny.

Definitivně ustanovení dozorcí mají nárok na každoroční dovolenou v trvání 10 dnů; provisorním dozorcům může ředitel, dorozuměv se s kontrolorem, udělit ročně dovolenou v trvání až do 8 dnů. Každé samovolné vzdálení se ze služby jest trestuhodné a může dle okolnosti trestán býti nejostřejšími tresty disciplinárními.

§ 11. Při přestupcích proti disciplinárním předpisům, při jakékoliv liknavosti nebo při nenáležitém chování dozorcově může ředitel následujících pořádkových trestů použití:

1. napomenutí (výstraha);
2. odejmutí jednoho neb více volných dnů;
3. důtky.

Důtku jako trest pořádkový zaznamenati jest v kmenovém listě dotyčného dozorce u ředitelství se nalézajícím. Po dvouletém bezvadném chování může ředitel na žádost potrestaného trest vymazati.

Tyto s vrchu jmenované tresty pořádkové netýkají se jinak disciplinárního práva zemského výboru a zůstane v každém případě závislo na názoru ředitelství, oznámí-li záležitost řečenému úřadu, aby zahájeno bylo disciplinární řízení.

Každému dozorcí jest co nejdůkladněji se obeznámiti s ustanoveními těchto služebních předpisů; ředitelství ústavu jest oprávněno kdykoliv se přesvědčiti, zda-li obsah těchto předpisů každému dozorcí jest znám.

Pokud se týče provisorních dozorců, jest jejich definitivní ustanovení podmíněno kromě uspokojivého služebního a mimoslužebního chování i přesnou znalostí těchto služebních předpisů.

S dosavadním úplně souhlasí a téhož účelu se snaží dosíci v y u č o v á n í, jež tu nesděljuje a nevštěpuje pouze vědomosti a dovednosti, nýbrž dbá rozvoje

samočinnosti, budí chuť a náklonnost k dobrým úsudkům a předsevzetím, dbá a vysvětluje pojmy nanejvýš nejasné a temné u takových zanedbaných dítek, poučuje, by žáci dělali rozumně, co mají dělati, odstraňuje zlé příklady a nakažlivá slova, dbá vždy mravů chovanců, kázně takové, by ve všem byla zachovávána uctivost k Bohu, ochota k bližnímu, život ke práci, ve všem upřímnost a prostnost. Vyučování tu vštěpuje dítkám, že je člověk zrozen ku práci, kdo pracuje s láskou, chutí a pílí, že má klid v srdci. K tomu cíli směřují cele **Instrukce pro učitele ústavu**, schválené moravským výborem zemským ze dne 1. září 1894 č. 36883:

§ 1. Učitelé a podučitelé vychovatelny císaře Františka Josefa jsou podřízeni nejdříve řediteli ústavu, jehož rozkazy, jakož i stanovy, služební instrukce musí přesně zachovávat.

§ 2. Každý učitel a podučitel má vyučovati dle učebné osnovy chovance jemu určené, na ně vychovatelsky působiti, míti vliv na vychovávací činnost personálu dohlížícího a dle sil podporovati ředitele ve všech jeho služebních záležitostech.

§ 3. Učitelé a podučitelé mají především vychovávací účel ochranný stále míti před očima, by chování se chovanců bylo v každém směru přiměřené domácímu pořádku a ostatním předpisům. Mají také častějším stykem i mimo čas školní navykati žáky řádné poslušnosti, pořádku, čistotě, upřímnosti, poctivosti, snášenlivosti mezi sebou, a tak se snažiti vychovávat je v mravní charaktery, při čemž sami stále bezvadným životem, dobrým příkladem mají předcházeti. Studiu chovanců mají učitelé věnovati pečlivou pozornost a poznati zevrubně jejich povahy. V zájmu harmonického spolupůsobení mají učitelé dávat na jevo ve vzájemném styku přátelský a kollegiální ráz.

§ 4. Každý učitel a podučitel může býti zavázán ke 30 hodinovému vyučování týdně. Pokud je menší počet hodin ve třídě mu určené, může býti ještě přidělen k vyučování analfabetů, ke převzetí jednotlivých hodin a sice předmětů: psaní, kreslení, tělocviku, zpěvu ve třídě, kterou vede ředitel, aby tomuto bylo ulehčeno. Toť je odvislé od ředitele a učitelé se musí beze všeho podrobiti, není-li překročen počet 30 hodin týdních.

§ 5. Ve vyučování musí se učitelé řídit plánem a rozvrhem hodin od ředitele jim stanoveným; mají se vždy řádně připravit k chovancům podati, co je pro jejich budoucí poměry nejnutnější a nejpraktičtější, stále majíce na zřeteli prvek vychovatelský.

§ 6. Učitelé ochranný mají po ruce tytéž disciplinární prostředky jako na obecných školách. Přestupky, jež zasluhují těžšího trestu disciplinárního, mají udati řediteli.

§ 7. Učitelé mají dále: a) pečovati o pořádek ve vykázaných jim učírnách a zachování inventurních předmětů tam; b) vésti třídní knihu; c) pečlivě opravovati písemné práce; d) dáti návrhy k doplnění prostředků a pomůcek učebných. Vedle toho musí učitel, na počátku každého roku školního k tomu od ředitele ustanovený vésti knihovnu žákovskou. Vůbec mají všechny síly vyučovací svou celkovou činností směřovati k povznesení a zdokonalení ústavu, pokud to nezasahuje v oekonomický obor a dáti si záležeti na dalším svém zdokonalení a vzdělání zvláště jakožto učitele záchranného.

§ 8. Všichni učitelé jsou povinni účastniti se konferencí od ředitele svolaných, dáti při tom zprávu o mravním chování, pílí a postupu chovanců, poukázati na vychovatelské prostředky k účelům vychovatelským potřebné a ředitele zvláště tak zpravit, by mu podali jasný obraz, jak se jednotliví chovanci polepšili. Při konferencích referují učitelé střídavě.

§ 9. Kromě zákonnitého počtu hodin jsou učitelé a podučitelé povinni střídavě dohlížeti na chovance. V den dozoru má učitel anebo podučitel celý den býti v ústavu, kromě doby k obědu od 1/2,1 do 2 hodin, a sice až do 1/2,8 hodiny večer. Musí býti přítomen při snídání, obědě a večeři chovanců, okusiti pokrmů pro ně připravených a dohlížeti by pokrmy řádně rozdělány. Mimo čas vyučovací má býti, pokud možno, mezi chovanci v pracovnách a v zahradě a zvláště dohlížeti, by dohlížitelé působili na chovance vychovatelsky. V neděli a ve svátek musí býti s chovanci přítomen službám Božím, provázeti je na procházkách a poučovati. Nahodí-li se za doby inspekce něco zvláštního, sdělí to druhého dne řediteli; v nutných případech má hned dbáti odpomoci. Je-li ředitel nepřítomen, zastupuje jej učitel, který má inspekci, v záležitostech výchovy a vyučování se týkajících a uděliti případné zprávy, pokud jsou dle domácího řádu přípustny.

Kdo z učitelů má i byt svůj v ústavě, občas prohlédne i spárny, by se tam přesvědčil o pořádku. Záměny dní inspekčních mezi sebou mají se učitelé, pokud možno, varovati, a je pouze s přivolením ředitelovým přípustna.

§ 10. Dovolenu až 3denní může dáti v případech nutnosti ředitel, delší pouze zemský výbor dle žádosti povolí. —

Kdo promyslí zásady tu obsažené, pozná, že provedení jejich je pravou rosou zdaru pro mladé stromky lidské, mšicemi nákazy mravní, nedbalosti, nepořádku, vášni atd. otrávené. V pravdě jimi lze dosáhnouti účelu ochrannovy, jímž je „starati se o mravní výchovu chovanců, o jejich průpravné vzdělání, odpovídající schopnostem a jejich budoucímu životu.“

Do ochrannovy přijímají se dle § 13. a 14. ř. zák. ze dne 24. května 1885 chlapci od 11–14 let, odsouzení do polepšovaciho ústavu. Kdy ponecháno potrestání dítěte pro trestuhodný čin dle § 273. trest. zák. úřadům policejním, může c. k. místodržitelské komisi navrhnouti politický úřad (hejtmanství), v autonomních městech obecní rada, by hoch mravně zpustlý byl přijat v ochrannovu, nelze-li se nadíti doma dobré výchovy. Rovněž tu mohou býti přijati hoši od 8–14 na žádost rodičů nebo poručníků s přivolením poručenských soudův.

Žádost za přijetí dlužno podati prostřednictvím c. k. hejtmanství na c. k. vys. místodržitelství a přiložiti k ní doklady: a) křestní list; b) domovský list; c) vysvědčení chudoby, potvrzené úřadem listovním (ve 2 exemplářích); d) dobrodání představenstva obce o dosavadním chování hochově; e) vysvědčení lékařské; f) soudně schválené vyjádření otce nebo poručníka, jímž se po čas pobytu hochova v ochrannově zcela vzdávají vlivů na jeho výchovu.

K obrázku ochrannovy poslouží nám i několik dat ze statistiky posledních let:

Koncem r. 1906 zbylo v ústavě 198 chovanců, právě tolik koncem r. 1908. V r. 1906 přijato nově 61 chovanců, r. 1907 59, r. 1908 74, r. 1909 76 chovanců.

Rodištěm nově přijatých r. 1909: Morava 67, Slezsko 2, Dol. Rakousy 7, (r. 1907: Morava 50, Dol. Rak. 6, Slezsko 5, Štýrsko 1, Uhry 1) s příslušností domovskou vesměs na Moravě.

Dle bydliště před dodáním do ústavu: v městě přes 10.000 obyvatel r. 1909 17 (r. 1907 20), pod 10.000 obyvatel 11 (r. 1907 12), na venkově 47 (r. 1907 24), bez určitého bydliště 1 (r. 1907 3).

Dle náboženství: římsko-katolického r. 1909 76 (1907 58, 1 židovského).

Dle národnosti: české 44, německé 32 r. 1909 (r. 1907 37, 22).

Dle rodinných poměrů: r. 1909 otec i matka na živu 27 (r. 1907 22), jen otec anebo manželská matka na živu 28 (1907 19), nemanželská matka na živu 17 (1907 10) osiřelých 4 (1907 8).

Dle výchovy před dodáním v ústav r. 1909: v domě otcovském 48 (1907 40), mimo dům otcovský 28 (r. 1907 19).

Dle povolání rodičů r. 1909: nádenníků 34 (1907 22), čeledínů 6 (11), továrních dělníků 6 (5), řemeslníků 24 (4), dělníků při stavbách 1 (3), bez určitého povolání 5 (14).

Dle stupně vzdělání: analfabetů 14 (r. 1907 7), nedostatečně čísti a psátí 20 (r. 1907 27), uměli čísti a psátí 42 (r. 1907 25).

Dle dřívějšího života chovanců r. 1909: nebylo soudně trestáno 63, již jedenkrát 8, dvakrát 5 a to pro přečin bezpečnosti na majetku. Z r. 1907 bylo soudně trestáno: 7 pro krádež, 1 pro loupež; bezpečnostními úřady potrestáno: 5 pro krádež a toulání, 1 pro žebrání a toulání; 45 dodáno na žádost zákonných zástupců a sice: 20 pro toulku a žebrání, spojené s menšími krádežemi, 12 pro zřejmou náhynost ke krádeži, 8 pro hrozící zpustnutí následkem smutných poměrů rodinných, 3 pro velkou surovost, 2 pro žhárství, 3 již pro krádež soudně trestání.

Příčiny zpustnutí se uvádějí zároveň s typy rodinných a sociálních poměrů: a) nedostatečná výchova a dohled rodičů jinak řádných a chudobných, kteří pro své zaměstnání jsou nuceni býti po celý den mimo dům, by sebe i dítky své vyživilí poctivě

práci rukou svých. Dítky však, ponechány samy sobě, zanedbávají školu, oddávají se toulce a krádeži, jsou policejně trestáni, až se domovská obec postará — mnohdy trochu pozdě — by byl hoch přijat do vychovatelny a zachráněn před úplným zkažením.

b) alkoholismus rodičů; otec surový, násilný, vášnivý alkoholik. Brával hoča v nejtělejší mládí do kořalen, tam jej učí, jak se pije kořalka a nadává a protíví jakékoliv autoritě. Jaký div, že hoch při vyučování nadal učiteli nejhorším způsobem, rval se se spolužáky, vzpíral se všelikým pravidlům výchovy, ohrožoval disciplínu školních i místních dítek.

c) zločinní, toulaví a zároveň pítí oddaní rodiče; rodina zločinná, štítící se práce. Toulavý otec pro rozličné zločiny často soudně trestán. Hoch svými rodiči přímo nucen, aby žebřal a kradl, až odsouzen — jistě jen ke svému štěstí — do polepšovny.

d) žijící rodiče dítě opustí; hoch je obětí smutných poměrů rodinných. Otec propije své malé hospodářství, opustí pak svoji rodinu, které již dříve zemřela matka. Ubohý hoch, sám na sebe odkázán, jen zřídka chodí do školy, slouží při tom u rolníků za pasáka, nocuje ve volné přírodě, živí se ponejvíce žebrotou. Jeho starší bratr je tulák, starší sestra prostitutkou. Sám připluje v ochranný přístav — do polepšovny.

e) svedení a špatný příklad; syn úředníka, v domě otcovském náležitý dozor. Ale dostane se záhy do společnosti velkoměstských tuláků. Vyhýbá se škole, toulá se po ulicích, tropí nezbedu, často po celou noc není doma. S kamarády sobě rovnými krade, až na zakročení bezpečnostního úřadu dodán do polepšovny, kde vzdálen jest špatné společnosti, tu není stíznosti.

f) lhostejnost a nedbalost ošetřovatelů; nemanželská matka ve službě, syn jí ani nezná. Jako malé dítě dopraven do domovské obce, dán střídavě jednotlivým rodinám. Těmto záleží obyčejně na stravném, bohužel více, než na výchově svěřencově. Následkem hladu a nelaskavého zacházení s ním vstoupí do školy zpustlý již, až přijat v ochranovnu, kde se chová přiměřeně.

g) vrozená náchylnost k pyromanii, toulce, kleptomanii; hoch dopouští se často podobných kousků. Jistý na př. založil do roka v domovské své obci 6 ohňů, zapálil i svůj otcovský dům. V jeho příbuzenstvu je několik rozených zločinců. Ve škole svádí spolužáky k podobnému. — Jiný prodá vlastnímu otci pár volů, za peníze utržené se toulá. — Jiný tulák zprznil svou mladší sestřičku, hodil ji do rybníka, když se tato přece dostane na břeh, uváže jí velký kámen na krk a znovu jí tam hodí . . .

h) úplná osířelost; babička, jsouc stará a chudobná, nemůže se o hoča příliš starati. Žije ponejvíce na ulici, toulá se, obtěžuje kolemjdoucí, krade. Bezpečnostními úřady dodán do vychovatelny, chová se bezvadně.

ch) neláska rodičů; nemanželská matka a otčím zacházejí s hočem „nepříjemným břemenem“, velmi nelaskavě, často večer jej vyženou z domu, až se konečně hoch otcovskému domu vyhýbá, stane se z něho pouliční tulák, zpustne, až přijat jest do vychovatelny.

Čtenáři, čti, přemýšlej, pozoruj okolí své a jednej! Jedná se tu o hochy 9—13 leté!

Výchovu chovanců, jakož i celý ústav, řídí ředitel ústavu (nyní vzorně p. řed. Ječmínek), zkoušený pro školy měšťanské, jenž má také jako ostatní učitelé jemu podřízení zkoušku způsobilosti pro vychovávání zanedbané mládeže. Pro správu 1 pro knihařství, 1 pro kartáčnictví a soustružnictví), kdež se vyučuje návodem dozorců, mistrů v označených řemeslech; ve školní dílně se učí vroubkování hospodářskou je přidělen řediteli zemský úředník, kontrolor zvaný (přítomně je to p. Alois Schwarc). V ústavě jsou dvě přípravné třídy (1 česká, 1 něm.), 3 nižší třídy (2 české, 1 německá), 2 vyšší třídy (1 česká, 1 německá) — o čemž ještě níže se zmíníme. Učitelů odborných je na ústavě 7 (4 čeští, 3 neměčtí). Nyní jsou to pp.: Bedřich Frank, Frant. Stehlíček, Em. Coufal, Jan Kotbauer, Richard Filla, Vilém Kneifel, Heřman Volf. Katechetou je P. Jan Dvořáček. K dozoru na chovance mimo dobu vyučování je ustanoveno 14 dozorců. V době mimo vyučování jsou zaměstnáni chovanci v dílnách (jedna pro obuvnictví, 3 pro krejčovství, 1 pro stolařství, 1 pro zámečnictví,

a modelování za návodu zkušených učitelů pro jmenované odvětví pracovní. V zahradě, 1 h 11 a 93 m² rozsáhlé, bývá v jarních, letních a podzimních měsících stále zaměstnáno 20 chovanců při pracích ve sklenících, pařeništích a pěstování květin, ovocných stromů, zeleniny; časem tu pracují chovanci i z ostatních dílen. — Další personál sestává z domovníka, kuchařky, topiče a tří služek.

Z ústavu bývají chovanci propuštěni buď aby vstoupili do učení a do práce, dosáhnuvše 14. roku věku, nebo někteří v tom věku jsou přemístěni do polepšoven (zemské v Novém Jičíně, v Eggenburku v Dol. Rakousích), překročili-li stáří stanovami určené a dosud se nepolepšili, nebo kratičko — jsouce pozdě dodáni — v ústavě pobýli.

V r. 1909 bylo propuštěno 89 chovanců a sice 74 jich dáno do učení (ředitelství ústavu opatřila jim místo, na ředitelství ochrannovy docházejí také dotazy od mistrů!): 19 ke krejčím, 15 k zahradníkům, 12 k obuvníkům, 6 ke kovářům, 6 stolařům, 3 holičům, 3 malířům, 2 pekařům, 2 kožešníkům, po jednom k bednáři, klempíři, cukráři, sklenáři, provazníku, koláři; 9 dodáno rodičům anebo jejich příbuzným¹⁾ a z nich po 2 pracují jako dělníci v továrně a při polním hospodářství, po jednom se učí zámečnickem, holičem, krejčím, stolařem; do Nov. Jičína dodáni 4 chovanci; do ústavu pro slepé přemístěn 1 chovanec; 1 z ústavu utekl a dosud se nevrátil.

Co se týče literárního vyučování měla v r. 1909 škola ústavu 7 tříd a to 3 německé, 4 české. Při vyučování musí učitelé překonávat mnohé obtíže, hlavně v polepšovnicích se vyskytující. S mravní zpustlostí souvisí nezřídká i duševní zpustlost, ba i slabomyslnost. I starší žáci následkem dosavadní zanedbanosti mají mluvu takřka nevyvinutou, jen sprostě se dovedou vyjadřovati, různé předběžné vzdělání a mravní zposobilost chovanců v téže třídě, celoroční přístupování a vystupování jich, činí vyučování velmi obtížným, a při návštěvě pravil mi jeden z pp. učitelů: „Každý hoch zde tvoří vlastně třídu pro sebe!“ A přece zásluhou vyučujících sil dosáhne většina chovanců stanoveného cíle učebného! Při vyučování dbá se jak účel ústavu sám vyžaduje, hlavně výchovy vůle a vzdělání mysli. Klassifikace z roku 1907 a 1909 podává tento výsledek:²⁾

Školou nepovinni již byli 2 chovanci a byli stále zaměstnáni při zahradnictví v r. 1909.

Právem dříve bývalý ředitel Krebarnik, že praktické práce v ústavě mají důležitost velikou pro fyzický a mravní vývoj chovanců ústavu. „Nejen srdce a ducha, ale také oko a ruku je cvičiti, by vůle byla pevnou i rozum pevným. Praktické práce jsou znamenitým prostředkem, aby mravy nedivočily, pravidelné zaměstnání, jsouc zároveň přípravou chovanců k budoucímu povolání, povzbuzuje je, by si práce vážili, ji řádně konali, a radost z vykonaného díla budí chuť a lásku k ní“. I při praktických pracích je výchovný zřetel

¹⁾ Z těchto 83 chovanců byli 2 v ústavě do 1 roku, 29 přes rok — 2 léta, 26 2—3 léta, 17 3—4 léta, 4 4—5 let, 5 přes 5 let.

²⁾ V přehledné tabulce klassifikace značí hořejší oddělení počet z r. 1907, a dolní oddělení z r. 1909.

Třída	Učitel	Počet žáků	M r a v y					P r o s p ě c h					K l a s s i f i k o v.
			1	2	3	4	5	vd.	d.	ds.	sd.	n.	
Česká přípravka	Frant. Stehlíček	32	1	5	23	3	—	1	13	16	—	2	—
	Jan Kothbauer	27	—	—	24	2	—	2	15	7	—	2	1
Německá přípravka	Heřman Wolf	26	1	7	15	1	—	3	4	13	—	4	2
	Em. Coufal	19	—	4	14	1	—	—	9	9	—	1	—
Německá nižší	Em. Coufal	35	2	10	18	1	1	3	15	13	—	—	3
	H. Wolf	35	—	12	17	4	—	6	21	3	3	—	2
Česká nižší A.	Jan Kothbauer	42	—	2	35	3	—	2	17	18	—	3	2
	Rich. Filla	23	2	8	12	—	—	—	10	11	1	—	1
Česká nižší B.	Frant. Stehlíček	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		22	—	6	15	—	—	2	7	11	—	1	1
Česká vyšší	Richard Filla	33	1	5	25	2	—	3	14	15	—	1	—
	Bedřich Frank	29	1	7	16	3	2	2	9	17	1	—	—
Německá vyšší	Vilém Kneifel	29	—	7	22	—	—	3	14	12	—	—	—
	Vil. Kneifel	28	2	4	21	1	—	3	9	13	3	—	—
Úhrnem		197	5	36	138	10	1	15	78	87	—	10	7
		183	5	41	119	11	2	15	80	71	8	4	5

na prvním místě. Na základě zkušenosti dosavadní možno říci, že chovanci v zahradě zaměstnaní, poměrně nejméně se opět provinili po svém odchodu z ústavu, pročež práci v zahradě nelze ani dosti oceniti pro jich výchovný a zdravotní vliv. Vyučování řemeslům věnuje se denně půl 4 hodiny. K jednotlivým odvětvím zaměstnání přidělují se chovanci pokud možno s ohledem nejen k jejich tělesné konstituci a dřívějšímu životu, nýbrž také k náklonnosti a případně k jejich budoucím poměrům.

Školní dílna, kterou řídí učitelé Rich. Filla a Em. Coufal, dělí se ve 2 oddělení: modelářské a vroubkování ve dřevě. V oddělení modelářském jsou chovanci mladší než 10 let a kteří se k jinému zaměstnání fyzicky nehodí. K tomu poji se vyučování názorné, jež je podporováno vyráběním jednotlivých tvarů geometrických, lehce napodobitelných předmětů z domácnosti a přírody. Při tomto zaměstnání se ponechává pole vlastní fantasmii dětské a tím se podstatně zvyšuje rozumový i výchovný moment. Z důvodů zdravotních i čistoty užívá se s prospěchem při modelování plastiliny; pouze předměty, jež se mají déle uchovati, modelují se ze hlíny.

V oddělení pro vroubkování cvičí se nejvíce jednoduché řezy květinové, zvláště nadání provádějí i řezy ploché. Předlohy k tomu si chovanci z pravidla sami provádějí, obkreslují. Hotoví tak různé předměty hlavně k domácí potřebě. Práce hotové jak z oddělení modelářského, tak zvláště z oddělení

pro vroubkování jsou opravdu vkusně a pečlivě provedeny a jsou pěknou ozdobou bytů. Vidiš ve skladišti z oddělení modelářského koule, krychle, válce, různé nástroje řemesníků, listy, květy, plody a j. modelovány; z oddělení pro vroubkování uziš krásné vyřezávané stoly, stoličky, věšáky na noviny, kasety, tablety, rámy, věšáky na ručníky a mn. j.

V dílnách krejčovských hotoví se potřeba letního, zimního a pracovního oděvu chovancům, ložní i ostatní prádlo pro ně, pracovní oděvy dozorcům, obstarávají se různé práce pro brněnskou nemocnici a zemský sirotčinec v Rajhradě, jakož i obleky pro učně, které ústav šatí. V obuvnické dílně hotoví se obuv pro chovance. V dílně stolařské a zámečnické práce konservační, rozličné kusy nábytku pro domácí potřebu a různé práce galanterní. V dílně knihařské obstarává se vazba knih pro kanceláře, pro knihovny (učitelskou i žákovskou¹⁾), hotoví se potřebné sešity pro ústav a rozličné lepenkové a drážkové práce pro jednotlivé knihaře brněnské. V kartáčnické dílně hotoví se kartáče pro domácí potřebu i pro četné mor. zemské ústavy. O pracích v zahradě jsme již dříve mluvili. Přítomno je v ústavě 193 chovanců.

Tak dítky v ochravně se vzdělají, uvedou opět do lidské společnosti, dají se jim prostředky, by svým chováním, dovedností a pílí stali se „řádní občané, dobří křesťané a užiteční členové lidské společnosti“, jak praví ředitel Ječmínek.²⁾ Ale ochravnovna stará se i o chovance propuštěné, což dokonce považuje ústav za hlavní svůj úkol. „Kdyby práce všech činitelů ústavu byla sebe intenzivnější a obětavější, byl by výsledek přece velmi pochybný, kdyby se ústav nepostaral také o pozdější přiměřené zaopatření a náležitý dohled na propuštěné. Velice často nablzejí se sice příbuzní chovanců, že je zaopatří a dále se o ně postarají, ano, často je požadují přímo násilně, avšak bylo by namáhavě zbudovanou stavbu lehkomyšlně vydati k rozboření, kdyby se ve většině případů energicky neodporovalo nabídkám a nátlakům, které obyčejně vyplývají z neodůvodněných a egoistických motivů“, jsou slova bývalého ředitele Krebernika.

Jen tehdy, když se chovanec fysicky nebo duševně nehodí k řemeslu, nebo když poručník a poměry příbuzných skýtají úplnou záruku, že bude s úspěchem pokračováno v započatém díle, vydají se chovanci propuštění rodičům anebo domovské obci. Jinak však výhradně pečuje o propuštěné chovance ředitelství ústavu. Ředitel hledá jim místa učení, dohlíží na jich chování i zacházení mistrovo, až se vyučí, dotazuje se na ně, navštěvuje je, přispívá radou i skutkem, urovnává případné neshody mistra s učněm a podobně. Při volbě povolání ředitel chovancům poradí, vysvětlí výhody i nevýhody, vyhlídky jednotlivých povolání pro pozdější zaopatření. Ředitelství mnohé učně i šatí! Jak obrovská to práce. Kéž by se všude, kde jsou propuštění chovanci v učení, našly osoby spolehlivé, které by z pravé, vznešené lásky, křesťana, člověka důstojné, podaly pomocnou ruku řediteli a dohlíželi na propuštěné chovance svědomitě! Je jich venku v učení 250!

(Pokračování.)

¹⁾ R. 1907 měla učit. knihovna ústavu 745 svazků s obsahem jednak odborným, jednak všeobecně vědeckým v ceně 2226 K; školní knihovna měla 908 svazků v ceně 821 K. Sběrka pomůcek učebních vyhovuje všem požadavkům obecné školy, dobře organisované a měla cenu již r. 1907 3523 K.

²⁾ Trojlistek str. 48.

ILJA.

„Až za školu“.

Konečně nahlíží i stát sám, že musí něco činiti, nemá-li mládež pustnouti. Zda budou léčebné prostředky dobré, ukáže budoucnost.

Ve škole mnohde navázán styk učitelstva s rodiči a jistě setkal se pokus tento s dobrým výsledkem. Než měli bychom jíti dále t. j. udržovati styk s mládeží i tehdy, když již nechodí do školy. Dobré ovoce by to jednou přineslo!

Nemá mládež, kdo by jí radil, vedl na trnité pouti životem. Sama na sebe jest odkázána a když jí někdo radí, nebývá to mnohdy lékař pravý, radí jí špatným příkladem svět, v němž mnozí zahynuli. Což, aby tuto nesnadnou úlohu vzalo na se učitelstvo!

J. M. biskup americký N. Koudelka, rodem Čech, se vyslovil takto: „Ptáte se, kdo jest nejlepším přítelem lidstva? Odpovídám — „křesťanský učitel“!

O kněžích pak pravil k jednomu účastníku sjezdu Eucharistického „Potřebujeme kněží, pošlete nám je, ale dejte nám kněze hodné a zbožné“!

Z toho se dá vycítili, že křesťanští učitelé a hodní, zbožní kněží mohou obroditi svět, jen dobré vůle třeba a pochopení lidstva, že se to s ním dobře myslí!

Mládež pochopí to tím spíše, když byla vychována dle vzoru Ježíše Krista. Což pak musí se státi proradným Jidášem?

Zůstane-li učitelstvo a kněžstvo ve spojení s mládeží škole odrostlou, dobude si vavřínu neocenitelných. Tito činitelé budou zdrojem mravní síly mládeže.

Ve škole to již počíná. „Jako měkký vosk jest způsobilý ku vytisknutí do všech forem a tvarů, tak věk dětský jest učelivý a způsobilý ku kázni. Kterým ctnostem, nebo hříchům přivykne člověk hned v útlém mládí, ty, ctnosti a ty hříchy koná často až do stáří vysokého“. (Hugo a S. Clerio).

Katoličtí učitelé jistě se snaží mládež utvrditi ve ctnostech a budou-li i později její záštitou, nezdolá ji vichr času.

Dosud málo jest vykonáno, ale není pozdě!

Nepřátelé z kruhů učitelských stále se snaží vyrvatí mládeži to, co jí jest potřebí v životě veřejném, katolické učitelstvo a kněžstvo musí jí vrátiti všechno.

V Budapešti byl konán sjezd volnomyšlenkářských učitelů a žádal za sestátnění všech nadací, za vyloučení náboženství ze škol a ministr osvěty Radnay ujistil účastníky o příchylnosti vlády k těmto bodům. Na interpelaci k těmto bodům ve sněmovně, odpověděl ministr vyučování hr. Jan Zichy, že nemůže býti o podobném ani řeči.

Nezbývá tedy nic jiného, máme-li míti mládež mravnou, abychom rozestřeli síť a chytali, co dosud nezhybnulo.

Dá se mnoho ještě vykonati, jen pohledme na horlivého Kolpinga, který zahodil „kopyto“ a dal se do studia, aby jednou stal se rybářem duší nesmrtelných, mládeže. Známa jest jeho činnost po celém německém území a výsledek ohromující.

Vštěpujme mládeži do srdce semena dobrá, aby jednou vzklíčila nám k potěše, vlasti k ozdobě, aby hlásala vždy slávu a čest Boží!

Allard, revolucionář a anarchista ve francouzské sněmovně pravil „Buďme si jen upřímní páni radikálové, bez Boha není žádné morálky, ale my morálky potřebujeme. Já to zcela přiznávám, znejte to i vy! Bez Boha jest pouze jakýsi slyk mezi lidmi a ničeho více. Aby kdo mohl vyučovati, má potřebí, aby věděl více, než jen to, čemu má učití. Proto musíte dáti svým učitelům jinou kulturu, která je vyšší než ona, již oni mají dáti dětem. Ve skutečnosti však opouští většina dítek školy aniž umějí čísti a psáti“.

„Ba, já se táži, zda vaše nedostatečné vyučování nemá vinu na vzrůstajícím počtu zločinů“.

„Ano děláte z dítek apače“!

„Nikoho neurážím, ale tvrdím, že radikálové učinili se svým školním programem bankrot —, že jejich škola poskytuje dětem nedostatečného vzdělání a dělá z nich apače. . .“

Snad se zdá mnohému, že charakterisoval tuze ostře poměry školské ve Francii a přece je tomu tak.

Jak bezuzdně se chová učitelstvo zřítí z tohoto případu. Na státní škole v Montignacu, v departementu Lot et Garonne působící učitel Marse byl odsouzen k pokutě 16 fr., že střílel do procesí. K radě představených se z rozsudku odvolal a byl osvobozen. Osvobození bylo odůvodněno, že zamýšlel pouze protiklerikální projev.

A jako učitelstvo Francie, tak vede se mládež. Komenský praví „Děti opičátka jsou“ a není divu, že činí to, co jim se líbí.

Francie spěje ku konci, protože ztratila Boha a když nemá Boha, zaniká mravnost.

Chceme i my, abychom vyhynuli?

Ne, nikdy!

Počněme ve škole a provázejme mládež až na ten bod, kdy nezvratí ji ani brány pekelné.

„Velkou chybou ve výchování značného počtu těch, kteří tvoří dorůstající mládež jest ono zcela povrchní výchování, jehož následky mnozí odchovanci veřejných škol zase příliš zřetelně dávají na jevo“ (The Monthly Messenger 1909).

Bůh stvořil člověka, ten klesl, rozum se zatemnil, vůle ochabla —, potřebuje tedy člověk vedení. A výchování jest druhé stvoření člověka!

Učitelstvu bude hračkou vésti mládež dorůstající, třebas dí Komenský, že „vésti člověka, jenž je nejmistrnější a nejvrtkavější všech tvorů, jest umění nad umění“.

Škola hlásá „učíme pro život, ne pro školu!“ Vedme tedy nejen ve škole, ale i v životě!

Nedbejme na slova proroků, že čas vše přivede do dobrých kolejí. Volná škola má 216 místních skupin, 30.000 členů a mezi nimi 69 poslanců. Proto pozor!

Professor Albin Bráf pravil „Práce nás spasí“.

Proto k práci na školské roli, vypleti dlužno plevel, aby sesílila pšenice! To se může díti utvrzováním mládeže ve ctnostném životě, povzbuzováním k herojským činům, na druhé straně pozdvížením padlé mládeže a povznesením na úroveň mládeže kdysi ztracené, nyní však nalezené. Třeba dbáti, aby dobré předsevzetí se utvrzovalo a přineslo zdravé ovoce.

„První účel všeho vychování jest — chybné náklonnosti mládeže utlumovati . . .“ (Le Play.)

„Každá přátelská služba, prokázaná mladému člověku, jest kapitál, oběť, která sice ve mžiku bývá oplácená nevděkem, ale která zpravidla později se zúročí na záchraně duše.“ (Dr. Beck.)

Ať sahá práce naše . . . až za školu!

Rozhled světem.

Z posledního sčítání lidu : I. Korunní země rakouské mají obyvatel: Čechy 6,774.309, Morava 2,620.914, Slezsko 756.590, Dol. Rakousy 3,530.698, Horní Rakousy 852.667, Solnohrady 214.997, Štýrsko 1,441.604, Korutany 394.735, Kraňsko 525.083, Přímoří 894.457, Tyroly s Vorarlberkem 1,092.292, Halič 8,022.126, Bukovina 801.364, Dalmacie 646.062.

II. 7 rakouských velkoměst čítá obyvatel: Vídeň 2,030.850, Terst 229.475, Praha 224.721, Lvov 206,574, Štýrský Hradec 151.668, Krakov 150.318 a Brno 125.008.

III. Města s více než 10.000 obyvateli v Čechách: Plzeň 81 tisíc, Král. Vinohrady 77, Žižkov 72, Smíchov 51, České Budějovice 45, Ústí nad Lab. 39, Liberec 36, Nusle 30, Jablonec n. N. 29, Cheb 27, Teplice-Šanov 26, Most 25, Karlín a Vršovice po 24, Aš 21, Pardubice 20, Kladno a Chomutov po 19, Karlovy Vary a Žatec 17, Písek, Kolín, Ml. Boleslav a Trutnov 16, Král. Dvůr n. L., Kutná Hora, Litoměřice a Trnovany 15, Klatovy a Chrudim 14, Příbram, Podmoklí a Kraslice 13, Košlře a Česká Lípa 12, Hradec Králové, Beroun, Louny, Náchod, Tábor a Výprty 11, Čáslav, Vys. Mýto, Jičín, Jindř. Hradec, Nymburk, Bubenč, Rumburk, Děčín, Hor. Litvínov, Břevnov a Fischern 10.

IV. Na Moravě: Mor. Ostrava 36, Prostějov 30, Jihlava 25, Olomouc a Vítkovice 22, Přerov 20, Znojmo 18, Kroměříž a Přívoz 16, Šternberk a Židenice 14, Královo Pole 13, Hodonín 12, Husovice, Mariánské Hory a Třebíč 11.

V. Ve Slezsku: Opava 30, Polská Ostrava 23, Těšín 22, Bílsko 18, Karvín a Krňov 16.

Poslední úprava učitelských platů v Dolních Rakousích (mimo Vídeň) přinesla 519 učitelům přírůstek na služném o 200 korun, 1073 učitelům o 400 korun, 859 učitelům o 420—560 korun, 1095 o 600—800 korun, 138 učitelů dosáhlo většího služného o 800—1000 korun a 43 učitelů o 1000—1200 korun.

Ustřední Matice školská má ve své správě 76 škol obecných se 176 třídami a 8968 dětmi, 66 opatroven se 4861 dětmi, 1 střední a 1 měšťanskou školu. K uhrazení nákladu na školy tyto potřebuje ročně 617.000 korun.

Školská komise pruského sněmu usnesla se doporučiti vládě, aby vyhověla petici „Bundu“ privátních německých dívčích škol upravití novými zákonnými předpisy privátní školství.

Chorvatské učitelstvo usneslo se na tak dlouho zastaviti svoji mimoškolní kulturní a humanitní práci, pokud se nevyhoví jeho požadavkům po úpravě platů.

Katolický vysokoškolský spolek bude ustaven na základě usnesení Zemské rady katolické.

Pomocných škol a ústavů pro slabomyslné je v Čechách 9 (v Praze 7, na Kladně a v Hradci Král.), na Moravě 2 (v Brně a v Lomnici), ve Slezsku 3 (v Opavě 2 a v Krňově), v ostatních zemích Předlitavská 34; dohromady tedy 48.

Bosna podle posledního sčítání r. 1910. Bosna s Hercegovinou měla r. 1910. 1,855.835 obyvatel, z čehož bylo 986.306 mužů a 869.529 žen. — Podle náboženského vyznání bylo pravoslavných (Srbů) 808.321, Mohamedánů 616.628, katolíků (Chorvatů) 413.354, evangeliků 5.024, španělských židů 8.171, jiných židů 3.310 a lidí jiných vyznání 1.027. V zemských úřadech je zaměstnáno 10.944 různých úředníků, většinou Slovanů, totiž 9.242 (1.196 Čechů, 516 Poláků, 309 Rusínů, 401 Slovinec pak Chorvati a Srbové), 1.281 Němců, 343 Maďarů a neznámý počet Vlachů.

Dobrovolné vykupování statků datuje se již od roku 1905. Tehdy se vykoupilo 922 kmetů z 7.517 ha půdy. Počet ten každým rokem se zvětšuje. Roku 1901 vykoupilo 1.537 kmetů 16.328 ha půdy. Jeden hektar vykupuje se průměrně za 123 K. Peníze na výkup půjčují ústavy finanční.

Velice smutně představuje se školství. Ve školním roce 1908—09 bylo v Bosně a Hercegovině jen 434 škol obecných. Jedna obecná škola připadla na 3.613 obyvatelů a 126 čtver. kilometrů. Od minulého roku přibylo 29 škol obecných. Podle nařízení sněmu musí děti v těch školách učit se obojímu písmu, kyrillskému i latinskému. Do škol chodilo 42.660 dětí, z toho 30.494 chlapcův a 8.454 děvčat, podle vyznání 16.136 pravoslavných, 15.329 katolíků a toliko 5.568 Mohamedánů. Viděti z toho, že katolické obyvatelstvo nejvíce dbá o své vzdělání.

Odborně obchodní školy jsou 3 a samých obchodních 6. Všechny měly 857 žáků. V Sarajevě a Mostaru jsou školy řemeslnické a nad to ve

4 větších městech pokračovací školy řemeslnické. — Měšťanské školy dívčí jsou v Sarajevě, Mostaru a Baňaluca a mají 550 žákyň.

(„S'wiat Słowianski“, 1911.)

Z P R Á V Y.

Nechodte na učitelství! Toto vyzvání vyšlo z řad učitelstva německého vzhledem k tomu, že 500 budoucích učitelů a učitelek je bez místa a očekává se, že k těmto nezaměstnaným přibude nových 700 členů učitelského proletariátu. — Naproti tomu domníváme se, že by bylo na místě na čas omeziti přijímání kandidátů a kandidátek učitelství na učitelské ústavy, čímž by se také umožnila lepší jejich příprava k učitelství. Na závadu provedení této myšlenky je mnoho soukromých paedagogů, jichž existence umožňuje nával žactva.

Právě se dovídáme, že v sezení zemské šk. rady ze dne 30. května usneseno bylo navrhnouti ministerstvu vyučování, aby vzhledem k nedostatku učitelských míst v království Českém počet chovanců na veřejných ústavěch pro vzdělání učitelů a učitelek byl omezen zatím na 3 roky — počínajíc I. ročníkem — na 25 chovanců.

Duchovní cvičení pro učitelky všech odborů konati se budou v Přerově na Moravě. Počnou v pondělí dne 21. srpna o 5. hod. odpolední a ukončí se v pátek dne 25. srpna ráno. Poplatek za ubytování a stravu obnáší 8 K. Nemajetným učitelkám bude poplatek částečně neb úplně prominut. Žádoucnou, aby každá účastnice včas, nejdéle však do 14. srpna t. r. se přihlásila u ctihodné sestry představené Školských Sester v Přerově. Po ukončení duchovních cvičení konati se bude schůze Družiny.

Duchovní cvičení pro učitelky na dívčím paedagogiu císaře a krále Františka Josefa I. v Chrudimi konati se budou ve dnech 16.—20. srpna za obvyklých podmínek. Kterým sl. učitelkám nejsou známy, zodpoví dotazy co nejochotněji správa internátu paedagogia. Táž prosí, by slečny, jež mlčí se duchov. cvičení účastniti, přihlásily se nejdéle do 6. srpna. Školské sestry.

Sedmero hlavních hříchů vzdělaných národů. Japopec dr. Tajikava Kyn, obíraje se národopisnými studii poznal, že vzdělání národové západní spějí ke zkáze a že příčiny toho jsou: 1. Vzrůst počtu neplodných žen. 2. Šíření nakažlivých chorob. 3. Přibývání jinochů neschopných k vojenské službě 4. Úbytek kojících žen. 5. Zkažené zuby.*) 6. Přibývání krátkozrakosti. 7. Přílišné mládí manželek a manželů.

Výlet na Severní Mys uspořádá o prázdninách 1911 Jaroslav Karásek, c. k. učitel tělocviku v Brně, při čemž shlédnuto bude vše nejkrásnější, co má Dánsko, Švédsko a Norvéžsko. Podrobný program zašle na požádání pořadatel.

*) Ve Vídni ustavil se výbor, jenž si obral za úkol zříditi říšský spolek pro pěstování zubů ve škole. Význam zdravého chrupu začíná se teprve v poslední době šířit, ač v Německu, Anglii a ve Francii trvají již dávno spolky pro pěstování zubů školní mládeže. Říšský spolek má míti odbočky ve všech zemích. Stanovy jsou již předloženy k schválení ministerstvu.

C. k. zemskou šk. radou moravskou doporučený „Přehled revuí“ vybarvil se v posledních několika číslech na tendenčně protináboženskou, najmě katolicky protináboženskou publikaci, která je s to, aby ohrozila náboženské přesvědčení mládeže studující. Stačí pročísti v posledních číslech rubriku „Náboženství“, aby se poznalo, že toliko excerpta z revuí protináboženských a volnomyšlenkářských mají v „Přehledu revuí“ domovské právo a že docela ignorovány jsou naše reprezentanční revue katolické, když už ani nemluvíme o cizích. — Neví o tom sl. zemská šk. rada moravská?

Druhý český sjezd pro péči o slabomyslné a školství pomocné konati se bude v Brně dne 29. a 30. září. V kruzích paedagogických, lékařských i právnických jeví se o sjezd značný zájem a lze očekávat, že i širší veřejnost zdar sjezdu po stránce morální i finanční zajistí, by nejen přiřadil se četně k zdařilému I. sjezdu, konanému r. 1909 v Praze, ale a to hlavně, aby poukázáno bylo na nejvyšš nalahavou humanní povinnost Moravy ku ochraně slabomyslných. Referáty přihlásili dosud z Čech pp.: prof. dr. Čáda: Cíle moderní péče o slabomyslné a důležitost našich sjezdů; prof. dr. Heveroch: O neschopnostech některých dětí naučiti se mluvit, číst, psát a počítat vzhledem k získaným ztrátám řeči; řed. dr. Herfort: O mongolismu; řed. dr. Šimsa: Nové důkazy o vlivu alkoholismu rodičů na degeneraci potomstva; řed. cis. r. Hamza: O výchově dětí duševně oslabených tuberkulosou (skrofulosou); řed. Pelikán. Zlozvyky abnormálních dětí; Dr. P. Toman: Poručenské opatrovnice ve službách péče o slabomyslné; Dr. Hüttel: Lékař ve škole pomocné; J. Mauer: Duševní povaha dítěte slabomyslného a základní zásady jeho výchovy; V. Rohlena: Ruční práce na škole pomocné; A. V. Obst; Výchova slabomyslného dítěte a lidská společnost; atd. Aby vedle referentů z Čech zastoupena byla i Morava přiměřeným počtem, bylo by záhodno, aby vynikající odborní pracovníci moravští co nejdříve své referáty u sjezdového sekretariatu přihlašovali. Přihlášky přijímá a veškery dotazy zodpoví: Jos. Mrkos, tajemník výkon. výboru v Brně, Jusova ul. č. 15.

Aforismy o dětech. Při výchově dětí hrají hrozby velmi důležitou úlohu; jiní učí se děti předčasně tomu, jak se dané slovo neplní.

Láska nevzniká nikdy ze strachu, strach musí vzniknouti z lásky.

Číslo 7. vyjde dne 25. září. Tisknutím různých volebních tiskovin je toto číslo o 4 dny opožděno.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce srpna a září. ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Tiray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všecky literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel ústavu hluchoněmých v Ivančicích. Expedici obstarává knihtiskárna Rob. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

Všelidských, kterýžto časopis dostává zdarma každý, kdo se předplatí na 50 čísel v Administraci III. Přednášek v Plzni obnosem 5 K.

Z nakladatelství J. Pelcla v Praze.

J. D. Rockefeller: Jak jsem nabyl. (Chvilky seš. 2. Nákladem J. Pelcla v Praze. Za 20 hal.)

V této malé knížce jest krátká suma velikého života. Máme dojem skoro estetický, čtouce, co jest obchod ve velikém světě. Místy až překvapuje virtuosita podnikavosti, neomylná jistota ve volbě cílů a lidí a ona zvláštní elegance mas, jakou obdivujeme na konstrukcích moderních velikých strojů v průmyslu a dopravě.

Nakladatelství J. Pelcla v Praze zahajuje nový podnik literární, nazvaný **Chvilky**. Chvilky budou vycházeti každý týden v číslech po 20 h. Předplácí se na 10 sešitů 2 K, na 20 sešitů 4 K, ve všech knihkupectvích i v nakladatelství J. Pelcla v Praze II. Líp. ul. 8.

Z nakladatelství Z. U. J. U. S. v Praze.

Václav Rohlena. „Zaveďte výchovné ruční práce do škol.“ K 1.50 v Komisi má knihkupectví Josefa Rašina v Praze-VII. Tiskem B. Holinky v Praze-VIII.

Místy zaváděny u nás ruční práce do škol a hoši si v nich libovali. Ale práce ty konány jen z ochoty jak učitelů, tak rovněž i žáků, materiál musil si každý opatřovati ze svého a tak se stalo, že pro mnohé ty obtíže, jež se kladly vyučujícím i vyučovaným, zase tyto školní práce zanikly. Škoda. Jak daleko v před pokročila cizina v tomto oboru. Spisovatel, který seznal školství anglické i skotské z vlastního názoru a osobně účastnil se kursů pro výcvik v těchto pracech, vřele doporučuje ruční práce školám a to nejen školám pomocným, nýbrž i školám normálním. Všichni vynikající paedagogičtí reformátoři doporučovali zavedení ručních prací do škol a tak zajisté není daleká doba, kdy též u nás podobné se uskuteční. K tomu však je třeba dobře vycvičených učitelů, kteří by způsobili byli k vyučování hochů v různých ručních pracech. K tomu slouží právě Rohlenův spis. Jest určen především učitelstvu, aby se z něho poučilo o pojmech výchovné ruční práce, aby ocenilo sociologický, revoluční, mravní i národohospodářský jich význam, vyličuje zřízení kursů pro učitele, vypočítává odvětví ručních prací a různá při nich zaměstnání, vysvětluje postup některých prací od školy mateřské až do vystoupení ze školy obecné, jakož i zaměstnání dětí slabomyslných a tělesně nezuživých. Spis Rohlenův měli by čísti rodiče, učitelé a všichni přátelé a příznivci školství vůbec!

Z různých nakladatelství.

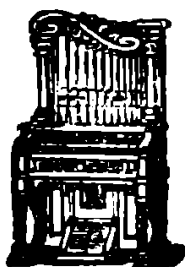
Výbor obrazu Karla Javurka. Po způsobě Gowanss art books“ v Londýně, jež přinášejí ukázky děl nejslavnějších cizích mistrů, vydává F. Hrnčíř „Umělecké knihy“, jež postupně přinesou ukázky prací vynikajících českých malířů. První svazek této publikace otiskl 55 reprodukcí obrazů našeho slavného krajana Jana Dědiny, druhý svazek přináší 53 obrazů nestora českých malířů Karla Javurka, jenž r. 1909 u věku 94 let zemřel. Reprodukce, provedené uměleckým ústavem Jana Štence a tištěné „Unii“ jsou tištěny na krásném křidovém papíře. Třetí svazek, který nalézá se v tisku, přinese výbor 55 obrazů Karla Škréty. — Cena každého svazku K 1.20. — Objednávky vyřizuje každé knihkupectví, zejména pak Frant. Hrnčíř, redaktor v Nymburce.

První česká největší rakousko-uherská továrna

výhradně na

HARMONIA

americké a evropské
soustavy

RUDOLF PAJKR & SPOL
v **Hradci Králové**.

Sklady:

Vídeň, VII., Mariahilferstr. 86.
Budapešť, X., Delej utca 11. sz.
(Tisztviselőtelep).

Skvostný hlas, vylouděný důmyslnou konstrukcí americké soustavy, sám se doporučuje a chválu svou píše. — Ceny 130 K výše. Záruka pětiletá. Na splátky od 8 K. Obrázkové cenníky zdarma a franko. Zásilka franko poslední stanice. **Pedálová harmonia** obou soustav v každé velikosti v přesných rozměrech varhan pro kostel, školu i ku cvičení.

Matiční zubní pasta Libuše

svým nynějším složením jest tak dokonalena, že dle úsudku odborníků řadí se mezi nejlepší přípravky zubní; nahradí velmi dobře podobné cizí výrobky, které v našich domácnostech jsou :::: zakořeněny. ::::

Používejte a rozšiřujte ve prospěch

Matice Školské!

Prodává se v lékárnách drogueriích a voňav.obchodech po

50 haléřích

Vyrábí a zasílá Alois Mikulášek v Brně.

TISKOPISY

VŠEHO DRUHU V RYCHLÉM A
MODERNÍM PROVEDENÍ A V
DOBĚ NEJKRATŠÍ ZHOTOVUJE

KNIHTISKÁRNA
ROB. VESELÝ-HO
VE STRÁŽNICI.

Doporučujeme - našim rodinám **Kolínskou cikorku.**

ZÁŘÍ 1911.

ČÍSLO 7.

Dr. JOS. KACHNÍK.

Vnady a vady dětské obrazivosti.

Snivé mládí bylo a bude vždy světlým bodem ve vzpomínkách lidí dospělých. Živá obrazivost unáší dětskou mysl do říše snů přes všeliké strohosti života. A děje se to často zcela bezděčně. Dítě bylo na př. bito. Pláče a naříká. Sotva ale podáno mu dřívko, ihned umlká, a upírajíc očka ku své hračce, snuje pomocí obrazivosti celou síť smyslových představ, jimiž hračku obepíná. Laská hračku svou; mluví k ní; usmívá se a jásá.

Jindy zase babička vypravuje pohádku. Děti kupí se kol ní. Očka spočívají na ústech babiččiných. Nikdo se nehýbá; jen údiv vydere se někdy z úst dítek. A když babička skončila, tu zazní radostný povzdech: „Ach, to bylo krásné!“

A opět možno pozorovati dítky, any upřeně před se hledí, rukama pohybují, k sobě mluví, jakoby ve snu. A tu obrazivost pracuje a plní mysl dětskou vidinami, jež bezděčnými pohyby svalů se projevují.

Není jistě bez zajímavosti a paedagogického užitku, pozorovati kolikerým způsobem dává se podnět k činnosti dětské fantasie. Buď přivádí se láska zevně a budí představy již dříve vytvořené, jako při vypravování pohádky; buď dítě samočinně ze zásoby smyslových představ něco přidává k postřehům vnějším a sestruje sobě vidiny, postavy a věci, jako při jednoduchých hračkách; konečně někdy vnitřním vlastním popudem vzněcuje obrazivost a jí se kochá a zaměstnává, jako když snivé před se hledí. Činnost ta není, leč ukojování vlastní energie tělesného ústrojí, mozkových a nervových ústředí, jakož i vyvlíejících se mohutností duševních. Čím lehčeji obrazy se vybavují, čím rychleji se k novým útvarům spojují, tím příjemnější pocit, tím radostnější kochání se ve vidinách obrazivosti.

I jest tak vnitřní život prvního dětství ovládnán činností fantasie. Jest proto obrazivost z nejdůležitějších psychických prvků, jež jest vychovateli ovládati a pěstiti. Snadné vychování představ smyslových podmíněno jest jejich sdružeností buď dle podobnosti aneb protivy, buď dle příbuznosti a doteku

co do času neb místa, jak určil Aristoteles a po něm Tom. Akvinský (De mem. et reminisc. Kn. 5.) nejnověji pak zkusně dokázali Wundt (Grundriss der Psychologie, 1901, str. 268), a na 20.000 pokusech Wreschner (Ettlinger, Hochwald, roč. 3. str. 86.)

Sdružování to děje se fysiologicky v mozkových buňkách, kdež vlnité pohyby vjemů dle své podobnosti, současnosti neb posloupnosti se spojují a nervstvo uschopňují, aby na daný bezděčný popud vyvolán byl obraz, ze sdružených představ složený, jež po té duše vnímá. Je-li však popud úmyslný, vychází z duše, jež obdařena jest schopností a zručností, představy sobě na vzájem podobné sdružovati, dle posloupnosti časové a prostorové vnímání a vybavování. (Guttberlet, Psychologie, 1905, str. 111).

Jelikož obrazivost v části smyslové se uplatňuje, jest zřejmo, že podmíněna jest citivostí nervstva. Odtud vysvětluje se, že jest obrazivost dívek živější, ale také tékavější než hochů. Jsouť čivý dívek jemnější, a proto snáze se i při menším dojmu smyslovém rozšiřují, ale dojem rychle mizí a nesdružuje se trvale s dojmy ostatními, poněvadž pro rychlé, hbité vnímání není k tomu dosti času. Představy se ve velkém množství v paměť dívek ukládají, ale těžce pracuje obrazivost, jak možno na př. při představování si měřických tvarů pozorovati. Jemné a citivé nervstvo dívek souvisí s jejich životním určením. Následkem citivosti čivů rozvinut jest u nich obzvláště cit a ovládá jejich duševní život. Tato citivost zapřičiňuje, že dívka všimá si jednotlivostí zevnějšíku, ať v šatstvu, ať v obydlí, ať v přírodě, jež pozornosti hochů unikají, jelikož jich nevnímá. Nervstvo dívčí uzpůsobeno jest pro postřehy a vjemy jemné a každý hrubší výraz, jenž dotkne se sluchu, dívku vzrušuje, každý přísnější pohled uvádí ve chvíli jemné její nervstvo a zvětšuje bázeň, již působí rychle vznícená fantazie. Dojem ovšem netrvá dlouho, jest-li předmět postřehy se vrátil. Ale vrací se stále, jest-li předmět postřehy jest přítomen a neztratil-li na své strohosti. Vychovatel přísného neb zasmušilého vzezření nezíská náklonnosti dívek a nedovede jich dle jejich individuality vychovávat. Ale nedovede toho ani vychovatel rozplývající se v dojmech něžných, neboť živá obrazivost, k níž popudem rozvlíející se pud rodový spolupůsobí, převádí snadno onu vlídnost na pole náklonnosti, jež autoritě vychovatelově uškoditi a dívce záhubnou se státi může.

Jinak u hochů. Nervstvo jeho jest dle určení pohlaví silnější, méně citivé. Proto také vývoj obrazivost a ostatních sil jest povolnější. Hoch vnímá ponenáhlu, ale spojuje trvaleji dle podobnosti a posloupnosti vjemy navzájem, a proto obrazivost jeho věrněji vybavuje. Hoch nevnímá jednotlivostí, jichž dojem na smysly jest příliš slabý, aby do ústředí nervového pronikl a zde jasný obraz se vytvořil. Silnější nárazy slov, přísnější pohled, důtka nedojímají jej tolik jako dívku, neboť pro menší citivost čivů nevzrušují tolik obrazivosti a pro vnitřní pocit síly vlastní, nenaplníují hochů takovou bázni, jako dívku. Jest na snadě, že sama přirozenost dívek a hochů různou vyžaduje individuální výchovu, již nepodmiňuje duše sama, ale různost ústrojí, jež Tvůrce obojímu pohlaví pro společenské jeho určení dal. Z toho vidno též, co souditi jest o koedukaci.

Obrazivost trojí způsobem se uplatňuje. Buď spojuje či kombinuje představy místně neb časově od sebe vzdálené v jedno, jako když žák něco

tajně vyvedl a učitel vstoupiv do školy, bezděčně na něj pohlédne, tu ihned obrazivost hochovi předstírá, že učitel o tom ví a očekává trest, jež mu obrazivost vytvořila; buď doplňuje či určuje představu vyvolanou, jako když dítě u večer spatřil u cesty keř a fantasmie mu vyluzuje, že je to člověk holí ozbrojený; buď vynechává úmyslně některé znaky představ, či je odtahuje, abstrahuje, jako když dítě na zamilovaném druhu vidí jen přednosti na jiném nenáviděném jen špatnosti, prvního stále chválí na druhého stále žaluje.

Ušlechtilá obrazivost jest pokladem velmi drahocenným. Ji podněcuje se duše, aby ze smyslových představ vytvořovala nové ideje a nesla se k novým ideálům. Čím uspořádanější jsou vjemy, jež skýtáme dětem, abychom obrazivost podnítili, tím živější, obsáhlejší a věrnější stává se obrazivost a tím větší radostnost působí dítěti. Ale tím se i obor vědění obohacuje a vůle posiluje. Nebudíž skýtáno pro obrazivost látky příliš mnoho, ale co se skýtá, budiž vnitřně ale podobnosti sdruženo a zevnitřně dle postupu časového povlně ale uceleně podáváno.

Živě vylíčené postavy osob biblických mocně vzněcují a vzpružují obrazivost. Představou dávnověkosti a vzdálenosti končin, v nichž osoby biblické žily, jejich bezprostřední styk s Bohem, jejich rekovnost v hájení náboženství a mravnosti, zvláštní kouzlem jímá duši dětskou a podporovány-li vjemy prostým ale procltěným přednesem a nazíráním na výtvořby církevního umění, pak jistě obrazivost dítě nejen uspokojí, ale i co do chtění a snah zušlechťení a ku ctnostnému konání podníti.

Nejinak věc se má i v jiných předmětech učebních. Nesmí se však učitel nésti pouze ku rozumové stránce duše. Takový postup obrazivost dítěte neživí, naopak utlumuje a ničí. A s obrazivostí ničí se i zájem na předměte a nastává nuda. V dějinách potřebí, aby postavy a události živě předstoupily před duši dětskou. Vše záleží na vjemu. Mnoho mluvení učitelova zadržuje činnost obrazivosti dětské. Zkreslete obraz hlavními a význačnými rysy, s příslušným přízvukem při líčení a s příslušným výrazem ve tváři, nazírejte do nitra císařů, vojevůdců, umělců, reků a světců, jež líčíte, jeho obrazivost začne pracovat a doplňovat, co podáno v obrysech; obrazivost sama doplní, co vynecháno a s postavami podobnými spojí, co vypravováno, chtění se vzbudí, a touha po činech podobných jakož i odpor proti nešlechtnostem zaujme vůli dětskou. Jen žádné přílišné drobení a rozumování!

Látku takto osvojenou ať dítě na podnět, buď obrazem, buď otázkou daný, samočinně vybaví; ať nenuceně pohyby rukou a posuny své vypravování, třeba kusé, doprovází. Cennější jest pro výchovu obrazivosti, když dítě takto třeba jen pětinu podané látky samočinně vysloví, než kdyby na stálé otázky učitelovy po částech a neuceleně jako na provázku vedeno celý úkol odřikalo; neboť jest uvážiti, že při samočinném vybavování obrazivost dle zákona sdruženosti nutně v myslí dítěte celý soubor představ, jak na vědomí vstoupil, sice vyvolala, ale že dítěti schází jen zručnost, aby všechny části pojatého obrazu na motorické nervy převedlo, to jest vyslovilo. To ale snadno dá se doplniti, jen když obrazivost nebyla utlumena, a s ní nebyl zničen zájem na věci samé. Ať i jiní žáci samočinně vysloví, co paměť jejich pojala a co obrazivost jim vybavila, a žák první ať pošeptmo doprovází vypravování

svých spolužáků dle pochodu své vlastní fantasmie. Pokaždé, když jiný žák vypravuje, prvé vyvolaný pomocí své obrazivosti látku znovu vybavuje a na motorické nervy převádí, až ke konci rozradostněn celý úkol živě přednese; rozumí se, nebyl-li žák při prvému kusém vyjadřování svým učitelem zahanben, takže se pocit nelibosti neb vzbuzená vášně jeho obrazivosti zmocnily a všeliký další zájem na předmětu zatlačily.

I v dalších předmětech školních jest obrazivost tvůrčí a hybnou silou duše dětské. Národní poesie unášejí mysl dětskou na perutiích obrazivosti a obrazotvornosti do slavné minulosti, a dává jí nazírat do nadějeplné budoucnosti, čímž se rozněcuje a upevňuje láska a přítulnost k řeči mateřské a zemi rodné. Proto nebudiž poesie předmětem rozboru mluvnického, suchopárného na rozum působícího. K tomu budiž volena prosa. Ale i tu ať dítě nazírá na umělost tvarů mluvnických, a ať mu obrazivost připravuje zálibu i na této práci, aby se pojilo vždy užitečné s příjemným.

Účelné líčení vlasti a cizích krajů nemálo přispívá k rozšíření činnosti obrazivosti; důkladné nazírání na přírodu v částech a povšechné budí pomocí fantasmie nadšení pro velikolepé dílo všemohoucnosti a prozřetelnosti Boží; dovednost v kreslení a v ručních pracích nabádá obrazivost k podivu nad mohutností ducha lidského a k vynalézavosti vždy nových a nových forem.

Jest ale míti zření k tomu, že činnost obrazivosti podmíněna jest vždy představami předchozími. Proto jest i přirozené a trvalé vypěstění její podmíněno připínáním a stálým se vracením k těmto prvkům, a to zvlášť proto, že obrazivost jakožto mohutnost popředně smyslová mnoho na individuálním upravení nervstva závisí. I jest obrazivost pěstěti popředně na vjemech vlastního okolí dítek a stále různými obměnami k nim se vraceti. Lidové samorostlé hračky, lidová mluva se svými pořekadly, pohádkami, průpovědmi, písněmi, zkazkami, lidové umění na nářadí, náčiní, na oděvu, na stěnách; lidové zvyky, náves, dědina neb město, jejich okolí, to vše budiž s láskou a nadšením po své dobré stránce dětem opět a opět líčeno a při rozšiřování oblasti působení obrazivosti s těmito lidovými poklady vychovatel nové představy porovnávej, aby se vypěstil charakter v pravdě ušlechtilý. Odloučení postupu obrazivosti od této přirozené základny a budování na vjemech cizích, po nichž bohužel lid náš zavdy tolik touží, vede k odcizení, k odnárodnění, k odlidovění.

Než tu již skýtá se příležitost o v dá ch obrazivosti pojednati. První vada dětské obrazivosti jest její jednostranné vypěstění na úkor snaživosti a rozumu. Sem spadá přílišné pěstění pohádky. Nelze popřít, že pohádka jest kouzelným proutkem pro mládež a že jí nejvíce radostných chvil připravuje. Jsou vychovatelé, kteří tvrdí, že dětem popřít jest snivého mládí dokud jen možno, a proto činí základem vyučování v prvních letech pohádku a směsují tak svět vybájený se světem skutečným. K tomu nelze přisvědčiti. Mozek mladých dětí jest měkký, nervstvo velmi citivo, smyslová představivost či obrazivost velmi živá a působivá, takže dítě ve svých prvých letech řídí se co do tužeb a přání výtvořů své fantasmie, byť zevnější nátlak poměrů uskutečnění jich prozatím zabraňoval, dítě přece doufá v uskutečnění svých snů aspoň v budoucnosti, a tyto dojmy usadí se pevně v obrazivosti,

takže i později, kdy rozum se vyvinul a uskutečnění nemožným se uznává, přece obrazivost stále a stále je předstírá a touhu po nich budí. Dívka, jež odkájena byla pohádkami o princeznách a královnách, touží později býti princeznou aspoň na plese nebo na ulici a dle toho se šatí, dle toho jedná. Filantropisté pohádky zavrhovali. Rouseau ve svém „Emilu“ příkře se o nich vyslovuje, an napsal: „Jak můžeme býti tak zaslepeni a nazývati bajky dětskou mravoukou a při tom neuvážiti, že porovnání dětí bavlů, je klame, že svedeny byvše lži dávají uniknouti pravdě a že to, co činíme, abychom jim učinili vyučování příjemným, jim překáží, aby měly z něho prospěch? Bajky mohou poučovati lidi dospělé; ale dětem musíme říci pravdu čistou; jakmile ji zastřeme závojem, nedají si více práci, aby závoj ten odhrnuly“ (Emil, o vychování, přel. Dr. Krecar, str. 144—145).

Jest na tom mnoho pravdy, ale nikoli pravda celá. Doma bývají dítky odkájeny pohádkami; čiň tak i škola v prvních letech, ale jen odměnou za pozornost při vyučování reálním a za účelem osvěžení obrazivosti; vyučování samo dějž se na základě vypravování událostí skutečných, jichž dějiny obecné a církevní jakož i život společenský dostatek poskytují.

I jinak mimo pohádku zveličování událostí skutečných neblaze může působiti na obrazivost mládeže. Četba dobrodružných románů svedla zavdy hochy, že se sloučili v četv zlodějskou, stavše se obětí své bezuzdně rozvícené obrazivosti. Příliš živé líčení krajin cizích bylo často na příčině, že hoši dle mocného pudu své fantasie vydali se bez rozmyslu na cestu do krajin těch. Přeceňování bohatství a blahobytu hmotného vychovalo snílky o štěstí, jež plyne z množství peněz a statků, a o nezměrném neštěstí, jež působí ztráta jich; i zapříčinilo samovraždy, když statky nějakým neštěstím ztraceny.

Nejvíce však škod v oboru mravním a vychovatelském nastupuje obrazivost vznícená pudem rodovým či pohlavním. A to zvláště v době přítomné, kdy se výchova nese za získáním statků hmotných a užíváním jich a pudů přirozených do plného vyžití; v době, kdy na př. Ellen Keyová volně ukojí pudu rodového prohlašuje za sociální nutnost a usuzování o právu a nepravu ve věcech lásky za vnější mravní otroctví. Odtud snahy o sexuální poučování dítek až do podrobností. Co o tom souditi? Dr. Fr. Foerster přičítá tak veliké poblouzení mládeže v době přítomné u věcech pohlavních „hroznému úpadku vzdělání charakteru a všeobecné požívavosti doby“. Ale týž učenec nespátřuje záchranu v přímém poučování o věcech pohlavních, nýbrž tvrdí, že poučování takové činí dítě jen zvědavým na to, co se mu zamlčuje, a že pohlavní pud sám jest uličník, který si také z nejlepšího poučení vybírá především to, co jej dráždí a popichuje. Proto spočívá dle něho při zvláštní povaze pohlavního života nejlepší poučování právě v tom, že se myšlenky odtud odvracejí. „Mezi dítkami vševědy — dí Foerster — nenalezl jsem nikdy dítku roztomilého“ (Pohlavní mravouka a výchova, přel. Urbánek, str. 84, 85, 102).

Věc jest samozřejma. Pud pohlavní jest po stránce smyslné vášeň, kterou vložil Tvůrce do přirozenosti lidské na zachování rodu. Přidal ovšem stud, aby vášeň nevybočila. Kde se stud stykem pohlaví, oplzlou četbou, nazíráním na oplzlé výtvoř umělecké otupuje, tam vášeň rodová obrazivost stále

podněcuje, aby vybavovala představy necudnou četbou, necudnými pohledy a řečmi nabyté. Následek je, že odpoutaná ba spíše dosud nezdolaná smyslnost v mládeži nabývá vrchu, a vede ji k choutkám, jež ničí zdraví, odvádí ode všeho vyššího, od Boha a mravnosti, ba v návalu rozpoutané obrazivosti vede i k samovraždě, již veřejnost zahaluje přídomek „z nešťastné lásky“. Foerster hojiti chce tento smutný stav výchovou vůle. Ale branou k vůli jest obrazivost. Kde tkví zlo, tam se musí páka nasaditi. A zlo tkví v uvolněné, pokálené dětské obrazivosti. Jest proto v pevný svaz sdruženosti s představami pohlavní vášně uvéstí představy ušlechtilé cudnosti, čistoty a panenství. Na prvním místě jest tu vlastní příklad vychovatelův, jeho čistý život, jeho úcta a vážnost k cudnosti, jeho upřímné rozhořčení nad každým slovem, skutkem, pohybem neslušným. Jsou tu příklady a vznešené vzory čistoty v Josefu Egyptském, v Nejsvětější Panně, ve sv. Aloisiu a v jiných svatých, světicích Božích, ale i v životě společenském dítek, jež nevinností, svatostí, neporušeností vynikaly. Přidá-li se k tomu účelná práce, jež odvádí mysl od těkavých obrazů rodové vášně, přidá-li se živé vylíčení na konkrétních příkladech všudypřítomnosti a vševědoucnosti Boží, a vylíčí-li se důležitost věrného a trvalého svazku manželství pro výchovu dítek a celou společnost ve světle příkazu již v ráji daného, pak postavena hráz proti necudnému řádění obrazivosti, neboť vždy, kdykoli vybaví se, ať podnětem zevnějším ať vnitřním tlum představ neslušných, vybaví se i tlum představ čistých, které dle zákona protivy a současnosti s představami neslušnými byly spojeny; představy cudné nabudou převahy a vůle k zákonu vševědoucího a všemohoucího Boha připoutaná a modlitbou a svatými svátostmi posilněná osvobodí duši dětskou od otroctví necudné obrazivosti, aby spočinula v čistém nazírání na rekovné vzory sebezáporu a těšila se z vítězství, jež vydobyla nad nízkými choutkami smyslnosti.

Pathologickými úkazy obrazivosti jsou: halucinace, vidiny, suggesce a hypnosa; stavy to, jimiž jen výjimečně vychovateli jest se zabývatí.

Obrazivost může takové živosti dosáhnouti, že poruší se ústředí mozkové a že se výtvořiny obrazivosti přenášejí na věnek, aniž ve skutečnosti existovaly. Vyskytují se u dítek, jež zdržovaly se ve tmě, jichž činy porušeny byly požíváním alkoholu neb rozčilující četbou. Děti takové vidí před sebou strašidla a utíkají před nimi. Zde potřebí lékařské pomoci, čistého, zdravého vzduchu, koupelí a tělocviku.

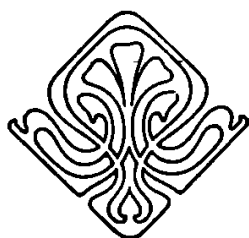
Kdežto halucinace mimo mysl dětskou se jeví, zachvacují, vidiny či přeludy mysl samu a vznikají z předráždění mozkového, takže dítě nedovede rozeznávatí pravdy od přeludu a lži, a vypravuje události, jež se skutečně neudály, jakoby se byly udály, neboť obrazivost na způsob událostí skutečných mu je vybájila. I co se dítěti ve snu zdálo, vydává často za skutečnost, neboť následkem nedostatku soudnosti nedovede ještě přesně děje reálné od vymyšlených rozeznávatí. Uklidnění nervů mozkových povlovnější prací, zákaz časté a rozčilující četby, odplírání víry vybájenému vypravování a přesné vyšetření události, jakož i přesvědčování dítěte o nemožnosti toho, co vypravuje, může tu dobře na vyléčení obrazivosti působiti.

Velmi přístupna jest obrazivost suggesce. Closson vypravuje v ohledu tom pokus přímo neuvěřitelný. Naplnil láhev destilovanou tedy bezzápachovou

vodou a zabalil ji do bavlny a uložil do bedničky. Bedničku vzal sebou do přednášky, v níž, jak pravil, přesvědčiti se chtěl, jakou rychlostí se zápach v ovzduší šíří, kdež přednášeti hodlal, rozšiřuje. Vyzval přítomné, aby, jakmile zápach pocítí, ruku zvedli. Po té opatrně vyňal láhev z bedničky, otevřel ji, a nakapal destilované vody uhýbaje hlavou co možná na stranu, na bavlnu a vyňav hodinky, čekal na výsledek. Po prvních 15 sekundách zdvihli ruce v prvních řadách lavic, a po 40 sekundách cítili zápach již i v posledních lavicích, takže tři čtvrtiny přítomných tvrdili, že zápach pocítili, ač destilovaná voda ani vůně ani zápachu nevydává (Méric, *das andere Leben*, I. 123). Je-li taková suggestce možná u dospělých, čím více u dětí, kde menší jest soudnost a bujnější obrazivost. Dětem snadno lze namluviti, či vsuggerovati, věci až neuvěřitelné. I to jest účinek obrazivosti, již neovládá rozum. — V době probouzející se puberty děti zvláště lnou přičítati živé obrazy neb sny rodového pudu osobám, s nimiž se stýkají; jakýs sklon ku věcem tajemným bývá příčinou, že děti přijímají velmi lehce věci pověřivé a svou fantasií je zveličují. Zde potřebí pevného vedení, aby děti nevěřily vše a nevěřily každému, co se jim sděluje. Zde potřebí i pátrati po prameni suggestce, aby se svádění dětí zabránilo.

Živým vzbuzováním představy spánku uspává se dítě a může uvrženo býti do stavu hypnosy, kdy svaly a motorické nervy bezděčně poslouchají živé obrazivosti, kterou vyvolává hypnotisator svými povely a pokyny. Úkaz zcela přirozený, neboť mnohé děti začasť ze sna mluví, někdy i vstávají a vykonávají, co jim obrazivost v tak zvaném snu velí. Tyto bezděčné pohyby doprovázejí tím hbitěji tužby pracující obrazivosti, čím rozrušenější jest ústředí nervů motorických, takže tělo zcela neodpočívá. I zde potřebí pátrati po příčině nemoci; ji vyhojiti; děti takové před spaním četby chrániti a když bezděčné pohyby se dostaví, klidně spánek jejich přerušiti.

Jest tedy obrazivost pro veškeren život dítěte a jeho výchovu důležitostí nevystižitelná. Dítě — praví Herder — necítí se nikdy blaženějším, nežli když bájí, vmýšlejíc sebe v cizí situace a osoby. Ale toto bájení musí podřízeno býti soudnosti, neboť může snadno vybočiti. Proto napomíná biskup Milde ve své učebnici obecného vychovatelství, aby vychovatel nevzdělával obrazivosti nikdy výhradně ani měrou hojnější nežli rozum; kdykoli by obrazivost nabývala vrchu, jest vychovatel od dalšího ji rozněcování ustoupiti a chovance odtažitými úvahami zabývati.

Dr. VLASTIMIL.

Vychovatelna císaře Františka Josefa I. pro hochy v Brně.

(Dokončení.)

Ústav brněnský, na nějž dle zákona ze dne 24. května 1885 má vrchní dozor stát, je dvojpatrový. Má 10 spáren, každá pro 18—20 chovanců, prostrannou jídelnu, 7 učíren, 6 dílen, sál, tělocvičnu, koupelnu¹⁾, nemocnici²⁾, vedle bytu ředitele a hospodářských místností, veliký dvůr a zahradu. Pravou ozdobou je krásně upravená kaple s Nejsvětějším.

Všechny místnosti jsou přiměřeně upraveny. Ač nábytek v nich jednoduchý, působí na navštěvovatele velmi příznivě. V celém ústavě — jenž je zrcadlem ředitelovým — je vzorná čistota, vzorný pořádek. Pohlédneš-li na svěží vzezření chovanců, uhodneš a přisvědčíš, že ústav vyhovuje všem zdravotním poměrům; přihlédneš-li, jak s úsměvem a čile se mají chovanci ku práci, jak jednají dle společenských pravidel slušnosti, sotva bys řekl, že jsou to ti, jichž se lidstvo mělo báti a s úctou pohlédneš na zásluhy tamnějších vychovatelů.

Na chodbách, v jídelně a ve spárnách jsou povzbuzující obrazy a nápisy. Z nápisů uvádím:

Kdo chce chleba, pracuj, kde třeba.
Kdo se zbožně modlívá, síly k ctnosti nabývá.
Kdo si práci oblibuje, cti a chvály zasluhuje. atd.
Keine Wonne, wie die, im Stille Gutes zu tun.
Abbitte ist die beste Genugtuung.
Erst besinn's, dann beginn's. atd.

Zájem bohoslovců v ústavě byl veliký. Tu vidíš, jak jeden opisuje pořekadla (i to žertovné v kuchyni: Vždy, kuchařky, než solíte, pamatujte na muže, když má potom velkou žízeň, chudák za to nemůže!), tam druhý stenografuje řeč p. ředitele Ječmínka, jiný zase kloní se k chovanci pracujícímu a vyptav se na poměry, dodává mu chuti k práci a vytrvalosti v dobrém, tam jiný těší nemocného v nemocnici, tam obdivují výkresy vánočního stromku (jak si jej každý chovanec individuálně představil, tak jej zobrazil), tam zručnost a dovednost chovanců ve vroubkování, tam jiný s úsměvem se baví s maličkým Slovákem z Černové, který staví chaloupky z černého těsta — a všecko volá k nám slovy Msgra Šťastného:

„Všude život, činnost, ruch.
Synu, jako ptáka k letu
ku práci tě stvořil Bůh!“

¹⁾ V sobotu o půl 8. hod. večer se dívky koupávají. Koupel je zde sprchová, její zařízení výhodné a bezpečné proti rozšiřování jakékoli nákazy nebo nečistoty, se kterou tu bývá u nových nezdědka co činiti.

²⁾ Právě v době naší návštěvy dlel v nemocnici chovanec stížený kostižerem — následek života rodičů „pořádného“ ... Ubohý, bledý, hnisavé rány ... Trpí dříve za rodiče ... Nařkal, že matka dosud ani za ním nepřišla ..., otce nemá ...

Vzorný pořádek, péle, jsou důkazem vzorného vedení, součinnosti všech sil na ústavě působících, veliké trpělivosti. Ředitel Ječmínek, jsa ještě národním učitelem v Hulíně, napsal o řediteli ochrany brněnské Emilu Krebernikovi: „Skutečně pro bídu jiných zapomíná na sebe, své pohodlí a zdraví a všechen čas svůj, nejen dni, leč mnohdy i noci věnuje jen blahu svých svěřenců zanedbaných, zpustlých, z kteréžto obětavosti zajisté vytryskuje zdroj zázračné síly pro jeho působení blahodárné“¹⁾. A nyní, jsa sám ředitelem ochrany, závodí v témž směru vítězně o první cenu.

Všude v ústavě patrné, že vodítkem snah nynějšího ředitele Kristiana Ječmínka jsou paprsky přesvědčení, jež projevil i ve své promluvě k bohoslovcům při návštěvě ústavu, v promluvě, jež mluví do duše dnešnímu světu, vycházejíc z úst odborníka zkušeného a jsouc plna prvků vychovatelských, povzbuzujících, varovných a výstražných. Pravil:

„Je mi velikou ctí, že mohl jsem vás jako ředitel uvítati. Je nám všem velkým potěšením, že myšlenka výchovy mládeže zpustlé zapustila své kořeny. Přijměte od srdce dnešní slova má.

Veliký básník Vrchlický praví: „A jak hloh trpké nese ovoce, tak vychování dítek bez otce“. Celou pravdu těchto slov můžeme potvrditi my, kteří se zabýváme výchovou dítek, jež skutečně nemají otce namnoze, nebo mají takového otce, který je jejich zhoubou! Víme, jak sirotek nařlíká . . . a my máme takové sirotky, ale nejen sirotky, nýbrž dítky naprosto mravně zkažené. Okolnosti působily na ně tak, že se staly obavou celého okolí, měly namnoze co činiti se soudními úřady a podle jejich rozsudku nám byly dodány.

Dnešní doba je, velectění přátelé, pohnutlivá, dnes jedná se o výchovu, a Vy, velectění přátelé, půjdete do světa zajisté s těmi ideály nejlepšími, abyste přiváděli k dobru ty, kteří jsou zkažení. Bylo to roku 1878, kdy arcibiskup olomoucký Dr. Frant. Bauer pravil: „Pánové, jsme kosti z vašich kostí, jsme krev z vaší krve, a není synem vlasti, kdo právě tyto dva stavy, stav učitelský a duchovní od sebe odlučuje“. A letos na Velehradě měl jsem příležitost opět slyšeti tato vzácná slova z týchž úst. Dnes, jak víme, zabývá se otázkou výchovy kde kdo, a mnozí chtějí jen volnou výchovu. Tu však je nám dobře uvážiti, jest-li možno o volné výchově vůbec mluvit!

Vše je zřízeno ke svému účelu. Když chceme stavěti dům, neřekneme: „Pane staviteli, postavte mi dům, jak myslíte“, nýbrž „chci dům k tomu a tomu účelu stavěný!“ A kdo chce, velectění přátelé, podniknout cestu do Ameriky, kdo se chce vydati na moře, otází se: „Mohu se svěřiti tomu muži, kterému mne odevzdáváte, byl již v Americe, je dobrý kormidelník?“, a kdyby mi řekli: „Ale loď je přece skvostná!“ — odpovím: „Když ten člověk nezná cesty do Ameriky, tak mu života svého nesvěřím!“ — A když někdo vystupuje na Velký Zvon, zjedná si napřed dobrého průvodčího. Napřed vždy jde vůdce, ukazuje, jak mám skákat, skočí napřed, já teprve za ním, a když se vracíme, rovněž nemohu sám, poněvadž cesta dolů je neméně nebezpečná.

¹⁾ Trojl. str. 45.

Když každá věc je účelně zřízena, když ani mrtvé hmoty nemohu svěřiti člověku neznalému, nýbrž tomu, který pracuje za jistým cílem a svými zkušenostmi je zárukou, tím méně můžeme svěřiti dítko člověku, který by chtěl pracovati bez jakýchkoli zásad; nejdražší svůj poklad, dítko, svěříme jen rukám osvědčeným.

Výchova volná je nemožna, nýbrž třeba výchovy mravně náboženské a podle této třeba se nám řídit. V životě poznáte chyby v rodinách a toho si právě musíte všimati. Seiler praví, že právě pro výchovu je nejdůležitější příklad rodičů. Víme, že skutečně příklad rodičů a vychovatelů je zrcadlem pro dítky, jež dle něho své jednání upravují. Chybou by bylo, kdyby někdo právě v tomto ohledu nepřihlížel k rodině; spořádané manželství, to je to růžové pouto, po kterém splývá spokojenost; nesvorné manželství, to je ta rakovina, která hlodá na kmenu výchovy.

Mnozí, velectění přátelé, obviňují školu. Ale ne —! Kdo byl ve škole a pracoval se žáky, tomu ani nenapadne, by zkázu šířil ze školy. To se děje již, jak pravil Quintilian, v domácnosti. Náš Kollár praví, že dobrý vychovatel je takřka tvůrcem člověka; co Bůh stvořil, vychovatel dokonává, podobně pracuje vychovatel jako sochař. Denní zkušenost pak nám ukazuje, že s kým dítě obcuje, takovým je. Proto musíme pátravým okem pohlížeti na celé okolí dítěte, které nám svěřeno. Všichni pospolu pak musíme tvořiti celek, bychom nehynoucí dílo výchovy vykonali ku blahu vlasti a národa. Ve stroji na př. v hodinách jednotlivá kolečka se pronikají a uvádí v pohyb, do sebe zasahující, vzájemně působí a stroj vykonává veliké dílo. Také v lidské společnosti je tomu tak: stavy se musí vzájemně doplňovat, obzvláště stav učitelský a duchovní. Také se musíme doplňovati, spojití se ke svorné práci: stav učitelský a kněžský! Pak národní strom ponese ovoce hojné a zdravé, a také lidstvo bude moci si odpočinouti pod ratolestmi ve příjemném chládku stromu národního, vykonavši dílo své.

Pak také přestane nespokojenost a sváry mezi jednotlivými stavy. Dnes je velice těžko žíti: klam a přetvářka ovládly všechny vrstvy, lest a klam, podvod a zpronevěra slaví dnes vítězství. Až se pozná důkladně podstata různých stavů, které se pouze formou dělí, až se pozná, že je to pouze obměna, pak bude každý stav na sebe hrd, a společně se budou snažiti stavěti budovu šťastné budoucnosti mládeži národa. Jaká hrůza by nás pojala, kdybychom přišli do budovy s krásným průčelím, ale schodiště by bylo zbořeno, krásné věci památné zbořeny, střecha nad hlavou letí . . . a tak to vypadá ve společnosti lidské . . . poněvadž je nespokojenost mezi všemi stavy . . . tak že kdosi mohl říci: nevyplní-li láska křesťanská propasti mezi jednotlivými stavy, vyplní ji proudy krve — — —. První by se stalo, k tomu musíme všichni pracovati, stav kněžský a učitelský je v první řadě k tomu povolán: obapolná shoda, svorná součinnost, která je roditelkou velikých věcí v minulosti, bude jí bohdá i v budoucnosti!

Jsme povinni starat se o výchovu — vedeť každý národ dvoji boj: boj s přírodou a boj s okolím. A národ náš má zajisté příčinu, by sepial všechny své síly, maje přese všechny boje stále zdravé jádro a nadání ethické i esthetické. — Veškerý boj vášnivý je nezdravý, třibení mínění je zdravé! Musíme se doplňovat, vyhledávat, co nás spojuje, vědouce dobře,

že jsme všichni ve službách lidskosti, žold přijímáme od lidstva za svou práci, na svém štítě máme psáno: „Obrození lidstva“. Dnešní poměr mezi učitelstvem a kněžstvem není zdravý, a musíme se přičinit, by ten osten byl konečně zlomen, abychom pracovali všichni stejně a radovali se stejně z užitku.

Dnes rozleza se náboženská vlažnost a právě na duchovenstvu jest, aby ona vlažnost padla, o to musí duchovní se starati, a padne tehdy, když získáme nejen malé, ale i větší. I ten větší člověk se musí dnes přesvědčiti o síle náboženství, nesmíme trpěti náboženských rozbrojů, nesmíme trpěti hanobení náboženství. Musíme všechno bráti vážně, každý obřad je významný, musíme pro něj získat také porozumění u lidí, a pak není možno, by se šířilo, co dnes slaví své orgie. Nespokojenost, doutnající v srdcích lidských hrozí vypuknouti a způsobiti společenský převrat, čemuž máme zabrániti. Musíme ukazovati, že naše přesvědčení je silou, kterou chceme projevit skutkem, přesvědčení je božská jiskra v člověku, a té si člověk nesmí dáti vzíti. I mylné přesvědčení jakožto přesvědčení zasluhuje úcty, a půjde-li za ním jeho majitel, pozná jistě časem, že je na mylné cestě. Nechceme třídní boj, ale mužně hajme spravedlivého přesvědčení. Tu se možno odvolati na Komenského, na Husa, ti přece dnes platí! Je pravda, Hus chybil, ale přece zde vyniká síla přesvědčení. Komenský, uvažuje o výchově, praví, že člověkem na světě býti znamená: býti světovým (znát sebe a všecko), ctnostným (rozšafně řídití sebe a všecko) a pobožným (obracet sebe a všecko ke zřídlu, k Bohu)! Toho muže uznává každý a ten nám přece může býti v této věci měřítkem dobrým, proč tedy jeho hlas má býti hlasem volajícího na poušti?

Dále Čelakovský, to byl veliký muž, professor universitní, básník zvučného jména a praví: Hlupec je, kdo myslí, že lidé mohou býti hodnými, když na Boha sice nedrží, ale váží si ctnosti a mravnosti. Hlupec dí: ať nám pramen vyschne, jen když po troubách nám do města poteče!

Jiří Washington nebyl blouznílek, a ten pravil: „Mravnost a náboženství, to jsou nezbytné sloupy a není přítelem vlasti, národa, kdo by ty sloupy blaženosti lidské podkopával.“ Náboženstvím právě se dostává zákonům posvěcení.

Není důvodu, by proti nám někdo rýpal, zvláště jest-li je to náboženství katolické. Ale že tak někdo činí, jsme sami toho příčinou, totiž ti, kteří si to nechají líbit. V jedné obci jeden kněz bojuje, druhý se o to nestará, spokojuje se prací ve škole; ten jenž se obětuje, je nenáviděn, druhý, který pohodlně žije, je oblíben Já bych se podíval, kdyby se chtěl někdo v mé přítomnosti o kollegu neb ústav otřít!

Slyšel jsem jednou venku rozhovor o náboženství . . . Všichni chtěli filosofovat . . . Ale já myslím, že náboženství je vysoko povzneseno a nikdo by do něho neměl rýpati! Na jedné straně jsou vědy exaktní, na druhé vědy empirické; oboje spojuje filosofie a vysoko nad ní je náboženství v takové výši, že nikdo k ní nemůže dospěti; to je tak vysoká filosofie, ke které se lidstvo nedostalo, poněvadž končí v Bohu! Ke hlásání této filosofie jsou povoláni kněží, což se má díti mírným, přesvědčivým způsobem, poněvadž i ti, kdož by se jinak stavěli na odpor, až se uklidní, dají se přesvědčiti

Znám to, vím, že na příklad učitel a kněz, nevyhýbají-li si navzájem, nýbrž se stýkají a přesvědčivě mluví, také se navzájem sblíží. Vždyť tyto stavy navzájem se doplňující, jsou podle Havlíčka stav jeden.

Život nás poučil, že právě dorost společnosti lidské třeba vésti k řádné budoucí práci, a my, poznavše zlo, máme přikročiti k nápravě. Že bez náboženství nemůže člověk být, o tom se lidstvo může přesvědčiti snadno. Byli to velcí mužové, státníci a vojevůdci, a sám Napoleon, jenž pravil, že potřebujeme měřítka, neomylného měřítka a sice pro obyčejný život obchodní již — a tak vznikl metr. A tím více, že třeba nám neomylného měřítka pro život duchovní, mravní, o tom přesvědčujte každého ve svém okolí, a to je náboženství, víra, která je, jak praví Sušil, perlou života, a proto nám musí býti vzácná, třeba jí hájiti a sice způsobem důstojným. Najednou to nebude, bude to státi mnoho práce, ale je třeba vytrvalosti.

Rodiče si vždy přejí, by se dětem dobře vedlo a podobně je přáním učitele světského i duchovního zdar mládeže, by poznala své povinnosti. Ovšem, musí i staří konati své povinnosti, jelikož příklady táhnou. Ze zkušenosti mohu mluvit o dětech, které k nám přišly otce plchnout, po matce stělit . . . Je povinností naši upozorniti na příčiny toho, musíme upozorniti na výchovu! Kde je kázeň a poslušnost, tam je nedaleko láska — praví Goethe.

Je předně nutno nabádati k návštěvě školy. Musíme přesvědčiti, že škola je, byla a bude štěstím dítěte! Zanedbá-li dítě jednou školu, po druhé nepochopí, po třetí ztratí chuť, po čtvrté se vzdálí školy, a je ztraceno. V této věci můžeme poukázati na židy, kteří své děti ke škole nabádají a také jich poměrně 11kráté tolik studuje, než děti katolických!

Když budeme poznávati nedostatky — žijíce mezi lidem — přispějeme pak jistě velice k výchově zanedbané mládeže. Jakkoli mírného požívání lihovin netřeba zavrhovati, přece je užitečno a nutno poukazovati na zhoubné následky požívání nemírného! Rovněž na škodlivé účinky kouření, by se aspoň mládež — pokud možno — kouření zdržovala.

Dále je bojovati proti ohyzdné četbě románů, detektivek. . . Dítě, které ssaje jed, jistě bude otráveno. . . Mnozí právě následkem četby ztratili lásku k vlasti, přejíce si místo rodné země ony kraje, jež jim četba jejich vykreslila.

Kdo vyrval pak člověku víru ze srdce, je surovým ničitelem spokojenosti. Nedejme se másti! Pravý pokrok záleží v tom, abychom uvedli spokojenost do vlastního nitra a zároveň ji šířili do vlastního okolí.

Co se práce týče, musíme stále a stále nabádati dítky ku práci, poněvadž nechť ku práci je příčinou mravního úpadku. Dětem můžeme ukázati na včelách, na mravencích, na osévání, vzrůstu osení, činnosti zahradní, jaká je cena práce, která kromě toho činí člověka Bohu podobným. Práce se musí státi člověku nejen potřebou, nýbrž i slastí. Od královského křesla, až po žebráckou hůl je třeba práce!

Tím-li se budeme řídit, nebude tolik zanedbané mládeže. — Mládež zanedbaná je ta nejnešťastnější mládež. Ubohá, zpustlá mládež je jako člověk, když je vytažen z bahna, v němž tonul: bahno v celých útrokách, bahno i v srdci. . . Uvidíme-li hluchoněmého, litujeme ho; ale uzříme-li hochu

zanedbaného, řekneme nanejvýš, že se o něho nikdo nestará a sami se o něho také nestaráme. . . A kam to dospívá? Až ku popravišti . . . A přece nám musí býti každé dítě drahocennou perlou, které máme a musíme dobýti a zachrániti pro lidskou společnost. Je to práce v zájmu společnosti, chceme získati nesmrtelnou duši dítky, musíme si dodati odvahy a trpělivosti, až dítko získáme! Vždyť je to budoucnost vlasti a národa! Kdyby dítky dorůstaly ve zlé členy společnosti, jaká bude budoucnost?

Opuštěné dítě je nanejvýš nešťastné dítě, a dostane se mu jen tehdy řádné výchovy, bude-li vysvobozeno z nešťastného svého okolí. V našem ústavu je tolik dítek, a jak pestrý je život jejich předchozí! Kdybyste četli, jak si matka nafíká, že dítě jí neposlouchá, že po ní hází, je-li nemocná, že jí shání s lůžka, kterak chlapeček zapálí stavení, obviní dědečka a ten sedí nevině a chlapec se teprve zde v ochranovně přizná . . . jak hoch znásilnil pětiletou sestřičku . . .

Věru! Co společnost lidská nedá na vychovatelny, to se vymstí na ní, poněvadž ti, kterých nikdo nechce viděti, přijdou se zafatými pěstmi žádající poplatek, jenž jim byl na výchově zadržěn! V nich hrozí nebezpečí pro vlast — a přece mohli se z nich státí členové vlasti užiteční!

Naše děti jsou nejnešťastnější děti! — Vždyť tu máme 1/3 dětí slabomyslných! . . .

První hlas musí vejti v lid: Zřizujte vychovávací ústavy pro dítky mravně ohrožené, zpustlé, a až toto zlo zadržíme, můžeme přikročiti ke zřizování ústavů pro slabomyslné, poněvadž potom přestanou robotárny, a dosavadní náklad na ně možno pak dáti na ústavy pro slabomyslné.

Toho dosáhneme, budeme-li svorní, učitelé duchovní a svěští. Proto prosím, velectění přátelé, vynasnažte se v životě každý, byste svým celým životem přispívali k urovnání a shodě mezi těmito dvěma stavby, které bez sebe žiti nemohou, ni cíle svého dosáhnouti! Každý-li urazí kus cesty v před, pak jsme již vykonali veliké dílo, ježto často nesvornost mezi těmito stavby zaviňuje nedostatky při vyučování a následky jeví se v budoucnosti!

Myslím, že jste porozuměli, co cítím, totiž potřebu výchovy, zvláště zanedbané mládeže! Pracujte v životě, nedejte se zdržeti, přijďte se podívat, jak se vychovává, že na podkladě náboženském, a že to chladné srdce je nám možno pouze náboženskými city pomalu, ale jistě rozehřáti a obměkčiti, a my jsme přesvědčeni, že na tom základě se nám práce daří! Podle statistiky je 85% z našich chovanců napravených! Jen kdyby svět nám jich nekazil zase!

Pravá humanita jeví se činy, je spojena nerozlučně s láskou, která je milosrdná, pracuje, trpí, vytrvá, až dojde svého cíle! Pouze peníze nic nepomohou, je třeba k nim přiložiti také trochu lásky!

Jdeme též mezi ty chudáky a přesvědčíme se, že láska působí více než dar, ale také dar způsobí, že se srdce chudáka přikloní opět k bohatšímu, od něhož se odvrátilo!

Práci svorné, vytrvalosti, součinnosti volám: „Zdař Bůh!“

Ze srdce poděkoval professor Kalvoda p. řediteli za laskavou ochotu, kterýžto dík rozvedl jiný z přítomných, poukázav, jaké odměny má se pan ředitel za veškeru svou obětavost nadíti. Je to: a) nadšení přítomných boho-

slovců, kteří chtěli pracovat jako lvi s odvahou a jako holubice s mírností ku blahu lidstva i na roli mládeže zanedbané; b) řádný život pozdější chovanců ústavu; c) vděk lidské společnosti; a kdyby nic jiného, je to d) hlas svědomí s vědomím veliké práce vykonané pro lidstvo a konečně e) Bůh, jenž nenechá takové práce bez odměny, an pravil: „Cožkoli jste učinili jednomu z bratří mých nejmenších, mně jste učinili!“ . . .

Projevem upřímného vděku byla také slova, jež pronesl jménem všech přítomných bohoslovců cthp. Karel Skoupý.

Opouštěli jsme ústav ten v přesvědčení: „Pracovat pro dobro mládeže ji vzdělávat, pravou dráhu života jí ukázat, její city a náklonnosti pořádati by mohla bez úrazu dospěti ku pravému konání povinností svých a tím ku pravé hodnotě člověka, je pravou rozkoší každého myslícího člověka, jehož heslem je: Bůh a osvěta: Jest zajisté práce ta nejvyšší rozkoší pro učitele — vychovatele, jemuž mládež, budoucnosti to naděje, svěřena jest a za niž plnou má také zodpovědnost!“¹⁾

Děkujeme znovu vroucně p. řediteli a pp. učitelům s ujištěním, že úctu a vděk svůj také činy se vynasnažíme dokázat a přejeme jim z celého srdce, by se uskutečnila slova pana ředitele: „Kéž by svět propuštěných chovanců zase nepokazil!“

Děkujeme upřímně také vldp. Fr. Kalvodovi, professoru na ústavě učitelském, jenž zároveň přednáší paedagogiku a sblížené předměty v brněnském alumnátě a je si vzorně vědom, že pravé vzdělání není memorování a osvojení si chladných poznatků, nýbrž při výchově, že dlužno s poznatky spojit ušlechtilé, praktické motivy pro srdce. Ušlechtilé povznést a v harmonii uvést rozum i srdce — toť jeho cílem! —

¹⁾ Kr. Ječmínek: Masturbace str. 41.

Dr. JOSEF KRATOCHVIL.

Úvod do filosofie.

(Volné listy.)

VIII. Filosofie patristická.

OBSAH: 1. Vrchol patristické filosofie. — 2. Athanáš, Basil, Řehoř Nazianský. — 3. Řehoř Nyssejský. — 4. Škola v Antiochii. — 5. Otcové latinští. — 6. Životopis sv. Augustina. — 7. Spisy. — 8. Nauka o poznání. — 9. Metafysika. — 10. Kosmologie. — 11. Psychologie. — 12. Ethika. — 13. Celkový význam sv. Augustina. — 14. Třetí doba patristické filosofie. — 15. Otcové východní. Nemesius. Aeneáš a Zachariáš. — 16. Dionysius-Areopagita. — 17. Mystická jeho nauka. — 18. Vliv jeho. — 19. Maximus Vyznavač a Jan z Damašku. — 20. Otcové latinští. Mamertus. Boëthius. Isidor. Beda. —

1. — Velká přípravná práce prvých tří století křesťanských dochází dovršení a ucelení ve stoletích čtvrtém a pátém. Ve století čtvrtém, ve století koncilu nicejského, naposled a zoufale přímo vzepli se kacíí i filosofové pohanští k potlačení nauky Kristovy. Je to doba Ariova, Porfyriova a Juliana Opadlíka; ale jest to také doba velikánů Athanasia, Eusebia a Řehořů,

V boji a obraně mocně se pocítila potřeba, převzít vykonanou již práci století předchozích, ale dosud rozptýlenou, uvést ji v ucelenou soustavu, zdůvodnit jí boj a zladit v soulad filosofii i theologii. Století čtvrté nedosahuje plně cíle, ale nádherný podává úvod století pátému, století sv. Augustina.

Kdo probírá se literaturou této doby žasne nad krásou a plností života jednotlivých spisovatelů církevních. Jména Athanáš, Basil, Ambrož, Řehoř, Eusebius, Prudentius, Hilarius, Eusebius volají do světa hlasem vše překonávajícím. Boj mezi kacířstvím a pravověřím nové, velké myšlenky rodí ve filosofii. Julián Odpadlík zdrcen musí zvolati: Zvítězil jsi Galilejský!

2. — Svatý Athanáš Veliký († 373) obhájil způsobem vynikajícím jednotu Boha a jednotu lidského individua proti emanačnímu učení Ariova, jež značilo zpátečnický návrat k pohanskému pantheismu. Učenci kappadočtí Basil Veliký († 379) a Řehoř Nazianský († 379) kteří důkladného vzdělání filosofického nabylí v Athenách, v Caesarei a v Alexandrii, píší vynikající spisy proti Julianu Odpadlíkovi vypravujícíce o různých pověrách a poblouzeních filosofů pohanských, o marnosti novoplatonského mysticismu.

3. — Pro čistou filosofii čtvrtého století však význam má Řehoř Nyssejský († 394), jež pokusil se rozumově zdůvodnit celou soustavu pravd křesťanských t. j. filosoficky dokázat a odůvodnit dogmata církvevní. Ze spisů filosofických jsou nejdůležitější *Logos katechetikos* důkaz židům i pohanům o rozumovosti křesťanství, *Peti psychés kai anastaseos*, o duši a vzkříšení, *Logoi antirrhethikoi* proti Eunomiovi.

Vlru v Boha odvozuje Řehoř ze světového pořádku. Bůh jest jediný, ježto vlastnosti Boží, jako věčný, dokonalý, moudrý atd., jen jedinému mohou náležeti. Bůh má svůj Logos, jež nutno pokládati za druhou osobu božskou. Náš lidský logos jest obmezený, kdežto podstata božského Loga jest věčnost, nekonečnost, živoucnost — *autozoé*. Ježto pak pojem božského Loga jest vztažný, neobsahuje učení o Bohu Otci a Bohu Synu odporu, ba naopak velké přednosti oproti pohanskému polytheismu i židovskému monotheismu. Podobně na způsob lidského dechu vysvětluje existenci třetí božské osoby Ducha Svatého, čímž zjednan pravý střed mezi židovskou jednotou přirozenosti a hellenskou mnohostí.

Bůh rozumem svým, jež zároveň již čínorodý jest, stvořil svět i člověka. Tohoto z nesmírné lásky, aby účasten byl božských statků. Duše lidská povstává zároveň s tělem a není omezena na určité místo v těle, nýbrž celým proniká. Duše neumírá, nýbrž očekává vzkříšení. Ježto od Boha pochází nadána jest plnou svobodou a nezávislostí. V boji o ctnost dochází účasti na božských statcích. Skutečným zlem jest jen špatnost mravní — t. j. nedostatek dobra, privace dobra, jako tma jest privace světla. Rozdíl mezi ctností a špatností neznačí dvojí bytí, nýbrž bytí a nebytí. Zlo jest proto, aby člověk užítí mohl své svobody. Bůh věděl, že zlý duch bude sváděti lidstvo, ale nezamezil toho, aby neodňal člověku svobodnou vůli. Svobodné přiklonění se ke zlu vykoupil Syn Boží. Zatvrzelí hříšníci potrestáni budou ve věčnosti dlouhými a těžkými tresty, ne z nenávisti ani z trestu, ale k polepšení, jež by nebylo možným bez odstranění všeho nečistého. Když čišění bylo dokonáno, nastoupí zlepšení, život, čest, sláva, vzkříšení života v Bohu, splnutí s Bohem,

4. — Mezi východními Otcí nutno zmíniti se ještě o zástupcích školy antiochijské. Vynikají tu Eusebius z Emesy († 360,) Diodor z Tarsu († 394) a zvláště veliký řečník sv. Jan z Antiochie, zvaný Chrysostomos († 407). Postupují vzletnou allegorií spíše než střízlivým filosofickým usuzováním. Sv. Jan zvláště pak klade důraz na důkazy mravní, jež přivádějí jej k nádherným uvahám o vnitřním životě člověka. Filosofie mění se v řečech jeho ve velký hymnus a dokazuje, že řečnictví vrcholu dosahuje jen ve spojení se zdravou filosofií. —

5. — Vrcholu dosahuje filosofie patristická ve století pátém v Otcích latinských. Biskup milánský Ambrož († 397) získal si ovšem největší slávy o vnitřní zřízení církevní, o podporu mnišství, ale i ve filosofii — zvláště v *ethice* — byl vliv jeho značný. Největší však je o skutek bylo získání sv. Augustina pro církev Kristovu. Duch vysoce synthetický, zvláště ve výkladu písem svatých byl Jeroným a pro filosofii význam má i Hilarius, předchůdce to největšího muže té doby, genia duchového, jenž jako hora obrovská ční na rozhraní dvou věků — sv. Augustina.

6. — Aurelius Augustinus narodil se v Tagastě v Numidii ze vznešené rodiny roku 354 dne 13. listopadu. Otec jeho byl pohanem, matka Monika křesťankou a světicí. Mladý věk strávil v radostech světských, jednak jako student jednak jako učitel řečnictví v Kartagině, Římě a posléze Milaně. Na počátku přidržel se sekty manichejské, ale bystrým duchem rozpoznal bludy manicheismu a studiem Platona a novoplatonismu mysl jeho povznesla se od světa smyslného k říši idejí a připravena pro křesťanství. Nadšené řeči sv. Ambrože v chrámě milánském získaly úplně Augustina. Zanechal dřívějšího života, odešel do samoty, přijal křest ve 32 letech svého věku, stal se knězem a později i biskupem v Africe, v městě Hipponě, kde 28. srpna 430 dokončil velký svůj život.

7. — Ze spisů Augustinových počáteční jsou čistě filosofické, pozdější filosoficko-theologické. Z prvních uvádím následující: *Contra academicos*, jež hájí jistotu lidského poznání; *De vita beata* ukazující nejvyšší dobro; *De ordine*, že z pořádku věcí vnějších, tělesných a vnitřních, duševních vyplývá pojem Boha a jeho prozřetelnosti; *De immortalitate animae*, o nesmrtelnosti duše; *De quantitate animae*, kde dokazuje duchovost lidské duše a stupně dokonalosti; *De musica* o idejích božských, jimiž chápeme jednotu, číslo, soulad; *De magistro*, kde ukazuje, že pouhá slova učitelova bez přispění Loga byla by marná; *Soliloqui*, samomluvy jednající o Bohu a o tom, co není božským; *Confessiones*, vyznání, líčící cestu od bludu k pravdě a *De civitate Dei*, o městě Božím, kde líčí sv. Augustin zasahování božské prozřetelnosti; *De libero arbitrio*, kde zkoumá svobodu vůle a dokazuje dialekticky poučnost jediné božské pravdy — Boha; *De Trinitate*, kde rozebírá teorii lidských mohutností a spis *De diversis quaestionibus*. Nade všechny spisy vynikají *Confessiones* jemnou psychologií.

8. — Jako Sokrates a první filosofové křesťanští, tak i sv. Augustin počíná od sebepoznání, hledaje v poznání sama sebe poznání Boha. „Co značí poznati pravdu?“ táže se sv. Augustin. „Předně, poznati sama sebe a hleděti se zlepšiti; za druhé poznati a milovati svého Stvořitele.“ Různě odlišuje dvojí předmět při poznání přirozeném: smyslový a nadsmyslný — rozumový.

Předměty smyslové postřehujeme zkušeností, nadsmyslné rozumem. Každé poznání jest účinkem poznávajícího podmětu a poznaného předmětu. Poznání jest duchové přejímání věcí, při čemž duch vytváří představu předmětu. Předmět jako obraz smyslový jest podkladem představ.

Obraceje se k sebepoznání odhaluje sv. Augustin také kriteria pravdy, jež jsou stejně nepochybná jako sebevědomí a děj poznávací. Prvým kriteriem jest zřejmost, evidence. *Quod neque corporis sensibus aut animis contuitu in eiusdem rei quae cognoscenda est, evidentia percepistis.* Z evidence vychází věda a jistota. „Vědomí, že jsme a žijeme, jest naše nejvnitřnější vědění. Smysly nás neklamou, ale omyl jest v úsudku, ježto soudíme unáhleně, dříve než vyšetřili jsme poměr smyslů k předmětu.

Povznášíme-li se od smyslového k přičinám vyšším nebo hloubáme-li jen v nitru svém vzniká poznání rozumové. Smysly zprostředkují právě poznání rozumové. Smysly předměty vnímají a vědomí spojuje tyto postřehy v celek. Tímto vnitřním smyslem jsou i zvířata puzena, aby po předmětě buď toužila, buď jemu odporovala. Člověk však má ještě rozum, jímž poznává pravdu samu v sobě. Poznání toto jest dokonalejší než smyslové. K pravdám rozumovým patří ideje mathematické, zásady logické a pod.

Nejvyšším pravidlem poznání rozumového jest Bůh a to proto, že Bůh, jehož podstatou jest jsoucnost a jenž stvořil všecko a chápe všecko, jest pravda naprostá. Má-li to, co jest pravdivo, od toho, co jest nepravdivo, to co jest krásno, od toho, co nekrásno, to co jest dobré, od toho, co nedobré, rozeznáno býti, musí býti nezměnitelné pravidlo, dle něhož bychom činy lidské posuzovali, když však rozum lidský jest měnivý, jest toto pravidlo nad rozumem. Mimo Boha však nic není neproměnlivého, tedy Bůh jest naprostou pravdou, nejvyšším pravidlem poznání. Patrně, že přijímá tu sv. Augustin platonské ideje, ale v Bohu existující. Proti gnostikům a novoplatonismu tvrdí, že poznání naše jest sloučeno s pravdou bez jakéhokoliv prostřednictví — *haeret veritati nulla interposita creatura.* Čím více přikloňují se rozumní tvorové k Bohu, tím vnímavější jsou pro pravdu. „Záliba v pravdě jest záliba k Tobě, Bože, jenž pravda jsi!“ praví sv. Augustin v *Conf. X. 23.*

9. — Postupujeme-li od jednotlivosti k všeobecně, přicházíme k pojmu bytí, od tohoto k pojmu jsoucnosti a podstaty. Bytí má tři všeobecné přívlastky: pravdu, krásu, dobro. Odtud věda o všeobecninách povznáší se až k bytí, jež jest samo od sebe, jež podstatou svou jest pravda, krásu, dobro. Odtud plynou důkazy jsoucnosti Boží. Pravdu poznáváme, avšak poznati ji můžeme jen pravdou naprotou, jež jest nejvyšším, nezměnitelným pravidlem pravdy — tedy musí býti nejvyšší pravda — Bůh. Toužíme po dobru, avšak dobro světa není nejvyšší, tedy jest dobro nejvyšší, existuje Bůh. Idea krásy vede nás ke krásě nejvyšší k Bohu.

Bůh tedy jest příčinou bytí, poznání i konání. Jest jednoduchý, není v něm mnohosti, v něm všecko jedno jest. Bůh jest neměnný, nekonečný, všudypřítomný. „Ty jsi nejvyšší a neměníš se, a v Tobě nepominí den dnešní a přece zase pomíjí též v Tobě, ježto v Tobě vše stvořené své bytí má. A ježto léta Tvá se nekončí, jsou jako den dnešní. Kolik dnů našich a dnů otců našich již pominulo za Tvého dnes, od něhož dnové míru svou mají . . . Ty stále jsi týž“. Bůh jest naprostý duch, naprostá vůle a naprostý duch, převyšuje vše, co o něm

možno říci, ba i vše, co myšleno býti může. „Neměnná jeho vůle taková jest, že nejen chtítí a tak něco chtítí, nýbrž vždy a zároveň a stále vše chtítí může, co chce, ne opětně chtítí, ani nyní to a potom ono, anebo co dříve nechtěla, potom chtítí, ježto taková vůle jest změně podrobena a nic změně podrobeného nemůže býti věčným, kdežto Bůh náš věčný jest. (Conf. XII. 15.) Jeho uvažování nepřechází od myšlenky k myšlence, ježto v jeho netělesném nazírání, vše, co ví, jest zároveň.“

10. — Svět skládá se z částí konečných a měnivých; proto podroben jest změně a nemůže býti sám od sebe, nemůže býti věčný — jest stvořen. Bůh stvořil svět ze svobodné vůle, ježto není ničeho, na čem by vůle nejvyšší mohla záviseti. Bůh stvořil svět z dobroty, je tedy krásný a dobrý. Jestíť vše ve světě uspořádáno dle věčných ideí dobra a krásna, tedy Bohu podobno. Šest dní stvoření dle Mojžíše znamená šesterý pořad věcí ve vesmíru, stvoření však samo v sobě jest dílo okamžiku. Zlo jest pouze negací dobra, jež by mělo býti. Jako stín, patřičně-li umístěn, krásu obrazu zvětšuje, tak i zlo do krásy všehomíra vřaděno, povznáší dobro.

11. — Duše jest podstatou jedinečná, duchová a rozumová. V těle jest jedna duše, která jest principem života. Rozum jest vyšší duchový smysl, jímž si duše uvědomuje pravdu, krásu a dobro; rozum poznává věčné a nezničitelné. Rozumem vládne člověk nad přírodou. Vůle jest mohutnost snaživá, jež rozhoduje se ku konání dobra neb zla.

12. — Nejvyšší blaženost člověka záleží v patření na Boha a lásce k Bohu. Z lásky k Bohu plyne láska k sobě a bližnímu. První ctnost jest tedy láska, z ní plyne opatrnost, mírnost, spravedlivost. Jako zlo fysické není ani zlo mravní něčím věčným, nýbrž jen úbytkem dobra, jež býti má.

13. — Již těchto několik kratičkových vět z filosofie Augustinovy ukazuje, jak hluboká, promyšlená a velkolepá jest jeho soustava filosofická. Jeho věta „Vidíme věci, ježto jsou, ony však jsou, ježto Bůh je vidí“ není ničím jiným, než pravěkým oním hieroglyfem egypským, kde oko Boží vyjadřuje vidění tvořící, pohled svět budující.

Velké otázky filosofické dostávají novou podobu, když chopí se jich mocný jeho duch. On nepřijímá dávné ony záhady, nýbrž plně je prožívá, on nedívá se na ně jako na výtvořiny dějin, nýbrž jako nejpálčivější dějiny svého nitra. Augustin není pythagorejcem, není platonikem, nýbrž tvořivým duchem, který všechny záhady i s kořeny jejich přejímá ve svou duši se silou nevidanou. On jest největším z otců církevních co do hloubky a síly ducha, co do vroucnosti a mohutnosti citu, co do horoucnosti a moci vůle, co do objemnosti spekulace a krásy výmluvnosti. Augustin jest duch, v němž sta jiných duševně bytují; Petrarca píše o jeho „Confesích“ bratru svému Gerardovi: „Tato kniha Tě roznítí a duši Tvou v plamen uchvátí; při čtení budou Ti slzy téci po tvářích, budeš čísti s pláčem a plakati radostí.“ — —

Augustinova filosofie jest metafysika nového zákona, je to velkolepé sloučení všech prvků církve katolické v překrásnou jednotu: prvku mystického, spekulativního, autoritativního a historického. Sv. Augustin jest mystikem prvního řádu. Jeho „Vyznání“ jsou zpovědi, jak žádá ji církev. Zpytování svědomí vede jej do hloubek nitra, z poznání plyne pokoření a to otvírá ústa a uvolňuje

jazyk k plnému vyznání. Z této mystické pokory plyne jeho spekulace, která oporu hledá v autoritě a historii. Splynutí historického s věčným jest velkolepě provedeno. Celá středověká věda spočívá na Augustinovi. Sám sv. Anselm vyznává: *Nihil potui invenire, me dixisse, quod maxime B. Augustini scriptis non cohaereat.* Neváhám věru směle tvrditi, že Sv. Augustin jest ten muž, jemuž v první řadě děkuje středověk za všecku svou poesii, umění a svaté touhy.

14. — V druhé polovici století pátého a ve století šestém započalo t. zv. velké stěhování národů. Vzdělanost řecko-římská povelena, a stálá vřava a neustávající hluk a změny zabraňovaly také spisovatelům církevním, aby nádhernou stavbu filosofie, sv. Augustinem do takové výše vyhnanou, doplňovali a vyzdobovali. Spokojovali se aspoň tím, že sbírali poklady svých předchůdců, tu a tam leccos připojili a upravili, a tak současníkům i potomstvu podávali. Na východě i na západě nalezneme řadu filosofických spisovatelů, ne sice duchů originelních a nově tvořících, ale přece jen o filosofii zasloužilých. Nazýváme proto tuto třetí dobu patristické filosofie — od sv. Augustina do doby Karla Velikého (460—800) dobou sbírání a upravování myšlenek předchůdců.

15. — Z církevních Otců východních této doby jmenujeme: Synesia z Kyreny, Theodoretta ze Syrie a zvláště Nemesia (kolem 450). kteří všichni silně se přiklonili k novoplatonismu. Nemesius spisem svým „o přirozenosti duše“ věnuje se obzvláště psychologii. Duše jest mu substancí, od níž tělo přejímá pohyb. Duše jest věčná, stejně jako trvání světa věčné jest. Nesprávný jest jak názor traducianismu (předávání duše), tak creatianismu (nové tvoření duše.) Nemí duše světové ani duše nepřecházejí v těla zvířecí. Vůle jest svobodná. V nauce o mohutnostech duše přejímá leccos z Aristotela.

Proti Nemesiovu názoru o praeexistenci duše a věčnosti světa vystupují Aeneáš z Gazy (kolem 490) a Zachariáš *ho scholastikos* (kolem 530.) Z novoplatonismu přejímají však pouze to, co odpovídá dogmatu církve. Jan Philoponos (kolem roku 560) přikloňují se více k aristotelismu nežli platonismu. Háje substanciální bytí upadl v tritheism, ježto každé Božské osobě přičítal individualitu.

16. — Stálý vliv pohanské filosofie, zvláště novoplatonismu, měl v zápětí i při filosofii křesťanské této doby pochybnosti, skepsi, jež připravila cestu mystice. Zástupcem takového směru ve filosofii 5 století jest Pseudo-Dionysius Areopagita (kolem 480). Přejal nauku novoplatonismu a zpracoval ji ve smyslu křesťanském. Ačkoliv nejvíce se připíná Plotinovi, nelze popřítí také vliv spisů Platonových a zvláště pozdějších Platonovců Jamblicha a Prokla. Spisy Pseudo-Dionysovy nejsou velké, ale hutné hlubokými myšlenkami. „O jmenech Božích“ a „O mystické theologii“ jmenují se tyto traktáty.

17. — Jediným cílem poznání jest Bůh, příčina všeho. Rozum přirozený, byť i osvětlen zjevením, může jen do jisté výše k Bohu proniknouti, ale pak přestává jeho rozumová síla. Člověk však má jinou zvláštní schopnost pro pravdu vůbec, jež přístupna jest zření mystickému. „Všemu jest Bůh přítomen, ale není vše jemu přítomno; když jej nejčistšími modlitbami, rozumem uklid-

něným a citem uschopnivším se ku spojení s ním prosíme, pak jsme mu přítomni“. (De nom. div. 77). Odezíráme-li ode všeho pozitivního i negativního určení, chápeme Boha v jeho vlastní podobě, povznášíme se k Bohu, stáváme se božskými — *theosis* — nabývá vrchu. „Kdo se tedy všeho smyslného a pomyslného zřekl, vstupuje do pravé mystické nevědomosti, kde prost všeho poznání, v Bezejmenném a Neviditelném se nalézá a celým se stává toho, který jest nade vše. A není pak ani svým, ani druhého někoho, ale jest spojen prostřednictvím čehosi nad poznání lepšího s tím, jenž jsa naprosto neznám, vylučuje všecko poznání“. (O mystické theologii I.¹⁾)

V nauce o Bohu uznává Pseudo-Dionysius transcendentní jednotu Boží, povýšenou nad vše stvoření, ale žijící ve všem i v nejvnitřnější podstatě světa. „I v myslích je i v duších i v tělech a na nebesích i zemi a všude zároveň. Ve světě, kol světa, nad světem, nad nebesy, nad jsoucnem; sluncem, hvězdami, ohněm, vodou, větrem, rosou, mrakem, kamenem, skálou jest a vším, co jest, zároveň však ničím ze všeho toho“. (O jmenech Božích). Zůstává pak ve zmnohonásobnění jedním. Zůstává též nadbytně jednotou. Avšak tato jednota není neosobní, nýbrž v Trojici obsažena jest věčná plnost života Božského, která se projevuje sestupně tvořením andělů, lidí a přírody. Touto stupnicí proudí Lásky Boží. Lásky je silou jednotící, slučující; kdybychom všechny lásky sloučili v jednu, mohli bychom říci, že jest jedinou, jednoduchou, samohybnou silou, jež vše jednotí. Čím plněji kdo prožívá život Kristův, tím plnější bere účast na jeho božství. Kdo dostoupil té výše dokonalosti, že v něm nežije již člověk, ale sám Kristus, ten stává se plně účastným Boha. Božský Logos naplní ducha lidského silami božskými. Tři stupně vedou k této dokonalosti: očistění, osvětlení, náplň dokonalosti.

18. — Spisy Pseudo-Dionysia Areopagity měly obrovský vliv na pozdější hloubání filosofické. Scholastika i mystika středověká stavěly na jeho základech. Z Nekonečna zajisté žije duch,“ praví Schell, „z Tajemna čerpá sílu a světlo přijímá vznešenou důstojnost rozumnosti a mravnosti.“

19. — K mystice Pseudo-Dionysiovské připojuje se Maximus Vyznavač († 662). Ze Slova vše stvořené vyllynulo a ve Slovo se vrátí. Člověčenství Boží v Kristu jest vrchol zjevení, jest zároveň i *theosis*. Poslední cíl veškerenstva se splýnutím s Bohem. Myšlenky předchůdců uspořádal a v jedno sloučil Jan z Damasku (kolem r. 700). Aristotelská logika a antologie slouží mu za nástroj křesťanské theologie. Jeho spis *Pegé gnóseós* byl již scholastikům vzorem systematického uspořádání nauky křesťanské. Na základě logiky a ontologie bojuje proti omylům bludařů a pak teprve podává pozitivní pravdy křesťanské — tudíž postupuje již methodou scholastickou.

20. — Filosofické hloubání na latinském západě vyznačují jména: Augustin Prosper († 455), kněz Claudius Mamertus († 477) z Vienny v Gallii, Fulgentius (523), Boëthius († 525), Řehoř Veliký († 664), Isidor ze Sevilly ve Španělsku a Beda Venerabilis († 735.)

Claudius Mamertus vystupuje proti pelagiánskému názoru biskupa z Regie v Gallii Fausta, jakoby vše stvořené bylo tělesné. Mamertus obhajuje

¹⁾ Traktát Pseudo-Dionysiův „O mystické theologii“ přeložil do češtiny Dr. A. Lang ve spise „Angelus Silesius“ Praha 1909 — Meditace.

netělesnost duše lidské. Pohyb duše jest pouze časový, nikoliv jako u jiných věcí, časový a prostorový. Již jednota duše dokazuje její netělesnost: paměť, myšlení, chtění nejsou různé díly, nýbrž jen různé stránky duše jediné, jež celá jest v paměti, myšlení i chtění. Psychologické jeho názory silně připomínají názory sv. Augustina.

Spisy Boëthiovy, zvláště spis *De consolatione philosophiae* měly veliký vliv na celý další vývoj křesťanské filosofie. Hlavní myšlenka tohoto díla Boëthiova, jest, že vše, co člověku v tomto životě se přihází k jeho dobru od Boha pochází. Proto plně možno doufat a spoléhat na božskou dobrotu. Jinak *Consolatio* spojuje myšlenky novoplatonismu a stoicismu s učením křesťanským velmi vtipně. Byla to také po dlouhou dobu ve středověku nejoblíbenější čítanka ve školách.

Myšlenky Boëthiovy a výroky jiných Otců sebral ve svých „*Sentenciích*“ Isidor ze Sevilly, jenž také na základě Boëthiově sloučiv rhetoriku a dialektiku napsal *Logiku*. Z jeho spisů pak *Compendium* vytvořil Anglosas Beda Venerabilis, předchůdce scholastiky.

Literatura.

Spisy sv. Otců nalezneme v. J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus*, Paříž 1857—1866. — Viedeňská akademie vydává *Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum* od r. 1866. — Recké Otce vydává pruská akademie od 1897. — Výborná díla patrolog. vydali: Jos. Fessler, *Institutiones patrologiae*. Innsbr. 1850—51. — Möhlers, *Patrologie*, Řezno 1840. — O. Bardenhewer, *Patrologie*, Freib. 1894. 2 vyd. 1901. — Nirschl, *Lehrb. der Patrologie*, Mohuč 1885. —

Literaturou starokřesťanskou se obírají: Harnack *Gesch. der altchristl. Lit.*, Lipsko 1893, 97, 1904. — Bardenhewer, *Gesch. der altchristl. Lit.* Freib. 1903. — Monceaux *Histoire littéraire del' Afrique chrétienne*, Paříž 1902. —

O filosofii patristické jednají: Ritter, *Die christl. Philos.* Götting. 1859. — Capozza, *Sulla filosofia dei padri e dottori*, Napoli 1868. — Sanseverino, *Elementa philos. christ.* Neap. 1864. A. Stöckl, *Gesch. d. Philos. der patrist. Zeit*, Würzb. 1859. — Huber, *die Philosophie der Kirchenwäter*. Mnichov 1859. — de Wulf, *Histoire de la philos. médiévale*. — Paříž 1900 — Willmann, *Gesch. des Idealismus*. Bd. 2. Brunšvik 1896. — Eucken, *die Lebensanschauungen d. grossen Denker* Lipsko 1904.

IX. Novověký racionalism a empirism.

OBSAH: 1. Filosofický racionalism. — 2. Leibnic. — 3. Jeho noëtika. — 4. Monadologie. — 5. Theodicea. — 6. Wolf. — 7. Rozbor racionalismu. — 8. Sensualism čili empirism. — 9. Bacon. — 10. Locke. — 11. Hobbes. — 12. Berkeley. — 13. Hume. — 14. Sensualism ve Francii. — 15. Rozbor sensualismu. —

1. — Filosofický racionalism, zvaný též intelektualism, jest nauka, jež za jediný pramen poznání pokládá rozum (ratio); započal Descartem ve Francii, přešel Spinozou do Nizozemí a zakotvil posléze nejsilněji v Německu v Leibnicovi. Kdežto Descartes uznává některé ideje za vrozené a zúžuje tím význam poznání smyslového, Spinoza upadá již v čirý pantheism, t. j. uznává jedinou podstatu, v níž jest parallelism mezi poznáním a skutečností, Malebranche († 1715) pak v ontologism t. j. duše mimo sebe vše bezprostředně v Bohu poznává — Leibnic tvoří genialní svůj systém monadologie.

2. — Gottfried Vilém Leibnic (nar. 1646 v Lipsku † 1716 v Hannoveru) jest z duchů nejvšestranějších. Pracoval jako Aristoteles a sv. Augustin téměř ve všech oborech. Právnictví, dějepisectví, politika sdružují se v duchu jeho s matematikou, fyzikou, filosofií, filologií i theologií. Ze spisů uvádím *Nouveaux essais sur l'entendement humain*, *Monadologie* (do češtiny přeložil Durdík) a *Theodiceu*.

3. — Dle Leibnice všechny čisté pojmy, zvláště první principy, jsou vrozeny. Nepřicházejí do duše zvenčí, nevyvinují se z představ smyslových, nýbrž jsou v představách implicate obsaženy. Proto mylné jest давнэ rčení: nic není v rozumu, co dříve nebylo ve smyslech, pokud by se mělo vztahovati i na rozum t. j. mohutnost vyvltjeti své představy ze sebe. Všecky představy máme od počátku, ovšem nikoliv explicitě, nýbrž potenciálně. Představa povstává zase jen z představy, nikdy z dojmu vnějšího nebo z pohybu tělesných částek. Také ideje, jichž předmětem jsou tělesa, jsou vrozené, ježto duše nemá oken, jimiž by vcházely. Všecky představy vznikají z vnitřních zárodků. Ve vjemu dřímá již myšlenka. Duše poznává stále, ale ovšem její představy jsou pouhé perception t. j. poznání neujasněné; teprve když si je uvědomíme stávají se vědomými — *apperception*. — Leibnicem, jak patrně, bylo doplněno Descartovo mínění o vrozených ideách, ježto zkušenost i myšlení uvedeny v přesnější poměr. Zkušenosti přiznán podnět k tvoření pojmů rozumových, smýšlení přiřčena síla tvořící.

Pokud se pojmu tělesa týká, staví se Leibnic proti mechanismu Descartovu a připisuje tělesům síly. Substance není to, co jest samo od sebe, nýbrž, co samo od sebe jedná, jest činná síla. Těleso jest *soustavou monad* t. j. jednoduchých sil v sobě subsistujících, nedělitelných a věčných. Monada vyvíjí své stavy ze svého vlastního nitra, nepotřebuje vlivu jiného, stačí sama sobě. Monady jsou představující síly. Není na světě ničeho mimo monady a jejich představy. Každá monada představuje v sobě všechny ostatní, jest soustředěné veškerenstvo. Všecky monady vyjadřují totéž veškerenstvo, ale každá je představuje jinak, dle svého hlediska. Tělesu nepřislouší *quantita* a *prostornost*, ono jest pouhé *phaenomenon*. Soubor monad projevuje se jako cosi rozložitého, jako těleso, je-li pojímána neujasněně. Prostor jest pořádek a vztah spolubytujících těl, čas jest vztah jejich pohybů. Jsou tři hlavní stupně monad. Na prvním jsou monady *pouhé*, jež se nikdy nepovznou nad přestavy nejasné a nevědomé. Na vyšším stupni přichází představa k vědomému počítku, jež provází pamět a dostává jméno duše. Povznese-li se k sebevědomí a rozumu, slove *duch*.

4. Tělesa nepůsobí ani na duši ani na sebe vzájemně, nýbrž monada vyvinuje své představy sama ze sebe. Proto také nečerpá duše pojmy svoje z těles. Souhlas jednotlivých obrazů světa má svůj důvod v božím zařízení, jímž byly si přirozenosti monad od počátku tak přizpůsobeny, že jde změna jejich stavů rovnoběžně, ač se děje v každé dle zákona immanentního a bez vnějšího působení; účinek pak jest týž, jako by byl ustavičný vzájemný vliv. Dle této předzjednané od Boha harmonie, mění-li se monady tvořící zevnější tělesa, má měna ta vliv i na naše tělo t. j. mění se monady tvořící naše tělo. Tímto způsobem vzniká nejprve *čítí* t. j. poznání neujasněné; potom teprve rozum věc jasně poznává. Liší se tedy smysl od rozumu

pouze stupněm: obě mohutnosti jsou v téže duši jako subjektu, obojí poznává se táž věc, prvou nejasně, druhou jasně. Takto tedy duše jest „centrální monada“, vrozenými ideami svět v sobě tvořící a představující, kteréžto představování z předzjednané od Boha harmonie se světem skutečným plně souhlasí. Počíná tedy Leibnicova metafysika pojmem představy a končí pojmem světové harmonie. Pojem harmonie vede k optimismu t. j. Leibnic soudí, že tento skutečný svět byl Bohem vyvolen jako nejlepší z mnohých jiných, jež si lze mysliti.

5. — Theologie Leibnicova, která nejlépe jest probrána v jeho *Theodiceji*, jest velmi dokonalá. V Bohu vidí příčinu i účel světa. Vše tihne k Bohu. V člověku projevuje se snaha po dokonalosti uvědomělou láskou k Bohu. K lásce Boha vede poznání Jeho a konání dobra. Židovství učinilo monotheism, poznáný jednotlivými filosofy pohanskými, zákonem; křesťanství pak povýšilo náboženství filosofů za náboženství všeobecné.

6. — Hlavní žák Leibnicův, jenž filosofii jeho dal systematický útvar a tak přispěl k jejímu rozšíření jest Kristian Wolf(-ius) († 1754). Podnikl také některé změny v učení Leibnicově, ale ne zrovna na prospěch Leibnicovské filosofie. Uznává veškery ideje, rozumové i smyslové za vrozené; mezi smyslem a rozumem není podstatného rozdílu; táž duše vlivem změny v monadách tvoří nejprve v sobě předmět nejasně silou představivou, potom tento předmět přejde jasně a přesně do vědomí. Seslabuje tudíž učení o předzjednané harmonii a částečně i názory o monadách. Platnost předzjednané harmonie omezuje pouze na poměr těla a duše, kdežto Leibnic ji uznával všeobecně.

V ethice učí, že posledním cílem člověka v tomto životě jest spolupráce k zdokonalení vlastnímu i jiných. Mravně dobré jest to, co nás zdokonaluje. Vůle jest determinována rozumem, příčinou hříchu jest nevědomost.

Filosofie jest věda o tom, co jest možné t. j. o tom, co neobsahuje sporu. Dělí ji, jak jsme výše ukázali, na theoretickou (ontologii, kosmologii, psychologii a theologii) a praktickou (ethiku, politiku a oekonomiku). Úvod k filosofii tvoří logika.

7. Racionalism ovládal filosofické myšlení téměř po celá dvě století (1550—1750). Odchytil se od scholastiky tím, že buď zúžil neb vůbec odstranil předmět smyslového poznání, rozum neabstrahuje svoje pojmy ze smyslů, nýbrž pojmy jsou buď vrozeny (Descartes, Leibnic) nebo bezprostředně čerpány z Boha (Malebranche). Takto úplně se zanedbává zkušenost a vše vysvětluje se a priori (Descartes, Spinoza) nebo předzjednanou harmonií. Methoda tudíž, jež ovládá racionalism, jest deduktivní odvozující z pojmů na př. substance, těla, duše, a vrozených principů bez pomoci zkušenosti všechny ostatní pravdy. Důsledky racionalismu jsou shodné se scholastikou: uznání Boha, světa duchového, duše vedle světa hmotného. Odchytku tvoří pantheism Spinozův. — — —

8. Sensualism čili empirism oproti racionalismu učí, že veškero poznání naše jediné ze smyslů pochází, ano poznání t. zv. rozumové, spočívá v pouhém spojování a rozlučování prvků smyslových. Rozum není tedy vyšším, podstatně různým, pramenem poznání, jako smysly. Zkušenost jest zdrojem poznání.

Soustava sensualistická má různé stupně. Pokládá-li poznání smyslové i t. zv. rozumové za pouhou činnost tělesnou, nazývá se sensualism materialistický. Uznává-li sice duši povýšenou nad hmotu, ne však duchově, nazývá se sensualism v pravém slova smyslu oproti materialismu a spiritualismu. Připouští-li duši rozumové duchovost, jest to sensualism zmírněný.

9. Sensualism v novověké filosofii vyvíjel se rovnoběžně s racionalismem. Hlavní stoupence sensualismu nacházíme v Anglii. Suché, střízlivé povaze anglické více se zamlouval postup od jednotlivých dojmů smyslových a metoda pozorovací než postup deduktivní.

Zakladatelem sensualismu jest Bacon z Verulam (1561—1626). Napsal „Instauratio magna“, obnovu věd a Novum organum vedle jiných menších spisů. Učí, že poznání přírody musí býti čerpáno ze samých věcí, musí býti jejich vysvětlování, nikoliv však jejich „anticipatio a priori“. Proto jedině zkušeností, jež přichází smysly zevnějšími a tak tedy indukci, „velkou máti vědy“, možno dokázati všeobecné pravdy, ba i první principy. Ve vědě musíme postupovati po souvislých stupních k nejvšeobecnějším axiomatům. Duch sám sobě ponechán ničeho nezmůže, podobně jako samotná zkušenost. Mezi zkušeností a rozumem musí býti pevné spojení. Učenec nesmí jako „pavouk“ ze sebe sama myšlenky soukati t. j. a priori tvořiti vědu, nýbrž jako „včelka“ sbírat a sebrané zpracovati. Vědění jest moc.

Bacon sám nepostupoval přesně dle svých zásad. Význam jeho spočívá v tom, že vyslovil mnohé problémy, že vztýčil nové cíle, že rozšířil nové podněty. Zvláštní jest, že naprosto zneuznal matematiku. V ethice i theologii uznával doplnění poznání přirozeného zjevením. Přirozený rozum postačí, aby dokázána byla jsoucnost Boží, duchovost však a nesmrtelnost duše vyplývá již z víry, nikoliv rozumu.

10. Baconův sensualism (empirism) dále rozvíjel a psychologicky odůvodňoval jiný Angličan John Locke. Narodil se 1622 ve Wringtonu, studoval v Oxfordě. Hlavní jeho dílo jest: „Úvaha o lidském rozumu“.

Pokud se původu poznání týká popírá mínění Descartesovo, že rozum má od prvopočátku nějaké vrozené ideje, a učí, že dostává se mu prvků poznání jedině prostřednictvím smyslů, tedy zvenčí. Tedy pouze smyslovým vnímáním, ať vnějším ať vnitřním, duše, jež v sobě jest „bílý list papíru“, poznává věci, při čemž duše „trpně“ se chová. Rozum pak „činně“ ony vjemy smyslné (zvané ideje) různě rozřešuje a mezi sebou skládá. První poznatky nejsou nikterak věty všeobecné a abstraktní pojmy, nýbrž jednotlivé dojmy smyslné. Všecko poznání vychází ze zkušenosti.

Quality druhotné v tělesech nepřipouští, ježto jsou pouze produkt smyslů; za to připouští quality prvotní. Substanci, již pojímáme jako základ a podmět vlastností smyslných, nepopírá sice, ale tvrdí, že ničeho nevíme o její přirozenosti. Podobně neurčitě mluví o pojmu příčiny. Všeobecné zásady mají dle Locka význam pouze subjektivní.

V odporu ke své theorii poznání přiznává možnost důkazu jsoucnosti Boží. Jsoucnost Boha jako věčné příčiny všeho skutečna, mající inteligenci, vůli i moc nejvyšší, usuzujeme z existence a jakosti světa jakož i z existence sebe samých. Pro duchovost duše přesného důkazu Locke nepodává.

11. Systém Lockův doznal sklonu k materialismu vlivem filosofa Hobbesa († 1679). Uznává pouze poznání smyslné, jež tvoří vjemy tělesné. Mysletí neznačí nic jiného nežli skládati a rozkládati tyto vjemy. Tímto způsobem vnímáme pouze věci hmotné, tělesné, tedy existuje pouze hmota, těla. Všecko jsoucí jest těleso, všecko dění jest pohyb. Filosofie jest tedy nauka o tělesech a pohybu. Duch jest jen jemné tělo neboli pohyb v jistých částech těla organického. Všecky jevy jsou pohyby těles, jež dějí se s nutností mechanickou.

12. — Irčan Berkeley (1684—1753) převedl sensualism k idealismu. Veškeré poznání vzniká ze smyslového vnímání vnějšího a vnitřního. Nejen není vlastních objektivních smyslových vlastností, nýbrž ani společných, jak vyplývá na př. z velkého rozporu o velikosti nebo podobě těles. Těla jsou tudíž pouhé „souhrny představ“; jedině proto, že ony představy vždy se vracejí, soudíme, že jim mimo nás něco „pevného“ odpovídá a tak si fingujeme tělesné substance mimo nás. Vskutku však platí o tělesech: celé bytí jejich jest představování: esse est percipi. Jsou tedy pouze duchové. Bůh jest příčina oněch představ v nás.

13. — Z předpokladů Locke-ových vyvodil úplný skepticism Angličan David Hume (1711—1776). Trojdílnný spis jeho „Treatise on human nature“ přeložen částečně do češtiny J. Školou: Zkoumání o zásadách mravnosti a o rozumu lidském.

Pramenem poznání jest pouhé smyslové vnímání, ať již vnější nebo vnitřní. Rozum jedině tedy skládá nebo rozkládá prvky smyslového vnímání. Skutečné vnější nebo vnitřní počitky nazývá dojmy; obrazy vzpomínek a fantasmie, zůstavené počitky po jich přestání, jmenuje ideami. Každá idea jest otisk dojmů. Rozum skládá tyto prvky smyslné poddán jest možnosti omylu. Tvoří pak rozum, obzvláště soudy analytické, buď úplně nebo částečně identické, tedy buď $a = a$, nebo sestává-li a ze znaků b, c, d , můžeme ony znaky o a prohlašovati. Tímto způsobem, soudy analytickými pomoci zákona kontradikce postupuje matematika. Její poznatky mají názornou a dovoditelnou jistotu, ježto jsou to soudy analytické. Matematika je tedy jediná věda důkazná.

Pokud se týká soudů zkušenostních a synthetických jisté jsou pouze soudy jednotlivé, singulární, získané zkušeností. Existují však také na vědách reálních, jako ve fyzice, na př. soudy všeobecné a nutné? Je nutný zákon součinnosti? Zákon tento nevyplývá a priori jako princip analytický, ježto pojem výsledku není v pojmu příčiny; také však ne a posteriori, ježto zkušenost podává pouze časově postupné výsledky. Skutečný pojem jediné věci jako příčiny věci jiné nemůže nám dodati žádný smyslový dojem. Tedy ze zvyku pouze pojímáme jedno jako příčinu druhého, ježto vždy vidíme dva výsledky navzájem spojené. Idea kauzality má tedy význam čistě subjektivní, nikoliv objektivní. V životě o tom nepochybujeme, ale ve vědě jest přesvědčení pouze pravděpodobné, ježto dokonalou jistotu podávají jediné důkazy z důvodu rozumových a bezprostřední zkušenost.

Popřením zákona příčinnosti padá vše, co na něm dosud spočívalo: Nemožno dokázati jsoucnosti Boží. Náboženství nevzniklo ze zkoumání rozumového, nýbrž ze smyslné praktické stránky lidského

života. Starost a bázeň vedly nás k tomu, že předpokládáme mocnosti neviditelné a ucházíme se o jejich přízeň. Původním náboženstvím pak dle Huma jest polytheism nikoliv monotheism. — Padá pojem substance. Dojmy nevnímáme substanci, nýbrž jen stavy a činnosti. Neznáme něco, na němž mají stavy ty lpěti, jest zbytečná smyšlenka naší obraznosti. Věc je pouhý souhrn vlastností, pro který tvoříme zvláštní jméno, ježto je vždy shledáváme pospolu. S hmotnými substancemi padá i pojem duše. Duše jest pouhý souhrn stavů vniterních, sbírka představ, jež plynou nepřetržitým a pravidelným tokem. Tedy „já není ničím jiným než souhrnem představ, z nichž jedna neuvěřitelně rychle následuje za druhou“. Zbavena podstatnosti, nemá duše také nárokův na netělesnost a nesmrtelnost.

Veškeru metafysiku odmítá, jak patrně, Hume z kořene. Jako věda o nadsmyslném nevychází prý od fakta dobře stvrzeného dojmem nebo upomínkou a nedrží se tedy v hranicích zkušenosti. „Do ohně“ tedy volá Hume, „všecky knihy, jež obsahují něco jiného než exaktní výzkumy o veličině, čísle neb o faktické jsoucnosti! Jsou to jen sofismata a illuse“. — Na Humovi vidíme nejjasněji, že vlastně pojem staršího sensualismu a moderního pozitivismu mnoho se neliší, že spíše úplně se kryjí.

14. — Na půdě francouzské nalezl sensualism dva důležitější zástupce. Je to předně Condillac († 1780), jenž snažil se doplniti učení Lockeovo. Také uznává za jediný pramen poznání, počitky smyslové. Při čití chováme se úplně trpně, poznání rozumové pak jest pouhé přetvoření počitků. Všechny psychické činnosti jsou přetvořené počitky. Duše má jen jedinou schopnost původní i. e. čití, smyslové vnímání, všecky ostatní vyvíjejí se poznenáhlu z této. Paměť jest přetvořený počitek, počitek stává se přetvořením soudem, mluvití, myslití a tvořiti obecné pojmy jest v podstatě totéž. Nedůsledně však udržuje Condillac pojem duchovosti duše, jakož i důkazy jsoucnosti Boží.

Charles Bonnet († 1793) také vyvozuje z počitků veškeren život duševní, ale klade při tom zvláštní důraz na fyziologickou podmíněnost pochodů duševních, tedy na úplnou závislost duše na těle.

15. — Sensualism stejně jako racionalism vyvíjel se po dvě století (od 1550—1750), ale téměř výhradně na půdě anglické. Sensualisté daleko více než racionalisté odchyli se od předchozí filosofie. Předměty poznání omezili na pouhé předměty smyslné. Baco již pochybuje o možnosti poznání duchovosti duše, Locke o hodnotě prvých zásad, Hobbes vůbec již zamítá vše duchové a Hume konečně popře hodnotu pojmu příčiny i substance. Rozumová činnost pozůstávala by v pouhém pořádání dojmů smyslových.

LEOPOLD BARTOS.

Péče o mládež na VIII. zemské konferenci učitelské v roce 1910.

V dnešní době volání po „volnosti a svobodě“, v dnešní době naražené na kopyto „franzouzské osvícenosti“ rozžehnuté Rousseauem a jeho školou, v dnešní době plné chvalozpěvů o „pokroku“ a „vysoké inteligenci“ a vynášení se „mravní úrovní“ pravým kontrastem jsou nářky veřejných i odborných listů nad přestupky mravnostními mezi mládeží. Nářky ty nevedou jen listy strany, která velebiteli shora uvedených hesel bývá za brzditelku povšechného osvětového pokroku vyhlášována, ale právě listy stran, které tvrdí o sobě, že stojí na výši doby, že ducha doby, znalost potřeb člověka nejlépe chápou, jako: „Naše Doba“, „Osvěta Lidu“, pražský „Přehled“, „Lidové Noviny“, „Rovnost“ a p. Nad všechny jmenované listy mluví o těchto smutných zjevech nejvýrazněji přednášky pp. nadučitele Valenty a c. k. inspektora Funtíčka na poslední (VIII.) zemské konferenci učitelské vztahující se k tematiku: „Péče o mládež“. Oba tyto referáty byly v pravém opaku s přednáškami jim buď předcházejícími (Úlehlovou) nebo jim následujícími (Havlíkovou a j.). Kdežto těchto bylo snahou řečníků, aby z jejich slov vanul duch „pokroku“, duch „lepšího porozumění pro nové moderní proudy ve školství“ — z přednášek Valentovy a Funtíčkovy dýchal mrazivý dech skutečnosti, který odhaloval vlastně „krok zpět“ a šířil v mysli pozorně poslouchajících předtuchu nejhoršího. — „Což veškerý pokrok“, zamyslel se asi mnohý, „při tak pokleslé mravnosti!“ Oba referáty, ač obsahem bohaté, přestaly na snesení toho, co se v ohledu péče o mládež již stalo a co se děje. Nového mnoho nepověděly. Tím na ceně ovšem neklesly. Oběma řečníkům možno vytknouti dvě věci:

1. Referáty jejich nepostrádaly t. zv. „moderního pokrokářství“.
2. Oba pp. řečníci pravdy ve všem nepověděli.

I.

Pokrokářství jest odpor ku všemu, co jen trochu má nádech náboženství. Dnešní pokroková věc musí chrániti se každé i sebe menší sympatie s náboženstvím nebo církví. Kdežto p. Funtíček přece tu a tam, ovšem opatrně, o moment náboženský zavadil, p. Valenta, jako pokrokový pán, nesměl před tvář svých spolubratřů a spolusester zmínkou o náboženství si zadati, aby pokrokový štít pravdou nepokálel.

Hned na počátku řeči, když probíral dějiny péče o mládež mravně zanedbanou, opuštěnou, osířelou, chudobnou a p., vzpomenu sice opatrně v tomto směru u různých národů, ale snah a působení církve na tomto poli úplně opomenul, ačkoliv každý seriosní, vzdělaný intelligent musí doznati, že dějiny církve nejsou dějinami „tmy“, „zpátečnictví“, „nevolnosti“, jak dnes se ve jménu „pokroku“ tvrdí, ale že dějiny církve jsou dějinami osvěty, pravého pokroku, humanity, dějinami milosrdenství a lásky.

Mělo-li Kristovo učení přinésti spásu všem, musela činnost církve býti všestranná. Z té příčiny neopomíjela církev péče o dítky. Jsouc proniknuta

duchem svého Božského Zakladatele, pokládala vždycky dítky za nejmilejší a nejdražší část svého stáda a vynakládala všecku mateřskou péči na to, aby konala na dětech službu andělů. Kolik a jak velkých obětí přinesla během devatenácti set let k ochraně dítek, kolik opatření pro ně učinila! Kdo sečte všechny nalezince, opatrovny a sirotčince, jesle, vychovávací ústavy, školy všech stupňů, které v život uvedla? Kolik to řádů z ní vyšlo, která buď všechnu svou činnost, nebo alespoň velkou její část péči o dítky a záchraně mládeže věnují! Duch samého Božského Přitele dítek to je, který vzbudil během dlouhé řady let množství apoštolů, přátel a ochranců chudých dítek a opuštěné, zanedbané mládeže. A to vše nezasluhovalo ani zmínky? Jména: sv. papež Řehoř Veliký, sv. Vincenc Ferrerský, sv. Karel Boromejský, sv. František Sal., sv. Filip Neri, Gerson, Bellarmin, Bossuet, Fenelon, Olier, Oversberg a jiní velcí mužové církve katolické dosvědčují pravdivost našeho tvrzení. Pan Valenta zmínil se pouze o „šlechtném“ Vincenci de Paula, na jehož podnět pokusil se Ludvík XIV. o řešení otázky zakládání nalezinců. I v této pouhé zmínce zůstal p. řečník věren svému pokrokářství, nahradiv katolický název s v a t ý moderním pojmenováním š l e c h e t n ý. Pan řečník neměl také nevědět, že činnost sv. Vincence de Paula nedá se odbyti pouhou poznámkou. Dle „Věstníku“ (roč. X. str. 193. a 192.) „byla zemská konference připravována a projednávána dlouhou dobu předem tiskem i v okresních jednotách . . .“ a „řeči tam (rozuměj na konferenci) pronesené svědčily (prý) o vědecké zdatnosti a seriosnosti duševních vůdců organisovaných učitelů moravských . . .“ A tu měl-li p. řečník tak dlouhou dobu ke studiu této otázky, a měla-li jeho práce svědčiti o vědecké zdatnosti a seriosnosti, měl dodati, že působení sv. Vincence de Paula sahá až po dnešní dobu. Dílo jeho v Paříži započaté rozšířilo se po všech dílech světa a stále se rozšiřuje a uplatňuje v t. zv. konferencích sv. Vincencia. Slušný počet jejich jest též na Moravě a v Čechách. Ideální snaha konferencí Vincenciánů sdružuje nejen kněze, ale i knížata, hrabata, měšťany, úředníky, učitele, řemeslníky dělníky muže i ženy.

Podobně zapomněl p. řečník na šlechtného (dle nás: svatého) Josefa Kalasancského, který po 52 let věnoval se péči o dítě. Měl jen otevřítí dějiny církve a tu našel by celou řadu šlechtných mužů a žen, kteří vynikalí na poli křesťanské charity. Z těchto v minulém století proslul jakožto apoštol opuštěné mládeže Don Jan Bosco († 1888), zakladatel společnosti Salesiánů. Lidumilné podniky těchto (nedělní a sváteční oratoria, školy denní, večerní, umělecké i řemeslnické, útulky pro děti chudiny, gymnasia pro jinochy středních stavů a p.) jsou přizpůsobeny potřebám nové doby a rozšířeny podobně po všech státech Evropy i v jiných dílech světa. Možno říci, že působením jich rok co rok asi 40.000 dětí vzdělaných ve vědách, v řemesle opouští jejich ústavy a vracejí se do společnosti lidské jako počestní lidé a občané. Poznávám, že dílo Dona Jana Bosca má v Haliči tři ústavy: v Oswieczimi, Dašavě a v Přemyšlu, kdež za významným svým heslem „Zdrželivost a práce!“ blahodárně působí.

Dobu nejnovější odbyl p. Valenta vůbec velmi suše větou: „V Rakouské říši nedá se do nedávna o samostatné veřejné péči o mládež ani mluvit.“ Z privátních podniků p. inspektor Funtíček upozorňuje jen na „Ochranovnu v Dřevohosticích“, která byla „Jednotou lidumilů“ založena a 1. února 1902

otevřena. Divno, proč nikdo z nich nevzpoměl stávajících lidumilných ústavů soukromých jiných, ku př. „Útulku sv. Josefa na Král. Vinohradech“, založeného kaplanem Antonínem Hoffmanem již r. 1899? Stálo to pánové za vzpomínku! Vždyť v prvním desetiletí svého trvání bylo v útulku tom 106 chovanců, vydání obnášelo 249.071 K. 72 h, počet stravných dnů obnášel za ta léta 159.904. Jmenovaný útulek kromě ústavu na Král. Vinohradech má filiálku v Červeném Kostelci. — Nebylo dále nikomu z pánů řečníků nic známo o „Ústavu sv. Josefa pro zmrzačené a ošřelé dívky v Zašové u Val. Meziříčí?“ Začátky tohoto ústavu dlužno hledati ve Vítkovicích roku 1898. Z Vítkovic r. 1901 přesdlil ústav do Zašové, kdež jest veden svým zakladatelem katechetou v Hranicích dp. Janem Stavělem. Celkový náklad na vydržování ústavů činil do r. 1910 na 205.000 K, ošetřovacích dnů za ta léta byla (226.316) chovank bývá ročně přes 50. V ústavě jest 17 místností k obývání, zařízená koupelna, v zahradě pak (o 21 mlrách) jest velká koupelna, kde se děti vícekrát v týdnou koupají a otužují. Tamtéž jest malý skleník, kde chovanky přiučují se pěstování květin, jimiž zdobí po celý rok Mariánskou svatyni, a pěkný včelín — 23 včelstev — jež též opatrují chovanky. Zajímavost jest též to, že zakladatel, ježto místnosti starší nedostačovaly, dal postaviti v zahradě útulku novou budovu nákladem 70.000 K. — A což „Sirotčinec v Liptáli“ je též pánům řečníkům neznám? Zřízen byl ze sbírek přičiněním katolického farního úřadu v Liptáli. Byl otevřen r. 1907. Vychovává 40 hochů a 12 dívek. Dva nadané hochy má na gymnasium v Olomouci.. Místa má sirotčinec pro 150 sirotků; nedostává se však peněžních prostředků, aby sirotčinec v tom počtu mohl sirotky zaopatřovati. V sirotčinci jest mateřská škola s právem veřejnosti a speciální učební běh pro dívky povinnosti škole odrostlé. Ústav jest pro opuštěné děti bez rozdílu náboženství. — A ústav spolku: „Serafínské dílo lásky“ v Českých Budějovicích? Vychovává ve vlastním útulku v Červených Dvorcích u Sušice 37 dítek opuštěných a ošřelých. — Tyto a jim podobné ústavy, jichž počet jsem nikterak nevyčerpal, musely býti v zájmu „pokroku“ pp. řečníky ignorovány, poněvadž jsou plodem praktické lásky křesťanské. Z téhož důvodu zůstaly též ignorovány ovšem droby filantropické literatury jako: „Květy lásky“, které za redakce zmíněného již P. Hoffmana vyjdou letos v sedmém ročníku, kalendář „Sv. Josef“, který za redakce téhož dostoupí letos devátého ročníku, „Serafínský přítel dítek“, roč. IV. a j. Při úplném nedostatku filantropické literatury nemuselo býti těchto malých příspěvků v oboru filantropismu zapomenuto! Že dobře i mezi lidem i tyto droby filantropické literatury působí, důkazem jsou obálkové strany jmenovaných časopisů, které hemží se milodary čtenářů.

Pokrokářství a jemu vlastní strannickost byla patrná ještě z jiných míst rozebíraných tuto referátů. Tak pan inspektor Funtíček vzpomenulecčehož, co s péčí o zanedbanou mládež souvisí: osob, zákonů, konferencí, sjezdů a p. Proč opomenul sjezdu katolíků arcidieceze Olomucké v Kroměříži v r. 1901 konaného, na němž již tehdy byla otázka tato řešena majíc za referenta v tomto předmětu jistě osobu povolanou, nynějšího ředitele ochrannovy v Brně p. K. Ječmínka?

Že primát v této věci nenáleží učitelstvu pokrokovému, vidno dále z toho, že „Spolek katolického učitelstva moravského“ již r. 1901 vydal „Pamětní spis“ všem, jimž na dobrém vychování mládeže a na lepší budoucnosti

našeho národa záležit, zvláště pak zemským a říšským poslancům našim. „Pamětní spis přinášejí „Vychovatelské Listy“ roč. III. č. 2. a já vyjímám z něho jen příčiny poklesnutí mravnosti mládeže a návod, jak možno proti tomuto zlu čeliti, aby bylo patrné, že referáty VIII. zemské konference nic podstatně odlišného neobsahovaly. „Pátrajíce pilně, odkud to největší zlo, poklesnutí mravnosti, pochází, nalezli jsme tyto příčiny:

1. Chudoba, nevzdělanost, nebo zlá vůle rodičů.
2. Špatný příklad společnosti, v níž dítě žije, nemravné řeči, neslušné písně a zábavy.
3. Požívání lihovin a kouřením.
4. Protináboženský, nemravný tisk a necudné obrazy.
5. Užívání dětí k pracím, silám jejich nepřiměřeným, noční toulky a podomní obchodování.

Poněvadž jakožto vychovatelé jsme do jisté míry za jednání mládeže zodpovědni, poněvadž upřímnou péčí máme o lepší budoucnost našeho lidu, žádáme:

1. Rodičové, kteří vědomě a úmyslně vychovatelské činnosti školy na odpor se staví, své děti návodem anebo zlým příkladem znechtavují, buďte povolányi úřady k zodpovědnosti volání, po případě buďte děti rodičům svých povinností nedbajícím odňaty a do ústavů příhodných odevzdány nebo hodným rodinám svěřeny.

2. Žádáme, aby nemravné řeči, zpívání nemravných písní a veřejné vystavování necudných obrazů před dětmi bylo přísně trestáno.

3. Žádáme, aby dětem nebyly prodávány lihové nápoje, jako pivo, víno a kořalka, rovněž ne tabák a doutníky, a svádění k pití lihovin a ke kouření, aby rovněž trestáno bylo.

4. Podobně přísně trestán budiž ten, kdo mládeži půjčuje, prodává nebo jinak opatřuje spisy obsahu protináboženského nebo nemravného.

5. Žádáme, aby c. k. dozorcové školní na předním místě všímali si mravního výchovu, t. j. rozvoje mravnosti žactva a na druhém místě teprve vyučovací metody jako prostředku k vyššímu cíli. Pro učitele žádáme hlubšího vzdělání v tom smyslu, aby z ústavů učitelských vycházeli mužové povahy pevné, duchové osvícení, vzdělání, ctnostmi slynoucí, sami vzorní občané, aby rodiny, jež jim děti svěřují, s neobmezenou důvěrou mohli k nim pohlížeti. Žádáme pro učitelstvo úplnou svobodu občanskou.

6. Vyzýváme naše poselstvo na říšské radě i na sněmu zemském, aby důrazně se chápalo každé příležitosti ku zmírnění bídy našeho lidu a srovnání sociálních protiv, a návrhy své v tomto směru s největší energií uskutečniti se snažilo“.

Vidno, že v uvedeném „Pamětním spise“ jest stručně obsazeno vše, co oba pp. referenti na zemské konferenci ve svých hodinových referátech pověděli, ba i to, co si svým pokrokovým kolegům upřímně říci netroufali.

Tři roky na to zasedala VII. zemská učitelská konference. Proč tehdy se již touto otázkou učitelstvo na ní nezabývalo? Nápadno jest horování

učitelstva o nápravu mravnosti mládeže až na VIII. zemské konferenci. Zdá se, že pokrokové učitelstvo chopilo se hesla panovníkova „Vše pro dítě!“, aby nápadně dalo svou loyaltitu na jevo, a tím zakrylo své neloyalní volání po odstátnění školy obecné. Či skutečně byl to do očí bijící přírůstek mravní zpustlosti za poslední leta, co pohnulo učitelstvo k této akci na poslední zemské konferenci? Byl by to zase jen smutný zjev v působení organisovaného učitelstva pokrokového, že ono při své „mocné organisaci, která má váhu“ („Věstník“ r. IX., č. 42.) a při vši své „vychloubačné zdatnosti“ nedovedlo tento škodlivý příval mravní zkázy alespoň zmírniti. Jak se potom srovnají slova „Věstníku“ r. IX., čís. 42.: „Kněze mrzí, že ze škol vycházejí lidé mravně lepší a hlavně vědomnější. Proto se i s kazatelen musí lidu hovořiti o zkaženosti nynějšího pokolení“ — se slovy p. naduč. Valenty: „Počet dětí ohrožených, zpustlých, zločinných stoupá příšerně a vyrůstá na živly společnosti nepřátelské a nebezpečné“?

O pokrokářská strannickosti, která mravní bídu lidu léčiti chceš, a sama tak mravně nízko stojíš, že pro vlastní lesk, když ne úplně šlapeš, tak alespoň vědomě svým zbožňovatelům zamlčuješ to co druzí, tebe nevelebící kdy dobrého k prospěchu lidstva vykonali! My, co dobrého, dovedeme i u protivníka oceniti.

II.

Vedle strannickosti dlužno upozorniti dále, že oba konferenční referáty postrádají též upřímnosti a pravdivosti, kterýmiž vlastnostmi se právě pokroková strana tak ráda honosí. Nebylo tu pochopeno Husovo heslo, pokrokáři často omýlané: „Mluv pravdu, drž pravdu!“

Příčiny dnešní zpustlosti mládeže hledá pan Valenta v hospodářských vlivech, existenčním boji, materiální tísní, v bídě lidské, pak v nevědomostech, lehkomyšlnosti a j. nectnostech a vášních rodičů, v duševních a tělesných poruchách dítěte, též v úlevách školních, nemravném tisku, v necudných obrazích a v tupení školy a učitelstva.

Všem těmto příčinám měla však předcházeti nezvratná pravda, že mravní zpustlost pochází hlavně z nedostatku mravní vyspělosti člověka následkem lehkomyšlnosti náboženské nebo dokonce z úplného nedostatku náboženského cítění pocházející. Pan Valenta správně dí, že bída otupuje mravní cit, ale čím dokáže další svá slova: „zvrhlost vyskytuje se druhdy také v rodinách, kde není nouze, kdežto nezřídká v nejbídnejších poměrech životních lze nalézti pořádek, mrav a dobrou výchovu?“ Tíseň materiální není vždy příčinou mravní pokleslosti. „Pohledme na hlavní města“, praví dr. Rožánek ve svém díle „Pud pohlavní a prostituce“ II. str. 132., „jako Paříž, Berlín, Vídeň atd., na města intelligence, ale zároveň i místa největší mravní zpustlosti, zdívocení a tělesné zchátralosti! Dokázáno jest přece, že řady mravně nejzpustlejších, pohlavně nejrafinovanějších a nejvýstřednějších zhýralců, jejichž výstřednosti jsou již zločiny, skládají se z velké části z t. zv. intelligence! Na poli tomto se příliš neosvědčila these, že uvědomění a vzdělání krotí vášně, mírní chtíče a sesiluje vládu nad sebou samým Příčina pak všeho je zkáza mravů, podmíněná ztrátou náboženství Kde není náboženství, tam se vzrývá bída jak tělesná, tak i duševní“.

Proto p. Valenta v čelo příčin zpusťlosti mládeže měl postaviti větu, kterou jen tak tak vpleť do svého referátu, vykázáv jí místo podružné, totiž: „Příčinou zpusťlosti jest . . . lhostejnost vůči mravu a náboženství, nevážnost k všelike autoritě“.

Nyní dovoľím si otázku: Kdo šíří dnes lhostejnost vůči mravu a náboženství, nevážnost k všelike autoritě? Odpověď na to: Celé dnešní pokrokové hnutí pod vlajkou moderního vzdělání! Dokazují to hesla: „Volnost a svoboda!“ (Pramen uvolnění mravů), „Pryč od Boha a návrat k přírodě!“ (Zdroj lhostejnosti náboženské), „Není zákona, než co člověk sám si zákonem stanoví!“ (začátek nevážnosti k všelike autoritě). Veškeré náky nad mravní zpusťlostí a vyhledávání příčin této, jakož i doporučování prostředků k nápravě jsou mluvením do větru tam, kde se podobná, podvratná hesla netoliko doporučují, ale i v praktický život uvádějí! Proto zdůrazňuji myšlenku Dr. Rožánka, že ztráta víry v Boha, ztráta náboženství má v zápětí pokleslost mravní; ona jest v těsném spojení se vším tím, co pan referent jakožto příčiny mravní zpusťlosti uvádí. K tomu směřují další moje řádky.

Pokrokové hnutí ve svém moderním rozumování s celou párou vystoupilo a vystupuje proti náboženství. Prohlásilo toto za čirý výmysl kněží víru v Boha, v posmrtný život za nesmyslná dogmata a bajky. Tím nadělalo z přátel Boha Jeho nepřátele. Vyhnalo Krista a Jím zjevený mravní zákon z dílen, továren i od domácího krbu pracujícího lidu. Lid ten začal si upravovati nebe na zemi. Laje na práci a honí se po zábavách, rozkoších a radostech. Nedochozí-li jich, napřáhá ruku výhrůžně proti celému společenskému zřízení. Co pomůže dnešní zvyšování mzdy, zaopatřování dělníků pro stáří, péče o nemocné a vůbec všechny pokusy a snahy o zmírnění hospodářské tísně lidu, když napřed bylo mu vzato to, co podporuje jej tisíckrát vydatněji, než ony drobtý, jež se mu hází často chladně vstříc! Vzali mu svědomí, důvěru v Boha, naději v lepší budoucnost, vzali mu vše, co lilo balsám v jeho rány, co oslazovalo chvíle jeho nedostatku, co dodávalo mu chuti, síly a lásky k životu, co dovedlo jej také udržeti nad propastí mravní zkázy. Nedivme se proto, že ten lid hledá zapomenutí každé starosti, že vidí zlepšení života jen v opojných, bezúzdých rozkoších, jimž obětuje těžce nabytý groš, určený na chléb pro ženu a děti, pro jejich vychování a zaopatření.

V takových poměrech samozřejmě bída roste, hájení existence se přitěžuje, následkem toho děti stávají se zhusta břemenem rodiny, vychování jejich nevěnuje se pozornost, zanedbává se i výchova školní, ježto děti jsou honěny na výdělkovou práci, krátce nastupují tu všechny ony smutné zjevy, které p. naduč. Valenta ad. 1. jakožto příčiny zpusťlosti uvádí. I z toho, že jim často chybí i nejprimitivnější vědomost o tom, co výchova vykonati má, dlužno obviňovati pokrokové hnutí, poněvadž ono zlepšení naznačeného nedostatku ve výchově mládeže staví se do cesty. Jest to jeho dítě — „volná láska“ — která se snaží zbaviti rodinu vůbec povinnosti děti vychovávatí. Správně dí dr. Rožánek (I. díl str. 313.): „Stoupenci volné lásky hlásají: starosti s dětmi odpadnou, až jednou stát, novým poměrům přizpůsobený, sám povinen bude věci se ujmouti. Pak budou děti společně vychovávány ve znamenitě příjemných a dle nejnovějších vymožeností vedených ústavech“. Příklad toho dává sám J. J. Rousseau, o němž přece známo, že ač znamenitě věci o výchově dětí napsal, sám, aby s výchovou svých vlastních dětí nemusel se obrátiti, dal je do nalezince. (Dokončení).

Z P R Á V Y.

Valná hromada Katolického spolku českých učitelů konaná na posvátném Velehradě dne 17. července.

Všichni naši členové se srdečně těší na valné hromady konané na posv. Velehradě. Vycifujeme všichni, že pobyt na Velehradě nás nejenom osvěží a vzpruží, ale poznáváme, že duch náš na Velehradě po přestálých trampotách a příkocích se opět uklidňuje a nad prach všednosti se povznáší do blankytných výšin nadhvězdých. Zde na hrobě sv. Methoděje nabývá duch náš nových sil a nového nadšení pro další práci, toho nadšení, kterým bez bázně a beze strachu snášíme všechno hanobení a tupení, toho nadšení, které nám dodává chuti a síli obroditi školu, rodinu i národ v idech Cyrillo-Methodějských.

Naše valné hromady mají pro náš spolek tím větší význam, že jsou doposud tím jediným pojítkem všeho, po celé Moravě roztroušeného členstva. Zde se stýkáme, druh druhu poznáváme, vespolek se těšíme a povzbuzujeme a nové chuti a síly ku práci nabýváme! Prozrazuje tedy každý člen neodpustitelnou netečnost, nechce-li ani té nepatrné oběti přinést, kterou cesta na Velehrad vyžaduje.

Valná hromada počala v pondělí, dne 17. července o půl 9. hodině slavnými službami Božími, jež sloužil vdp. msgr. dr. K a c h n í k ve velehradském.

Valnou hromadu zahájil předseda, p. řed. Jiří Mezírka, křesťanským pozdravem a vystižným, vzletným proslovem a přivítal milé a vzácné nám hosty, kteří si neobtěžovali přijít mezi nás a takto nás svou vzácnou přítomností nejen poctili a povzbudili, ale naši schůzi i zvláštního lesku dodali. Holdovací telegram zaslán byl Jeho Veličenstvu, Jeho njd. kníže-arcibiskupské Milosti Dr. Baurovi, p. poslanci Kadlčákovi. Potom proslov a pozdravy pronesli protektor Wirsig, ruský učenec Fědoroff, pan farář Seget, Dr. Janků jako předseda Matice Cyrillo-Methodějské, Dr. Kratochvíl ve jménu učitelstva středoškolského. Po té přečteny pozdravné dopisy a telegramy. Na to přešlo se k dennímu pořádku. Protokol poslední val. hromady schválen. Teď podána nadučitelem Fr. Adámkem z Lešné

Jednatelská zpráva o činnosti spolku katolického učitelstva na Moravě a ve Slezsku za rok 1910—11.

Dle své povinnosti přicházím, abych jménem výboru podal účty z vladařství našeho, abych ukázal, jak jsme se snažili úkolu svému za daných poměrů dostáti, při čemž se omezím pro nedostatek času na nejnnutnější.

Uvedu, jak jsme pracovali v duchu křesťanském 1. pro lid, 2. pro povznesení školství a pro zájmy stavu a uvedu 3. podmínky další práce.

Všechna spolková činnost vycházela z výboru, kterýž se za tím účelem v době od 1. srpna 1910 do dneška sešel šestkrát. Bohužel jen, že pro nedostatek finančních prostředků muselo předsednictvo svolávaní nejčastěji užší výbor, který se sešel čtyřikrát, širší dvakrát.

Předmětem jednání ve výboru byly tyto věci:

1. návrh, jak by měly býti osnovy učebné upraveny, aby odpovídaly potřebám lidovým a aby v nich zdůrazněna byla nábožensko-mravní výchova;
2. zahájení akce pro nejhojnější účast na sjezdu katolíků českoslovanských a důstojnou při tom representaci našeho spolku;
3. další vzdělání učitelstva;
4. zlepšení našich hmotných poměrů;
5. akce pro uvědomění lidu našeho v ohledu náboženském a hospodářském.

Ve smyslu usnesení výboru ustanovila se komise, která má během tohoto roku sestaviti návrh osnov učebných, po případě doplniti a upravití stávající, aby odpovídaly stanovisku našeho spolku. Při tom chceme osnovy tak upravití, aby odpovídaly potřebám lidovým a ne poměrům snad americkým, jak to navrhuje p. řed. Úlehla.

Zahajujeme nejúsilovnější agitaci pro nejhojnější účast členů našeho sp. na manifestačním sjezdu katolíků českoslovanských a doufáme, že nebude jednoho učitele s námi cítícího, který by se sjezdu nezúčastnil.

Zároveň pozveme i učitelstvo české.

Pro vzdělání svého členstva zřídili jsme spolkovou knihovnu. Pokud se dalšího vzdělání učitelstva týká, tu stojíme, jak již dříve několikrát bylo řečeno, na tom stanovisku, že učitelé, má-li ve škole náležitě povinnosti své dostáti a požadavkům dnešní doby vyhověti, nedostačuje naprosto vzdělávání na ústavech nabyté a proto třeba, aby se učitel dále vzdělával.

V této příčině klademe na prvním místě důraz na vlastní píli a pak teprv na pomoc země a státu.

Pro soukromé studium svých členů zřídili jsme spolkovou knihovnu, která obsahuje pěkné a pro praktické vzdělání velmi cenné spisy.

Dále hodláme pro své členy a přátele naše uspořádati vědecký kurs, jehož doufáme, se pak všichni co nejhojněji zúčastní.

Starali jsme se o úpravu hmotných našich poměrů a žádali pomoc hlavně pro učitele mající rodiny, čímž by ovšem nebyli mladší kollegové nijak zkráceni, poněvadž zamyšlená úprava byla by pouze provisorní a byla by svou neúplností nutkala k definitivnímu a brzkému rozřešení palčivé této otázky.

Ovšem naši páni pokrokoví kollegové se svými přáteli soc. demokraty se přičinili, že ani této provisorní pomoci se nám nedostalo — tak vypadá ta láska a kollegialita těchto pánů.

Při tomto uvádím, že malé zlepšení našich poměrů spatřovali bychom také v tom, kdyby bylo učitelům ze zastrčených dědin umožněno, aby se k vůli dětem dostali časem na místa, jež by lépe odpovídala potřebám rodinným, zvláště pokud se výchovy dětí týká. Z té příčiny budeme žádati buď zemský sněm o změnu zákona ve příčině obsazování míst a sice tak, aby právo presentace přešlo z okresní na zemskou školní radu, anebo kdyby to snad zem. sněm neschválil, budeme prositi, aby aspoň platné zákony byly

zachovány a aby místa byla obsazována dle stáří bez ohledu na nějaké čínské zdi.

V meritorním jednání bych uvedl jiné, mimo svrchu vzpomenuté důvody.

Pro uvědomění lidu v ohledu náboženském a hospodářském jsme rovněž ve shodě s duchovenstvem značný kus práce vykonali a sice přednáškami.

Jednotliví členové našeho spolku nelekajíce se žádných obtíží, putovali od obce k obci a poučovali lid. Dělo se to hlavně na Slovácku, Valašsku, z části i Hané a konečně na Kravaňsku.

Jen zběžně uvádím, kde jsme přednášeli: na Slovácku: Nivnici, Mistříně a jinde.

Valašsku: Poličné, na Perné, Horní a Dolní Bečvě, Hutisku, Karlovicích, Hrozenkově, Halenkově a Hovězí.

Na Kravaňsku: v Bernaticích, Hůrka.

Thema přednášek byla: Výchova mládeže škole odrostlé, Rodina a škola. Působení učitele a kněze na venkově, Úkoly venkovské omladiny, O vzdělání rolnictva, Lid a škola, Rolník a přítomná doba, Výchova a náboženství, Několik pohledů na život lidský.

Při všech přednáškách jsme zdůrazňovali, že zlepšení neutěšených sociálních poměrů jest možno jen obrozením na základě křesťanském.

My máme to přesvědčení a my to všude hlásáme, že se poměrylepší, zlepšíme-li se sami a budou-li nám vodítkem ona věčně platná slova učení Božského našeho Pána a Spasitele: Miluj Pána Boha svého z celého srdce svého, ze vsí duše své a ze vsí síly své a bližního jako sebe samého.

A že slova naše docházela sluchu, ukazovalo se při každé schůzi, kde lid radostný s námi jevil souhlas a nepřátelé ať z kteréhokoliv tábora často ani slovem nemohli odporovati.

A ještě jedné potěšitelné zkušenosti jsme při schůzích těchto nabyli. Všude totiž, kam jsme přišli, shledali jsme, že jádro lidu našeho jest své víře věrno a jen ojediněle jsme pozorovali malé výstřelky radikalismu a to jen u nerozvážných mladíků.

Tato zkušenost musí všechny lidi dobré vůle k tomu vésti, aby ve své práci neochabovali, šli mezi lid a byli mu rádci a učiteli, aby jej varovali před plannými hesly a lžipokrokem. A na tomto poli má se právě shoda učitele s knězem co nejúčinněji uplatňovati a pak teprve přinese působení naše nejhojněji požehnání vlasti, církvi i našemu stavu.

Při přednáškách si největších zásluh o dobrou věc získali pp. ředitel Mezírka, Berg, Bartoš Praxl a Polanský, který i literárně byl činným. Budiž jim jménem spolku našeho vysloven vřelý dík!

Kéž příklad těchto pracovníků svítí ostatnímu členstvu a povzbudí je k živější činnosti ve směru tom.

Aby činnost našeho spolku byla v tomto ohledu jaksi soustavná a jednotná, usnesl se výbor ve schůzi dne 29. prosince 1910 konané navrhnouti

Vám ustavení se kulturního odboru, v němž by vedle učitelů byli zastoupeni pp. katechetové, zástupci besídek hosp. i omladiny a možno-li intelligence vůbec.

Z té příčiny požádali jsme v časopisech o účast nejširších vrstev lidových a hlavně zástupců duchovenstva, rolnictva a sdružení omladiny. Račte prosím, pak ve volném rozhovoru náhledy své v tom směru s námi sdělit. Úspěch uvedené naší práce jest dnes již dosti znatelný a jeví se v tom, že

1. velesl. c. k. zem. š. rada uznávajíc náš spolek za platného činitele ve školství a veřejném životě povolala působením vysoce důst. p. kanovníka dra Fr. Ehrmana dva delegáty našeho spolku ku zemské konferenci.

2. že nám členů přibývá a sice osobností to vážených, z nichž mnozí se vyslovili. Vidíme, že u vás je pravda a proto přicházíme k vám.

Stav členstva je následující: Činných členů máme 406, přispívajících 303, zakládajících 21, čestných 14, úhrnem 744.

3. nejpotěšitelným však dokladem rozvoje našeho spolku jest, že duševní síla našeho spolku roste, máme členy, kteří více pracovali, než některý spolek pp. organisovaných.

U některých členů je zjevem zrovna překvapujícím zmužilost, s jakou celé legii protivníků čelili a čelí — uvádím jen kol. Bartoše v zemské konferenci — Praxi contra všem pokrokářům Valašska — kol. Berga při volbách.

Nemusí nás to naplniti radostí a vědomím, že tato duševní intesita převažuje všechno boucharonství a frázovitost celé organisace pokrokové? Kdo máš oči k vidění, viz! Hle zde hlouček několika set učitelů katolických a proti němu organisace snad 4—5000cová s celým štábem t. zv. intelligentů pokrokových.

Pro uvědomění náboženské a hospodářské jsme pracovali také tiskem a to jednak svými časopisy a brožurkami, jednak i tím, že jsme úsilovně propagovali tisk katolický. Při tom jsme se přesvědčili, jakým literárním smetlím se lid náš a zejména mládež otravuje a že v tisku spočívá největší nebezpečí pro lid.

Z této příčiny musí nám všem býti heslem: Do zbraně proti špatnému tisku! Vzhůru, vy křesťanští rodičové, katoličtí učitelé a kněží a všichni lidé dobré vůle, vzhůru do boje proti tisku, lid náš otravujícímu!

Náš spolek chce zakládáním knihoven pracovatí proti knihovnám Macharovským atd. a prosí o příspěvní veškerého členstva.

Jak tedy z uvedeného vidno, snažili jsme se dle sil svých úkolu svému dostati, než bohužel, že právě sil nám k úkolu tak velikému nestačilo a pokládáme proto za důležité uvéstí na konci některé podmínky zdárného našeho dalšího působení. Jest předně potřeba nových svěžích pracovníků a tu apelujeme vřele naše členy, aby vyšli mezi lid a v intencích spolku mezi ním pracovali.

Za druhé nám práci naši velmi ulehčí, když se vlivní činitelé přičiní, aby se nám dostalo nějaké pomoci při výchově našich dětí. Pro sebe výhod nežádáme, ale dětem našim dostaníž se možností, aby přiměřeným vzděláním zjednali si nějakou existenci.

Další podmínkou úspěšného působení našeho jest, aby všichni členové řádně své povinnosti plnili. Jako důležitou podmínku označujeme pak zejména nutnost jíti při veškeré práci ruka v ruce s duchovenstvem, naším rolnictvem a naší omladinou. Pokud se této záležitosti týká, tu bych se přidával k návrhům p. posl. Šrámka proneseným 9. července při schůzi ve Slavkově.

Jednatelská zpráva přijata se souhlasem. K jednatelské zprávě četné praktické poznámky přičinil řed. Mezírka, zvláště pokud se týká vzdělávací činnosti našeho spolku, úpravy našich poněrů a výchovy nábožensko-mravní. Prosí, aby přátelé katol. učitelstva výboru zaslali adressy těch učitelů, kteří s hnutím katolickým sympatisují, ale buď nejsou v žádné organizaci, anebo patří pokrokové organizaci jen výpalné. (Veselost).

Zpráva o tříleté činnosti hospodářsko-vychovatelské Besídky v Nivnici podána zakládajícím a čestným členem spolku prof. drem. Jos. Kachníkem. Jubilejní hospodářsko-vychovatelská Besídka katol. spolku českého učitelstva na Moravě v Nivnici zahájila svou činnost dne 12. července 1908. Dosud odbýváno vždy v neděli 134 besídek a 134 besídek dívčích, tedy celkem 268 besídek, jichž četně i dospělí se zúčastňovali. Průměrná návštěva při každé besídce, jež se dle pohlaví odděleně koná, 60 osob. Přednášek odbýváno 30.

Při besídkách přečteny hlasitě dle protokolů v souvislosti s konanými přednáškami mnohé hospodářské, vychovatelské a zábavné spisy. Časopisy hospodářské a vychovatelské odebírány a v místnostech Besídky vyloženy. Knihovna obsahuje dosud 155 děl hospodářských a vychovatelských. Účinky Besídky: Povstaly při stacích zelinářské zahrady, zalesněna holá stráž, zvýšen zájem pro otázky hospodářské a vychovatelské a rozmnožen počet odběratelů příslušných časopisů.

Zpráva o „Besídce“ vyslechnuta s všeobecným zájmem. Poznati zde, co vůle dobrá a tužba ušlechtilá pro dobro lidu vykonati dovede. Nivnická hospodářská besídka může býti vzorem všem hospodářským besídkám na Moravě. Kdyby ve všech besídkách tím směrem a tím způsobem se pracovalo jako v Nivnici, tu lid by k těmto besídkám láskou přilnul a byl by uchráněn mnohé otravy, kterou pokrokové strany do srdce zanedbaného lidu vsévají. Všude, kde se z naší strany upřímně a s láskou mezi lidem pracuje, tam lid na pokrokářskou vějičku nesesedne. Kde ale člověk hospodář spí, tam nepřítel pokrokář nerušeně zasévá koukol a otravu mezi obilí a pak jest těžko, velice těžko, mnohdy vůbec nemožno odstraniti z pšenice koukol, který pracně vypěstěnou pšenici ničí a dusí.

Hle, jak zářným a povzbuzujícím příkladem pro všechny upřímné přátele lidu jest nivnická besídka! Předseda vzdává srdečný dík msgr. Kachníkovi zakladateli a udržovateli nivnické besídky a ujišťuje dp. msgra, že spolek katol. učitelů všemožně šlechetné snahy dp. protektora podporovati bude.

Zprávu o „Vychovatelských Listech“ podává za nepřítomného redaktora P. Tiraye ředitel Mezírka. Zpráva seznamuje nás s počtem přispívatelů, s některými nesnáze s knihtiskárnou, ale co hlavního, že „Vychovatelské Listy“ jsou aktivní, kdežto dříve musel spolek dopláceti. Dále vyslechnuta zpráva o „knihovně učitelské“ v Ivančicích, která utěšeně vzrůstá a pilně se upotřebuje. Kdo knihovního seznamu nemá, nechť se u P. Tiraye v Ivančicích

přihlásí. Co se týče knihtiskárny ve Strážnici, vyžaduje její řízení a její kontrola neobyčejně mnoho práce, kteráž jest ještě ztlížena vzdáleností tiskárny. Doposud vykonával dozor v knihtiskárně dp. dr. Tauber, katecheta ve Strážnici. Poněvadž však on i jinak zaměstnán jest, navrhuje předseda, by kolega Kořínek Jan, nadučitel v Bilovicích u Uh. Hradiště, valnou hromadou zplnomocněn byl, častěji v knihtiskárně dohlédnouti. Schvaluje se. Poněvadž knihtiskárna vyžaduje mnohého moderního zdokonalení, projednává valná hromada i finanční otázku. Jasný obraz o prosperitě knihtiskárny bude možno podati teprve na rok. Výbor se zplnomocňuje učiniti, čeho je třeba. Administrace „Katolického Učitele“ podává potěšitelnou zprávu, že finanční situace se zlepšila, tak že i tento list se stává rovněž aktivním. Schvaluje se navržená remunerace pro redaktora a pro administrátora.

Za churavou slč. Holánkovou podává pokladniční zprávu řed. Mezlírka, kteráž se jednomyslně schvaluje. Některé podrobnosti ponechány ku vyřízení výboru. Slč. Šebíková tlumočí žádost slečny Rubrové, aby spolek přispěl finančně na „Ochranovnu mládeže v Brně! Valná hromada ponechává záležitost tuto ku projednání a vyřízení výboru.

Nadučitel Dagobert Berg z Nového Hrozenkova podává redakční zprávu o spolkovém listu „Katolický učitel“.

Předseda děkuje naduč. Bergovi a naduč. Koutnému za výbornou práci pro „Katol. Učitele“. P. Hudeček dosvědčuje, že lid opravdu s největším zájmem „K. U.“ čte a upozorňuje, by se co nejméně cizích slov užívalo, poněvadž jim lid nerozumí.

Na to rozpředl se rozhovor o tom, by členům v různých záležitostech pokyny a porady udílány byly. Předseda slibuje všem přáním vyhověti, nechť se jenom každý s důvěrou naň obrátí. Jest-li že by sám poraditi nemohl, vyžádá si informaci u odborníka.

Dále zdůrazňuje předseda význam říšského spolku katolického učitelstva za nynějších pohnutých dob a přimlouvá se za to, by i náš spolek k říš. spolku přistoupil, což valnou hromadou schváleno.

Za delegáty zvoleni ku sjezdu unionistů kolega L. Bartoš z Lipníka a ku sjezdu Apoštolátu kolega Jan Kořínek z Bilovic.

Výboru ponechána k vyřízení záležitost ohledně učebných osnov.

Přednáška p. nadučitele M. Koutného na thema „Cíle a snahy učitelstva organisovaného a katolického“.

Hlavní a nepřeklenutelný rozpor mezi cíli učitelstva katolického a volnoškoláckého je, že učitelstvo katolické vidí základ kultury národní a celé existence národní v křesťanství, kdežto učitelstvo volnoškolácké chce křesťanství nahradit monismem a moderním pohanstvím a za to mu přísluší název ne národních učitelů, nýbrž hrobařů národa. Katol. učitelstvo nemohlo před dějinami národa přijat zodpovědnost za směry, jež v učitelstvu za šošovici slibů zvítězily. (Bouřlivý souhlas.) Učitelstvo katolické jistě v době ne příliš dlouhé bude lidem samým uznáno za dobrodince lidu a mládeže a záchránce budoucnosti národa. Lid už žasne nad výsledky výchovy volnoškolácké, ačkoli volní školáci teprve chtějí začít pokrokově vychovávat. Mládež sesurovuje a veřejností se pomalu otevírají oči. Proto nebojme

se a vystupujeme podle svého programu. Bude-li ze 400 učitelů, kteří jsou v Katol. uč. spolku, pracovat jen čtvrtina, pak porosteme rychleji než dosud. (Hlučný potlesk).

Debaty se zúčastnil ředitel Mezírka, Volařík, který poukazuje na činnost volnoškoláckého učitelstva v „Národních Jednotách“, kdež katolický list vůbec nemá místa a činí dotaz, kterak se má vůči „Národním Jednotám“ zachovat katolický učitel. Red. P. Světlík podrobuje ostré kritice činnost odborů N. J. a vyslovuje se v tom smyslu, že s monisty a s volnomyšlenkáři není za dnešních poměrů možná žádná společná práce nebo jakákoliv jiná akce, že nedoporučuje nikterak členům katolickým vstupování do těchto spolků. Ze jest nutno, abychom se v každém ohledu osamostatňovali a zejména v ohledu hospodářském i národním a vyzývá ku zakládání odborů Matice Cyrillomethodějské. A touto samostatností můžeme se daleko lépe uplatnit a lidu svému mnohem lépe prospěti, než účastenstvím ve spolkovém životě Nár. Jednot a agrárních hospodářských spolků.

Nesmíme zapomenout, že volnomyšlenkářstvo nás chorobně nenávidí že nás vyloučilo z národa, že nás vyhlašuje za většího nepřítele národa než Němce. Mimo to volnomyšlenkářstvo považuje za hlavní bod práce ničení křesťanství a s námi pracovat nebude. Dosud jsme chybovali, že jsme asi po 30 let podporovali své nepřátele náboženské. Národní Jednoty jsou kolportéry protináboženského tisku. S nimi pracovat nelze, neb jsou naplněni protináboženskou záští. Žádný strach, bez ostychů vzhůru do práce. A tu zejména učitelstvo katol. jest povoláno, aby bez ohledu na nějaký terror, ať v novinách, ať ve společném životě, obrodné práce na národa roli dědičné se zúčastnilo.

Red. P. Kavan připojuje se úplně k vývodům a názorům redaktora Světlíka, a vyslovuje se také proto, abychom se neostýchali lidu pravdu říci, vše náležitě vysvětliti a od vstupování do Národních Jednot a agrárních spolků zrazovati. Dále povzbuzuje nás, abychom se tak nebáli a se právě tak neohroženě zastávali jak to činí organisovaní. Když Konečný byl v disciplinárním vyšetřování, tu všechny pokrokové listy byly vzhůru, tloukly do každého a nešetřily žádného. Když ale kolega Praxl měl process s Kraizem, sotva který list o tom donesl zprávu. Tedy nebát se a nedát se! Všichni za jednoho a jeden za všechny. Je-li jen jeden z nás napaden, tak všichni na jeho obranu povstat. Tím sílí se vědomí spoludružnosti a a stavovské příslušnosti. (Bouřlivý souhlas.) Dále doporučuje zakládání besídek hospodářských po vzoru nívnickém.

Slč. Šebíková si vyžádala ještě slovo, aby mohla podati informaci ohledně „Ochranovny mládeže v Brně“ a poukazuje na to, že „útulna“ řízena slečnou Stejskalovou, úkolu svému se zpronevěřila a že výchova náboženská jest tam úplně opomíjena, což vidno z toho, že v celé výroční zprávě o „útulně“ jest zásadně pominuto slovo Bůh. Děkuje-li ve zprávě někomu, tak místo „zaplať Bůh“ píše důsledně „se vděčně tiskne ruka!“ Tato okolnost nás nutí, abychom zřídili útulnu na základech náboženských. A dali-li pokrokáři heslo „ani krejcaru na klerikální ústavy dobročinné“, pak my to obraťme a rceme: ani krejcaru na dobročinné ústavy pokrokářské.

Jednatel pan Adámek předčítá návrhy před valnou hromadou došlé, které se odkazují ku projednání výboru. Valná hromada jmenuje řadu čestných

členů a sice: dr. Jos. šl. Koudelu, nadučitele Běbara, ředitele hraběte Serényiho, assessora Vychodila z Choliny, posl. P. Šilingera a red. P. Světlíka.

Po vyčerpání programu ukončil předseda ředitel Mezírka valnou hromadu procltěnými slovy, v nichž vybízí ku statečnosti v boji za obranu školy v duchu křesfanském vedené. Za všobecného nadšení děkuje jednatel pan Adámek předsedovi za povzbuzující slova.

Tato valná hromada prokázala celým svým průběhem, jakož i počtem nových vzácných hostů, že nepracujeme nadarmo, nýbrž že práce naše dochází čím dále tím většího uznání a pochopení. Ať tedy obec katolických učitelů roste a zkvétá, čemuž voláme křesfanským pozdravem: Zdař Bůh!

Reforma paedagogií byla předmětem jednání III. sjezdu učitelů paedagogů ve Vídni. Požadavek učitelstva po akademickém vzdělání nebyl vzat opět v úvahu, než učiněny byly hlavním referentem drem A. Beckrem z Vídne tyto návrhy:

Přijímací zkouška budiž konána z vyučovací řeči a z počtů. — Paedagogia budou mlíti 6 ročníků; (poněvadž do ústavu byl by přístup od 14 roků, stala by se z prvního ročníku vlastně bývalá příprava. Tím by se staly ovšem zbytečnými čtvrté třídy (t. zv. kursy) měšfanských škol, nebo by byly alespoň poškozeny.) — Maximální počet žáků budiž 35. — Učebnou osnovu vypracuje anketa odborníků. — K osnovám vydány budou nové instrukce. — Budiž přihlíženo v osnově hlavně k formálnímu vzdělání, hbitosti vyjádřování a přímému názoru. — V 6. ročníku, který bude hlavně praktický, bude pracováno formou universitních seminářů. — Na cvičné škole dostane se chovancům příležitosti k samostatné práci. — Zkušební látka budiž přesně vymezena. — Písemné práce při zkouškách pro měšfanské školy budou domácí se lhůtou šestiměsíční.

Reformu učitelského vzdělání provedlo nedávno Virtembersko. Dosud vzdělávali se virtemberští učitelé na dvou od sebe úplně oddělených školách a to v preparandách a seminářích. Dnes jsou obě kategorie škol sloučeny v šestitřídní jednotné ústavy. Spojením odstraněna přijímací zkouška do ústavu. V dřívější učebné osnově byly různé vedlejší předměty jako: zahradnictví, včelařství, hospodářství a pod. Ty jsou dnes odstraněny. Počet týdenních hodin vyučovacích snižen ze 37—39 na 34—35. Času získaného má býti použito ku zpracování učebné látky, k soukromému studiu a k tělesnému zotavení. Francouzština, již učilo se dosud nepovinně, stává se nyní předmětem povinným a učí se jí 2—3 hodiny týdně. Novými učebnými předměty jsou ruční práce a těsnopis. Hra na housle, která je na př. v Sasku odstraněna, v učebném plánu virtemberském je ponechána, ze hry na varhany mohou býti kandidáti hudebně málo nadaní osvobozeni. Chovanci nemají býti obtěžováni přílišnými hudebními cvičeními.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce srpna a září. ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Tiray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel ústavu hluchoněmých v Ivančicích. Expedici obstarává knihtiskárna R o b. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

V. LANKAŠ.

Vlastnosti křesťanského vychovatele.

Bylo by zbytečno se šířiti o té staré a všeobecně uznané pravdě, že není vznešenějšího, ale i obtížnějšího úřadu, nad úřad učitelský, vychovatelský. Pracujef ne na vytvoření krásného uměleckého díla, ale na formování lidských duší, jež má nadchnouti pro Pravdu, Krásno a dobro a vésti k nejvyšším metám lidského ideálu k Bohu. Ideály veliké a vznešené musí proto rozechvívati duši jeho; neboť ideál osvětluje, ideál pobádá a konečně uchovává člověka před malomyslností, omrzelostí a mdlobou; ale ideál přenáší světlo a sílu svou i na jiné; celé okolí a prostředí, v němž duše ideální se pohybuje a pracuje, přebírá bezděčně s takového majáku světlo a jas, nadšení a sílu.

Jaký bude ideál učitele — ptá se Guibert?¹⁾ Chleba, postavení, hodnosti, peníze, zaopatření pro stáří? Ne. Těchto časných a světských věcí nemožno ovšem kárati; — jsou oprávněny, ba jsou často i povinností, zvláště pro ty, jichž výhody společenského života nezabavují materiálních starostí. Než jen to na mysli míti, vše jen tomu podříditi a to postaviti nad mravní a náboženské dobro dětí, toť nejenom nízký egoismus, toť zrazení svaté povinnosti, jež ukládá povolání každému učiteli.

Každý učitel má na starosti duše; za ně je zodpověden společnosti a Bohu. Společnost žádá po něm lidi zdravé tělem a duší, čestné a vlasti oddané občany; Bůh od něho požaduje nad to dobré křesťany, dobro milující a konající. Toť jeho úloha, již jen nerozděleně může plniti, chce-li býti opravdovým vychovatelem. Vždy mu třeba mysliti: „V každém dítěti ve škole vidím poklad Bohem mi svěřený. Nejen že nesmím ho zneužiti, já musím jej s největší pečlivostí v neporušenosti uchovati; ba více já musím jej rozmnožiti, plodným učiniti. Není dítěte bez chyb; ty musím odkryti a veškeré zlé snahy musím napravit. Není dítěte bez intelektuelních a mravních schopností; každému z mých žáků pomohu k rozvíti darů, jež Bůh mu dal.

¹⁾ „Les Qualités de l'Éducateur“; dle tohoto dílka výborného franc. pedagoga pracováno.

Otevru před jeho duchem širé pole vědění; není-li nic skromnějšího nad učení abecedě a gramaticy, není též nic vzácnějšího, ježto v tom je klíč ke všem pokladům lidským geniem nahromaděným. Otevru jeho srdce lásce dobra; prosytím duši jeho šlechetnými cítěními spravedlnosti, počestnosti, šlechetnosti, soucitu lásky. Abych lépe vytvořil člověka a občana, vynasnažím se zvláště o vytvoření věrného křesťana: křesťana, který zná své náboženství, který se nestydí za to, že věří, který slyší hlas Boží ve svém svědomí a dle víry své skutečně žije i v životě soukromém i v životě veřejném, který bez lidského ohledu, je horlivým bojovníkem za věc Boží.“

Tak myslí a mluví dobrý učitel, který stále má oči na ideálu. On váží si svého povolání; lne k němu s láskou, kterou nic nechromí, nic neruší a nemate, ani obtíže práce, ani jednotvárnost zaměstnání, ani nevděk těch, jimž se věnuje. Na každé pokušení, jež se mu v duši vynoří, odpoví si: Mohl bych konati něco většího a záslušnějšího?

Dělník může býti zručným ve svém řemesle; než zpracovává vždy jen hmotu, více méně lacinou a bezcennou; vychovatel vytváří duše.

V každém domě, otec i matka zasluhují úcty; jsou strážci a ochránci pokladů Bohem jim svěřených; ale pečují a zvelebují jen obmezenou rodinu; vychovatel zvelebují a zušlechťují ne jednu rodinu, ale celý kraj, a má milovati jako své i děti, jež jeho nejsou.

Každý lidský život má jistý sociální dosah, poněvadž vstupuje jako prvek do složení společnosti; ohromný však je sociální dosah vychovatele, nejen proto, že mnoho jednotlivcův a rodin na něm závisí, ale proto, že on ve své ruce třímá společnost budoucnosti.

Není konu ctnosti, který by nesměřoval ke slávě Boží; ale nikdo nepřispívá účinněji k oslavě Boží a k prospěchu Církve jako dobrý učitel, neboť nejmenší úsilí s jeho strany má největší ozev v duších.

Znaje svůj ideál a miluje jej pro jeho krásu, učitel potřebuje jen se dáti do díla. Všechny jeho povinnosti shrnují se ve dvě: živiti svou duši, dávatí svou duši, neboť v té míře, jak dává svůj život, obnovuje jeho sílu.

I. Osobní kultura.

Každá bytost působí dle toho, co jest. To platí v plné míře a daleko více než kde jinde i u vychovatele. Vychovatel, ať dělá cokoli, ať se snaží jakkoli, konec konců jeho činnost bude vždy v poměru k jeho hodnotě. Kontakt se světcem sklání duše ke svatosti: nadpřirozený duch, který světce naplňuje, prozařuje jeho dílem, jeho slovem, celou jeho osobností. Hodnota charakteru, povznesení duše, upřímné praktikování ctností stvořují kol učitele čistou, zdravou, silnou atmosféru, kterou děti dýchající nemohou nestáti se lepšími, duševně zdravějšími. Tože platí i o vědění učitelově; každé slovo učeného a vzdělaného učitele vnáší světlo do ducha; jeho škola je živoucím zdrojem, z něhož vědění prýští plnými proudy.

Jeť zákonem přírodním, že ovoce stromu je tím bohatější, čím míza silnější a hojnější proudí. Řeky též jsou tím majestátnější ve svém toku, čím

v mocnějších pramenech vody své nabírají. Než jaká míze bude cirkulovati ve stromu, jestliže jeho kořeny ji stále nečerpají v půdě? Jaké vody poplynou v řeku, jestliže deště nezrosují vrcholy, kde se prameny živí?

Jsme někdy plni podivu, že život zůstává neplodný, ačkoliv obětavosti neschází. Není neplodnost účinkem suchoty? A není tato suchost osudný výsledek nedostatku nebo nedostatečnosti osobní kultury? Život vychovatele, který stále pracuje na živení své duše, nemůže býti neplodný. Ale — přiznejme se upřímně k tomu — o tuto osobní kulturu staráme se málo, nebo se vůbec nestaráme! Mnohý z nás nepečuje o svou vlastní hodnotu. A snad tato nestarostnost, tak zdomácnělá mezi námi, je pravou příčinou naší sociální slabosti. Kdyby energickou prací křesťanů, kněží a učitelů, byly veškery hodnoty dosaženy a v službu Boží uvedeny, intelektuelní i vědecká hodnota, ba i hodnota křesťanského ducha, byli bychom tak bezmocni, slabí, odstrkovaní, zneuznáváni jako teď? Položití otázku, je ji rozřešiti; neboť každá hodnota žene v před a sílí věc, již slouží.

Guibert proto by si přál, aby vychovatel více o to stál a pracoval, aby platil něco, spíše než aby jednal; neboť, má-li jakousi skutečnou hodnotu, buďte jisti, že bude i jednati; snaží-li se však jen jednati, bude to spíše agitace než akce.

Věci tyto jsou staré a známé; běží jen o tom, jak to, že osobní kultura je tak zanedbávána?

Málo času — toť omluva u mnohých. Práce školské, které ducha plně absorbují a vyčerpávají, různé nutné mimoškolské věci a starosti, jimž se vyhnouti nelze, ovšem ponechávají učiteli málo času a plní ho malou chutí ku zvláštnímu pěstění osobní kultury. Ale jest to absolutně pravda, že se nám času nedostává, že se nám jen o m času nedostává? Hlubší a pravdivější důvod této nedbalosti je v hrůze před vniterným úsilím. Činnost vniterná nás stojí více práce než činnost na venek. Vnější úsilí je stráženo, podněcováno, bezprostředně odměňováno; úsilí vniterné, naopak, uniká vši kontrole, nejeví se vždy nutným, zůstává vždy tu na světě bez sankce. Je bohužel jisto, že pohled Boha námi tolik nehýbá jako pohled lidí! Oddati se pracem vnějším a to opravdově a se zápaem, toť pro nás věc lehká; ale duši v moci míti a pánem jejím býti v běhu událostí a zaměstnání, toť vyžaduje námahy a úsilí. Jen vůle a silná vůle probije se všelikými překážkami osobního zušlechtění, osobní kultury, až bude nám konečně nemožno ideálu nemilovati a nehledati.

Guibert si přeje, aby učitel byl o třech věcech přesvědčen: 1. Že dosah jeho apoštolátu bude úměrný jeho hodnotě; 2. že tato hodnota, i kdyby byla velmi veliká s počátku, bude rychle vyčerpána, nebude-li živena a rozvíjena osobní kulturou; 3. že tato kultura, závazná pro všechny, je pro všechny též možná, jen když máme dosti vůle, abychom šetrně nakládali s časem a v moci měli sebe.

Co však má v sobě učitel pěstiti? Vše, co je v něm principem života a principem činnosti: svou víru, svou ctnost, své vědění. —

Víra učitelova.

Že víra, víra ovšem hluboká a silná je životním zdrojem lidské duše, a to nejmocnějším, je tisíciletou zkušeností prokázáno. Působí na rozum, ovlivňuje vůli, hýbe srdcem, osvěcuje a zušlechťuje krátce celého člověka. Učitelé krom toho poskytují ideál a udávají mu cíl. Vírou poznává, že z dětí mu svěřených, má natvořit lidi čestných, věrných křesťanů, schopných tu na zemi poctivě a řádně se žít a křesťanským životem si nebe dobýt. Bez víry, co mohl by mlít za cíl? Vytvářeti čestné a vzdělané lidi? Ovšem. Než k čemu to? Co získá při této tvrdé práci? Ostatně, bude vědět, co je čestno, co je spravedlivé, když lidé, kteří nevěří, stále o těchto věcech disputují, jsouc bez větší pevné normy a vydáni na pospas čirému subjektivismu? Kdo dnes neví, že bankrot laické výchovy bude osudným výsledkem nedostatku veškerého ideálu?

Práce učitelova je těžká, často plná hořkosti a zklamání, věčné začínání a rozšívání, taková se zdá, že bez ovoce, — nuže, jaká síla ho bude při síle a idealismu udržovat? Strach, aby chleba nepozbyl, kariery si nezničil, ho snad upoutají k jeho práci. Než kdo se nám zaručí, že se opravdově oddá své práci, že se vynasnaží o její úspěch? Jeho svědomí samo může mu odpovědět, zda jeho úsilí je opravdové a trvalé. Nuže, — svědomí předpokládá pocit neviditelného: rodí se a žije z víry. Učitel, který říká: „konám vůli Boží, pracuji pod zrakem Božím, který sleduje mou opravdovou snahu, mé starosti, mé utrpení“, — nikdy neumdlí, nikdy nezmaľomyslní.

A nejen odkryje mu víra cíl a dodá mu odvahy, aby trpělivě kráčel po cestě mu vytčené, víra stává se mu i mocným prostředkem k účinnému působení na duši: — vírou zmocňuje se učitel dětí. Učitel jeví se dětem obdán jakousi vyšší autoritou. Hlas pouze lidský ducha jen přivádí k rozkvětu; hlas Boží, který v učiteli se ozývá, duše rozechvívá a proniká. Zkušenost dále dokazuje, že cit či lidské počestnosti je přechasto slabý, aby děti uvedl k zlepšení vad a zlých snah, kdežto křesťanská víra, ovšem živá a silná, dovolávajíc se brzy citu lásky, brzy citu kázně, je mohutnou silou inspirující šlechetné úsilí kráčet v před k dobru a pravdě.

Konečně je víra drahocenný poklad pro každou lidskou duši, a učitel je tak šťasten, že tento poklad může dětem, jež vychovává, odkrývat. Podává jim tak orientaci pro život pozemský, odkrývá jim zdroj síly a útěchy pro boj a utrpení, jež je snad očekává, vnáší v duše jejich oheň a světlo. Víra je *unum necessarium* pozemského pouťníka, a je-li tomu tak, pak, jak pečlivě musí i učitel, který jí má do duší mladých, zasévat, jí pěstovat; neboť na živoucím ohnisku jeho víry bude se zapalovat a slít i plamen víry jemu svěřených dětí.

Guibert tu však vhodně upozorňuje, že těžko je dnes učitel zachovat si tento tak nutný oheň víry v duši živý a čistý. Po většině oddáváme se tu illusi; víme, že je ctnost naše ohrožována, afe víru máme za zajištěnu; bdíme proto nad ctností, ale ne nad vírou. A přece víry ubývá, a ubývá jí návykem; i zvyk oslabuje v nás život a působnost pravd, které nás v mládí tak mocně jímaly! Atmosfera naturalismu, již bezděčně vdechujeme, rozežirá neviditelně i víru naši. Knihy, noviny, revues, konverzáce, okolí zasazují neviditelné sice, ale přece jen skutečné rány naší víře. Kolik z těch, kteří věří, myslí a jednají,

jako by nevěřili? A i z těch opravdu věřících, kolik jich je, kteří jsou bázlivi a ke všemu nadpřirozenému plní rezervy?

V ovzduší tak chudém dnes na víru, jak mohly by vyrůstati duše věřící, jak mohla by nynější generace býti mocně proniknuta duchem křesťanským? Ústavy katolické ovšem živí duše kandidátů chlebem víry a vyzbrojují je pro život důkladně, ale zachovají tyto mladé stromky ve styku s nezdravým a morovým světem svůj život víry a budou plodny? Ano, ale jen za jedné podmínky! Udrži-li své kořeny ponořeny a zahloubeny v tajemstvích víry, t. j. budou-li se starati, aby jich víra byla více osvětlována a živena.

(Pokračování.)

LEOPOLD BARTOŠ.

Péče o mládež na VIII. zemské konferenci učitelské v roce 1910.

(Dokončení.)

Znamenitou podporou těchto smutných zjevů mezi chudinou a lidem pracujícím jest „umravněný“ život v rodinách lépe situovaných, často i lépe vzdělaných, kdež mravní stránku neshledáváme o nic lepší, než mezi vrstvami nižšími. Příčina, že přece zdají se býti mravnějšími, jest to, že mravní přestupky obecného lidu dějí se veřejně, otevřeně, kdežto nízkost mravu lepších kruhů bývá zakrývána pláštěm bohatství, zevního lesku, strojenon uhlazeností, též úřadem, postavením, nadřizeností, moci, rafinovaností. — President Spojených států amerických Roosevelt dával jednou soirée, ku kterému se dostavil v četné míře washingtonský high-life. O půlnoci zhaslo elektrické světlo a nastal pochopitelný zmatek. Náhle se opět rozsvítilo a zjevil se zajímavý, ale pro účastníky soirée nepřijemný pohled: všichni elegantní páni drželi pevně své hodinky a chránili své tobočky, všechny skvělé dámy sňaly náhrdelníky a diademy. („Čas“ ze dne 18. ledna 1905 čís. 18.) — Vidno, že ani bohatství, ani vzdělání, ani vysoké postavení, urozenost a všecky ty cetky, na kterých si svět zakládá, nechrání člověka před hříchem — úpadkem mravním. Před tím chrání jen víra a náboženství, kterého právě v této společnosti bývá nejméně. Za to však v této společnosti jest hodně „pokrokářských mūr“, které, nemohouce sněsti učení Kristova, vycházejí nejen nasít koukole do pšenice Kristovy, ale přímo setbu tu šlapou, trním námitek a lži dusí, skepsí a nevěrou ničí.

S úbytkem zbožnosti, se ztrátou víry hyne i láska k bližnímu, již tak srdečně se p. insp. Funtlíček dovolává, a zmáhá se brutální egoismus. Opět neblahý zjev dnešní doby! Každý holobrádek s „pokrokem“ v ústech, každý nedouk „pokrokem“ se ohánějící, jest sobě světem. Má představu, ba fixní ideu, že jest nejen vládcem a pánem sám nad sebou, ale že je pánem všeho a v bezmezně „pokrokářské“ domýšlivosti dělá ze sebe „nadčlověka“, který neuznává autority ani na nebi ani na zemi. Poněvadž náboženství naše proti této nezřízené samolásce vystupuje, zhoubný tento egoismus potírá, nevážnost

k všelické autoritě zakazuje, proto dnešní „pokrokářské“ generaci, generaci to samých „nadlidí, jest solí v očích.

Z toho všeho, co tuto jen stručně napověděno vidno, že výtka p. Valentova: „příčinou zpusťlosti jest lhostejnost vůči mravu a náboženství a nevážnost k všelické autoritě“ padá na hlavu moderní pokrokové kultury. Že hlavními sloupy této nejen ve městech, ale zvláště na venkově jsou pokrokově organisovaní učitelé, o tom již zpívají vrabci na střeše. Abych tvrzení své dokázal, příkládám alespoň jeden doklad: „Jak píše vychovatel mládeže, organisovaný učitel. K zábavě, která pořádána byla na Hod Boží vánoční dne 25. prosince 1910 v Mouchnicích u Bučovic, bylo nám zasláno toto pozvání: „Velectění přátelé! Dovolujeme si Vám zaslati pozvání ku nedělnímu představení a doufáme, že se v plném počtu dostavíte. Záleží nám na četné návštěvě, neboť jak víte, dle klerikálního rozumu v tento den nesmí „prý“ se hrát a proto nám slibují věčné zatracení a budou prý nás bojkotovat. My však se nelekáme a doufáme, že bude v okolí dosti těch, kteří v neděli přijdou a tím ukáží, že nás čert za to nesebere, jako že ani zatracení nebudeme. Pozvali jsme i soudruhy koryčanské, kteří se snad v plném počtu dostaví a nás „neznabohy“ navštíví. Přijďte na toto pokrokářské dostaveníčko a uvidíte, že toho nebudete litovati. Sdělte nám proto do neděle, v jakém počtu se dostavíte a která místa Vám máme rezervovati. Doufajíce, že nás určitě navštívíte, voláme k Vám na shledanou v Mouchnicích. Za obec Baráčníků Karel z Bruchu, t. č. rychtář“. — Překvapuje — píše „Hlas“ — že takový dopis, v němž nelze najíti nejmenší stopy slušnosti a inteligence, napíše učitel Karel Bruch, jenž před třemi lety maturitní zkouškou byl uznán za způsobilého. Z dopisu je dále vidět, že organisované učitelstvo začíná provokovat katolíky i v jejich nejsvětějších citech náboženských a že pracuje přímo k rozvrácení náboženského míru.“

Proto chtěl-li pan Valenta býti upřímným referentem a milovníkem pravdy, tu při shora citovaných mnou jeho slovech měl volati vlastní svou stranu před soud veřejnosti, měl přítomným zástupcům organisace pokrokového učitelstva zahřměti do duše, by nepropůjčovali se více do služeb „pokroku“ který na jedné straně chce lid vésti cestou osvěty k čistému ideálu lidství, na druhé straně právě šířením lhostejnosti vůči mravu a náboženství a nevážnosti k všelické autoritě připravuje hrob mravní zkázy nejen mládeži, ale celému národu.

Ve lhostejnosti vůči mravu a náboženství a nevážnosti k všelické autoritě kotví i další zjevy, které pan Valenta pokládá za vlivy mravnost mládeže a výchovu školní ohrožující, totiž: necudný tisk a obrazy, tupení školy a učitelstva. Dobře praví, že dnes dostává se dětem do rukou více než jindy zhoubné četby dobrodružné, krvavé, erotické a pornografické a necudných obrázků, a že děti dočítají se v novinách o věcech, jež by jim měly zůstati utajeny, — ale neřekl, kdo má o to hlavní dnes zásluhu!

Nemilé jest mně, že musím p. referenta upozorniti, že jest to strana jemu velmi blízká, o níž možno tvrditi, že pod rouškou „modernosti“ a „pokroku“ nechává k srdci dítěte plížiti se největší mravní špínu, četbu pak, k mravnosti navádějící, přímo odsuzuje, což patrno ze slov univ. profesora Dr. Jar. Nováka vzatých z prospektu R. Prombergra: „O četbě naší mládeže a o žákovských knihovnách“ (čís. 4. prosinec 1908). Čtete tam: „Ne mentorovat. Každému

mladému člověku se hnusí ony knihy k mravnosti navádějící Na střední škole jest mladý člověk dost jist před zlým světem hledá hrdiny, ne ufnukané, opatrné lidi za vzory hledá přímou, silnou velkost“ Jak strana jeho smýšlí o tisku katolickém, poznáme ze slov p. K. Gartnera, předsedy kulturního odboru organisovaného učitelstva, (Věstník uč. X. čís. 43. a 44.): „K špatné literatuře rozhodně patří i literatura klerikální. . . . Mizemou literaturou jest literatura klerikální, protože denuncuje v krajinských listech, fanatisuje lid, rozčiluje fantasii lidu, podvrací rodinný život a připravuje o spokojenost. A že je klerikální literatura ohlupující, o tom se přesvědčíte, pohlédnete-li na Sv. Vojtěcha českého nebo německého Sv. Bonifáce.“ Za to nejdoporučovanější četbou jsou literární plody z pera Macharova, onoho básníka, jehož samy „Národní Listy“ nazvaly politování hodným ztřeštěncem, který se svými nadávkami, urážkami, surovostmi duševní špinou chce předváděti program osvětového a mravního obrození. A kolik takových Macharů, umravňovatelů, sílí dnes ducha mladých lidí ať již svou „panenskou“ literaturou, nebo obrazy, divadly, časopisy! A to vše se děje ve znamení „pokroku“!

Pravím: Pokrokové hnutí to bylo, které jsouc ve službách atheismu mravní cit lidu otupilo, rozum člověka v jeho zdravé tvůrčí síle zatemnilo a vůli jeho dalo jiný směr! Jen se otažme knihkupce, co mládež naše nejraději odebírá a čte! Jen všimněme si, kterak ona, jako vosy syrup, obletuje výkladní skříně, kde vystaveny jsou reprodukce podobizen „dle přírody“! Nejedná se tu o žádné reprodukce obrazů z galerií a výstav, ačkoliv i v takových případech bývá často jméno slavného mistra pouhým jakýmsi posvěcením prostředku nestoudné hamižnosti. Tento zjev je tím smutnější, když i sám pokrokářský učitel k podobným fotografickým reprodukcím „dle přírody“ propůjčí své nahé tělo a to v posici, na kterou by skutečně bylo nutno volati policii. (Stalo se na Hradištsku.) — „Milý pane učiteli“, pravil mi knihkupec, když jsem ho upozorňoval, proč vystavuje tiskoviny, mravnost mládeže ohrožující, „jsem obchodník, rád prodám, a proto musím se řídit „vkusem“ odběratelů.“

A což divadlo! Bolno vzpomínati, že dnešní divadelní společnosti též podrobují se „vkusu“ doby a klesají na podniky čistě výdělkové, které počítajíce s „mravní úrovní“ návštěvníků uvádějí na scénu kusy lascivní. Ty jediné plní jejich pokladnu. Mnohem bolestnější však jest, že při nejpikantnějších scénách mladé studentstvo i u přítomnosti svých profesorů nejvíce tleská a bouří a hrdinu nebo hrdinku „činu“ opět a opět na jeviště vyvolává.

Je-li takový mravní „pokrok“ pozorovati na poli umění, na jaké výši mohou býti dnešní časopisy! Mládeži doporučuje se časopis „Jaro“. Dle „Věstníku“ roč. IX. čís. 13. na schůzi učitelské jednoty Litovelské pravil kol. Lysek, že bez odporu je nejlepším dětským časopisem „Jaro“, neboť má nejpěknější tendence protiklerikální a antimilitaristické. Jak se v tomto „nejlepším“ časopisu dětském, píše, stačí tyto ukázky: „ . . . pámbu stvořil nebe i zemi a napadlo ho, že by to nebylo špatné, kdyby stvořil také člověka. Nasbíral si bláta, rozválel a vyhnětl a uplácal z něj tělo. Aby dobře uschlo, opřel je o plot, který tam stál, a šel si domů pro duši . . .“ (III. čís. 9. „Lež a pravda.“) V jedné básničce radí se tam synkovi: „Ja škrtám čtvrté přikázání, ať už třeba dětský vzdor mne někdy raní“ Ukázky ty mluví jasně, že pokrokářští učitelé doporučují časopis „Jaro“ jen z důvodu,

že se jím šířil „úcta“ k náboženství a „vážnost“ k autoritě! Nevěříte pane nadučiteli Valento?

Nejtozšířenějším pokrokovým listem politickým jsou „Lidové Noviny“, v nichž ve „Školské Hlídce“ ukládají předáci pokrokově organisovaného učitelstva výrony své paedagogicko-didaktické zdatnosti. List ten nezádá si se žádným pornografickým listem. Pravým rekordem mravní něžnosti dopisovatelské byl památný úvodník po ukončení zimního zasedání sněmovního r. 1910, nad nímž celá Morava žasla. Touto vlastností honosí se i jejich podčárničky. Tak ku př. v čís. 193. roč. 1911 můžeme čísti: „Já, cudný mladík, jenž nedotekl se ještě dívčích rtů, vyhledal jsem si k prvnímu polibku kyprá dívčí ňadra...“ I insertní část „Lid. Novin“ jest v tom ohledu známa; vždyť i vánoční číslo z r. 1910. ač bylo věnováno nevinné duši dětské, přineslo několik insertů nabízejících „Gumové a rybí“.

A v tom všem nechtějí hlasatelé „pokroku“ viděti vliv mravnost mládeže a výchovu školní ohrožující. Jedni farizejsky se omlouvají, že dobrého nic nepohoršuje, druhí největší necudnosti ať slovem, či štětcem a p. vyjádřené nazývají „nahou pravdou“, která má člověka před pádem chrániti. Rád bych věděl, kolik výstrahy skrývá se ku př. verších, které též Dr. Rožánek (díl II. str. 153.) z kalu literární perversity uvádí: „Z celého světa dělali si psiny a dobýt v světě všechných panen klíny“,

„neznati Boha, nemít náboženství a utonout ve spoustě mnohoženství“,
„a skoupat v celém světě nevěsty a nahé si je vmetat do cesty“ atd.

Chce-li pokrokové učitelstvo (dle slov p. Valenty) burcovati veřejnost, dokud nedosáhne zákonité ochrany mládeže proti těmto znemravňujícím vlivům, musí se ono nejdříve samo vyrvat z vleku „oné moderní osvícenosti“, která na „nahých pravdách“ staví svoji kulturu a moderní mravnost.

Konečně p. Valenta vidí zhoubu pro vychovatelskou činnost učitelstva v soustavném a dětem přístupném tupení nynější školy a učitelstva slovem a tiskem.

Ano, zcela správně! Mínil-li to p. referent upřímně, pak musí se postarati o nápravu ve vlastním táboře; jest to pokrokové učitelstvo samo, které jak svým životem tak veřejným vystupováním, ať již tiskem nebo na různých schůzích nejvíce vážnost učitelstva a tím i školy ohrožuje. Nechci vzpomínati přestupků jednotlivců učitelstva kompromitujících a zvláště charakter učitele-pokrokaře pěkně dokumentujících, jichž jsem byl očitým svědkem, aby nebylo vytýkáno, že „klerikální tisk denuncuje“. K tomu bylo by také potřeba delšího rozepsání. Připomínám však, že první otřes vážnosti učitelstva způsobilo pokrokové učitelstvo netaktickým domáháním se vyššího vzdělání. O něm platí slova c. k. zem. školního inspektora Ouředníčka pronesená na poslední zemské konferenci: „Tu vám pravím, že jste se dopustili chyby, když jste všude hlásali, že paedagogium nerovná se střední škole“.

A teď slyšme některé hlasy učitelů o učitelích! V „Moravském Venkově“, který „Věstník“ doporučuje, v čís. 5., roč. III., ze dne 12. ledna 1911 píše, jak redakce dotvrzuje, pokrokový učitel a pracovník v organizaci agrárního dorostu toto: „Myslím si ostatně, že všichni (rozuměj učitelé) nejsou jako mně známi učitelé v Kocourkovicích, kteří myšlení a studium hned po maturitě zalili pivním denním přerozováním ve směru k úpadku rozumovému . . .“

Podobně pro učitelstvo jsou málo povznášející slova „Školského Obzoru“ (citováno dle „Čecha“ roč. 1910 ze dne 8. října: „Bez piva a bez stálého vysedávání v hostincích nedovedou si učitelé mnozí kloudný život vůbec představit. Požitkářství ještě dnes je, bohužel ideálem mnohých také-učitelů! Jiného ideálu neznají. Kdy konečně i mezi učitelstvem anebo aspoň většinou jeho pronikne poznání, že člověk bez alkoholu může býti také živ. Učitelé abstinenti neměli by býti jen bílými vranami, ale zjevem obvyklým“. A sám „Věstník“ skýtá dosti ukázek, jak pokrokové učitelstvo se mezi sebou ctí. Jen čtíme poznámky o liknavosti, netečnosti a pohodlí v návštěvách schůzí a placení příspěvků, o starých „přesloužilcích“, jak ujidají chleba, a uvidíme, jak šetrně se tu o učitelích píše. Nemyslím, že snad zlý úmysl, ale spíše spravedlivě rozhořčení vodivá tu péro učitele-dopisovatele.

Pokrokoví kollegové, nemajíce sami lásky a úcty k sobě, nemohou tuto sdílet s kollegy odlišného smýšlení. Za to, že tito dosud náboženství nepovažují za „jed z Judey“ („Věstník“ r. X. str. 849), ale že na něm chtějí mravnost budovati a vážnost k autoritě o ně opírají, jest po nich házeno ve „Věstníku“ a jiných pokrokových listech kalem urážek a výsměchů. Kadlčák, Mezírka, Koutný, Berg, Praxl, Tiray a j. jsou předmětem hrubých útoků, které nesnižují jen jejich čest osobní, ale též podřívají jim vážnost učitelskou. Na doklad uvádím alespoň jeden takový „přátelský“ projev vzatý z „Morav. Venkova“ roč. III., č. 5., r. 1911. Tam čteme v besídce „Methoda bicí“ toto: „Myslím však, že nějakého důkazu pro blbnutí dětí a surovost učitelovu v tomto (rozuměj Praxlově) případě nebylo potřebí. Klerikální škola i klerikální učitel musí býti takoví. Oblbování maličkých je článkem víry v paedagogice klerikální. Dá-li se na ni učitel, musí oblbovat. To je jeho poslání. Je mu předepsáno Římem, biskupem, panáčky. Klerikální učitel je nejvydatnější orgán tmy, nejplatnější zřízenec Říma. Toho valašsko-meziříčského výtečníka měl by arcibiskup Bauer pozlatit celého. Kolik ten učitel se asi už nazmrzačil dětí pro černý ovčinec!“

Pochopil jsem dobře smysl výtky o tupení nynější školy a učitelstva na zemské konferenci. Hlučný potlesk pokrokově organisovaných, kterým slova p. Valentova doprovázeli, mluvil jasně, kdo tu byl míněn. Ruku na srdce! Byl a jsem dosud čtenářem „Věstníku“. Jaký účel měly a mají farské episodky, kterými tak rád „Věstník“ své stránky plní? Mají snad býti paedagogicko-didaktickou potravou mladého dorostu učitelského? Býval jsem také přítomen schůzím učitelským v době, kdy ono oblékalo pokrokový kabát. Kollega „rozhledář“ odbýval své „školské rozhledy“ obyčejně tím, že přinášival výstřížky z různých pokrokových listů, samé to „líbeznosti“ snižující církev, náboženství, stav duchovní, katolického učitele a ku všeobecné veselosti třeba i hodinu sytil jimi ty, kteří „nelitujíce namáhavé a daleké cesty přišli, aby načerpali poučení a ideálu k další práci“. A dále, které časopisy k šíření lidového doporučuje „Věstník“ jako dobrou četbu? „Ruch“, „Havlíčka“, „Nový Lid“, „Buditele“, „Pravdu“! To jen proto, že se v nich stav duchovní, církev a náboženství hodně tupí, čímž dělá se v lidu nálada pro beznáboženskou školu a rozsévá se odpor vůči katolickému učiteli. Není to, p. naduč. Valento, šlechetné, když ti, kteří sami k sobě a také k jiným lásky a úcty nemají, na nedostatek lásky a úcty jinde zehrají. Dobře se tu hodí rčení o pštrosovi, který strčiv hlavu do plsku, myslí, že jej nikdo nevidí. Tak i pokrokové

organisované učitelstvo, když své nadávky a urážky doprovází poznámkami o pokroku a mravnosti, myslí, že ony přestávají býti výronem nízké úrovně duševní a stávají se projevem vyšší potence pokrokového inteligenta. Toť velký omyl! Každá urážka jest dvojsečný meč, který nejen raní čest uraženého ale také toho, kdo uráží. Právě takovým hrubým vystupováním nejen ve „Věstníku“ ale i v pokrokových listech, v nichž „organisované učitelstvo jest silně angažováno, někde docela vede hlavní slovo, komanduje“; („Věstník“ r. X. č. 18.,) samo svou autoritu u lidu podkopává a vážnost školy ohrožuje. Mnohými pamflety, katolické učitele napadají, sami sebe zraňují, a tím u vážné intelligence o úctu nevědomky se připravují. Stůj zde malá ukázka toho!

Po ukončení zemské konference psal „Pozor“ roč. XVII. dne 4. října 1910 takto: „Letošní jednání konferenční poskytlo to potěšitelné poznání, že vědecká zdatnost a úroveň českého učitelstva se zvedá“ Těmato očima hleděla pokroková Morava na vykonanou práci učitelstva moravského na VIII. zemské konferenci. Nyní vizme, jak učitelstvo pokrokové samo! Pan naduč. Valenta mluvě ve svém referátu o tělesném trestání ve škole uvedl mezi jiným tyto myšlenky: „Byly do nedávna doby, kdy všeliké podřizování chtění chovancova cizí vůli bylo vyhlašováno za kruté násilí na přirozenosti a mravním citění dítěte právě tak jako každá práce, která byla uložena dítěti proti jeho vůli, označována za přetěžování, týrání a umrtvování dítěte. Z těchto dob datují se také přemrštěné názory o trestu. Dle mínění některých autorit — mezi nimiž jsou jména světového zvuku — měl by všeliký trest z výchovy býti odstraněn. Mínění toto dosud trvá a je to n. př. výborný pracovník na roli výchovné péče ve Švýcarsku Kuhn—Kelly, jenž zastává i vůči dětem mravně pokleslým náhled, že dětem těmto má se dostati výchovy a nikoli trestu. Jde-li tu o obyčejný trest vězení, soudem vyřknutý, je názor tento správný — jinak však je to circulus vitiosus, neboť výchova nemůže se obejít bez trestu . . . Výchova, která nenaučí poslouchati, sebe přemáhati a řádně pracovati, obejde se sice někdy bez trestu, ale míjí se vždy se svým účelem Tělesný trest přestal sice býti vychovatelským aktem, ale jest ve výchově dětí zpustlých osvědčeným prostředkem, vedoucím k cíli, když všechny ostatní byly vyčerpány. Poněvadž ve školách — zvláště ve městech — vyskytují se děti zpustlé, měl by zde tělesný trest jako prostředek výjimečný býti připuštěn v případech nutných Se stanoviska výchovné péče jest tělesný trest jakožto „ultima ratio“ prostředek nejen dovolený, nýbrž nutný . . .“ Na to v „Morav. Venkově“ dne 12. ledna 1911 objevil se podčárník „Methoda bici“, kde pokrokově-organisovaný učitel píše: „Neví ani jediného rozumného důvodu pro bití ve škole, doma, kdekoliv. Jako není vůbec žádného důvodu pro trest vůbec Bije-li učitel, netrestá, nýbrž mstí se. A to je surovost. Když si učitel kupuje za 4 haléře rákosku, aby „těm holomkům dal“, aby se mstil, už má z třídy letět. Dobývat pařezy, čistit žumpy, podávat při stavbě sluší takovému surovci, ale ne vychovávat Pokrokový, t. j. rozumný a vzdělaný učitel nikdy nesáhne na dítě, a sáhne-li, měl by si raději ruku utít: minul se s povoláním“

Na soudě meziříčském svědčil také jeden učitel, který řekl: „Dokud není zvláštních tříd pro děti abnormální, je třeba tělesných trestů“ Snad mýnil ten pan učitel „abnormálními“ dětmi rozpustilost, uličnictví, nezbednost! Kdyby byl dobrým paedagogem, který myslí, pozoruje a povolání

své i s „materiálem“, dětmi, miluje, přišel by náhledu, že největší dětský nezbeda je v jádře nejpokornější a nejoddanější dušička. Ale je třeba tu dušičku najít, zdvihnout k sobě, upoutat, obejmout“

Touto kritikou chtěl pokrokový učitel dopisovatel „Morav. Venkova“, před veřejností pošpiniti a ve školské práci znemožniti katol. učitele Praxla a s ním všechny jeho kollegy, a zatím hrot této žravé kritiky obrátil proti svým vlastním bratřím. Kdyby si býval rozřezal „Věstník“ s přílohou o VIII. zemské konferenci a přečetl referát Valentův, byl by si jistě rozmyslil, aby tímto práci referentovu a vědeckou zdatnost pokrokového učitelstva na konferenci projevenou tak kompromitoval! Psal-li zmíněný podčárník znaje obsah referátu Valentova, pak jeho soud nad referentovou prací je tím hroznější. Dle něho p. naduč. Valenta za to, že doporučuje tělesné trestání, není pokrokovým, rozumným a vzdělaným učitelem, měl by si raději ruku utíť, minul se s povoláním a s ním ovšem všichni ti, kteří s vývody p. referentovými souhlasili. (Viz resoluci „Zřízení školní“ bod 3.)

Tím připojil jsem k obsáhlým referátům VIII. zemské konference učitelské „Péče o mládež“ několik doplňků. Látku však plně jsem těmito řádky nevyčerpal. Užil-li jsem místy slova ostřejšího, nestalo se tak ze zlého úmyslu. Při práci vedla mne upřímná snaha zdůrazniti pravdu a, pokud síla stačí, přispěti, by otázka mravní výchovy a péče o mládež byla ne, dle slov Funtíčkových, honbou za blykotajících, modními a moderními hesly, ale aby přešla skutečně v účinnou práci a byla též zdárnými výsledky korunována.

To se stane, budou-li si všichni vychovatelé mládeže vědomi zásady, že není výchovy, není mravnosti bez náboženství. Vhodně vzpomínám zde slov J. M. arcibiskupa Dr. F. S. Bauera (tehdy biskupa brněnského) pronesených na památném sjezdu učitelstva československého r. 1885 na Velehradě: „Jeť víra křesťanská nejlepším základem, nejbohatším pramenem a nejvěrnějším strážcem vzdělanosti a blahobytu. Ona uspokojivě odpovídá na nejdůležitější otázky, osvětluje nejtemnější stránky života; ona pokoj dává svědomí, vášně jímá v poddanost, plotem posvátnosti ohrazuje manželství a rodinu, hájí práva a majetku, úlevy skýta chudině a léčí všeliké svízele. Lepšího základu nepoložíš, bohatšího pramene neodkryješ a bezpečnějšího strážce nepostavíš. Na tom základě stůj, z toho pramene napájej mládež tobě svěřenou; a když ji propouštíš ze škol svých, kéž tento strážce doprovází ji do veřejného života!“

Dokud celý veřejný život nebude proniknut těmito zásadami, dotud hroznou obžalobou veřejnosti budou slova p. insp. Funtíčka: „Nejsou-liž všechny tisíce zpustlých dětí živou obžalobou nás dospělých a pokolení starších?“

ILJA.

„Nesmrtelnost duše“.

Jedna z nejvýznačnějších předností, kterými obdařen byl člověk hned při svém vstupu do života v ráji — byla nesmrtelnost, která se nevztahovala jenom na duši, nýbrž i na tělo.

Věčně měli žiti první lidé, věčně požívati radostí rájských, smrt neměla míti k nim přístup. Tehdy strašlivé slovo — smrt — bylo neznámo.

Đábel ve své zlobě umínil si, že by mohl zkusiti sílu, vytrvalost Adama a Evy. Lest se mu podařila, đábel zajásal a prarodičové naši prchali do nejzazších končin ráje domnívajíce se, že se mohou skrýti svému životodárci — Hospodinu.

Leč mylili se!

Hrozně potrestáno pokolení lidské za přečin prarodičů. A kdyby ničím jiným, alespoň tím, že každý musí jednou zemřít a při tom trapná nejistota, kdy se to stane.

„Nevíme dne, ani hodiny!“

Tělo nyní zdravé, silné podkosí v minutě smrt a to se skácí, aby nikdy nepovstalo.

Duše však neumírá, žije dále, navrací se k tomu, od něhož vyšla — k Bohu!

Životem nekončí se vše, neumlká epocha života, neuzavírají se dějiny života, nýbrž pokračují ve světě duchovém.

Zkoumáme-li dějiny národů, vidíme, že každý z nich věří v život posmrtný. Smrt jest jen mostem, přechodem v jiný svět, v svět lepší, krásnější!

Židé si představovali, že duše lidí spravedlivých očekávají v předpekli vysvobození, pokud nebe bylo zavřeno pro lidskou pýchu. Předpekli nebylo místem žalu, ani trápení, nýbrž místem klidného očekávání až padnou hradby zamezující příchod do nebe.

Teprve, když Kristus Pán na svatém dřevě kříže za nás prolil svou krev, když duše jeho „sstoupila do pekel“, teprve tehdy předpekli zmizelo — nebe otevřeno pro duše spravedlivé, peklo rozvírá se pro hříšné a očistec připravuje duše pro království nebeské.

Staří Egypťané věřili v nesmrtelnost duše. U paty pyramid, těchto nejstarších a největších pomníků, jež zřídila kdy ruka lidská, nalézáme vřtu v duši nesmrtelnou.

Egypťané věřili ve tři tisíce let trvajcí stěhování duší. Domníva-li se, že duše zemřelých lidí jsou uzavřeny v těle zvířat, jako v žaláři, by takto trpěly za své hříchy. Jejich názory o nesmrtelnosti duše možno načrtnouti dle tak zv. „Knihy mrtvých“. „Kniha mrtvých“ počíná scénou, jež se bezprostředně odehrává po oddělení duše od těla: Duše člověka právě zesnulého obrací se k božstvu říše mrtvých a prosí o přijetí do této říše, vypočítávajíc veškeré své zásluhy, jež ji učinily hodnou této milosti. Duše tato nezůstává v prosbách svých osamocenou, neboť brzy připojuje se k ní skvělý kůr duší již oslavených,

keré za ni orodují, na zemi kněží za zemřelého k Osirisovi modlitby přímluvné konají. Konečně dovoluje Osiris zesnulému vstup do říše mrtvých řka k němu „Neboj se a pros za věčné trvání duše své i rozkáži, bys práh říše mé překročil“. K tomu slovu vstupuje do „místa úkrytu“, do amenthý či podsvětí. První věc, jež duchovní její oko naplňuje zde podivem, jest netušený lesk slunce, který se mu zde poprvé v říši mrtvých v plném lesku jeví. Únesen touto podívanou zapěje zesnulý hymnu ku počtě slunce, kterážto píseň náležel k nejkrásnějším a nejúchvatnějším plodům, jimiž lyrika egyptská vykázáti se může.

Egyptané opatřovali mumie svých drahých pšenicí, aby byly zásobeny po zmrtvých vstání obilím potřebným k seti.

Idea nesmrtelnosti a věčné odplaty jasně vyjádřena jest ve starobabylonských pověstech o Izdubarově a Istařině cestě do podsvětí. Hroby babylonanů chovají jádra datlí, což svědčí o nadějích, s kterými národové zmínění pohlíželi na život příští.

Rovněž Řekové věřili v nesmrtelnost duše lidské. Slavný básník Pindar praví: Počestný a ctnostný muž může klidně hleděti posmrtnému soudu vstříc. Duším bezbožných však trpěti jest, když od těla se odloučí, tresty. Tam dole pod zemí pronáší ten, jemuž soudní moc byla dána, rozsudek nad všelikými přečiny, jež v říši Zevově byly spáchány. Dobří tráví tam život bez slz, u bohů cti požívajíce, jelikož v žití svém ve ctnosti nalézali potěšení své; nešlechtní však strádají tam v útrapách, na něž bez hrůzy patřiti nelze“.

Řekové mluví o tartaru a elisiu. Vchod nalézal se na nejjižnějším cípu poloostrova Balkánského zv. „Tenaros“ a hlídal ho vícehlavý pes zvaný „Cerberus“, Mrtvému dali do úst peníz „obolos“, aby měl čím zaplatiti Charonovi, jež převážel duše zemřelých. Idea Lethe jest jednou z nejpoetičtějších myšlenek, jakou si možno představit, že člověk naplv se z řeky Lethe na všecko zapomene. Krásněji nemůže býti vystižen stav bezvědomí

Dle Plutarcha lakomec bude pohroužen nejprve do roztopeného zlata, hned zase střídavě do olova ledového.

Plato praví: „Náboženství člověka obohacuje: v životě přináší mu klid duše a v smrti oblažující naděje“. Týž učil, že duše od těla oddělená v bytosti své tou samou zůstává, jakouž jest.

Herodot píše nejen o národě řeckém, že věřil v nesmrtelnost, nýbrž i o pohanských Egyptánech, že věříce v nesmrtelnost duše lidské při pohřbech bohy prosili, aby duše do místa blažených přijali.

Římané přejali, jak známo, bájesloví řecké. Nicméně měli také svoje vlastní názory, jež svědčí o jejich víře v nesmrtelnost. Připomeňme si jen mány čili duchy předků, jež uctívali.

I tento národ měl místo „zavržení“ zvané „Tartarus“. — Tam přišli ti, jimž červ viny hlodal svědomí. Strašně trpěli za viny spáchané na světě.

Tantalos pro vraždu a pohoršení odsouzen k věčné žízni a hladu. Musil státi v řece, nad níž vyplnal se strom plný překrásných plodů. Když si chtěl ovoce utrhnouti, vyšinul se strom do výše, když se shýbl, aby se napil, voda klesala.

Sisyfos pro odboj proti bohům musil valiti do vrchu ohromný kámen; když byl u cíle, svalil se tento dolů.

Inion pro vraždu a nevážnost k bohům připoután ke kolu, které se s ním otáčelo rychlostí nesmírnou.

Plegyas pro svatokrádež státi musil pod ohromným balvanem, jenž každé chvíle hrozil, že se sřítí.

Danaovny pro vraždu svých manželů neustále musily nabíratí vodu do sudu a štvány byly furiemi.

Cicero svědčí o nejstarších národech, že vůbec za to měli, že člověk po smrti těla dále žije a dokládá, že nemůže těm přisvědčiti, kdož za našich dob učí, že s tělem i duše býti přestává, ježto u něho vážnost starých více platí.

„Duše baží po onom, od něhož vyšla, aby v něm pokoje nalezla.“ (Seneka.)

Mohamed své stoupence udržoval v první řadě líčením ráje. V suře 38 stojí: „Sedmeré nebe připraveno jest těm, kteří uvěřili. Přijdou zajisté do zahrad edenských, plných tekoucích potoků, v nichž věčně přebývati budou; dostaneť se jim tam čestného a bezpečného opatření. Tam budou věřící odpočívati na měkkých poduškách, protkávaných zlatem a hedvábím, jsouce zdobení zlatými náramky a oděni zelenými rouchy z tenkého hedvábí, protkávanými zlatem a stříbrem ze zlatých číší plní budou mléko, medovinu a víno smíšené s čerstvou vodou pramene Kafur, v němž nebude zárodků marných řečí a hříchů, ani jak dokládá prorok, nebude dělati bolení hlavy.

Hodovati budou s pannami, kterých ani člověk, ani džin se nedotknul, ladnými jako perla, dřímající na dně mořském, které nestárnou, ani nerodí, zůstávající věčně krásnými a věčně v prvotní své podstatě, pannami zraků cudně sklopených, pleti líbezné jako ukrytá vejce pštrosí a velikých černých očí“

„Jdu k největším prorokům ráje, jako jest Noě, Mojžíš a Ježíš.“

„Když nastane déšť, rostliny přicházejí k sobě, podobně vzkřísí bůh věřící. Smrtí umrou a spí dobrý spánek.“

„Po zkříšení nastane teprve pravé peklo. Odsouzenci budou bydleti v palčivém povětří a ve stínu černého kouře, který zajisté chladiti nebude. Připravena jsou jim ohnivá roucha a vřelá voda bude vylévána na hlavy jejich. Z největšího pekla vyrůstá strom „Sakkum“, jehož plody, které se podobají hadí hlavě a pájí jako vřelý olej, synové pekla jísti budou a zapíjati vodou horkou a zle páchnoucí.“

„Jak bídné to bydlo“, volá prorok!

Mohamed mluvil také o posledním soudu. „V ten den bude se točiti slunce, měsíc rozstoupí se na dvě polovice, hvězdy zajdou . . . Když trouba zazní podruhé, země zastkví se světlem hospodinovým; vše povstane a každý držeti bude v rukou knihu skutků svých. Závitky se otevrou, peklo se rozpálí a lidé vstanou ve stádech a sice každý v té podobě, jakou vášní byl na světě ovládán“, praví na jiném místě. Svárlivec a donášeč jako osel atd.

Most — do ráje jest prý tenčí než vlas lidský a ostrý jako nůž. Spravedlivý bude podporován od andělů, zlý do pekla se prořeže.

Při smrti prorokově byli andělé Asrael a Gabriel, kterýžto pravil „klíče ráje jsou dány tobě a nikdo tam nevejde před tebou . . .!“

Zeptejme se Mohamedána, co smýšlil o životě budoucím, o nesmrtelnosti duše a odpoví nám, že po smrti těla duše v ráji s Mohamedem a ve společnosti nejsličnějších tvorů rozkoší nevyslovitelných bude požívat.

A nyní si prohlédněme překrásné dílo Dante Alighieriho, italského básníka „Božskou komedii“, kde se nám předvádí obrazy ze života posmrtného. Dante odsoudil Mohameda pro lež do nejnižšího pekla.

Učení Budhovo spočívá v ignorování Boha Stvořitele i posledního cíle člověka, učí nihilismu (Nirvana.) Třebas že buddhismus jest z části proniknut vznešenými zásadami mravními, při tom však staví za žádoucí cíl bídného žití lidského věčnou nicotu.

V každém náboženství nutno zodpověděti otázku o životě záhrobním. Budha ji zodpověděl — záporně. Ničeho není! Život dle něho nemá pokračování — ztrácí se v nic.

Ale přes to učí Budha, že se duše vrací do nového života několikrát a přináší s sebou vůli a mravní stav, vzpomínku na minulý život nikoliv.

Budhisté učí, že tak zv. „převtělování“ stává se i ve zvířata jako slepice, husy, ovce, bývaly . . . Soudí, že zemře-li vyznavač, vstane opět k putování tímto životem. Teprve až se dokonale očistí, až postrádati bude všech tužeb, vejde v „Nirvanu“.

U Indů, kdo hřešil žádostí, tomu budou oči klovti ptáci, jichž zobák jest tvrdý jako dýmánek a opět mu narostou. A to bude trvati po tolik tisíciletí, kolik okamžiků ta žádost trvala.

V náboženství indickém vypravuje se o nekonečném blahu dobrých na nebi u bohů, potom o hluboké propasti, do níž se vrhají zločinci a kdož odpráží služby bohům.

Nejlepší dokument víry jejich v nesmrtelnost podává nám posvátná kniha zvaná „Rigveda.“

Víru Číňanů v nesmrtelnost duše dosvědčují nám posvátné knihy jejich těmito slovy „Dlužno předkům přinášeti obět, jakoby byli přítomni; dlužno duchy uctívati, jakoby byli přítomni. Po smrti vrací se živoucí, vzdušná, jemná podstata do nebes.“

Dle Číňanů bude i ten v pekle trestán, kdo zůstal dlužníkem, nebo nedodal v čas psaní.

Co se týká národů germánských máme neklamné důkazy o víře v nesmrtelnost duše ve sbírce národních písní islandských zv. Edda. Tam čteme „Otec veškerenstva žije po všechny věky, ovládá celou svojí říši a spravuje veškeré věci, veliké i malé. On stvořil nebe, zemi i vzduch a vše, co jest na nebi i na zemi, nejdůležitějším stvořitelským dílem jeho jest, že stvořil člověka a obdařil ho duchem, jenž má stále žít a nikdy nemá zahynouti, byť tělo v zemi hnilo, nebo na prach bylo spáleno.“

Podle Slovanů proměnila se duše vyšedší z těla na čas v podobu ptáčí. Byl-li člověk dobrý, vzala na se podobu ptáka dobrého, obyčejně bílé holubice,

byl-li zlý, stala se duše ptákem dravým. Stálý příbytek duší nazývali staří Čechové — „navi.“

Na „Nových Hebridách“ vyvinul se názor, že mrtvý předek po smrti jsa bohem ochraňuje rodinu, která mu jest povinna poslušností a úctou. Rovněž náčelník mrtvý i nadále chrání svůj kmen, pomáhá přátelům a stíhá nepřátele.

V Tanně ctí duchy zesnulých předků jako bohy a míní, že i sestárlí náčelníci po smrti se bchy stávají.

Negři sev. Guiney činí rozdíl mezi dušemi zemřelých dle toho, jak lidé byli živi na světě; buď jsou dobré, nebo zlé.

V celé jižní Africe modlí se k duším zesnulých.

Hottentoti dávají zemřelým tutéž polohu dřívě než je pohřbívají, jakou měli v lůně mateřském. Tím chtějí naznačiti, že mrtví spějí k novému zrození v lůnu země.

U některých národů nalézáme mínění, že jisté třídy lidstva dosahují v záhrobí zvláštního postavení.

Na „ostrovech Přátelských“ se věří, že duše vznešených vejdou do „ráje Bolota“, u obyvatelů Grónska jest víra, že přijdou do šťastné země Tongarsuka velkého ducha ty duše, které za života hodily se k práci, mnoho vykonaly, nalovily a vytrpěly; dále těch, kteří se utopili, pak duše těch žen, které po porodu zemřely.

Batakové na Sumatře věří, že má člověk tři duše, někteří věhlasní čarodějové počítají jich — sedm. Jsou-li duše nesvorny, člověk zšlhl a onemocní, když jedna z těchto duší není v dobré míře. Jen jedna duše sídlí ustavičně v těle, ostatní trvají mimo tělo, jsou však s ním úzce spojeny.

Jedna duše vznáší se ve znaku člověka a chráního před klopýtnutím. Každá má své jméno, první sluje „Tondi Si Gomgom“. O životě po smrti nemají jasného ponětí říkajíce „kdož může něco jistého o tom říci?“ Přece však v nebezpečí vzývají ducha svého dědečka, ducha babičky.

Tahifané, Novokalėdoňané, Papuové věří, že duch dřívě než-li se odeběře do říše duchů, rád prodlévá v kůlu, jenž byl mu vztýčen u úpatí hrobu.

Hererové v jižní Africe míní, že v náhrobních kůlech, ověšených amulety, sídlí duše předků. Slavíce kvas za mrtvé, obětují jim první kus masa.

Indiani sídlící na jihu věří, že loviti budou na nivách věčného jara jen ti, kteří za života byli dobrými lovci.

Tupinambové se domnívají, že duše lidí ctnostných (t. j. lidí, kteří mnoho nepřátel usmrtili a snědli) zajdou za hory, kde budou tančiti s dušemi otců v krásných zahradách, duše pak těch, kteří nehájili vlasti, snášeti budou věčná muka tignama, ducha zlého.

Karibové věřili, že duše zemřelých, udatných mužů žítí budou po smrti na ostrovech šťastných, kde dobré plodiny divoce rostou, tanec a hody se střídají způsobem rozmanitým, při nichž Aravakové, jejich nepřátele, jim slouží jako otroci. Kteří za života byli zbabělí, odsouzení jsou žítí za horami v krajině neúrodné.

Víra Ačaláků obětujících bohu slunci učí „Kdo vede život dobrý, slouží slunci, k jeho počtě obdarovává chudé, bude po smrti šťasten proměně se ve hvězdu, zlý pak trávití bude život jednotvárný a bídný mezi vrchy a propastmi, naplněnými zlou zvěří.

Negři Guinejští věří, že po smrti postaveni budou před soudce božlho, by dříve než přejdou řeku mrtvých se zodpovídali, jak světili svátky bohů, jak zdržovali se jídel zapovězených a že nezrušili slibu. Když se ospravedlní vejdou do ráje, jinak utopí se v řece.

U některých kmenů Negrů nalézáme bázeň před smrtí. Pokládají „onen svět za zlý a obávají se, že po smrti nebudou již pítí rum, nositi krásné šaty a mlítí ženy“.

Nauka Zarathustrova (Iran) učí, že kdo spravedlivě a čistě žil na tomto světě, kdo Dévům nedal moci nad sebou, byl čistým a světlým, po smrti vejde jako duch čistý mezi duchy světla. Ještě třetí den po smrti duše přebývá poblíž schránky tělesné, teprve čtvrtého dne duch smrti odvede ji k mostu uchvatitele duší a před soudce Stravšu, který dobré i zlé skutky odvažuje na váze. Nábožnému přichází vstříc jeho život ctnostný v podobě dívky kvetoucí, jež štíhlostí, vznešeným obličejem a bílými rameny se stkvěje. Bezbožnému ukáže se jeho chování v podobě ošklivé děvky, jež vzbuzuje v něm upomínku na všechny jeho lži a nespravedlnosti. Dle rozsudku soudcova vchází duše přes most do říše chvalozpěvů, nebo jest uvržena od duchů zlých v propast zkázy a zničení.

Dle Tylora víra v život posmrtný jest lidstvu bez rozdílu vrozena, shledáváme ji u praobyvatelů amerických, u kmenů australských, u asijských národů, u starých obyvatel Evropy.

Kde ji není, tam byla člověku násilně vyrvána, než, čím více se blíží smrt, tím menší jest procento těch, kteří nevěří v nesmrtelnost.

A co mám o nesmrtelnosti praví nábož. katolické? Kristus poukázal na to, že duše nepomílí slovy: „Nebojte se těch, kteří tělo zablžejí, duše zabítí nemohou (Mat. 10, 28). Lotru na kříži slíbil: „Ještě dnes budeš se mnou v ráji“ (Luk. 23, 43). V podobenství o bohatci a Lazaru ukázal nám nesmrtelnost duše (Luk. 16, 26). Kristus praví, že Bůh Abrahamův, Isákův a Jakobův není Bohem mrtvých, ale živých (Mat. 22, 32). Nyní vidíme v podobenství, potom tváří v tvář. Čeho oko nevidělo, čeho ucho neslyšelo, co v srdce lidské nevstoupilo, to připravil Bůh těm, kteří ho milují (Sv. Pavel).

V člověku jest pud po blaženosti dokonalé. Sám Stvořitel vložil jej v srdce člověka a když by tento pud neukojil, byl by Bohem ukrutným.

Hvězdy nad námi a země, jež ani nemyslí, ani necítí, ani nedoufají, po dlouhou řadu let podržují svou zevnější podobu; člověk — koruna tvorstva, — měl by býti stvořen jen pro několik hodin?

Daniel již napsal „Jedni procitnou k životu věčnému a druzí k pohanění, k věčnému zavržení. A moudří stkví se budou jako lesk oblohy a ti, kdož spravedlnosti vyučují mnohé, jako hvězdy na věčné věky“.

Duše lidská nepozůstává z chemických součástí a proto nikdy nepřestane existovati, rozklad její jest úplně vyloučen. A nebéře-li za své smrtí člověka, tím méně v budoucnosti. Jen Bůh mohl by duši zničit!

Mnozí věhlasní mužové pevně věří, že duše lidská jest nesmrtelná a také to potvrzují svým působením i životem.

Herites píše „Zeyer byl člověk věřící, hluboce věřící v nesmrtelnost duše, v posmrtný život věčný věřil, ovšem tak, jak sobě ty krásy a veleby spředel v bujně své fantasii“. — Až umřeme, budeme překvapeni“, řekl jednou. „To, co uvidíme, veškerými smysly lidskými nedovedeme chápat. Na smrt má být člověk připraven!“

Zeyer, který zanechal nám velký počet vzácných děl, připravoval se pilně dle svých slov na smrt a věčnost, chodil do chrámu Páně, zpovědnice často byla jeho útěchou a Eucharistie posilou na cestě životem.

„Již čtyři roky odřekl jsem se vši filosofické hrdosti a vrhl se na náboženské ideje a city. Umírám věřící v jednoho Boha a věčného Tvůrce světa, kterého prosím o milosrdenství ku své nesmrtelné duši. Želím, že jsem ve svých spisech mluvil mnohdy o svatých předmětech bez úcty jim povinné, ale byl jsem stržen duchem své doby více než osobními náklonnostmi. (Zavět Heinova).

Alexandra Volta zná celý učený svět. Císař Napoleon vážil si ho jako největšího učence. Zahrnul ho ctí a slávou, sám naslouchal jeho přednáškám. Než, jak velikým byl Volta učencem ve fysice, tak byl i skromným křesťanem. Denně obcoval mši sv., modlil se svatý růženec, který dle mínění moderních jest pro nevzdělance a přijímal svaté svátosti. O hodu Božím zdobil nádherně svůj dům v Komu, byl horlivým ctitelem Rodičky Boží a obraz její vždy uctivě zdravil, když šel kolem. Každou sobotu svítila lampička před jejím obrazem a když sluha někdy toho opomenul, udělal to sám Volta. Jak miloval Boha, tak miloval i své bližní. O svátcích — odpoledne — vykládal dětem v chrámě Komským katechismus. R. 1827 skončil zaopatřen sv. svátostmi. V rukou držel kříž a poslední slova jeho byla: „Pane v ruce Tvé, poručím ducha svého“!

Slavný žák jeho, professor Macchetti praví o svém mistru: „Volta nebyl z filosofů, kteří vzdorně užívalce talentu svého, touž měrou vzpírali se Bohu, kterouž se jim podařilo poněkud odrhnouti zákon přírodní. Takovým Volta nebyl. Jemu byly studie a vzácné objevy vždy novou a novou pobídkou podivovati se všemohoucímu Stvořiteli a milovati Ho, podivovati se nekonečnému množství tajů, jichž tak skrovňoučkou částičku mohl duch lidský dosud odhaliti. Poctivě kořil se Bohu, dárci všeho talentu a zřídla veškerého věhlasu.

Viktor Hugo psal Alex. Wennilovi: „Mezi Vámi a mnou panuje veliká disharmonie, ale i tajemná harmonie, jsouť mimo zem a člověka obzory, do nichž naši duchové vnikají a setkávají se. Jako Vy, tak i já náležím k těm, kteří věří v Boha a sebe považují za dílo stvořené, k oslavě Tvůrce. Přísné samotářství, v němž žiji a v němž, jak to na sobě cítím, brzy umru, nedá vzniku myšlenkám jiným. Mé nitro sestává z bolu a hosanna, kdy pomyslím na onen svět a kdy v mém mozku, v mé lebce vnikání nebe pocítuji

„Rád bych viděl muže spravedlivého, střízlivého, mravného, jenž by upíral Boha a nesmrtelnost duše, ale nikde ho není a nikdy nebude“. (La Brayre).

„Člověk nemůže věřiti v povinnost, nevěří-li současně v Boha, ve svobodnou vůli a nesmrtelnost. (Jules Simon).

Faust táže se Mefistofela: „Mocný duchu, jak bys žil, kdybys byl na mém místě člověka?“ Mefistofel: „Kořil bych se Bohu až do posledního dechu . . . Jeho příkázání bych zachovával co nejsvědomitěji, abych mohl dojít věčné blaženosti“. (Goethe - Faust.)

„Drž na způsob harfy aeolské duši svou výše nade všechny ruce lidí uprostřed vanutí nebe; nechť myšlenky Boží, paprsky hvězd a křídla poletujících andělů hrají na ni . . . (Krašiňský).

„Víra v nesmrtelnost duše a spravedlnost Boží jest novým darem od Tvůrce nám uděleným. Ta víra pouze dovoluje mi pokorně přijmouti smrt. Dnes doufám v spravedlnost Boží, neboť ji chápu, tak doufám, že kdybych mohl svěřit ducha svého v ruce matky, aby ona odměnila jej dle zásluhy, nedal bych jej s takovou důvěrou, s jakou dnes dávám jej v ruce svého Stvořitele“ (Slovacki).

„Duše musí někoho mlti, k němuž úctu chová, jehož vznešeností podstatu svou posvěcuje“ (Seneka v listu XI. k Lucilioví).

Hilarius z Litoměřic: „Než bych věru, poslušenství a čest přestúpil a nepověděl to, co mi bylo na svědomí, chtěl bych mnoho těžšího podstúpiti než jsem podstúpil, neb za to bohdá čekám věčné své odplaty v nebesích“. (Z dopisu Vilému mladšímu z Risenberka.)

„Všichni jsme dle své nesmrtelné duše před Pánem rovni, všichni — ať král, ať žebrák — budeme dle jednoho zákona souzeni“.

I Sokrates již věřil v nesmrtelnost duše, neboť kdyby se byl nebál trestů za hrobem, proč žádal, aby zaň obětovali kohouta černým bohům, by tím byli udobřeni?

„Nesmrtelnost na mysli ti tane,
snad můžeš důvod pro ni povědít?
Ovšem, nejhlavnější důvod ten je,
že nelze bez ní nám se obejít“. (Goethe)

„Dvě hlavní dogmata náboženská, Bůh a nesmrtelnost, zůstávají rozumu nedokázanými, ale nelze říci, že mají na sobě pečet absolutní nemožnosti. Tklivé snahy lidstva o záchránění těchto dvou dogmat, nemají býti považovány za pouhé chimery“. (Renan.)

Svatý Martin Turonský, když přišel mezi Gally, seznal, že věří v život posmrtný. Mrtvá těla pálili na hranici a vše, co mrtvému náleželo, házeli do ohně.

„Víra v budoucí život jest tak stará, jako svět, tak rozšířená, jako pokolení lidské“. (Gamne.)

Proti nesmrtelnosti duše a životu posmrtnému vystupují přece nepřátelé církve sv. Kdo ničemu nevěří, nevěří ani v nesmrtelnost duše.

Soc.-demokraté ponechávají blahosklonně nebe andělům a vrabcům . . .

Neuznávají centrum — střed — kam mají směřovati svým životem, nemohou také připustiti, že duše spěje k spočinutí tam, odkud vyšla. Centrum věřícího člověka jest nesmrtelný Bůh, duše k němu směřovati musí. Kdo nechová úctu k Bohu, kdo se neposvěcuje, ten přirozeně nedbá také o duši

a vyvinulo se klamné mínění, že člověk jest jenom dokonalejší zvíře. A poněvadž zvíře nemá nesmrtelné duše, člověk nevěrec se také o ni nestará, leda až na něho sáhne — smrt!

V té době ozve se hlas svědomí, tak mocně, že člověk nemůže odolat, běže alespoň poslední útočiště v tom, že se obrací.

Tertullian vyznal (Apol. č. 17.): „Lidská duše dle přirozenosti jest křesťanská“, a přece svět moderní se o to nestará. Následky toho vystihl již pověstný Bebel, když 23./2. 1890 na říšském sněmu prohlásil: „Pánové, víte to dobře jako já, že čím více mizí v massách víra v život posmrtný, tím důrazněji žádají massy ty, aby našly nebe na zemi“.

Výmluvněji nemohl nikdo mluvit!

A nevěrci básní dál . . . :

„My nechceme Boha víc, my nechceme jeho kněží,
jsme děti soumraku, my nevěříme víc,
až pod kamenem tam, jenž nade hrobem leží
a pak jen věčný klid a věčné, věčné nic!“

V Berlíně na spolkovém domě svobodné náboženské obce stojí: „Zaříd si zde život krásný a příjemný, neboť není onoho světa, ani shledání po smrti“.

Komu máme děkovati za naše smutně proslulé časy? Nikomu jinému než nevěřivosti náboženské a pohrdání svatou pravdou.

„Nevěře, která proti náboženství bojuje děkujeme za ukrutnost a válku, sprostotu a lakomství, za moderní národní hospodářství a za zkázu duší, jež vyplývá ze všestranného zápasu za sobecké zájmy, vůbec za všechny výjevy pošetilosti a úpadek naší doby“. (Ruskin.)

Za našich dob mnozí by se obrátili na pravou cestu, ale dle mínění Coppéova, bojí se posměchu a opovržení. Dosvědčuje nám to sám universitní professor v Mnichově (Bavory) Döllinger. Když přátelé chtěli, aby uznal svou chybu odpadem zaviněnou, odpověděl: „A co by řekly o mně noviny, kdybych se církvi podrobil? Raději býti na věky nešťasten, než říci: Věřím v Boha . . .“

Pak arcíř marné jest dokazování a přesvědčování, když se někdo bojí vyznati pravdu před světem, aby se mu snad nevysmál. Lépe tedy zahynouti věčně, než vyznati svou víru v Boha, od něhož vše pochází i lidská nesmrtelná duše. Proč v prvních dobách dávali křesťané rádi život svůj pro Krista? Věděli zajisté, že za to spojení budou s Ním v nebesích.

„Co platno člověku, kdyby celý svět získal, ale na duši své škodu trpěl?
Přemýšlejme o tom často a uvažujme!“

F. JOSEF FELIX.

Význam náboženství ve školách sv. Jana de la Salle, výchova moderní a názory Dr. Förstera.¹⁾

V moderních školách vládne dosud omyl 18. století, že totiž vzdělání rozumu značí už zároveň i vzdělání vůle a charakteru; skutečnost však ukazuje se zcela jinak. Lidé rozumově vysoce vzdělaní, nemajíce mravního vzdělání, stávají se nebezpečnými členy lidské společnosti. Vzdělání svého užívají jako zlodějské lucerny, aby bližního poškodili. Ba, vyskytují se dokonce příklady, že lidé moderně vzdělaní nemají pro mravnost ani myslu (**morální blbci**.) Lidem pouze rozumově vzdělaným chybí mnoho, velmi mnoho. Především nedostává se jim sebevlády a sebekázně. Jejich nižší stránka, tělesnost a smyslnost vládne nad stránkou duševní způsobem osudným. Nízké pudy tělesné a chtíče ovládají rozum, zamořujíce každý lepší vznět ducha a nám se zdá, že lidé takoví téměř ani svobodné vůle nemají, byť i mnoho ústy o svobodě a volnosti myšlenek mluvili. Chtějí se vyžítí, ale nikoli podle ducha a jeho vyšší přirozenosti, nýbrž podle těla a jeho zvířecí přirozenosti, nic nedbajíce toho, že takové vyžítí značí současnou zkázu zdraví a zatemnění rozumu, znemožnění každého čistého vyššího vzletu lidského ducha.

Vůle jejich jest do té míry zeslabena, že podvoluje se naprosto pudu stádovosti, ačkoli mnoho mluví o emancipaci. V ohledu mravním klesají vždy hlouběji, ačkoli se prohlašují za nadčlověky a ústa mají plna pokroku. Do ústavu přišel sluha, který měl i pokrokové boty. Takoví lidé chtějí všechno jen pokrokové, ale zapomínají, jak ponižujícímu zpátečnictví ve svém nitru otročí. Toť moderní zjev bezcharakternosti.

Jednotlivci chtějí vládnouti massami a sami nedovedou ovlásti sebe, svou nižší stránku, tělesnou přirozenost a její převrácenosti. **Chtějí autonomii**, ale mají pouhé auto a dávají se spravovati tyranisujícími vášněmi a náruživostmi.

A pohlédneme do života těchto lidí. Ve městech největších a nejvzdělanějších bývá jich nejvíce a nejhrubšího zrna. Příklady četné uvádějí se právě z Pařížských ulic. Jejich snaha odnáší se k tělesným požitkům; o nic jiného také nestojí. K účelu tomu třeba peněz, ale takoví lidé štítí se práce. Proto způsobem raffinovaným pomocí nástrojů uměleckých vloupají se do bytův a skladišť.

Nemocnice se plní namnoze neduživci tohoto druhu; choroby jejich prohlašují se obyčejné za nevléčitelné; ubožáci se vyžili podle těla a když jim nekyne naděje na ukojení další, zbavují se života. Toť plody výchovy čisté rozumové bez Boha.

Nestarají-li se dnes rodiče o výchovu svých dítek, činí pro ně moderní škola v ohledu tomto pramálo; neboť podceňuje výchovu náboženskou.

¹⁾ Moderní tento filosof, duch vynikající bystrostí, jenž se dokonale vymanil z vládnoucího pudu stádovosti, jakožto protestant píše pro lidi „každé víry a každé nevěry“; s tohoto stanoviska povšechného nutno jeho slova pojímatí; chce, aby byla předpravou k náboženství.

Dr. Jan de la Salle pojal ideál školního vzdělání zcela jinak.¹⁾ Svým učitelům klade na srdce:

„Vstupem v úřad učitelský přejali jste povinnost, spásu svých žáků vyhledávati se stejnou horlivostí jako svou vlastní; neboť jste se věnovali zcela posvěcení duší.

Kristus vás vyvolil, abyste poučovali dítky a vedli je ke zbožnosti. Uložil vám, s veškerou možnou horlivostí pracovati ve svém úřadě, abyste je posvětili a očistili slovem života a **vzdělali k slávě**, abyste je přivedli **k dokonalé mužnosti a k plnému stáří Kristovu, aby nedaly sebou zmítati každým větrem nauky a lstí lidskou, úskočnými léčkami svůdnictví v obcování ať se svými soudruhy nebo staršími, kteří by je přemlouváním chtěli svést.**

Učitelé jsou povinni vzdělávati dítky tak, aby se staly hodnými chrámy Božími a příbytky Ducha Svatého.

K tomu účelu předpisuje, aby po každém návratu ze školy zpytovali se, jak dostáli svým povinnostem během vyučování.

Dr. Jan de la Salle žádal, aby charakter byl vzdělán už ve škole; neboť v životě se netvoří, nýbrž pouze utvrzuje nebo se ničí. Dítky musejí od maličkosti býti navykány na sebezapření v malých věcech, na sebevládu, na sebekázeň ve škole při všem vyučování. Musí se pěstovati a vzdělávati jejich svědomí a šlechtiti cit a veškero smýšlení jejich při veškerých předmětech vyučovacích a to na základě náboženství. Jen tímto způsobem možno vychovati lidi ku pravé vnitřní, vyšší svobodě ducha, jenž se tělu a jeho převrácenostem dovede opřít a se emancipovati od temného, zotročujícího pudu stádovosti. Jen takto lze vychovati lidi vnitřně šťastné, charaktery, na něž může se spolehnouti rodina, každý člověk, vlast a celý národ.

Bohužel, veřejnost a úřadové nechápou ještě dnes tohoto samospasitelného ideálu křesťanské výchovy.

Bystrý duch genia položil základem všeho vzdělání mravnost zakotvenou v hluboké živé víře v Boha. Žactvo musí býti především přivedeno k Otci Světél a osvíceno tímto světlem nestvořeným a potom učiti se znáti věci stvořené. Denně bylo v jeho školách vyučováno půl hod. náboženství, přede dnem prázdninovým 1 hod. a o nedělích 1½ hod., tedy týdně celkem 5 hod. Tu bylo možno vštípati žactvu důkladně zásady víry a mravů, vyložiti význam liturgiky a dějin církevních a přednésti apologii křesťanskou a co hlavního při tom, navésti je k životu ctnostnému, vypěstovati charaktery pevné jako skály a čisté jako křišťál.

To se Janu de la Salle povedlo; Bůh jeho výchově žehnal.

Ve školách moderních věnuje se náboženství asi tolik pozornosti jako tělocviku nebo ručním pracím chlapeckým. Čas vyměřený náboženství ve školách obecných a středních stačí sotva ku vštípení hlavních zásad věrouky a mravouky; o svátostech nelze pojednati dle významu jejich a o ostatním sotva jest opravdu řeč; výsledky jsou, jak je dnes vidíme. Liberál professor nebo učitel ubije ve 30 hodinách, co způsobil katecheta ve 2 hodinách, tak

¹⁾ Dr. Jan de la Salle, XIII. rozjímání o úřadu učitelském.

důkladně, že ze žáků stávají se očividně nevěrci, lidé nešťastní, rozervaní a zoufalí.

Ve školách odborných pokračovacích není vůbec žádné hodiny věnované náboženství. A přece právě v tomto věku, kdy ohlašují se mocně temné pudy tělesné a nezřízené chůlče pohlavní, kdy vznikají nejsilnější pokušení těla a pochybnosti proti víře, potřebovali by jinochové vyučování náboženství a dobré rady katechetovy nejvíce. Bohužel, zůstávají osamoceni, bez rady a pomoci, vydáni tělu a nevěře na pospas.

Pud tyranisující stádovosti ovládá je na veřejnosti a vnitřní boje zoufalé seslabují pružnost ducha, jenž na konec hledá ve své tuposti spásu v opilství a je-li jemněji naladěn jeho cit, v sebevraždě.

Dr. Jan de la Salle vychovával lidi vnitřně svobodné a šťastné, mravní ušlechtilé charaktery, lidi vůdné a laskavé.

Moderní škola vychovává pokolení dnešní. Tím se liší obě školy od sebe; daleko velmi daleko jest moderní a nejmodernější škola za školou Jana de la Salle.

Po stránce vědecké dospěla moderní škola tu a tam mety stanovené Janem de la Salle; po stránce výchovné zůstala však na stanovisku téměř nekulturním.

Doslci stanoviska vědeckého nebylo obtížno; ale dospěti stanoviska mravní výchovy jest moderní škole za dnešních poměrů učitelstva téměř nemožno.

Musejí opět nejdříve vzdělání býti moudří a zbožní učitelé-vychovatelé a potom teprve dá se doufati ve zdárnou výchovu v moderních školách; neboť veškerá výchova spočívá na hloubce životního názoru učitelova¹⁾, nikoli na metodě, ani na zákonech.

Účelem školy není pouze vpraviti žactvu formulky vědy, ale též **zideallisovati život**; proto výchova ve školách musí se řídit ideály a pěstování charakteru musí státi uprostřed školy.

Pouhá kultura intelektivní stává se dokonce absolutním nebezpečím pro charakter všude tam, kde není podřízena pěstování svědomí a cvičení vůle.²⁾ Tomu rozuměl už Aristoteles, an učil: „Mravní výchova jest důležitější, protože člověk, čím více jen intelektivně jest vzdělán, tím dříve zvrhá se v největšího nenasytu a stává se bytostí nejdivější“. Moderní filosof v tomto ohledu soudí, že „**vůle jest desetkrát cennější než vědění**“.³⁾

V moderní škole cení se více vzdělání tělesné, nežli vzdělání vůle; pěstuje se s nadšením **tělocvik a sport**. Payot soudí o moderním přemrštěném sportu v díle zvaném „Výchova vůle“: „Nepovažujme tuto touhu, jež nás vede zpět ku zvířectví, za pokrok“. Euripides pronesl mínění své následovně: „V Attice jest mnoho špatných lidí, ale nejšpatnější pacholci jsou atleti“. Z Juvenalova hesla „Mens

¹⁾ Dr. Förster, *Autorität und Freiheit*, 171.

²⁾ Dr. Förster, *Schule und Charakter*, p. 10.

³⁾ *Ibid.* 14.

sana in corpore sano“ učinil **Locke** materialistické dogma. **Tolstoj** je porazil slovy: „Mens sana in corpore sano“ bylo snad jednou docela správně. Dnes je správný opak toho; **jen zdravá duše udrží zdravé tělo**“.

Nepomáhá ani tak zvaná **filosofická propedeutika** ve vyšších třídách škol středních; žáci se nudí suchou logikou a abstraktní psychologií; lépe by posloužilo obrátit se více konkrétními otázkami sebevýchovy a sebepoznání, vzbuzením a zjasněním svědomí. V nebezpečích a obtížích školního života má to důležitost též proto, že velmi mnozí mladí lidé v době školní trpí pochybnostmi náboženskými a proto potřebují velmi ethického povzbuzení, jež nevychází od posledních, nýbrž od nejbližších otázek a jich hlubší duševní charakter tak vyjasní, jich nejdokonalejší rozřešení náboženstvím tak konkrétně vyloží, že žák pochopí: Náboženství jedná právě o věcech nejbližších, jen že se stanoviska nejvyššího; není žádným odbočením od života, nýbrž právě odpovědí na jeho nejintimnější a zdánlivě nerozřešitelné otázky a konflikty; jest půdou, na níž jedině stane se člověk pánem nade vším otroctvím, nade vší úzkostí a nade vší vinou.¹⁾

Toť úkol určený výhradně náboženství; moderní filosof naň upozorňuje vzhledem ke školství státnímu. Jan de la Salle uvedl vysoký tento ideál v život už přede 200 let.

Bez náboženství.

Mladí lidé, kteří byli vychováni bez náboženství, nejsou pouhou společenskou mravoukou trvale uspokojeni. Přirozené popudy k dobru potřebují ještě vyšších výkladů a výhledů, aby vystačily na násilí vášní a tíhu sobeckosti: Máme sice v nitru vyšší přirozenost, ale tato lepší částka naší bytosti jest znečištěna všelikými přísadami a nemá zářivě jasnosti a proto bojující člověk žádá ideálu a vzorů úplně očištěných a právě nejlepších a nejsilnějších mladí lidé touží po víře ve svět čistě duševní, v říši dokonalosti, v níž je vše úplné, co zde jest pouze částkou. Také duševní naše přirozenost žádá místa, kde by spočinula její touha a splýnula s prazdrojem života. Z hlubin zkušenosti lidské vytrysklo vyznání sv. Augustina, že nespokojeno je srdce lidské, dokud nespočine v Bohu. Víc a více nevěřících mladých lidí naší doby přiznává si tajně, že jim moderní osvícenost pro tyto potřeby dala místo chleba přece jenom pouhé kamení a pocífuji s hlubokým vystřízlivěním a tísní, že bez pevné víry ve věčné pravdy není vůbec možno se vážně vychovávatí . . .²⁾

Co tu souditi o Francii, kde ze škol Bůh byl vypověděn a mládež stala se zkušebním materiálem nezkušených učitelů?

„Jak důležitá jest morální inspirace od církve na státu nezávislé, ukazuje se zvláště při výchově mládeže. **Novější vývoj laické školy ve Francii** jest velmi poučným příkladem, že vyučování morální sankcionované státem, vede konečně ke zrušení veškeré mravnosti; neboť jest podřízeno různým názorům různých stran.³⁾

¹⁾ Dr. Förster, Schule und Charakter, 67.

²⁾ Lebensführung.

³⁾ Autorität und Freiheit II 6.

Člověku bezděky přijde přímé podezření, bojí se mravnosti, nemaje síly ovlásti své plebejské pudy. Světlo přišlo na svět a lidé milovali více tmu; neboť skutkové jejich byli zlí. Ohánějí se moderní pověrou, že víra se protíví vědě, zapomínajíce, že platí podnes slova: „Náboženství křesťanské jest kořením, jež vědu chrání, aby se nezkazila“. Tak soudil už **Baco Verulamský**. „Jeho výrok platí i v tom smyslu, že vědecký idealismus sám sílu svou čerpá ještě z oné veliké nábožensko—mravní tradice“, dokládá moderní filosof.¹⁾

V moderní škole, od obecné až po university vidí se citelný nedostatek **pěstování citu a tupost smýšlení**. Moderní filosof o tom praví: „Není to pravou hanbou, že právě v kruzích nejvyšších ústavů vyučovacích kráčí dosti často ruku v ruce zaměstnání s nejvyššími předměty vyučovacími úplná tupost myšlení v otázkách osobní kultury? Tupost se tu říká místo zkaženosti. Mladí lidé mají často tupý cit, v oboru duševním úplně nedostatečně živeny a nevědí cesty k oživení“.²⁾

Lidé takoví bývají v jednání zvláště s jinak smýšlejícími spoluobčany náramně hrubí, až suroví, k osobám níže postaveným necitelní, až ukrutní a k služebnictvu chovají se jako tyraní. To vše právě proto, že jich cit nebyl vzdělán, ba, ani návodu ku vzdělání citu nebylo jim poskytnuto.

Dr. Jan de la Salle vodil své žáky mezi chudé a nuzné trpící lidi, kdež sám dával příklad křesťanské lásky, soucitu a milosrdenství, naváděje žactvo ke skutkům podobným. Tím učil je všimati si života bližních, uvažovati o jeho poměrech, aplikovati ze života a citění vlastního na život a citění bližního, účinně přispívati v nouzi a utrpení, čímž pěstoval a ušlechťoval city svého žactva a naváděl je k tomu, aby žili život hluboký, plný, plodný a promyšlený.

Připomíná tu slov Písma: „Víra beze skutků jest mrtva“. „Kdybych prorocství měl dar a všechna věděl tajemství a veškeru obsáhl vědu a kdybych sílu měl víry, že bych přenášel hory, ale lásky kdybych neměl, nic bych nebyl“.

Žáky nutno pro tyto nauky získati a příkladem ukázati, jak je uvéstí v život.

„Všech příležitostí vhodných při vyučování, jež se naskytují při různých předmětech vyučovacích, použití dle okolností času a místa ku mravním reflexím“.³⁾

„Dnešní škola vůbec nevychovává dítek, aby si vydaly počet o tom, co samy zažily, ale uspává dokonce tuto schopnost v míře úžasné; dítky takové nemají ani jasného vědomí o své vlastní zkušenosti a zažitých událostech, což ovšem má za následek neoživené myšlení a nepromyšlené žití“.⁴⁾

Odtud ona úžasná lehkomyšlnost, s jakou vstupují mladí lidé do života a jím procházejí beze smyslu pro vyšší ideály, naplnění drsným sobectvím, oddání hrubé smyslnosti a požitkářství, životu na prázdno. Tak lidstvo se

¹⁾ Ibid. 102.

²⁾ Schule und Charakter, 64.

³⁾ Dr. Jan de la Salle, Rozjímání II. o školním úřadu.

⁴⁾ Dr. Förster, Schule und Charakter, p. 65.

odučuje myslit a cítit; to ponecháno jest jen vzácným jedincům. Tím jeví se úpadek moderního člověka oproti člověku středověkému. Celá moderní civilisace působí v tomto ohledu záporně, protože pozbyla svou bezmyšlenkovitostí a bezcharakterností, touhou po smyslných požitcích principu vyššího života duševního, náboženství.

V moderní škole klade se důraz na vzdělání umělecké; hlavními prostředky k tomu jsou: kreslení obrazy, sochy, modelování. Nedá se upříti, že tyto věci mají vliv na vzdělání vkusu, estetické soudnosti, ale nikoli na vzdělání svědomí a vůle. Naopak předvádí-li se žactvu tu a tam nějaká pikantní nahatina, dráždí se temné pudy pohlavní, jež vedou přímo k nemravným výstřednostem.

Ke zjednání uhlazenosti v chování doporučují někteří pp. učitelé, zvláště na školách středních, obcování s osobami druhého pohlaví, což má následkem stav podobný.

Odtud dá se vysvětliti množství přímo bestiálních případů nemravnosti, zoufalosti a vražd mladistvých zločinů, jež v době nejmodernější proskakují dosti zhusta denními listy.¹⁾

Moderní filosof praví: „Mladí lidé naší doby jsou na tom velmi zle; žvanilové a slovičkáři mluví dnes do mládeže o věcech, kterým sami nerozumějí.“²⁾

Vynášejí **moderní individualismus**, jenž neznačí nic jiného, nežli vládu absolutního dilettantismu v oboru, v němž potřeba koncentrovaného prohloubení zcela zvláště vyniká.

Již v Platonových Dialozích konstatuje **Sokrates**, že sice každý považuje to za samozřejmé, že jen ten smí udělati plášť, kdo svému řemeslu řádně se vyučil — ale v otázkách životní moudrosti odvažuje se z působem až úžasným každý tlachal a nevědomec přednášeti své nápady s důležitou tváří před veřejnost.

¹⁾ Výroční zpráva Karolinského gymnasia v Lipsku za šk. rok 1910/11 přináší následující tragickou událost. Průběhem tohoto roku tři žáci skončili sebevraždou. V noci před počátkem nového roku školního odešel Friedr. H. jakožto čtvrtý do I. tř. přesazený dobrovolně s tohoto života, majitel úplného nadačního místa a královského stipendia 100 marek. Co ho vlastně k tomuto smutnému rozhodnutí pohnulo, zůstane asi navždy nevysvětleno; zdá se, že nepřislušnou četbou ztratil vnitřní rovnováhu. Budeme láskyhodného a nadaného žáka, při jehož vystavení na výslovné přání příbuzných se škola nezúčastnila, rádi býti i s bolestí vzpomínati.

9. ledna 1911 zemřel vlastní rukou žák Werner N., jeden z nejnadanějších žáků, jež gymnasiu dosud mělo. Ve psaní zanechaném dosvědčuje, že skutek není v žádném vztahu k životu školnímu. Záznamy svědčí, že N. žil v doměnce jakoby ztratil sílu a odvahu k životu.

V noci z 31. ledna na 1. únor skončil Erich P. život pádem z okna. Dle sdělení ubohého otce zdá se, že syn po těžkých vnitřních bojích ztratil odvahu k životu; ve svých zanečených slovech na rozloučenou vyslovil se zřejmě, že škola na smutné události nemá pražádné účasti. P. byl velmi nadaný žák, jenž při zkoušce dospělosti byl by dostal známky I až IIa a opravňoval k nejlepším nadějím. Zanecháme tomuto tak časně zesnulému laskavou vzpomínku.

Případy podobné známy jsou také z pražské university, kde nevléčitelná nemoc a duševní skleslost byly příčinami sebevražd.

²⁾ Dr. Förster. Lebensführung.

Předností touto vyznačuje se právě doba naše.¹⁾ Celý svět hledí dnes na vzdělance akademické, aby ve svých pochybnostech se poučil; ale pozorujeme-li tyto vzdělance trochu blíže, seznáme, že sotva kdy byla doba v níž by učenec k takové vůdčí úloze méně byl schopen než nyní. Ještě nikdy nebyla vláda jednostranného specialismu tak veliká jako dnes. V takovém studiu stojí dnes i sama filosofie.

Jane Adams soudí právem: „Učenci oddávají se dnes namnoze žízni po vědění do té míry, jež není v žádném vztahu ke skutečnému životu, přenechávajíce charlatanům ony problémy, jež dotýkají se spásy lidstva nejhrouběji. Vedle cenné práce jest nyní na vysokých školách mnoho duševní lenosti, mnoho prázdného zaměstnání s úkoly, jež nejsou v nižádném vztahu s nejnütnějšími záležitostmi kultury.“²⁾

Těž **Goethe** poznal, kam směřuje moderní způsob výchovy, když pravil: „Místo rozumného poučení a klidného působení, roztrušuje se úmyslně semeno a plevel zároveň na vše strany; není tu žádného středu, k němuž by se směřovalo. Každý jednotlivec vystupuje jakožto učitel a vůdce, vydává své dokonalé bláznovství za dokonany celek. Tak ruší se cena každého tajemství a víra lidu se znesvěcuje; vlastnosti, jež se dříve vyvíjely přirozeně ze sebe, pracují nyní proti sobě jako bojující spolu živly a tak jest opět ono tohuvabohu zde, ale nikoli první, oplodňující a rodící, nýbrž odumírající, ve hnilobu přecházející.“³⁾

A moderní filosof dokládá: „Zároveň počínají široké kruhy tušiti, co vlastně znamená tato sebesláva individuálního úsudku, když se přenese z theorie do života a všechny důsledky se odvodí: tu ozřejmí mnohým strašně jasně, na jaké krátkozraké a jednostranné myšlenky se tím omezuje jednotlivec a jaká chaotická vláda násilí lidských vášní a nárůživostí byla postavena na místo velebných tradic minulých věků.“⁴⁾

Moderní škola zakládá si mnoho **na aesthetické výchově**, kterou hodlá nahraditi morálku, ba, i víru v Boha a veškeru náboženství, chtějíc býti školou bez Boha.

Slyšme moderního filosofa: „Aesthetická jest každá výchova, jež vzbuzuje a vzdělává život citový, ale nevyvolává síly vůle. Přepych a aesthetika mohou vychovati sesurovění.“⁵⁾

A právě moderní umění působí s nepatrnými výjimkami výhradně aestheticky, protože pochází od lidí namnoze slabých, zlomených, rozervaných nebo marnivých.

Výraz „**umělecký požitek**“ značí právě nejzřetelněji, jak nesprávné stanovisko zaujímá se oproti umění, jakoby účinek na pocity a citění byl

¹⁾ Dr. Förster, *Autorität und Freiheit*, 8.

²⁾ Dr. Förster, *Christentum und Klassenkampf*, 55. a. n.

³⁾ Dr. Förster, *Autorität und Freiheit*, 85.

⁴⁾ *Ibid.* 3.

⁵⁾ *Lebensführung*, 209. čes. překlad.

podstatou umění. Ale právě zde jest ohromné nebezpečí změkčivosti. Charakter člověka se tím ničí. Právě v moderní době jest mnoho lidí, kteří žijí zcela v aesthetickém změkčení, myslíce, že mají umělecký pojem života, od něhož soustrastně může se shlížeti dolů na vše, ce jest charakter a na charakteru pracuje. Při tom nevidí tito lidé, že vnější pěkná forma, s níž se spokojují, v pravém umění jest jen znaménkem, symbolem, přirozeným výrazem hlavního vnitřního děje, totiž skutků vůle, tvůrčího přemáhání hmoty duchem, přírody duší a osudu silou a že přísné zpracování vlastního charakteru daleko více uměleckého života obsahuje než duševní smyslné hýření.¹⁾

Moderní pp. učitelé zavádějí tu a tam tak zvanou **volnou kázeň**, to jest, žactvu ponechává se na vůli, chce-li zachovávat klid a pořádek nebo nikoli. Tím vzniká buď úplná nekázeň a vláda žactva nad učitelem nebo kázeň vadná, o níž praví moderní filosof, že jest horší nežli sama nekázeň.²⁾

Pokud se týče stránky mravní, jest tento způsob volné kázně přímo zhcubný, poněvadž navádí žactvo ke změkčivosti a zanedbání vnitřní sebe-kultury, k pověstnému „Sichgehenlassen“, jež jest základem moderní bezcharakternosti.

Z volné kázně vznikají **volné mravy** a odpor vůle proti podřízení a poslušnosti, jež se považuje za cosi ponižujícího a člověka nedůstojného. Člověk takto vychovaný jest na tom ovšem velmi zle; nehodí se pro společnost.

Moderní filosof soudí: „Svobodná poslušnost vůči všemu, co udržuje celek, bývá vždy znamením, že člověk je zrozen pro velký sloh ve svobodě, že jest povznesen nad omezenost subjektivního chtění. Volné mravy bývají znamením buď přechodné nezralosti, nebo základní nesvobody vnitřní, kde jedinec jest nehybně přikován ke svému já a neschopen žiti a jednati s vyšších obzorů. Z takové volnosti se stává až příliš rychlé otročení veškerým ješitnostem, nevázaným chtíčům a plebejským pudům. Proto třeba emancipovati se nejdříve od chátvy ve svém nitru a pak teprve zřící se ochrany řádů vnějších a školy náboženské.“³⁾

Ve škole moderní.

Jak daleko je škola moderní od krásných ideálů školy náboženské. Vejděme do ní -- vládne tam volná kázeň -- hoši křičí, hádají se a perou, slyšíme to už zdaleka. Vstoupíme do školní světnice. Ovzduší se prachem tmí, hoši sedí na lavicích, skáčí a se potýkají. Učitel je občas napomene, ale jakby hrách na stěny házel. To se děje před počtím vyučování. Když se začne modlitba, ach, jaké posice, jaká mumranice. Jest to vše, jen ne modlitba. Však pokrokový p. učitel to dělá podobně anebo mlčí.

Učitel začne vyučování. Povykující sedí nahoře na lavicích, nohy majíce na sedadlech. Učitel: „Páni žáci, sedněte si slušně“. Žáci: „Však my sedíme“ a několik posedne výš. Učitel ztratí odvahu a začne vyučovati. „Pojd

¹⁾ Jungendlehre, 76. a. n.

²⁾ Schule und Charakter, 78.

³⁾ Dr. Jan de la Salle, X. rozjímání o školním úřadu.

k tabuli, N.!" N. (vyzývavě): „Až se mi bude chtít!“ Učitel: „Dostaneš špatné mravy!“ N.: „No, to se opovaž, ty špinhausníku!“ Celá třída vypukne v hromový surový smích a učitel hledí jako opařen na to, co se vůkol děje a díti se nemá. I začne konečně s trdným srdcem nadějnou mládež vyučovati, aniž by zkoušel z probraného učiva nebo žádal nějakých úkolů. Kdo chce, snaží se býti pozoren, může-li a kdo nechce, baví se. Když se sedění omrzí, pp. kluci se procházejí po třídě, nebo si vyjdou na chodbu a smělejší vůbec vyběhnou až na ulici. Po ukončení vyučování se uráží také jíti domů, není-li nikde něco zajímavějšího nebo hlásí-li se hlad. Učitel bývá rád, když vyvázne se zdravou kůží ze třídy. Podobně se daří ve škole takové ovšem i katechetovi.

Pokárání se od žáků absolutně nepřijímá; celá třída opakuje kárná slova a na konec protestuje vyzývavě.

Toť volná kázeň ve školách; tak se namnoze vychovává moderní mládež ve školách národních. Jak by zde byla na místě náboženská výchova a denní reflexe!

Dr. Förster mluví o škole jako o klapacím stroji, jenž na konec nedostatkem hybné síly duševní selže úplně.

V moderním názvosloví říká se křesťanské škole „zpátečnická“ a shora vylíčené „moderní pokroková“. V Moskvě založili „dům volného dítěte“; žijí tam zcela dle vůle a učí se podobně.

Ve škole Jana de la Salle.

Námahy a práce školní a utrpení a obtiže mimoškolní snášely dítky rády a s jakýmsi duchem hrdinství a vnitřní silou sebezapření, sebevlády, sebekázně.

Dítky vůbec mají k této vznešené hrdinnosti zvláštní nadání, nejsou-li mravně zkaženy. I bývalo dojemné pozorovati mladé hrdiny, jak si činí násilí, aby řádně v lavicích seděli, aby mlčeli v čas vyučování a jen učitele sledovali nebo povinné práce školní konali; jak rádi ze své částky pokrmů udělovali chudším a na dobročinné účely obětovali dárky; jak ušlechtilé chovali se k sobě navzájem a stala-li se někdy nehoda, že jeden druhému chtě nebo nechtě nějak ublížil, jak se poškozený přemohl a zlé zlým nesplatil. I nebylo tu viděti hrubství a nevládnosti.

Jan de la Salle předpisuje svým učitelům:

„Přiveďte žactvo k tomu, co praví Spasitel: „Milujte nepřátele své, dobře činite těm, kteří vás nenávidí a modlete se za ty, kteří vás pronásledují a vás pomlouvají“. Ať nepomýšlejí na to, zlé zlým, ani urážky nadávkami spláceti, ani oproti spolužákům! Navykejte žactvo tomu, spláceti utrpené urážky jen dobrodiním.“¹⁾ — „Vyučte je moudrosti Boží, které nepoznalo žádné kniže tohoto světa.“¹⁾

Ve školách, v nichž ujala se volná kázeň, zahnizduje se velmi snadno jiná moderní vymoženost našich škol, totiž snaha připodobniti se množství,

¹⁾ Ibid. II. rozjímání.

či jak tomu říká moderní filosof, **temný pud stádovosti**. Jest mnoho fyzické statečnosti, jež se zcela snáší se vnitřní zbabělostí, která platí tribut přizpůsobení sebe společnosti. Hoši jdou za sebou jako stádo, stydíce se svých lepších pudů a předstírajíce hrubost a nevázanost smýšlení, kterých nemají ve skutečnosti, z bázně před množstvím, nebo aby se zalíbili a dobyli si uznání, souhlasu a pochvaly. Toť jsou mimikry mladého věku, z nichž vzniká epidemie neřestí. Z toho důvodu nazývá Dr. Arnold veřejné školy pravými zásobárnami neřestí. Mnohý syn ušlechtilé matky se domnívá, že se emancipuje, zamění-li poctu k ní za podanství heslům šašků a hlupců.¹⁾

Odtud se vysvětluje tak zvané chování vyčkávací, kde dobrý i zlý čeká, až se objeví, jaké jest okolí. Bývá vždy znakem nedostatku pravé kultury vnitra. Toť moderní nevolnictví, jemnější sice, ale horší než-li nevolnictví fyzické zašlých dob.²⁾ Škola jest tu obrazem společnosti lidské.

Z uvedeného jeví se snahy zavést nové prostředky a způsoby výchovy do škol a jich výsledek.

(Pokračování.)

Moderní student.

Píše „Starý filistr“.

Fueramus Pergama quondam! — Tak sobě člověk mimoděk povzdychne, vida tu mlád studující spěchati ke krbům rodinným. Così jako lítost, ba závist se vkrádá do srdce při vzpomínce na zašlé časy. Studentenherrlichkeit! — Bejvávalo. — A proto že jsem byl studentem s duší-tělem, rád se chápu i programů studentských, listuji ty stránky, jež jsou mi jako zkazkou z ušlého studentského života; nechci říci „ráje“, neboť leckterému studentíku ten ráj znamenal dřinu a bídu. — Ano, zajímavými jsou ty studentské programy. Než, zanechme meditací — a vizme, jaký reflex života studentského se v programech jeví, jak a pokud dávají nahlédnouti do tajuplné dílny té studentíkovy duše — a směru, jímž se vývoj té duše nese.

Těšival jsem se, aspoň většinou, na themata českých úloh. Dosud se pamatuji, jak kdysi jsem rozmyšlel nad thematem — v jiné, cizí třídě daném, zvěděv thema ono ovšem teprve z programu. Znělo: Více ohni nežli ledu v útlých nadrech místa přej! — Zvláštní rozechvění se nás zmocnilo, když vhodné thema bylo dáno, — tehdy bylo rozechvění radostným.

Nenadarmo praví Hálek, bystrý pozorovatel i znalec mladistvé duše:

Ty's jak májové to loubí,
když se v teplé šero skládá
duše mladá.

Co by jí nedojalo, jí nezatřáslo! Jest pravda, jisté procento studujících dostalo se na lavice studentské per nefas, jsou to požitkáři, lenoši, — (a

¹⁾ Dr. Förster, Lebensführung, Odvislost.

²⁾ Ibid.

račeť prominouti!) — a lumpi. Ale jsou tam i duše vnímavé, budoucí vůdcové lidu, a též vůdcové intelligence v různých odborech a povoláních. Kam se přikloní, jaký směr na duši jejich je rozhodující — o tom podávají již programy — jistou prognosu.

Jako pravý Vševěd, (totiž který by rád vše věděl), požádal jsem za vhodné příležitosti absolventa c. k. obchodní akademie za laskavé zapůjčení programu. I bylo ochotně vyhověno. A tu v řadě temat písenných prací i přednášek ústních čtu mezi jiným tyto zajímavé nápisy: „Dějiny řádu jezuitského“. „Od Koniáše po Dobrovského“. „Filosofický názor dra Aug. Smetany“. Nad jinými (na př. „význam Jana Husi“) se ani nepozastavuji, toť už věc sevšednělá a ošuntělá.

Nyní několik otázek.

„Dějiny řádu jezuitského“. Dle jakého pramene? Snad dle Bílka? — Mám aspoň silné a odůvodněné podezření, a sice dle temat „Od Koniáše po Dobrovského“, že podle Bílka nikoliv. Že řád jmenovaný má důležitost velkou, toť nesporno. Ale dějiny — v jakém smyslu? Či snad význam jeho pro obchod? Pro civilisaci, jak se jevila v Paraguaji? Či že člen toho řádu objevil Mississippi? Pochybuji. A jak právě „Koniáš“ má býti mužem, otevírajícím novou epochu? Proč ne raději Balbín? A co konečně může Ťci kandidát, nebo třeba i již absolvent obchodní akademie o filosofickém významu nějakého velkého filosofa? Kdyby to byl aspoň Leibnitz. Ale proč právě Smetana?

Ale tak je to: kde se do rukou mládeže vpašují škváry „Volné Myšlenky“, tam ovoce nemůže býti jiné. Kde tak ušlechtilá četba jako „Havlíček“ přispívá k povznesení intelligence, tam nejhorší pamflety, ať jsou to Bílkovy „Dějiny řádu jezuitského“, nebo „Draperovy dějiny konfliktů“, nebo snad „Haecklovy záhady světa“ aneb jiné spisy, z nějaké socialistické 10 krejcarové knihovny — tam, opakují, nejhorší pamflety se berou jako dějinný pramen. A bezpochyby také nějaký „Pogius“ byl informatorem o tematě „význam Jana Husi“.

Rád bych věděl, zdali pan professor oné c. k. obchodní akademie, který připustil thema o Koniášovi, také ví o apologii toho muže, sepsané od dra Podlahy, tuším ve Sborníku historického kroužku? Neví, a kdyby věděl, žákům by se nezmínil, poněvadž odchovanci Masarykovi dnes řadí na středních školách tisíckrát hůře, nežli španělská inkvisice. Co má apostata Smetana společného s c. k. obchodní akademií? Ano, dnes paradije expater Kunte, exfarář Rouček, exkatecheta Svozil, a tu pan professor češtiny na c. k. obchodní akademii nemá nic pilnějšího na práci, nežli fedrovati apostasii od církve, čemuž se dá učený nátěr „filosofický význam“.

Kdyby Smetana (nikoli skladatel hudební), dr. Augustin, nebyl býval knězem, a kdyby z církve katolické nebyl vystoupil, ani kohout by za ním nezakokřhal. — To ti páni absolventi obchodní akademie hodně zprofitují pro své obchodní podniky, když se naučí takto obchodovati, šikovně kšefty dělati — s náboženstvím! Velká většina elevů téhož ústavu byli totiž katolíci a nepatrné procento jinověrci.

Ano, tak se to šikovně dělá.

A nyní beru program c. k. státního vyššího gymnasia. I tu jsou zajímavé zjevy. Chceme si všimnouti jen řečnických cvičení — a věru žasneme.

Tak hned čtu: Ideje básnického díla Macharova. — A zase: I. S. Machar. Nu, pojal-li jeden i druhý oktaván, a dneska snad už i abiturient, ty „ideje“ Macharovy z jeho „Říma“, a v „Jedu z Judey“, a v leckterých básních, pak si může český národ — a Machar s ním — gratulovati! — Jiné thema zní úsečně: „T. G. Masaryk“. A když onen žák muže, jehož jméno činí thema, postavil — a jistě že postavil! — za vzor svým kollegům v životě veřejném, pak to budou krásné věci, jichž se od adeptů idejí a teorií Masarykových dožijeme.

A ještě jedna novinka na onom ústavě!

Novinka překvapující.

Při onom ústavě byla zřízena „Čitárna žakovská“. Jsou tu také udány časopisy vyložené.

Mezi nimi: Besedy času, Volné směry, Naše Doba, Pražská lidová revue, Studentská revue, Časopis pokrokového studentstva, Studentský obzor menšinový.

Kde je „Studentská hlídka“? — Kde je brněnská „Hlídka“, kde „Meditace“? — Kde „Nový Obzor“? A konečně, kde je Lumír, Zvon, Máj, — tam by mohla býti i Vlast. Či ne? Kdo pak jsou rozhodující činitelé? O tyto věci nutno se starati. Všechny, katolického názoru světového hájící listy jsou vyloučeny. Proč?

Na onom ústavě jsou též podpůrné fondy a spolky. Mezi dárci a příznivci jsou četná jména katol. kněží; ano předseda a pokladník jsou katecheti onoho ústavu. Tu jest jejich povinnost také této četby v čitárně si všimnouti, nejhorší věci vlivem svým vymýtili, a když ne jinak, postarati se o darování listů katolických, alespoň dvou výtisků „Studentské hlídky“. Je také hlad duševní. Kněží sytí svými penězi studenty dle těla, ať se nezapomíná na povinnost jinou. Dobře je známo, že postavení katechetů na středních školách jest obtížné, ale ke všemu co se tropí, nesmí se mlčeti. Všecku dospívající inteligenci si nesmíme nechat otrávit. A tu musí veřejnost přispěti katechetům na pomoc. — Této věci by se měl chopiti katechetský spolek. Záležitost na výsost důležitá.

A nyní slovíčko na rozloučenou. Byla vyslovena stížnost, že někteří páni se bojí i jen upozorniti studentstvo, že také existují spolky katolických akademiků. Bylo by smutné, aby student nesměl býti ani upozorněn. Před pokrokářským terrorismem netřeba tolik se třásti! — Dále se leckomu nelíbí „Studentská hlídka“. Ovšem, není vrcholem dokonalosti, ale pod sluncem nic dokonalého. Pánové, buďte rádi, že ji máte! Ty jistě dřívější časy minuly, a kdo rozumí znamením doby, nebude pro chyby odsuzovati všeho. — Konečně, ať takoví páni podají něco lepšího! Když by ani katecheti o Stud. hl. nedbali, tož kdo? Či má ji vydržovati klerus v duchovní správě? Nichts für ungut. Amicus Plato, magis amica Veritas. — Ale o to nic. V dobrém jsme se sešli, v dobrém se rozejdem. Moderní student je velkým bolestímem — Schmerzenreich — přičiňme se, aby jím brzy přestal býti!

Jak daleko pokročilo řádění protináboženské pode jménem protiklerikalismu, dokazuje toto factum, non fictum, z poslední doby. Jistý nadějný synáček, takto realista (t. j. studentík na reálce), dověděl se, jak jeho otec při volbách hlasoval. A milý filosof neměl nic pilnějšího, nežli poslati svému papíncovi obrněnou epištolu, kdež mu dává lekci, rady, napomínání, ano kdež se do svého tatínka pustil, jak se opovažuje jíti se stranou, která prý národ přivedla v takové konce. A chtěje také na smýšlení otcovo uplatniti svůj vliv, poslal mu k informaci — brožuru „Hříchy klerikalismu.“

Prosím, nestojí ta věc za pováženou!? Student, kterého otec živí, troufá si otce kantorovati, předpisovati jeho smýšlení a jednání — ve veřejném životě.

Jak byl tento floutek vychováván? Nedozralý klouček, který musil jeden ústav opustiti, a s bídou byl přijat na jiný, předpisuje vlastnmu otci touru politického smýšlení. Jak si možno tento slavomam vysvětliti? Kdyby se do takových studentů necpala — ovšem nepřimo četbou, narážkami atd., opatrně, aby nesměl zakročiti státní nadvládni — protináboženská, fanatická zášť, pak by podobné zjevy nebyly možny. Kdyby na takového filosofa otec přestal platiti, musil by nádeničiti, aby se uživil: leda že by kulkou z revolveru si pomohl. Ano, proximus ardet Ucalegon! Hoří už nejen u sousedů, hoří nám střecha nad hlavou.

Jest svrchovaný čas, aby o poměrech středoškolských nejen uvažovala, ale i rozhodovala široká veřejnost, to jest katoličtí rodičové, kteří na školy a professory tolik daní platí.

Řemeslnému štvání pokrokářských novinářů, i masarykovštinou nasáklých suplentiků, neb i skutečných učitelů musí býti učiněna přetrž. Nutno rázně zavolati: ruce pryč!

Machar a Herben už dost zla spáchali. Dále se mlčeti nesmí! Nuže, povolání činitelé, chopte se práce! Deliberante Roma periit Saguntum. Zde pomůže jenom „rázný čin!“

EMANUEL MASÁK.

Jak může katecheta podporovati missie.

V minulém roč. „Vychovatelských Listů“ ukázal Fr. Vsetečka v pěkném článku „Čtíme časopisy missionářů“, jak velikou hojnost rozmanité a zajímavé látky možno čerpati z listů missionářských pro různé předměty vyučovací, zvláště také pro náboženství. O opačném tematě: jak může katecheta ve škole pracovati ve prospěch díla missionářského, přednášel v listopadu roku 1910 na schůzi katechetského spolku v Mnichově jeden z předních reprezentantů mnichovské psychologické metody a autor známých katechesí, Jin dř. Stieglitz.

U nás již mnozí katecheti pracují s úspěchem v této věci, jak svědčí na př. zprávy o sebraných příspěvcích v „Echu z Afriky“ nebo v „Ročence sv. dětství Ježíšova“. Je však nepopíratelno, že by se mohlo a mělo konati

více. A nemyslím jen na hmotnou podporu, ale hlavně také na probuzení zájmu o věc tak eminentně katolickou a v naší době i svrchovaně důležitou. Dílu missionářskému hrozí dnes skoro ve všech zemích velké nebezpečství: jest to propaganda protestantismu a islamu. Protestantismus nešetřil žádných obětí, aby upevnil své postavení v krajích missionárních a všude pronikl. V Africe pak pracuje zvláště islam s opravdu ďábelským fanatismem a dojde-li úspěchů mezi černochy, jest jisto, že jsou tito pro křesťanství ztraceni, protože konverse z islamu jsou velmi řídké. Nyní na 200 milionů jich čeká ještě na světlo víry . . .

Tak v Africe i Asii jedná se o důležitou otázku, které náboženství má se státi v budoucnosti panujícím. Které nyní podlehne, sotva kdy již dobude ztracených posic. Církev katolická, jež po 19 století věrně plnila slovo závěti svého Pána: „Učte všechny národy“, musí naplniti všechny síly, aby zvítězila v tomto boji, kde jde o spásu milionů pohanů. Všem křesťanům platí to slovo, každý může podle sil svých přispěti k tomu vítězství — úlohou kněze pak jest: převzítí vůdcovství, probouzení zájem a nadšení, a to nejlepe již u dětí. Jakým způsobem může kněz pracovati v tom směru ve škole, o tom vybírám několik myšlenek a pokynů z praktické části svrchu uvedené přednášky Stieglitzovy.

Tři věci je nezbytně třeba missiím: peněz, pracovníkův a modlitby. Bez peněz neudrží se žádná říše, ani říše Boží ne. Mnohá missijní stanice zápasí o svou existenci, poněvadž peněžitých příspěvků dochází málo. Bez nových pracovníků nemůže říše Boží růsti. Před několika měsíci bylo nabídnuto jednomu bavorskému vyučovacímu řádu působícímu v Rusku, jež slibuje bohatou zeň. Významná nabídka však musila býti odmítnuta, poněvadž se nedostává pracovních sil. Bez modlitby chybí missionářskému dílu požehnání shora. Proto již Pán vybízel své učedníky: „Proste Pána žní, aby poslal dělníky na vinici svou.“ V tomto trojím směru musíme tedy podporovati missie.

Naše práce může počítati již u nejmenších — ve školách, zvláště tam, kde jsou vedeny řeholnicemi. Poctíme je časem svou návštěvou. Zvláště vánoční slavnost poskytuje k tomu vítanou příležitost. Tu jsou děti v pravé náladě. Cítí se bohatými a šťastnými dary „od Ježíška“. Můžeme využití příležitosti a vypravovati jim něco o ubohých dětech pohanských. Pro ně není radostných svátků vánočních. Nevědí nic o Ježíšku. Neznají dobrého Otce nebeského. Když zemrou, nemohou ani přijíti do nebe. K tomu ještě nějakou krátkou epizodu ze života missionářského, podanou ovšem jednoduchým dětským způsobem. Tak docela bezděčně probudí se soucit v útlých srdcích, jež jako vosk jsou lehce přístupna všem dojmům. Když je tak půda zkypřena, zasejeme do ní símě: vybídneme maličké, aby se modlily za ubohé pohanské děti. Snad v příštím roce přijde Ježíšek také k nim. Děti to rády učiní; a modlitba nevinných jako vonný zápal stoupá vzhůru k trůnu Božímu. Podle okolností možno poraditi malým, že by mohli poprositi rodičů o nějakou almužnu pro pohanské děti. Nedají jistě pokoje matce, až jim vyhoví. — Znáám případ, praví Stieglitz, že děti byly povzbuzeny, aby koupily pohanské dítě. Skutečně také přinesly celý obnos. Ovšem veliká radost! Malí pak často rádi sní o tom, že mouřenínské dítě přijde k nim; chtějí je míti opravdu rádi a s ním si hráti. Stojí to námahu, opravit šetrně tento dětský sen, aby zklamání nebylo příliš veliké.

Není třeba dokazovati, že je to velice výhodné, probuditi zájem pro missie již u těch nejmenších. Ta láska bude uvnitř dále doutnati. Také v pozdějších letech neuhasne nikdy úplna vědomí, že tu třeba plniti povinnost katolickou. Vždyť je známo, že dojmy z prvního mládí utkví v duši nejlouběji.

Většinou však počne naše missionářská práce teprve ve škole. Zde především přičiní se každý katecheta, aby rozšířil „Dílo sv. dětství Ježíšova“. Jak si má při tom počínati? Nazapomeň staré pravdy: *ignoti nulla cupido*. Proto vypravuj nejprve dětem, jak spolek povstal, jaký má úkol, jaké povinnosti mají členové. Ukaž dětem, jak se mohou státi v tomto spolku malými missionáři. U chlapců připomeň, jak nyní jako mladí křižáci se zbraní modlitby a almužny mohou bojovati proti knížeti pekla a pro království Kristovo. A výsledek jejich obětí? Připadá to dětem skoro jako pohádka: přes tři miliony korun za jeden rok. Srdce se nyní rozhřála a většina chce se také účastniti. Pak ustanoví katecheta sběratele, nebo nejlépe: děti samy si zvolí, komu věnují svou důvěru. Tak hned v zárodku se potlačí jinak často nevyhnutelná žárlivost. Katecheta předcházej jako vůdce malý ten šik a zapiš do seznamu především své jméno. Sběratelé musí přesně každý měsíc odváděti příspěvky. Za každý dárek mají poděkovati srdečným „Zaplať Bůh!“ Katecheta pochval někdy děti za jejich horlivost; to je rozehřeje jako vlahý paprsek sluneční.

Ale velice snadno může se státi, že první horlivost uhasne zase jako hořící sláma. Katecheta proto musí čas od času přilévati oleje do lampy. Věnuj aspoň jednou v měsíci dětem několik povzbuzujících myšlenek. Některé příklady! V listopadu: Vzpomínáme na dušičky. Úpěnlivě volají k nám z očiště: Smilujte se nad námi! Vím ještě o jiných ubohých duších. Jejich osud jest mnohem horší nežli v očiště — jsou to ubohé pohanské děti. Také ony vás prosí: děti, smilujte se nad námi! Malá almužna prospěje jednou tvé vlastní duši. — V prosinci: Svátek sv. Františka Xav. podává zde hojnost látky: jeho lásku k pohanským dětem, život plný nesmírných obětí, předčasnou obětavou smrt. — V lednu: O vánocích myslilo božské Dítě na tebe. Snad ti přineslo bohaté dary. Nyní prosí za tebe. Daruj mi něco pro mé pohanské děti! Já ti to odměním. Kdo řekne: já nemohu, koupím si raději něco dobrého? Cos učinil pohanským dětem, učinil jsi Ježíškovi. — V únoru: Slavíme hromice. Maria přinesla své nejmilejší Bohu za obět, božské dítě. Nechceš také přiněsti nějakou malou obět? Podobné myšlenky podávají nám také ostatní měsíce.

Ještě spíše než na peněžitou almužnu zapomenou děti na almužnu modlitby: denní „Zdravas Maria“ s prosbou: „Svatá Panno Maria, pros za nás a ubohé dítky pohanské!“ Katecheta dej proto spolkovou modlitbu vykonati častěji společně ve škole. Je to pokaždé napomenutí pro dětské srdce.

Aby se horlivost pro missie vždy znovu oživovala, k tomu pomáhají také „Ročenky sv. dětství Ježíšova“. Třeba jen se postarati, aby se také dostaly do rukou všech. Někdy může se nějaký článku z nich ve škole předčítati. — Ale zvláště doporučení hodna jsou shromáždění spolku sv. dětství, asi dvě až čtyři do roka, s promluvou, modlitbou, zpěvem a oférou.

Spolek sv. dětství Ježíšova zasluhuje horlivé pozornosti všech katechetů. Nepodporuje pouze díla missionářského, ale má také velikou pedagogickou

cenu. Děti jsou vedeny k spořivosti a sebezapírání, k soucitu s tělesnou i duševní bídou a k oné účinné lásce, které žádá sv. Jan od pravých křesťanů: „Synáčekové moji, nemilujme jen slovy a jazykem, ale v skutku a v pravdě“ (I. Jan 3. 18.)

Přicházím k otázce: Jak může náboženské vyučování prospěti missiím? — Naskytuje se tu tolik příležitostí, že je mohu jen naznačiti.

a) Božské zjevení. Jest nebeským světlem pro nás a svítí nám na cestě k nebi. Děkuj Bohu za to! Pohanům nesvítí. Sedí „v temnotách a ve stínu smrti.“ Pomoz, aby také jim zasvitlo světlo s výše a aby jim jednou svítilo světlo věčné! — *b) Potřeba víry.* Bez víry není spasení. Jak se vede millionům pohanů? Díky Bohu, že jsem katolíkem! Kéž by všichni byli účastni mého štěstí! Chci k tomu pomáhati podle svých sil. — *c) Učení o hříchu dědičném.* Jaké neštěstí způsobil první hřích! Jakou zkázu působí dosud ještě u pohanů! Jak se znetvořuje a znesvěcuje hříchem obraz Boží! — *d) Narození Kristovo.* „Pokoř lidem na zemi! Pohané nevědí ničeho o radostech a pokoje, jež zvěstují posvátné vánoce. — *e) Kristus náš Vykupitel.* Hleďte naň, jak rád přinášel pomoc všem nemocným, trpícím a chudým, jež nazýval svými bratřími. Vizte jej na kříži, jak rozplná ruce, aby všechny přitáhl na své srdce . . . Pro pohany Kristus marně žil a trpěl. Neznají dobrého spasitele a nemilují ho. — *f) Učení o církvi* poukazuje již samo zcela blízko na missie. Církev jest říše boží na zemi — světová říše Církev jest naše matka Kdo miluje církev, toho rmoutí, že tolik jich mimo církev nenajde spasení. Jak bohatí jsme jako děti katolické církve. Kdo jsou mimo ni, musí trpěti nedostatek jako ztracený syn. — *g) Příkázání lásky k bližnímu* žádá, abychom všechny lidi pojali do svého srdce, také pohany. Kdo miluje, chce všude pomáhati. — *h) Při křtu sv.* musíme mluvit také o křtu z nouze. Velice vhodně dá se tu použití příkladu ze života misijnářského, — *i) Při přípravě na sv. zpověď* napomínáme pokaždé děti, aby vykonaly ještě dobrovolně nějaké pokání. Věnuj mimořádně nějaký dárek pro ubohé pohanské děti, to je také pokání. Pán Ježíš tím raději ti odpustí. — *k) Oběť mše sv.* jest ustavičná oběť. „Od východu slunce až na západ na všech místech přinášena bude jménu mému oběť čistá.“ Podivuhodné proroctví. Projděme v duchu národy. Pro tak mnoho pohanů teče obětní krev Kristova marně.

Ze všeho náboženského vyučování obyčejně nejhlubší stopy v duši zanechá příprava k sv. přijímání. Mladistvá srdce jsou tu nejpřístupnější všem ušlechtilým vznětům. Mnohé dítě, jak učí zkušenost, odhodlá se v této době plné milosti, že se zasvětil službě Boží. Nikdo ovšem nemůže se věnovati duchovnímu stavu bez vyššího povolání. Také jest pravda, že dnes křesťanská rodina od kořene hnije, je často málo úrodnou půdou pro tento stav. Ale nezůstává mnohé povolání neprobuzeno? My katecheti měli bychom soustavněji o tom pracovati, abychom probouzeli povolání již v časném mládí. Právě příprava k prvnímu sv. přijímání hodí se k tomu jako žádná jiná doba. Ovšem musí ten posvátný oheň, byl-li jednou zanícen, také býti udržován: nejlepší prostředek k tomu poskytuje nám dekret Pia X. o častém a denním sv. přijímání. Jako teplé paprsky jarního slunce vyhánějí květy na stromech a keřích, tak pod paprsky milosti z častého sv. přijímání vypučí brzy nová povolání pro missie. Také z toho důvodu možno označiti jmenovaný dekret jako korunu životního programu sv. Otce: Omnia instaurare in Christo.

Také vyučování biblickým dějinám může prospěti dílu missionářskému. Ukazují nám Krista jako božského missionáře — velmi vděčné to thema k opakování pro vyšší třídy. Vypravují nám o apoštolech jako prvních missionářích, líčí nám podrobně missionářské cesty sv. Pavla. II. Kor. 11., kde sv. apoštol uchvacujícími slovy podává zprávu o nebezpečnostech a obětech a strastech svého povolání, tvoří nádherné pozadí pro obraz katolického missionářského života.

O církevních dějinách stačí několik málo slov. Jmenuji jen veliké věrozvěsty středověké, na př. naše apoštoly slovanské sv. Cyrilla a Methoděje; velké missionářské dílo středověku: křížové výpravy. Poukazují na nádhernou postavu sv. Františka Xav. Jeho velkolepé působení musí církevní dějiny zevrubněji oceniti. Životní obraz tohoto druhého apoštola národů naplní děti úžasem a úctou. K tomu ještě pohled na kvetoucí missie nového světa, zvláště ve státě Paraguay: divoký národ stává se v krátké době ušlechtilým národem křesťanským! Takové z dějin missií nepřejdou u dětí beze stopy, nýbrž rozehrějí mladá srdce a nadchnou je pro katolické missie.

Zájem o ně může býti udržován i po vyjítí ze školy, zvláště tam, kde jsou spolky mládeže. Mladí lidé vstupují do let prudkého vývoje. Budí se touha po činech. Znenáhla rozvíjí se povaha a přibírá určitý směr. V této rozhodující životní periodě možno náležitým poučením mnoho dobrého vykonati pro missie. Mnozí mají již třebas malou ještě mzdu. Z vlastního výdělků mohou tedy podporovati missie, a to posiluje jejich sebevědomí. Dávají-li rádi své malé dárky, ukládají si u Boha kapitál, jenž v pozdějším životě ponese bohaté úroky. V ženských spolcích mohou býti členky, povzbuzeny, aby svou obratností v ručních pracích přispěly missiím. Činí to obyčejně rády, když se jim dostane potřebného k tomu návodu.

Výkvět naší mládeže vstupuje na střední školy. Z ní vycházejí učitelé a vůdcové národa. Je proto zvláště důležité, aby právě studující byli získáni pro dílo missionářské. Mladí dá se snadno nadchnouti pro vše ideální a heroické. Kde však najdeme více idealismu a heroismu než v missiích katolické církve? Tito mužové a ženy, plní apoštolské odvahy a horlivosti, nemohou vzbuditi než úctu k sobě u mládeže, jež má tak jemný cit pro pravou duševní velikost. Rozehrěje-li se však srdce jinochovo, neuhasne ten oheň ani v muži. Ba v mnohém mladém srdci roznítí se touha, věnovati se s celým zápalom tomuto ideálnímu dílu. A to by bylo na prospěch nejen missiím, ale rozřešila by se tak šťastně i část sociální otázky. Jest nyní, jak známo, nadprodukce intelligence. Všechna povolání jsou přeplněna. Čím mám býti? Tak ptá se mnohý teskně a nezná na to odpovědi. Jak ponižující je však pro mladého vzdělaného muže vědomí: jsem neužitečný na světě, sobě i jiným na obtíž! Missie otevírají mu široké pole ku práci; zde může své síly, své vzdělání dáti ve službu věci vznešené a svaté.

Tak ke mnohým moderním problémům přistupuje dnes nový — otázka missií. Katecheti jsou v první řadě povolání šťastně rozřešiti tuto otázku. Ku práci v ní má nás pobádati láska k nesmrtelným duším, láska k ubohým dětem, láska k naší sv. církvi. V naší moci jest, tisícům pohanů upravit cestu do království božího. Ještě jiný důvod může nás k tomu pohnouti. Nedá se popírati, že silné větve na stromě církve zpuchřely. Nemusíme choditi příliš

daleko. Evropa, hrdá na svou kulturu, je z velké části nakažena nezhojitelně nevěrou a nemravností. Zdá se skoro, jakoby „království Boží bylo odňato od nás a dáno jinému národu, jenž by přinášel hodné ovoce“. Církev kvetla kdysi ve východních zemích, ale i ráj byl obrácen v poušť. Druhou světlou periodu prožila církev v našich západních krajích. Neodehraje se třetí akt dramatu zase na východě? Pak nastane možná konec velkého dramatu — světový soud.

Neznáme cest Prozřetelnosti: Ale Pán bude žádati počtu od nás, splnili-li jsme své povolání missionářské.

Z P R Á V Y.

C. k. zkušební komise pro obvyčejné školy obecné a měšťanské v Brně doporučuje učitelům a učitelkám, kteří hodlají u této komise podrobiti se zkoušce způsobilosti, tyto knihy:

Seznam knih ke zkoušce způsobilosti pro školy obecné.

I. Náboženství.

1. Podlaha, Liturgika pro střední školy. — 2. Výklad malého katechismu. Dle kterékoli knihy tištěné. — Methodika náboženství (katechetika). Dle přednášek z ústavu.

II. Paedagogika.

1. Lindner-Domin, Všeobecné vychovatelství. — 2. Lindner-Domin, Všeob. vyučovatelsví. — 3. Šústal, Úvod do zákonův a nařízení.

III. Jazyk vyučovací.

Poznámka: Knihy pod a) určeny jsou k podrobnému studiu. Knihy pod b) určeny jsou ke čtení.

I. Řeč ve škole obecné. Čtení. Literatura ve škole obecné.

a) 1. Rufer, Methodika jazykového vyučování. — 2. Hrázděra, Speciální methodika vyučování ve třídě elementární. — 3. Frumar-Jursa, Slabikář. — 4. Jursovy Čítanky pětidílné. — b) Frumar-Jursa, Nový průvodce k 2. vydání slabikáře. — 6. Jursa, Průvodce k první čítance trojdílné. — 7. Tůma, Prvouka. Mimo to třeba se poučiti z nějaké pomůcky literárně historické o spisovatelích, zastoupených v čítankách Jursových. (Glos, Rukověť českého jazyka.)

II. Pravopis.

a) Rufer, Methodika jazykového vyučování. — 8. Müller, Cvičebnice jazyka českého pro školy obecné (pětidílné.) — 9. Gebauer, Pravidla hledící k českému pravopisu. — b) 10. Vítek, Pravopis ve škole obecné.

III. Mluvnice.

a) Rufer, Methodika jazykového vyučování. — Müller, Cvičebnice jazyka českého pro školy obecné (pětidílné.) — b) 11. Müller, Osnování učiva z jazyka vyučovacího.

IV. Sloh.

a) Rufer, Methodika jazykového vyučování. — Müller, Cvičebnice jazyka českého pro školy obecné (pětidílné.) — b) 12. Bednář, Nauka a methodika slohu produkčního.

V. Literatura pro mládež.

Rufer, Methodika jazykového vyučování.

VI. Obratnost v souvislém určitém vyjadřování.

Poznámka: Doporučuje se četba odborných časopisův i jiných pomůcek, jakož i pečlivá příprava na vyučování.

IV. Počty a měřické tvaroznalství.

1. Loutocký, Počítání v oboru sta. — 2. Domin, Methodika počtů. — 3. Schubert, Methodika počítání pro vyšší třídy školy obecné a pro školy měšťanské. — 4. Schubert, Methodika měřictví pro 1. třídu školy měšťanské a pro vyšší třídy školy obecné. Nebo: Franěk-Kuchynka, Methodika měřického tvaroznalství.

V. Přírodopis.

1. Články pětidílných čítanek od Jursy. Věcný jejich podklad buď doplňován z učebnic pro školy měšťanské a ústavy učitelské. — 3. Rosický, Methodika přírodopisu.

VI. Přírodopyt.

1. Články pětidílných čítanek od Jursy. Věcný jejich podklad buď doplňován z učebnic pro školy měšťanské a ústavy učitelské. — 2. Sokol, Methodika přírodopytu.

VII. Zeměpis.

1. Články pětidílných čítanek od Jursy. Věcný jejich podklad buď doplňován z učebnic pro školy měšťanské a ústavy učitelské. — David, Jak vyučovati zeměpisu. — 3. David, Zeměpisný průvodce k novým čítankám. Z tohoto spisu: Začátky zeměpisu mathemat., Zeměpis mathemat. na nejvyšším stupni obecných škol, Evropa povšechně a Střední Evropa. — 4. Kintz-David, Korunní země říše rakousko-uherské.

VIII. Dějepis.

1. Články pětidílných čítanek od Jursy. — David, První vyučování dějepisu. — 3. Horák, Výklady z českých dějin kulturních. — Sokol, Dějepisné učení I., II.

IX. Kreslení.

1. Hess-Stěpánek-Votruba, Nové kreslení. Spominutím systému stigmatového, kreslení dle nápovědi a obmezením pomocných čar. — 2. Lukas-Ullmann, Elementární kreslení, díl I.

X. Zpěv.

1. Jiránek, Katechismus zpěvu. — 2. Moučka, Zpěvník pro školy obecné.

XI. Tělocvik.

1. Vogt-Buley-Laciný. Rukověť tělocviku theor. a praktického. (Rozebrána). — 2. Kučera A., Tělocvik ve škole šestitřídni. (Starší.) — 3. Klenka J., Tělc. hry pro chlapecké školy, nebo Klenka J., Tělocvičné hry pro dívčí školy.

XII. Psaní.

1. Předepsané tvary písma pro školy obecné a měšťanské. Výnos c. k. zemské školní rady ze dne 12. listopadu 1892, č. 12.792. — 2. Tvary písma slabikární. — 3. Blahouš, Methodika krasopisu. Ty části o písmech, jimž vyučujeme na školách obecných.

XIII. Jazyk německý.

jako předmět učebný. — Cvičebnice, jichž užíváno na ústavě.

Seznam knih ke zkoušce způsobilosti pro školy měšťanské.

I. Paedagogika.

1. Lindner-Domin, Všeobecné vychovatelství. — 2. Lindner-Domin, Všeobecné vyučovatelské. — 3. Krejčí Fr., Psychologie pro školy střední. — 4. Krejčí Fr., Logika. Tyto části: Poměr řeči a myšlení; o pojmu; o soudu (§§ 26—29, 31, 35, 36, 41, 42); o správnosti soudu; o úsudku §§ 50, 51, 55, 60, 62, 63, 67. Část vědoslovná všecka. — 5. Kalina-Domin, Obrazy z dějin vychovatelství. — 6. Šústal, Úvod do zákonův a nařízení školních. Doplniti: Řád škol. a vyučovací, hlava II. o škole měšťanské; min. nařiz. ze dne 17. července 1875 o vlastnostech budov školních; výnos c. k. zem. školní rady ze dne 26. července 1875 v příčině nakažlivých nemocí — 7. Četba: a) aspoň jedno dílo J. A. Komenského: Didaktika Velká, Didaktika Analytická, Didaktika Česká, Informatorium školy mateřské, Methoda jazyků nejnovější. b) Aspoň 2 díla jiných klassiků paedagogických od 16. století, na př.: Rabelais, Stati výchovné. Montaigne: Zásady vychovatelství. — Fénelon, O dívčí výchově. — Locke, Myšlenky o vychování a o studiu. — Rousseau, Emil čili o vychování. — Pestalozzi, Jak Gertruda své děti učí. — Pestalozzi, Lienhart a Gertruda. — Salzmann, Mravoučinka. — Quick, Vychovatelští reformátoři. — Tolstoj, Paedagogické stati. — Compayré, Rozumový a mravnostní rozvoj dítěte. — Sikorskij, Vybrané stati o studiu dítěte. — Hall, Vybrané stati pedopsychologické. — c) Některý pozoruhodný spis pro mládež (domácí, přeložený, obrázkový).

II. Jazyk vyučovací.

Poznámka: Knihy pod a) určeny jsou k podrobnému studiu, knihy pod b) určeny jsou ku čtení.

I. Mluvnice.

a) 1. Gebauer, Přruční mluvnice jazyka českého pro učitele a studium soukromé.

II. Literatura:

a) 2. Novák J. V. dr., Výbor z literatury české, díl I.—III. Na doplnění: 3. Vlček J., Stručné dějiny literatury české. Doba stará. — 4. Vlček-Ertl,

Totéž. Doba střední. — 5. Váša Pavel, Katechismus dějin české literatury. b) Vlček nebo Jakubec, Dějiny české literatury. — Vlček, Několik kapitol z dějin naší poesie. — Krejčí F. V., Studie o Máchovi, Nerudovi, Zeyerovi. — Jursa-Vorovka, Čítanka pro ústavy učitelské, díl IV.

III. Slovesnost.

6. Autrata F. V., Theoretické základy slovesnosti, nebo Bartoš-Bílý-Čech, Malá slovesnost.

IV. Četba

hlavních děl nejpřednějších českých spisovatelů, zejména doby nové.

V. Listiny jednací.

7. Dolejš K., Živnostenské písemnosti.

VI. Obratnost ve vyjadřování ústním a písemném.

III. Zeměpis.

1. Kintz-David, Korunní země říše rakousko-uherské. Pro věci topografické. — 2. David, Jak vyučovati zeměpisu. Pro charakteristiku krajin a obrazy kulturní. — 3. Tille-Metelka, Statistika mocnářství rakousko-uherského. — 4. Geikie-Procházka, Učebnice fyzikálního zeměpisu. — 5. David, Zeměpisný průvodce. — 6. Dejnožka-Pavlík, Obchodní zeměpis. — Poznámka: Doporučuje se prostudovati Harapátovy Rozpravy zeměpisné I., II. a čísti Kořenského nebo Vrázova cestopisná díla.

IV. Dějepis.

1. Kameníček-Dvořák, Dějepis pro školy střední, starý a střední věk (vydání pro reálky). — 2. Letošník, Rakouské dějiny. — 3. Svátek, Obrazy z kulturních dějin českých I., II. — 4. Traub, Nauka občanská. Poznámka: Ku prohloubení: Dvořák, Dějiny Moravy (menší vydání); Kosina, Dějiny světové; Kryštůfek, Dějiny nové doby.

V. Přírodopis.

1. Základem studia buďte nejnovější vydání příslušných učebnic pro vyšší třídy středních škol. K doplnění a prohloubení: Babák: Tělověda. — Schmeil, Přírodopis živočišstva. — Brehm, Život zvířat. (Vel. vydání.) Charakteristiky tříd a řádů. — Schmeil, Přírodopis rostlinstva. — Polívka, Názorná květena. Zvl. díl I., pak charakteristiky čeledí a pojednání o typických jejich zástupcích z dílův ostatních. — Polívka, Pamětihodné rostliny cizokrajné. — Polívka, Klíč k určování rostlin. — Brauns, Říše nerostná (část textová). — Voldřich, Geologie. — Klyvaň, Geologie Moravy. Současný rozvoj věd přírodních buď sledován v „Živě“ a „Přírodě“. K souhrnnému opakování Kranichovy Přehledy věd přírodních. Znalost schválených učebnic pro školy měšťanské a spisů methodických, uvedených pro školy obecné.

VI. Fysika.

1. Mašek, Fysika pro vyšší reálky I., II. — 2. Hoffmann nebo Matzner, Minerální a organická chemie pro vyšší reálky. Na prohloubení doporučuje se: Č. Strouhal: Mechanika, Akustika, Thermika, pak příslušné články

v „Přírodě“ a „Živě“, a na čtení: Koutný, Moderní elektřina; Novák, Magnetismus a elektřina; Jeništa, Elektřina a její upotřebení.

VII. Matematika.

1. Soldát-Taftl, Algebra pro vyšší třídy škol středních. — 2. Jandečka-Libický: Geometrie pro vyšší gymnasia I., II., III. díl. — 3. Hromádko-Strnad, Sbíрка úloh. — 4. Logarithmické tabulky. — 5. Sommer-Hübner, Maturitní otázky z matematiky. — 6. Schubert, Trigonometrie. Poznámka: Z arithmetiky předepsány nejsou: rovnice neurčité, kombinatorika, binomická poučka a počet pravděpodobnosti a z geometrie: analytika, sferická trigonometrie, pro kandidátky pak mimo to ještě trigonometrie.

VIII. Rýsování.

1. Strnad, Geometrie pro vyšší reálky, díl I., planimetrie. — 2. Buzek, Měřictví a rýsování pro měšť. školy chlap., II. díl. K vůli měřickému ornamentu. — 3. Buzek, Měřictví a rýsování pro měšť. školy chlap., II. díl, a Formánek, Měřictví pro školy měšťanské chlapecké. K vůli rýsování situačnímu a katastru. — 4. Jarolímek nebo Klír, Deskriptivní geometrie pro vyšší školy reálné. Vynechati zobrazování trojhranu a obecné proniky těles. Rovněž odpadá promítání centrální v oné učebnici. — 5. Ratolíška, Škola měřického rýsování pro měšťanské školy III. st. s textem. — 6. Hezký a Vrazil, Jednoduché předměty stavitelské a strojnické. I. a II. díl. Kandidátkám se promine 3. a 5.; 4. se omezí na to, že se žádá, „aby uměly zručně napodobovati geometrická tělesa v půdorysu a nárysu, a aby dovedly hbitě nakresliti síť těles praktický důležitějších“. Základ poskytnou jim stati obsažené v III. díle Buzkovy a Formánkovy učebnice a Ratolíškovy školy měřického rýsování. Doporučuje se též, aby kandidát prohlédl si některá předloková díla sem náležející na průmyslové škole pokračovací.

IX. Kreslení.

1. Brücke E. dr., Die Physiologie der Farben. — 2. Braniš, Katechismus dějin umění. Nebo Bucher: Kunstgeschichte. — 3. Mach, Ornamentika. Nebo Cechner, Slohy stavební. — 4. Boušek, Ve stopách volného kreslení. Nebo Micholitsch, Der moderne Zeichenunterricht. Pozn.: Prohlédnutí jsou hodna díla: Owen, Grammatik der Ornamente, Racinet, L'ornament polychrome (též německy), Lübke-Semran, Grundriss der Kunstgeschichte a Prokop, Die Markgrafschaft Mähren in Kunstgeschichtlicher Beziehung.

X. Krasopis.

1. Předepsané tvary písma pro školy obecné a měšť. a mimo to písmo gotické dle Blahouše. Výnos c. k. zem. škol. rady ze dne 12. listop. 1892, č. 12.792. — 2. Blahouš, Methodika krasopisu. — 3. Jirásek, Písař. Pročistí: Votrubovo Navedení ku krasopisu obchodnímu a Tožičkův Krasopis (rukověť učitelům psaní na všech školách).

Seznam knih ke zkouškám doplňovacím a speciálním.

I. Ke zkoušce doplňovací z jazyka německého pro školy obecné:

I. Mluvnice.

1. Lehmann, Sprach- und Aufsatzbuch für österr. Bürgerschulen. — 2. Regeln für die deutsche Rechtschreibung.

II. Četba.

3. Německé zábavy a j.

III. Konversace.

4. Veselý, Základy německého hovorů. — Schulz-Vorovka, Rozmluvy Čecha s Němcem a j.

II. Ke zkoušce doplňovací z jazyka německého pro školy měšťanské.

I. Mluvnice a pravopis.

1. Willomitzer, Deutsche Gramatik. — 2. Regeln für die deutsche Rechtschreibung.

II. Slovesnost.

3. Trnka, Grundriss der Stilistik und Poetik.

III. Konversace.

Kadlec, Deutsches Lesebuch für die obersten Klassen der Mittelschulen mit böhm. Unterrichtssprache a j.

III. Polní hospodářství.

1. Hanuš, Agrikulturní chemie. — 2. Bauer-Burket, Nauka o pěstování rostlin hospodářských. — Nebo: Dlouhý, Nauka o polním hospodářství pro ústavy učitelské, díl I. — 3. Macalík-Kofroň-Stach, Učebnice chovu domácích zvířat. — 4. Datel, Praktický včelař. — 5. Roháček, Zemědělské zákony moravské. — 6. Freiberg, Zařízení a hledění školní zahrady. — K sledování současných výzkumů: Hospodářské listy.

IV. Speciální zkouška ze hry na housle.

1. Znalost všech poloh. — 2. Stupnice a rozložené akkordy. — 3. Kreutzer, Etudy. — 4. Nešvera, Eklogy 1.—5. — 5. Mařák, Klassické album, I.—III. díl.

V. Speciální zkouška pro hry na klavír.

1. Stupnice, rozložené akkordy. — 2. Černý, Etudy zručnosti a zručnosti. — 3. Haydn, Sonaty. — 4. Mozart, Sonaty. Poznámka: Kromě toho jest volno kandidátovi, aby přednesl některé dílo moderní literatury, které sám nacvičil.

VI. Vyučování dítek slepých.

1. Mell Alex., Encyklopedie záležitostí slepých, Pichlerová, Vídeň. — 2. Zprávy kongressův učitelů slepých. — 3. Časopis „Přítel slepých“, Düren, Hamlova tiskárna. — 4. Heller Theod. dr., Psychologie slepých, Engelman, Lipsko. — 5. Fuchs dr., Příčiny oslepnutí, Bergmann, Wiesbaden. — 6. Mell Alex., Vyučování slepých, Pichlerová, Vídeň. 7. — Pöschl Jos., K dějinám moderního stavu záležitostí slepých, nákladem c. k. úst. slep. ve Vídni. — 8. Pablásek, Výchova a vzdělání slepých, c. k. knihosklad ve Vídni. — 9. Braillova soustava not pro slepé, ústav slepých v Hanoveru. — 10. Jos. Libánský, O výchově dítek slepých, nákladem Karla Graesera, Vídeň. — 11. Kellerová Helena, Dějiny mého života, Lutze, Stuttgart. — 12. Pavlík

Frant., Přednášky z vyučování slepých (manuskript). — Poznámka: Jest žádoucí, aby kandidát v ústavě slepých hospitoval po několik týdnů při vyučování.

VII. Vyučování dítek hluchoněmých.

1. Kolář, Návod k předpravnému vyučování hluchoněmých. — 2. Kolář, Mluvnice cvičení pro nižší třídy škol hluchoněmých. — 3. Kolář, Mluvnice pro vyšší třídy škol hluchoněmých. — 4. Kolář, Jak zacházeti s dětmi hluchoněmými ve škole obecné. — 5. Schell, Hláskování. — 6. Schell, Čítanka pro nižší třídy škol hluchoněmých. — 7. Válek, Čítanka pro hluchoněmé. — Poznámka: Z německých knih všechny knihy Jana Vattra, ředitele ústavu ve Frankfurtě n. M. a Gutzmann, Des Kindes Sprache und Sprachfehler.

VIII. Vyučování dítek mravně zpustlých.

1. Kapras, Stručný nástin duševních vad dětských. — 2. Scholz dr., Charakterfehler des Kindes. — 3. Sully, Nástin psychologie. — 4. První rak. kongres pro ochranu dětí. Die Ursachen, Erscheinungsformen und die Ausbreitung der Verwahrlosung von Kindern und Jugendlichen in Österreich. — 5. Červinková-Riegrová, Ochrana chudé a opuštěné mládeže. 6. Huebr dr., Kinderschutz und Jugendfürsorge. — Dále doporučuji se články v Komenském: O lenosti 1900, O nepoctivosti 1901, Úryvky z oboru mravních vad citových 1904, O hlavních příčinách mravní pokleslosti mládeže naší 1902; v Národu a škole: Něco z ochrany, roč. 23., Obrázky z ochrany, I. a II. díl, roč. 23. a 24. Zevrubné poučení o této zkoušce viz Věstník Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě č. 21, 1908.

IX. Jazyk francouzský.

1. Fiala Hub., Stručná gramatika francouzská. — Nebo: Ploetz K., Nouvelle grammaire française. — 2. Brunetiere, Histoire de la littérature française. — Nebo: Lansen G., Histoire de la littérature française. — 3. Veselý J., Premier éléments de la conversation française. — 4. Kterákoli školní cvičebnice francouzská 2—3dílná. 5. Larousse P., Dictionnaire complet illustré. — Mimo to četba původních klassických děl literatury francouzské.

Tato zkušební komise vyhrazuje si po případě místo knih v seznamu uvedených doporučení knihy jiné.

V Brně, dne 23. června 1911.

Eduard Ouředníček, ředitel komise.

Úprava učitelských platů v Čechách. Předloha zemsk. výboru sněmu předložená obsahovala: Místa učitelská II. třídy se zrušují. Služné zvyšuje se automaticky dle úřednických tříd a doplňuje se trienálkami. Aktivní přídavky činí 15% služného a jsou vpočítatelný do pense po 60 letech, v určitých případech i po 55 letech věku.

Vydávání úředních lékařských vysvědčení. Jde-li o vymáhání dovolené z důvodů choroby nebo o dosažení předčasné výslužby, nutno, aby se učitelé a učitelky vykázali vysvědčením okresního lékaře úředního. Ministerstvo vnitřně vydalo všem politickým úřadům zemským tento výnos z 20. července 1911 č. 48.238: Pokud se týče postupu při vystavování úředních lékařských vysvědčení, ustanovuje se toto: Vystavování úředních lékařských vysvědčení náleží v obor úřední povinnosti lékařů úředních. O úřední

lékařské vysvědčení žádati si má u politického úřadu. Přednosta úřadu může pro určité druhy případů úřednímu lékaři udělit všeobecné zmocnění, aby takováto vysvědčení vydával. Vyhrazeno je přednostovi úřadu zamítavě vyřídit žádosti o vydání úředního lékařského vysvědčení, pro které tu není veřejného zájmu. Není přípustno taková vysvědčení bez vědomí a příkazu představeného úřadu vystavovati nebo soukromým osobám v krátké cestě vydávati. — Přímé zaplacení úřednímu lékaři stranami za vydání úředního vysvědčení je nepřipustným. Obnosy, které se za vydání úředního vysvědčení na základě zvláštní dohody snad platiti mají, platí se a vyplácejí postupem úředním. Je-li z takovýchto příčin nutnou služební cesta úředních lékařů, patří těmto funkcionářům útraty, které se partikulářem započítají a dle všeobecných zásad o útratách komisních rozdělí.

Velkou vědeckou knihu o husitismu v r. 1915 vydati je plánem čelných pracovníků všech diecézí českomoravských. Nepřátelé strojí útok na náboženství; rok 1915 má státi ve znamení hesla „Pryč od Říma“. Protikato-lický tisk tluče na buben a svolává všechny své věrné do pole. Doufáme, že katolíci čeští nezaspí a že rok 1915 je nezastane nepřipraveny. Velké vědecké knihy o husitismu třeba je proto, poněvadž oficiální historický svět český z valné části protikato-licky naladěný a tudíž strannickosti podléhající brožurovou naši literaturu o husitismu ignoruje a bagatelisuje a s ním všichni, kdož v táboře našem nestojí. — Všichni k dílu, ku práci a činům!

Vychovatelství.

Inserty. Kdo se chce připraviti o poslední zbytek ideálnějšího nazírání na život, ať přečte několikrát insertní část jistých časopisů; kterých, to čtenář — doufáme — snadno uhádne. Počínajíc svedeným děvčetem, jež plod nešťastné lásky darovati nabízí, matkou za přiměřené odstupné prodávající své dítě, pestrými nabídkami k sňatku a hledáním tak zvané „čestné korespondence“ až k hygienickým prostředkům „pro pány a dámy“, diskretní paní, samostatné paní žádající o půjčku, masérce do domu atd. poskytuje tato část denního tisku hrozný obraz „moderních“ poměrů společenských. Inserovati v denních listech není — jak známo — nic laciného; proto musejí stále se opakující jisté anonce vykazovati bezpečně znamenitý úspěch, jinak by inserenti nepřišli ani na své a nedala by se tato insertní část některých listů — často mnoho stran silná — vysvětliti.

Nebezpečí, které všeobecně z takových insertů vzniká, je nesmírné a dosah jeho není ani dosti doceňován. Působí-li pohlednice zhoubně výhradně na pud pohlavní, neušetří inserty dotyčných denníků žádného statku lidstva od svého jedu. — Bohužel může se s příslušných míst zřídka a s nepatrným jen výsledkem proti tomuto řádění čeliti. — Boj proti takovémuto otravování lidu musí se zroditi a veden býti zase jenom z lidu resp. z kruhů čtenářstva a abonentů dotyčných listů! Nábožensko-mravní výchova a poučování lidu musí člověka tak pozdvihnouti, že s inserenty zmíněného druhu nevstoupí

vůbec do žádného spojení. První povinností každého, jemuž tato věc na srdci leží, však jest přičiňovati se, aby z křesťanských domácností vymizely časopisy, jichž těžiště leží ve špinavé části insertní, a aby byly nahrazeny listy katolickými. — Čtení „dnešních oficiálních a reprezentačních denníků“ — jistých ovšem! — bych mládeži velice zrazoval; neboť pustý boj vášnivých politických stran, dlouhé „instruktivní“ odstavce Ze soudní síně a otravné inserty — to není četba pro mladou, vnímavou mysl, to jsou návody k napodobení, mládeži velice dobře chápané. Důsledek: vzrůst kriminalistiky, infekčních nemocí venerických atd. — Dětem tedy novin raději nedávejme! Není to zpátečnictví! Když jinoch neb dívka tak dalece dospějí, že se cítíme povinni vzhledem k všeobecnému vzdělání a zaokrouhlení rozhledu nebrániti jim ve čtení časopisů, tenkrát je na místě, aby výchovný vliv otcův a matčin tolik zmohl, že mladý muž a dospívající děvče shledají nechutným čerpati poučení neb zábavu v insertní části časopisu neb dokonce hledati tam své příští životní štěstí. —

V první řadě měly by se zdvihnouti proti špinavému kšeftařství insertnímu ženy a dívky. Děvče by mělo sebe samu více ceniti nežli věc, kterou lze najmouti neb koupiti, i když kup po případě vede k oltáři. Děvče neb žena měly se považovati přece za něco více než za „zábavnou korrespondentku“ floutka ve většině případů hodně bezduchého; bezduchého proto, že muž trochu jen nadaný podobných prostředků zábavy nepotřebuje a jiným způsobem se u žen uplatní.

Křesťanské matky, vychovávejte své dcery k jemnějšímu a opravdovému pojímání života po stránce právě zmíněné! Od vážného k směšnému je tam jen krůček. Trudno pozorovati, jak směšně přímo a nedůstojně často se reprezentují ženy a dívky v inserátech.

Ve znamení pokroku. Italský soudce Majetti uveřejňuje velice smutnou statistiku. V roce 1891 bylo v Itálii celkem odsouzeno 3605 dětí u věku od 9—14 let. V roce 1900 bylo jich již 5254. A v roce 1908—1909 stoupl počet na 10.758. Ještě hůře je to s odsouzenými od 14—18 let. V roce 1891 bylo jich odsouzeno 14.287. V r. 1900 „pouze“ 19.415. A v minulém roce 35.023. — Když povážíme, že průměrně pouze polovina zločinů dojde zaslouženého trestu, pak nutno konstatovati, že dnes je v Itálii na sto tisíc zločinců, kteří osmnáctý rok věku svého nepřekročili. Itálie je zemí skrz naskrz zednářskou a socialistickou. Náboženská výchova je ze všech ústavů veřejných buď z části nebo nadobro vypuzena. V Římě zastavil nedávno magistrát vyučování náboženství na obecných školách; nebude více předmětem povinným a hodiny jemu dříve věnované vymizí z rozvrhu hodin. To se děje pod samými okny Vatikánu! — Pěkný to pokrok.

Proti vyučování cizím jazykům ve škole národní. Správa kantonu ženevského, kde většina obyvatelstva mluví francouzsky, předložila kantonnálnímu sněmu návrh zákona, jímž vylučuje se jazyk německý ze škol obecných. Jazyk tento je jedním ze tří mateřských jazyků ve Švýcarsku a proto i velmi potřebným v životě politickém i hospodářském ano začasť i nezbytným. Ale i přes tuto jeho cenu praktickou uznali paedagogové ženevští, že vyučování cizímu jazyku ve školách obecných je takovým hříchem páchaným proti duševnímu vývoji dětí dospívajících, že žádné výhody praktické ani politické ho nemohou odčiniti.

Ze sjezdů:

a) **Mezinárodní kongres proti alkoholismu v Haagu (11.—16. září)** přivábil veliké množství účastníků; zvláště nápadná byla letos veliká účast kněží. V Holandsku samém je veliké katolické hnutí protialkoholické; na 80 tisíc členů spolku střídmosti, z nichž 7 tisíc úplných abstinentů je v Holandsku. Sjezd zahájen katolickými i evangelickými bohoslužbami. Se sjezdem byla spojena důkladná výstava protialkoholická, kterou tetos systematicky poprvé obeslali národové slovanští. I Japonci vystavovali. Sv. Otec poslal sjezdu prostřednictvím biskupa Harlemského svůj pozdrav. Rakousko zastupoval min. rada baron Pražák. Z jednání sjezdového vyjímáme: Velkou vinu na pijáctví mužové lze v častých případech přičísti ženám, které neuplatní v té přičině na muže svůj vliv. V objímání a líbání pijáků na vzájem viděti záchvaty homosexuality. V léčebnách pro pijáky má své místo poučování, výchovná práce, někdy i hypnotická sugesce; pacienty nutno vychovati v uvědomělé abstinenty. Žid dr. Stein z Budapešti výchovu náboženskou v léč. ústavech zamítal, oproti tomu jiní referenti jí přiznávali důležité místo mezi prostředky léčebnými. Nevyléčitelní pijáci mají zůstatí v léčebnách do smrti. Hlavní pramen zla tkví ve svobodě výroby a prodeje lihovín. Náboženskému probuzení a uvědomění děkují mnozí pijáci za své obrácení. Pro pijáka není jiné spásy leč úplná abstinence. Mnoho lze zmoci i mimo sanatoria působením přátel u vyléčených pijáků na posilování vůle jejich, vzbuditi v pijákovi přání napravití se a jej ke slibu úplné abstinence přivěsti. Výchovou náboženskou lze mnoho působiti na cit. Uznána nutnost zřizovati kanceláře pro záchranu pijáků.

b) **Mezinárodní kongres pro tělesnou výchovu v Odense v Dánsku** v červenci pořádány a mezinárodní hygienická výstava v Drážďanech přivedly k platnosti tělesná cvičení severanů, odkudž se k nám stále šíří nové metody. Sporty vnikly k nám z Anglie, cviky tělesné přicházejí ze Švédska, které má dnes nejdokonalejší cvičitele, metody cvičné a nekonečné řady nadšených cvičenců. Čeští účastníci sjezdu a cvičení těch musejí doznati, že naše gymnastika je zastaralá a neohrabaná a málo účelná u porovnání s gymnastikou švédskou. V Odense na sjezdě založen „mezinárodní spolek pro tělesnou výchovu“ (Association internationale de l'education physique), který vydávati bude odbornou knihovnu a měsíčník a založí museum; utvořila se už kaucelář mezinárodní — se sídlem v Brussele, — jež bude připravovati každý rok i mezinárodní sjezdy. Předsedou zvolen ředitel král. tělocvičného ústavu ve Stockholmě major Selén.

c) **První paedagogický mezinárodní sjezd v Brussele** (v polovici srpna) zbudován byl na základech nejširších. K přednáškám i rozhovorům přihlásili se přední pracovníci v oboru paedopsychologie ze všech zemí. Sjezd konal se 6 dní, z nichž den byl věnován prohlédnutí paedagogického ústavu dra Schuytena v Antverpách. Pracovalo se v 5 sekcích, které obsahovaly: I. paedalogii všeobecnou a názvosloví, II. psychologii dětství, IV. výchovu normálních a abnormálních dětí, V. sociologii. Výstava přimykala se úzce ke sjezdu; účastníků bylo přes 600. Sjezd vyzněl v ten smysl, že učitel má býti osvobozen od starých rutin, vyučování a výchovy mládeže, dětem že má býti podáváno učivo čisté, rozumové, pozitivní, založené na základech vědeckých,

že škola a domov mají o výchově pracovati s naprostou shodou — slovem, že výchova a vyučování mají býti založeny na novém základě vědeckém a uměleckém. Škola má se státi na tomto základě opravdovou dílnou lidskosti a nikoliv odporným místem školometským páchnoucím plísní starých časů; do školy má býti vneseno veselí a radost z výchovné práce. Na sjezdu bylo s bolestí konstatováno, jak bídně je leckde postaráno o vzdělání učitelstva. Účastníci z Rakouska cítili, který stát se miní, ač se přímo nejmenovalo.

d) **Třetí sjezd unionistů na Velehradě** konán letos bez účasti členů pravoslavných církví nesjednocených. Z deseti ohlášených referátů odpadly právě tři nejzajímavější, poněvadž referenti se nedostavili. Velmi živě rozebrán byl vliv protestantismu na církve východní a náš poměr k svatým v církvi východní. Z praktických návrhů na sebe upozornil ten, aby totiž vymoženo bylo, by theologové jak katoličtí tak pravoslavní z východu mohli studovati bohovědu na našich ústavech a fakultách theologických. Ředitel pravoslavného semináře bulharského v Cařihradě stěžoval si totiž, že dnes musí své chovance za vyšším vzděláním posílati na fakulty protestantské; chovanci vracejí se jim pak poprotestantštění a na církevní život má to neblahý vliv. Studium na katolických ústavech bylo by jim milejší. Usneseno, aby veškeré jednání sjezdové přeloženo bylo do ruštiny a rozesláno po Rusku, výtah jednání sjezdového s případnými návrhy sjezdem přijatými poslati pak oficiálně všem východním církvím se žádostí, aby k návrhům těm zaujaly svá stanoviska. Jako nejlepší znalec bohovědy ruské a řecké osvědčil se na sjezdu — Vlach P. Palmieri.

e) **II. odborový sjezd křesťansko-sociální německého dělnictva v Rakousku.** První kongres konán v únoru 1909. Celá organizace odborová křesť.-sociální vyvinula se mezi lety 1903—1910. Na první konferenci odborové v listopadu 1907 zastoupeno vesměs 33.496 členů. — Na prvním kongressu zastoupeno bylo už 16 ústředních svazů a 27 místních spolků se 40.823 členy. — Počátkem r. 1910 bylo 20 ústředních svazů a 10 místních spolků se 46.553 členy. Mimo svaz odborový bylo 3433 členů. — Dnes je členů 60.000. — Ostatní odborové křesť.-sociální svazy (česko-moravský, polský, slovinský, vlašský) mají dohromady 50.000 členů. Z těchto cifer vidíme vzrůst a pochopení myšlenky křesťansko-sociální v lidu.

Listárna redakce.

Do redakce vstoupí počátkem ročníku XII. slovatný pan Dr. Josef Kratochvíl. Prosíme přispívatelů, aby články filosofické, jakož i filosof.-paedagogické již nyní zasílali na adresu: Dr. Josef Kratochvíl, professor reálky v Příboře. Redakce.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce července a srpna ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Tíray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede pan Frant. Zajíc, učitel ve Valašském Meziříčí. — Expedici obstarává knihtiskárna R o b. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

V. LANKAŠ.

Vlastnosti křesťanského vychovatele.

(Pokračování.)

Víru živí dva zdroje: četba a zbožnost. Četba jí dává světlo, a zbožnost zmnožuje její životní sílu. Slovo knězovo v kostele není vždy v našem dosahu, ani vždy přiměřeno našim potřebám. Potřeba je doplňovati! A to děje se knihou. Proto v bibliotece křest. učitele mají vždy býti náboženské knihy, a to dvojjihlo druhu: didaktické, kde víra se vykládá a knihy lehčího rázu, které nám zase více akt víry inspirují. Pode jménem didaktických knih rozumí Guibert Evangelium, katechismus, přesné výklady katolické nauky, morálky a křesťanského kultu.¹⁾ Mnozí učitelé nedbají mnoho těchto knih, vylouvají se, že se kdysi svému náboženství dobře naučili. I když myslí, píše dobře Guibert, že se již ničemu nepřiučí, nebude jim škoditi, když čas od času v knihách těch čísti budou. Ale oni mají víru nejen ve svém srdci obraňovati proti pokušení, nýbrž i na venek proti námitkám; a to není možno bez opravdového studia. Proto je samozřejmý požadavek, který Guibert na učitele klade, aby ve své knihovně knihy didaktické měl. Ale, aby víru svou denně živil, tak, aby se stala skutečně živoucím zdrojem bohabojných skutků, třeba, aby měl i ve své knihovně životopisy svatých, knihy asketické, knihy nábožné. A u vědomí své slabosti, každý člověk, tedy i křesťanský učitel, musí, pro víru svou, hledati pomoci a osvícení s hůry. Víra bez modlitby, bez milosti, bez zbožnosti je květina beze vláhy a beze světla, — hyne a odumírá. Křesťanský učitel bude proto i mužem modlitby; v ní a potom i ve svátostech bude hledati svého posvěcení a posílení. Čas od času, aby intimněji a hlouběji do duše své nahlédl a vroucněji s Bohem o potřebách jejích pohovořil, neopomene i exercicie prodělati. Vůbec musí hleděti, aby všemožně v sobě

¹⁾ Na př.: Spiragův lidový katechismus. (Promberger).
Novákův výklad velikého katechismu. (Bened. knihtiskárna).
Jirsíkova pop. dogmatika.
Apolog. knihy vzdělávací katol. knihovny. (Kotrba).
Vřešťálova morálka (sv. Prokopské děd.)

živí náboženský život, zdroj to opravdové a vroucí víry. A kde tačí vychovatelé žijí a působí, kteří oheň víry své živí dobrou náboženskou četbou a modlitbou, tu netřeba se znepokojovati: — tu, kde oni zasévají, vzklíčí a poroste křesťanství!

Lidské a křesťanské ctnosti učitele.

Ctnost, křesťanská i lidská, musí býti přední okrasou křesťanského učitele; všechny vlastnosti, jež šlechtí člověka a zdobí křesťana, musí v něm v plné záři se stkvíti. V prostředí, v němž žije a působí, je učitel bodem, k němuž se bezděky soustřeďují zraky veškeré veřejnosti; proto jeho příklad bude mít hluboký vliv i na děti, jež denně kol sebe shromažďuje, i na lid, s nímž denně se snad stýká; sám vzor ctnosti, bude šířitelem ctnosti a dobra; sám pln neřesti a hříchu, bude svůdcem a ničitelem ctnostného a dobrého života. Ať nikdy si nemyslí, že dostačí, jen když na venek dobře žije; mravní jeho vliv neobmezuje se jen na vnější skutky, jež budí snad veřejnou pozornost. Dle toho, jak jeho srdce, jež známo je Bohu a jeho svědomí, je dobré nebo zlé, působí i na venek pro dobro nebo zlo, a to i kdyby si toho ani nijak snad nebyl vědom. Srdce je zdroj, z něhož tryskají vody, které buď živí neb otravují: je ohnisko, z něhož vychází život nebo smrt. Učitel, který v srdci svém je ubohou kreaturou, plnou špatnosti a zloby, bude marně své nitro ukrývat: — děti, které v jeho ovzduší budou žít, budou dýchatí jed, budou se otravovati a ctnosti nikdy si nezamilují. Proto učitel, který chce býti požehnáním své škole, své obci, který chce býti světlem celým budoucím generacím, musí v sobě úsilovně pěstiti ctnosti, ctnosti lidské i ctnosti křesťanské. Dětem i lidem musí se jeviti jako člověk sebezáporu, mravní síly, jako bezúhonný charakter. Kde křesťanský učitel pracuje, musí každý v něm viděti člověka, nad něhož úcty hodnějšího, upřímnějšího, čestnějšího, poctivějšího, jemnějšího, charakterem pevnějšího není. Neupřímný člověk neinspiruje důvěry jiným. Mravní autoritu učitelovu nic tak neničí jako lež a obojetnost. Poctivost je ctnost, která respektuje právo druhého: jeho majetek, jeho čest a dobré jméno, jeho tajemství. Nuže, jakou vychovatelskou moc by mohl mít učitel, jemuž by se jen poněkud nedostávalo této ctnosti? Učitel musí si osvojití jemné, delikátní chování a vystupování; musí uměti žiti v souladu s okolím; sám ni slovem, ni skutkem nebude nikoho urážeti, a sám ničím a nikým nebude uražen. Učitel bude pravý gentleman. Všecky tyto ctnosti však opírají se o svůj základ, o sílu charakteru. Charakter, t. j. pevná vůle držel je všechny pohromadě a při životě; bez něho rozpadají se jako kameny, jež cement neudrží v pevnou zeď. Péče o charakter, o jeho sílu a čistotu, bude první starostí u křesťanského učitele. Jen tak bude vítěziti sám nad sebou, nad nestálostí ducha a vůle, jen tak dovede přemáhati své vrtochy a nálady, jen tak vytrvá v dobrém předsevzetí, provede důsledné plány své, dojde žádoucího cíle. A vítěz nad sebou, bude snadno a brzo i vítězem nad jinými.

Tyto ctnosti pouze lidské budou pak výbornou půdou ctností křesťanských, oněch ctností, jimž rozum nemůže nás naučiti, jichž přirozená schopnost nemůže realizovati. Přineseny na svět Kristem, jsou v nás vytvářeny a živeny působením milosti. V jisté míře musí i vychovatel tyto ctnosti praktikovati. Jeho apoštolátu jsou nezbytny, neboť křesťanský život může se v dětských duších zapalovati jen ve styku s ohněm víry a života křesťanského.

Mezi křesťanskými ctnostmi jsou jedny negativní, jiné pozitivní. Negativní ctnosti podporují rozpětí života potlačující překážky; pozitivní ctnosti rozvíjejí život sesilující jeho vniterný princip a aplikující jej na skutky.

Negativní ctnosti redukuje Guibert na tři: pokoru, sebezápór a chudobu¹⁾; jimi jsou povaleny tři bašty žádostivosti. Pokora ničí pýchu, která vede k vychloubání, ke zhrdání jinými, k touze po předních místech, k nespokojenosti, dojde-li úspěchu jiný atd. Pokorný člověk je mudrcem, který ví, že nic neví, který nepracuje pro lidskou chválu, který pln klidu a resignace, ukazuje, že ani zhrdání, ani nevděk ho rozrušiti nedovedou.

Sebezápór, umrtvování bojuje proti rozkoši, která tak lehce strhuje duši na nakloněnou plochu zkázy. S rozkoší vniká do srdce rozptýlení; rozkoš vyhání z něho chut a lásku k modlitbě; rozptyluje schopnosti, jež meditace držela mocně pohromadě; všechny síly se rozvolňují, a pokušení stává se pánem. Křesťanský sebezápór brání, abychom se nestali otroky vášně a hříchu, abychom nejen silni byli proti věcem nedovoleným, jež ruínují duši i tělo, ale abychom i v tom, co dovoleno, zachovali zlatou střední cestu. Chudoba pak potírá v člověku neblahou a nízkou vášeň po zlatu, po penězích. V srdci, v němž zahnízdila se tato ohyzdná nectnost, není místa pro ideál, pro obětování se a to nezištné obětování se práci a povolání!

Zbaven, praktikováním negativních ctností, všech pout žádostivosti, vznese se vychovatel snadno do kraje ctností pozitivních. Balon, bohatý silou vzestupnou, uvolněn od provazův a řetězů, stoupá volně, ale jistě do výše k nebi. Křesťan silou ctností negativních bude hnán volně a jistě do sfér lepších a jasnějších, a konec konců, bude mu jen sledovati sklon jeho srdce. Ze srdce vsutku vycházejí pozitivní ctnosti, láska Boha a láska bližního. Křesťanské srdce, živeno mocně věrou a nadějí, neomylně se rozvíjí láskou, charitou. A tomu, kdo Boha opravdu miluje, všechny zájmy Boží se stanou drahy a milý. Ale láska Boha je pokrytecká, nepravdivá, nevede-li k lásce bližního. Láska k bližnímu zde není opravdová, nedrží-li utrhačný jazyk na uzdě a neinspiruje-li obětování se. A obětovati se, což to jiného, než rád dáti peníze, čas i svůj život ve prospěch chudých a malých.

Tot ideál mravní ctnosti, o nějž usilovati musí pro svou osobu křesťanský vychovatel!

Intellektuální práce učitelova.

Že křesťanský vychovatel musí býti prodchnut živou věrou, že musí býti vzorem mravního života, toť věc samozřejma. Ale i svého vědění nesmí křesťanský vychovatel zapominati. On musí i intelektuelně pracovati a sebe dále vzdělávati. Theoreticky bude každý s tímto požadavkem srozuměn, ale prakticky se obyčejně požadavek ten neguje. Po ukončení studií studium osobní je pravidelně též ukončeno; výmluv k omluvě bývá dost a dost. Guibert píše: „Myslíme, že učitel musí stále obnovovati a rozvíjeti své vědomosti studiem. Neběžl o to, abychom ho s jeho cesty strhovali, ale abychom ho strhovali s vyjeté cesty; neběžl o to, abychom ho přenášeli do stavu krajů

¹⁾ Míněno více o kongregačních učitelích, ale v jisté míře platí i o každém křesť. učiteli a vychovateli.

jeho cizích, ale pouze o to, abychom ho učinili silnějším a mocnějším v kraji, který vzdělává. K této povinnosti jsou připoutány největší zájmy: zájmy žáků, zájmy církve, zájmy učitele samého“.

Zkušenost dokazuje, že vzdělání žáků bude vždy úměrně hodnotě učitele. Jako razítko se vtiskuje v měkký vosk, tak duše učitelova se vtlačuje v měkkou a podajnou duši dětskou. Každé slovo učitelovo je jako bod rydla, jež kreslí rys jeden v duši žakové. Jaky zisk tudíž budou mít žáci z učitele hluboce vzdělaného! Čím více vědomostí bude mít, tím více jeho slova budou dávat světla, tím jeho metody budou jednodušší a jasnější, tím více všednost bude z tříd vyhoštěna. Nejmenší reflexe vzdělaného člověka osvěcují posluchače, jímají jeho pozornost, rozšiřují jeho obzor. Nikdy neví učitel dosti pro své žáky; co někdy škodí, není vědění professorovo, učitelovo, ale nedostatek dobré metody, která by jeho vědomostí nerozptylovala, ale k jednomu cíli soustřeďovala. Než dobrou metodu, bude jí mít snáze učitel ignorant a lenoch, nebo učitel snaživý a učený?

Je samozřejmo, že toto vědění může jen býti ovocem dlouhé a vytrvalé práce. Co ví učitel, když odbyl své zkoušky? Nebyl teprve jen zasvěcen do vědy? A trvá-li jen na tom, co teď ví, brzo se zbudě svých zásob, které den ze dne budou lehčí a lehčí. Vědomosti jeho se jako šaty otrou, vyprchají, a neobnoví-li jich studiem, bude brzo podávat svým žákům jen ubohé a beztvárné zlomky, které jsou jen ostudou a hanbou pro službu tak vznešenou.

Vzdělaný a učený křesťanský učitel je ctí a ozdobou církve, a nepřimo vyvolává respekt a obdiv pro její učení a život. Lid argumentuje: Hle, tento člověk je velmi učený v lidských věcech; vše je mu běžno a známo, a on přece věří a praktikuje své náboženství. A je-li člověk ten charakter, prost všeho pokrytectví a neupřímnosti, argumentace zní dál: Jak byl by tento člověk, upřímný a vzdělaný, náboženský, kdyby náboženství nebylo dobře a solidně odůvodněno? A je tato argumentace bez logiky a síly?

A konečně, — je třeba mluvit o sociální moci, již skytá vědění? Když člověk má mocný prestiž vědy, jeho slova platí jako skutky. Tu křesťanský učitel může, opíraje se o své bohaté vědomosti, mocně působiti v lidu ve prospěch náboženství a církve. Vědění je síla.

Obrovský užitek ze studia má i učitel sám. „Mohl bych mluvit — píše Guibert — o intelektuelních radostech, jež studium vyvolává, o radostech, jež zakoušíme, žijeme-li ve světle, o oprávněném klidu, jež chutnáme, když, unaveni školou, stáváme se na čas žáky nějakého velikého ducha, o pocitu blaha, jímž se duše plní, když se rozvíjí a zdokonaluje. Mohl bych upozorniti na zúšlechťení ducha a srdce, jež oddáno je studiu: učitel pracovitý, který navštěvuje svět myšlení, nemá záliby v neužitečných rozhovorech, děsí se kritiky a pomluv, nesestupuje k ubohým nízkostem žárlivosti a piklů; smyslné vášně, nejsou-li uhašeny, jsou aspoň tak oslabeny, že již křídla duše neobtěžují.“

Bojíte se snad pýchy? Guibert odpovídá: „Dobře. Ale myslíte, že pýcha se rodí z vědění? Někdy. Rodí se i bez něho a mimo ně. Láska studia podporuje spíše skromnost a rezervu:“

Proto studium je učiteli a vychovateli svatou povinností. Těm, však kteří, uznávajíc plně povinnost tuto, ochotně oddávají se intelektuelní práci, chybí

často orientace a metoda. Guibert podává několik praktických pokynů v další kapitole.

Osobní studium má dvojitý předmět, poněvadž učitel musí sledovati dvojitý cíl; učitel má totiž zapotřebí kultury všeobecné a kultury speciální. Co povšechným vzděláním třeba rozuměti, je každému intelligentovi známo; rovněž je jisto, že každý intelligent, který chce dobře rozuměti, jistě kvantum všeobecného vzdělání si osvojití musí. Učitelí bude důkladné, všeobecné vzdělání i výbornou pomůckou pro školu; učitel takový bude moci vnést mnoho zájmu a rozmanitosti do třídy, ježto různé obory dovolí mu tu a tam vsunouti stručné sice, ale pro žáky přece jen nové a zajímavé poznámky. Všeobecné kultury, t. j. stručné znalosti náboženství, historie, literatury, filosofie atd. dá se při dobré vůli pozvolna nabýti; buď veřejné knihovny, nebo knihovny kolegů vždy chovají nějakou knihu, která naši všeobecnou kulturu rozšíří a prohloubí.

Speciální kultura různí se dle učitelův; závisí na individuálním vkusu a chuti. Potom rozhoduje též ta okolnost, zda povinnost mu káže, býti v jednom oboru specialistou. Je-li učitelem odborným, pak nic ho nemůže dispensovat od toho, aby hleděl se pozvolna státi ve svém oboru specialistou, virtuosem. Co s učitelem školy obecné? Bude dispensován od toho, aby měl jakousi žilu, kterou by kutal a prozkoumával a z ní těžil? Rozhodně ne! I pro své intelektuelní a mravní dobro, i pro prospěch svých žáků bude i on pěstovati malou práci osobní. Bude studovati historii, nebo přírodopis, nebo jiný předmět, jež jeho chuti a vkusu odpovídá.

Krátce — dí pěkně Guibert: „Každý učitel by měl míti oči otevřené po obzoru, který ho obkličuje, a pěstiti, pro sebe, malý koutek velké zahrady lidského vědění. Rychlým pohledem vidí to, co se děje až v dálce času a prostoru; pak bera do ruky rýč, obrací zemi a vrhá semínko tam, kde mu Prozřetelnost určila domov.“

Ku práci však třeba času, knih, metody. Čas je v dosahu každého; i ten nejzaměstnanější, najde si volnou chvíli, aby na svém vzdělání mohl dále pracovati; knihy naléztí, toť již věc obtížnější.

V městech, kde biblioteky jsou k dispozici, je snáze opatřiti si vhodných děl. A kdo miluje studium, jako chléb, najde i nějaký groš, aby si nejdůležitější knihy mohl postupně zařaditi do své knihovny. Pedagogická revue¹⁾ a něco knih ročně, knih jadrných a cenných, jak pro všeobecné vzdělání, tak pro speciální studium, nebude snad přílišné přetřetí ročního budžetu. Bez metody ovšem studium unavuje a nesprospívá. Metoda týká se umění čísti a umění dělati si poznámky, záznamy. Vezmeme-li knihu, třeba, nejdříve studovati rejstřík, abychom tak poznali její předmět, a pak, rychle proběhnouti stránky, abychom snadno vnikli v duši autorovu. Po tomto prvém poznání bude třeba proniknouti dále. Druhá četba musí býti pozvolná a meditando prováděná; neboť, máme-li v ruce autora již vybraného, a jiného bychom míti neměli, musíme býti jisti, že každé slovo má svůj význam a svou váhu, že každá frasa je plna ideí, že každá stránka je horskou žilou, bohatou na poklady. Postavme se proto na místo autorovo a předpokládejme, že jeho myšlenky a jeho city vyvěrají ze samé duše naší, pak brzo vše nám v knize ožívne. Nebo — radí Guibert — diskutujme s autorem a kritisujme vše, co píše a čemu učí; pozornost se tak zbystří a chtivost po datším obsahu se zvýší.

¹⁾ Pedagogická revue musí, přísně referující o ceně knih, býti učitelí dobrým rádcem,

Dr. JOS. KRATOCHVIL.

Úvod do filozofie.

(Volné listy.)

X. Základy novověké filozofie.

OBSAH: 1. Boj racionalismu a empirismu. — 2. Im. Kant. — 3. Základní otázky jeho systému. — 4. Synthetické soudy a priori. — 5. Čas a prostor. — 6. Transcendentální idealism. — 7. Kategorie. — 8. Ideje světa, duše a Boha. — 9. Paralogismy. — 10. Antinomie. — 11. Výsledek kritiky čistého rozumu čili filozofie theoretická. — 12. Filozofie praktická. — 13. Požadavky praktického rozumu. — 14. Aesthetika. — 15. Náboženství. — 16. Vývoj Kantovy filozofie v absolutní idealism a realism. — 17. Fichte. — 18. Schelling. — 19. Hegel. — 20. Herbart. — 21. Schopenhauer a Nietzsche. — 22. Hartmann. — 23. Lange. — 24. Positivism. — 25. Imanentism. — 26. Pragmatism. — 27. Intuicionism. — 28. Dodatek. —

1. — Po dvě století trvá úsilný boj mezi sensualismem a racionalismem. Filozofie stará upadla v zapomenutí. I filozofické školy katolické vzdávají se scholastiky a přidržují se soustavě Leibnic-Wolfový. Zatím však filozofie zkušenosti, jež hlásala, že veškerý naše pojmy jsou jedině z vnímání, upadá v strohé extrém: u Berkeley v čivý idealism, u Hobbese v hrubý materialism a u Huma končí posléze v plném skepticizmu.

Nejiný však osud doprovází také racionalism čili filozofii rozumu. Z dualismu Descartova vyvěrá pantheism Spizonův, okkasionism Geulincxův a posléze monadologism Leibnicův. Tedy ze stejného východiska vznikají tak různé soustavy. Kdežto racionalism prohlásil jedině nadmyslnost (t. j. podstata věcí, božství, nesmrtelnost atd.) za vlastní předmět filozofie, empirism uznává za předmět filozofie jedině to, co smysly vnímáme. Obor poznání zúžen tedy jak filozofií rozumu, tak filozofií zkušenosti. Královna věd, metafysika, jest zanedbána, filozofie praktická, ethika, sestruje se bez zákona mravního, náboženství zjevené, ba z části i přirozené odmítá se stejně směle na obou stranách.

2. — Za tohoto rozbroje ve filozofii vyvstává německý professor Emanuel Kant a snažil se nové základy položit filozofii. Na zetlelině staré filozofie nejlépe prý může vypučeti nový květ, nová filozofie. Kant narodil se 1724 v Královci v Prusku z rodičů protestantských, pietistických. V rodném svém městě studoval na universitě matematiku, filozofii a theologii. Později byl vychovatelem a od roku 1754 soukromým docentem filozofie. Teprve 1770 stal se professorem logiky a metafysiky a přednášel až do r. 1797. Zemřel r. 1804 a pohřben v katedrálním chrámě v Královci. Náhrobní nápis jsou slova z kritiky praktického rozumu „Hvězdné nebe nade mnou, zákon mravní ve mne“, jež vyznačují oblíbené předměty jeho filozofie: svět vnější a zákon vnitřní. —

Filozofický vývoj Kantův možno rozlišiti ve 3 údobí: Od r. 1740. až do 1760. přejímá racionalism svých učitelů ve smyslu Leibnic-Wolfově, ve fysice hlásí se k Newtonovi. — Od. 1760.—1770, předchází k empirismu a skepticizmu Lockea a Huma, v ethice přejímá názory Rousseauovy. — Doba třetí od 1770—1800 značí vytvoření vlastního systému filozofického — kriticizmu, jeho rozvoj a užití v různých částech filozofie. Spisy nejdů-

ležitější jsou právě z této třetí periody: R. 1770 *De mundi sensibilis et intelligibilis forma et principiis*. — R. 1781 *Kritik der reinen Vernunft*. — R. 1783 *Prolegomena zu jeder künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft wird auftreten können*, kde dává svému kriticismu, hlásanému v prvních dvou spisech, jen lidovější, srozumitelnější formu. — R. 1785. vydána filosofie mravní *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten* a r. 1788 *Kritik der praktischen Vernunft*, druhé hlavní dílo Kantovo. — R. 1790 *Kritik der Urtheilskraft*, kritická aesthetika a roku 1793 *Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft*. —

3. — Základní tři otázky, jež snažil se Kant rozřešiti, jsou: 1. Co mohu viděti (metafysika); 2. Co mám činiti (ethika); 3. Več mám doufati (náboženství). Hledisko, z něhož vychází, jest, že poznání naše neřídí se věcmi zevnějšími, nýbrž že původ svůj má v duchu našem, že my své poznání jen na věci přenášíme. V latinském spise „*De mundi sensibilis et intelligibilis forma et principiis*“, rozlišuje dvojná mohutnost poznávací, v podstatě různou: smyslnou (smyslnou) a intelektivní (rozumovou), jimž odpovídá svět smyslný, zjevů (phaenomena) a svět nadsmyslný, pojmů (noumena). Poznávací formy světa smyslného jsou: čas a prostor. Obě formy jsou čistě subjektivní. V „*Kritice čistého rozumu*“ uvádí také již pro rozum formy čistě subjektivní, totiž kategorie, jež jsou druhý hlavní krok na cestě kriticismu a subjektivismu.

4. — Za hlavní úkol čistého rozumu pokládá Kant otázku, jak jsou možné synthetické soudy a priori? Soudy dělí na analytické, v nichž výrok obsažen jest v podmětu, třebaš i jen skrytě, ale přece tak, že pojmy rozborem jen se ozřejmují — a soudy synthetické, při nichž výrok značí něco mimo podmět, takže jimi poznání naše se rozšiřuje. Za druhé dělí soudy na soudy a priori a soudy a posteriori. Soudy a posteriori pocházejí ze zkušenosti a jsou tedy částečné a nahodilé; soudy a priori pocházejí z rozumu a jsou všeobecné a nutné. — Soudy mohou býti dvojná: analytické a priori a synthetické a priori. Všecky soudy analytické jsou a priori, jelikož jest „nevhodno, aby soud analytický se zakládal na zkušenosti“. Jest však jiná důležitá otázka, existují-li též soudy synthetické a priori? Kant je připouští „*Ve vědách theoretických*“, tvrdí v K. č. r. „existují soudy synthetické a priori“. Na př. v mathematice jsou všecky soudy synthetické a zároveň a priori, ježto jsou všeobecné a nutné. Na př. $5 + 7 = 12$ jest soud a priori, ale nikoliv analytický, nýbrž synthetický. Vědecké poznání šíří se tudíž jedině těmito soudy.

Soudy synthetické a priori mají od předmětu látku a od podmětu formu, kterou nabývají všeobecnosti a nutnosti. Z toho plyne, že musejí existovati v rozumu našem jistě formy jakožto základní podmínky našeho poznání. Obsahu dostává se jim tím, že k nim látka zvenčí přistupuje. Formy ony v mohutnosti smyslové jsou: prostor a čas. Prostor jest formou vnějšího, čas formou smyslu vnitřního. „*Smysly vnějšími*“, praví Kant, „*představujeme si věci jako by mimo nás a v prostoru*. V prostoru vyznačena jest podoba věcí, jejich velikost a vztah“. Smysl vnitřní pak představuje vše ve vztahu k času. Nuže co jest to čas a prostor? Jsou to skutečná bytí mimo nás? Nebo jsou to realní vlastnosti věcí? Nebo konečně snad jen pouhé prázdné formy v našem nazírání?

5. — Na tyto otázky odpovídá Kant, že čas a prostor nejsou abstrahovány ze smyslových dojmů, že jsou to představy a priori t. j. před veškerou zkušeností již předpokládané. Jsou tedy nezávislé na zkušenosti a před zkušeností. „Mohu v myšlení odstraniti všechny věci vnější“, praví Kant, „prostor však zůstane“. Obdobně mluví o čase. — Čas a prostor nejsou pojmy všeobecné v rozumu, nýbrž názory smyslové. — „Čas není všeobecný pojem, nýbrž čirá forma smyslového nazírání“. — Představujeme si čas a prostor jako jakési nekonečné velikosti, neboť všechny částky prostoru až do nekonečna spolu souvisejí. Tedy čas a prostor jsou čivě názory, představující nekonečné velikosti.

Naskytá se však nová otázka. Neodpovídá času a prostoru zcela nic ve skutečnosti? Jsou jen něčím subjektivním a myšleným? Ano odpovídá Kant: Názoru času a prostoru nic reálného neodpovídá, jsou tedy čas a prostor formy čistě subjektivní. „Prostor není nic objektivního a skutečného, nýbrž subjektivní a ideální z přirozenosti lidské mysli vycházející“.

Apriorita a pouhá subjektivnost, ideálnost představ času a prostoru jest výsledek „metafysického“ zkoumání těchto pojmů. Zbývá výklad „transcendentální“ t. j. výklad, že jen tímto pojetím času a prostoru možná jest matematika, když její poznatky jsou synthetické a priori. Kdyby byl prostor pouhý pojem, nedala by se z něho vyvoditi žádná věta, která pojem přesahuje, naše poznání rozšiřuje. Možnost rozšíření zakládá se na tom, že mohou býti pojmy prostorové kdykoliv v názoru vytvořeny neboli sestrojeny. Podobně pojmy změny a pohybu možny jsou jen představou času a v představě času.

Zbývá nám otázka o objektivní hodnotě těchto forem času a prostoru. Kant tvrdí, že jim neodpovídá nic reálného ve věcech, že jsou čistě ideální a subjektivní. Jest však další záhada, zda existují aspoň věci samy, jež formami času a prostoru představujeme si jako rozlehlé a měnivé? Jest ono Kantovo „neznámé X“ věc sama v sobě (Ding an sich) něco skutečného, fysického nebo jen zase něco čivě subjektivního? Mezi vykladateli Kantovými jest o této věci velký spor a nesouhlas.

V prvním vydání Kr. č. r. vyskytují se u Kanta zřejmé náběhy k úplnému idealismu, jenž nejen popírá poznatelnost, ale i existenci předmětů mimo subjekt a jeho představy, a věc o sobě snižuje na pouhou myšlenku v nás. „Ale dotyčné obraty“, praví Falckenberg, „označují jen okamžité klonění se k onomu stanovisku, nikoliv závazné jeho vyznání a jsou převáženy takovými, v nichž idealism více méně energicky odmítá. Dvojí jest tedy, co dle Kanta existuje mimo představu individua: 1. neznámé věci o sobě se svými problematickými jakostmi, jako základ zjevů. 2. zjevy „samy“ se svými poznatelnými immanentními zákony a se svými prostornými a časovými poměry, jako možnými představami“.

6. — Odmítá tudíž Kant realism staré filosofie i Leibnicův, ježto nepřiznává tělesům rozlehlost a měnu, odmítá také názor Cartesiův, jenž přijímá působení Boží k realitě vnějšího světa, odmítá „mystický“ idealism Berkeleye, jenž popřel úplně i existenci těles“. „Můj idealism“, praví, „jest originální“. Jest to idealism ne vzhledem k jejich rozloze a měnivosti. Nazývá jej „idealismem transcendentálním čili formálním“.

Kant domnívá se o své nauce o času a prostoru, že jest naprosto jistá a nepochybná, ale v ní právě jest Achillova pata celého jeho systému. Srovnej

můj článek „Čas a prostor“. Zde ovšem není naším úmyslem kritisovati Kanta, nýbrž podati jen nárys jeho systému. Herbart praví kdesi, že z celé první části „Kritiky čistého rozumu“, kde jedná Kant o čase a prostoru „zbyla jen otázka o čase a prostoru“. —

Kdežto první část „Kritiky č. r.“ nazývá Kant aesthetika (*aisthanomai* = *čiji*) tedy nauka o mohutnosti smyslové, jmenuje se druhá část logika, jež se dělí na analytiku a dialektiku. V analytice pozorují se pojmy a soudy, jež jsou prvky, na které rozdělujeme (*analysein*) úsudky. Účelem analytiky jest: naléztí také v mohutnosti rozumové formy apriorní, jimiž by se vysvětlily obecné a nutné soudy.

7. — Táž jest síla, jež má pojmy a tvoří soudy, v nichž ony pojmy se aplikují. Zkoumáme-li různé formy nebo třídy soudů, abstrahujíce od látky, jistě musí býti pro každou formu soudu v mysli jakási dispoice, schopnost. Tyto schopnosti jsou pak formy, v nichž se zakládají soudy a v tomto smyslu mohou se nazývati formy rozumové, pojmy rozumové — kategorie. Tyto pojmy musí býti čisté, musí býti pojmy ne dále odvozené neboli složené, pojmy základní a tubulka jejich musí býti úplná.

Tolik jest kategorií, kolik jest různých tříd soudů, pozorujeme-li ovšem pouhé formy soudů. Dle kvantity může býti soud *a)* všeobecný, *b)* zvláštní, *c)* jedinečný; dle kvality *a)* kladný, *b)* záporný, *c)* nekonečný; dle vztahu *a)* kategorický, *b)* hypothetický, *c)* disjunktivní; dle modalit *a)* problematický, *b)* assertorický, *c)* apodiktický. Těmto formám logických soudů odpovídá tolikéž kategorií. Jsou 4 hlavně kategorie, jež mají v sobě kategorie speciální.

I.	II.	III.	IV.
Dle kvantity:	Dle kvality:	Dle relace:	Dle modalit:
Jednota	Věčnost	Podstata a případek	Možnost-nemožnost
Mnohost	Zápor	Příčina a výsledek	Skutečnost-neskutečnost
Veškerost	Výmeznost	Vespolnost (vzáj. působení)	Nutnost-nahodilost

Zkoumáme-li ony pojmy o sobě a v jejich přirozenosti, poznáváme, že jsou to pojmy intelektuální oproti názorům smyslovým, pojmy a priori t. j. nečerpané ze zkušenosti, čistě subjektivní čili neodpovídající věcem pokud v sobě jsou. Jaká jest však tedy jejich objektivní hodnota? Kant přiznává, že otázka tato jest nejtěžší záhadou celé kritiky. Ale odpoví na ni stejně směle jako na problém času a prostoru. Věci přizbůsobují se kategoriím, kdyžtě nutně musejí se představovati v těchto formách. Takto kategorie mají hodnotu empirickou, nikoliv transcendentální. Objektivní platnost kategorií zakládá se na tom, že jimi jedině možná jest zkušenost co do formy myšlení t. j. že jenom jimi vůbec nějaký předmět lze mysliti.

Vjemy však jsou něco smyslového empirického, kdežto kategorie jsou pojmy a priori, nemůže tudíž býti přímé aplikace obou. Jest třeba mostu k překlenutí propasti třeba členu spojovacího, jež by participoval na obou. Členem tím jest obrazivost, jež pojmu opatřuje jeho obraz a zakládá se v názoru času, který s kategoriemi má společnou aprioritu, se vjemy názornost, tedy zároveň je čistý a smyslový. Prostředkování pozůstává v tom, že obraznost tvoří schemata kategorií. Každá kategorie má své vlastní schema. Týkají se

časové řady, časového obsahu, časového souhrnu a udávají, které kategorie máme při daném předmětě užití.

Když jsme poznali v čistých pojmech pravidla, kterým máme podřadovati, v schemech podmínky a znamení podřadění toho, zbývá nyní udati věty, jež rozum opravdu ze svých pojmů pomocí schemat a priori vyvoditi může. Jsou to soudy obecní, synthetické a priori, axiomata čisté vědy přírodní. Při kategorii kvantity, hlavní zásada zní: Všecky názory jsou veličiny extensivní. Při kategorii kvality: Názory jsou též veličiny intenzivní. Při kategorii relace: Zkušenost vědecká jest jediné možná, chápeme-li nutnou souvislost mezi názory. Při modalitě: To jediné může býti nazváno reálním, co jest předmětem zkušenosti.

Výsledek celé analytiky jest tedy jednak existence kategorií a soudů a priori jednak čirá jejich subjektivnost. Mínění Kantovo jest však v úplném rozporu s vnitřním přesvědčením lidí. „Řídí-li se zkušenost“, praví pěkně Treudenburg, „podle nás, nepoznáváme věci, nýbrž sebe“.

8. — Třetí díl „Kritiky čistého rozumu nazývá se dialektika. Co jest předmětem dialektiky? Odpověď, zda možná jest metafysika t. j. můžeme-li poznati věci nadsmyslné, zvláště duši a Boha. Dialektika dělí se na dva oddíly: v prvním předkládá Kant svoji nauku o ideách světa, duše, Boha; v druhém odmítá starou metafysiku, psychologii, kosmologii i přirozenou theologii.

V aesthetice pozorovali jsme mohutnost smyslovou, v analytice mohutnost souzení, jež pomocí kategorií pronáší obecné soudy a priori, jež jsou pravidla vědy přírodní. Zbývá k pozorování mohutnost rozumová, pokud postupuje úsudky. Kant ji nazývá *Vernunft*, um, vyšší rozum. Co jest tento um? Nejvyšší lidská činnost. „Všecko naše poznání počíná od smyslů, odtud jde k rozumu a končí u rozumu vyššího, umu, nad nímž není již nic vyššího v člověku. Um jest mohutnost principů. Ideje jeho jsou pojmy nutné, jimž žádný shodný předmět dán býti nemůže. Každá idea vyjadřuje něco nepodmíněného.

Jako rozum byl mohutnost souzení, tak um jest mohutnost usuzování. Kdežto při prvním měli jsme kategorie, máme při druhém formy úsudkové — pojmy umové — ideje. Jsou tři pojmy umové: pojem duše, pojem světa a pojem Boha. Pojem myslícího podmětu — duše — jest předmětem psychologie, souhrn zjevů — svět — jest předmětem kosmologie, nejvyšší podmínka všeho — Bůh — jest předmětem theologie.

Pojmy ty jsou v umu a priori, ježto převyšují veškeru zkušenost. Nazývají se proto také pojmy „čiré“, pojmy apriorní. Jakožto pojmy apriorní jsou též čirě subjektivní, neboť jen tomu můžeme přičítati reální existenci, co možno poznati zkušeností. Předmět idejí však nikdy není dán zkušeností, vždyť ideje naprosto převyšují veškeru zkušenost. Upotřebení jejich jest oprávněno tak dlouho, dokud jsme si vědomi, že můžeme mlti o předmětech jim odpovídajících, sice problematických pojem, ale žádného poznání, že jsou to úkoly a pravidla, ale nikdy předměty a prostředky poznání.

Nesprávné upotřebení záleží v tom, že jim přičítáme objektivní hodnotu. Um snadno upadá v tento omyl, zvláště proto, že ideje mají zdánlivost pravdy. Příčina jest v přirozenosti naší mohutnosti poznávací. Ideje mají

nevyhnutelnou zdánlivost své objektivní věčnosti a rozumovací úsudky, jež z nich vznikají, nejsou sofistickou lží, nýbrž samého čistého umu; jsou to nedorozumění, jichž zhostiti se nemůže ani nejmoudřejší. Tento přelud, můžeme prohlédnouti, ale nemůžeme se ho zbaviti.

9. Důsledek Kantovy nauky o aprioritě a subjektivitě idejí světa, duše a Boha, jest naprosté znemožnění metafysiky. Spekulativní dušesloví, světosloví i bohosloví jsou nemožny. Pokud se týká ideje psychologické tvrdí, že úsudky, jimiž staří studovali podstatu duše, jsou klamné, sofistické, jsou paralogismy. Čistě „já“, které provází všechny moje představy a jest podmět všech soudů, jež pronáším, jest předpoklad veškerého poznání, ale jako takový nemůže býti jeho předmětem. Racionální psychologie, jež mluví o podstatnosti, jednoduchosti, nehmotnosti a nesmrtelnosti duše, jakož i o jejím poměru k tělu, podává veskrze chybné úsudky, pouhé paralogismy. K rozšíření našeho poznání života duševního zůstává jen psychologie empirická.

10. Podobně nesprávné úsudky existují i v kosmologii. „Lze dokázati s dokonalou přesností, že svět má počátek v čase a že jest co do prostoru omezen hranicemi, že každá složená substance skládá se ze součástí jednoduchých, že jest vedle příčinnosti dle zákonů přírodních také kausalita svobodnou, a že jest bytost naprosto nutná jako část nebo příčina světa. Ale se stejnou přesností lze dokázati protiklad: svět jest časem i prostorem nekonečný; na světě není nic jednoduchého; není žádné svobody, nýbrž vše ve světě děje se pouze dle zákonů přírody; ani ve světě ani mimo svět není bytosti naprosto nutné. To jest proslulá nauka o sporu čtyř kosmologických thesí a antithesí neboli o antinomii čistého rozumu vyššího“: (Falckenberg.) Klíč k rozřešení těchto antinomií jest, jak soudí Kant, transcendentální idealism t. j. Kantova nauka o formách čistě subjektivních.

Při theologii popírá Kant důkazy o jsoucnosti Boží. Kritisuje nejprve důkaz ontologický, v němž se soudí z pojmu Boha na jeho existenci. Než nutnost soudu není nutností věci, tvrdí Kant. Důkaz kosmologický dovozuje z toho, že něco existuje, nutnost existence bytostí nutné. Kant neuznává jeho oprávněnosti. Důkaz fysicko-theologický dovozuje z účelnosti v přírodě, že jest bytost, jež tu účelnost přivodila. Kant však nazývá pojem účelnosti názorem subjektivním. Ergo stejně jako spekulativní kosmologie a psychologie padá i theologie.

11. Přihledněme k celkovému výsledku Kantovy theoretické filosofie. V Kritice čistého rozumu chtěl zodpověděti otázku: Co můžeme theoreticky věděti? Odpověď zní: velmi málo. „Veškeré poznání lidské“, praví, „počíná názory, potom přechází k pojům a končí posléze ideami. Ač máme vzhledem k těmto třem věcem prvky a priori, jež na první pohled zdají se překračovati hranice veškeré zkušenosti, přece úplná kritika nás přesvědčuje, že rozum náš při spekulativním upotřebení nikdy nemůže vyjít za pole možné zkušenosti“. Pročež poznáváme existenci těles jako neznámých x , tato x si představujeme formami čistě subjektivními času a prostoru, tyto představy jednotíme kategoriemi čistě subjektivními a vědecky pořádáme; soudy a jejich siluky ideami světa, duše a Boha, zase čistě subjektivními převádíme k větší jednotě. Nechápeme odpor idejí svobody, nesmrtelnosti

duše, Boha, ale také ne pozitivní jejich možnost a realní existenci. Tedy velmi málo jest toho, co se podává a připouští přirozené touze člověka po vědě.

Kritika chtěla také zkoumat, jsou-li možné vědy. Odpovídá: Matematika jest možná, také věda přírodní jest možná, leč každá metafysika jest nemožná; neboť kategorie slouží jedině k tomu, aby slučovaly názory a tak není mostu, jenž by vedl do světa nadsmyslného. Tedy i v tomto směru výsledek Kritiky jest silně negativní.

Kant i jeho stoupenci Schopenhauer, Lange, Paulsen, Fischer, Vaihinger, Eucken atd. domnívají se, že navždy vyvrácena jest každá jiná filosofie, že není větší knihy filosofické nad Kritiku čistého rozumu. My však držíme se starého hesla: *Tantum valet auctoritas, quantum valent argumenta*. Klidný a nestranný rozbor důkazů Kantových vede nás k tomu, že staví na nesprávných, nikterak dokázaných předpokladech. A že Kritika neznačí definitivní rozřešení záhad ukazuje a dokazuje podivuhodný rozpor mezi samými Kantovci.

12. Vedle filosofie theoretické v Kr. č. r. vypracoval Kant také filosofii praktickou. V Kritice praktického rozumu odpovídá na otázku: Co mám činiti? „Musil jsem odstraniti věděni, abych získal místo pro víru“, jest nejdůležitější větou Kantovou k pochopení praktické jeho filosofie.

Pravidla jednání pro vůli jsou trojího druhu: a) čistě individualní, subjektivní platící svobodně pro jedince; b) obecná a ta jsou buď hypotetická nebo absolutní, kategorická, zavazují všechny lidi. Takové přikázání absolutní nazývá Kant „kategorický imperativ“. Vůle jednoho každého cítí se vázána těmito absolutními předpisy. V každém člověku ctihodný hlas, který se nedá umlčeti, praví: Máš vykonati svoji povinnost!

Zásada, kterou jest se nám řídit při plnění předpisů imperativu kategorického zní: *Jednej tak, aby maxima tvé vůle mohla platiti vždy jako princip všeobecného zákona*. Kdyžtž závaznost jest obecná a nutná nemůže vycházeti od nikoho jiného než od vůle samé. Takto vůle jest autonomní, zákonodárná, zákon má formu imperativu, aby přemohl smyslnost.

13. Zákon mravní nutně předpokládá tři theoretické principy, jakožto požadavky praktického rozumu, ježto bez nich jednání nemohlo by býti uznáno mravním. Tyto požadavky praktického rozumu jsou: svoboda vůle, nesmrtelnost duše, jsoucnost Boží. Nemáme tedy vědu o těchto třech pravdách, nýbrž víru. Víra tato vylučuje každou pochybnost. Věda praktická má tedy přednost před vědou spekulativní.

14. Také v aesthetice čili nauce o krásnu předpokládá Kant zásady vyložené v Kr. č. rozumu. Krásno jest to, co se líbí pro svůj souhlas s lidskou mohutností nazírací. Předmětem soudnosti teleologické jsou přírodní bytosti, v nichž nemožno vše vysvětliti mechanicky pouze.

15. Třetí velká otázka Kantova: Več můžeme doufati, řeší se v knize „Náboženství v mezích čistého rozumu“. Pojetí pravd náboženských jest tu úplně racionalistické a naturalistické. Náboženství jest pouhá mravouka, pokud hledáme původ zákonů mravních v Bohu. Pozitivní náboženství, jež

předpokládají nadpřirozené zjevení a předpisují jistý kult a dogmata, jsou dnes úplně zbytečná. Jak patrně vyvodil Kant systém svůj úplně. Žádné části filosofie nenechal nerozřešené.

16. Filosofie Kantova došla hned velkého rozšíření a zavedena skoro na všech universitách v Německu. Brzy však jeho transcendentální idealism přešel na jedné straně v ještě plnější idealism t. zv. idealism absolutní Fichtem, Schellingem a Hegelem, — na straně však druhé k plnějšímu realismu Herbartem, Schopenhauerem a Hartmannem. První popřeli vše mimo subjekt poznávací, druzí chtěli více poznati ve věcech než pouhé x. Tím stal se systém Kantův základem veškeré novější vědy, jak theoretické, tak praktické.

17. Fichte (1762—1814) hlásá absolutní idealism subjektivní. Kant připustil tělesa jako neznámá x, Fichte však tvrdí, že všecko jiné mimo subjekt jsou jen jeho představy. Filosofii jako „vědosloví“ jest se zabývati jen nutnými úkony ducha. Svět lze pochopiti jenom z ducha, ducha jenom z vůle. „Já“ jest ryzí činnost, všechna skutečnost jest jeho výtvozem. „Věc o sobě“ jsi ty sám; vše, co spatřuješ mimo sebe, jsi pokaždé ty sám; v každém svědomí nazíráš na sebe sama. Není tedy ani Bůh nic různého od „já“. Toto „já“ však není vlastně bytí podstatné, nýbrž čirý čin představovací.

18. Schelling (1775—1854) pokračoval v soustavě Fichteově, ale přesel v idealism objektivní, ježto učil, že „já“ jest sice jediné, ale žádá non - já - neúsobu. Proto klade jednotnost mezi „já“ a ne - já, mezi duchem (- já -) a přírodou (ne - já), mezi reálním a ideálním a toto bytí nazval „rozumem absolutním“, odtud též název „filosofie absolutní identity“.

19. Hegel (1770—1831) změnil zase systém předchůdcův v idealism logický čili panlogism. Absolutno logickým pochodem vyvinulo se v různost věcí. Toto absolutno ve stavu primitivním pojmáme jako čiré bytí, pouze možné a úplně abstraktní. Dialektickým vývojem, totiž počítky, soudy, úsudky změnilo se v různost, v kategorie, v říši duchovou a tělesnou, v různé vědy.

20. Současně s tímto vývojem soustavy Kantovy v naprostý idealism, kráčí vývoj v plnější realism. Herbart (1776—1841) snaží se odvésti filosofii Kantovu od smyslů idealistických. Pravá filosofie snaží se proniknouti k realitě. Věci o sobě nelze sice poznati bezprostředně, ale přece prostředně. Neznámá x jsou tedy vlastně bytí realní. Duše jest jeden z těchto reálů. Všecky činnosti duše převádějí se na různé představy. Ve filosofii praktické uznává Herbart 5 praktických idejí čili vzorných pojmů, dle nichž soudí mravní vkus o hodnotě nebo nehodnotě chťení. Ve šlépějích Herbartových kráčel později Lotze (1817—81).

21. Schopenhauer (1788—1860) přijímá Kantovo mínění, že rozlehlost a postup jsou jen čiré zdání. Poznávám svět jenom, jak se mi jeví, tedy svět jest má představa. Vedle toho mám však vědomí sebe sama, víru, že jsem chtějící. Moje vůle jest více než pouhá představa, ona jest něco v pravdě reálního. Vůle jest společná všem věcem. Veškerenstvo jest člověk ve velkém, poznání naší bytosti jest klíčem k poznání bytnosti světa. Svět jest o sobě vůle. Vůle ve stavu primitivním byla nevědomá, objektivovala se přejímajíc podoby kamenů, rostlin, zvířat až konečně v člověku došla

sebevědomí. Tu však poznává svou bídu a ubohost, lituje, že nezůstala ve stavu bezvědomém. Proto lepší jest nebyti nežli byti, proto vůle snaží se přejíti ve svůj stav primitivní. Odtud pochází název filosofie Schopenhauerovy „pessimismus“. Nejnadšenějším stoupencem Schopenhauerovým byl filosof nadčlověčství a mravouky panské Bedřich Nietzsche (1844-1889).

22. Ed. Hartmann, jehož hlavní spis jest „Philosophie des Unbewussten“ pozměňuje poněkud nauku Schopenhauerovu ve smyslu Heglově. Bytí prvotní jest ovšem vůle bezvědomá, ale zároveň mající v sobě ideje, byť ve stavu nevědomém. Jistou fatální nutností snaží se tyto ideje realizovati. Realisuje v sobě ideje bytí anorganických, rostlin, zvířat až konečně i člověka, kdy dochází uvědomění. Hledá štěstí, ale nalézá bídu. Kdyby většina lidí vzdala se existence, tím přešla by vůle v bezvědomí.

23. Další vývoj Kantova systému ve směru novém značí theorie hypotese hlásána dějepiscem materialismu Langem (1825—1875). Přijímá Kritiku čistého rozumu, ale zamítá Kritiku rozumu praktického. Ideje nadmyslné jsou pouhé fikce rozumu. Fikce, které jen prospívají v boji proti pessimismu.

24. Poslední větší systém století devatenáctého jest positivism, jenž v podstatě své taktéž souvisí s Kantovým criticismem: Připouští zajisté jen zjevy a jejich vztahy, vše ostatní popírá. Positivisté tuto souvislost sice popírají, ale neprávem. Pramen všeho poznání jest positivismu pouze poznání smyslové. Při zjevech neptá se proč, nýbrž pouze, jak se co děje. Všecko zkoumání o podstatě věcí, jejich příčinách, o duši, Bohu atd. jest zbytečné, ježto nevyzkoumatelné. Filosofie po stadiu dětství, kdy zabývala se věcmi božskými (mythologie), a stadiu mládectví, kdy těšila se z hloubání metafysického (středověk), vstoupila nyní ve věk mužný a spokojuje se pouhými fakty.

Hlavním tvůrcem a zastancem positivismu byl August Comte (1798—1857) a Littré ve Francii. V Anglii Stuart Mill a Spencer. V Itálii Siciliani a Ardigó, v Německu Düring, Riehl, Laas; u nás Krejčí a částečně i Masaryk a Drtina.

25. Kantova kritika poznání a metoda positivistická jsou také duševními otci filosofie nejnovější t. zv. imanentismu, pragmatismu a intuicionismu. Myšlení nejeví se jako zrcadlo skutečnosti rozlišené o sobě, ať jest to již faenomenon positivistické nebo noumenon spiritualistické, nýbrž jako skutečnost, jež je faenomenická i noumenická. Myšlení tedy jako forma nejčistší jest kriteriem skutečnosti. Prázdnota abstraktních kategorií zaplněna tím, že bytí učiněno sebevědomím ducha, intuicí skutečna. Odtud pojem imanence myšlení v bytí a bytí v myšlení.

26. Pragmatism hledá pravdu ve výsledku, v účinku (*to pragma*). To jest pravdivé, čeho výsledek jest dobrý, to jest pravdivé v theorii, co jest dobré v praksi. Nejdůležitější zástupce a zakladatel pragmatismu jest W. James.

27. Intuicionism hlásá Francouz H. Bergson. Rozum nemůže vše pochopiti, zkušenost omezuje se na přejímání stálého vztahu k dění látky. Vedle rozumu máme však jinou formu vědomí: instinkt, který se liší od rozumu ne stupněm, nýbrž přirozeností. Cit náš jest veden sympathií a antipathií. Kdyby sympathie mohla o sobě přemýšleti, otevřela by nám

dvěře životní strojovny. Do vnitra života uvádí nás intuice t. j. instinkt, jenž si sebe uvědomil. Intuice vytryskla z reflexe vůle na sebe samu, vůle sebe si zpředmětnila.

28. O nejnovějších, v pravém slova smyslu, dnešních proudích filosofických pojednávám stručně jednak z toho důvodu, že myšlenky samy nejsou ještě plně vyhraněny, jednak psal jsem o nich na jiných místech. Srovnej moji knihu „Dnešní otázky filosofické“ v Praze 1909 a články v „Meditacích“ (1909, 1910, 1911) a v „Hlídce“ (1909, 10, 11). Taktéž články V. Lankaše v „Hlídce“ a „Meditacích“.

F. JOSEF FELIX.

Význam náboženství ve školách sv. Jana de la Salle, výchova moderní a názory Dr. Förstera.

(Pokračování.)

Ve školách Jana de la Salle bylo náboženství hlavním vládnoucím prostředkem výchovy a zásady evangelia zásadami vychovávacími.

Proti pudu stádovosti postavila se zásada „Jste draze vykoupeni, nebuďte otroky lidí“ jakožto princip emancipace a triumf pravé nezávislosti a osobní zralosti byl odměnou. Strach před úsudkem okolí zmizel rázem a v tiché bitvě vůlí vítězili dobří, udávajíce škole ráz a tón a k zahanbení a polepšení přivádějice spolužáky vůle slabé, náklonnosti k dobrému méně nadané.

Dr. Jan de la Salle žádal od svých učitelů, aby navedli žactvo k úplné emancipaci od pudů stádovosti, an dí: „Musíme dítky poučit, aby nekonali prací svých proto, aby se zalíbily lidem, aby byly od nich váženy nebo ctěny, protože ti, kteří se řídití dávají takovými pohnutkami, přijali už odplatu svou.¹⁾

Dítky mají už ve škole býti vychovány k takové pevnosti mravního charakteru, aby ani svůdná slova ani pohoršující chování neměly na jich povahu vlivu.²⁾

Toť **výchova k dokonalé mužnosti** a k míře plného stáří Kristova. Toť posvěcení duší a očistění slovem života, vzdělání k slávě.

Za štěstí mají považovati dítky, čím svět pohrdá, jako chudobu, zneuctění, pronásledování pro spravedlivost.³⁾

Učitelé mají býti příkladem žactvu a proto mají projevovati upřímnou lásku, pravou horlivost, velikou trpělivost a spokojenost při zneuctění a pronásledování v celém chování svém a býti hotovi pro Krista v úřadu svém i život obětovati.⁴⁾

¹⁾ Dr. Jan de la Salle, X. rozjímání o školním úřadu.

²⁾ Ibid. XIII. rozjímání.

³⁾ Ibid. IV. rozjímání.

⁴⁾ Ibid. IX. rozjímání.

„Protože většina vašeho žactva jest chudá; jest dobře, ukázati jim, že bohatství nečiní lidí šťastných ani chudoba nešťastných; neboť Kristus byl chud a učil: „Blahoslaveni chudí duchem; neboť jejich jest království nebeské.“

Aby učitelé i tu byli příkladem, žádal ode všech řeholních učitelů svých slibu chudoby. Přívětivostí, svatou radostí a spokojeností měli ukázati všem, že chudoba nečiní lidí nešťastných.¹⁾

Kázeň neponechávala se vůli žactva a pořádek vznikl a trval sám sebou bez nucení jako cosi, co se samo sebou rozumí a o čem nikterak nelze pochybovati, že by býti snad nemuselo. Vstoupivšímu do třídy vanul vstříc klid a mír a duševní radost dítek.

Jako prostředků výchovy užíváno úkonů náboženských (modliteb, sv. svátostí, mše sv. atd.) pomůcek to ke stále sebekultuře, kultuře nitra, sebevýchově, sebezapírání, sebevládě, pravé autonomii a vyšší vnitřní svobodě nejúčinnějších. Zvláště se doporučovalo denní zpytování svědomí a časté svaté přijímání. Tímto spojením se samým Principem života povznášela se čistá srdce žactva v živé víře k nejvyššímu řádu mravnosti a k idealisaci života celého.

Dle zásady rovnosti a bratrství lidí před Otcem Bohem naváděno bylo žactvo k umění zacházeti laskavě a vlídně s lidmi bez rozdílu a prakticky zaučováno konání skutků milosrdenství. Tím se vzdalovali veškeré moderní hrubosti a surovosti, s jakou lidé vespolek se setkávají. Jak daleko byli žáci Jana de la Salle od moderních žáků našich veřejných škol, o nichž filosof píše: „Stádo žáků má primitivní moralku, jež se zcela rovná morálce divokých kmenů.“²⁾

Úspěch.

Úspěch škol Jana de la Salle byl tak pronikající, že přiváděl v údiv pozorovatele a zvláště osoby stavu duchovního, jimž se jednalo o všeobecné mravní povznesení národu. Není tudíž divu, čteme-li o jeho školách následovně: „Jest sotva uvěřitelné, jak mnoho dobrého působí nové toto zařízení a jak úžasné polepšení mravů velké části mladých lidí tím způsobeno.“³⁾

„Protože učitelé Abbé de la Salle nejslavnější jsou v celém království, stanovím, aby exekutorové mého nadání přijímali učitele v jich řádu vychované, pokud budou a aby přednost jim byla dána přede všemi ostatními.“⁴⁾ Proslavený biskup Dupanloup uvádí veliké uznání a pochvaly na několika místech svého díla nazvaného „Výchova“. Mezi jiným praví: „Často pozoroval jsem z blízka dítky, jež byly vychovány ve školách Jana de la Salle a musím doznati, že při pohledu na tyto dítky a na jich moudré a podivuhodné rozvinutí ducha byl jsem co nejvíce dojat. Neváhám říci, že intelektivní jich výchova měla povahu dokonalosti a ukončenosti; jich vyučování bylo tak plné života a způsobilosti, že ani v uvedeném horizontu nebylo lze naléztí hranic vědění. Mladí duchové vždy mohutněji se vzmáhali, až po vícehodinné návštěvě opustili

¹⁾ Ibid. X. rozjímání.

²⁾ Dr. Förster, Schule und Charakter, 51.

³⁾ Dějiny farnosti St. Sulpice o školách nedělních a pokračovacích.

⁴⁾ Biskup Mendeský de Piencourt r. 1707.

jsme jich, aniž bychom byli vyzpytovali hranice jich intelligence. Když jsem slyšel s jakou velkou intelligencí odpovídali v náboženství, zeměpise, pravopise, mluvnické analýsi, když jsem viděl, jak jistou rukou cvičili se v kreslení když jsem slyšel se zájmem čísti, zpívati a lásky hodnou prostotou a skromnou jistotou na všechny otázky odpovídati, zvolal jsem v srdci svém: „Buďte požeňnány, děti! Vy i Vaši učitelé buďte požeňnání! Vy a náboženství, jež vás vychovalo, buďte požeňnání!“ Připomínám si, kterak v takové chvíli jeden z předních úředníků hlavního města, jenž jako já těmto prostým divům obcoval, pln údivu pravil ke mně: „Tyto děti jsou více a lépe vyučeny než velká část oněch, kteří po 10 letech opouštějí vaše kollegia.“

I z Ameriky zazněla chvála o těchto školách. John Maguire napsal v „The Irish in America“ (6. října 1871): „Ve školách Jana de la Salle vyučuje se podle nejlepších method, jež jsou známy. Pokroky jich chovanců v nejvyšších oborech vzdělání jsou předmětem údivu žurnálům nejpřenějšího směru protestantského.“

Sám protestantský racionalista Guizot vyslovuje se vzhledem ke škole náboženské: „Aby vyučování bylo v pravdě dobré a sociálně užitečno, musí býti náboženské. Nemyslím tím pouze to, aby vyučování náboženství ve školách mělo své místo a ve škole aby konána byla cvičení náboženská; neboť pouze takovými prostředky žádný národ nebude nábožensky vychován. Národní výchova musí udílena a přijímána býti uprostřed náboženské atmosféry, jež náboženskými dojmy a návyky všestranně jest proniknuta. Náboženství není studium ani cvičení, pro něž určitá hodina jest stanovena; nýbrž jest to víra, zákon, který všude se jeví zřejmě. Ve školách národních musí vliv náboženský býti stálý a živý.“

Vidí-li se kněz nenáviděn, od učitele izolován, učitel pak považuje se za nezávislého rivala, nikoli za věrného spolupracovníka, pak jest mravní hodnota školy zlomena a ztracena i stane se nebezpečna.

Bývá omylem světské moci, když podnikajíc důležité to dílo, sama je chce vykonati, považujíc svobodu za nepřítelkyni a nedůvěřujíc jí.

Této nedůvěry vždy jsem byl dalek; naopak, byl jsem toho přesvědčen, že pomoc volné horlivosti, zvláště náboženské, slouží jak vyučování, tak i dobrému jeho řízení. Ve světě laiků jsou sice velikomyslné tužby a vzněty morální horlivosti, jež velkým veřejným skutkům rychlý a mohutný postup pojišťují, ale jen duch křesťanské víry a lásky přináší do prací takových onu naprostou obětavost a sebezapření, onen radostný zvyk oběti, onu vytrvalost a skromnost, jež pojišťují a zachovávají úspěch čistý. Tak jednal jsem v době činnosti své jakožto ministr, velikou věnuje péči tomu, aby vyučování zasvěcené společnosti proti předsudkům a zlovůli byli chráněny, byvše tak často jich předmětem. Já pak nejen, že jsem je ve svobodě ochraňoval, nýbrž v nouzi jsem jim i pomáhal, protože jsem je vždy jakožto nejčestnější konkurenty a nejspolehlivější spolupracovníky považoval, jaké kdy civilní moc ve svých námáhách pro vyučování mohla nalézt.¹⁾

¹⁾ Býňov, Církev a škola, 56.

Professor F. Schneider, jenž po několik týdnů věnoval pozornost světové výstavě v Paříži r. 1878, píše v časopise *Magazin für Paedagogik* 1878 Nr. 50 takto: „Jan de la Salle uskutečnil svůj plán za obtíží všeho druhu; v boji s hladem a nouzí, s předsudky času, egoistickými nároky zastaralého monopolu, zneuznán od přátel, pomlouván od nepřátel, pronásledován a odsuzován od duchovní i světské vrchnosti, trápen bolestnými nemocmi, vysílen od nadlidské námahy a oběti, silou heroické lásky a neoblomné důvěry v Boha utvořil institut a zařídil tak, že se jeví ve světě jako unicum svého druhu, daleko přesahuje všechny podobné ústavy rostoucí plodností, vyzkoušenou trvalostí a velikými úspěchy. Musíme úplně souhlasiti s výrokem akademika a sociálního politika Ambrože de Bonalde, jenž ve své „Theorii sociálního řádu“ vyslovil úsudek: „Institut Školských Bratří jest mistrovské dílo moudrosti a znalostí lidí“.

„Dojímá nás, když čteme jak A. H. Francke žebral pro sirotky a založil pro ně vychovatelnou a jak Pestalozzi ujal se opuštěných dítek s péčí otcovskou, ale zde jest více nežli **Francke a Pestalozzi**; Jan de la Salle předčil ony slavné paedagogy nejen velikomyslností a obětavostí, nýbrž i organisatorským nadáním. Pestalozzi musel viděti zánik všech svých ústavů; Franckeho sirotčinec trvá ještě, ale duch zakladatelův už dávno z něho vymizel. Institut Jana de la Salle nejen že se zachoval, nýbrž vždy mohutněji se rozvíjel a duch zakladatelův plný obětavosti žije a působí v tisících Školských Bratří napořád. Toť družina mužů, kteří z čisté lásky k Bohu a mládeži zřekli se všeho a svatými věčnými sliby se zavázali žíti život chudých, plný námahy, zcela a nerozdělně věnovati se výchově a vyučování mládeže. Není taková družina něco velikolepého? Nemůže-li katolická církev býti hrda na to, že tak velikého a plodného paedagoga zplodila? Kdo vyměří účinky požehnání, jež tím stalo se rodinám, obcím a společnosti? Zda nezasluhuje tudíž Jan de la Salle přípočetn býti k největším dobrodincům lidstva? Jan de la Salle stvořil a zorganizoval obecné vyučování v době, kdy stát ničeho pro ně neučinil, ba, kladl mu v cestu značné překážky. Když pak později stát k lepšímu přišel přesvědčením, sám ujímal se obecného vzdělání lidu, neměl jako za doby Karla Velikého nic jiného učiniti, nežli chrániti zřízení církevní a ho následovati. (Dr. Knecht, *Der hl. J. B. de la Salle*, 154.)

U příležitosti výstavy v Chicagu napsal komisař Spojených států **John Eaton** následovně: „Výstava katolického školství jest div, jehož nepředčily dosud úspěchy nižádné jiné strany. Jest to odpověď vyslovená absolutně na námitky předhazované katolické církvi. Není zde ničeho ukrytého, ničeho zatajeného, nýbrž vše tu stojí ve světle jasném. Jestíť jako ustavičné nabádání k upřímnému jednání, jímžto se chlubitívá Američan. Církev zdá se tu praviti celému světu: „Vizte, co činíme, zkoušejte a suďte! Žádný výklad, žádná statistika, žádný rozhovor nepodal tak dokonalé idey o výchově katolické. Jest to velkolepé věčné učení pro celý svět.“¹⁾

Dr. Knecht píše ve svém díle „*Der hl. J. B. de la Salle*“: „Vzdělání bez náboženství není vůbec žádné pravé vzdělání lidu, protože nejvyšší pudy a vlohy ponechává zdivočení, což přispívá nikoli k požehnání, ale k záhubě společnosti. Člověk, jenž kouskovitě vědění své zaplatil svým srdcem, bude stále nespokojeným tvorem a nebezpečným živlem v sociálním řádu“.

¹⁾ Býňov, *Církev a škola*, 30.

M. Brunetière doložil: „Až se utiší vášně nynější doby, navrátí se duch času ku přednostem výchovy náboženské“.

„Nouze a prázdnota života našeho otevrou nám oči. Proto může dnes pro věřící i nevěřící býti jen ten úkol nejbližší a nejnalehavější, člověku opět učiniti spásu duše drahou, z tisíce zbytečností a věcí vedlejších přivesti zpět k nejdůležitějším, k lásce, pokoře a sebezapření“¹⁾

Modlitba a škola.

Dr. Jan de la Salle žádal od svých učitelů, aby se považovali za anděly strážce a dobré pastýře svých žáků.

O andělich strážných praví: „Bůh používá těchto nebeských duchů, aby osvobodili chráněnců svých od moci temnosti, je osvěcující dobrými vnuknutími a jim pomáhající svou přímluvou; dobrý pastýř pečuje o dobrou pastvu pro své stáde.“

Takovouto dobrou pastvou jest hodné přijímání sv. svátostí, na něž má učitel žáky pečlivě připraviti.

Učitelé mají denně v rozjímání a na modlitbách jako andělé ve snu Jakobově vystupovati vzhůru v říši ideálů věčných a tam se ohlédnouti a od Boha samého se učiti, čemu a jak mají vyučovati dítky jim svěřené. Také jsou povinni ve svatých knihách studovati, aby jasněji poznali pravdy náboženství a zásady sv. Evangelia.

Jest povinností učitelů, pohnouti ty, kteří nemají dosti odvahy, aby počali život lepší²⁾ a svou modlitbou jim býti nápomocni. Žáci mají jak ve škole tak i v kostele při modlitbách chovati se skromně a uctivě.

„Malíř Fra Angelico se vždy modlil, nežli sáhl po štětcí, aby maloval nebeské postavy. Čím více musíme se modliti my, abychom zobrazili živoucí lidi. Jak se musíme očistit od nejskrytější nečistoty, abychom nejskrytější čistotu vzbudili v dítku. Jak se musíme soustřediti, abychom jedno byli s božskou Pravdou, aby naše slovo setkalo se s božským v mladých srdcích. Jak musíme se povznésti k nebeské lásce, abychom vyrostli nad nelaskavost svých nervů.“

Wundertötig ist die Liebe,
Die sich im Gebet enthüllt!

Věru, daleko odcizen jest moderní člověk nejhlubšímu smyslu takového dialogu s věčnou Pravdou, aby mohl viděti skrz následlý pověřčivý zlovyk a pochopiti, že bytostí duše jest modliti se.

Ale bude museti opět počítí „Ora“ aspoň v onom smyslu, jenž nás potom od nás samých k náboženským potřebám pozvedne: že jen tehdy můžeme vychovávat, když denně aspoň jednou všechny myšlenky pozdviháme k nejvyššímu cíli všeho vychování, všechny jeho požadavky nejhlouběji též pro svůj vlastní život uznáme a sami radostnou poslušnost slíbíme, jižto chceme požadovati od mládeže.

¹⁾ Dr. Förster, Schule und Charakter, 20.

²⁾ Dr. Jan de la Salle, Rozjímání o úřadě uč. VI,

V tomto smyly neplatí pro nikoho vážněji než pro vychovatele staré slovo: „Ora et labora!“ Bez takové modlitby není žádné pravé práce a žádné živoucí výchovy.¹⁾

Náboženská výchova.

Čím více světská škola pod vlivem rostoucí nevěry spojení své s náboženskou správou ruší a vyrůstá na pouhou školu intelektivní, tím zřetelněji pocítí světské učitelstvo, že školní práce a školní pořádek bez velkých ethických inspirací stane se pouhým klapacím mechanismem, jenž na konec nedostatkem hybné síly duševní úplně selže. Pak se počne s velikou intenzitou pěstování ethických sil a při tom se zpozoruje, že ethická správa duševní ze své vlastní psychologie žádá náboženského zdůvodnění a upevnění.

Odtud výklad na problém „odloučení státu od církve“. Principiálně nemají se od sebe odloučiti tak, jako tělo a duše v pozemském životě. Celá výchova ke státnímu životu potřebuje kultury svědomí; ale není žádné trvalé kultury svědomí bez kultu náboženských tajemství, v nichž duše lidská na základě nejvznešenějších svědectví a událostí se probouzí ku vědomí svého nadpřirozeného určení. Jedině náboženství mluví prařečí duše. Kdo chce duši a produševnění života, ten nemůže náboženství postrádati.²⁾

Co tu krásně vyložil moderní filosof, napsal už před 200 lety Jan de la Salle, v díle svém: „Obecná pravidla“ takto:

Úkolem tohoto institutu jest poskytnouti dětem křesťanské výchovy; k tomuto účelu vydrží se tu školy, aby učitelé, jichž vedení jsou dítky od rána do večera svěřeny, naváděli je k dobrému způsobu života, vyučující je tajemstvím našeho svatého náboženství a inspirující jim zásady křesťanství, aby jim takto bylo dáno vychování, jaké jim přísluší.³⁾

Duch jejich institutu konsistuje v horlivosti horoucí vyučovati dítky a je vychovávati v bázni Boží, přivést je k tomu, aby zachovaly nevinnost svou, pak-li jí dosud neztratily a vštípiti jim největší odpor a největší hnus ke hříchu a ke všemu, co by je mohlo o jich čistotu připravit.

Aby v ducha tohoto vešli, přičiní se Bratři této society, aby modlitbou, vyučováním a svou bdělostí a vzorným obcováním ve škole působili ke spáse dítek jim svěřených, vychovávající je ve zbožnosti a v pravém duchu křesťanském, to jest dle pravidel a zásad evangelia.⁴⁾

Pokud se týče vzdělání učitelského, soudí moderní filosof následovně: „Čím více dovede učitel působiti na duši a charakter a poříditi rozumové učivo vzdělávání svědomí, tím více se uchrání od duševního vyprahnutí, jež bývá s abstraktním školstvím nerozlučně spojeno. V souvislosti s tím potírati dlužno zhoubný předsudek, jakoby vzdělání universitní bylo totožno s vyšším vzděláním učitelským. Universitní studium má pro nejvyšší

¹⁾ Dr. Förster, Schule und Charakter 203.

²⁾ Dr. Förster, Schule und Charakter, 206.

³⁾ Chapitre I. 4.

⁴⁾ Chapitre II. 9. 10.

stupně určitých nauk cenu nepopíratelnou už proto, že ho stát žádá; ale neklamejme se; pravému umění vychovatelskému se zde nenaučí; delší abstraktní studium spíše ničí naši schopnost působiti na mládež, ubírá nám síly jasně znázorňovati věci, oddaluje od skutečného života a tím kalí nesmírně důležitou schopnost vychovatelovu, rozlišovati hlavní od vedlejšího, plodné od neplodného a všude podávati chléb a ne kamení.

Skutečného vyššího vzdělání vychovatelského nabývá se v kursech a ústavech, které vědění těsně slučují se životem jako ústav Pestalozziho a Froebelův a nabývá se ho všude, kde prýští prameny pravé znalosti života a lidí, především v literatuře náboženské a též v dílech velkých básníků, potom též pozornou četbou velikých klasiků živého umění výchovného a konečně osobním stykem s dětmi mimo hodiny vyučovací.¹⁾

Jest podivuhodno, že moderní filosof uznává zcela charakter ústavů ku vzdělání učitelů, jak jej stanovil Jan de la Salle a že ani moderní doba nemůže jej beze škody změnit.

Dr. Jan de la Salle založil též reálky a školy technické, universitu měl nedaleko svého paláce a přece neposlal kandidátů učitelství do žádné z těchto škol, nýbrž nešetře nákladu, založil vlastní ústavy učitelské spojené s národními školami vzornými.

Dr. Jan de la Salle kladl velikou váhu na to, aby jeho učitelé byli co nejdůkladněji vzděláni v náboženství a vědách příslušných; neboť byli zároveň katechety svých tříd. Proto nařídil každodenní studium náboženství, týdně vzornou katechesi před sborem Bratří, po níž následoval kritický rozbor.

Ke studiu doporučil zvláště Písmo Svaté a církevní klassiky.

Dr. Förster soudí shodně s dr. Janem de la Salle:

„Vychovatelé mládeže nemohou od nikoho tolik získati pro pojetí základní otázky svého povolání jako od klasických autorů, kteří křesťanství v celé jeho hloubce pojali a vzorně vyložili.

Jest bláznovstvím věřiti, že čím doba nás jest vzdálenější, v níž dílo povstalo; tím vzdálenější jest „palčivých otázek“ a úkolů skutečného života. Jest faktum, jež toliko zaslepenec může popřít, že vzhledem ku vnitřnímu člověku veliké listiny křesťanského ducha mnohem jsou blíže každé nové generaci a správně pojaty, jí mnohem více mohou dáti nežli každá současná moderní literatura.²⁾

Ještě na jinou důležitou věc nutno zde poukázati.

Jsou to tak zvané **každodenní reflexe**, kratinká rozjímání a úvahy, jež mají přiléhati těsně ke skutečnému životu a dítky naváděti, aby nepropadly tuposti a bezmyšlenkovitosti, nýbrž od věcí pozemských a denních zkušeností vycházejíce, povznášely mysl svou nad ně a celý život svůj

¹⁾ Dr. Förster, *Lebensführung*, povolání vychovatelské.

²⁾ *Autorität und Freiheit* 171.

pronikly smýšlením a cítěním vyšším, ideálním, aby život svůj zidealisovaly a na základě vznešených pravd evangelia založily svůj charakter a takto blížily se Pravdě věčné, osvícení světlem Jejím.

A tu seznalo se průběhem dob, že takové úvahy a poučování neobyčejně mnoho světla přinášely, duše dítek naplnily nadšením, vůli jejich vždy více utvrzovaly a ku pravé vnitřní, vyšší svobodě dítek Božích přiváděly.

Reflexe vztahovaly se vždy k nějaké ctnosti, již bylo možno pěstovati během dne. Provázeny byly obyčejně krátce vyloženými příklady ze životů Svatých.

Reflexe tyto předpisuje Jan de la Salle ve svém díle

„Conduite des écoles chrétiennes“.

K témuž účelu směřovala jeho díla „Les Règles de la bienséance et de la civilité chrétienne“, „Les devoirs du chrétien“ a „Les Exercices de Piété qui se font pendant le jour dans les Écoles chrétiennes“.

Potřeba sebezapírání.

„Člověk jest od narození tragickou dvojbytností, jež veškerým optimistickým žvastem nebude se světa odstraněna. Moudří všech národů a časů jsou v tom zajedno. Stará egyptská Sfinx volá tak na nás a Göttheho Faust praví všem, kteří vůbec dovedou čísti: „Dal jsi mi též společníka, jenž chladně a drze ponizuje mě přede mnou samým“. ¹⁾

Proto třeba sebezapírání, sebevlády, sebekázně a nenaučí-li se tomu dítě už doma a ve škole obecné, těžce, velmi těžce se tomu naučí v životě; ba, přemnoho lidí jest, celé massy, které o sebezapření praničeho věděti nechtějí větvíce v tom jakýsi nepřátelský princip a tím právě jsou na obtíž a mnohdy k pohromě sobě i jiným.

Ale moderní učitelé bojí se naváděti dítky k vážnému sebezapírání a vše chtějí jen zajímavým učiniti a vše ocukrovati, snižujíce tím školu na dětskou zahrádku, v níž duch hračkářství jest základem veškeré činnosti. ²⁾

Škola jest v tom případě nikoli přípravou na život skutečný, nýbrž na život illusorní, změkčilý, jenž nemůže býti v žádném případě k dobrému. Moderní názory o škole jsou v tomto ohledu velmi na omylu. Zaměřuje se stále **individualita** s osobností, smyslné a duševní já, vnější a vnitřní samostatnost a tím ztrácí práce všecken jasný cíl, pracuje se na slepo. ³⁾

Případně tu praví **Pestalozzi**: „Od času, kdy huba stala se lidem téměř vším, co mají a peníze téměř vším, čeho si přejí a zahálka téměř vším, čeho se nadějí, hledají také jen volnost pro hubu, pro tobolku a pro karty“.

¹⁾ Dr Förster, Schule und Charakter, 95.

²⁾ Ibid., 97.

³⁾ Ibid., 98.

Čím více individualita se vyžije, tím více musí osobnost zakrnět. Zrno obilní nekvete, dokud nezemřelo, praví Kristus, ukazuje nám pravou cestu ke kultuře osobnosti. Nekonečně povrchní jest názor, jenž míní, že osobní život povstane, když člověk své drahocenné já, pokud jen možno, zbaví všech mezí a tento názor jest v pravdě moderní.¹⁾

Skutečnost však vypadá zcela jinak, když nám dí, že individualita musí zemřít, má-li osobnost povstati. Kultus volného individua vede nezbytně ku vzrůstu všech vášní a náruživostí, vši dráždivosti a žádostivosti a tím ku vládě vnějšího světa nad člověkem. Tak končí svoboda v otroctví; ale cesta k pravé svobodě a samostatnosti vede kázní a sebezapíráním.²⁾ N. B. O tak zvané volnosti smýšlení má moderní filosof tento pojem: „Volně mysliti neznamena emancipovati se z názorů jiných, nýbrž vymaniti se ze své vlastní omezenosti.“³⁾

Vůbec jest příliš velký kultus individuality, jejich práv a potřeb coby naskrze chorobně působícího: „Sichgehenlassen“ mučí nejen naše okolí, ale škodí i nám samým a podporuje vzrůst každého patologického zárodku.

Theorie „vyžití se“.

Theorie „vyžití se“ není zjevem zdravého života, nýbrž symptomem degenerace, znamením neudržitelného ničení života. Moderní názory o vývinu osobnosti vznikly na základě hlubokého nedostatku sebeznanosti, jakož se dalo za všech dob obrácených jen k zevnějšku světa. Kdo ve světle vyšších ideálů sám sebe pozná a zažije, ten přirozenosti své vždy vypoví válku a pozdraví vše, co ukládá velké úkoly pokoření a sebezapření.

Charakter roste jen odpíráním právě proto, že omezení a odpírání jsou roztržštěností sil na závalu, nutíce se k velikému rozvoji energie.

V moderní theorii individualisace školy jest tudíž mimořádně mnoho fráse. Samozřejmě náleží psychologický ohled na individuální zvláštnosti k základu veškeré paedagogiky, ale právě taková psychologická paedagogika nás učí, že ve velmi mnohých případech ignorování individuálních zvláštností jest nejlepším individuálním způsobem zdravé paedagogiky; ani v patologickém ohledu není člověku dobře mnoho času věnovati reflexím o tom, co nervům jest dobré a spasitelné a co nikoli. Záleží tu na psychickém otužování v první řadě.

Zchoulostivění v individuálních zvláštnostech jest bez odporu největším nebezpečím pro skutečné vzdělání charakteru. Mladý muž potřebuje takového otužení mnohem více nežli všech fysických procedur otužovacích.⁴⁾

Jest pamětihodno, že právě v naší době pokroku, evoluce a výchovy tak mnozí paedagogové činí dojem, jakoby vůbec ani tušení neměli o základní

1) Ibid., 99.

2) Dr. Förster, Schule und Charakter, 100.

3) Dr. Förster, Autorität und Freiheit.

4) Dr. Förster, Schule und Charakter 105.

podstatě veškeré výchovy: Že totiž člověk vychovávaný nemá zůstatí tím, čím jest, nýbrž že má právě býti vychován (heraufgezogen) k něčemu universálnějšímu a silnějšímu než sám jest, což nejde bez přísného poslouchání.

Moderní pp. učitelé volají ovšem se svým Hughesem: „Probůh, rozbijte veškeru originálnost, děláte ze žáků pouhé stroje svým nucením, vše mají činiti v předepsaném pořádku“. Ale na to se odpovídá vážněji: „Tak mluví jistí paedagogové, kteří nejsou s to udržeti své třídy v pořádku a proto hledají omluvu. Či snad pořádek ruší uplatnění originálnosti? V pravdě, originálnost a individualita, které se porušují formou a pořádkem, mohou býti pouze zlé přirozenosti a zasluhují tudíž nejsilnější restrikce. Žádá se samočinnosti pro to, co se škole klade cílem, ale nikoli, aby škola běhala za individuálními zájmy a náklonnostmi dítek; tyto ať se pěstují doma. Škola je zde k tom, uplatnit oproti individuu nadindividuální pořádek práce a vzdělávacích prostředků a právě tím osvobodit individuum od sebe sama: Toť jest základ pravé paedagogiky volnosti.¹⁾

Všechny tyto jednostrannosti a bludy moderní výchovy mají svůj nejhlušší základ opět v abstrakcích 18. století²⁾, v pověře Rousseauové, že člověk od přirozenosti je dobrý a že veškerá zrudnost pochází od společenských zřízení.

Ale proti tomu stojí námitka, že uplatněním této zásady od století 18. by bylo muselo síly vůle a charakternosti do dnešní doby značně přibýti; neboť poslušnosti ubylo ve všech třídách a na všech stupních lidstva; ale místo síly vůle a charakteru pozoruje se moderní změkčilost.

Le Play tudíž praví: „Otcové naši byli do falešného pojetí lidské přirozenosti doslovně zbláznění; stáli tu se zkušenostmi všech časů v odporu.“

Moderní poslušnost vychovává k nesamostatnosti a bezcharakternosti.

Lepší lidé mohou posilnění a vzdělání býti jen tvrdým bojem se svévolí. Z přímé kázně středověku vidíme vycházeti plnost lidí vpravdě charakterních, silné vůle, lidí originálních.

Velcí mužové renaissance byli produkty výchovy středověké. Když pak se rozmohl individualismus v renaissanci, přivedl epochu úpadku veškeré výchovy.

Bezcharakterní přizpůsobení a slabost vůle jsou právě časové nemoci individualistické aery a právě **mladá generace**, jež už přece velmi moderně jest vychována, ukazuje tyto symptomy v míře sesílené, jevíc se už nebezpečnou i v ohledu hygienickém.³⁾

Do 18. století se mluvilo o povinnostech, odtud jen o právech a autonomii, z níž máme jen auto, ale nikoli nomii, naduté já, ale nikoli sebezákonění.⁴⁾

¹⁾ Ibid., 106.

²⁾ Autorität und Freiheit 26.

³⁾ Ibid. 108.

⁴⁾ Ibid. 109.

Poslušnost.

Právě poslušnost postavila daleko větší úkoly nežli názor, jenž odkazuje člověka na své vlastní rozhodnutí.

Sen utopistů jest, že naše duševní já samo bez trainace poslušnosti dosti silné a jasné jest, aby ovládlo nižší stránku přirozenosti, kdežto ve skutečnosti stav nevykoupené svévole ovládá celého člověka křečovitě po celý život. Dokud se nezlomí ztrnulost vůle smyslné, dokud se svévole nevychová k podřízení, nemá sebevýchova žádného pevného stanoviska, s něhož by působila.

V moderní době vyhlášena církev a její nauka za nepřítelku svobody. Moderní filosof však konstatuje: „V prvých stoletích křesťanství pouštěli z kostelů holubice, jakožto symbol politické i sociální myšlenky svobody, za jejížto zástupkyni církev byla všude považována. V celém středověku byla církev považována za ochránkyni politické svobody oproti caesarismu. Ještě za Filippa II. dostal kazatel důtku od inkvisice, že vystoupil pro absolutismus.¹⁾

Církev není tudíž nepřítelkou ducha; učí ovšem, že tělo má býti podřízeno vládě ducha a že slova Kristova „Kdo chce za mnou přijíti, zapři sebe sám, vezmi kříž svůj na sebe —“ mají platnost, dokud svět bude světem; tím však právě chce jen volnost ducha, k níž nelze dospěti jinak nežli zapřením sebe.

Jen sebepřemožení a odříkání vede k porozumění hlubších pravd životních; neboť všechna pravda znamená válku proti omezenosti sobectví, válku proti násilí illusí a válku proti vládě smyslného požitkářství.²⁾

Nezapírejme vůbec, že právě tak zvaná **individuální vůle** jest největší překážkou pro utvoření osobnosti a samostatnosti člověka, protože právě tato vůle ve vysoké míře určuje se vnějšími dráždidly a vlivy nebo přechodnými nápady. Tento boj proti periferické vůli tvoří základ pro sesílení vůle centrální a vlastní osobní iniciativy. Nikdo není více nesamostaten, nežli ten, kdo se nikdy neučil poslušnosti. Zanedbal tím nejsilnější školu všeho osobního odporu, výchovu odporu proti vlastnímu já. Kdo jest oddán názoru Rousseauovu, ten vůbec nepochopí důležitost takového odporu; věřil v tom princip životu nepřátelský, nemaje ani tušení o tom, že teprve v onom silném boji duševního já proti já smyslnému, vlastní život lidský k sobě samému přijde a svou osobní sílu přivede k vítězství nad mocí vnějších věcí a v takovém podřízení stránka fysická, smyslná se neudrží, nýbrž přichází teprve k své pravé hygieně, k očištění ode všech život rozrušujících tendencí.³⁾ „Silný jest jen, kdo odporuje přirozenosti; přirozený strom nenese žádného dobrého ovoce“, pravil už Renan. Člověk učí se přemáháním sebe universálnějšímu životu se otevřítí.⁴⁾

Ruskin praví: „Svoboda v moderním smyslu jest slovo, jímž zločinec označuje své nezákonné skutky, blázen rovnost, bezuzdný anarchii, zlý násilí“.

¹⁾ Autorität und Freiheit.

²⁾ Ibid. 29.

³⁾ Schule und Charakter, 109. a. u.

⁴⁾ Ibid. 111.

„Anima est naturaliter christiana“. praví Tertullian.

To jeví se v hluboce založené žádosti každého člověka po vládě duševního já nad tělem a smysly. A v těchto okresích svého vnitřního života jest člověk pln nejsilnější vnímavosti pro vše, co od něho žádá heroického sebezapření. Jest vždy znova dojímavé viděti a jest to potvrzeno ode všech zkušených paedagogů, jak živoucí a jasně slyšící jsou i zdánlivě nepřístupné dítky, když se dotkneme této struny. Jest jakoby člověk teprve potom cítil se vpravdě osobně osloven a poctěn, když se tato žádost v něm předpokládá a v činnost vyvolává.¹⁾

Zbožštění.

V křesťanství jest poslušnost smířena s volností. Moderní filosof proto velebí křesťanství řka: „Křesťanství jest největší událost v paedagogice, protože ono nejdříve a v plném rozsahu všechnu službu, všechnu práci, všechnu kázeň člověka s nejvnitřnějším životem osobnosti ve styk uvedlo a jakožto prostředek k vyvýšení svobody slavilo, což jinak zdálo se jen otroctvím a utlačováním. Tak vyložilo poslušnost jakožto osvobození od svévole, nejnižší a nejnezajímavější práci označilo jakožto cvičení v sebezapírání, v trpělivosti a věrnosti, lidskou touhu po zbožštění přivedlo k uvědomění a všechny strasti tohoto světa uznalo za cesty k cnomu zbožštění.“²⁾

Tímto způsobem budíc zájem nejvnitřnější duše člověka pro poslušnost a práci vzbudilo nevyčerpatelné motivy pro každý druh služby a činnosti. Taková inspirace však chybí modernímu člověku. A při tom právě moderní lidé předhazují křesťanství, že nerozumí ceně práce a žádných inspirací k práci nedává!

Křesťanství zasnoubilo duši a práci spolu; oproti tomu v pohanství duše před prací prchala, protože se zdála odporovati vznešenosti ducha. Teprve křesťanství učilo vtělení Ducha, zastupujíc hlubší hygienu ducha vědělo, že duch teprve opanováním a proniknutím materie dospěje k nejvyššímu rozpětí sil.

Z této paedagogiky práce v křesťanství, jež vzděláno jest na nejvnitřnější znalosti lidské přirozenosti, má se celá naše morální paedagogika nevyčerpatelně mnoho učiti. A neméně v oboru kázně školní.

Musíme se učit chápati, že nejprve nutno duši ve velkém slohu vzbuditi a k vědomí jejích největších dober přivesti, chceme-li v člověku duševní síly rozpoutati a jeho práci pojistiti trvalou energií duševní osobnosti, místo náladové a nespolehlivé energie smyslných motivů. A musíme pochopiti, že probuzenou sílu duševní pro každé, jakkoli nezajímavé a obtížné výkony nebo přemáhání můžeme získati, jakmile porozumíme tomu, přeložiti požadavky své do řeči duševní, to jest předložiti její duševní hodnotu.

Regime pouhého přinucení a citů úzkosti jest bohužel ještě tak silně zakořeněn, že přemnozí paedagogové ani netuší, jak hluboce vnímava jest

¹⁾ Dr. Förster, Schule und Charakter, 116.

²⁾ Ibid. 116.

mládež pro každý appel na její duševní lidskou hodnotu a jak velice by se ulehčila celá kázeň, kdyby se jednou zkusilo ovládati žáka s ním místo proti němu.

Zkušenosti pouze světského, technického, intelektivního školství postarají se o to, aby lidé učili se opět jinak myslet.

Také do školy jednou navrátí se Bůh.¹⁾

Dnešní **moderní vzdor** jest znamením neukojených potřeb duše a všechny neřesti dnešní ukazují k tomu, co se stane z člověka, když celý jeho život není nábožensky proniknut a nábožensky oduševněn, to jest, když požadavky na jeho služby a odříkání nejsou vztahovány na království vnitřního člověka a odtud nejsou inspirovány. Moderní člověk cítí se jako lapené zvíře za mřížemi. Ve středověku byla poslušnost oslavena v jejím významu duchovním; dnes pěstuje se na našich ulicích kultus zcela zevního pojmu volnosti; poslušnost hlásá se jako znamení nevyvinutého člověka a přece hned vedle tak ohromná plnost poslušnosti má se inspirovati, anať přece v životě i ve výchově stále jest nezbytna. To samo platí o práci; uvnitř cítí se stále jako nevolnictví, není-li korunována jako prostředek ke vzrůstu nejvnitřnějšímu.²⁾

Těchto ctností možno dosíci jen poučováním a stálým cvikem.

Dr. Jan de la Salle žádal, aby též při předmětech vyučovacích užilo se vhodných příležitostí ku mravnímu poučení.

Učitelé mají si býti vědomi toho, že hlavním úkolem jejich ve škole jest, dítky mravně, nábožensky vzdělati a vychovati; nedosáhnou-li toho, zůstane hlavní úkol školy nedosažen.³⁾

Mají povinnost žactvo navésti ke ctnostem křesťanským, získati je pro konání ctností a příkladem dobrým vždy předcházeti, aby dítky poznaly, že jest možno ctnostně žíti, kterak se k tomu dospěje a že jest nejlepší život jen život ctnostný.⁴⁾

Moderní filosof způsobem nádherným ukazuje, jak si třeba počínati při reflexích a ethických interpretacích při všech předmětech vyučovacích. Ze všeho vyučování chce získati též parabolu pro vyšší cíle lidské duše a tím všude přítomnost Boží též ve světském vyučování zajistit.

Parabola jest pozemský příběh s nebeským smyslem. Vše buď vztahováno k nejvyššímu všech vyučovacích předmětů, k umění správně žíti.

Počty jsou věda o číslech, jež má velmi přísné svědomí. Praecisnost vyniká nejvíce v oboru matematiky.

Čtení. Při čtení se hledí na správný přízvuk; hlavní věci se rozeznávají od vedlejších. Nač hledíme, hledající přítele? Na barvu vlasů? Na krásu obličejů nebo oděvu? Jsou peníze nejdůležitější věci v životě? Zde možno rozvinouti celou filosofii života. Toť také filosofická propaedeutika.

¹⁾ Dr. Foerster, Schule und Charakter, 117. a. m.

²⁾ Schule und Charakter, 132.

³⁾ Conduite des écoles chrétiennes.

⁴⁾ Rozjímání o školním úřadu.

Pravopis. Jest také pravopis svědomí

Krasopis. Postupem ubývá linek, když dítě nabývá cvikem jistoty. Podobně v ohledu mravním. Změniti dozor s podotknutím, že se přesvědčíme, zda žáci nabyli cvikem už jistoty, zda bez omezení vnějších linek dovedou zachovati pořádek.

Tělocvik. Jest také **dušecvik** k praecisnosti, poctivosti, koncentrovaná energie v předsevzetích k silné vůli; pokulhávání značí porušení poslušnosti a neschopnost naší expansivní energie vůle; lenost v učení jest slabost, již třeba dušecvikem odstraniti. Jeví-li se ve třídě malý zájem o učení a pokleslost pozornosti, ať žáci dle taktu vstávají a sedají v lavici. Učitel řekne na konec: „Nyní uvidíte, jak budete přesně a energicky odpovídati“.

Dějepis. Proti přemrštěnému nacionalismu i proti plochému internacionalismu. Jest také **dějepis** duší. Tak mnohý nepřívětivý člověk, s nímž se v životě setkáváme, nebyl takový vždy; ale utrpením, ústrky a tvrdým s ním nakládáním se zatvrdil; jest hoden tudíž naší útrpnosti.

Zeměpis. Jest též **zeměpis** srdcí, jenž jest neméně důležit nežli znalost Spitzbergů.

Fysika vášní, dynamika vůle, medicína obcování s lidmi.

Hra na klavír. V chýši kdesi ve Schwarzwaldu stál starý klavír. V neděli hrával naň nemotorný amateur k tanci a studenti k písním. O klavíru se říkalo, že ztratil hlas. Jednou večer přišel umělec, hrál až se lidé divili; klavír byl pojednou zdrojem kouzelných zvuků a rozkošné harmonie. Umělec dohrál a odešel už před východem slunce.

Klavíru bylo jako mnohým lidem v životě; byli zneuctěni a hrubě s nimi nakládáno; nenašli nikdy velikého umělce lásky, jenž by dovedl jich ukrytý život vzbuditi a když někdy přišel, byl už před východem slunce zase ten tam.

Zpěv. 1. Při zpěvu piano třeba jest větší síly a námahy než při zpěvu forte. Podobně jest znamením síly mírné mluvení v době rozčilení; zlostný křik v hádce jest znamením slabosti.

2. Při zpěvu dvoj- a vícehlasém nedbá jeden druhého, nýbrž drží se každý svých not. Toť znamením samostatnosti.

Když člověk rozezlený a pyšný začne tón, tu bývá nesmírně těžko nevpadnouti do jeho hlasu, nýbrž zůstatí věren své melodii. Na konec vítězí hlas tichý a trpělivý.

3. Ve skladbách Beethovenových se hlasy křížují a proplétají. Snadno jest zpívati jednohlasně, ale znamením umění jest zpívati ve sboru. Zdá se, jakoby hlas bojoval proti hlasu a probíjel se, aby se uplatnil.

Jednati vlídně s lidmi a zůstatí zásadám svým dobrým věren, jest umění.

4. V májových písních bývá prvý hlas veselé melodie, druhý truchlivé; oba dohromady dávají krásnou harmonii. Truchlost druhého hlasu značí, že všichni lidé přece nemají svůj máj. Tento hlas však teprve posvěcuje radost a působí dojemnou náladu, ačkoli je podružný.

Myslíme při tom na lidi, kterým málo kdy dopřáno jest radosti, na příklad když v zimě hoši se vesele klouzají a služebná čistí jen jejich brusle. Podobá se druhému hlasu v májové písni. .

5. Dějiny hlasu. Kdo se často hádá a nadává, má hlas drsný, hrubý, ostrý, škrábavý a chladný.

6. Trefiti hlas. Trefiti správné obcování s lidmi jest daleko těžší; v pravém okamžiku trefiti pravý tón uklidňující místo upadnutí v pobouření; káráti pochybení a neurážeti, aby se srdce nezatvrdilo; při tvrzení skromnost, tázavě se vysloviti, aspoň bez vysokomyslné jistoty. Tu potřebujeme všichni vzdělání hlasu.

N. B. I tu připomíná filosof: Ať učitel nemyslí, že odbočením ethickým ztrácí se čas! Vzchází tu i nové světlo a zájem pro vlastní učivo.

Učitel, jenž podává pouze vědu, jest nádenník; ale učitel, jenž vzdělává i charakter, jest umělec.¹⁾

Zapomělo se, že přenes praktických zásad a popudů do života cítění a chtění jest daleko komplikovanější zprostředkování motivujícími pomocnými představami než otištění pouhého intelektivního poznání. Chybí spojení učiva s daným obsahem duše dětské. Jsou odpady od církve z nevědomosti. Vyučování mravouce, jak se dosud děje, jest daleko života dětského. Východištěm učení tohoto musí býti skutečný život dítěte a obor vlastních jeho zkušeností.²⁾

Z P R Ā V Y.

Kdo chce reformovati obecnou školu? V Rakousku máme mimo různé reformní komitěty také komitě pro reformu obecných škol a v čele tohoto komitětu jsou: dr. Scheu, dr. Goldscheid, dr. Goldmann, dr. Jerusalem, dr. Hartvik, Schmiedl, Kopetzky, Klammer, Enstein a Speiser. — Tedy 9 židů a jeden renegát! A do schůzí tohoto komitětu chodí si pro rozum zástupcové také českého učitelstva.

K theorii Lombrosově o vrozené zločinnosti zřetelné již z útvaru lebky a v rysech tváře člověka výborný doklad podává následující událost. Londýnský inspektor žalářů, Sir R. Anderson, ukázal známému spisovateli M. Nordau-ovi, jednomu z největších stoupenců Lombrosovy theorie, dvě podobizny. Jedna z nich byla policejní fotografií profesionálního zločince, druhá zobrazovala arcibiskupa z Canterburry, muže nejvyššího inteligentního a humánního. „Který z nich je rozený zločinec?“, tázal se Anderson. „Tento zde“, pravil Nordau a ukázal na fotografii — arcibiskupovu. — Anderson k tomu podotýká, že neučinil tak proto, aby snad dal příležitost k špatnému vtipu na arcibiskupa, jehož si celá Anglie na výsost váží, ale aby ukázal zřetelně všem tu nesmyslnost neudržitelné a zvrácené theorie Lombrosovy.

¹⁾ Dr. Förster, Jugendlehre, 83.

²⁾ Ibid, 104., 120. a. n.

Zajímavá čísla. V Cechách se ročně propije asi 300 milionů korun, prokouří se 60 mil. korun, na veškeré veřejné obecné školství se však věnuje ne mnoho přes 50 mil. K. — V Rakousku se vydává ročně na veškeré vojsko a námořnictvo 344 mil. K, na alkoholní nápoje asi 1450 mil. K, to jest třikrát více než na militarismus.

Universitní docent o učitelské pokrokovosti. Docent paedagogiky a vydavatel „Knihovny paedagogických klassiků“ professor Kádner posoudil učitelskou paedagogickou práci takto: „Věci dávno jinde odbyté a vyřízené probírají se často jako „moderní“ a aktuální problémy (připomínám jen otázky vyučování dějepisného, problémy v methodice počtů, volném slohu i kreslení atd.), neboť literární znalost i obzor těch, kteří sami se pasovali na dávno očekávané „reformatory naší těžce zkoušené školy, jen v nejbližších případech jde přes hranice německé říše; znalost jiných literatur je u našich odborníků paedagogických dosud vzácnou raritou, dokonce slavica také u našich lidí pravidelně „non leguntur“.

Nešťastná první maturita přerovského pokrokového ženského paedagoga (v Kroměříži ze 27 žákyň prošlo 6, v Králové Hradci ze 7 žákyň připuštěny jen 3 k ústní zkoušce a z těch prošly 2, tedy ze 34 chovanek prošlo 8, čtyřem povolena oprava, 12 propadlo a 10 odstoupilo) rozčílila ovšem českou veřejnost. „Mor. Orlice“ píše (č. 166): „Po celá tři léta na ústavě se vůbec nepracovalo; všecko snažení jakoby zřízeno bylo jen lehkomyslnou frází: Buďte jen pokrokovými — podrobnostem učití se netřeba“. — „Lidové Noviny“ (29. července) píše: „Příčiny (nevědomosti abiturientek vůbec) jsou hlavně dvě: nával chatrného materiálu žákovského a nedostatečná kvalifikace značné části učitelstva“, ačkoliv „dnes na střední škole může propadnouti jen dokonalý pitomec“. Vinníci oné katastrofy ubohých děvčat ovšem hledají vinu jinde, hlavně na zemsk. inspektoru Oředníčkovil Radikál Žižka, předseda kuratoria, r. 1907 ujišťoval, že „skutečně ústav je a zůstane pokrokovým“ a „městu finančně i kulturně prospěje“. — Kulturně jistě, otevrou-li se aspoň nyní obalamuceným měšťanům oči.

Rady pro život podává v Učitelské Besedě mladému učiteli nějaký pokrokový borec s „ujasněným“ již názorem světovým. Namátkou vyjímáme: „Učiteli, nepleť se do věcí náboženských a církevních! Za ty jsou zodpovědny příslušné úřady a nikoliv ty, jinak octneš se na kluzké cestě a ta ti může býti osudnou. Nehýbej tím a nekřiš k životu to, co je dávno mrtvo (již ?!) co se dávno přežilo, přes co přešly věky a čeho doba nepotřebuje. Kráčíme stěmhlav (!) do předu, vynořují se nové myšlenky době přiměřené a zdravé a na těch třeba stavěti dále“. — Nu jen stavějte!

—m— **Mužné slovo** pronesl saský ministr vyučování Dr. Beck při zahájení 17. německého školního kongresu evang. v Drážďanech. Pravil: „Včera pozdravil jsem německý spolek pro péči o zdravotnictví, dnes těší mě, že mohu jménem saské vlády přivítati kongres školní. Jest to pozoruhodná a významná shoda. že v našem městě zasedají dvě shromáždění, mající na zřeteli blaho mládeže školní: jedno o účelném pěstění zdravého těla jako nepostrádatelné podmínky pro zdravého ducha, druhé radí se o příliš vážné otázce nábožensko-mravního ozdravení našeho národa za zvláštního spoluúčinkování školy. Naše Sasko má obzvláštní zájem na prospěšném řešení obou

těchto otázek, poněvadž jsme před reformou školství, jejíž úspěch jen tehdy k pravému pozhnání pro náš národ povede, když mimo jiné cíle též o zdravotnictví ve škole se bude starati a když nábožensko-mravní výchova naší dorůstající mládeže založena tak bude na věčných pravdách evangelia Ježíše Krista. Reforma školství u nás spadá do doby, v níž vedle politování hodné vlažnosti a lhostejnosti a často až fanatického nepřátelství ke křesťanství na jedné straně, na straně druhé hluboká touha vane po zvnitřnění našeho náboženského života. Poněvadž ale tato žizeň duše lidské nemůže ukojena býti prostředky od křesťanství odloučenými, ač se pokusy činily od dob, co křesťanství trvá, jest proto tím světější povinností každé výchovy, aby vedla děti k oněm živým a nevysýchajícím studnicím života. A jak jinak může se tak s úspěchem státi, než naváděním dětí k Tomu, jenž děti obzvláště k sobě zval a k nám volal: „Beze mne nemůžete nic učiniti“. Ovšem třeba při reformě školství na mysli míti ony všeobecné, všeobecně uznané paedagogicko-psychologické zásady — ale jádrem a hvězdou musí pevně a nezměnitelně zůstatí Ježíš Kristus, který sebe ve svých slovech a skutcích prohlásil za ukřižovaného a z mrtvých vstalého Vykupitele a jehož slibu: „nebe a země pomínou, ale slova má nepomínou“ my nezdolně věříme. Proto má naše škola národní jako dosud tak i v budoucnosti — a zejména v zemi, v níž 94 % k těmž náboženství se hlásí — zůstatí konfessionelní“.

Kinematografická představení. V literárním listě „Eckart“ brojí K. Neye ostře proti nynějším kinematografickým divadlům z důvodů výchovných i zdravotních. Četná divadla nevyhovují zdravotním předpisům; pokud jde o jejich výchovný vliv, tvrdí K. Neye, že jejich program často rázu ničí, co mateřská láska, otcova péče, škola a dům dlouhou a úmornou prací v mysli dítěte vybudovaly. V „kino“ jsou scény, které čpí nejen kriminalistikou a surovostí, nýbrž i nemravností. Lupičské scény, tajná láska, dostaveníčko v parku, vypátraná travička — toť program nynějších divadel. V jistém nedávno vydaném spise tvrdí autor, že prostudoval 250 kusů v kinematografech reprodukováných a napočítal v nich: 97 vražd, 51 případů cizoložství, 19 případů svedení, 22 únosů a 45 sebevražd; v kusech těch vystupovalo: 176 zlodějů, 25 nevěstek, 35 opilců a celý pluk detektivů. — Jaký může býti tudíž vliv takového divadla? Jen ten, že lid se rychleji kazí.

Proti zhojbnému tisku u nás. Největší rozšíření obscurního tisku podporuje se vystavováním ve výkladech, trafikách, nádražích atp. Zhojbně působí na mládež vykládání pikantních listů a pohlednic na místech mládeži přístupných. V Berlíně dovolávají se školní správy pomoci policie, jakmile učitel zjistí, že podobné časopisy a obrázky jsou někde vystaveny; a policie hned zakročuje. V Čechách zemská školní rada svého času vydala výnos, dle něhož správy škol mohou se dovolávati zakročení policejního nebo politického úřadu proti vykládání listů a obrázků frivolních. Tento výnos zemské školní rady se asi nepraktikuje, jinak nebyly by i naproti školám trpěny oplzlé obrázky a listy. Senát v Hamburku odhlasoval několikatisícovou položku na opatření dobré četby pro mládež. V Berlíně při policejním ředitelství zřízen zvláštní departement, jehož účelem je potírání zhojbného, pokoutního tisku. — Proti špatnému tisku možno čeliti výstavkami dobrých knih pro mládež i lid.

Úvod do filosofie z pera prof. Dra. Jos. Kratochvíla vyjde v těchto dnech nákladem R. Prombergra v Olomouci. Přinesli jsme v letoším ročníku

několik kapitol z tohoto „Úvodu“ a ukázky ty jsou zajisté nejlepším doporučením knihy. Zájem našich čtenářů o volné listy filosofické Dra. Kratochvila naznačoval, že podobné příručky filosofické je v naší literatuře potřeba nejnutnější. Kniha Kratochvila skládá se ze čtyř oddílů: Základní pojmy filosofické, Vývoj myšlenky filosofické, Synthesa budoucnosti, Vývoj a snahy české filosofie. Každý oddíl rozdělen jest na několik podružných kapitol. Při každé pak důležitější kapitole podán jest výběr nejnutnější odborné literatury se zvláštním zřetelem k literatuře české. Oddíl třetí s názvem Synthesa budoucnosti jest vysoce zajímavým pokusem autorovým o jednotný systém filosofie, založený na podkladě křesťanském. Kniha proložena jest třemi klassickými obrazy, o něž text na některých místech se opírá: Škola athenská a Disputa od Raffaela a obraz Rembrandtův Filosof. Rádi zmiňujeme se o knize této a vřele ji doporučujeme našim čtenářům. Práce p. Dra. Kratochvila v našem časopisu jsou nám bezpečnou zárukou, že dostane se nám knihy vzácné a na nejvýš potřebné. Těšíme se, že právě náš spolupracovník vydal spis, po němž tak dlouho bylo touženo v celé české literatuře filosofické.

ROZHLEDY.

Rozhled světem.

Paedagogia v Lucembursku budou zrušena. Po absolvování reálného gymnasia vstoupí kandidát učitelství do odborného kursu, který jej připraví k budoucímu povolání.

Německé písmo v říšském sněmu německém. Německý říšský sněm zamítl nedávno 85 hlasy proti 82 návrh zvláštní petiční komise, jímž se mělo zavést do prvých ročníků obecných škol výhradně vyučování písmu latinskému. Zůstane tedy zatím ostré, nepraktické a nehygienické středověké písmo německé Němcům zachováno a to z motivů „vlasteneckých“.

Uherská vláda počíná novou národnostní politikou; zavedla totiž na učitelských ústavech na Slovácku od příštího roku vyučování slovenštině, aby učitelé mohli se s lidem a dětmi domluvit. Kromě toho zavedena na učitelských ústavech němčina. — Ve slováckém memorandu požaduje se vyučování slovenštině na obecných školách, učitelských ústavech, středních školách a také stolice slov. jazyka na universitě.

Rozumější předmět než střílení zavedla pruská vyučovací správa do škol středních a to vyučování ručním pracím ve hlíně, lepence, dřevu a kovu, aby studenti stali se samostatnějšími, věcnějšími, praktičtějšími a pečlivějšími. Ku přípravě učitelů ručních prací jsou zřízeny dva státní jedno-roční kursy, po jejichž absolvování nutno složit zkoušku způsobilosti.

Školní lékaři ve Francii. Vláda francouzská předložila loňského roku sněmovně návrh zákona, kterým mají býti ustanoveni lékaři na všech školách.

Každý žák má býti prohlédnut dvakrát za rok. Pro výchovu školních lékařů budou zřízeny na fakultách lékařských zvláštní stolice školního zdravotnictví. Celkový náklad instituce školních lékařů bude činiti 5 $\frac{1}{2}$ milionů franků. Vydání budou hraditi obce, okresy i stát. Návrh je nyní předmětem četných porad.

O učitelstvu a sociální demokracii vyslovuje se saské ministerstvo vyřizující stížnosti několika učitelů, (pro činnou a souhlasnou účast při sociálně demokratických schůzích byli dozorcím úřadem napomenuti (nic více), asi v ten smysl, že občanská práva učitelstva, tedy ani při schůzích takových, nemají nikterak býti omezována leč tím, čím učitel sám, převzav pod přísahou svůj úřad si je omezil, totiž věností k státu a jeho zástupcům, již právě sociální demokracie svými zásadami, bojující proti nynějšímu státnímu řádu a hlásající třídní boj, se přičí, a zodpovědností, jakou přináší sám úřad vychovatelský. — Je to tedy dost málo a krotce řečeno, ale i tím jest prý učitelstvo „pobouřeno“.

Chorvatská vláda na usmíření nevole učitelské pro zmaření předlohy o zvýšení platů, nabídla ze svého počínu učitelstvu zvýšení 10 procentní. Učitelstvo se usneslo odmítnouti takovou almužnu a vládou věnovaný obnos obrátiti na zřízení svépomocného fondu pro podporu předčasně pensionovaných a onemocnělých učitelův.

V Bavorsku je takový přebytek učitelek, že ministr se viděl nucen chopiti se působivých prostředků, aby zabránil dalšímu přibývání. Nařídil, že kláštery smějí napříště vzdělávati na učitelky nejvýše desítinu svého řádového členstva. Soukromé ústavy ku vzdělání soukromých učitelek se zrušují zcela, taktéž několik ústavů klášterních. Semináře v Mnichově a Aschaffenburgu, jež jsou státní, smějí přijmouti toliko polovici obyčejného počtu chovank.

Učitelských časopisů německých vychází v Německu 345, v Rakousku 64, ve Švýcarsku 27, v Rusku 1, v Americe 3, v Asii 1. — Z nich je všeobecných školských a učitelských novin 135, paedagogiu, škol. praxi a pomocným vědám školským je věnováno 92, časopisů pro jednotlivé předměty učebné je 62, šk. dozoru a správě je věnováno 37, střednímu, vyššímu a vysokému školství 26, obchodnímu, živnostenskému a hospodářskému školství 13. Pro ochranu mládeže 16, pro výchovu a vzdělání lidu 13, pro pokračovací školství 11, pro ženské vzdělání, kreslení, uměleckou výchovu, matematiku, přírodní vědy a jazyk po 10, pro náboženství 9, pro tělocvik 8, pro domácí výchovu 7, pro ruční dovednosti 5, pro výchovu hluchoněmých a slepých 4, pro zeměpis, zpěv, těsnopis, hudbu po 3, pro dějepis 1, ostatních časopisů nezařazených 15.

— m — **Katolický Schulverein pro Rakousko**, který letos 25leté jubileum slaví, vydal slavnostní spis, který obsahuje dějiny a působnost tohoto spolku. Spolek vznikl následkem liberální éry školní, která nastala v letech šedesátých. Interkonfesijní školní zákony, světský dozor na školu, vyrůstající liberalisování učitelstva v duchu protikřesťanském, jak je prováděl obzvláště Dittes, který r. 1898 povolán byl za ředitele paedagogia do Vídně, — to všecko volalo po obraně. A to začal tehdejší lékař, nyní universitní profesor a císařský rada C. Schwarz — založením školského spolku. Začal

soukromou čtyřtřídkou — a další se dostavilo samo. Největším dílem jeho je zřízení katolického paedagogia ve Vídni — Währingu a ostatních s ním spojených škol. Ústav má průměrně 600—700 žáků ročně a vychovává každoročně 40 dobře vzdělaných a dobře smýšlejících učitelů pro Vídeň a Dolní Rakousy. Spolek převzal řadu škol národních a měšťanských a zřídil další tři paedagogia v Linci, Št. Hradci a Chebu. Ze začátku měl spolek 4000 členů — dnes má přes 100.000 členů. Příjmů měl asi 7 millionů korun a byl dlouhou dobu střediskem křesťanského obranného života ve Vídni a Rakousku vůbec. Strana křesťansko-sociální ve Vídni a Rakousích měla u něho krásný vzor organisace — též katolickému Schulvereinů děkuje za svůj rozmach.

—m— **Katolický svaz učitelů** v Německu měl v r. 1890 jen 594 členů. Do r. 1900 stoupl na 9684 členů a v následujícím desetiletí již na 18.621 členů. Poslední rok má zase přírůstek přes 1000 členů. Dle okresů čítá: Bavorsko 336, Badensko 108, Branibory-Pomořany 331, Brunšvicko 27, Elzásy-Lotrinsko 833, Ermland 241, Fulda 407, Hildesheim 252, Norden 103, Oldenburk 222, Osnabrück 431. Falc 482, Porýní 5500, Sasko 392, Slezsko 5255, Vestfalsko 2971, záp. Prusko 1191, Wiesbaden 651. Ke svazu nepatří katol. spolky učit. v Sasku (3 se 348), ve Württenbersku (1235 + 568), Hessko 666 členů. Jest tedy katolických učitelů 18621, mimo svaz 2817 učitelů.

Velký nedostatek učitelů v Rusku. V Rusku, poslední dobou zavedeno bylo všeobecné elementární vyučování a jeho provedení rozvrženo bylo na 15 let. Tím stává se palčivá otázka potřeby učitelské na Rusi. Počet všech kandidátův vyšších z ústavů v r. 1909 byl kolem 20.000. Avšak počet tento nevyhovoval dosavadní potřebě, když při počtu 150.000 učitelstva uprázdněno bylo ročně na 8000 míst a místa tato musila se obsazovati učiteli většinou nekvalifikovanými. — Zavedením všeobecného vyučování vzroste počet tříd aspoň na 300.000. Bude tedy ročně zapotřebí po 15 let asi 20.000 nových učitelů. Má-li zavedení všeobecného vyučování přinést úspěchy, jež do něho se kladou, jest třeba řádného učitelstva. Jest tudíž palčivou potřebou ruského obecného školství zakládat nově ústavy učitelské.

Výchova tělesná.

—m— **Výcvik obou rukou.** Physio-psychologické studie nejnovější učí, že jednostranné rozložení centra jazykového na levé části mozku lidského zaviněno je používáním pouze pravé ruky. Pokusy bylo zjištěno, že při užívání levé ruky centrum jazykové přešine se na pravou stranu mozkové kůry. Výhody, jakých by se docílilo výcvikem obou rukou, daly podnět k mohutnému hnutí za tím účelem. Zajímavě sestavil tyto výhody Leopold Katscher spisem: Die Ausbildung der linken Hand.“

Nemůže býti nic rozumnějšího a přirozenějšího, praví Katscher, než předpoklad, že jak pro jednotlivce, tak pro celek tím větší výhody plynou, čím dokonaleji naše údy a orgány vycvičeny jsou, respektive čím užitečnější a zručnější se stanou. Ať jedná se o mravní, duševní neb fysickou výchovu, stále měli bychom se snažiti, abychom každou schopnost dle možnosti

vycvičili. Proč tedy zanedbáváme jednu ruku oproti druhé? Proč nevypěstíme obě k stejnému užitku? Nyní užíváme obou jen v chirurgii, ke hře na klavír, ku psaní na stroji, při tělocviku a při hrubé práci — proč ne při všech možných zaměstnáních? Jaký to má smysl, když se takto o velkou část své výkonnosti okrádáme, protože největší část svých výkonů přenecháváme ruce pravé.

Již Plato ve své „res publica“ doporučoval a nabádal k užívání obou rukou. U starých Skýtů předpisoval zákon stejnoměrné užívání obou rukou. Nebyla jejich statečnost, síla tělesná a vytrvalost ve spojení s tímto? I dnes je takový národ, který užívá obou rukou: Japonci. Oni tak činí již dlouhou dobu a odtud odvozuje se asi jejich veliká zručnost ve všech oborech prací ručních. Co tedy dovedou děti japonské, to svedou jistě též děti evropské.

Mnoho jest znamenitých lidí, kteří používají obou rukou. Královna Viktorie psala a kreslila stejně pěkně oběma rukama. Adolf Menzel maloval stejně zručně oběma rukama — pravou rukou olejomalby, levou barvami vodovými. Michelangelo, Holbein, Landseer, Leonardo da Vinci, Sir Daniel Wilson a četné jiné celebrity byly ambidextrickými.

Psátí oběma rukama je prvním krokem k výcviku obou rukou též k jiným účelům. A že psaní vskutku je nejlepším základem, vysvítá ze slov vynikajících lékařů.

Gowers praví: Chceme-li docílití stejnost obou polovin mozkových, a též úplně prakticky upotřebiti strany levé, pak musíme začítí s psáním.

Samyca poznamenává: Výtečným prostředkem k ambidextrii je výcvik levé ruky v psaní. Kdo jako pravák dovede zběžně psátí rukou levou, ten též snadno překoná ostatní práce levou rukou.

Dr. Albert Fränkel v knize: Wert der Doppelhändigen Ausbildung, praví: Člověk cvičí jednu ruku na úkor druhé. Tím oloupil se o velmi cenný poklad své síly duševní a připravil se o drahocenný majetek; ztráta to, která tím je závažnější, čím větší požadavky kladou se dnes na levý mozek a čím větší je spotřeba a upotřebení levého mozku a čím více ozývá se touha a potřeba po jeho uvolnění. Proto příliš odůvodněným je požadavek po zužitkování též levé ruky a tím též pravé části mozkové. Až užívání obou rukou bude zavedeno ve všech kulturních státech, pak otevrou se nové cesty k osvobození oněch nejbídnějších ze tmy duševní temnoty, pro nás pak nové dráhy k zápasu duševnímu, nový život duševní v dosud netušených variacích, které budou vskutku epochálního významu.

Dr. Nable Smith píše se stanoviska zdravotního: „Vycvičení obou rukou odstraní hlavní příčinu jednostranného sedění žáků při psaní, přispěje ku stejnoměrnému rozvoji těla, mozku a ostatních orgánů. Myslím, že ambidextrie jest účinnějším prostředkem k odstranění tělesných zrudností, než spletité systémy tělocvičné, jichž nyní užíváme“. Správným je zajisté, co praví dr. Gowers: „O přednostech ambidextrie nemůže si učiniti pojem, kdo obou rukou stejně neužívá“. Rozhodujícím jest úsudek těch, kteří sami obě ruce měli vycvičeny. Jisto jest, že nemůže nikdy škoditi, míti dvě ke všemu schopné ruce, než pouze jednu!

Školní lékař berlínský dr. Schäfer zkoušel na 21 školách v Berlíně děti ohledně zručnosti levé ruky. A tu zjistil, že pouze 4·06% žáků jsou „mandáky“ — 95% užívá pouze ruky pravé. Stalo by to tedy za pokus vycvičiti i levou ruku hlavně ku psaní. Že to jde, máme důkaz na † P. Wurmovi, který, když mu v 80 letech byla odňata ruka pravá, naučil se slušně psát rukou levou. Snad jeho mladistvé názory, které v tak vysokém stáří dával na jevo, byly v souvislosti právě s tímto výcvikem ruky levé, jímž přemístěno centrum mozkové na stranu levou!

Nebezpečí jednostranného moderního sportovníctví. Tělocvik a sport měly tvořiti úměrnou protiváhu pouhému vzdělání intelektuálnímu, jaké z 90 procent ovládá naše školství. Poslední dobou cítíme, že se zásada Juvenalova: *Mens sana in corpore sano* — ve zdravém těle zdravý duch — uměle nafoukla na jakési materialistické dogma, jehož důsledky jsou, že přílišná kultura těla mívá zhoubné následky na vzdělání ducha, nejdou-li oba směry ve výchově rovnoměrně. Neboť jednostranný sport vede často jen k vypěstění svalů, fyzické síly a vytrvalosti, ale naprosto nevidí potřeby přemáhati a ovládati vnitřní závady a překážky duševního rozvoje. Mnozí spatřovali vším právem ve sportu nejlepší ochranu proti některým nebezpečím hrozícím mládeži v dobách jejího fyzického dospívání jako proti alkoholismu, masturbaci a jiným neřestem. Není-li však současně s tělesnými výcviky pěstěna ethická stránka, z člověka fyzicky vytráinovaného často stává se jen hromotluk jiného řádu. Smyslné jeho žádosti a pudy jsou tu vychovány jen opačnou methodou než škamnovou, ale k témuž cíli. Člověk jednostranného sportu ztrácí ponenáhlu smysl pro duševní vítězství člověka nad sebou samým, všechno posuzuje s hlediska své fyzické výkonnosti. Kde pěstění fyzické síly není stále spojováno s pěstěním ethické stránky, tam sportovníctví vede obyčejně ke zhrubnutí, zdívocení a zpusnutí duševnímu. Mládež takto vychovaná nepřinese si do dospělého života jemného citění, soucitu, lásky, milosrdenství, obětavosti a tím již nedostatek všestranné výchovy je dosti patrný. Tolstoj praví: „Jenom zdravá duše udržuje tělo zdravým, mravní život obsahuje v sobě všechny podmínky zdravovědy: práci, prostou stravu, zdrženlivost a čistotu.“

Hygienická výstava v Drážďanech podala úplný, všechny obory života vyčerpávající obraz hygienických vymožeností nejnovějších. V oddělení pro školní hygienu bylo lze studovati poslední stav otázek o hygienické budově a zařízení školním, hyg. vyučování, školních lékařích, internátech, prázdninových koloniích, o lesních školkách, tělesné kultuře, stravování ve škole, lázních školních, školách pomocných, vyučování zdravovědě a mimo to historický vývoj všech těchto jednotlivých problémů. Z fotografií a plánů poznáváme, že místo pro školní budovu hledá se dnes s oblibou uprostřed parků neb zahrad; kde stojí školy v ulicích, umístěny jsou do ulice školní chodby (příklad: česká státní průmyslová škola v Brně.) Při studních školních jsme pozorovali, že některé měly stříkačí zařízení, kde proud vody vniká přímo do dutiny ústní a svlažuje patro, tak že žák se ústy trubky vůbec nedotýká. V dívčích školách moderních nalézáme šk. kuchyně, ve chlapeckých škol. dílny. Skoro všechny nové školy mají lázně sprchové s vodou na 20° ohřátou. U mnohých škol velkoměstských je klinika zubní. Při umělém osvětlování poslouží světlo indirektní lépe než direktní, neboť při něm všech

100% míst je osvětleno bez lesku a stínů (u direktního pouze 7% míst.) Školní lavice a nábytek školní vystaven byl v četných odděleních výstavních zvláštních; nejlépe se pro naše poměry zamlouvaly dvojsedadlové lavice systému Rettigova. Cenná bádání o čistění učeben, jež vykonána byla v hygienickém ústavě hamburském, doporučovala drahý ovšem způsob čistění pomocí přístrojů prach ssajících. Podlahy tříd kryty jsou vrstvou linolea, stěny do výše půl 2 m opatřeny temným nátěrem olejovým, ostatek stěny světlým, barevným a stropy čistě bílé. —

Ze zdravotnictví. Je-li desinfekce příkaznou, když zemře učitel nebo některý člen jeho rodiny nakažlivou nemocí, je také potřebnou, přistěhuje-li se učitel do bytu svého předchůdce a to zvláště, bydlel-li tam onen delší dobu. Zdravotní zásadou budiž, abychom se nestěhovali do bytu, dokud jej řádně nedesinfikujeme. Je to věc lidskosti a musíme míti tolik obezřetnosti, abychom nepřenesli na některého člena rodiny nakažlivou nemoc, zejména tuberkulosu, která tolik lidí předčasně sklátí do hrobu. — Tuberkulosa u dětí ve velikém procentu pochází z mléka od krav tuberkulosních. Jest tedy při výživě dětí pečlivě dbáti původu mléka. Tomu se obyčejně u nás pozornosti nevěnuje; lehkomyšlnost taková v častých případech krutě se vymstí.

Roentgenování dětí při přijímání do školy doporučuje dr. Thomas Morgan Rotch na Harvardově universitě v Americe. Vyšetření zdravotního stavu dítěte při vstupu do práce školní nemá býti podceňováno, ale má spíše býti povinným a co nejdůkladnějším při zdokonalených nyní prostředcích vyšetřovacích.

Rozhledy po katechetice.

Pohlednice pomůckou při vyučování náboženství. Povinností učitele jest vyučovati nejen zajímavě, ale pokud jenom možno názorně. A my katecheti, jimž uloženo jest vštěpovati dětem pravdy nejtěžší, právem často si naříkáme, že máme málo pomůcek — a řekněme si upřímně — máme málo laciných pomůcek k vyučování náboženskému. Některý z nás jest snad na škole, kde se místní školní rada pečlivě stará, aby škola měla vhodné pomůcky pro vyučování náboženství, obrazy biblické, liturgické, z dějin církevních, skioptikon s obrazy Sv. Země, různé mapy a diagramy — jinde však musí katecheta sám se přičiňovati, aby si obrazy k výkladu svému v hodinách náboženských sám opatřil a vyučování tak oživil. Pomáhají si katecheti různým způsobem. Který jest kreslířem doprovází svůj výklad výklad kresbami, jiný z obrázků skládá skupiny světců a světic, kteří tou neb onou ctností zvláště vynikali, skládají si tak obrazy křížové cesty, z slov Páně na kříži a j.

Pro nejmenší žáčky stačí nám ovšem jakékoliv slušné obrazy biblické, ale starší děti také rády pěkný obrázek vidí. Pro ty vřele doporučuji dp. kolegům, kteří nemohou si zaopatřiti krásných obrazů biblických, aby si koupili pohlednice s obrazy biblickými a místy Sv. Země. Mnohé jsou opravdu umělecky provedeny, velmi názorné a působivé. Pohlednice lze sestaviti ve skupiny asi po osmi za větší rámeček (zastrčeny jsou na přírodním nebo černém papíře) nebo pohlednice s obrazy biblickými lze po jedné přilepiti

na větší tuhý papír (tak asi jak R. Promberger v Olomouci prodává nalepené pohlednice Leinwebrovy) a vyvěsiti v papírovém rámečku jen obrázek, jenž představuje děj, o němž jsme právě vypravovali. Tak může si katecheta poměrně lacino opatřiti pohlednice míst Sv. Země a biblické obrázky Starého i Nového Zákona. Některé pohlednice Sv. Země a Leinwebrovy pohlednice s obrazy biblickými prodává R. Promberger v Olomouci. (12 kusů nalepených na tuhém papíře K 2·40.) Nedávno však objevily se ve výkladních skříních francouzské (85 druhů) obrázky biblické ze života Kristova a ty zvláště vřele doporučím; jsou sice v tonu fotografickém — ale tak jemně provedené, že předstihují pohlednice Leinwebrovy. Zvlášť názorné jsou obrázky utrpení, zmrtevýchvstání Páně a podobenství sv. evangelia. (Fr. Světlý v Brně, Rudolfská ul., prodává 10 kusů za 1·80 K, nalepených 10 kusů 2·10 K.)

Vyučuje-li pisatel těchto řádků v několika třídách témuž, vyvěsí jednotlivé skupiny obrázků biblických a míst Sv. Země na chodbě školní budovy, tak že si je žáci ve volné chvíli prohlédnouti mohou. — Zkusil jsem toho, proto i jiným doporučuji.

Vhodné a praktické pomůcky k vyučování náboženství. Katecheti dobře postřehují nutnost a zajímavost názoru při náboženském vyučování. Nejnovější pomůcky uvádíme tyto:

Model původního hrobu Kristova, schválený za pomůcku vyučovací bisk. konsistoií Brněnskou dno. 2. března 1911, č. 1312. Objednávku odlitku sádrového vyřizuje po 9 K předseda skupiny katechetů Fr. Venhuda, katecheta v Husovicích u Brna.

Model Kristova hrobu obstará na požádání z ochoty též vdp. farář ve Stálci u Tábora za 3 K, (patrně malých rozměrů.) Tento naučil domácí české mistry upravovati modely budov a předmětů v bibli jmenovaných, velice potřebných pro názor při vypravování příběhů biblických. Kromě jmenovaného Kristova hrobu jsou to:

1. Model stanu na poušti, kožemi krytý za 1 K.
2. Dům israelský, vnitřní zařízení, vzadu vstup na plochou střechu za 3 K.
3. Mlýn palestinský za 1·50 K.
4. Rybník Bethsaida s podloubím za 3 K.
5. Nástroje k bičování za 1 K.

6. Svatostánek za 10 K. — Sloupky do svatostánku dávají se pracovat soustružníku v Táboře, látka na krytí svatostánku jest drahá, rovněž kovové součástky zdražují model svatostánku. U přirovnání s cenami přístrojů do fyzikálního a přírodopisného kabinetu jsou tyto náboženské pomůcky, v malém jen počtu hotovené, velmi levné. Na žádost jest dp. farář Michka ochoten obstarati ještě model starokřesťanského baptisteria za 5 K a model oltáře a všech potřeb a nádob bohoslužebných, Jednotlivci žádají o model římského domu, aby bylo znáti vznik křesťanského chrámu. Při větší objednávce a při výrobě většího množství stejných předmětů bude i cena basilik nízká. Modely jsou pevně pracovány ze dřeva, kovu, kůže a látek lněných (ani jeden není z křehké sádry!)

Kdyby každá škola byla vyzbrojena malým kabinetem pomůcek náboženských, jak by tu vyučování ožilo! Na katechetech jest, aby se děti na

hodinu náboženskou těšily a k tomu mimo jiné jest i klíčem — názorný, plastický model.

Biblické ilustrace míní přepracovati Herderovo nakladatelství. Vůdčí myšlenky tohoto úmyslu jsou: Obrazy mají: 1. se shodovati s vypravováním biblickým a tak se má zameziti rozpor mezi textem a obrazem, 2. událost postaviti v popředí a ze štafáže jen to přidati, co by zvýšilo kolorit a dojem přednášky, 3. vypravování v jeho vyvrcholení zachytiti, 4. věrnou ale nikoliv odpuzující realistiku podati, tedy vždy shodovati se s posvátností bible a nikoli sklesnouti na stupeň obyčejných orientálních typů z ulice, které urážejí oko dítěte a posvátnou náladu vyučování náboženského, 5. vybrati jen nejdůstojnější, co vyšlo z ruky našich křesťanských umělců, nikoli nové komposice tvořiti, aby jen něco nového se stvořilo, nýbrž staré v mezích tradice umělecky a technicky zdokonalovati. Mají tedy nové ilustrace vyhovovati hlavně paedagogickým požadavkům. Katecheta při výběru uměleckých obrazů k náboženskému vyučování měl by vždy zvláště ke čtvrtému z těchto bodů míti náležitý zřetel.

ZASLÁNO.

IV. mezinárodní sjezd pro uměleckou výchovu kreslení a příbuzná umění konán bude v Drážďanech od 12. do 18. srpna 1912. S ním spojena bude od 4.—25. srpna mezinárodní výstava výkresů a výstava pomůcek ku kreslení. Současně bude umělecká výstava a zvláštní výstava škol umělecko-průmyslových.

Budou dvě sekce: *a)* Školy všeobecně vzdělávající (obec., měšť., střední, úst. učitelské a lycea), *b)* Školy průmyslové, odborné a pokračovací průmyslové. Schůze budou střídavé, aby každý účastník mohl býti ve všech přítomen.

Přednáškami a rozpravami i výstavou mají býti objasněny: 1. Psychologické základy kreslení. Počátky kreslení dětského. První vyučování kreslení. 2. Kreslení, modelování a ruční práce, jakožto vyjadřovací prostředky ve všeobecně vzdělávajících školách. 3. Povinnost kreslení na všech stupních vyučovacích, na všech školách, též na universitě. 4. Dle kterých zásad má se vyučovati kreslení na středních školách. 5. Vzdělání uměleckého vkusu kreslením a ručními pracemi. 6. Vyučování na uměleckých a umělecko-průmyslových školách. 7. Umělecké písmo. Vyučování písma. 8. Vzdělání učitelů kreslení. Jich další vzdělání. 9. Umělecká výchova lidu atd.

Veškeré přednášky nutno oznámiti do 1. ledna 1912, rukopisy pak v řeči německé, francouzské neb anglické zaslati do 1. dubna 1912 zemské komisi. Přednášky nemají být delší než 4 tiskové strany po 42 řádcích, každá po 21 hláskách. Tyto oznámené přednášky budou každému členu sjezdu zaslány 4 týdny před zahájením sjezdu k studiu. O hlavních myšlenkách bude rokováno a rozpravy budou vydány tiskem v hlavní zprávě se seznamem účastníků po sjezdu. Tuto hlavní zprávu obdržel zdarma pouze delegáti; veškeré ostatní tiskopisy sjezdové pouze delegáti a jednotlivci; hlavní zprávu za doplatek 3—4 M jednotlivci, kteří během se o ni přihlásí.

Členy sjezdu jsou: *a)* delegáti úřední, spolkoví neb ústavní (zaplatí 20 M); *b)* jednotlivci (8 M); *c)* průvodci (4 M) mající všechny výhody členské kromě práva hlasovacího na sjezdu.

Legitimace sjezdová a odznak opravňují k volnému přístupu do sezení, do výstavy, do umělecké výstavy a k bezplatnému účastenství na všech slavnostech a pod.

Místní komité starati se bude o slevu na dráze, v ubytování a podob. Projektovány budou též návštěvy sbírek a j. památnosti i výlety pod vedením odborníků.

Pro Čechy za školy obecné a měšťanské ujala se akce stálá výstava školská již před prázdninami. Velesl. c. k. zemská školní rada a sl. c. k. okresní škol. rady již v červnu oběžníky postaraly se o zaslání výkresů atd. ze všech okresů Českých.

Z dobrovolně přihlášených odborníků-učitelů sestaveno bude komité, jež dále o uskutečnění celého programu bude se starati.

Nyní sbírá stálá výst. škol. materiál: 1. Aby ukázány byly výsledky jednotlivých kategorií škol, třeba z každého okresu 2—3 sbírek výkresů a to z každé třídy či oddělení školy 1—2—3—4—5 třídní smíšené i oddělené, 5tř. s měšť. chlap. i dívčí. Na zadní straně výkresů buď vždy razítko školy a čitelný podpis učitele. 2. Veškeré ukázky modelování i ručních prací žákovských ze všech tříd a všech škol, kde — byť jen soukromě — je pěstováno. 3. Postupy kreslení upravené učitelstvem. 4. Výsledky vyučovací jednotlivých učitelů. 5. Pomůcky ku kreslení původní. 6. Pomůcky k umělecké výchově. 7. Českou literaturu původní o moderním kreslení.

Všecky tyto věci buďte zaslány přímo a dle možnosti ihned, nejlépe do konce roku 1911 Stálé výstavě školské v Praze II. Zaslání může se dít cestou úřední.

Kdo z učitelstva by chtěl samostatně vystavovati, obdržel 4 m² plochy, ale žádost musí býti doporučena komitétem zemským. Kdo chce se přihlásiti za účastníka sjezdu, učíň tak opět prostřednictvím St. výst. školské; upozorňujeme na výhody členstva ad c) jako průvodce za 5 K, kterýž obnos zašli s přihláškou.

Doufáme, že učitelstvo české pochopí význam jeho zastoupení na sjezdu mezinárodním a podpoří snahy naše, aby školství české reprezentovalo se důstojně v konkurenci s ostatními a uhájilo svoji dobrou pověst.

Přihlášky veškeré přijímá F. B. Škorpil, t. č. předseda Stálé výstavy školské, v Praze VII.—748.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce července a srpna ::

Roční předplatné 6 K zasilá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Tíray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede pan Frant. Zajíc, učitel ve Valašském Meziříčí. — Expedici obstarává knihtiskárna Rob. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

ČASOPIS PRO PĚDAGOGIKU A KRITIKU METHOD
VYUČOVACÍCH.

ŘÍDÍ REDAKČNÍ SBOR.

OBSAH:

	Strana
<i>V. Lankaš.</i> Vlastnosti křesťanského vychovatele . . .	365
<i>Leopold Bartoš.</i> Několik poznámek o učebné osnově pro školy obecné navržené VIII. zemskou kon- ferencí nčitelskou	367
<i>F. Josef Felix.</i> Význam náboženství ve školách sv. Jana de la Salle, výchova moderní a názory Dr. Förstera	374
<i>Dr. Otakar Tauber.</i> Pro české dítě českou bibli . . .	387
<i>Fr. Všetěčka.</i> Ještě slovíčko o missiích	393
Provolání	695
Literatura	396

Redakci byly zaslány spisy:

Z různých nakladatelství.

České učitelstvo upozorňujeme na nový devátý ročník „Přírody“ a „Přírody a školy“.

Příroda a škola nastoupila v tomto ročníku směr čistě praktický, májíc na zřeteli potřeby škol obecných a měšťanských. Učitelstvo škol obecných i měšť. s povděkem uvítá technologické náčrty od Ed. Weichrta, přikládané ke každému číslu; je to novinka ryze česká, neboť takové náčrty dosud nikde uveřejňovány nebyly. Též rubriky: Pokusy, Přístroje, Učebnice, Prakt. pokyny, fotografie atd. podávají učitelstvu hojný materiál pro práci školní i vlastní. Předplatné na oba časopisy je pouze 8 K ročně, možno však také každý zvlášť odebrati, a to Přírodu za 7 K, Přírodu a školu za 4 K ročně. Doporučujeme čtenářům t. l. oba časopisy co nejvřeleji. Číslo na ukázkou zašle R. Proemberger v Olomouci.

Anglickému jazyku pro jeho jednoduchou stavbu nemusíme se učit z objemných knih, ale po vhodné přípravě nejlépe si jej osvojíme přímo z angličtiny, neboť tím si zvykneme i anglicky myslet, což jest při této řeči zvláště důležité. K snadnému naučení se jazyku tomu nejlépe poslouží prof. J. Váni anglická mluvnice vyšla právě ve 3. vydání nákladem firmy Höfer a Klouček v Praze. Tato učebnice vyniká rázovitostí a zvláštním půvabem. Uvádí nás do života cizího, při tom však nepozbývá vlastní půdy. Učivo jde dvojnásobným směrem: konverzačním a literárním. Hovory jsou přirozené, přímo ze života a hodí se pro praktické upotřebení. Články jsou velice zajímavé, a mnohé působí jako most z češtiny do angličtiny, neboť tu nacházíme zdařilé anglické překlady z Komenského, Erbeny, Háška. Hlavní předností mluvnice prof. J. Váni jest její přehlednost, stručnost a zajímavost, a proto ji každému vřele doporučujeme! Cena výtisku K 3.—.

„Po zarostlém chodníčku“. Pod tímto názvem vyjde v brzkou 10 drobných, ne příliš těžkých skladeb pro klavír od Leoše Janáčka, nákl. Píšova knihkupectví v Brně. Skladatel v nich podává v hudebním proslovení své dávné memoiry, vzpomínky na krásné Valašsko, které působí milým, tklivým, přímo nevyslovitelným dojmem. Kritika, pokud měla je příležitost poznati z rukopisu, vyslovuje se o nich pravým nadšením. Předstihují vše, co dosud Janáček napsal a budou vrcholným dílem české hudby v poslední době. Typografická úprava bude neobyčejně vkusná. Cena asi 5 K.

Tři sta životopisů zasloužilých mužů a žen. Četba životopisů slavných mužů a žen považována vždy za důležitou část výchovy mládeže. Ale také dospělým je na prospěch seznati obětavý a záslužný život těch, kdož vyšli namnoze z chudých vesnických chaloupek aneb prostých rodin a vlastním přičiněním, pevnou vůlí a podivuhodnou vytrvalostí dopracovali se vynikajících míst v lidské společnosti a stali se svému národu největšími dobrodinci, ano často i jeho vůdci v jeho denních zápasech o svatá práva, o jeho pokrok ve vědách a umění, v průmyslu, obchodu, hospodářství, a tím i o jeho zmožnění hmotné i duševní. Tři sta takových životopisů vynikajících osob především našeho českého národa příslušníků, zároveň však i synů některých sbratřených národů slovanských, jako jsou utiskovaní bratři Slováci, lužičtí Srbové a Slovinci, Chorvaté, Poláci a Rusové, přinesl v dosavadních devatenácti ročnících u lidu oblíbený obrázkový časopis „Náš Domov“, jenž

PROSINEC 1911.

ČÍSLO 10.

V. LANKAŠ.

Vlastnosti křesťanského vychovatele.

(Dokončení.)

Taková, s rozvahou a přemýšlením prováděná četba bude bohatou žní ideí, které duši oplodní a k novým květům a plodům přivedou. Aby ovoce těchto žní nezaniklo, budou vždy po ruce poznámky, excerpta, kam se vše krásné vždy zanese a uloží. Poznámky jsou dvoje, ježto dvojí je i četba. Čtete věci didaktické, kde se vám dostává methodického poučení? Pak analyzujte knihu, učiňte si stručný výtah fakt nebo nauky a vložte jej do přehledné, logicky sestavené schránky. Čtete knihu, kde autor spíše konversuje než poučuje? Neanalyzujte ji, ale přehlédněte nejkrásnější místa, vypište si nejvýznačnější tendence nebo nejnápadnější fakta; pak zařaďte pečlivě veškerý poznámky do příhrad alfabetycky seřazených. Tak nahromadí se bohatství, z něhož denně bude možno čerpati osvěžení a povzbuzení.

Dodatek.

Aby korunoval křesťanský vychovatel dílo svého zdokonalení, musí osvojit si i snadné plnění povinností, jež mu život ukládá k jeho spolupracovníkům. Co chceš, aby ti jiní činili, neb nečinili, čiň nebo nečiň i ty jim, — bude zásadou, která realizována vnese soulad mezi všechny, kteří na jedné lince táhnou. Vespolek se snášeti a navzájem si pomáhati bude tudíž heslem křesťansky smýšlejících učitelův a vychovatelův. Požadavek ne malý, ale šlechetný a nutný. Snášejme se vespolek! Své chyby! Bez chyb nikdo není, a proto nebudme kritičtí a popudliví. Chyby druhých zdají se nám často nesnesitelné. Kdo by snesl denně a k tomu klidně žvásty toho neb onoho mluvky, komu nezprotivil by se hrdopýšek, chlubicí se svou prázdnotou, jak býti laskavým ke kolegovi, který pln netaktu společenského, kde koho hrubostí a posměchem uráží? Snad nejednomu z nás tyto a jiné chyby kolegů ztrpčují život. Ale nezapomínejme, že jsme křesťany, a proto lidmi, kteří dovedou trpěti a odpouštěti a zlé dobrým odpláceti. Sami se

podobných neomaleností, hrubostí a často surovostí vystříhajíce, ukazujeme shovívavost k takovým chybám spolupracovníkův. Dobrý křesťan zapomíná urážek, ujímá se zanedbávaných, odkopávaných, vyslechně nenudě se ty, kteří s ním mluví, je laskavý ke všem, nenaříká na nikoho, nepomlouvá, nesočí, nekritisuje pohrdavě představené, neodkrývá uštěpačně slabosti jiných, všude pomáhá, ulehčuje, těší, radí. Snažme se o to! Často však lehko snášeti chyby druhých, ale těžko jich úspěch. Úspěch jiných nás často zarmucuje, pokořuje, ničí. Vědomí své přednosti vidíme, že jsme posunováni ne vpřed, ale vzad, a již nenávisť a zloba se vplížují do našich srdcí! Je bolesné viděti, že jsme zneuznáváni! Pamatujme však, že nepracujeme jen pro odměnu lidskou a pozemskou, a dostačíž nám věděti, že povinnosti své jsme přesně dostáli. A vidíme-li snad jiné, jak v kariéře rychle vpřed spějí, ale jinak schopni jsou, vyplniti místa jim propůjčená, pak nezávidíme jim toho úspěchu, ale radujeme se, že na místech těch jsou lidé, kteří věci lépe prospějí než snad my sami.

Druhou naší povinností je pomáhati spolupracovníkům. Nepronásledovati bližního, neignorovati ho, strpěti ho a p., toť není zrovna příliš mnoho a těžko; jsme povinni více: pomáhejme mu, prospívejme mu. Jak? Dodávejme mu odvahy na př.; to ovšem neznamená, lichotiti mu. Lichotky mezi spolubratry jsou tak nemístny, jako tiché a studené mlčení je tvrdo a lásce odporno. Představený informuje se o pracích podřízených; spolupracovníci si sdělují své úsilí a své úspěchy. Vyslechnouti prostě elaborát kamaráda, je dodávati mu myslí; ujistiti ho, že jeho práce není ztracena, že není bez vlivu na duše, že se daří, toť povzbuzovati ho. Na toto jednání se tak mnoho zapomíná, a přece jak málo je lidí, kteří by se bez něho dovedli obejít!

Abychom spolupracovníkovi dali potřebných pokynů, třeba ovšem opatrnosti a taktu. Především vystříhejme se, abychom ho pokořovali; poučme ho, osvěťme ho, ale nepokořujme ho. Postřehli jsme chybu u některého učitele buď ve vyučování, nebo v chování, nebo nedostává se mu jistých informací, tak že jeho kompetence je nedostatečna. Nejlépe bude oznámíme-li chybu všeobecně; nepostačí-li všeobecné vytknutí, promluvíme s ním v soukromí; provedeme-li to taktně a láskyplně, napravujeme neporaňující. Brutální zakročení v takových případech zasazuje jistým duším nezhojitelné rány. Týž takt je nutný, když máme někoho poučiti. Často pouhá otázka vše vykoná; nutnost odpověděti na danou otázku přinutí učitele hlouběji se obrátiti s problemem, který byl dosud jeho slabou stránkou.

Nic bratrštějšího nad tuto ochotu sloužiti a prospívati, kde jen možno. Čiňme to vždy rádi a ochotně, tak aby spolubratr nikdy neváhal k nám se o pomoc obracet. Čiňme to vždy delikátně, opatrně, skromně, abychom nevypuzovali učitele ze srdcí a ducha žákův, naopak, abychom posíci jeho ve škole upevňovali. Guibert resumuje tuto lekci lásky, dí krátce: „Buďte jeden druhému zdrojem radosti; dávejte svým bratřím almužnu štěstí.“ Smutné a mrzuté povahy jsou ti, kteří nepřivětivi jsou k bratřím a rozmilí k lidem cizím. To je slabost a nelaskavost. Dle krásného slova Guibertova, je velikým uměním „hebkost obracet do nitra“. Osvojme si toto umění a rozsívějme kol sebe radost a štěstí!

Několik poznámek o učebné osnově pro školy obecné navržené VIII. zemskou konferencí učitelskou.

(Část referátu učitele Leopolda Bartoše z Lipníka na výborové schůzi „Spolku katolického učitelstva“ konané v Přerově dne 15. října 1911.)

Poslední (VIII.) zemská konference učitelská zabývala se důležitými, školy, učitelstva i mládeže se týkajícími otázkami. Vedle „Péče o dítě“ a úvahy „O právních a hmotných poměrech učitelstva“ významným úkolem této konference byla práce spojená s revisí učebné osnovy pro školy obecné. Zvláštní náhodou se stalo, že jak předpravné práce VIII. zemskou konferencí, tak i příslušné referáty, ať již ve schůzích odborových nebo plenárních, měli v rukou kollegové, členové t. zv. organizace pokrokového učitelstva. Spolek katolického učitelstva, resp. jeho členové, byli při tom všem čestně pominuti. Nechci se rozepisovati, proč, z kterých příčin se tak stalo, jen soudím dle toho, s jakou nelibostí byly přijímány návrhy členů „Spolku katolického učitelstva“ na konferenci přítomných, že ono opomenutí naší organizace stało se z čistě politického smýšlení pokrokového učitelstva. Že by členové našeho spolku byli kollegy z protivného tábora považováni za méně schopné pro řešení konferenčních otázek, to nedá se ani mysliti.

Toto, ať již nahodilé nebo úmyslné opomenutí členstva našeho spolku při konferenčních pracích nemohlo zůstati katolickým učitelstvem nepovšimnutó. Máme i my nejen právo, ale i svatou povinnost o zdravou reformu školních otázek pečovati. Chceme-li, aby 1. §. říšského zákona o školách obecných, jednající o tom, k čemu jsou školy obecné zřízeny, byl zachovávan, snažíme-li se v důsledcích tohoto zákona ve škole jak ducha náboženského tak i vlasteneckého zachovati, a bráníme-li tomu, by škola obecná nepřešla do služeb pouhého volného světoobčanství, tu nemůže toto nikdy býti důvodem, pro který katolické učitelstvo by nemělo na řešení důležitých otázek školních podílu bráti.

Z této příčiny podrobilo katolické učitelstvo konferenční jednání vlastní kritice a jednak v těchto listech, jednak v „Katolickém Učiteli“ bylo podáno několik úvah, pohledů to na práci na poslední zemské konferenci vykonanou. Poslední čísla našeho listu upozornila, čeho bylo v referátu „Péče o dítě“ pp. referenty o tom tematú na zemské konferenci učitelské opomenuto. K referátu o právních a hmotných poměrech učitelstva, jakož i k referátu p. ředitele J. Úlehly o potřebě revise učebné osnovy pro školy obecné zaujali jsme své stanovisko v „Katolickém Učiteli“ ročník II. sešit 22. a ročník III. sešity 1.—6.

Jelikož otázku revise učebné osnovy pro školy obecné považuji za nesmírně důležitou nejen pro příští poslání školy obecné, ale též pro další život našeho národa, proto vracím se ještě jednou k projednanému již referátu o tomto předmětu.

Po zralém uvážení pravím, že vše to, co dle protokolu VIII. zemské konference učitelské jako návrh na změnu učebné osnovy pro školy obecné podáno bylo, nesrovnává se s určením školy obecné. Další řádky slova moje potvrdí. Nenalézám ani spojitosti mezi důvody, kterými p. referent řed. Úlehla změny osnovy se dovolává a mezi nutností osnovu školy obecné zrevidovati. Změny učebné osnovy dovolával se p. referent následkem velikého pokroku v technice, průmyslu, hospodářství, ve vědách — hlavně přírodních. Nevím, jak by onen pokrok měl vynucovati změnu celé učebné školy obecné. Za tím účelem snad by stačilo jen časově doplniti nebo poopraviti učivo dotyčného vyučovacího předmětu. K tomu není potřeba změny učebné osnovy. To svědomitý a pozorný učitel sám učinil z vlastního popudu bez všeliké obavy, poněvadž dnešní stávající učebná osnova svojím rámcovým podáním to dovoluje. To také dovoluje i říšský zákon o školách obecných ze dne 14. května 1869 částka A. §. 3., kde se praví: „V kterém rozsahu má se těmto předmětům vyučovati, záležeti bude na tom, na jakém stupni jednotlivá škola se nachází, co se týče počtu sil učitelských“ Myslím, že stejně, ať se alikarin dělá uměle nebo neuměle, kafr hotoví se uměle nebo neuměle, zda telegrafuje se drátem či bez drátu, a p., že škola obecná musí učiti čtení, psaní, počítání, musí klásti základy prvních vědomostí a dovedností, musí buditi a cvičiti duševní mohutnosti dítěte, musí toto vésti k samočinnosti, klásti základy mravnosti a p. Viděl-li p. referent potřebu, aby mládež byla lépe připravována pro hospodářské boje 20. století, tu není toto také důvodem pouze pro změnu učebné osnovy školy obecné, ale spíše má to býti pohnutkou, by školství vůbec byla věnována opravdová pozornost. Lepší přípravy mládeže pro hospodářské boje 20. stol. nebude docíleno pouhou změnou učebné osnovy školy obecné, ale: 1. bude-li postaráno o náležitý počet škol, 2. nebudou-li třídy žactvem přepřehovány, 3. budou-li školy obecné náležitě potřebnými pomůckami učebnými vyzbrojeny, 4. bude-li přísně šetřeno zákonů a nařízení ve příčině návštěvy školy obecné, 5. bude-li umožněno, zvláště pracujícímu lidu, by překážky, které se pravidelné návštěvě školy jeho dětem v cestu stavějí, byly odstraněny. Dále lepší přípravy pro hospodářské boje 20. stol. nemůže se náš dorost dodělati na škole obecné, ani na střední, jako spíše na školách odborných: průmyslových, hospodářských, obchodních, pokračovacích, pro jejichž zřizování důvod p. referenta mnohem vhodněji svědčil, než pro reformu osnovy školy obecné. Tímto důvodem dožadoval se p. referent, by škola obecná podávala jakési odborné vzdělání. Měla-li slova jeho ten význam, pak mluvil úplně v nesouhlase se svým vlastním orgánem „Věstníkem“, kdež v roč. X. str. 177. čteme: „Všichni zapominají, že škola má poskytovat jen všeobecné vzdělání, ne „odborné“ poznatky že člověk má se učiti nejen ve škole, ale stále, a že škola musí přihlížeti k chápavosti dětí v školním věku . . .“ Ba p. referent byl by tu dokonce v odporu se svými vlastními slovy, neboť dle protokolu VIII. zems. konference (str. 15.) dovolával se zásady: „Osnovy učebné buďte **normálními**, vymezuje škole obecné tolik učiva, kolik se ho může nacvičiti podle dosavadních zkušeností učitelstva českého i za poměrů méně příznivých“.

Z celého jednání a usnášení ve příčině opravy učebné osnovy jest vidno, že příslušným činitelům nejednalo se tak o změnu osnovy, jako spíše o reorganizování celého obecného školství. Pan referent sám to doznal.

Pravil (prot. str. 9.): „Nejde tedy o to, aby v osnovách přesunulo slovo nebo věta s řádku na řádek, jde o to, aby se změnil **duch našich osnov a duch, v němž se podle těchto osnov ve škole pracuje**“. Kdo zná, jaký duch nové doby jest pokrokářskému učitelstvu ideálem, ten též snadno vycítí, o jakého ducha jim u školy obecné běží. Já poznamenávám, že vývody p. referenta, kterými se zmodernisování školy obecné dovolává, kryjí se úplně s požadavky, které budoucí škole klade organizace sociálně-demokratická, jak jsem se přesvědčil z brožury: „O práci, významu a některých vadách lidového školství“ vydané letos nákladem tiskového výboru československé sociálně-demokratické strany dělnické v Praze.

Pan referent ve své řeči pravil také (protokol str. 7.): „Jsme povinni vědět, co po nás žádá nejen doba nová a její rozvoj, ale také, co nám dovoluje, ba přikazuje současná věda paedagogická“. Každý by očekával, že p. referent několik takových příkazů současné vědy paedagogické, žádajících změny učebné osnovy, uvede, ale o tom poměrně málo hovořeno. Snad jedním takovým příkazem současné vědy paedagogické měla být poznámka, kterou tuto cituji (protokol str. 13.): „Dnes víme, dosvědčují nám to vědy přírodní i duchovní, že dítě jest tvor živý, který se rozvíjí tak, aby vospěl na bytost podobnou svým rodičům. Co se z fazolky narodí, to nasadí listy, až přijde čas, rozkvete, až přijde čas, odkvete a vydá plod; a podle toho, jaké byly rostliny rodičovské, může se dosti bezpečně tvrditi, kdy se to všecko stane a jaký bude plod. Co se narodí z rodičů lidských, to se chce státi člověkem. Rodiče chodili, proto se dítě chce naučiti lidské chůzi, všecko ho (Snad „je“ má být?) nutí, aby se lidské schůzi naučilo; rodiče mluvili, proto se dítě chce lidské řeči, všecko ho (!) nutí, aby se mluvit učilo“ Jako celý referát, tak zvláště toto místo vede k přesvědčení, že organizace pokrokového učitelstva chtěla na zemské konferenci blýskati se velkými učenostmi, ale při tom zapoměla, že někdy od vážného ku směšnému bývá jen nepatrný krok. Svět musí být vděčen p. referentovi za jeho důležitý vynález, kterého se studiem věd přírodních a duchovních dodělal, že „**dítě jest živý tvor**“. Dokazovati, že dítě jest tvor živý, nebo fazolku přirovnávati s člověkem jako rostlinou rodičovskou a v tomto viděti příkaz současné vědy paedagogické pro změnu učebné osnovy školy obecné, toto přece jest málo vědecké, málo věcné, málo vhodné. Kdyby nejednalo se při tom o vážnou věc, svádělo by to k smíchu.

Pan referent vytýká starým, t. j. stávajícím osnovám, že jsou překladem z němčiny. Nevím, zda možno i tuto výtku vážně pojímati, když on sám horuje pro vymoženosti škol cizích, a když dnešní obecnou školu proměnil by rád ve školu typu amerického nebo anglického. Nic mu při tom nevádí, že na jiném místě svého referátu, jak již citováno bylo, dovolává se, aby učebné osnovy pro obecné školy budovaly se na těch zkušenostech, k nimž dospělo učitelstvo české. (Protokol str. 14.) Mimo to úvaha p. referentova chová místy takové vazby vět a nově vynalezená slova, ku př. protokol str. 9. řádek 12. s hora: „Zákonnost a ušlechtilá skladnost jazyka“, že svádí to k silnému podezření, jako by myšlenky jeho byly též překladem z některého cizího jazyka.

Důvody pro potřebu změny učebné osnovy školy obecné nemožno od organizace pokrokového učitelstva bráti vážně též proto, že členové její jsou pro všelikou volnost, a tudíž pro žádné osnovy vůbec. Dokáží to ze slov p. referenta samého. Dle protokolu str. 8. pravil: „My ve škole chováme se dosud jako Mestrovíčův mistr volající na žáka: Počkej, hochu, až ti narostou vousy!“ Tím jest jistě míněno, že bráníme žákovi v postupu v učení dle jeho vůle. On musí na nové poznatky čekati, až většina žáků ve třídě si dřívější byla osvojila. Tím vyslovuje se pan referent jasně proti osnovám. Na jiném místě — protokol str. 11. — pravi: A proč se donucuje učitel ještě dnes, aby pracoval buď podle starých osnov nebo se svolením zemské školní rady směl kresliti jenom to, čemu se říká volné kreslení. Proč se mu opět nedovoluje, aby směl pracovati jinak? Vždyť ten, kdo o žádosti učitelově rozhoduje, ani neví, co učitel chce a jak by snad zlepšil, rozšířil a zdokonalil metodu tohoto vyučování? **Co jsem pravil o kreslení, ovšem platí o všech předmětech vůbec . . .**“ Toto místo ještě jasněji mluví, že **žádné osnovy** jsou moderním požadavkem pokrokového učitelstva. Proč tito proti svému programovému přesvědčení podávali na zemské konferenci návrh pro příští osnovy učebné, zůstává záhadou.

Ne příliš ušlechtilé vyjímaly se v řeči referentově skeptické poznámky o době staré, tudíž i o staré škole. Přece doba před 50 lety nemohla se zabývati tím, čím doba naše. Vytýkati době minulé, že se zabývala jen entitami a jestotami, vyjímá se asi tak, jako když mladý učitel odsuzuje činnost učitele staršího, pokládaje toho za nevědomého a zpátečnického. Pokrokové učitelstvo chce „stálý rozvoj a pokrok“ (protokol str. 9.). Toť fráze asi taková, jako chtěti, aby svítilo slunce. Stálý rozvoj a pokrok byl, je a bude i tehdy, když si ho pokrokářské učitelstvo přát nebude.

Ve znamení stálého rozvoje obecného školství měly býti na zemské konferenci učitelské zdělány návrhy na nové učebné osnovy pro školu obecnou. Celý tam podaný elaborát na zavedení nových osnov může však sloužiti jen za slabý podklad příštím učebným osnovám školy obecné. Jest v něm patrná celá řada nedostatků. Stručně jen na některé vady dovolím si poukázati.

Předně navržené osnovy nejsou v souhlasu se zásadou samým panem referentem doporučovanou, t. j.: „Osnovy učebné buďte normálními, vymezujte škole obecné tolik učiva, kolik se ho může nacvičiti podle dosavadních zkušeností učitelstva českého i za poměrů méně příznivých (protokol str. 15.)“ Tvrdím že navržené osnovy obsahují nejen tolik učiva, kolik určují nynější osnovy, ale v každém předmětu mnohem více. Dokladem toho jest navržené učivo z jazyka vyučovacího a z počtů. Normálnosti při sestavování tohoto návrhu šetřilo se snad v nižších ročnících školy obecné; za to ve vyšších ročnících: 6., 7., 8. nahromaděno učiva příliš mnoho. Tak navržená osnova z počtů pro 7. a 8. stupeň (protokol str. 38.) hodí se zcela dobře pro III. třídu měšťanských škol nebo ještě lépe pro školy odborné. (Pro pohodlí pp. čtenářů zmíněnou osnovu z počtů pro 7. a 8. stupeň školy obecné připojuji k laskavému posouzení: Písemné počítání v celém rozsahu i s výhodami. Počítání se zlomky obecnými, nejčastěji se vyskytujícími. Počty procentové a úrokové (rabatové a skontové). Pojišťování. Soustava metrických měr. Metr pevný a prostorový. Výpočty ploch a těles: Základy

jednoduchého účetnictví. Poučení o směnkách, kolkování, převodu majetku, cenných papírech, amortisace, složené úrokování, šekového řízení a dopravnictví. Počty dle jízdního řádu. Dle místních poměrů přihlížeti k počtům národohospodářským, hospodářským, u děvčat k počtům, odnášejícímu se k domácímu hospodářství.) Jak při sestavování návrhu na zavedení nových osnov šetřilo se zásady o normální míře učiva, ještě lépe dokazuje osnova z realii. Uvádím navržený „účel“ vyučování realiím — protokol str. 39. —: „Poznati v základních rysech vývoje škerenstva, aby budoucí občané mohli porozuměti přírodním jevům a útvarům lidské společnosti a tím zjednali si reelní základ světového názoru, i správně dovedli hodnotiti život“. K tomu připojuji navržený „účel“ učiva přirodozpytného (protokol str. 43.): „Přirodozpytem ujasňujeme pojmy prostoru, hmoty, pohybu a síly a vedme žáky, aby dovedli postřehnouti zákonnou vzájemnou závislost přírodních jevů a využítokovali jich pro praktický život. Vzbuzujeme úctu k fyzické i duševní práci.“ Vizme také část navrženého učiva pro 7. a 8. školní rok z přírodopisu (protokol str. 42.) „Seznámí se (žáci) s vlivy působícími degeneraci“, „Význam a potřeba ostřízlivění a p. Citované „účely“ dlužno odsouditi jednak pro jejich nesrozumitelný, rohatý sloh, jednak možno je pro jejich frázovitost považovati za téměř americkou reklamu vědecké zdatnosti pp. navrhovatelů. Snad „zjednávaní reelního základu světového názoru“ nebo „správné hodnotnění života“ nebo „ujasnění pojmů prostoru, hmoty, pohybu a síly“ nebo „seznávaní s vlivy degeneraci působícími“ a p. hodí se pro vyšší učiliště, než je škola obecná, pro vyspělejší rozum, než jest rozum žáka školy obecné. Poznámávám také: Je-li učitelstvem veden nářek na dnešní obsáhlost učebné osnovy z realii při stávajícím osmihodinném týdenním vyučování těmto předmětům, jak teprve bude možno vyhověti navrženým osnovám při dožadovaném umenšeném počtu hodin!

Vedle „účelu“ vyučování jednotlivým předmětům školy obecné uvádí se v podaných osnovách celá řada „zásad“ téměř u každého předmětu učebného. Všimneme-li si těchto blíže, seznáme, že mnohé z nich spadají do methodiky dotyčného předmětu. Ku příkladu:

Přírodopis — protokol str. 41. — zásada 2.: „Látka rozvljež se dle ročních dob od zvířat, rostlin, minerálů, známých analogií k méně známým a neznámým“.

2. Přírodopis — zásada 4.: „Pozorovati život přírodních jedinců i prostředí, v němž žijí. V příznivých poměrech nebudiž sám jedinec pozorován, nýbrž celá charakteristická přírodní skupina nebo přírodní obraz.“ Těmito a podobnými navrhovanými „zásadami“ mluví navržené osnovy proti hlavnímu referentu řediteli p. J. Úlehlovi, který dle protokolu str. 15. doporučoval: „ osnovami se nepředpisuj učitelů učebná methoda; . . . “

Jiné navržené „zásady“, jakož i některé požadavky, buď „účelu“, nebo přímo v osnovách uvedené, spadají do vychovatelského úkolu školy obecné. Uvádím jen některé:

1. Zeměpis — účel — protokol str. 39.: „ vypěstiti lásku k zemi, úctu k lidské práci a snahu po následování“.

2. Přírodopis — osnova pro 5. školní rok — protokol str. 42.: „Zásady rozumné životosprávy.“

3. Přírodopis — účel protokol str. 43.: „ . . . „Vzbuzujeme úctu k fyzické i duševní práci“.

4. Přírodopis — osnova pro V. tř. — protokol str. 44.: „ . . . Ze životopisů osob zasloužilých o vědu budiž zjevno, že jen vytrvalá, důsledná práce je podmínkou úspěchu a pokroku...“

5. Dějepis — zásada 6. — protokol str. 45.: „Pěstí toleranci, humanitu“. Jak vidno, úcta k práci opakuje se tu třikrát na různých místech. Aby dítě nabylo úcty k práci, k tomu se nepřivede vyučováním, ale vychováváním. Podobně k moudré životosprávě musí být dítě vedeno nejen v přírodopisu páté třídy, 5. školního roku na pětileté škole, nýbrž k moudré životosprávě musí být zase vychováno a to hned od prvního školního roku. Pěstění tolerance a humanity má být jakýsi důsledek účinné lásky k bližnímu, k níž nemožno dítě přivést pouze učením dějepisu, ale řádným vedením dítěte po dobu celé jeho školní docházky.

Zvláštní jest, že pp. navrhovatelé vzpomínají různých „zásad“ a momentů, z nichž mnohé, jak jsem ukázal, více do výchovy patří, ale v celém návrhu není vzpomínáno ničeho, co by nasvědčovalo výchovnému úkolu školy obecné, jí zákonem danému, totiž: „nábožensko-mravní výchově“. Snad slova „Bůh“, „mravní zákon Boží“, „moudrost, všemohoucnost Boží“ jsou pojmy, jichž dle toho nemá přístě býti ve škole mimo hodiny náboženských více vzpomínáno!

Mnohým pak dalším navrženým „zásadám“ patřilo by místo vlastně v „účelu“ toho nebo onoho předmětu. Ku příkladu:

1. Přírodopis — zásada 3. — protokol str. 41.: Popis druhů pouze diferenciativní, hlavně přihlížeti, jak jedinec je k životu vyzbrojen“.

2. Přírodopis — zásada 5.: „Důtklivě buďtež žáci poučení o ochraně zvířat i rostlin“.

3. Přírodopis — zásada 6.: „Nauka o těle lidském ve směru biologickém, péče o zdraví“.

4. Přírodopis — zásada 7.: „Nauka o polním hospodářství“.

5. Přírodopis — zásada 8.: „Z minerálů jen nejhlavnější; stručně o zemské kůře a o složení půdy v okolí“.

6. Dějepis — zásada 4. — protokol str. 45.: „Kulturní a sociální vývoj vlastního národa“ a p.

Maně se tážeme: Proč u každého předmětu tolik „zásad“? Páni referenti a navrhovatelé snažili se podati „účel“ každého vyučovacího předmětu hodně učeně. Tím se stal také onen „účel“ nesrozumitelným. Proto viděli se nuceni podati jakési bližší vysvětlení k němu, k čemuž jistě mají částečně sloužiti za „účelem“ uvedené „zásady“. Pozoruhodno též, že p. referent (dle protokolu str. 11.) dovolával se rámcových osnov. Pravidl: „Osnovy mají býti jenom rámcem“ Shrneme-li však obsah „účelů“, „zásad“ a vlastních

osnov jednotlivých předmětů, tu sledujeme, že k podrobným osnovám není daleko. A přece, když naši členové na konferenci přítomní dovolávali se (protokol str. 19.) osnov podrobných, t. j. ne snad na hodiny vypracovaných, ale šlfe k vůli jasnosti rozvedených, nepotkal se jejich návrh se souhlasem konference.

Dále možno vytknouti, že nejen „účely“, ale i četná místa v osnovách samotných jsou nejasně podána. Vybral jsem zase jen několik příkladů:

1. Vyučovací jazyk — osnova 5. škol. roku — protokol str. 33.: „. . . Poměr částí věty jednoduché . . .“ Soudný čtenář otaže se: Poměr? K čemu? Schází tu druhý člen poměru! Má snad státi: Vzájemný poměr částí věty jednoduché?

2. Přírodopis — osnova 4. škol. roku — protokol str. 42.: „Žáci pozorují jedince a v příznivých poměrech i malé přirozené přírodní skupiny . . .“ Výklad pro malé přirozené přírodní skupiny může býti jistě rozmanitý.

3. Dějepis — účel — protokol str. 45.: „. . . . Vyučování toto rozvíjej cit i vůli dětí, úsudek a paměť“. — Škola obecná plnila by špatně svůj úkol, kdyby pouze v dějepisu bylo dbáno toho, aby se rozvíjel cit i vůle dětí, úsudek a paměť. Toto není úkolem pouze vyučování dějepisného, ale tento cíl náležel každému nčebnému předmětu školy obecné, jest to úkolem veškerého vyučování vůbec.

4. Dějepis — zásada 9. — protokol str. 45. „Z mimočeských dějin vyučování dějepisné dotýkej se jen těch, jež působily na rozvoj událostí našeho národa aneb prospěly všemu lidstvu“. — Kdo by chtěl při vyučování dějepisu této zásady šetřiti, musel by probrati na škole obecné dějiny celé Evropy.

Konečně navržené osnovy — vlastně přijeti jejich — žádá veliké opatrnosti. Za velmi choulostivý bod považují požadavek, by v přírodopisu (protokol str. 42.) seznamovali se žáci 7. a 8. stupně s vlivy působícími degeneraci. Ne menší opatrnosti žádá pojetí do příštích osnov pro školu obecnou požadavku, jehož se navržené osnovy na různých místech dovolávají, totiž: četba mimočítanková. Jaký by byl výběr článků četby mimočítankové, možno si již dnes pomysleti. Požadavek tento není nic jiného, než lstivý útok pokrokářského učitelstva na nejvyšší zemský školní úřad. Známe úmysly „přátel moderního rozvoje a pokroku ve školství“! Není tomu dávno, co pan nadučitel Holub z Vacenovic (Franta Šimanovský), zdá se mi, že dokonce předseda učitelské jednoty okresu kyjovského, rozzuřil se v sociálně-demokratické „Rovnosti“ proti školním čítankám a vypočítával, kolikrát se v nich vyskytuje slovo „Bůh“, které prý je dokonce všude pěkně s velkým B psáno. V témž článku p. nadučitel Holub kladl za povinnost poslancům svobodomyšlným, by žádali, aby všechno pokrytectví a nábožné fňukání bylo ze školních čítanek vůbec vyloučeno. Kdo prý si na takové hlouposti potrpí, má k tomu katechismus a bibli. Čítanky školní mají děti poučovat a ne prý ohlupovat!

Již z těchto poznámek je dosti patrné, že osnovy poslední zemskou konferencí učitelskou navržené nejsou tak dokonalé, aby zdařile mohly nahraditi

osnovy staré — dosud užívané. Proto také pevně doufám, že veleslavná c. k. zemská školní rada nedá se zlákat krásnými a zdánlivě velmi učenými frázemi a nepřiloží návrhům na zemské konferenci učiněným velkou váhu. Jisto jest, že návrhy ty nevycházejí z praxe nabyté zkušenostmi v oboru paedagogiky a didaktiky, ale spíše jsou diktovány přepjatým moderním pokrokem a snahou získati školství obecné onomu proudu, který pracuje pro odstátnění a odcírkevnění školy obecné. Že každá ostatní péče o zdokonalení obecné školy není tu upřímně míněna, v tom posilňuje mne následující projev: Asi týden před zasedáním VIII. zemské konference přinesly „Lidové Noviny“ ve svém „Školském obzoru“ z pera referenta M. (jistě učitele) tento úsudek o škole obecné. „Jest škola pro děti? Není, odpovídá Bedřich Daab zajímavě asi v těchto vývodech: Kdysi vzala začátek instituce duševního pěstění, jež se jmenuje škola. Jest asi velmi dávno, co poprvé kdosi na to přišel, aby ostatní kolem sebe shromáždil, by na ně přenášel duševní dovednosti a názory. On byl přesvědčen, že vlastnictví těchto dovedností a názorů jest veliké ceny. Ale jest otázka, činil-li tak v zájmu žáků.“

Lze se domnívati, že spíše při tom na sebe myslil: Buď považoval svůj vynález za tak důležitý, že chtěl jej uchrániti před zapomenutím, anebo myslil na limotný a ideový prospěch, který jeho osobě rozkveté, když jeho jméno objeví se v nimbu moudrosti před světem.“ Z toho projevu činím závěr: Kdo chová, šíří, čtenářstvu předkládá myšlenky, jako by škola byla výplodem lidské pýchy nebo sobeckosti, u toho snaha po zdravém rozvoji školy nemůže býti upřímnou.

Slyšel jsem přednášku o ideálních příštích osnovách, které VIII. zemská konference učitelská vypracovala. Jak jsou tyto navržené osnovy ideální, patrné z těchto řádků. Ještě více by ideálnost jejich pobledla, kdyby sestavilo se srovnání osnov stávajících a osnov navržených. K tomu asi také dojde.

F. JOSEF FELIX.

Význam náboženství ve školách sv. Jana de la Salle, výchova moderní a názory Dr. Förstera.

(Dokončení.)

Výklad umučení Páně na př. třeba připojiti k zažitým citům deprimující izolace ve formě povznášejícího a povzbuzujícího jich vyložení.

Kdo zlé nesplácí zlým, kdo pěstuje velikomyslnost místo pomsty, kdo zlou pomluvu zodpoví laskavým úsudkem, kdo přijímá urážky mlčky zřídka kdy a jen od lidí stejného smýšlení klidí lásku a úctu; velká massa se mu posmívá, označí ho jako zbabělce nebo idiota právě proto, že se izoluje od toho, co činí hromady lidstva. Když posměch zůstává bez účinku, tu stádo lidí vypukne v náhlý elementární nenávist; cítí v dobrém jednání

kritiku svého jednání, cítí se náhle jako lidé druhého řádu, protože jest tu jeden, jenž nejedná tak, jako oni.

Čím větší izolace, tím větší jest reakce a tak nastává nevyhnutelné mučení pro ty, kteří se byť i v nejmenším lišili od obecného množství. Jsou bičováni, uplíváni, posmíváni, ukřižováni, ať si jsou v obecném množství, v povolání nebo ve veřejném životě. V tomto bytí náleží už vyššímu řádu a cítí jeho žehnání, blaženost, stupňovaný život, jenž vyniká nad obor čistě smyslných radostí. — Toť most od obecných zkušeností životních k porozumění evangeliu.

„Přemohl jsem svět . . . Otče, odpusť jim; neboť nevědí, co činí.“
Křižují sami v sobě a v jiných, co jest vyššího a bez čehož nemohou žítí“.

Toť nyní souvisí se zkušenostmi duší dětských. Hoch zažil už, kterak byl posmíván jako zbabělec, protože jistá hrubství nechtěl podniknouti s ostatními. Cítil se izolován. Těžké bylo pokušení opustit izolaci a vrátit se k obecnému množství. Tato zkušenost budiž východištěm.

Ukáže se, že člověk nemá jednati šlechetně a láskyplně k vůli lidem, nýbrž také z lásky k Vyššímu, aby se zachoval čist ode všeho hrubství; že láska jest vyšší život a květ, zcela nezávisle od toho, jak se o ní soudí. Jen tak dá se vyšší příklad jinému, když se snáší jeho nepravý výklad a pronásledování. Skutečná pomoc a dobrota tímto způsobem je daleko těžší a vyžaduje větší síly, než-li se v počátku domníváme, neboť musíme se učiti snášeti nevděk a zůstatí osamoceni.

Tímto výkladem otevře se dětem znenáhla duševní obzor. Odtud se pokročí k vyložení Zmrtvýchvstání a oslavení, aniž by bylo třeba celý obsah zoráv evangelických vyčerpati, nýbrž stačí opět připojení ku vnitřním zkušenostem a odtud otevrou se opět dálky nového obzoru. Řekne se: „Když jsi posmíván, urážen a poškozován, protože sám sebe zapomínáš a přemáháš, pak nemysli, že tvé sebezapomenutí a sebezapření jest nadarmo. Všimni si jednou toho, jak ti bude po každé oběti volněji, jak život duše tvé bude mocnější a radostnější každým vítězstvím nad zvířetem v tobě, jak cit míru a nezlomné pevnosti tvoou celou bytostí provane. Kdo toho jednou okusil, nevrátí se více do starého otroctví. Když to zažiješ jen jednou v nejmenším, spadnou ti jako šupiny s očí a pochopíš nekonečnou blaženost toho, jenž pravil: „Přemohl jsem svět“. Porozumíš, proč mluví se v evangeliu o životě věčném a o zmrtvýchvstání, o království Božím, do něhož vejdou, kteří následovali Krista; neboť to, co nás odlučuje od země, nemůže jinak než nebeskými obrazy bytí označeno. Žijeme ve světě, kde vládne zákon tíže a posloucháme-li svých pudů tělesných, máme v sobě cit, jakoby nás táhlo ke tmavé hlubokosti země, kde oheň a voda v hrubých spoustách se promíchávají — ale když přemůžeme tělo, tak lelice jest nám kol srdce a zdá se nám, jako bychom stoupali vzhůru do čistších výšin — jest pak které slovo krásnější, nežli o království Božím, jež nepřichází viditelně, nýbrž uvnitř se ohlašuje rostoucí blažeností a nám tušiti dává, že jsme získali podíl na nepomíjejícím?

Tedy: **dobré a vyšší v člověku** bude vždy trpěti ve světě obtíže, bude ukřižováno a pochováno -- ale jen zdánlivé jest jeho zahynutí, ve skutečnosti

má život věčný a zmrtvýchvstání. Jen kdo béře kříž na sebe, bude povýšen, to jest, uzraje k nejvyššímu životu. Zkus jeden jediný skutek proti svévoli vlastní a svým žádostem a porozumíš všemu!

Tímto výkladem odstraní se hned v zárodku daleko rozšířený mylný názor a morálka neohrabané odplaty, anoť ve skutečnosti jedná se o nevýslovné vnitřní stavy duševní, jež jsou nerozlučnými následky duševního přemožení smyslného člověka a které dle nauky náboženské — ano už v tušeních Platonových — dle nejvnitřnější své bytosti připravují budoucí neomezené společenství duše lidské s Věčným.

Četli jste kdy verše:

Aber so du dies nicht hast — dieses Stirb und Werde,
Bist du nur ein trüber Gast auf der schönen Erde.

Uvádí příklad, kde hoch vzdal se výletu, aby byl společníkem své churavé sestře. Zapřel se a vítězstvím lásky stal se vyšším člověkem. Jako foenix z popela, tak stoupá z hořcí hranice sobectví krásnější člověk.

Foersterova reflexe o štědrém večeru dělnickým dětem 11—12letým. Před dávnými časy byl mocný král, jenž vytáhl s vojskem do cizích zemí, páčil vesnice a města a obyvatele přivlekl do zajetí. Svě činy dal vtesati ve skály a když cítil blížící se svůj konec, dal si zříditi z ohromných kamenů palác a tělo své poručil vložiti do drahocenných masť, aby takto vzdoroval smrti.

Ale jeho jméno nežije mezi námi, naše tváře nezáří a naše srdce nebuší, slyšíme-li o něm. A přijde den, kdy bouře a déšť rozruší poslední kámen jeho pomníku a písek pouště rozvěje po jeho stopě, jakoby nikdy nebyl žil.

Před dávnými časy žil také král, jenž neměl žádných vojinů, neprolil žádné krve a nepálil žádných domů. Svě jméno nevryl ve skály, nýbrž v srdce lidská. Hříšníkům podal ruku, pohladil čela nemocných láskyplně, svítil světlem milosrdenství v nouzi chudiny a setrval až na kříž v odpuštění a trpělivosti. Kteří ho nejkrutěji pronásledovali, těm daroval svůj nejlhubší soucit a toužil po tom, svým příkladem vykoupiti je z jich divokosti.

Nepostavil si žádný náhrobek jako staří králové — a přece vidíte všude ve velkých městech jako v nejmenší vesnici dům posvěcený jeho památkou, čnějící do nebe a dokonce i nad lidskými obydlími až blízko věčného sněhu zvoní se v kapliče v upomínku na jeho dílo lásky — a dnes slaví se na celém světě svatá noc jeho narození.

Vizte: moc dobroty jest větší a věčnější než všecken válečný lomoz světa. Váží bloudícího jako světlo otcovského domu v temném lese. Nebojte se nikdy, že dobrota a srdečnost přicházejí nazmar. Každé vládné slovo a každá velká láska jsou nesmrtelná, vítězí nad pohaněním a posměchem a tiše budou oslavovány v srdcích opuštěných!

Reflexe u Školských Bratří.¹⁾

V díle Dr. Jana de la Salle „Conduite des écoles chrétiennes“ se praví: „Účel reflexí jest jednoduché a krátké vyložení nějaké křesťanské myšlenky

¹⁾ Ukázky z díla „Anregende Ermahnungen, Reflexionen der Schulbrüder, ein hochbedeutsames Erziehungsmittel, Stein, Seminarlehrer.

vzhledem k nějaké chybě, již se máme varovati nebo vzhledem k určité náladě ducha nebo vůle, jižto chceme získati nebo zdokonaliti“. Dle idey Jana de la Salle má se směřovati zvláště k tomu, aby v srdcích dětí se upevnila hluboce svatá víra a zásady evangelia.

Dr. Jan de la Salle stanovil 5 artikulů, o nichž mají reflexe jednati nebo k nimž se mají vztahovati.

V pondělí: Pomůžeme, že tento den jest nám dán, abychom pracovali na spáse duší svých.

V úterý: Pomněme, že jistý den bude v životě našem poslední.

Ve středu: Učiňme pevné předsevzetí, celého dne dobře použítí, abychom Bohu sloužice věčného života dosáhli.

V pátek: Musíme býti hotovi raději zemřítí nežli Boha uraziti.

V sobotu: Mysleme na chyby, jichž se obyčejně dopouštíme a připravme se na příležitosti, jež jsou jich příčinami a vyhledávejme prostředníky, abychom se pochybení vystříhali.

Mohlo by se zdáti přílišným omezením požadovati, aby vždy znova se jednalo o těchto artikulích; ale uvážíme-li celý rozsah jich významu a vztahů, počneme souditi zcela jinak.

Téměř všichni Svátí milovali tyto typy pevnosti charakterů, vždy opět a opět k nim se vracejíce a v ně se prohlubujíce, snažíce se pojmouti je dle celého obsahu a uvéstí je v život praktický. Veliké myšlenky, plně a zcela pojaty, zplodí veliké a celé muže.

Tyto artikuly byly však přece počátkem XIX. století rozmnoženy na turnus o 5 týdních; konečně r. 1884 generální kapitola řádu stanovila, aby se reflexe též měnily dle církevních slavností, svátků a období, dle příležitostí postů, průvodů, zpovědi, sv. přijímání atp.

Při večerním zpytování řídily se otázky ranními reflexemi. V „Conduite des écoles chrétiennes“ se varuje, zneužití reflexí ku kárání, spílání nebo mluvení bez plánu a cíle. Nutno se na každou reflexi svědomitě připraviti tak, aby působila na rozum i na srdce; aby reflexe byly poutavé, nutno je přízpůsobiti chápavosti dětí. Musejí býti praktické a působiti tudíž na vůli.

Doporučuje se stanoviti jednotlivé reflexe dle určitého plánu už na měsíc napřed, aby učitel sám měl širší rozhled a mohl pracovati s vyšších hledisk přímo k žádoucímu cíli.

Při jednotlivých reflexích stanoví se vždy nejdříve pevný cíl, promyslí se předmět důkladněji, použije se případně vhodných spisů, vytkne se rozdělení na 2 nebo 3 části, připojí se příhodná přirovnání, doklady a příklady. Jest nejlépe konati přípravu tuto písemně a práce tyto si uložití, aby se jich opět někdy mohlo s prospěchem použítí.

Ton přednášky má se příslušně s obsahem měniti, brzy v živý a důtklivý, brzy v něžný a klidný, ale stále přesvědčivý. Vystřelci jest se tak zvaného tónu kazatelského a nesrozumitelných výrazů.

Při reflexích hleděti dlužno vždy v přední řadě na stránku praktickou, jež má účelem vzdělati a utvrditi přesvědčení a žactvo přivéstí k ušlechtilému

obcování, vyvarování se pochybení, jich na příležitosti nutno předem upozorniti, rovněž na momenty, kde třeba zápasiti s obtížemi a pěstovati sebezapření a sebekázeň.

Upozorňuje se na to, aby se doba 3—5 minut, určená k reflexím nepřekračovala.

Dr. Förster přeje si zvláštních hodin k vyučování ethickému vedle hodin vymezených vyučování náboženství, aby se učení navzájem doplňovalo. Průběhem vyučování má se hleděti při všech předimětech na příhodné momenty, jichž možno k poučení ethickému použiti; učitel nemá se obávati, že by tím mařil čas; neboť pracuje na vzdělání charakteru, jenž jest mnohem cennější než vyučování intelektivní.

Reflexe ve školách Bratrských v poměru k Försterovým mívají obyčejně formu vypravování, lícně a malých apologetických pojednání, jež jsou vyňaty z nevyčerpatelného pokladu Sv. Písma, věrouky a mravouky, učení o milosti, z církevního dějepisu, životů Svatých a zvláště hojně z praktického života a mají téměř vždy podklad náboženský. Poučení Försterova jsou vzdělána bez ohledu na náboženství, tedy na podkladu všeobecně mravním. Dr. Förster sám praví, že tvoří stupeň, jímž by se mravouka náboženská mohla počítati jakožto částí lehčí a od níž by se snadně a s hlubším porozuměním mohlo přikročiti k mravouce náboženské. Sám též doznává, že pouhý občanský ethos bez náboženství nemá tolik síly a ideálnosti, jako mravouka založená na náboženství, bez něhož se člověk přec jen nemůže obejít; neboť platí slovo „*Anima est naturaliter christiana*“ to jest, „Duše od přirozenosti jest křesťanskou“.

Dr. Jan de la Salle žádá, aby poučení mravně náboženská byla udělována správně methodicky, postupně s věkem a vzděláním dítek. Počítati se má, pokud možno záhy; neboť největší vnímavost oproti tomuto poučení má dítko. Počne-li se později, jak si Rousseau přál, když hoch už nabyt jakého přesvědčení nebo zálibu našel v ukájení nezřízených pudů tělesných a žádostivosti, pak jest už pozdě začít. „Zvykl-li si jinoch na cestu svou, neupustí od ní ani ve stáří“. (Př. 22. 6.) To platí o návyku dobrém i špatném. Též Dr. Förster žádá, aby se na charakteru pracovalo už v I. tř. obecných škol.

Reflexe dle Jana de la Salle požadují poučení a cvičení. Poučení udílí se vlastní reflexí, cvičení koná se průběhem dne; proto předsevzetí z reflexe plynoucí má býti blízké, to jest takové, k němuž jest příležitost nedaleka, pokud jen možno ještě téhož dne; neboť předsevzetí na skutky a okolnosti vzdálené se obyčejně zapomíná; odtud výrok „Cesta do pekla jest předsevzetími vydlážděna“. Poučení však bez předsevzetí nemá ceny žádoucí; neboť vědění není umění, jako pouhá znalost not nečiní nikoho virtuosem hudby a zpěvu.

Jako Dr. Jan de la Salle tak i Dr. Förster žádají, aby ten, kdo uděluje poučení, byl o věci hluboce přesvědčen; neboť na tomto hlubokém přesvědčení záleží namnoze celý výsledek; neboť dle Dr. Jana de la Salle mohou jen šlechtní vzdělávati šlechtné, pravdymilovní pravdymilovné, spravedliví spravedlivé, ideální ideálné a svatí svaté.

Stejně ovšem platí opak toho.

Učitel nešlechtný a smýšlení nízkého nevzdělá žáka v člověka ušlechtilého a ideálního.

Reflexe ukládají tudíž učiteli s povinností poučiti současně povinnost pracovati na svém vlastním zdokonalení.

Tato práce a vědomí, že pracuje na rozšíření království Božího, naplní duši každého upřímného učitele radostí a útechou a nebude se mu obávati ani v hodinu smrti, neboť o něm v pravdě platí slova Písma: „Kteří spravedlivosti vyučovali mnohé, budou zářiti jako hvězdy vždy a na věky.“

Ve školách Bratrských reflexe se nepředčítají, nýbrž třeba je přednáseti volně a to před modlitbou k vyučování, čímž zesílí se jich vliv.¹⁾

Vzory reflexí ve školách Bratrských.

I.

Dítky, přemýšlely jste už kdy o tom, proč vás otec, matka, vdp. katecheta a p. učitel tak milují? Proč dnem i nocí pečují o vaše blaho? Tu by si mohl někdo z vás myslet: I to proto, že jsem hezký a pěkně vystrojený hošíček. Ale tu pozoruj, jak se někteří usmívají; ti poznávají, že to není pravá příčina; jest dosti dítek, které nejsou dle zevnějšku hezké, a přece jsou a to mnohdy způsobem zvláštním milovány od otce, matky, dp. katechety a p. učitele. Jiné dítě by si myslelo: Rodiče a učitelé mají mě proto rádi, že mám dobré nadání. Ale ani to není pravá příčina; neboť nadání jest nezasloužený dar Boží a pečuje se s láskou i o ty, kteří nemají dobrého nadání. Nuže, co může býti příčinou? Povím vám to. To jest tím, že nosíte s sebou veliký poklad, že máte při sobě drahocennou perlu. Díváte se na mne udivenýma očima. Ale jest tomu tak. Veliký ten poklad a drahá perla, kterou máte, jest vaše nesmrtelná, předrahou krví Krista Pána vykoupená duše.

Protože máte drahocennou, nesmrtelnou duši, proto vás milují otec, matka, dp. katecheta a p. učitel.

Aby tato vaše nesmrtelná duše nepřišla do zkázy, proto otec, matka, dp. katecheta a p. učitel o vaše blaho tak pečují.

Aby tato vaše nesmrtelná duše byla vzdělaná a pro nebe zachráněna, proto otec a matka, dp. katecheta a p. učitel dnem i nocí se namáhají.

Na to jste, dítky, snad až dosud nemyslely. Nezapomeňte, co jste slyšely a říkejte častěji samy sobě: Mám veliký poklad, drahocennou perlu, totiž nesmrtelnou, drahocennou krví Krista Pána vykoupenou duši. A nyní se pomodlíme společně Otče náš za otce, matku, dp. katechetu a p. učitele, kteří o spásu naší duše tolik pečují.

N. B. V duši dítek vzejde nové světlo myšlenek, počínají si vážiti sebe i těch, kteří o ně pečují. Z počátku jeví se ony myšlenky snad jen jako svítání, ale časem dospějí plné jasnosti a zřetelnosti. A tím se získá mnoho. —

¹⁾ Stein, Reflexionen der Schulbrüder, 22.

II.

Katecheta: Dítky, slyšíte zvonit? Co to znamená?

Žák: Že někdo právě zemřel.

Katecheta: Ano, tak jest. Když někdo zemře, zvoní se a proto se říká, že se zvoní umíráčkem. A proč se zvoní? Aby se na všechny lidi volalo: Modlete se za duši právě zemřelého! Tak učiníme nyní také my a řekneme: Odpočinutí věčné dej mu, o Pane! A světlo věčné ať mu svítí. Ať odpočívá v pokoji. Amen.

Zvonění umíráčkem a modlení za zemřelého jest pěkný katolický obyčej.

Proto se přičiníme, abychom si obyčej tento přivlastnili. Když budeme ve škole a umíráček zazní, musíte mě na to upozorniti; pomodlíme se společně za zemřelého. Když jste na ulici nebo na cestě, máte jednati podobně.

Jednou zazvoní umíráček také nám, a my nebudeme už slyšeti; ale buďte přesvědčeni, že Pán Bůh dá, že mnozí lidé pomodlí se za nás, protože i my jsme tak činili.

N. B. Přerušení vyučování nemá zde býti považováno za ztrátu času. Dech svaté chvíle vane při takové příležitosti třídou; s vážností a klidem se vyučování opět počne.¹⁾

Tresty.

Dr. Jan de la Salle praví v XI. rozjímání o úřadě učitelském: „Dítky jednají z pravidla jen proto proti své povinnosti, poněvadž málo uvažují. Pokárání a tresty mají tudíž býti toho druhu, aby se poskytla dětem příležitost ku přemýšlení o jich povinnosti, jakož i ku bdělosti nad sebou.“

Žádná značnější chyba nemá žákům býti trpěna; neboť „Prut a trest dávají moudrost; hoch, jemuž se ponechá svévole, dělá matce své hanbu“ a „Bláznovství jest připevněno na srdce hochovo; ale prut kázně je odhání“. (Přísloví 29, 15; 22, 15.)

Ponechá-li se pochybení bez trestu, rozmnoží se a zlé náklonnosti zesílí se tak, že jen stěží dají se překonati. Zkušenost učí, že vše co v nejčasnějším mládí stane se zvykem, nabude takové moci, že téměř jest nemožno později se toho vzdáti.

Dítě takové jest v pravdě „otrokem hříchu“. (2. Tim. 2. 2. 6.) Mají tudíž rodiče a učitelé povinnost bděti nad dětmi jim svěřenými jako takoví, „kteří budou počet klásti z duší“.

Velekněz Heli jest odstrašujícím příkladem této pravdy.

Dle shora uvedeného zdálo by se, že Dr. Jan de la Salle byl pro tresty tělesné, avšak z jeho pravidel vysvítá zřejmě, že prutem kázně minil cosi jiného nežli prut fysický.

¹⁾ Stela, Reflexionen der Schulbrüder.

Vysvítá to už z jeho slov „Pokárání a tresty mají býti toho druhu, aby se poskytla dětem příležitost ku přemýšlení o jich povinnosti i ku bdělosti nad sebou“.

V „Règles communes“ se praví: „Ils auront aussi un très grand égard de ne jamais toucher ni frapper aucun écolier“. Každé dotknutí žáka se strany učitelovy se zapovídá; tím více bití; ani urážlivých slov nesmí se užiti, ba nedopouští se ani žákům tykati. Tak velice má se šetřiti cti žákův. V téže kapitole praví se výslovně: „Ils se garderont bien alors, on en aucun autre temps, de donner aux écoliers aucun nom injurieux on médisant; at ils ne les nommeront jamais autrement que par leur nom. Ils ne leur parleront par non plus en les tutoyant.“¹⁾

Tamtéž varuje se jednati nebo mluviti se žákem ve hněvu nebo v rozčilení.

V díle Jana de la Salle „Recueil de différents petits traités à l'usage des frères des écoles chrétiennes“ se praví:

„Každý trest, má-li prospěti, musí býti se strany toho, kdo jej udílí: čistý úmyslem, laskavý, spravedlivý, příhodný, umírněný, klidný a opatrný; se strany toho, kdo jej přijímá, má býti: dobrovolný, uctivý, tichý.“

Ve XII. rozjímání o úradě učitelském (o způsobu, jak třeba dítky napomínati a trestati) uvádějí se slova Písma: „Napomínej s vlídností ty, kteří odporují pravdě; snad jim Bůh propůjčí pokání, aby poznali pravdu a přišli z léčky satanovy opět k sobě“. (2. Tim. 2. 25. 26.)

„Protože dítky stejně jako vyrostlí jsou rozumnými bytostmi, musí se s nimi též tak jednati i při trestech, a nikoli jako se zvířaty. Ať přijmou na sebe trest v duchu pokání jakožto prostředek spásy vzhledem k minulosti a povzbuzení k polepšení vzhledem k budoucnosti.“

Zachová-li se tato opatrnost při trestání, bude výsledek dle přání našeho; vychovatel takový získá souhlas lidí a požehnání Boží sestoupí na jeho působení; zaslouží si díky těch, které tímto způsobem trestá. Jednajíce takto s dětmi, prokážete jim daleko více dobrého nežli když byste jim krásnými slovy pochlebovali; neboť toto jest způsobilé jen k tomu, aby se dítky klamaly, v pochybeních setrvaly a polepšení jich, aby se téměř znemožnilo.“ Toť se praví zřejmě proti výchově změkčilé, moderní.

Ačkoli sv. Pavel napomíná učeníka svého Tita „kárati s ostrovní, aby se uzdravili ve víře“ a ačkoli Timotheus totéž píše, aby způsobil spasitelnou bázeň, připomíná přece „s vlídností kárati ty, kteří odporují pravdě, snad je Bůh pohne ku pokání. A skutečně jest to jedním z nejlepších prostředků, pohnouti srdcem a získati ty, kteří pochybili.“

Příkladem uvádí se jednání proroka Nathana s provinilým králem Davidem.

Trestati ve hněvu a vášni znamená vzbuditi city pomsty a roztrpčení, jež často dlouho trvají, anť obyčejně i zde účinky odpovídají příčinám“.

Slova Písma sv. o prutu kázně vykládal Dr. Jan de la Salle, jak vidno, ve smyslu morálním a psychologickém, nikoli ve smyslu fysickém.

¹⁾ Chap. VIII. 4. 5.

Příkladem proroka Nathana se vysvětluje dále, že chtěl, aby žák poznal chybu svou, sám byl ku pokání dobrovolnému nakloněn a pohnut.

Při tom všem připomíná však vážně, aby trestů bylo co nejméně; neboť na tom záleží všechen dobrý pořádek. Praví doslovně takto: „Les Frères auront toute l'attention et la vigilance possible sur eux-mêmes, pour ne punir leurs écoliers que rarement, persuadés qu' ils doivent être que c'est un des principaux moyens pour bien régler leur école, et pour y établir un très grand ordre.“¹⁾

S myšlenkami Jana de la Salle souhlasí i moderní filosofi, an odsuzuje tresty tělesné úplně. Rákosovou paedagogikou a zpracováním kůže žádná duše nebyla ještě zachráněna, ale spíše vyhána.²⁾

„Dnešní umění školní, jímž se děti pobízejí, jsou mizerné a proti přirozenosti. Děti se činí nejvýše jen trpělivým pro to, co se do nich cpe. Nepřivádějí se ku vnitřní síle. Odtud rychlé vysílení a bezradostnost. Vše moderní hračkářství ve školách vede pouze k pasivní pozornosti; vůle nepracuje. To pak ovšem zavdává četné příčiny k četným trestům. Tak selhávají i moderní metody vyučovací a nastupuje metoda oprátková³⁾ nebo obecná skleslost.

Třeba tu začítí sílením vůle, pěstováním charakteru od první třídy věrností v malém, jež se koná v duchu velkého.

Příležitosti se naskytují četně na příklad při psaní a kreslení. Školní práce nepatrné stávají se prostředky ku pěstování gymnastiky vůle.⁴⁾ Tím pěstuje se výchova k sebekázi. **Pestalozzi** kladl velikou váhu na tiché sedění ve škole, nikoli z pedanterie, ale proto, aby se položily základy charakteru.⁵⁾ Nejsprávnější školní kázeň spočívá ve výchově k sebekázi. Poslušnost v jednotlivých případech se nemá odůvodňovati; ať stačí všeobecné inspirace. Odůvodňovati racionalisticky každý rozkaz, ničí charakter. Nejhlavnější popudy charakteru nemohou vůbec býti analysovány dle rozumu. Také k vůli kázi doporučuje se činiti pausy při vyučování za příčinou rozhovoru o životních otázkách (reflexe a ethické interpretace.)

K reformě školní kázně navrhuje se princip kooperace žactva. Školy v Americe zřizují se na způsob demokratických obcí, kde na základě samosprávy žáci sami — s plným vědomím zodpovědnosti — stanoví zákony, soudy, tresty atd.⁶⁾

Vedle výchovy k sebekázi a charakteru třeba pečovati o sebeúctu.

Dítě má lidskou důstojnost; dle toho třeba s ním jednati. Zavrhuje se kaprálský tón ve třídě. Autorita bez velkomyslnosti jest nestvůra, pokárání bez delikatessy jest hrubství. Na mládež působí největší dojem, když i dospělý oproti ní zachovává způsoby rytířskosti a sebevlády. Učitel, jenž

¹⁾ Règles communes, Chap. VIII. 1.

²⁾ Schule und Charakter, 184.

³⁾ Schule und charakter, 128.

⁴⁾ Ibid 131.

⁵⁾ Ibid 141.

⁶⁾ Ibid 158. a n.

též oproti žákům řekne „pardon“, kde se sluší a omluví se, kde zašel příliš daleko, projevuje oživující úctu k žákům a bude klidit nadšenou úctu. Nemá vládnouti jen úcta před učitelem, ale i učitel by měl mít úctu před dítětem, před skrytým šlechtictvím ve člověku. Ve vyšší třídě měl by učitel říci: „Věřím, že jest ve vás jemnější a svědomitější člověk i když se dopouštíte pochybení a poklesků; proto budu s vámi jednati čestně i když vás musím trestati. Appelluji na vaši vlastní lepší čestnost, upamatuji vás na to, že jste více a něco lepšího dovedete, nežli vaše slabé okamžiky dávají tušiti“.¹⁾

Dostojevski praví: „Člověka důstojné jednání se zkaženými a zvrhlými může opět učiniti lidskými i taková individua, v nichž obraz Boží už vyhasl. „Zločinec ze ztracené cti obsahuje hluboký paedagogický význam. Cit pro čest jest v mládeži základem veškeré čistoty a učitel, jenž se v ohledu tomto prohřešuje proti mládeži, stává se spoluvinen její mravní degenerací.“²⁾

Filosof chválí připomenutí v díle „Erläuterungsschrift zur Studien — ordnung der Gesellschaft Jesu“, kde se praví: „Aby při všem a zvláště při udělení trestů pravá míra byla zachována, ať si učitel připomene, s jakou úctou bývají kárání synové královští a že jeho chovanci jsou mladí králové, synové Boží, bratři a spoludědicové Kristovi.“

Filosof jest úplně proti tlučení holí, protože bolí příliš povrchně a působí brutálně, zneuctívá a otupuje stud, zabíjí cit pro čest, což se později krutě mstí. Největší a neúčinnější polepšovny v Belgii, Francii, v Americe obejdou se bez tlučení; neboť sebeúcta považuje se tam za základ morální regenerace. Jest jiných trestů hojnost; **myšlenka pokání** jest daleko účinnější, zadostučiněním se produševní a brutální charakter odplaty setře.

Na zapomínavost uloží se memorování básně, na nedostatek sebevlády čistý, vzorný krasopis nebo kreslení, na nečistotu očistit něco ve škole; jinak mohou dívky samy navrhnouti si pokání dobrovolné a čestným slovem se zaručit, že je vykonají.

Bitím zjednájí se úspěchy sice okamžité, ale nikoli trvalé. S prospěchem možno užití též **politiky důvěry**. Není dobře zhurta se domáhati doznání se strany žákovy, ale raději říci: „Nechci nyní tvou odpověď slyšeti; rozmysli se důkladně, jak to vše bylo a jsem přesvědčen tak jistě, jako že slunce ráno vyjde, že mi povíš čistou pravdu. Tím se doznání ulehčí, čest žákova zůstane nedotčena a učitel si získá věčnou vděčnost se strany provinilcovy.“

Nedoporučuje se uspořádati výsledky veřejně před celou třídou. V jiných případech jest na místě **paedagogika povzbuzující**, když se řekne tomu, kdo lhal: „Ty nejsi žádný lhář; vím, že jsi statečný; již vícekrát jsem byl potěšen, že jsi byl stálý a čestný i tam, kde mnohý lže. Tím více jsem se divil, že jsem tě našel na takové cestě.“

Při pokárání se má takto vysloviti vždy něco k povzbuzení a na znamení, že si vážíme toho, co kdy provinilec učinil dobrého. Na tom si učitel má dáti záležitosti; neboť dítě morálně churavé vyžaduje

¹⁾ Schule und Charakter, 179.

²⁾ Ibid 180.

mnohem více péče, pozornosti, dobroty a trpělivosti než dítě fyzicky churavé.

Nesprávným jednáním se strany učitelů ve škole byly četné děti vehnány na cesty zatvrzelosti a zločinů.¹⁾

Moderní filosof nesouhlasí se **Spencerovou teorií trestů**, jejíž hlavní zásada zní „Trest budiž přirozený“ a druhá „Rodiče, učitelé a vychovatelé buďtež sluhy a vykladači přírody.“ Theorie tato jest ve skutečnosti nejvýše povrchní a nebezpečná;²⁾ neboť přirozenost vnitřní má docela jiné zákony nežli přirozenost zevní. Řekne-li se lháři: „Nevěřím ti více!“ tím se nevychová. Pošleme-li nepohodlné dítě za dvěře, tak je rovněž nevychováme. Poručíme-li dítěti, jež se opozdilo, zůstat v době výletu doma, nepracujeme stejně jako v prvých dvou případech na jeho výchově; neboť dítě poznává naši netrpělivost, vycítí z nás nelidskost a pozná i proctí špatný náš příklad.

Podobně působí vězení — i státní pro zločince a veškero trápení. Tresty tělesné zničí poslední vyšší popudy v lidech zdivočelých, kdežto jednání člověka důstojné by mohlo způsobiti spasitelný obrat.

Ve škole, kde se tluče do dítek, jest nejméně pořádku; špatný příklad učitelův, jenž se neovládá, působí nepaedagogicky.

Filosof prollašuje Německo za klassickou zemi mláčené dítek.³⁾ Všechny tyto způsoby působí neblaze; soudce, jenž odsuzuje zločince k trápení, škodí sám sobě, škodí i odsouzenému, škodí i všem svědkům soudu; kat škodí sobě i jiným a to vše právě tím, že mravní povaha těch lidí trpí; příklady hrubosti a nelidskosti působí hrubost a nelidskost v celém okolí. Zhrubnou a zesuroví soudce, kat, odsouzený i svědkové.

Zůstanou-li skutky zlé bez trestu, škodí rovněž. Jak tedy celou věc zaříditi?

Na tu otázku odpovídá filosof příkladem. **V továrně kradli dva dělníci.** Po některé době se krádež pronesla a zloději měli býti úředně potrestáni. Než tu pán továrny povolal oba zločince k sobě a rozloživ jim, co učinili a co je za to očekává, doložil: „Neudám vás policii, ale za to budete tolik a tolik týdnů pracovati přes čas a co vyděláte, věnuje se ku podpoře chudých.“

Říci: „Pro tentokrát vám to odpustím“, bylo by chybou; co prošlo jednomu, může projíti i druhému; co zůstalo bez trestu jednou, může zůstat i po druhé; krádeže by se opakovaly a přibýlo by jich.

Zlý skutek způsobil zlo ve dvojm směru: 1. v hospodářském, 2. v mravním.

Hospodářskému odpomůže se prací a mravnímu, dobrým skutkem, ač úplně není možno porušený vyšší řád mravní zcela napravit, jako nelze skutek odčinit tak, aby se nebyl stal.

¹⁾ Schule und Charakter, 191.

²⁾ Jugendlehre, 704 a n.

³⁾ Ibid 710.

Zvláště **první provinění** musí býti potrestáno přísně. Mládeži má se rovněž hned při prvním provinění dáti pocítit tragická neúprosnost mravního řádu.¹⁾

Takovéto tresty, jež obojí stránce učiní nejlépe zadost, jsou: ošetřování nemocných, noční bdění u nemocných, čištění věcí, práce, jejíž výtěžek věnuje se chudým atp.

Ve škole moderní s volnou kázní nechávají se pochybení větší i menší téměř napořád bez trestu; následek toho ovšem jest moderní bezcharakternost, změkčilost a slabost vůle naší milé mládeže, naděje národu!

Moderní filosof připomíná tu tragických slov „**Neměli v životě štěstí ani hvězd, zemřeli zkažení**“. A Nietzsche volá: „Kolem stavení svého přejí si plot z trní, aby mi do něho nevrátil dobytek.“

Příklad.

Dr. Jan de la Salle žádal od svých učitelů, aby každé jejich slovo, každý pohyb a celý zevněšek byly dobrým příkladem žactvu, jež má tímto způsobem býti přivábeno ke konání ctností a k životu v pravdě vzornému. Učitelé mají míti výraz tváří spíše veselý nežli pochmurný, vždy vlídný a laskavý, aby mládež poznala, že život ctnostný činí člověka v pravdě šťastným a v chování příjemným.

Denními reflexemi má se zdokonalovati nejen mládež, ale i učitelé. K živému slovu má učitel přičiniti živý příklad, aby vyučování bylo dokonalé a úspěšné a prospěšno žactvu i učitelům.

Učitelé mají se varovati všeho, co by nějak prozrazovalo nezřízenou vášeň, duševní neklid a roztržitost, aby jich vystoupení bylo vždy vznešeného stavu učitelského důstojno a ve škole jaksi podkladem pravé autority a zdravé kázně.

Příklad učitelův nemá se vztahovati pouze na mládež, nýbrž na celé okolí, aby vzdělání byli všichni, s nimiž se stýká v denním životě.²⁾

Učitelé stýkajíce se navzájem, buďtež dbali pravidel ušlechtilé způsobilosti, ať každému je zřejma upřímná úcta a láska, jakou k sobě mají navzájem bez veškeré strojenosti a umělkování.³⁾

Moderní filosof žádá, aby se účinek příkladu připravil vyučováním; nestačí předvésti příklad a vyložití, nýbrž žádá se zdůvodnění. Na př. proč jest se varovati lži? Že lži osobnost se ruší; neboť lhář pozbývá důvěry; že se tu nejedná o žádný prostředek ulehčení života, nýbrž o cosi, co se dotýká jádra lidské povahy; že lež způsobí jen zcela pomíjející osvození a pohodlnost, ale naproti tomu nutí člověka svými následky, jež nelze ani kontrolovati do nejhoršího otroctví a nerozřešitelných zápletek atd. Pak nutno jest dítěti ukázati, jakými prostředky sebevýchovy lze vzor příkladu napodobiti.

¹⁾ Jugendllehre, 701.

²⁾ Règles communes, Chap. XXIII. 1. 14.

³⁾ Ibid. Chap. XIII. 1. 4. a m.

Účinek pouhých příkladů bývá bez významu. Třeba si jen povšimnouti, jak mnoho zdivočelých a nevychovaných lidí vyrostlo tváří v tvář nejšlechtějších příkladů. Příkladem samým není dán motiv k následování; musí se vysvětliti hlubší cena příkladu. Dítě osvojí si instinktivně právě ten způsob jednání, který má nejzřejmější a nejpřímější poměr k jeho sebezachování. Dítě pozoruje ušlechtilé způsoby jednání svého okolí jistě se zájmem a sympathií, ale z pravidla nikoli proto, aby své vlastní jednání dle toho zařídilo; neboť „**Hvězd si nežádáme; těšíme se pouze jejich nádhře.**“

S tohoto stanoviska třeba hleděti na anekdoty, životopisy slavných lidí, vypravování s morální tendencí; nemají mít centrální umístění v mravouce, nýbrž náleží až na konec.

Pověsti o hrdinách Regulovi a Muciu Scaevolovi a jim podobných jsou jen hvězdami, jimiž se děti těší. Nerozumějíce milieu hrdin a jich prostředků sebekázně, nemohou se nadchnouti proto, aby jich v hrdinství následovaly. Mimo to jsou tyto a podobné příklady příliš vzdáleny života dětského, resp. žákovského a tudíž budí jen zájem pro události a nikoli pro následování.

Těmito vědami trpí i čítanky našich škol obecných i středních.¹⁾

Také zde při názorech Dr. Foersterova nutno mluvit na mysli, že je vykládá pro všechny lidi vůbec, pro věřící i pro pohany a zdůvodnění náboženských, jichž si ovšem na jiném místě váží nade všechny racionalistické a materialistické rozumování, zúmyslně neuvádí. Zdůvodnění rozumová však považuje za stupeň ke zdůvodnění vyššímu, náboženskému, bez něhož přec jen cítí, že všechny námahy vyznívají na prázdno. Nadpřirozený, nezměnitelný řád mravnosti, nad nímž bdí Bůh a svědomí klade účty, jest zajisté i dle názorů Foersterových nejvyšší a nejúčinnější důvod života čistého a vzorného charakteru.

Jaký příklad mají před očima děti ve školách s volnou kázní, kde učitel se nemodlí při modlitbě, nýbrž jen v povržlivé, nebo v ledabylé posici stojí, hledí oknem na ulici a přikázání Boží a církevní ostentativně přestupuje?

Příklad tento jest účinný, neboť před ním jde obyčejně příprava poučovací. Děti spokojí se s povrchním zdůvodněním a protože k nevázanosti je třeba méně síly nežli k sebezapření a k sebekázní, dají se strhnouti k následování.

Tu však namanou se slova Kristova „**Běda světu pro pohoršení.**“

Se stanoviska mravního příkladu zavrhuje moderní filosof i moderní četbu a moderní divadelnictví.

O četbě praví: „Žijeme v době zdravotnictví a přece jest zdravotnictví ještě docela v plénkách. Nemůže býti nic nezdravějšího než uměle předražďovati pohlavní oblasti, jak se děje v moderním spisovatelství. **V tomto ohledu dlužno býti k velké části moderní literatury zábavné zrovna tak abstinentem jako vůči otravě alkoholem.**“

Tyto choroby bývají často nakažlivy; neboť pudy samy neznají míry. Duše lidská jest mohutnou ozvěnou smyslů; tisícero ozvěnou se v ní obráží každá choroba, každé neštěstí, každá urážka i vášeň. Obrazy, které se ustálí

¹⁾ Jugendlchre, 669. a n.

v obraznosti, jsou nezničitelný v dobrém i ve zlém. Proto se braňme otravě, dokud je čas.¹⁾

A přece ve mnohých školách obecných, měšťanských a zvláště v některých středních doporučují se ku čtení věci nejen velmi choulostivé, ale přímo nemravné, chlápností číšící. Odtud se dá vyložití faktum, že vždy více mládeže propadá hnusné neřesti, jež ji na konec svádí k sebevraždě.

Proto volá **moderní protestantský filosof**: „Nedejte se svou zvědavostí voditi za nos! Život jest tak krátký a čas tak odměřen, že bychom měli býti se svým časem hospodárni. Však co pozorujeme? Čtou se věci neužitečné a škodlivé; cenných si lidé nevšímají. Kdo čte dnes na př. životy lidí v pravdě svatých, jež jsou pro stoupence každé víry i každé nevěry tolik povzbuzující, poněvadž pojednávají o nejdůležitějším úkolu lidstva, jak vymaniti se z tyranství těla a jeho naruživostí? Jest důležitější čísti podrobná pojednání o převrácenostech zvrhlých jedinců než na př. poznati vznešený život Sv. Františka z Assisi? Jak život i smrtelných lidí oblažiti svobodou nadzemskou?“²⁾

Podobně pronáší zdrcující **soud nad moderním divadelnictvím**. Moderní katolík hnán pudem stádovosti, z něhož pout se nevymanil, by se toho neodvážil; byl by napaden a prohlášen zpátečníkem. Ale moderní filosof protestantský maje před očima výhradně blaho lidstva, zasedl na soudný stolec kritiky a a vyřkl zdrcující intimát: „**Duše opravdu mužná** bude vůči modernímu divadelnictví krajně zdrženliva a klidně strpí výsměch a pošklebky lidí, kteří jsou příliš rozmařilí a od vnitřní své čistoty žádají příliš málo. Ba i celá řada vážnějších oper a her moderního divadla má tak málo pravého umění a ve mnoha částech hudby a básně jest bohužel tak zřejmě prostoupena smyslným nevolnictvím a předrážděností autorů nebo bývá předváděna s takovou ubohostí jemnějšího cítění, že podněcuje nižší stránky posluchačstva. **Nenamlouvejme si, že patří ku vzdělání hleděti na špínu při elektrickém osvětlení, nýbrž buďme hrdí na nevzdělanost v tomto oboru.**“³⁾

Dr. OT. TAUBER.

Pro české dítě českou bibli.

Komenský zdůraznil čistotu jazyka národního. Katoličtí kněží Balbín, Pubička českou řeč hájili, jesuita Konstant vydal „brus jazyka českého“, Drachovský pak českou mluvnici, Sušil, Kulda a Wurm sbírali poklady řeči národní. Na nás, stoupencích těchto nesmrtelných vlastenců, kněží jest, abychom, seč jsme, i dnes pečovali o zděděný jazyk svůj a proto milým dětem ryzí českou řečí mluvili o vznešených pravdách Božích a tyto pravdy jim podávali ve vybroušené, prosté, čisté řeči české. Z toho důvodu vyřknul jsem thema: „Pro české dítě — českou bibli“. Dám k tomu jen některé pokyny, ostatní si zpracuje každý sám.

¹⁾ Lebensführung, čes. překlad, 154.

²⁾ Ibid. 158.

³⁾ Lebensführung, čes. překlad, 153.

Látka určená se shrnuje v nadpisy. Nadpis musí býti věcně správný, precisní a český. Duch řeči české má dítě ovívati od prvních počátků. Čeština miluje více prostou mluvu, časoslova než jména podstatná s koncovkou beztak německou „ení“ „aní“. Dle toho by hned nadpis prvního paragrafu St. Z. měl zníti: „Bůh stvořil svět a posvětil sedmý den.“ Schuster—Srdínko však dí: „Stvoření světa a posvěcení dne.“ Nesprávně se ptáme dětí: „V kolika dnech stvořil Bůh svět?“ Spíše se máme tázat: „Na kolik dní rozdělil Mojžíš stvoření světa?“ „Proč praví M., že Bůh stvořil svět v šesti dnech?“

V dalších odstavcích místo „Pád andělů, pád prvních lidí“ lépe říci: „Jak zhřešili někteří andělé?“ „Jak první lidé zhřešili“. Místo nadpisu: „Stvoření Evy“ má státi „Jak stvořil Bůh Evu.“ Ovšem napřed bychom potřebovali krásný český překlad bible samé, o nějž volámé léta; pak bude i dějeprava školní lepší.

Dle hebr. textu řekl Bůh: „Učiním mu pomocnici přiměřenou jemu“, nikoli: „učiňmež...“ Není ani české ani správné: „Uvedl tedy tvrdý sen na Adama, vyňal jedno z žeber a zdělal ženu.“ Česky a správně má býti: „Bůh nechal upadnouti Adama do tvrdého spánku (nebo „dopustil, aby Adam tvrdě usnul“), vyňal jedno z žeber jeho a zbudoval z něho ženu.“ Před odstavec o hříchu prvních lidí patří ještě nadpis: „Dábel svádí Evu“ nebo líp „jak dábel svedl Evu.“ Dábel jí pravil, chtěje podvrátit autoritu Boží: „Proč přikázal vám Bůh, abyste nejedli ze žádného stromu?“ Eva pravila: Z ovoce všech stromů v ráji jíme, ale o ovoci stromu, který je prostřed ráje, řekl (ne přikázal) Bůh: „Nebudete z něho jísti, abyste neumřeli!“ (Bůh totiž hrozil: „Ať nejíte, nebo jistě zemřete!“) Dábel pravil: „Nezemřete, ale (ne nýbrž) otevrou se vám oči a budete jako bohové (ne Bůh), znajíce (ne věduce) dobré i zlé.“ Adam a Eva věděli o rozdílu dobra a zla, ale měli zkusit na sobě, jak zlý je hřích. Eva dala Adamovi a on také jedl. (Ne „kterýž také jedl.“) Ecker v malé bibli katolické má účinný nadpis: „Adam a Eva musejí vyznati vinu svou“ a pak: „Bůh tresce hada, ďábla a lidi a přislubuje Vykupitele.“ Toť nejsprávnější. Mluvíme a píšeme často o „prvém hříchu“, ale přece první hřích je hřích pyšných andělů, nikoli lidí. Lze tedy mluvit jen o hříchu prvních lidí. Bůh první lidi z ráje nevyhnal, ale propustil. Neoprávněně dí Schuster, že nejstarší syn byl Kain. To v bibli nestojí. Též tam nestojí: „Adam a Eva měli dva syny.“

Stieglitz ve své nové bibli dal příběhům o dětech, prvních lidí nadpis: „Jak smýšleli Kain a Abel. Jak žili a obětovali.“ Hodí se však též nadpis, jak jej odporučuje Dr. Zisterer (Gedanken über die Schulbibel 9): „Jak děti prvních lidí, Kain a Abel, obětovali.“ K tomu ještě druhý nadpis: „Jak Kain zavraždil bratra.“ Abelova oběť se líbila; byl dobrý, měl živou víru, pokoru a lásku. Bůh hledí na srdce. Abel se vroucně modlil. Kain byl zlý nadutý již před obětí; neměl lásky, hřích byl již v něm před tím. Prosaicky dí Schuster, Knecht i Stieglitz: „Bůh řekl Kainovi: „Budeš-li dobrý, budeš mně tak milý jak Abel; budeš-li zlé činiti, potrestám tě, hřích je přede dveřmi.“ Jak tomu poslednímu dítě porozumí? Proto přiměřenější a krásnější je říci dle bible takto: „Budeš-li dobrý, můžeš obličej svůj pozdvihnouti; budeš-li však zlý, hřích již je v tváři tvé.“ Tvář

je zrcadlo duše, dobré svědomí se zračí v očích; kdo ví, že nevinen, může se každému podívat do očí; naopak což se neřká o zlém: „má to napsáno na čele?“ Již také před tím řekl Bůh Kainu: „Proč se hněváš? Proč věšíš zasmušile hlavu tvář svou?“ Jakým způsobem projevil Bůh zálibu na oběti, bible nedí. Snad tím, že jak u Eliáše ji ohněm s nebe zapálil. O kouři nikde nic nestojí psáno. Lidstvo již tehdy se dělilo na dva tábory: Adamovci (Kajnovci) toužili po požítcích; Sethovci nebo Elohimovci toužili po ztraceném ráji. Zlí se i Bohu rouhali. I řekl Bůh: „vyhladím člověka z kraje (de regione, se země).“ Bůh chtěl, aby se lidé rozdělili, rozešli; oni to však nechtěli, zprotivili se Bohu a pravili: „Učiňme si věž, jejíž vrch by dosahoval nebe, abychom nebyli rozděleni a oslavme sebe!“ Bůh zmátl jejich mysl, jejich ducha a přirozený následek toho byl zmatek řeči a rozdělení se. Bůh chtěl lidem připomnět, aby se dále rozvíjeli a pokračovali svým způsobem.

Nadpis o Abrahamovi by měl zníti: „Bůh povolal Abrahama“, (místo nečeského: „Abrahamovo povolání.“) Dále „Abraham má ukázat, zda Boha poslechne a jej miluje“, (místo Abrahamova poslušnost). Podobně mohou býti všechny nadpisy pořizeny. Na př. místo: „Cesta bratří Jos. do Egypta“ přece je správné. „Bratři Jos. cestují do Egypta“. Místo: „Jobova trpělivost“ správně: „O trpělivém Jobovi.“

St. Zákon obsahuje mnoho velmi poučného a výchovného. Je třeba jen, abychom vše rozumně vysvětlili, nepravím rozumářsky, ale rozumně. Právě též proroci mají býti pojeti i do školní bible a též probírání; jsou přece nositelé ideje messiánské, a průkopníci království Kristova na zemi, vykřičníky lidstva po Vykupiteli a mučeníci za pravdu. Ční uprostřed zkázy jako cedry na Libanu. Již jména proroků i králů jsou poučná a naznačují jejich úkol. Je dobře tedy i v bibli školní je česky podati. Na př.: Jeremiáš — Jahve staví, Eliáš — Můj Bůh je spása, Eliseus — Bůh je Jahve, Nehemiáš — Bůh těší, Josue — Bůh spása, Šalomoun — kníže pokoje, Judita — sláva, Esther — hvězda, Amos — Jahve nosí, Ezechiel — Bůh je silný, Daniel — Bůh je soudce, Zachariáš — Bůh vzpomíná, Debora — včela, Anna — milost, Joachim — příprava Páně. Samuel — vyprošený, Mojžíš — z vody vytažený, Saul — vyžádaný.

Učebnice od Šimona. — Pokoje již lépe požadavkům svrchu vytčeným vyhovují. Totéž lze říci o bibli Dr. Podlahy. Všude však důsledně český výraz proveden v nich není.

Nový Zákon.

Hned nadpisy prvních příběhů z mládí Ježíšova mají zníti: „Jak zvěstováno narození Jana, předchůdce Páně.“ Dále: „Archanděl Gabriel zvěstuje narození Ježíšovo.“ Zcela dobře by se měly a mohly shodovat nadpisy N. Z. s otázkami katechismu; tyto ovšem by musely býti napřed správně upraveny. Při jich úpravě třeba však přihlížeti k samému jádru věci. To výborně na př. Stieglitz vystihnul, když místo obvyklého ve všech biblích nadpisu „o zvěstování“ dal nadpis: „Maria stává se Matkou Boží.“ Kterak, to je věc vypravování pak. V katechismu by bylo dětem malým přiměřenější se tázati: „Co víte (ne víme) o Ježíšku, když byl dítětem?“ „Co víte o Pánu Ježíši, když byl ještě mládenečkem?“

V příběhu o zápisu má býti: „Šel každý do své osady.“ V bibli není, že se anděl pastýřům ukázal, nýbrž sv. Lukáš (II, 9) dí: „Stanul vedle nich.“ Při obětování Páně má býti vytknut i důvod obětování: „Omne masculinum sanctum Domino vocabitur“. U Simeona nemáme vynechat že: „Venit in Spiritu in templum.“ Místo: „Příchod mudrců“, lépe říci: „Mudrci přišli Pánu Ježíši se poklonit“. Ďábel pravil Pánu: „Psáno jest: Andělům svým přikázal o Tobě, a by Tě ostříhali na všech cestách Tvých; na rukou ponosou Tebe, aby's snad nezavadil o kámen nohou svou“. (Ž. 90). Ďábel přenesl Pána neviditelně, rychle jako myšlenka. Při prvním pokušení mluvil s Pánem Ježíšem neviditelně, jen hlas jeho byl slyšán. Přenos Páně byl obdobný přenosu Habakuka a přenosu jáhna Filipa do Azotu. Andělé Pánu sloužili, totiž Jemu se klaněli a Jemu podali, co lidská jeho přirozenost potřebovala. Tak vysvětluje děj pokušení Dr. Krešnička, prof. v Hornu (D. R.) Slova Páně k Marii Matce při prvním zázraku dle sv. Řehoře Nys. a dle textu arabského byla na konci s otázkou: „Co mně a tobě, ženo (paní, velitelko má)? Zda nepřišla již hodina má?“ (Vůle otce je, abych Sebe již projevil). I kontext to žádá.

Další příběh je: „Ježíš čistí chrám.“ Bič si upletl P. Ježíš pouze na živočichy ne na lidi. Pro rozmluvu s Nikodémem může býti zvláštní odstavec. „Nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha sv., nevejde do království nebeského.“ Nezáleží na přirozeném rodu neb erbů, ale třeba vnitřního, nadpřirozeného obrodu. Nejdříve nutno začít u sebe a vzdělat v sobě charakter.

I v N. Z. přicházejí jména hebrejská, jež dobře je česky vysvětlit jako: Betfage — místo fíků, Getsemanská (Gat-šemaneh — lis na olej) Sabaot — Pán zástupů, vojsk; Bethanie — místo datlí, Gabriel — síla, muž Boží, Ježíš — Jahve Šuach — Bůh Spása, Messiáš — mešihó (sýrsky), mešah (chaldejsky) — mast, Pomazaný. Belzebub (baal zebub — bůh much) — nejsprostší nadávka.

Výrazy české musejí býti jen takové voleny, kterým děti rozumí. Výrazu „rybník bravný“ dítě naše neporozumí; proto lépe říci: „rybník dobytčí.“ Že voda tohoto rybníku neměla přirozené síly uzdravovat, vysvítá z toho, že uzdraven vždy první, vždy jeden, (aby zázrak byl zjevnější), a to ode všech nemocí. Síly přirozené působí nutně, zdroj léčivý pro všechny neduhy není. Nemocní by nebyli čekali na hnutí vody.

V bibli též se namanují peníze, jichž názvy třeba vysvětlit. Denár — římský nebo drachma. — 45 h, statér — asi 4 K, sikl (šékel) — 1 K, hřivna stříbra — 8000 K, sikl svatyně — 2 K. Stadium (hon) — 125 kroků, libra — necelý 1 kg. Hodnota peněz se měnila a byla různá u různých národů. — Dobře praví katechismus náš: „Ježíš chodil (z místa na místa) a všude dobře činil.“ To je správné dle Sk. ap. 10³⁸: „Obcházel a rozdával dobrodiní a uzdravoval posedlé.“ Pravdy Kristovy souvisí s Jeho skutky a tyto ony potvrzují. Dí Pán sám: „Nechcete-li Mně věřiti, věřte skutkům.“ (Jan 10³⁸).

Nadpisy by měly v dějepřevě zníti takto: „Sv. rodina utíká do Egypta;“ Ježíš zvěstuje království nebeské“ (ne pouze „8 blahoslavenství“, ne „útěk do Egypta“); „Ježíš vypravuje o mil. Samaritánu;“ „Ježíš tiší bouři na moři“; „Ježíš učí, jak se máme modlit;“ „Ježíš zvěstuje největší přikázání“ atd. 8 blahoslavenství je pouze první část kázání na hoře.

V katechismu má býti napřed otázka všeobecná: „Co činil P. Ježíš za života veřejného?“ Odpověď: „Chodil, učil, dobře činil.“ Pak teprve: „Čemu učil?“ „Kterak vykonával úřad učitelský“ je pro děti těžké.

Nepravdivě praví Schuster po nasycení 5000, že P. Ježíš: „Když byl večer, vstoupil na loď a plavil se do Kafarnaum.“ Pán Ježíš přinutil apoštoly: „Vstupte na loď“, ale On odešel na horu sám jediný a teprve o 4. vigílii (od 3—6 h. ráno) šel po moři za apoštoly.

Učinil tak před příslibem Sv. Oltářní, aby ukázal, že může své tělo vyjmouti ze zákonů přírodních a zduchovnit. Ježíš řekl: „Já jsem chléb živý, který jsem s nebe sestoupil“ (qui descendit). Dále pravil: „Toť jest chléb s nebe sestupující“ (*katabainón* — descendens, — který sestupuje). Před tím: „Tělo mé v pravdě je pokrm, krev má v pravdě (*aléthós*) je nápoj“ (nikoli „právě“). Na konec přímo vyzval apoštoly: „Nechcete i vy odejít? (A. j. „chcete-li, běžte“!) Neptal se jich pouze; proto nesprávná je otázka: Zdali i vy chcete odejít?“

Šuster při „Vzkříšení Lazara“ dí: „Lazar (= bídny, nemocný), přítel náš, spí; přijdu, abych jej ze sna probudil.“ Vulgata sice to tak praví, leč češtější je říci: „Půjdu a vzbudím jej.“ Když byl Ježíš pomazán, řekl Jidáš: „Proč nebyla mast prodána a nebylo dáno chudým?“ To pak řekl, ne že by byl pečoval o chudé, ale že byl zloděj.“ Tak výslovně praví Jan 12.⁶. Šustr praví nesprávně „lakomec“.

Nemluvňátko volalo až ve chrámě, ne na ulici venku. Když Ježíš se dvanácti ulehl za stůl (discubuit), řekl: „Desiderio desideravi“ (Luk. 22¹⁵): Toužebností toužím (nebo toužil jsem) tohoto beránka jísti s vámi t. j.: velmi toužil (nebo toužil jsem.)

V dějích umučení Páně by měly býti vsunuty kde třeba, výroky proroků, které utrpení Páně božským světlem ozařují jako: „Se zločinci počten jest“ (Is. 53¹²). „V žízni mé napojili Mne octem“ (Ž. 68²²). „Hleděti budou, koho probodli“ (Zach. 12¹⁰). „Odvážili mzdu mou třiceti stříbrných“ (Zach. 11¹²). „Kdo jí se Mnou chléb, pozdvihl proti Mně patu svou“ (Ž. 40¹⁰). „Práti bude ve víně roucho své a v krvi hroznové plášť svůj“ (Gen. 49¹¹; řekl Jakub Judovi.) Žalm XXI. velkolepě líčí propast utrpení Pána našeho: „Já červ jsem a ne člověk“ (v. 7.) „Síla má vyschla jako stěpina a jazyk můj lne na podnebí“ (v. 16.) „Zbodli ruce mé“ atd. v. 17.) „O oděv můj metalí losy“ (ne kostky) (v. 19.)

Anděl se ukázal Pánu Ježíši, když se po třetí pomodlil, a posílil jej admirando eius fortitudinem (Sv. Jan Chop.) a připomenuv. Mu důvody utrpení a pak teprve Naň přišla úzkost. Tak líčí sv. Luk. 22⁴³. Též v dalším je pořad u Šustra změněn. Ježíš řekl: „Jidáši, políbením zrazuješ Syna člověka?“ Na to tasil Petr meč a řal. Ježíš řekl: „Myslíš, že bych nemohl prositi Otce a poslal by Mně více než 12 plukův andělů?“ (pluk: 6000). Tak aspoň jeví se postup dle Mat. 26⁵¹. a Mar. 14⁴⁷. Jidáš před tím dal znamení: „Kteréhož polbím, ten jest, toho se chopte a věďte opatrně!“ (Mar. 14⁴⁴).

Stieglitz nadepsal dobře první děj utrpení: „Ježíš začíná své utrpení na hoře Olivetské.“ Dobře by se hodilo za nadpisy k utrpení též tajemství

bolestného růžence: „Který se pro nás krví potil, který pro nás bičován byl“ atd. Vražda na Ježíši spáchaná je vlastně vražda politická.

Rozdělení N. Z. na: úřad učitelský, kněžský, královský není zcela správné, vždyť Ježíš byl učitelem, knězem, králem v jedné osobě stále od počátku, nejen učil, ale i křtil apoštoly, žehnal, modlil se; též králem se již i u Piáta prohlásil, než vstal z mrtvých a pastýřem se nazval již za své činnosti veřejné. Stačí rozdělit N. Z. na těchto 5 oddílů: „O mládí Ježíšově, o veřejném životě Ježíšově, o utrpení a smrti Ježíšově, o oslavě Ježíšově, děje Království Kristova na zemi“

Dnes začíná ovládat metoda psychologická. Může však zabřednout snadno do básnění a fantasírování. Proto musí katecheta sledovat a studovat exegesi, aby zůstal na půdě skutečnosti a podával, ne co vymyslí, ale co je pravda.

Jidáš Tělo Páně nepřijal; před ustanovením Sv. olt. odešel. Tak vysvětluje to z bible, tak tvrdí Tatian, Innocenc III. a sv. Hilarius. Dobře se hodí a má být k pohřbu Páně dodáno proroctví Isaiáše: „U bohatého nalezi hrob svůj.“ Slovně: u bohatého je ve smrti své. (Is. 53°.) Týž prorok věští ve hl. XI., 10: „Hrob Jeho bude slavný.“ Dle hebr. textu však má být a je: „Národové budou hrob jeho vyhledávati.“ Tím pak i On bude ve slávě. Pohřební plátno Nikodemovo v Turíně pochází teprve z r. 1350. Není ani jako kopie pravé. (Kraus, Gesch. der chr. Kunst I. 179.)

Stieglitz ve své nové velké bibli St. Z. napřed velmi názorně vysvětluje způsobem genetickým vznik bible St. i Nového Zákona tak jak se Bůh postupně zjevoval. Pro první tři školní roky nutně potřebujeme malou školní bibli a to s kolorovanými obrázky. Musí být dle zásad zde uvedených opravena. Na konci každého odstavce musí být jadrná průpověď buď z písma, ze zpěvníčku nebo z běžných našich lidových přísloví. Doležalova bible toho postrádá a nemá nic o soudcích, ani kráľích, ani prorocích. Malá bible Dr. Podlahy je lepší; obrázky však nejsou kolorované. Mnozí kněží z duchovní správy volají po přesném rozvrhu učiva pro jednotřídku a dvoutřídku venkovskou. V Německu, Bavorsku, Württenbersku mají týdně 2 hod. jen pro bibli. My u nás v I. a III. měšťanské škole (6. a 8. šk. rok) můžeme přec též aspoň stručně bibli probrat. Lze to učinit v I. tř. m. na začátku, když probíráno z katechismu o zjevení a bibli. V III. tř. m. též hned začátkem šk. r., než se dáme do dějin církve. Vypravování naše musí plynouti lahodně jako potůček. Děj musí být dle smyslu rozčlánkován, ale nesmí mít každický odstaveček již nadpis. Děti chtějí mít v dějepravě milou „čítanku“ ne „učebnici“. Dítě zaujmeme, jen když je dovedeme napnout. Dítě pak samo musí se obsahu děje dopracovat. Děj musí mu být podán jako vonný kvítek. Naučení mravoučná je ovšem dobře nadpisy zvlášť opatřit, jak má na př. při kázání na hoře o Království Božím Stieglitz i Podlahá. Dobře též Stieglitz rozdělil a nadpisy opatřil řeči, jimiž se Ježíš loučil: „Ježíš - cesta do nebe, Ježíš slibuje Utěšitele, Ježíš - pravý kmen vinný, Ježíš napomíná k lásce; Ježíš předpovídá učeníkům, že budou pronásledováni, Ježíš vykládá, jak bude Duch sv. působit; předpovídá, že odejde; napomíná k modlitbě; poslední slovo Páně na rozloučenou, („Doufejte: Já jsem přemohl svět!“)

Též cesty Pavlovy Stieglitz dobře rozdělil a nadepsal přehledně: „Pavel na Cypru, Pavel v Antiochii, Pavel v Ephezu atd., Pavel vrací se do Antiochie, Pavel vrací se do Jerusáléma. Na konec jako doplněk přidal stručný životopis a smrt každého apoštola. Jsou sv. apoštolové: „fundamentum, na němž jsme superaedificati ipso summo angulari lapide Christo Jesu.“ (Eph. II.²⁰) Sv. Ondřej pracoval u Černého moře, pak v Řecku, kde v Patras ukřižován; dva dny visel, na třetí vydechl, jeho tělo je v Amalfi, hlava v chrámě sv. Petra. Sv. Filip pracoval ve Frygii, ukřižován v Hieropoli, když jej s kříže chtěli sejmuti, prosil, aby jej nechali tak umřít jak Mistra jeho. Sv. Bartoloměj působil v Arabii, Indii, Arménii, kde sedřen s kůže a sňat. Pochován v Římě. Sv. Matouš hlásal v Arabii, Habeši, kde probodnut kopím u oltáře; pochován v Salerně. Tomáš kázal v Medii, v Persii, v Indii, kde kopím proklán, pochován v Ortoně, (Italie). Juda učil v Arabii, Persii, Fenicii, kde sekýrou sňat. Šimon učil v Egyptě, v Persii, kde pilou přeřezán. Matěj byl u Kaspického moře; v Jerusálémě kamenován a sňat; jeho ostatky jsou v Trieru.

Při seslání Ducha sv. nemá býti vynechán přívlastek, že se ukázaly ohnivi, rozdělení (dispartitae) jazykové, čímž naznačena různost řeči.

Též v bibli školní by měly býti nejen obrazy dějů, osob, ale i obrázky měst biblických a míst na př. zahrady Getsemanské, Quarantanie, Jerusáléma, Naim, Karmelu atd. Kéž vzejde nám český umělec a český katecheta a český nakladatel! Ti tři ať se spojí a dají českému dítěti český katechismus a českou bibli!

FR. VŠETEČKA.

Ještě slovíčko o missiích.

Článek jednající v osmém čísle Vychovatelských Listů o tomto předmětu pohnul mým svědomím. Byl jsem totiž asi před rokem požádán p. farářem J. Ocátkem, jenž se u nás první staral o missie, abych napsal do Vychov. Listů něco o spolku „sv. Děťství Ježíšova“. Že jsem tak dosud neučinil, nebylo mou vinou; avšak nyní jsem zbaven toho závazku, ježto pan katecheta Em. Masák mu plnou měrou vyhověl místo mne.

Jestli jsem se chopil nyní péra, abych promluvil „ještě slovíčko o missiích“, neděje se proto, abych doplňoval v něčem dp. pisatele, nýbrž chci přičinit několik poznámek ze zkušenosti. Snad nebudou nevhod.

Jest jisto, že zájem o missie zámořské u nás vzrůstá. A kdo sám v této příčině se ruchu missijního účastní, pozná brzy ze zkušenosti, že jest velmi vděčnou prací pro missie agitovati.

Nejen děti, nýbrž i dospělí rádi se tu chápají práce i přinášejí příspěvky. A činí tak s opravdovým nadšením, které nemůže zůstat bez následků pro vlastní víru jednotlivců i pro jejich mravní život.

Jisto jest také, že má katecheta budit zájem pro missie při každé příležitosti. Podotýkám mimochodem, že tím posloužil i sám sobě, neboť nic neposlouchají děti snad tak rádi, jako vypravování z missií.

Co se týká odevzdávání příspěvků, zdá se mi býti vhodnějším (alespoň pro mnohá místa) to, co jsem spatřil kdysi v jedné německé farnosti. Byla to farnost, o níž jsem jako mladý kněz věděl, že nevyniká příliš v horlivosti a přiznám se, že jsem byl překvapen, octnuv se tam po letech jednou požehnání.

Duchovní správce ohlásil ráno, že bude měsíční schůze „sv. Děťství“ a vyzval rodiče, aby vyslali dítky na pobožnost a ovšem se dostavili sami též. Děti přišly. Po požehnání a modlitbách, které svým členům „sv. Děťství“ předpisuje, kladly dítky na oltář příspěvky vložené do papíru. Viděl jsem na rodičích, že z toho měli radost.

Vybírání příspěvků ve škole jest spojeno dnes na mnohých místech — nechci říci všude — s obtížemi a s mrzutostmi. Příčinou je „pokrok“, který v díle tak eminentně všelidském, jako jsou missie a protiotrokářské snahy katolické církve, vidí jenom „klerikální agitace“. Že se k vůli protiotrokářským podnikům konaly světové kongresy vlád a shromáždění státníků, toho takový „pokrokový člověk“ dnů našich nikdy ani neslyšel, ani nečetl. Vždyť to nebylo ve „Věstníku“.

Ve kteréš škole, řekněme v X, samy děti prosily katechetu, aby směly donést krejčary pro missionáře. Sotva se o tom dověděl správce školy, poslal ihned oběžník, v němž zapovídal všechny sbírky na účely mimoškolní a poslal jej i katechetovi podepsat, ač jindy tomuto podobné oběžníky předkládány nebyly.

Když kteréš „Matice“ poslala do škol mnohých přímo žákyním vyzvání ku sbírkám, nebylo kladeno nikde překážek a pro „Jednotu lidumilů byly sbírky přímo nařizeny. Nezavrhuji snad těchto podniků, aniž snižuji jejich intencí (však platíme všichni též), ale nejsou snahy missionářů nejméně řečeno stejně cenné?

Duchovní správce není tak závislým a nemusí o vše bojovat tak houževnatě, jako leckterý katecheta.

Co se sběratelů příp. sběratelek týká, možno použítí vystupujících ze školy dítek a jim vložiti na srdce, by zjednávali přispívatele i mezi dětmi. Některé děti působí pak skutečně horlivě. Ovšem všichni nevytrvají.

Bylo by zajisté dobře, kdyby missionáři sami mohli své dílo propagovati. Činí tak v jiných zemích. U nás dosud skoro nic; nemají lidí znalých češtiny. Ale i tu počíná se věc obracet.

Letos před prázdninami byl v Čechách a na Moravě P. Albert Florián S. V. D.¹⁾, missionář z Afriky, jenž konal kromě některých míst v Čechách, pěkné přednášky jazykem českým také na Moravě. Byl v Třebíči, v Brně a snad ještě někde jinde.

¹⁾ Societas Verbi Divini. Hlavní sídlo ve Steylu v Porýnsku.

Missijní společnost ve Sv. Gabrieli u Vídně, vydala letos po prve český missijní kalendář, který sice, jako vše nové, potřebuje v některých věcech zlepšení, aby byl skutečně cele missijním, ale přece jest dobře, že se stal alespoň takový počátek.

Mohu též prozraditi, že táž společnost má již také mezi svými členy Čechy, kteří se zanášejí myšlénkou, zájem o missie v našich krajích povznéstí způsobem rozmanitým.

Nechť se nikdo neleká, že snad tím utrpí naše podniky náboženské a budou zkráceny.

Kdo jen poněkud sleduje činnost „Družiny sv. Petra Klavera“ „Sv. Dětství“ neb jiných sdružení podporujících missie, pozná že jejich rozkvět znamená pro každou obec, kde se utvořily skupiny takových podporovatelů; rozkvět náboženského života.

Na díle missijním spočívá patrně Boží požehnání! Nebudíž tedy ani mezi samostatnými katechety, ani mezi ostatním klérem ani jediného, jenž by se choval k dílu missionářů netečně!

(Zasláno.)

Českým učitelkám na Moravě a ve Slezsku a p. t. pánům poslancům strany katolicko-národní a křesťansko-sociální.

Přicházíme k Vám s přátelským pozdravem, abychom Vás, pokud jste členkami, povzbudily k horlivosti a věrnosti k zásadám, naší jednotou sledovaným, pokud pak členkami nejste, abychom Vás vybídly, abyste, přečtouce si náš program, uvažovaly o něm, srovnaly zásady naše se zásadami pokrokové organisace a rozhodly, kde pravda a kde omyl a odhodlaly se nastoupiti cestu pravdy a vyhnuly se cestám plným omylů a klamných domněnek.

Vždyť katolické učitelky nechtějí nic jiného, než plnění toho, co v § 1. zákona o zřizování škol se žádá, zabezpečiti našim rodinám nábožensko-mravní výchovu školní mládeži.

Katolická jednota českých učitelek chce svým členkám skýtati povzbuzení a prostředky k dalšímu sebevzdělání a pomoc v přípravě ke zkouškám pro školy výše organisované. Neboť čím větší bude řada inteligentních učitelek, tím spíše domohou se větších stavovských práv, pro něž naše jednota vždy pracovala. Jednota pracuje též na rozřešení sociální otázky učitelky jako ženy.

Dne 28. prosince 1911. konáme valnou hromadu v Olomouci o 10. hod. dopoledne v Katolickém domě s následujícím pořádkem:

1. Formalie.
2. O výchově a péči o slabomyslné děti. (Přednese odbor. učitelka z Husovic sl. Šebíková.

4. Zpráva jednatelky — pokladní — knihovní.

5. Volby: předsedkyně — 9ti členů rady, 3 náhradnic a 3 revisorek účtů.

6. Volné návrhy.

Zároveň prosíme naše p. t. pány poslance, aby vzhledem ku přednášce o našich hmotných poměrech nás svou návštěvou poctili, bychom jim snažnou žádost přednésti mohly, co tíží učitelky a jak dalece pomoci jejich třeba, aby se i nám dostalo spravedlnosti.

Předsednictvo.

Literatura.

Dějiny nové doby. Napsal dr. Jan Kryštůfek. Vydává V. Kotrba v Praze, II.—200. Právě vychází poslední část tohoto epochálního díla, jednající o Bachově soustavě a jejím pádu. Dosud jsem nečetl žádného dějepisného díla s takovým zájmem, jako dějiny Kryštůfkovy; proto se těším na tento poslední díl s dvojnásobnou nedočkavostí. Dějiny nové doby jsou hlavně dějiny politickými. Po té stránce jsou dílem klasickým. Ideje svobody přetvořily v minulém století celou Evropu; ovšem mimo Rusko. Čtenář zrovna vidí, jak tyto ideje se rodí, rozvíjejí, jak tu jsou revolučně znetvořeny a zasazují proto národu smrtelné rány, tu úspěšně se uplatňují, až vzniká Evropa tak, jak nyní jest. Je to obraz velikolepý a uchvacující, kreslený pérem mistrovským. To nejsou dějiny znetvořené náboženskými nebo sociálními předsudky vypravovatele, to jest obraz dějin, jak se skutečně staly. Čtenář bezděky zvolá: „Ano, tak je tomu; jinak ani býti nemůže.“ Poněvadž ideje, které utvořily moderní Evropu, dosud žijí a působí, poněvadž někde dosud nejsou provedeny, jinde opět jsou znetvořovány, jest dílo Kryštůfkovo nesmírně instruktivní. Stoletý boj a rozvoj těchto ideí, vylíčený s plastikou, že se nám vše taková před očima odehrává, učí netoliko správně je oceňovati, nýbrž otlvrá také znamenitý výhled o nich do budoucnosti. Pro politického a sociálního pracovníka jest proto četba Kryštůfkova díla nezbytnou přípravou, školou a učitelkou. Intelligent, který ho nezná, nestojí na výši doby. Vycházejí v sešitech třlarchových za 60 hal.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce července a srpna ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci ve Val. Meziříčí. :: Redakci vede Karel Tiray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel hluchoněmých ve Val. Meziříčí. :: Expedici obstarává knihtiskárna Rob. Veselého ve Strážnici, která vyřizuje také reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

VYCHOVATELSKÉ

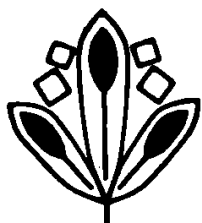
LISTY

CASOPIS PRO PAEDAGOGIKU A KRITIKU METHOD VYUČOVACÍCH.

ROČNÍK XI.

ŘÍDÍ REDAKČNÍ SBOR.

ZA REDAKCI ODPOVÍDÁ:
KAREL TIRAY.

V IVANČICÍCH 1911.

NAKLADEM KATOLICKÉHO SPOLKU ČESKÝCH UČITELŮ NA MORAVĚ.

TISKEM ROBERTA VESELÉHO VE STRÁŽNICI. •

OBSAH.

	STRANA
<i>Leopold Bartoš:</i>	
Péče o mládež na VIII. zemské v roce 1910	263, 281
Několik poznámek o učebné osnově pro školy obecné navržené VIII. zemskou konferencí učitelskou	367
<i>F. Josef Felix:</i>	
Význam náboženství ve školách sv. Jana de la Salle, výchova moderní a názory Dr. Förstera	297, 339, 374
<i>Dr. Fr. Förster:</i>	
Náboženství a charakter (Závěrečná úvaha z knihy „Jak žít“) . . .	177
<i>Ilja:</i>	
Mládež a sexuální otázka (Z cyklu úvah)	184
Až za školu	231
Nesmrtelnost duše	288
<i>Frant. Janovský:</i>	
Spolužáci	5, 50, 101, 141, 179
<i>Marie Jířčková:</i>	
Slovo o čtáncích	220
<i>Dr. Josef Kachník:</i>	
Výchovná divadla dětská	9
Vnady a vady dětské obrazivosti	237
—ka:	
Klasobraní z pokrokového tisku	117
<i>Dr. Josef Kratochvíl:</i>	
Úvod do filosofie:	
Pojem filosofie	25
Původ filosofie	48
Údobí filosofická	85
Rozdělení filosofie	151
Filosofie řecká	186, 205
Filosofie patristická	250
Základy novověké filosofie	330
<i>Václav Lankaš:</i>	
Zkoumání abnormálních dětí	1, 89, 138, 165
Vlastnosti křesťanského vychovatele	277, 325, 365
<i>E. M.:</i>	
Klostermannovy názory nábožensko-kulturní	131

Emanuel Masák:	
Jak může katecheta podporovati missie	309
Jiří Mezírka:	
Kterak má učitelstvo působiti, aby prospělo věci katolické . .	65, 144
František Mléčka:	
Paedagogická reforma a křesťanská výchova	81, 125
Omikron:	
Několik praktických pokynů pro katechety - začátečníky se zvláštním zřetelem na kázeň školní	31, 105
Příprava žáků k sv. zpovědi a k sv. přijímání	188
Alfons Pryč:	
Dr. Vavřínek Kellner (Ke stému výročí jeho narození)	168, 213
—r—:	
O postupu žactva	62
Komentář ředitelův k 1. konferenčnímu protokolu	99
O krasopisu na škole měšťanské	175
Něco o kreslení	176
Hubert Smolka:	
Schneiderův pokus o znovuzkříšení řeči posunové	72
St. F.:	
Moderní student	306
Dr. Otakar Tauber:	
Pro české dítě českou bibli	387
Jan Válek:	
Duševní vady dětské	11, 57
Boh. Vařák:	
Užití poznámek ze soukromé četby ve škole	29
Bedřich Vašek:	
Slabě nadané dítě ve škole	15, 41
Dr. Vlastimil:	
Vychovatelna císaře Frant. Josefa I. pro hochy v Brně	92, 222, 244
František Všečka:	
Ještě slovíčko o missilch	393
Antonín Zamazal:	
Písmo. svaté a dnešní katechismus	114
Rozhledy:	
Rozhled světem	34, 77, 194, 233, 356
Vychovatelství a vyučování	36, 78, 120, 158, 197, 199, 322
Výchova tělesná	37, 80, 159, 359
Výchova dívčí	38, 200
Hygiena školní	122, 360
Ze světa jihoslovanského (R. L.)	161
Ze sjezdů	323
Rozhledy po katechetice (Bedřich Vašek)	191, 361
Zprávy v každém čísle	
Literatura	162, 203
Zvláštní příloha v čísle 7. 8. 9. 10.	